

**Autoritățile locale
față în față
cu fondurile europene**

Fundația Soros România

Autoritățile locale față în față cu fondurile europene

Coordonatori
Alexandru Toth
Cătălin Dărășteanu
Daniela Tarnovski

București 2010

Cuprins

Accesul autorităților locale la fondurile europene (<i>Daniela Tarnovschi</i>).....	7
Analiza regională a modului de accesare a fondurilor europene de către autoritățile locale din România (<i>Cătălin Dărășteanu</i>).....	12
Resursele primăriilor și accesarea fondurilor europene (<i>Alexandru Toth</i>)	32
Incluziunea socială la nivel local în România (<i>Manuela Sofia Stănculescu</i>).....	48
Speranțele locale ale descentralizării (<i>Monica Marin</i>)	64
Studii de caz 2008.....	81
Cumpăna (<i>Daniela Munteanu</i>).....	83
Curtea (<i>Bianca Rusu</i>).....	109
Dobra (<i>Adrian Neculau</i>).....	121
Măldărești (<i>Melinda Dincă</i>)	132
Sănnicolau Mare (<i>Bianca Rusu</i>).....	147
Slava Cercheză (<i>Daniela Munteanu</i>).....	160
Socodor (<i>Bianca Rusu</i>).....	186
Târgu Cărbunești (<i>Melinda Dincă</i>).....	199
Studii de caz 2009.....	225
Bahna (<i>Daniel Arpinte</i>).....	226
Botiza (<i>Daniela Munteanu</i>).....	237
Brusturi (<i>Melinda Dincă</i>).....	274
Ciolănești (<i>Mihnea Preotesi</i>).....	287
Ciucsângeorgiu (<i>Gyöngyi Pásztor</i>).....	298
Gruia (<i>Melinda Dincă</i>)	314
Râșnov (<i>Mihnea Preotesi</i>).....	335
Tomșani (<i>Daniel Arpinte</i>).....	347
Concluzii.	355
Fondurile europene: soluție sau problemă? (<i>Daniela Tarnovschi</i>).....	357
Concluzii.....	360
Sugestii și recomandări.....	361
Anexe.....	363
Chestionar 2008	364
Chestionar 2009	376
Ghidurile de interviu.....	389

© 2010 Fundația Soros România (FSR)

Toate drepturile sunt rezervate Fundației Soros România. Nici publicația și nici fragmente din ea nu pot fi reproduse fără permisiunea Fundației Soros România.

Fundația Soros România
Str. Căderea Bastiliei nr. 33, sector 1, București
Telefon: (021) 212.11.01
Fax: (021) 212.10.32
Web: www.soros.ro
E-mail: info@soros.ro

Conținutul prezentei publicații și/sau opiniile prezentate în cadrul acesteia nu reflectă în mod necesar vederile Fundației Soros România.

ISBN: 978-973-8973-22-0

Accesul autorităților locale la fondurile europene

Daniela Tarnovschi

Odată cu integrarea în Uniunea Europeană, principala sursă de finanțare a programelor de dezvoltare o reprezintă fondurile europene. Diferite instanțe ale administrației naționale le consideră ca fiind una dintre soluțiile pentru depășirea situației de criză economică și financiară.

Autoritățile locale (primăriile) sunt printre principalii beneficiari ai acestor fonduri. Peste 50% din sume le sunt accesibile pentru că sunt eligibili în cadrul multor linii de finanțare. Acesta este motivul pentru care Fundația Soros România și-a îndreptat atenția pentru identificarea cauzelor includerii sau excluderii anumitor localități, chiar zone, de la fondurile de dezvoltare. Am dorit de asemenea să monitorizăm eforturile autorităților locale punând accent pe comunitățile care prezintă un grad ridicat al riscului de marginalizare și excludere din cadrul programelor de dezvoltare, sprijinite de fonduri europene.

Dacă, la început, am pornit în cercetare de la două ipoteze simple (cei care au, în prezent, bani vor avea și în viitor și interesul autorităților locale pentru grupurile vulnerabile, în special pentru romi, este scăzut) pe parcurs acestea s-au diversificat și dezvoltat ajungând în final la 9 ipoteze. Aceste premise de la care am pornit în 2008 au fost dezvoltate apoi în cadrul metodologiei de cercetare.

Ipoteze:

1. Autoritățile locale care au buget foarte mic raportat la populație nu accesează fonduri comunitare.
2. Autoritățile locale care au experiență în scrierea de proiecte, în special cu cele europene de preaderare, accesează fonduri comunitare.
3. Autoritățile locale care sunt de aceeași culoare politică cu Consiliul Județean accesează fonduri comunitare (datorită cofinanțării pe care se pot baza, a consultanței și/sau susținerii financiare).
4. Autoritățile locale care au infrastructură mai dezvoltată (drumuri asfaltate, canalizare, alimentare cu apă în sistem public, iluminat public, alimentare cu gaz etc. în proporție mai mare) accesează fonduri comunitare.
5. Autoritățile locale care au fost/sunt într-o relație de parteneriat (cu alte primării, Consiliul Județean, un ONG) accesează fonduri comunitare.
6. Autoritățile locale care sunt mai puțin izolate (sunt mai aproape de un drum european, de o calea ferată etc.) accesează fonduri comunitare.
7. Autoritățile locale care au acces mai rapid la mijloacele de comunicare (internet, drum mai scurt până la reședința de județ etc.) vor accesa/accesează fonduri comunitare.
8. Autoritățile locale care au personal pregătit pentru accesarea fondurilor și care are ca principală sarcină accesarea fondurilor europene vor accesa/accesează bani europeni.
9. Autoritățile locale care sunt bine informate accesează fonduri comunitare.

Metodologie 2008

În 2008 demersul nostru de analiză a fenomenului a fost realizat doar pe patru regiuni de dezvoltare: Nord-Est, Sud-Est, Vest și Sud-Vest. Am desfășurat, în perioada octombrie-decembrie 2008, o cercetare sociologică cu două componente: una cantitativă, pe bază de **chestionar autocompletat**, adresată tuturor primăriilor din patru regiuni de dezvoltare, având o rată de răspuns de 92% și componenta calitativă, în cadrul căreia s-au realizat **16 studii de caz**. Ne-am concentrat demersul pe toate fondurile care puteau fi accesate de către primării în perioada 2004-2008.

Am considerat variabilele care influențează sau ar putea influența comportamentul autorităților locale-primăriilor în accesarea de fonduri, pornind de la ipotezele mai sus formulate. Ne-am concentrat demersul și pentru identificarea nivelului de cunoaștere al primăriilor în ce privește grupurile vulnerabile¹ aflate în respectiva unitate teritorial-administrativă și acțiunile întreprinse pentru acestea în vederea îmbunătățirii condițiilor de viață.

Cercetarea desfășurată în 2008 a avut în vedere identificarea impactului unor factori care ar putea influența absorbția fondurilor europene de către autoritățile locale:

- Capacitatea bugetară a localității;
- Nivelul informării despre fondurile europene;
- Experiența în accesarea altor fonduri europene;
- Factorul politic;
- Accesul la mijloace de comunicare;
- Parteneriatele cu alte instituții etc.

1. Cercetarea pe bază de chestionar 2008

Cercetarea a vizat reprezentanții ai administrației publice locale din **toate** localitățile (1713) de pe teritoriul celor patru regiuni de dezvoltare, Nord-Est, Sud-Est, Vest și Sud-Vest.

Chestionarul a fost multi-tematic și a analizat problematica competitivității la nivel de comunitate locală. A fost preponderent compus din întrebări factuale despre activitățile primăriei și ale comunității (proiecte realizate în localitate pe o anumită perioadă de timp; beneficiari de VMG, șomeri, locuințe insalubre, procent de drumuri modernizate, lungimea canalizării etc.). Răspunsurile au presupus o bună cunoaștere și o documentare prealabilă a respondentului (respondenților).

Chestionarul a fost adresat spre completare (autocompletare) reprezentanților **tuturor** primăriilor (primar, viceprimar, secretar al primăriei) de pe teritoriul celor patru regiuni de dezvoltare (Nord-Est, Sud-Est, Vest și Sud-Vest). Cerința noastră pentru cel care a administrat culegerea bazei de date a fost ca procentul chestionarelor completate să nu fie sub 90%, fiind acceptate ca valide doar chestionarele completate în proporție de 90%.

Rata răspunsurilor 2008:

Rata de răspuns a fost atinsă în sensul că din cele 1713 de primării ne-au răspuns 1579, ceea ce reprezintă o rată de răspuns de 92,17%.

¹ Grupuri vulnerabile sunt definite (legea 116/2008) ca fiind grupuri cu acces limitat la resursele economice, politice, educaționale și comunicaționale ale colectivității.

În 2008 administrarea chestionarului a fost realizată de către **Totem Communication**. Au fost întâmpinate numeroase dificultăți în colectarea datelor, autoritățile din primăriile României nefiind obișnuite să ofere asemenea date, chiar la bugete (care sunt informații publice care ar trebui să fie afișate pe site-uri, acolo unde acestea există sau cel puțin la aviziere), apărând probleme și discuții dacă aceste date pot fi oferite. Pentru a asigura o rată mare a răspunsurilor și deci reprezentativitate mare a datelor, chestionarul a fost însoțit de scrisori oficiale din partea unor ministere.

2. Cercetarea calitativă – studii de caz 2008

Cercetarea calitativă s-a desfășurat după aplicarea chestionarelor. Au fost selectate din baza de date obținută în urma aplicării chestionarelor locațiile pentru studiile de caz având în vedere următoarele criterii: regiunea, mediul de rezidență, experiențe cu proiecte și categoria de buget a primăriei.

Studiile de caz au avut la bază un ghid al studiului care cuprindea un ghid de observație și ghiduri ale interviurilor (cel puțin 6 în fiecare unitate administrativ-teritorială) care trebuiau să se desfășoare cu: reprezentantul unui ONG (dacă există); directorul școlii din comunitate; liderul unui grup de inițiativă (dacă există) pentru realizarea vreunui proiect, discuții cu liderul acestuia; lideri locali informali (de ex. bulibașa, în cazul unei comunități de romi); un patron/proprietar sau manager al unei ferme, asociații agricole sau a unei firme de producție; un mare proprietar de teren sau animale, dar care nu are o organizare formală a afacerii din agricultură și care ar vrea să-și dezvolte afacerea și s-o formalizeze; și cel puțin două interviuri cu primar (sau viceprimar), iar ca rezerve pentru completarea informațiilor se puteau considera interviuri cu un consilier al primarului sau secretarul primăriei; acolo unde e cazul, șeful direcției de programe europene sau angajatul din primărie care se ocupă cu aceasta sau șeful direcției de investiții sau asemănător.

Abordarea studiilor de caz a fost socio-antropologică. S-a dorit realizarea unei „fotografii” a localității, a posibilităților acesteia și a problemelor cu care se confruntă oamenii. S-a cerut celor care au mers pe teren să ofere atât perspectiva autorităților asupra variilor aspecte, cât și perspectiva localnicilor.

Au fost identificați o multitudine de factori care acționează și concură (în proporții diferite), determinând primăriile din mediul urban mic și mediul rural să acceseze sau nu fonduri externe (altele decât cele primite direct de la centru – Guvern, Ministere, Consiliu Județean).

Cercetarea în 2009

Pentru a obține un efect maxim față de rezultatele cercetării anterioare desfășurate în 2008 (o reacție a autorităților responsabile de administrarea fondurilor europene) am decis realizarea demersului analitic la nivelul întregii țări. Analizarea factorilor care influențează accesarea de **fonduri europene postaderare** și interesul autorităților locale pentru grupurile defavorizate, în special pentru romi, nu a mai pornit „în orb”, ci s-a bazat pe experiența și rezultatele obținute în 2008.

Metodologie 2009

În perioada august 2009-ianuarie 2010, Fundația Soros România a desfășurat o cercetare sociologică cu două componente: una cantitativă, pe bază de chestionar autocompletat, adresat tuturor primăriilor din toată România; și componenta calitativă, în cadrul căreia s-au realizat opt studii de caz. Acum ne-am concentrat demersul pe fondurile postaderare aflate la dispoziția primăriilor în perioada 2007-2009. Dacă ghidul pentru studiile de caz nu a fost modificat semnificativ, chestionarul a suferit modificări importante pentru că au fost dezvoltate chiar factorii descoperiți ca influențând accesarea de fonduri în anul anterior. Aceștia li s-au adăugat itemi despre comunitățile de romi prin care am vrut să obținem care este perspectiva pe care autoritățile locale o au despre aceștia. (În 2008 au fost cazuri în care primarii au refuzat să declare că există comunități de romi în localitatea pe care o administru).

1. Cercetarea pe bază de chestionar 2009

Cercetarea a vizat reprezentanți ai administrației publice locale din **toate** unitățile administrativ teritoriale ale României – 3185 de primării.

Chestionarul a fost multitematic. A fost preponderent compus din întrebări factuale despre activitățile primăriei și ale comunității. Răspunsurile au presupus o bună cunoaștere și o documentare prealabilă a respondentului (respondenților).

Chestionarul a fost adresat spre completare (autocompletare) reprezentanților **tuturor** primăriilor (primar, viceprimar, secretar al primăriei). Chestionarul a fost structurat pe șapte secțiuni (indicatori demografici și de infrastructură; grupuri dezavantajate și protecție socială; resurse umane și financiare ale primăriei; parteneriate/asocieri ale primăriei; descentralizarea; informare privind finanțarea europeană; accesarea fondurilor europene) la care a fost adăugată fișa de proiect care trebuia completată în primărie pentru fiecare proiect finanțat din fondurile europene postaderare.

Cerința a fost ca procentul chestionarelor completate să nu fie sub 90%, fiind acceptate ca valide doar chestionarele completate în proporție de 90%.

Rata răspunsurilor 2009:

Din cele 3185 de primării au răspuns 3008, ceea ce reprezintă o rată de răspuns de 94%. La cercetare au participat 10.668 reprezentanți ai primăriilor și 576 de operatori de teren, coordonatori, verificatori și operatori telefonici. În medie, chestionarul și fișele de proiect au necesitat pentru completare 4 persoane pe chestionar, cărora li s-au adăugat un coordonator județean, un operator de interviu și un operator asistență telefonică.

În 2009 administrarea chestionarului a fost realizată de către consorțiul format din **Centrul Român pentru Modelare Economică (CERME), Institutul Național de Statistică (INS) și Institutul pentru Cercetarea Calității Vieții (ICCV)**. Pentru a asigura o rată mare a răspunsurilor și deci reprezentativitate mare a datelor, chestionarul a fost însoțit de scrisori oficiale de însoțire.

2. Cercetarea calitativă – studii de caz 2009

Cercetarea calitativă s-a desfășurat după aplicarea chestionarelor. Au fost selectate locațiile pentru studiile de caz din baza de date rezultată în urma aplicării chestionarului având în vedere următoarele criterii: regiunea; primărie care nu a depus proiecte, pe teritoriul căreia există comunitate de romi și care este înconjurată de alte primării care nu au depus proiecte; primărie care a depus proiecte și pe teritoriul căreia există comunitate de romi.

Studiile de caz au avut la bază un ghid al studiului care cuprindea un ghid de observație și ghiduri ale interviurilor (cel puțin 6 în fiecare unitate administrativ-teritorială) care trebuiau să se desfășoare cu: reprezentantul unui ONG (dacă există); directorul școlii din comunitate; liderul unui grup de inițiativă (dacă există) pentru realizarea vreunui proiect, discuții cu liderul acestuia; lideri locali informali (de ex. dacă e vreo comunitate de romi, bulibașa); un patron/proprietar sau manager al unei ferme, asociații agricole sau a unei firme de producție; un mare proprietar de teren sau animale, dar care nu are o organizare formală a afacerii din agricultura și care ar vrea să-și dezvolte afacerea și s-o formalizeze; și cel puțin două interviuri cu primar (sau viceprimar), iar ca rezerve pentru completarea informațiilor se puteau considera interviuri cu un consilier al primarului sau secretarul primăriei; acolo unde e cazul, șeful direcției de programe europene sau angajatul din primărie care se ocupă cu aceasta sau șeful direcției de investiții sau asemănător.

Ca și în 2008, abordarea studiilor de caz a fost socio-antropologică. S-a dorit realizarea unei „fotografii” a localității, a posibilităților acesteia și a problemelor cu care se confruntă oamenii. S-a cerut celor care au mers pe teren să ofere atât perspectiva autorităților asupra variilor aspecte, cât și perspectiva localnicilor.

Analiza regională a modului de accesare a fondurilor europene de către autoritățile locale din România

Cătălin Dărășteanu

Introducere

Acest capitol are în vedere realizarea unei analize regionale a modului de accesare a fondurilor europene. Se au în vedere în analiză datele culese prin chestionar în 2009. În acest sens, au fost culese date de la 3.185 de localități aferente tuturor celor 8 regiuni de dezvoltare economică ale României. Această analiză are loc ca o continuare a unei cercetări cu același obiectiv derulată în anul 2008 pe patru regiuni de dezvoltare economică: Nord-Est, Sud-Est, Sud-Vest și respectiv Vest. Trebuie menționat că studiul actual a luat în calcul concluziile celui precedent, extinzând aria de implementare la nivel național.

Am pornit acest demers prin prezentarea succintă a oportunităților de finanțare existente prin intermediul fondurilor europene. Apoi, a avut loc o analiză a bugetului unităților administrativ-teritoriale din România (cele care au răspuns la chestionar) pe un interval de trei ani (2007-2009). Am analizat, de asemenea, accesarea fondurilor europene pe regiuni: dacă localitățile investigate au pregătit sau nu proiecte în această perioadă, în ce stadiu se află proiectul lor, cât de greu este procesul de accesare etc. La sfârșit am pregătit o serie de concluzii care au reieșit din analiza studiilor de caz, dar și a discuțiilor autorului avute cu diverse primării care au accesat fonduri și cu consultanți din domeniu. De menționat este faptul că persoanele nu au dorit să le fie menționat numele. Cu toate acestea, faptul că din mai multe surse se conturează aceleași tipuri de concluzii, se consideră utilă precizarea acestora.

Trecerea în revistă a fondurilor europene care pot fi accesate de către autoritățile publice locale

Înainte de a trece la analizarea modului de accesare a fondurilor europene de către primăriile României este foarte importantă o delimitare a acestora. Aderarea României la Uniunea Europeană a generat o serie de fonduri distincte, autorități de management și legislație specifică.

Acestea pot fi structurate pe două mari categorii: Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală și Fondurile Structurale.

Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR)

FEADR a oferit și oferă fonduri importante pentru dezvoltarea infrastructurii primare, cum ar fi de exemplu drumuri, canalizare, rețele de apă și iluminat, drumuri agricole și forestiere etc. A existat din partea primăriilor un mare interes pentru Măsura 322 „Renovarea satelor”, pentru care ultima licitație a fost lansată în toamna anului 2009. În prezent, pentru această măsură, au fost licitate toate fondurile aferente perioadei 2007-2013. Concurența a fost acerbă, înregistrându-se circa 4-5 proiecte pentru 1 loc de finanțare.

În 2010 se vor lansa alte 2 măsuri pentru care se pot depune proiecte de către Administrațiile Publice Locale (APL-uri): Măsura 125 „Îmbunătățirea și dezvoltarea infrastructurii agricole și silvice” și Măsura 313 „Încurajarea activităților turistice”.

În general, a existat un mai mare interes din partea APL-urilor din mediul rural pentru FEADR decât pentru fondurile structurale. Sinteza măsurilor FEADR destinate APL-urilor este prezentată mai jos:

Tabel 1. Măsuri FEADR

Măsură	Activități Eligibile	Suport Maxim pe Beneficiar (Euro)	Total Alocație Măsură (Euro)
M322 „Renovarea satelor”	<ul style="list-style-type: none"> crearea și modernizarea infrastructurii fizice de bază (drumuri, apă și canal, iluminat, gaze, stații de epurare etc.); crearea și dezvoltarea serviciilor de bază pentru populația rurală (parcuri, spații de joacă, piețe, târguri, piste pentru bicicliști etc.); protejarea patrimoniului cultural de interes local (restaurare monumente istorice, peșteri, amenajare postamente etc.) 	2.500.000 / APL 3.000.000 / ADI	1.546.087.425
M125 „Îmbunătățirea și dezvoltarea infrastructurii agricole și silvice”	<ul style="list-style-type: none"> drumuri agricole; reabilitare sistemelor de irigații; drumuri forestiere 	1.500.000	604.058.520
M313 „Îmbunătățirea serviciilor turistice”	<ul style="list-style-type: none"> centre locale de informare, amenajare marcaje turistice etc.; marketingul serviciilor turistice 	200.000	544.222.774

Sursa: Ghidurile Solicitantului pe fiecare măsură, publicate pe site-ul oficial APDRP (www.apdrp.ro)

Fonduri Structurale

Fondurile structurale se accesează prin intermediul programelor operaționale, ele fiind create în funcție de sectorul de activitate. România beneficiază de 7 programe operaționale (excluzând aici pescuitul și asistența tehnică). Programele operaționale cuprind un număr mare de axe prioritare (AP), în cadrul cărora există mai multe domenii majore de intervenție (DMI). Există foarte multă informație despre ele atât în cadrul site-urilor autorităților de management competente, cât și din alte surse. În continuare, va fi realizată o prezentare succintă a acestor fonduri, precizându-se acele axe și domenii majore de intervenție pe care pot aplica Autoritățile Publice Locale.

Programul Operațional Regional (POR)

Programul Operațional Regional (POR) este documentul strategic care implementează elemente ale Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională din cadrul Planului Național de Dezvoltare (PND) și contribuie, alături de celelalte programe operaționale (e.g. Programul Operațional Sectorial Infrastructura de Transport, Programul Operațional Sectorial Creșterea competitivității economice), la realizarea obiectivului Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională și al Cadrelui Național Strategic de Referință, respectiv **diminuarea disparităților de dezvoltare economică și socială** dintre România și media dezvoltării statelor membre ale UE (sursa: Ghidul Solicitantului POR). Acest program operațional este cel mai important pentru autoritățile publice locale, incluzând numeroase axe, domenii majore de intervenție și operațiuni dedicate diverselor autorități publice locale.

POR are următoarele axe prioritare (AP) și domenii majore de intervenție (DMI) dedicate APL-urilor:

1. AP 1 - Sprijinirea dezvoltării durabile a orașelor – potențiali poli de creștere:
  - a. DMI 1.1 – Planuri integrate de dezvoltare urbană implementate prin proiecte în: reabilitarea infrastructurii urbane, a transportului public, dezvoltarea mediului de afaceri, reabilitarea infrastructurii și serviciilor sociale.
2. AP 2 – Îmbunătățirea infrastructurii de transport regionale și locale:
  - a. DMI 2.1. – Reabilitarea și modernizarea rețelei de drumuri județene, străzi urbane, inclusiv șosele de centură.
3. AP 3 – Îmbunătățirea infrastructurii sociale:
  - a. DMI 3.1. – Reabilitarea / modernizarea / echiparea infrastructurii serviciilor de sănătate;
  - b. DMI 3.2 - Reabilitarea / modernizarea / dezvoltarea și echiparea infrastructurii serviciilor sociale;
  - c. DMI 3.3 - Îmbunătățirea dotării cu echipamente a bazelor operaționale pentru intervenții în situații de urgență;
  - d. DMI 3.4 - Reabilitarea / modernizarea / dezvoltarea și echiparea infrastructurii preuniversitare, universitare și a celei de formare profesională continuă.
4. AP 4 – Sprijinirea mediului de afaceri regional și local:
  - a. DMI 4.1. – Dezvoltarea durabilă a afacerilor de importanță regională și locală
  - b. DMI 4.2. - Reabilitarea siturilor industriale poluate și neutilizate și pregătirea pentru noi activități

5. AP 5 – Dezvoltarea durabilă și promovarea turismului:

- a. DMI 5.1. - Restaurarea și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural, precum și crearea/modernizarea infrastructurilor conexe;
- b. DMI 5.2. - Crearea, dezvoltarea, modernizarea infrastructurilor specifice pentru valorificarea durabilă a resurselor naturale și pentru creșterea calității serviciilor turistice;
- c. DMI 5.3. - Promovarea potențialului turistic și crearea infrastructurii necesare în scopul creșterii atractivității României ca destinație turistică.

Programul Operațional Sectorial Creșterea Competitivității Economice (POS CCE)

Acest program are în vedere creșterea competitivității economice a diferitelor sectoare de activitate. Este destinat în principal sectorului privat, punând la dispoziție fonduri pentru investiții în producție, cercetare și dezvoltare. Există însă și unele axe și domenii destinate APL-urilor:

1. AP 3 - Tehnologia informației și comunicațiilor pentru sectoarele privat și public:
  - a. DMI 3.2 - Dezvoltarea și eficientizarea serviciilor publice electronice.
2. AP 4 - Creșterea eficienței energetice și a siguranței în aprovizionare, în contextul combaterii schimbărilor climatice:
  - a. DMI 4.2. - Valorificarea resurselor regenerabile de energie pentru producerea de energie „verde”.

Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane (POS DRU)

Programul este destinat creșterii competențelor profesionale, având ca obiectiv reducerea șomajului și creșterea calității forței de muncă din România. Are numeroase axe și domenii majore de intervenție. Pentru multe dintre acestea, APL-urile nu pot fi beneficiar direct, dar pot intra în parteneriat cu posibili beneficiari, realizarea de parteneriate fiind extrem de importantă în cadrul obiectivelor programului. Datorită numărului foarte mare de DMI-uri, vor fi prezentate în principal axele și unele DMI pe care pot aplica autoritățile publice:

1. AP 1 - Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere
2. AP 2 - Corelarea învățării pe tot parcursul vieții cu piața muncii
  - a. DMI 2.2 - Prevenirea și corectarea părăsirii timpurii a școlii;
  - b. DMI 2.3 - Acces și participare la formare profesională continuă.
3. AP 3 – Creșterea adaptabilității lucrătorilor și a întreprinderilor
4. AP 4 - Modernizarea Serviciului Public de Ocupare
5. AP 5 - Promovarea măsurilor active de ocupare:
  - a. DMI 5.1 - Dezvoltarea și implementarea măsurilor active de ocupare;
  - b. DMI 5.2 - Promovarea sustenabilității pe termen lung a zonelor rurale în ceea ce privește dezvoltarea resurselor umane și ocuparea forței de muncă.
6. AP 6 - Promovarea incluziunii sociale:
  - a. DMI 6.1 – Dezvoltarea economiei sociale;
  - b. DMI 6.2 - Îmbunătățirea accesului și participării grupurilor vulnerabile pe piața muncii;
  - c. DMI 6.3 - Promovarea egalității de șanse pe piața muncii;

Programul Operațional Sectorial de Mediu (POS Mediu)

Obiectivul general al POS Mediu constă în reducerea decalajului existent între Uniunea Europeană și România cu privire la infrastructura de mediu atât din punct de vedere cantitativ cât și calitativ. Este clădit în jurul principiului „poluatorul plătește”. Pot aplica autorități atât din rural, cât și din urban. În unele cazuri însă, este necesar ca respectivele APL-uri să se organizeze sub forma Asociațiilor de Dezvoltare Intercomunitară (ADI) pentru a deveni eligibile. Axele și domeniile sale sunt:

1. AP 1 - Extinderea și modernizarea sistemelor de apă și apă uzată:
  - a. DMI 1.1 - Extinderea/modernizarea sistemelor de apă/apă uzată (eligibili nu sunt APL-urile, ci numai Asociațiile de Dezvoltare Intercomunitară).
2. AP 2 - Dezvoltarea sistemelor de management integrat al deșeurilor și reabilitarea situatelor contaminate istoric:
  - a. DMI 2.2 - Reabilitarea zonelor poluate istoric
3. AP 3 - Reducerea poluării și diminuarea efectelor schimbărilor climatice prin restructurarea și reabilitarea sistemelor de încălzire urbană pentru atingerea țintelor de eficiență energetică în localitățile cele mai poluate:
  - a. DMI 3.1 - Reabilitarea sistemelor urbane de încălzire în zonele fierbinți (hot-spot).
4. AP 4 - Implementarea sistemelor adecvate de management pentru protejarea naturii:
  - a. DMI 4.1 - Dezvoltarea infrastructurii și a planurilor de management în vederea protejării biodiversității și Natura 2000.

Programul Operațional Dezvoltarea Capacității Administrative (PO DCA)

Programul are în vedere creșterea competențelor angajaților din domeniul administrației publice și implicit creșterea calității serviciilor furnizate de aceasta. Aplicații pot fi autorități din rural și urban, inclusiv ADI-uri. Ca o observație, în cadrul Axei 2, DMI 2.1, sunt încurajate în special Consiliile Județene.

1. AP1 - Îmbunătățiri de structură și proces ale managementului ciclului de politici publice:
  - a. DMI 1.1 - Îmbunătățirea procesului de luare a deciziilor;
  - b. DMI 1.2 - Creșterea responsabilizării administrației publice;
  - c. DMI 1.3 - Îmbunătățirea eficacității organizaționale.
2. AP 2 - Îmbunătățirea calității și eficienței furnizării serviciilor publice, cu accentul pus pe procesul de descentralizare:
  - a. DMI 2.1 - Sprijin pentru procesul de descentralizare sectorială a serviciilor
  - b. DMI 2.2 - Îmbunătățirea calității și eficienței furnizării serviciilor

Trebuie menționat faptul că nu toate axele și domeniile sunt deschise. De exemplu, unele domenii au fost închise pe anumite regiuni în cadrul POR. De aceea, solicitanții trebuie să fie permanent atenți la ce linii de finanțare le sunt accesibile și deschise aplicării.

Conform „Catalogului Surselor de Finanțare Destinate Autorităților Publice”, situația programelor la martie 2010 este următoarea:

Tabel 2. Situația fondurilor destinate APL la martie 2010

Program Operațional	Axa Prioritară / DMI	Termen Limită
Programul Operațional Regional – POR	AP 1 / DMI 1.1	Cerere deschisă cu depunere continuă
	AP 3 / DMI 3.1	Cerere deschisă cu depunere continuă
	AP 3 / DMI 3.2	Cerere deschisă cu depunere continuă
	AP 4 / DMI 4.1	Cerere deschisă cu depunere continuă
	AP 4 / DMI 4.2	Cerere deschisă cu depunere continuă
AP 5 / DMI 5.3	Cerere deschisă cu depunere continuă	
Programul Operațional Sectorial Creșterea Competitivității Economice – POS CCE	AP 4 / DMI 4.2	30.10.2010
Programul Operațional Mediu – POS Mediu	AP 3 / DMI 3.1	Cerere deschisă cu depunere continuă

Sursa: „Catalogului Surselor de Finanțare Destinate Autorităților Publice”, Agenția de Dezvoltare Regională Centru, martie 2010

Analiza la nivel regional a bugetului autorităților publice locale

Analiza bugetului la nivel de autoritate locală este importantă deoarece furnizează informație economică valoroasă privind capacitatea financiară de accesare și implementare a proiectelor europene. După cum se observă în tabelul 4, există disparități regionale semnificative în România, ceea ce ar conduce la concluzia că regiunile mai puțin dezvoltate au în realitate nevoie mai mare de proiecte. Modul efectiv de accesare a fondurilor este analizat în capitolul următor. Acest capitol însă are mare importanță deoarece ne arată structura bugetară și cum au fost alocați banii de către primării. De exemplu, o primărie care acordă mulți bani doar pentru cheltuieli curente arată intenția de a nu realiza investiții. În schimb, o primărie cu o pondere în creștere a cheltuielilor de investiții arată că aceasta este interesată de dezvoltarea comunității locale și ca atare este un potențial aplicant pentru fondurile europene. Cum structura bugetară a unui singur an arată doar o „fotografie”, s-a preferat o analiză în dinamică pe intervalul celor trei ani.

Datele pe baza cărora ne vom realiza analiza au fost culese direct de la primării prin intermediul unui chestionar construit de autori (pentru mai multe informații despre modalitatea de culegere a datelor se poate consulta în introducere descrierea metodologiei utilizate). Au fost incluși în chestionar o serie de indicatori economici, precum: venituri totale ale APL-urilor, venituri proprii ale primăriilor (compuse în principal din venituri de natură fiscală, respectiv taxe și impozite percepute de la persoane fizice și juridice), venituri din subvenții, cheltuieli totale,

cheltuieli curente, cheltuieli cu protecția socială, cheltuieli de capital (sau altfel spus, cheltuieli de investiții) etc.² Acești indicatori au fost utilizați ulterior pentru construirea unor ponderi.

Mai întâi să prezentăm distribuția autorităților publice locale (APL) pe cele 8 regiuni de dezvoltare economică ale României.

Tabel 3. Structura APL pe regiuni de dezvoltare

Regiunea de dezvoltare	Nr. localități	%
Nord Est	552	17,3%
Sud Est	390	12,2%
Sud Muntenia	567	17,8%
Sud Vest Oltenia	448	14,1%
Vest	323	10,1%
Nord Vest	445	14,0%
Centru	414	13,0%
București Ilfov	46	1,4%
Total	3.185	100,0%

Sursa: date din chestionarul 2009

Datele arată importante decalaje economice, deci surprind **disparitățile regionale** de dezvoltare. Cea mai săracă regiune a țării este Nord-Estul cu un PIB (produs intern brut) pe locuitor de 3.733 euro în 2008 față de peste 11.000 euro în zona București Ilfov pentru același an. Deși decalajele s-au redus, așa cum arată datele din tabelul de mai jos, ele rămân totuși la un nivel foarte ridicat.

Aceste decalaje au importante impacturi sociale și economice. De exemplu, Bucureștiul și regiunile din vestul țării au devenit adevărați poli de atracție economică și a forței de muncă. Cele mai multe investiții se concentrează în aceste regiuni. Ca impact, are loc o creștere a gradului de ocupare și a veniturilor populației. Calitatea serviciilor sociale este în creștere. În același timp, regiunile sărace nu atrag atât de multă forță de muncă, iar principalele lor orașe au cunoscut o dezvoltare economică mult mai redusă. Atractivitatea lor pentru investitori puternici este încă redusă, iar populația locală are tendință de emigrare mai puternică.

² Au fost aleși aceiași indicatori economici ca și la cercetarea derulată în anul 2008.

Tabelul 4. Disparități economice regionale

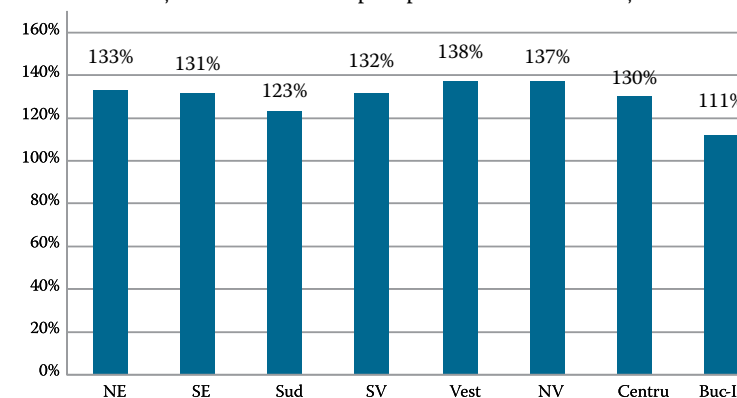
Regiunea	2005	2006	2007	2008
Euro/locuitor				
Nord-Est	2.527	2.943	3.333	3.733
Sud-Est	3.137	3.651	4.124	4.609
Sud	3.019	3.520	3.985	4.452
Sud-Vest	3.087	3.606	4.074	4.547
Vest	4.224	4.929	5.563	6.204
Nord-Vest	3.422	3.975	4.495	5.022
Centru	3.935	4.591	5.195	5.799
Bucuresti	7.487	8.875	10.153	11.416

Sursa: Comisia Națională pentru Prognoză, 2009

Datele privind PIB per locuitor sunt utile pentru că oferă o imagine a nevoii de dezvoltare pe regiuni și de reducere a decalajelor. În următoarea secțiune se va face o legătură între modul de accesare a fondurilor europene și PIB per locuitor la nivel de regiune.

La o atentă analiză a datelor despre venituri se poate observa o creștere a veniturilor totale pe locuitor pentru toate cele 8 regiuni³ între 2007 și 2009, așa cum reiese din graficul următor.

Grafic 1. Evoluția veniturilor totale pe cap de locuitor în 2009 față de 2007

Sursa: date din chestionarul 2009

Cele mai mari creșteri se remarcă în regiunile de Vest și Nord Vest, datorită faptului că în România, în general, creșterea economică a urmat un trend vest-est, respectiv regiunile situate în proximitatea piețelor din vestul Europei au cunoscut o creștere mai importantă.

³ Trebuie menționat faptul că ancheta de teren s-a desfășurat în perioada august-noiembrie 2009. Datele pentru anul 2009 se bazează pe prevederi bugetare inițiale, ceea ce explică creșterea atât de mare în 2009 față de 2007. În realitate însă, datorită declinului economic major din 2009, este foarte probabil ca cifrele să sufere modificări în urma publicărilor oficiale. La data scrierii raportului, din păcate nu au fost disponibile date macroeconomice oficiale pe regiuni.

Un trend ascendent se remarcă și în regiunea de Nord-Est (133%), un aspect îmbucurător, dacă ținem cont de faptul că este cea mai săracă regiune a UE. O explicație ar fi însă tocmai faptul că a pornit de la un nivel economic foarte scăzut.

În ceea ce privește ponderea veniturilor proprii ale APL-urilor în total venituri, acestea au fost în general în creștere, cu excepția regiunii Sud-Est. Acest indicator poate fi privit ca unul de autonomie financiară, în sensul că APL-urile își procură în mod independent resursele financiare într-o mai mare măsură în prezent decât în trecut. Ca atare, ipotetic, ele pot avea o putere mai mare de accesare și implementare a proiectelor europene.

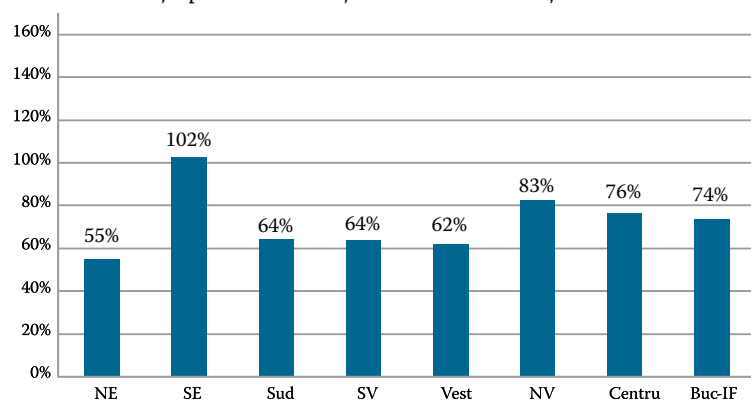
Tabelul 5. Ponderea veniturilor proprii în total venituri

Regiune	2007	2008	2009	% modificare 2009/2007
NE	32,5%	32,1%	41,0%	126%
SE	43,0%	43,3%	40,1%	93%
Sud	41,4%	41,5%	48,6%	117%
SV	38,0%	36,2%	42,8%	113%
Vest	51,1%	51,6%	59,5%	116%
NV	46,1%	45,0%	50,0%	108%
Centru	47,3%	47,9%	54,6%	115%
Buc-IF	72,1%	70,7%	71,3%	99%

Sursa: date din chestionarul 2009

Ca efect al creșterii ponderii veniturilor proprii în total, ponderea subvențiilor de la bugetul de stat a scăzut. Graficul următor arată că, exceptând regiunea SE, în toate celelalte regiuni ponderea subvențiilor în total venituri a scăzut în 2009 față de 2007.

Grafic 2. Evoluția ponderii subvențiilor în VT în 2009 față de 2007

Sursa: date din chestionarul 2009

În ceea ce privește cheltuielile, s-au analizat trei indicatori: ponderea cheltuielilor curente, a cheltuielilor cu protecția socială și respectiv a cheltuielilor de capital în totalul cheltuielilor APL-ului. Acest lucru este important, deoarece, așa cum s-a precizat în deschiderea acestei secțiuni, indică modul de alocare a banilor pe categorii mari. Din nou, dacă ponderea cheltuielilor de capital este în creștere, înseamnă că autoritatea locală respectivă este interesată în dezvoltarea comunității și are capacitate mai mare de accesare. Dacă, de exemplu, ponderea cheltuielilor cu asistența socială este în creștere, respectiva autoritate consideră ca fiind importantă asistarea a cel puțin a unei părți a populației. În același timp, se poate ca ponderea populației asistate să fie în creștere.

Ponderea cheltuielilor curente a avut o evoluție diferită în interiorul regiunilor. Astfel, în Nord-Est și Sud-Vest, ponderea a crescut sensibil în 2009 față de 2007. Pentru aceeași perioadă, ponderea acestor cheltuieli a scăzut drastic în regiunea București-Ilfov (69%).

Tabel 6. Ponderea cheltuielilor curente în total cheltuieli

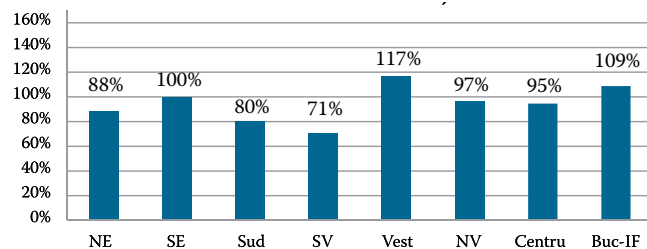
Regiune	2007	2008	2009	% mod 2009/2007
NE	64,4%	67,9%	75,9%	118%
SE	75,2%	80,6%	73,3%	98%
Sud	73,2%	74,3%	70,3%	96%
SV	72,5%	77,2%	79,2%	109%
Vest	76,4%	80,2%	71,7%	94%
NV	74,0%	75,4%	76,7%	104%
Centru	74,2%	77,1%	75,8%	102%
Buc-IF	79,7%	81,2%	55,0%	69%

Sursa: date din chestionarul 2009

În același timp, ponderea cheltuielilor de capital a crescut în regiunea București-Ilfov și cea de Vest. Această evoluție se explică prin faptul că cele două regiuni sunt cele mai dezvoltate din România, fiind motoarele economice ale țării. Ca atare, cheltuielile cu investițiile au avut o evoluție mai viguroasă comparativ cu celelalte regiuni. În ceea ce privește Bucureștiul, această regiune are un potențial de investiții mare, dat de multiple surse, gen buget mai mare, precum și numeroase împrumuturi externe. Regiunea aplică însă mai puțin la fondurile europene, așa cum arată și secțiunea următoare. În regiunea Vest, tendința de aplicare a fondurilor europene este mai mare. În același timp însă e adevărat că au avut loc și alte tipuri de investiții, date de potențialul mare de dezvoltare.

Grafic 3. Evoluția ponderii chetuielilor de capital în total chetuieli în 2009 față de 2007

Sursa: date din chestionarul 2009

Referitor la chetuielile cu protecția socială, tendința generală a fost de reducere a acestora pentru toate regiunile.

Tabelul 7. Ponderea chetuielilor cu protecția socială în total chetuieli

Regiune	2007	2008	2009	% mod 2009/2007
NE	8,3%	6,5%	6,8%	81%
SE	7,5%	7,5%	6,0%	80%
Sud	8,2%	6,6%	5,4%	66%
SV	8,9%	6,8%	7,0%	78%
Vest	4,6%	4,2%	4,1%	88%
NV	5,0%	4,0%	4,5%	90%
Centru	4,5%	3,6%	3,3%	72%
Buc-IF	5,3%	6,3%	4,3%	81%

Sursa: date din chestionarul 2009

Se remarcă valori ridicate pentru anul 2009 în regiunile Sud-Vest (7,0%) și Nord-Est (6,8%). Valori scăzute sunt în Centru (3,3%) și București-Ilfov (4,3%). Aceasta poate indica faptul că regiunile mai sărace au un număr mai mare de asistați și ca atare apare și necesitatea unor chetuieli cu asigurările sociale mai mari decât în alte regiuni.

Modul de accesare a fondurilor europene la nivel regional

Număr APL care au pregătit sau au depus proiecte

Din datele analizate, rezultă că **un număr foarte mare de APL au avut în pregătire sau au depus proiecte europene în perioada 2007-2009**. Nu mai puțin de 2.590 unități se află în această stare, reprezentând peste 80% din total. Cele mai multe APL (aproape 90%) se află în mediul rural.

Tabelul de mai jos indică ponderea localităților, pe regiuni de dezvoltare, care au depus sau au în pregătire proiecte în total.

Tabel 8. Pondere localități care au depus sau au avut în pregătire proiecte

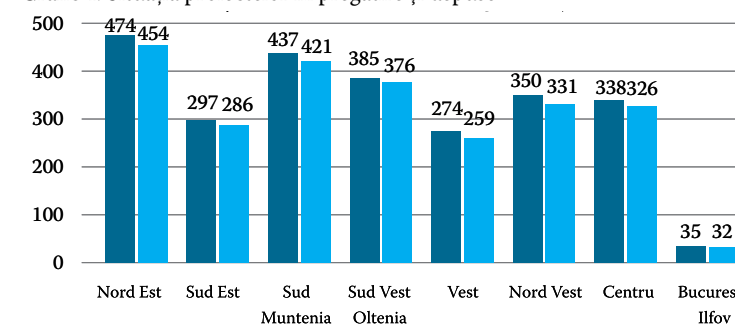
Regiunea de dezvoltare	Nr. localități	% în total
Nord Est	474	85,9%
Sud Est	297	76,2%
Sud Muntenia	437	77,1%
Sud Vest Oltenia	385	85,9%
Vest	274	84,8%
Nord Vest	350	78,7%
Centru	338	81,6%
București Ilfov	35	76,1%
Total	2.590	81,3%

Sursa: date din chestionarul 2009

Cel mai mare număr de APL-uri care au avut proiecte în pregătire sau au depus sunt situate în regiunea Nord-Est (474 unități). Acest lucru este îmbucurător la prima analiză ținând cont de faptul că vorbim despre cea mai săracă regiune din România și unde este nevoie de cele mai multe investiții.

Totuși trebuie menționat că în chestionar primăriile au fost întrebate despre **proiectele aflate în pregătire și proiectele depuse**. Ca atare, mai departe s-a analizat câte APL-uri au depus efectiv proiecte în această perioadă. Față de o medie națională de 81,3% dintre APL cu proiecte în pregătire sau depuse în total APL-uri, baza de date arată că **un număr de 2.032 APL-uri au depus efectiv proiecte, ceea ce înseamnă 78,5% din total număr localități, ceea ce reprezintă un rezultat pozitiv**.

Grafic 4. Situația proiectelor în pregătire și depuse

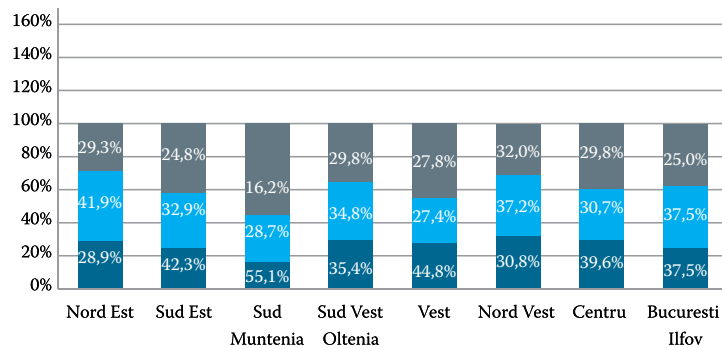
Sursa: date din chestionarul 2009

Prima serie indică numărul localităților cu proiecte în pregătire și depuse, în timp ce a doua serie indică numărul localităților cu proiecte efectiv depuse. Regiunea Nord Est este în continuare peste media națională din acest punct de vedere, aproape 86% din localități depunând efectiv proiecte. Cea mai mare parte a acestor APL-uri sunt din mediul rural și au aplicat în cea mai

mare parte pe Fondul European pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală, respectiv Măsura 322 „Renovarea satelor”. Același lucru se poate afirma și despre APL-urile din celelalte regiuni, FEADR fiind cel mai accesat fond european până în prezent de către autoritățile din mediul rural.

Următorul pas este de a analiza procentul de APL-uri cu proiecte aprobate, respinse, în evaluare și retrase. Cel mai mare procent de proiecte aprobate revine regiunii Nord-Vest. În schimb, deși are cele mai multe proiecte depuse, regiunea de Nord-Est are cel mai mare procent de proiecte respinse (cca. 42%). Explicația ar putea consta într-o calitate mai slabă a proiectelor depuse. Cel mai redus procent de proiecte respinse se află în Regiunea Sud Muntenia (28,7%), dar trebuie menționat și faptul că această regiune are cel mai mare procent de proiecte aflate încă în evaluare (55,1%).

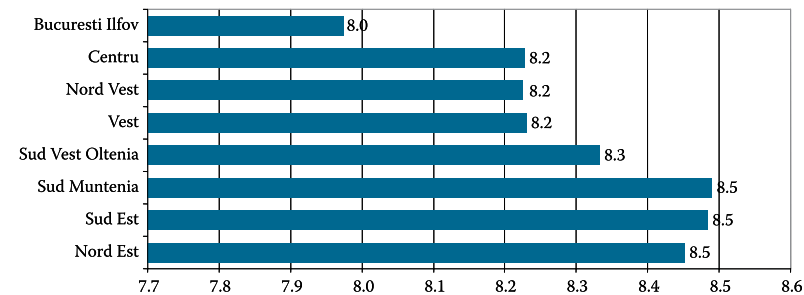
Grafic 5. Situația proiectelor APL-urilor pe regiuni

Sursa: date din chestionarul 2009

Respondenții tuturor APL-urilor, indiferent de regiune, au menționat că se confruntă cu un grad ridicat de dificultate în procesul de obținere a fondurilor europene. Pe o scală de la 1 - foarte ușor la 10 - foarte dificil, regiunile au dat un calificativ cuprins între 8,0 și 8,5, ceea ce echivalează cu un grad foarte ridicat de dificultate în accesarea fondurilor europene.

Grafic 6. Grad de accesare

Sursa: date din chestionarul 2009

Dintre dificultățile cele mai des semnalate, se remarcă:

1. modificarea condițiilor din ghidul solicitantului, mai precis a criteriilor de eligibilitate, proces care are loc în timpul aplicării sau chiar al evaluării propriu-zise a proiectelor;
2. lipsa cofinanțării;
3. birocrăția stufoasă, respectiv un număr mare de documente solicitate în cadrul dosarului proiectului;
4. lipsa transparenței procesului de evaluare-selecție.

O parte din aceste probleme vor fi dezbătute mai pe larg în secțiunea a cincea, coroborat și cu o serie de discuții cu primari, funcționari ai primăriei și experți în domeniu.

Numărul de proiecte pregătite sau depuse de APL-uri

Până acum am analizat numărul de APL-uri care au pregătit sau depus proiecte. Concluzia este că Regiunea Nord-Est a fost cea mai activă, atât din punct de vedere al numărului de APL-uri aplicante, cât și din punct de vedere al ponderii autorităților aplicante în total APL-uri per regiune. Acest rezultat se poate explica prin faptul că această regiune este cea mai săracă din EU și ca atare are nevoie de o mai mare dezvoltare pentru a reduce disparitățile economice față de celelalte regiuni. În același timp, se poate vorbi și de o voință la nivel de județ care impune primarilor să facă proiecte⁴. Faptul de a impune primarilor să depună proiecte reiese parțial din datele oferite de ancheta de teren. Astfel, din baza de date reiese că regiunea de Nord-Est are cea mai mare rată de proiecte respinse (peste 40%), deci de o calitate mai scăzută a proiectelor, care sunt pregătite, în general, de proiectanți și consultanți.

Din punctul de vedere al numărului total de proiecte depuse, Regiunea Nord-Est ocupă din nou prima poziție, atât ca număr (1.271 proiecte), cât și ca pondere la nivel național (cca. 19%). La polul opus se află regiunea București, cu un număr de doar 96 proiecte depuse. Este adevărat însă că Bucureștiul este cea mai bogată regiune a țării și în același timp beneficiază mai mult de alte tipuri de fonduri, cum ar fi împrumuturile externe.

Tabelul 9. Număr de proiecte depuse

Regiune	Nr. Total Proiecte	% în total
Nord Est	1.271	19,6%
Sud Est	784	12,1%
Sud Muntenia	930	14,4%
Sud Vest Oltenia	910	14,1%
Vest	675	10,4%
Nord Vest	991	15,3%
Centru	815	12,6%
București Ilfov	96	1,5%
Total	6.472	100,0%

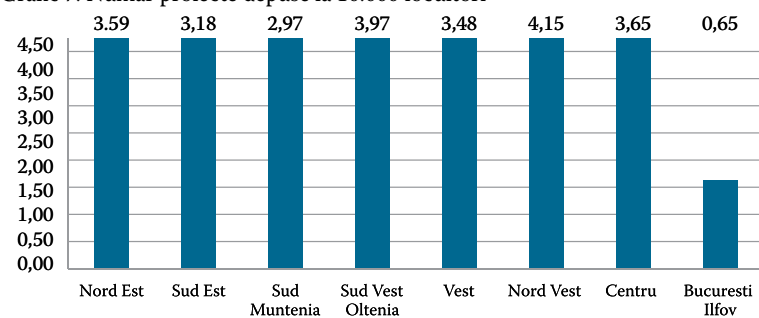
Sursa: date din chestionarul 2009

⁴ Din anumite discuții cu specialiști și primari din zonă a reieșit că cel puțin două județe din această regiune se află în această situație.

Pe locul 2 în topul depunerilor de proiecte este Regiunea Nord-Vest. În clasamentul regiunilor întocmit de Comisia Națională de Prognoză din punct de vedere al PIB-ului pe locuitor, această regiune este a doua după București și Vest cu un PIB/locuitor de 5.000-6.000 euro.

Totuși, raportat la populație, există o inversare a pozițiilor dacă se consideră un indice format din numărul de proiecte depuse la 10.000 de locuitori. Considerând acest indice se observă că Nord-Vestul are cel mai mare număr de proiecte raportat la populație (4,15 proiect depuse la 10.000 locuitori), iar regiunea Nord-Est se află aproape de media tuturor regiunilor (3,57)⁵. Exceptând regiunea București, alte două regiuni sărace, respectiv Sud-Est și Sud Muntenia, ocupă ultimele locuri.

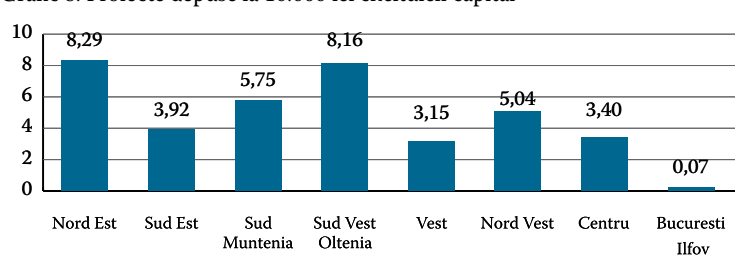
Grafic 7. Număr proiecte depuse la 10.000 locuitori

Sursa: date din chestionarul 2009

Din punct de vedere al cheluiilor de capital, regiunea Nord Est este pe primul loc cu peste 8 proiecte depuse la 10.000 lei cheltuieli de capital. Acest indicator arată că regiunea a optat mai mult să finanțeze investiții din fonduri europene comparativ cu alte regiuni. De exemplu, regiunile Vest și Centru sunt mai puțin active la acest indicator. O analiză similară a fost efectuată luând în calcul bugetul total al APL-urilor și care relevă aceleași rezultate.

Grafic 8. Proiecte depuse la 10.000 lei cheltuieli capital

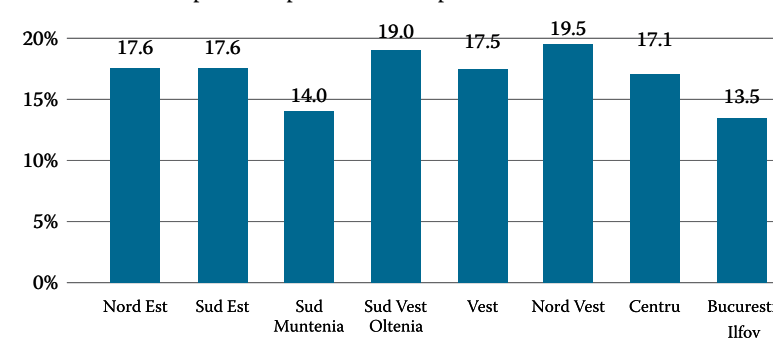

Sursa: date din chestionarul 2009

Întrebarea care se pune mai departe este: din totalul numărului de proiecte, câte au fost deja aprobate? Sau câte au fost deja implementate? Din punct de vedere al ponderii numărului de

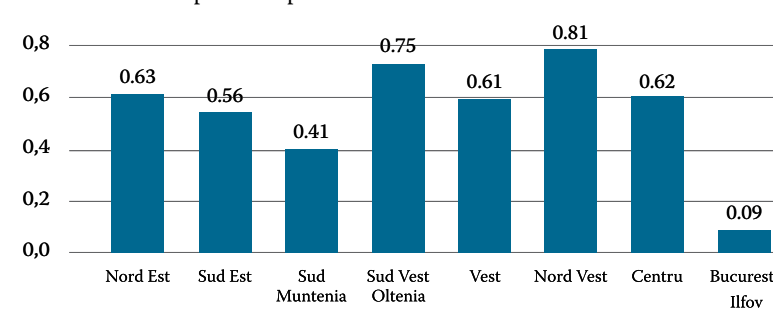
proiecte aprobate în total număr proiecte depuse, Regiunea Nord-Vest se plasează din nou pe primul loc, cu un procent de 19,5%. Trebuie totuși menționat faptul că un număr mare de proiecte se află încă în evaluare și deci nu putem avea o imagine clară a ratei de succes. De exemplu, un număr foarte mare de proiecte au fost depuse în cadrul FEADR, mai exact a Măsurii 322 „Renovarea satelor”. Deși sesiunea a fost lansată în luna iulie 2009 și a fost încheiată în august 2009, rezultatele evaluării nu sunt încă cunoscute la data scrierii acestui raport⁶.

Grafic 9. Pondere proiecte aprobate în total proiecte

Chiar și raportat la populație (vezi graficul de mai jos) regiunea Nord-Vest ocupă prima poziție cu 0,81 proiecte la 10.000 locuitori. De asemenea, exceptând regiunea București-Ilfov, regiunea Sud ocupă ultimul loc.

Grafic 10. Număr proiecte aprobate la 10.000 locuitori

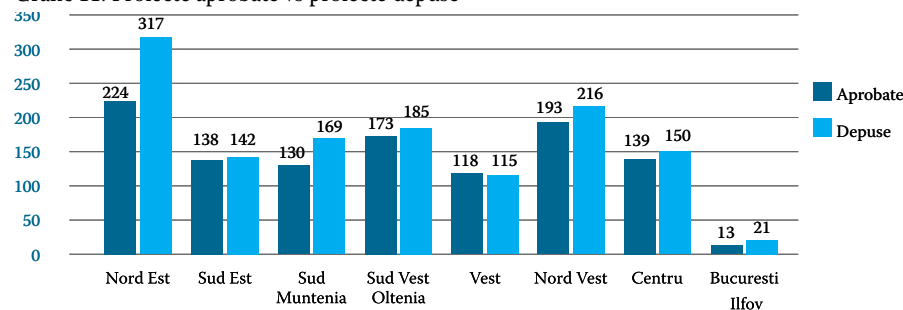
Sursa: date din chestionarul 2009

Dacă luăm în analiză și proiectele respinse, pentru majoritatea regiunilor există mai multe proiecte respinse decât aprobate. Este adevărat că există un număr mare de proiecte în evaluare la această dată, totuși acest raport indică faptul că în general proiectele nu au fost bine pregătite.

⁵ În calculul mediei a fost exclusă regiunea București, care are o valoare foarte mică a proiectelor depuse pe fonduri structurale și FEADR, ea finanțându-se în principal, așa cum s-a mai spus, din alte tipuri de fonduri.

⁶ Februarie 2010.

Grafic 11. Proiecte aprobate vs proiecte depuse

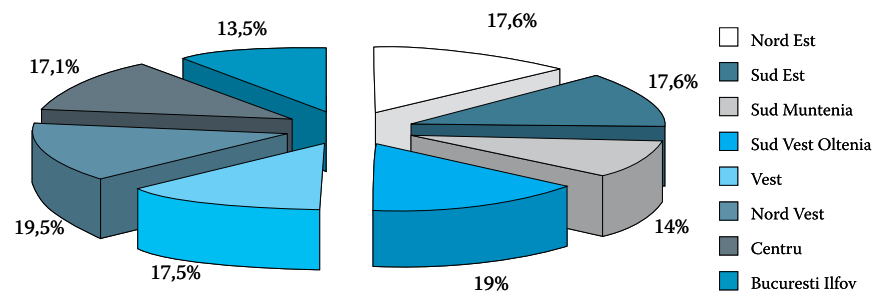

Sursa: date din chestionarul 2009

O singură regiune a reușit să aibă mai multe proiecte aprobate decât respinse, respectiv Vestul (118 versus 115 proiecte). O foarte mare discrepanță există pentru regiunea de Nord-Est unde există peste 310 proiecte respinse, în timp ce 224 au fost aprobate. Excepcând regiunea București, Nord-Estul se află pe ultimul loc din punctul de vedere al raportului proiecte aprobate/proiecte depuse.

La o analiză a proiectelor deja implementate se observă că regiunea Nord-Vest se situează din nou pe primul loc, cu 187 proiecte sau 19,5% din totalul proiectelor deja implementate.

Grafic 12. Pondere proiecte implementare în total

Sursa: date din chestionarul 2009

Printre motivele cele mai menționate pentru care proiectele nu au primit finanțare, se regăesc:

1. proiectul a fost eligibil, dar datorită neatingerii punctajului necesar, nu a fost selectat;
2. greșeli la întocmirea cererii de finanțare;
3. schimbarea regulilor, respectiv a ghidurilor în timpul depunerii și evaluării proiectelor, precum și interpretarea diferită a regulilor de la județ la județ;
4. motive politice

Concluzii și observații

Aceste concluzii se bazează pe o combinație de patru surse: baza de date; discuții și interviuri cu o serie de primari și funcționari din primării din diverse județe ale țării (din studiile de caz); discuții cu experți și consultanți pe proiecte europene (interviuri realizate de autor și de cei care au realizat studiile de caz); și nu în ultimul rând pe experiența autorului în domeniul fondurilor europene⁷.

Se poate observa existența unei convergențe a opiniilor pe baza cărora am formulat concluziile acestei secțiuni a raportului.

Cam toate opiniile converg către faptul că: **fondurile europene sunt relativ greu de accesat și mai ales de implementat; și că nu există strategii coerente de plasare a fondurilor în funcție de nevoile reale ale unei comunități, zone sau regiuni.**

Evident că în aceste condiții există **două riscuri majore**: o parte importantă a fondurilor nu vor putea fi consumate la nivel național și se vor întoarce la bugetul UE, riscând chiar ca România să devină pe termen mediu contributor net (adică să furnizeze mai mulți bani bugetului UE decât primește de la acesta); și chiar dacă sunt consumate, în lipsa unor strategii clare, **impactul fondurilor asupra dezvoltării țării și reducerea decalajelor regionale va fi mai mic decât cel dorit și prezentat în documentele programatice.**

Pornind de la acest cadru general, pot fi supuse discuției următoarele observații:

1. Stabilirea strategiilor naționale. Din păcate România nu a avut niciodată puncte forte în acest domeniu, a fost permanent nepregătită. Deși se știa că țara va adera la Uniunea Europeană în 2007, nu existau strategii bine încheiate care să permită mai departe crearea de mecanisme de atragere a fondurilor europene. Este demn de menționat faptul că în anul 2007 nu a fost lansată nicio licitație publică de proiecte pe niciun fond structural sau FEADR. Deși din punct de vedere tehnic este adevărat că în primele 6 luni acest lucru nu era posibil pentru că planurile naționale (strategiile) trebuiau supuse analizei și aprobării CE, în realitate acele planuri trebuiau să fie gata în proporție mare încă de la finele anului 2006. Autoritățile statului, supuse unui atac mediatic puternic în ceea ce privește incapacitate de absorbție a fondurilor europene, au realizat o serie de planuri naționale în grabă, fără o cunoaștere clară a necesităților regionale sau zonale.

2. Modul de funcționare a autorităților de management (AM). Ca și în cazul planurilor naționale de dezvoltare, autoritățile de management s-au creat cu întârziere și au mari probleme de funcționare. Personalul este subdimensionat și pus să facă față unui volum foarte mare de proiecte. În plus, nu a beneficiat de training consistent și adecvat. Deși în perioada de preaderare au existat fonduri pentru asistență tehnică, trainingurile respective au fost nefocalizate și nu au avut ca impact pregătirea riguroasă a personalului autorităților de management. O simplă vizită la birourile acestor autorități va arăta următoarea imagine: un număr redus de persoane înconjurate de un număr foarte mare de proiecte pe care trebuie să le administreze.

O altă problemă a AM-urilor este faptul că aproape în totalitate conducerea lor s-a făcut pe criterii politice. Iar dacă acesta a fost criteriul de bază, evident că focalizarea pe modificarea ghidurilor, respectiv a direcțiilor de investiție a trecut pe planul doi. În același timp, aceste numiri au sporit neliniștea în rândul personalului, care nu știa la ce să se aștepte. Ca atare,

⁷ Cătălin Dărășteanu este consultant Terra Nostra Consulting, București.

prezența unui personal subdimensionat, care nu a beneficiat de training adecvat, coroborat cu un management numit pe criterii preponderent politice, au contribuit la absorbția lentă a fondurilor europene.

3. Schimbarea regulilor în timpul jocului. Ancheta de teren, atât cea din 2008, cât și cea din 2009, au relevat faptul că o serie de primării au menționat ca obstacol în calea accesării fondurilor schimbarea criteriilor de eligibilitate. Într-adevăr, marea parte a Ghidurilor Solicitantului au suferit modificări frecvente, inducând confuzie în rândul aplicanților. Aceste modificări s-au datorat faptului că AM-urile nu au fost pregătite în mod real pentru derularea sesiunilor de proiecte (din punct de vedere al procedurilor de selecție sau achiziții). Ca atare au trebuit să facă ajustări din mers, care din păcate au afectat o serie de proiecte aflate în proces de depunere sau chiar de evaluare.

4. Schimbarea grilei punctajului de selecție pe FEADR. Din păcate, modul de punctare a proiectelor în cadrul FEADR a suferit modificări continue, inducând instabilitate în faza de pregătire. Proiectele erau construite pentru a atinge un anumit punctaj de selecție, după care în apropierea lansării sesiunii punctajele erau modificate. Deși nu se poate argumenta că acest lucru avea la bază anumite intenții, în mod sigur modificările respective au afectat foarte multe proiecte și au creat confuzie.

5. Impredictibilitate în lansarea sesiunilor de proiecte. Întotdeauna a existat o lipsă de transparență în ceea ce privește momentul lansării sesiunilor. Au fost situații în care existau informații că o anumită sesiune se va lansa în luna X, pentru ca în realitate să fie lansată la un interval ulterior de 3-6 luni. Acest lucru a avut un impact negativ deoarece a necesitat refacerea documentațiilor, noi demersuri în a obține alte avize etc.

6. Presiune asupra primarilor de a face proiecte. Au existat multe cazuri în care consiliile județene i-au îndemnat pe primari să facă proiecte. Fără a exclude o clasă de primari care au fost dornici să facă proiecte, mulți însă au perceput această presiune ca o impunere. Ca atare, proiectele au fost întocmite, însă au avut probleme de calitate, ceea ce explică, într-o anumită măsură, faptul că există mai multe proiecte respinse decât aprobate.

7. Riscul de a face proiecte eligibile, dar nefinanțate. Un fapt pozitiv care trebuie semnalat este numărul foarte mare de proiecte depuse. Așa cum s-a observat în 2009, peste 80% din APL-uri au pregătit sau chiar depus proiecte, ceea ce reprezintă fără niciun dubiu un fapt încurajator. Totuși, o serie de primari au indicat faptul că în momentul de față există un risc în a face proiecte datorat faptului că proiectanții și consultanții care au realizat proiectele trebuie plătiți din bugetele APL-urile (destul de mici și afectate de criza economico-financiară), neexistând certitudinea finanțării. Iar incertitudinea crește corelat și cu „schimbarea regulilor în timpul jocului”, în momentul de față existând destule APL-uri care se tem să mai scrie și să depună. În aceste condiții, lipsa de strategii clare (la nivel județean, regional, dar și național) își spune cuvântul din ce în ce mai evident.

8. Transparență în asigurarea cofinanțării. Cea mai mare parte a specialiștilor din domeniul proiectelor europene și a angajaților APL-urilor sunt de acord cu lipsa transparenței în ce privește asigurarea de fonduri pentru cofinanțarea proiectelor. Conform părerii multora dintre intervievați, banii sunt dirijați de la consiliile județene pe criterii politice.

9. Delimitarea între sate și urbanul mic. Întotdeauna România a avut tendința de a avea cât mai multe orașe, respectiv o populație urbană cât mai mare. De multe ori, au fost declarate

orașe niște localități care nu au avut infrastructură fizică de bază corespunzătoare sau fără a fi centre industriale sau de servicii. Sunt cazuri în care regăsim orașe de circa 20.000 locuitori cu populație săracă. În acest context, ele au avut de suferit din punct de vedere al accesării fondurilor europene pentru infrastructura fizică de bază. Prin FEADR, Măsura 322 „Renovarea satelor”, ruralul reprezentat de comune a avut acces la proiecte pentru drumuri, canalizare, apă, gaze etc., deosebit de atractive pentru APL-uri pentru că au dat o șansă dezvoltării lor, fără a exclude și dimensiunea electorală a întreprinderii.

Din păcate, urbanul mic nu a avut acces la aceste fonduri. Este adevărat că el a fost eligibil pe Programul Operațional Regional, Axa Prioritară 1 „Sprijinirea dezvoltării durabile a orașelor”, dar în realitate, prin filosofia ei, axa s-a adresat urbanului mijlociu și mare. Baza de date arată că cei care au aplicat în mare parte pe această axă au fost municipiile, în timp ce urbanul mic se regăsește într-o pondere foarte redusă, fiind un fel de Cenușăreasă a finanțărilor europene.

Resursele primăriilor și accesarea fondurilor europene

Alexandru Toth

Cercetarea realizată în 2008 la nivelul autorităților locale din patru regiuni de dezvoltare relevă existența unor relații directe între depunerea de proiecte pentru obținerea de finanțări europene (inclusiv fondurile de preaderare) și factori care țin în principal de capacitatea instituțională a primăriilor. Printre cei mai importanți predictorii ai depunerii de proiecte se numărau: resursele bugetare ale primăriei, existența personalului specializat în proiecte europene, experiența parteneriatului cu alte instituții și nivelul de informare cu privire la fondurile europene.

Pornind de la acele rezultate, vom încerca să identificăm pe baza datelor din 2009 în ce măsură capacitatea instituțională a primăriilor (măsurată în principal prin factorii mai sus menționați) influențează semnificativ accesarea fondurilor structurale de către autoritățile locale la nivel național.

În cele ce urmează vom analiza factorii care s-au dovedit a fi relevanți pentru experiența autorităților locale în accesarea de fonduri europene.

Resursele bugetare ale primăriilor

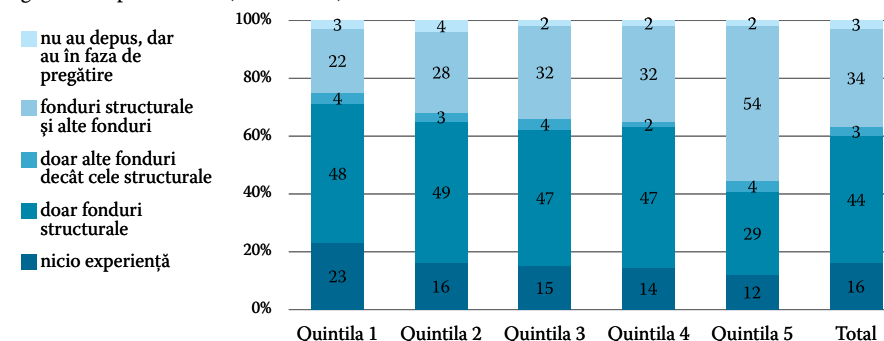
Resursele bugetare ale primăriilor au fost operaționalizate în această analiză prin raportul dintre veniturile totale de la bugetul local al unei localități și populația respectivei localități. Accesarea fondurilor europene presupune asigurarea unei cofinanțări din partea aplicanților, astfel încât în cazul autorităților locale este de așteptat ca resursele de care dispun la bugetele locale să le influențeze capacitatea de accesare a fondurilor.

Tabel 1. Număr medii de proiecte în funcție de veniturile bugetare ale primăriei

Poziția localității în distribuția pe baza veniturilor totale ale primăriei raportate la populație	Nr. mediu de proiecte...					
	Fonduri structurale și alte fonduri	Doar fonduri structurale				
		depuse	depuse	aprobate	respinse	în evaluare
Quintila 1 (primele 20% primării cu cele mai mici venituri la buget)	1.17	0.92	0.10	0.24	0.91	0.33
Quintila 2	1.39	1.09	0.16	0.26	0.88	0.40
Quintila 3	1.58	1.13	0.13	0.26	0.99	0.33
Quintila 4	1.63	1.20	0.17	0.24	1.00	0.44
Quintila 5 (ultimile 20% primării cu cele mai mari venituri la buget)	3.21	2.10	0.32	0.28	1.89	1.08
Total	1.80	1.29	0.18	0.26	1.14	0.52

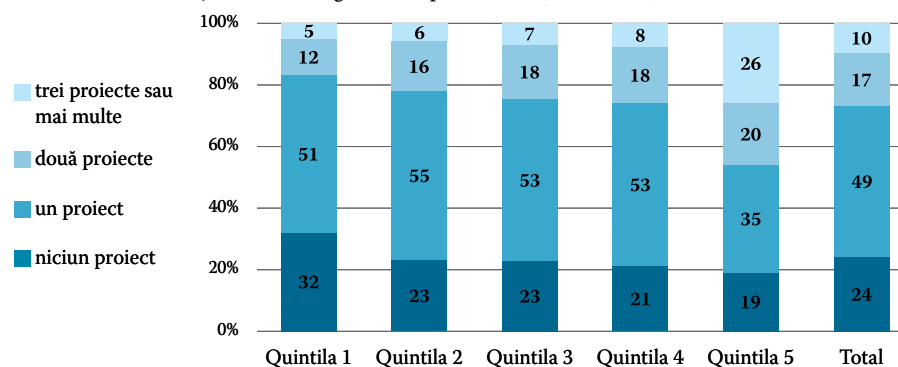
După cum se poate observa și din tabelul 1, localitățile care au cele mai mari venituri la bugetul local înregistrează și rezultate semnificativ mai bune în ce privește accesarea de finanțări europene pentru proiecte. Cele mai bogate 20% dintre primării au depus în medie de peste 2,5 ori mai multe proiecte decât cele mai sărace 20% primării. De asemenea, localitățile care se situează în partea superioară a distribuției veniturilor totale de la bugetele locale înregistrează și mai multe proiecte aprobate și au totodată mai multe proiecte în faza de evaluare sau în pregătire decât localitățile cu venituri mici la buget. Singurul indicator care nu variază semnificativ în funcție de veniturile de la bugetele locale este cel referitor la numărul mediu de proiecte respinse.

Grafic 1. Distribuția localităților în funcție de experiența depunerii de proiecte și resursele bugetare ale primăriilor (% N=2986)

Pe ansamblul celor 2986 de primării analizate, 16% nu aveau la data realizării anchetei niciun fel de experiență în depunerea de proiecte pentru obținerea de finanțări din fonduri structurale sau alte fonduri europene. Dacă în cazul celor mai „bogate” 20% dintre primării ponderea celor care nu au depus niciun fel de proiect în perioada 2007-2009 era de 12%, în cazul celor mai sărace 20% dintre primării ponderea respectivă este aproape dublă (23%, vezi graficul 1). Totodată, se poate observa că primăriile cu cele mai mari venituri la bugetul local au încercat să acceseze într-o proporție semnificativ mai mare și alte fonduri în afară de cele structurale comparativ cu primăriile cu venituri reduse (54% comparativ cu 22%).

Grafic 2. Distribuția localităților în funcție de numărul de proiecte depuse pentru finanțare din fonduri structurale și resursele bugetare ale primăriilor (%), N=2986

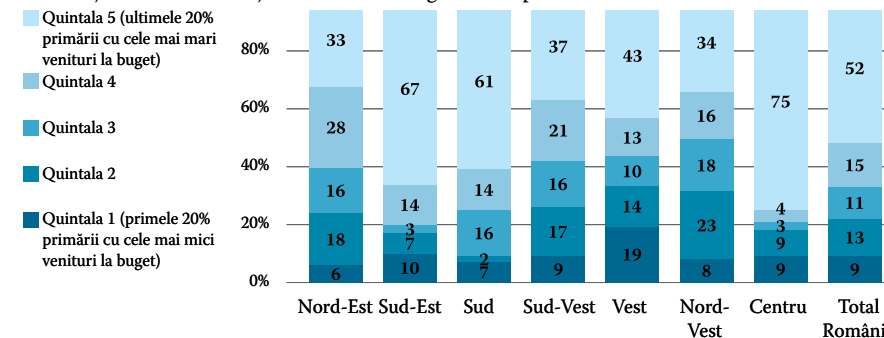
Raportându-ne strict la proiectele depuse pentru obținerea de finanțare din fonduri structurale, se observă că, pe ansamblul primăriilor incluse în analiză, aproape un sfert (24%) nu au depus niciun proiect în perioada 2007-2009. După cum se poate observa din graficul 2, ponderea primăriilor care nu au depus proiecte pe fonduri structurale este semnificativ mai mică în cazul primăriilor cu cele mai mari venituri la buget (19%) comparativ cu primăriile cu venituri mici (32%). În timp ce 26% din primăriile „bogate” au depus cel puțin trei proiecte pentru obținerea de finanțări din fonduri structurale, în cazul primăriilor cu venituri mai reduse ponderea respectivă variază între 5-8%.

Disparitățile între primăriile „bogate” și cele „sărace” se înregistrează cum e de așteptat și când introducem în analiză valoarea fondurilor atrase din programele structurale (vezi graficul 3). Pe ansamblul țării, mai bine de jumătate din valoarea finanțărilor atrase de autorități locale din fonduri structurale a fost obținută de cele mai „bogate” 20% dintre primării, în timp ce primăriile „sărace” nu au atras decât 9% din valoarea totală a finanțărilor.

Există diferențe intraregionale notabile în ce privește aceste disparități în funcție de resursele bugetare ale primăriilor. Astfel, primăriile „bogate” au obținut 75% din finanțările atrase de autoritățile locale din regiunea Centru. Un dezechilibru substanțial se observă și în cazul regiunilor Sud-Est și Sud, unde 67% și respectiv 61% din valoarea finanțărilor atrase de autoritățile locale au fost obținute de cele mai bogate 20% dintre primăriile din respectivele regiuni. Aceste disparități intraregionale sunt mai reduse în cazul regiunilor Nord-Est, Nord-Vest și Sud-Vest, însă și în cazul acestora cele mai sărace 20% dintre primării nu au reușit să atragă mai mult de

8-9% din valoarea totală a finanțărilor obținute de autoritățile locale din respectivele regiuni. Singura regiune în care primăriile „sărace” au reușit să atragă o pondere substanțială (19%) din finanțările din fonduri structurale accesate de autoritățile locale este regiunea Vest.

Grafic 3. Disparități intraregionale în accesarea de fonduri structurale între categorii de localități definite în funcție de resursele bugetare ale primăriilor*

*Exemplu de citire: 75% din valoarea fondurilor structurale atrase în regiunea Centru au fost obținute de cele mai „bogate” 20% primării din această regiune. Pe ansamblul țării, cele mai sărace 20% dintre primării au atras doar 9% din valoarea totală a proiectelor aprobate din fonduri structurale.

Personalul pregătit în domeniul finanțărilor europene

Resursele umane de care dispun autoritățile locale reprezintă fără îndoială un element cheie determinant pentru capacitatea acestora de a elabora și pregăti proiecte, cât și pentru capacitatea de a le gestiona în faza de implementare. Din această perspectivă este important să vedem atât nivelul general de calificare a personalului din administrația locală, cât mai ales gradul de specializare în domeniul accesării fondurilor europene.

Din datele raportate în 2009 de 93% din primăriile din România a rezultat că aproximativ 1 din 4 angajați ai primăriilor și serviciilor în subordonarea sau coordonarea acestora sunt absolvenți de studii superioare. Ceea ce considerăm notabil este că această pondere este cu doar 1 punct procentual mai mare în cazul localităților urbane (25,9%) comparativ cu cele rurale (24,9%). De asemenea, diferențele dintre primării în funcție de gradul de urbanizare al localităților în ce privește ponderea angajaților cu studii superioare nu depășesc 2-3 puncte procentuale.

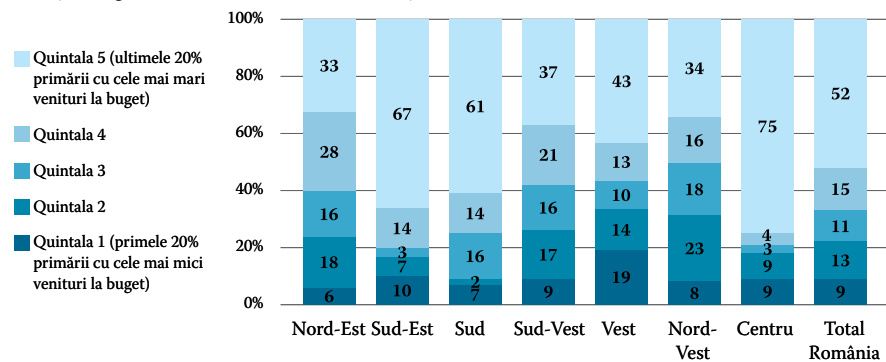
În ce privește participarea angajaților primăriilor la programe de instruire profesională, în perioada 2008-2009, datele relevă că doar 5,8% dintre aceștia au beneficiat de astfel de instruire. În medie un astfel de angajat a beneficiat de 6 zile de instruire profesională. Din totalul primăriilor, aproape un sfert (24%) nu au avut în perioada de referință niciun angajat care să fi beneficiat de instruire profesională. Raportându-ne la instruirea profesională pe teme legate de

fonduri europene, cifrele indică o situație și mai proastă: mai bine de jumătate din primăriile din România (51%) nu au angajați care să fi beneficiat de astfel de programe de instruire în perioada 2008-2009, iar din totalul angajaților primăriilor procentul celor care au participat la astfel de traininguri este de circa 1,7%, ceea ce reprezintă aproape un sfert din totalul celor care au beneficiat de sesiuni de pregătire profesională în general. Și din această perspectivă, diferențele dintre urban și rural în termeni relativi sunt foarte mici.

Diferențe majore apar între urban și rural în ce privește existența în structura organizatorică a primăriilor a unui departament specializat în proiecte cu finanțări europene. Astfel, în timp ce 70% dintre primăriile orașelor și municipiilor din România au departament specializat în proiecte cu finanțări europene, în cazul comunelor doar 14% dintre primării au în structura lor un astfel de departament. La nivelul de dezvoltare a instituțiilor din România și luând în considerare resursele umane existente, nu ne putem aștepta ca în fiecare primărie de comună să existe un astfel de departament specializat, însă existența de personal specializat/pregătit în elaborarea de proiecte cu finanțări europene este o condiție esențială pentru creșterea capacității de absorbție a fondurilor europene de către administrațiile locale.

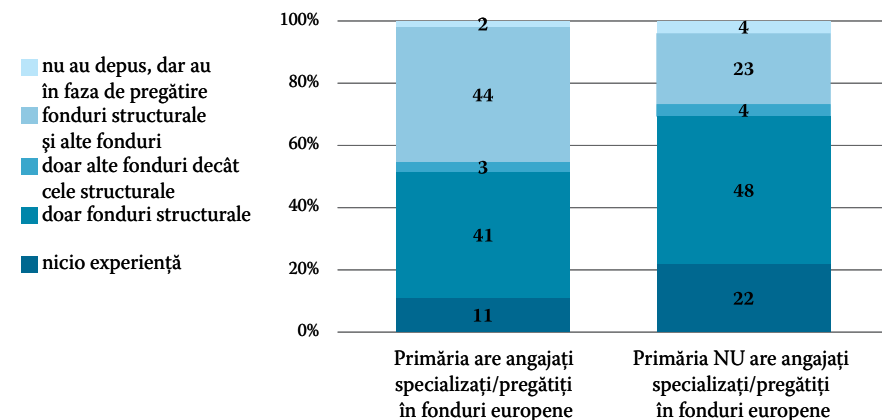
După cum se poate observa din graficul 4, doar puțin peste jumătate din primăriile de comune din România au cel puțin un angajat specializat sau cu pregătire în elaborarea de proiecte cu finanțări europene, în timp ce primăriile de municipii și orașe beneficiază aproape toate de astfel de personal.

Grafic 4. Existența în primării a personalului pregătit/specializat în finanțări europene în funcție de gradul de urbanizare al localităților

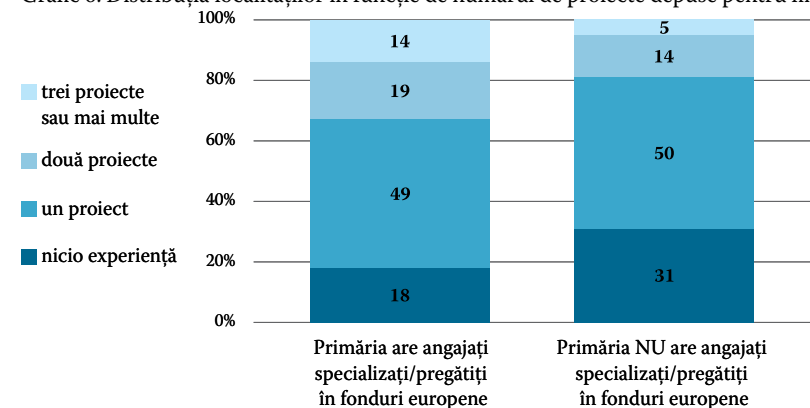
Cât de importantă este existența personalului specializat în accesarea de fonduri se poate observa și din graficul 5. În timp ce 11% dintre primăriile care beneficiază de astfel de personal nu au depus niciun proiect în perioada 2007-2009, în cazul primăriilor care nu au angajați specializați/pregătiți în acest domeniu ponderea celor care nu depus proiecte este dublă. E de remarcat, de asemenea, că existența de personal specializat are o influență și asupra diversității surselor de finanțare la care primăriile aplică: 44% din primăriile cu personal specializat au depus proiecte atât pentru fonduri structurale, cât și pentru alte surse de finanțare, comparativ cu 23% dintre cele fără angajați pregătiți în elaborarea de proiecte.

Grafic 5. Distribuția localităților în funcție de experiența depunerii de proiecte și existența personalului pregătit/specializat în proiecte cu finanțări europene (% , N=2986)

De asemenea, după cum se poate remarca din graficul 6, numărul de proiecte depuse de către primării pentru finanțări din fonduri structurale este influențat semnificativ de existența personalului specializat/pregătit în elaborarea de astfel de proiecte.

Grafic 6. Distribuția localităților în funcție de numărul de proiecte depuse pentru finanțare din

fonduri structurale și existența personalului pregătit/specializat în proiecte cu finanțări europene (% , N=2986)

Din totalul proiectelor depuse de primării pentru finanțări din fonduri structurale, aproape două treimi (65%) aparțin acelor care au cel puțin un angajat pregătit în elaborarea de astfel de proiecte. Din toate proiectele aprobate primăriilor, 73% au fost depuse de cele care au personal specializat, rata de succes fiind în cazul acestora de 47%, în timp ce în cazul primăriilor fără personal specializat rata de succes este de 32%. Nu în ultimul rând, 76% din valoarea totală a proiectelor aprobate primăriilor spre finanțare din fonduri structurale a fost obținută de primăriile cu personal specializat.

Informarea despre oportunitățile de finanțări europene

Informația reprezintă în mod evident o resursă extrem de importantă pentru potențialii aplicanți în ce privește elaborarea și depunerea de proiecte pentru finanțări europene. În analiza noastră, perspectiva asupra informației este destul de reduționistă, în sensul că avem în vedere doar accesul la informație și nu cantitatea și calitatea informațiilor aflate la dispoziția autorităților.

Accesul la informație l-am cercetat din două perspective. Pe de o parte am vizat căutarea activă de informații de către autoritățile locale, iar pe de altă parte am luat în considerare eforturile autorităților centrale, regionale, județene sau ale altor organizații de a informa primăriile cu privire la oportunitățile de finanțări europene.

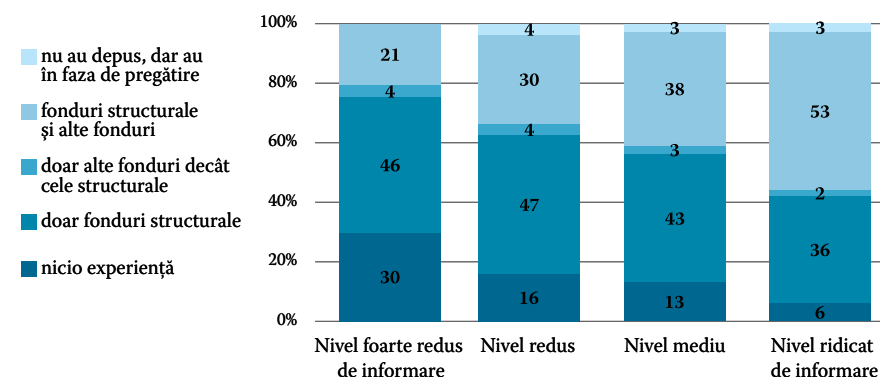
Căutarea activă de informații prin solicitări adresate altor instituții este larg răspândită în rândul primăriilor, doar aproximativ 14% dintre ele declarând că nu au solicitat în perioada 2008-2009 informații despre finanțările europene existente. Majoritatea primăriilor din mediul rural (72%) au solicitat informații în principal de la consiliile județene, în timp ce primăriile de orașe s-au îndreptat spre agențiile de dezvoltare regională. Este de remarcat totodată că primăriile de orașe au solicitat într-o mai mare măsură informații direct de la ministere sau alte agenții guvernamentale decât cele de comune.

În ce privește primirea de informații nesolicitate cu privire la oportunitățile de finanțări europene, consiliile județene, prefecturile și agențiile de dezvoltare regională sunt cele mai frecvent menționate instituții atât de primăriile de comune, cât și cele de orașe.

Internetul este principala sursă de informații utile legate de oportunitățile de finanțare europeană, în special pentru primăriile din mediul rural. Aproximativ două treimi din primăriile de comune au menționat site-urile autorităților de management și site-urile Guvernului sau ministerelor de resort ca reprezentând principalele surse de astfel de informații utile. Pentru primăriile din mediul urban cele mai utile surse de informații le constituie întâlnirile/ședințele organizate de consiliile județene, precum și firmele de consultanță.

Pe ansamblu se poate observa că primăriile din mediul rural au un nivel de informare mai redus comparativ cu cele din urban. Există însă vreo relație între gradul de informare și depunerea/accesarea de fonduri? Graficul 7 oferă un răspuns destul de clar la această întrebare. 30% din primăriile cu un nivel foarte redus de informare nu au niciun fel de experiență în depunerea de proiecte, fie pentru fonduri structurale sau alte finanțări, în timp ce doar 6% din cele cu un nivel ridicat de informare se află într-o asemenea situație. Cum e și de așteptat, un nivel de informare ridicat se asociază totodată și cu o diversificare a surselor de finanțare la care aplică primăriile, în sensul că au depus proiecte și în cadrul altor programe, nu doar a celor finanțate din fonduri structurale.

Grafic 7. Distribuția localităților în funcție de experiența depunerii de proiecte și gradul de informare în legătură cu oportunitățile de finanțări europene (% , N=2986)

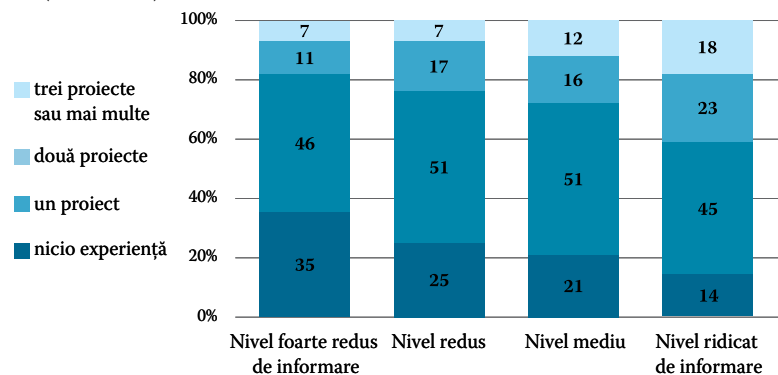

Gradul de informare se asociază totodată și cu numărul de proiecte depuse pentru finanțări din fonduri structurale. 35% din primăriile cu un nivel foarte redus de informare legat de oportunitățile de finanțare a proiectelor nu au depus niciun proiect pe programele finanțate din fonduri structurale, comparativ cu doar 14% din primăriile cu un nivel ridicat de informare. Totodată, comparativ cu primăriile cu un grad foarte scăzut de informare, cele cu nivel ridicat de informare au depus în medie de 1,8 ori mai multe proiecte reușind să atragă de 4,5 ori mai mulți bani din totalul finanțărilor aprobate (vezi tabelul 2 și graficul 8).

Tabel 2. Indicatori ai depunerii de proiecte pentru fonduri structurale în funcție de gradul de informare al primăriei cu privire la oportunitățile de finanțare

	Nivel foarte redus de informare	Nivel redus	Nivel mediu	Nivel ridicat de informare
Pondere în totalul localităților	11.0%	35.3%	36.9%	16.8%
Nr. mediu de proiecte depuse pentru Fonduri Structurale	0.95	1.19	1.36	1.72
Ponderea finanțărilor atrase în totalul finanțărilor aprobate	6.1%	33.1%	33.7%	27.1%

Grafic 8. Distribuția localităților în funcție de numărul de proiecte depuse pentru finanțare din fonduri structurale și gradul de informare în legătură cu oportunitățile de finanțări europene (% , N=2986)

Experiența primăriilor în parteneriate cu alte instituții

De multe ori nevoile de dezvoltare ale localităților presupun implementarea de proiecte în parteneriat cu alte instituții, astfel încât experiența cooperării interinstituționale pentru atingerea unui obiectiv comun poate reprezenta un factor determinant pentru capacitatea autorităților locale de a elabora proiecte în vederea obținerii unei finanțări din fonduri europene.

La nivel național, 56% din primării au desfășurat în perioada 2007-2009 diverse programe și acțiuni în parteneriat sau asociere cu alte instituții, ponderea fiind mult mai mare în cazul primăriilor de municipii și orașe (aproximativ 80%). Totodată, trebuie menționat faptul că circa 75% din primării fac parte dintr-o asociație de dezvoltare intercomunitară.

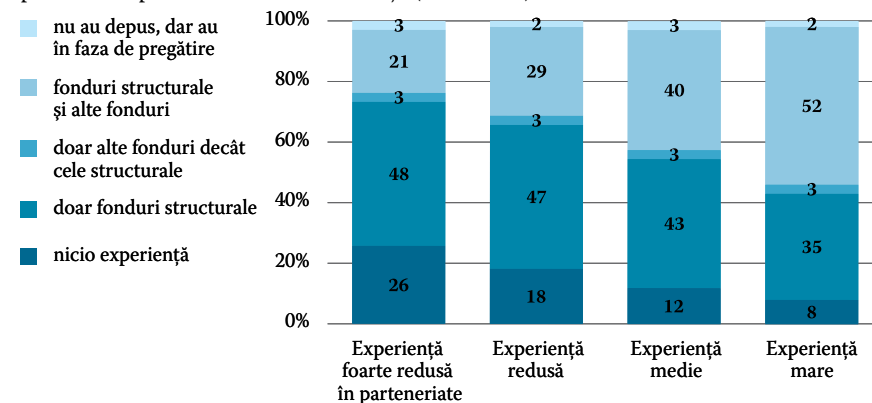
Majoritatea proiectelor menționate de către primării ca fiind desfășurate în parteneriat cu alte instituții au vizat ca obiective managementul deșeurilor, reabilitarea, modernizarea sau construirea de diverse clădiri, alimentarea cu apă și alte proiecte integrate (Măsura 322). În 50% din cazuri partenerii primăriilor au fost alte primării. Consiliul județean a reprezentat un partener în aproape 40% din cazuri, iar în circa un sfert din proiectele menționate primăria a avut ca parteneri organizații neguvernamentale. Contribuțiile primăriilor, dar și ale celorlalți parteneri, în cazul proiectelor desfășurate în parteneriat au fost în principal de natură financiară.

Pornind de la exemplele menționate de primării în ce privește desfășurarea de proiecte în parteneriat cu alte instituții, am construit o măsură a experienței autorităților cu acest tip cooperare și am analizat relația dintre experiența parteneriatului și accesarea de fonduri europene.

După cum se poate observa din graficul 9, există o asociere semnificativă între experiența parteneriatului și depunerea de proiecte. Astfel, dintre primăriile cu o experiență foarte redusă în proiecte desfășurate în cooperare cu alte instituții, 26% nu au depus niciodată vreun proiect pentru obținerea de finanțări din fonduri europene. În cazul primăriilor cu experiență sem-

nificativă în ce privește parteneriatele, ponderea celor care nu au depus proiecte în perioada 2007-2009 este de doar 8%.

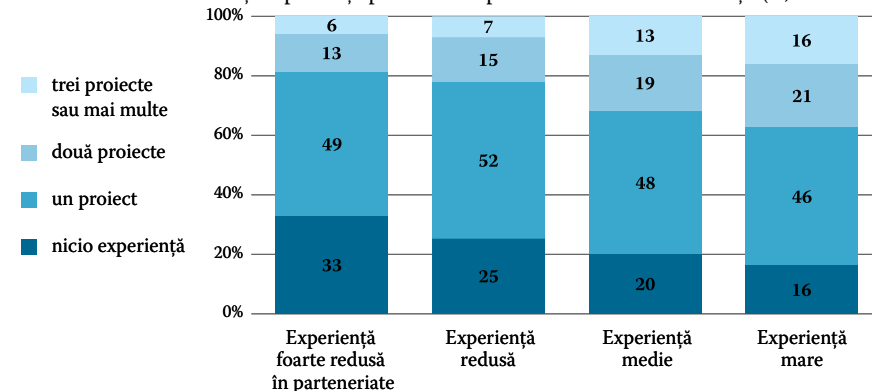
Grafic 9. Distribuția localităților în funcție de experiența depunerii de proiecte și experiența primăriei în parteneriate cu alte instituții (% , N=2986)

De asemenea, se poate remarca (vezi graficul 10) că numărul de proiecte depuse de primării pentru finanțări din fonduri structurale este într-o relație directă cu experiența acestora în parteneriate cu alte instituții. Una din trei primării cu experiență foarte puțină în parteneriate nu a depus niciun proiect, în timp ce, în cazul primăriilor cu experiență bogată, ponderea celor care nu au depus niciun proiect este de două ori mai mică (16%).

Primăriile cu experiență medie și mare în desfășurarea de proiecte în parteneriat au depus cu peste 40% mai multe proiecte pe program din fonduri structurale. Primăriile cu experiență foarte mare în parteneriate au reușit să atragă de 6 ori mai mulți bani din fonduri structurale decât primăriile lipsite de experiența parteneriatului (vezi tabelul 3).

Grafic 10. Distribuția localităților în funcție de numărul de proiecte depuse pentru finanțare din fonduri structurale și experiența primăriei în parteneriate cu alte instituții (% , N=2986)

Tabel 3. Indicatori ai depunerii de proiecte pentru fonduri structurale în funcție de experiența primăriei în parteneriate cu alte instituții

	Experiență foarte redusă	Experiență redusă	Experiență medie	Experiență mare
Pondere în totalul localităților	17.9%	38.2%	28.2%	15.7%
Nr. mediu de proiecte depuse pentru Fonduri Structurale	0.98	1.12	1.50	1.63
Ponderea finanțărilor atrase în totalul finanțărilor aprobate	5.4%	36.3%	26.0%	32.4%

Ierarhizarea factorilor determinanți ai accesării fondurilor europene

Din analizele prezentate anterior, se observă clar că resursele primăriilor în termeni de venituri bugetare, resurse umane specializate, acces la informații și experiența în parteneriate cu alte instituții influențează direct depunerea de proiecte pentru obținerea de finanțări din fonduri europene. Evident însă că acești factori nu acționează independent unul de celălalt și din această perspectivă este important de identificat importanța fiecăruia în explicarea accesării fondurilor europene.

Analiza de regresie s-a dovedit un instrument util și edificator în acest caz (vezi tabelul 4). Toți cei patru factori discutați au o influență semnificativă din punct de vedere statistic asupra numărului de proiecte depuse, însă cel mai important factor se dovedește a fi resursele bugetare ale primăriei. Ținând sub control ceilalți factori, veniturile din bugetul primăriilor reprezintă cel mai important predictor ai numărului de proiecte depuse pentru finanțări din fonduri europene. Gradul de informare despre oportunitățile de informare și experiența în parteneriate se dovedesc a fi următorii în ierarhia factorilor determinanți, cu o influență egală asupra numărului de proiecte depuse. Factorul cu influența cea mai mică asupra depunerii de proiecte constă în capacitatea administrativă a primăriilor din perspectiva resurselor umane angajate (pentru definirea variabilelor independente vezi tabelul A1 din anexa tehnică).

Tabel 4. Predictorii ai numărului de proiecte depuse de către primării în perioada 2007-2009

Predictori	B	ES	Beta	t	Sig.
Resurse bugetare ale primăriei (venituri la buget raportate la populație)	0.038	0.002	0.422	25.520	0.000
Capacitate administrativă din perspectiva personalului angajat în primărie	0.007	0.002	0.052	3.134	0.002
Informare despre oportunitățile de finanțare europeană	0.082	0.013	0.101	6.064	0.000
Experiența parteneriatului	0.015	0.003	0.101	6.082	0.000
(Constantă)	0.119	0.097		1.229	0.219

Model de regresie multiplă având ca variabilă dependentă numărul de proiecte depuse în perioada 2007-2009. Toți coeficienții de regresie sunt semnificativi diferiți de zero pentru $p=0.05$. Coeficientul de determinație multiplă $R^2=24\%$

Profilul localităților care nu au depus proiecte din perspectiva resurselor de care dispun autoritățile publice locale

Așa cum am văzut din analizele anterioare, lipsa resurselor, fie ele financiare, umane, informații sau de tipul experienței parteneriatului cu alte instituții, se asociază semnificativ cu lipsa de experiență în depunerea de proiecte pentru obținerea de fonduri europene. Pentru identificarea profilului localităților „non-aplicante” am căutat mai întâi să clasificăm localitățile din România în funcție de cele patru categorii de resurse anterior menționate. Am realizat acest lucru printr-o analiză cluster de tip K-means, cele 2948⁸ de localități cuprinse în analiză grupându-se în 5 categorii, prezentate în tabelul 5. Două treimi din primăriile din România se grupează în două categorii: una a primăriilor cu resurse minime (32,5% din totalul primăriilor) și cealaltă a primăriilor care dispun de resursele umane necesare, însă nu și de resursele financiare și nici de experiența parteneriatului cu alte instituții (34,1% din totalul primăriilor).

8 Din totalul de 3185 de primării din România, 177 nu au completat chestionarul, iar 60 au oferit doar informații parțiale care nu ne-au permis să le includem în analiză.

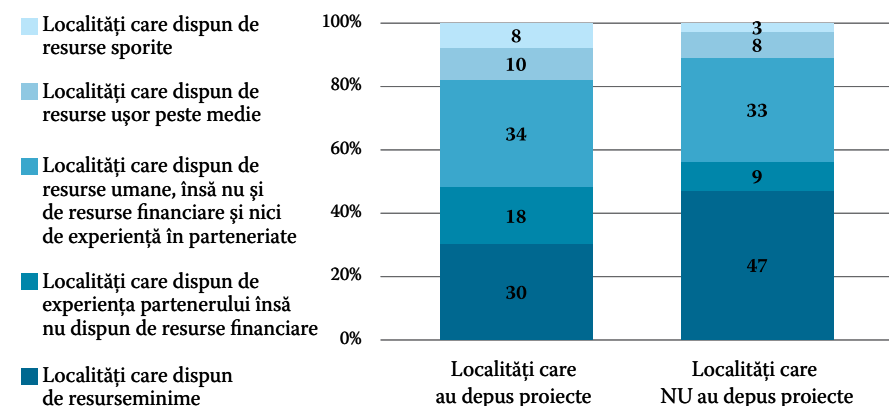
Tabel 5. Clasificarea localităților din România în funcție de resursele de care dispun pentru accesarea de fonduri europene

Categorii de resurse	Resurse bugetare ale primăriei	Capacitate administrativă din perspectiva personalului angajat în primărie	Informare despre oportunitățile de finanțare europeană	Experiența parteneriatului	Pondere în total localități
Cluster					
Localități care dispun de resurse minime	-	-	-	-	32.5%
Localități care dispun de experiența parteneriatului însă nu dispun de resurse financiare	-	0	0	++	16.4%
Localități care dispun de resurse ușor peste medie	+	0	0	0	9.5%
Localități care dispun de resurse umane, însă nu și de resursele financiare și nici de experiență în parteneriate	-	+	0	-	34.1
Localități care dispun de resurse sporite	++	+	+	+	7.4

Notă: Semnele din tabel semnifică nivelul de resurse de care dispun respectivele grupări de localități. "-" reprezintă un nivel semnificativ sub medie, "0"=nivel mediu, "+"=nivel puțin peste medie, "++"-nivel semnificativ peste medie.

Analizând distribuția localităților care nu au depus nici măcar un proiect în perioada 2007-2009, am observat că aproape jumătate dintre ele (47%) sunt incluse în categoria celor cu resurse minime, iar o treime dispun de resurse umane, însă nu au resurse financiare și nici experiența parteneriatului cu alte instituții.

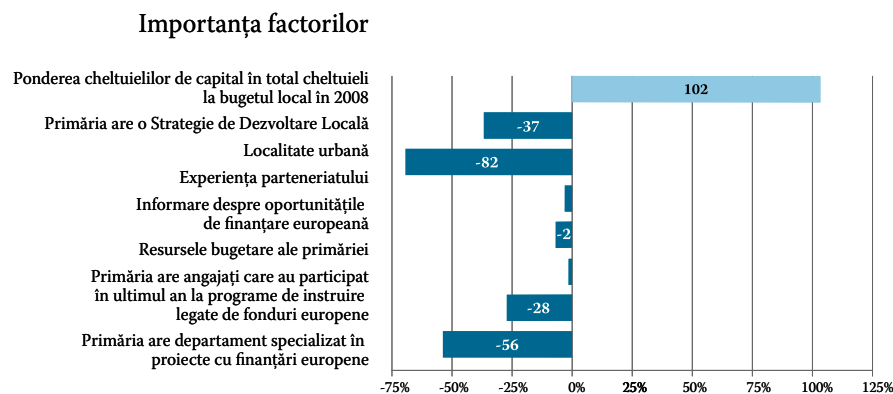
Grafic 11. Distribuția localităților care au depus și a celor care nu au depus proiecte în funcție de categoria de resurse de care dispun

Analizând factorii care influențează semnificativ șansele unei primării de a nu fi depus niciun proiect în perioada 2007-2009 se pot trage următoarele concluzii (graficul 12):

- Principalul factor este reprezentat de ponderea cheltuielilor de capital în totalul cheltuielilor de la bugetul local al primăriei. Creșterea cu o abatere standard a acestui indicator determină o creștere cu 102% a șanselor ca o primărie să nu fi depus vreun proiect în perioada analizată, ceilalți factori fiind ținuți sub control.
- Existența unui departament specializat în proiecte cu finanțări europene scade cu 56% șansele ca o primărie să nu fi depus proiecte.
- Faptul că primăria are o strategie de dezvoltare locală scade cu 37% șansele ca aceasta să nu fi depus vreun proiect.
- Faptul că primăria are angajați care au participat în ultimul an la programe de pregătire legate de fonduri europene scade cu 28% șansele ca aceasta să nu fi fost implicată în depunerea cel puțin a unui proiect.
- Resursele financiare de la bugetul local au o influență aproape nesemnificativă asupra șanselor de a nu fi depus proiect.
- Altfel spus, primăriile care nu au depus niciun proiect în perioada 2007-2009 au următoarele caracteristici:
  - Cheltuielile de capital dețin o pondere substanțială în totalul cheltuielilor de la bugetul local.
  - Sunt în special localități rurale
  - Nu au departament specializat
  - Nu au o strategie de dezvoltare locală
  - Nu au angajați care să fi participat la programe de instruire pe tematici legate de fonduri europene
  - Au un nivel relativ redus de informare legat oportunitățile de finanțare din fonduri europene.

Grafic 12. Profilul localităților fără nicio experiență de depunere a unui proiect în perioada 2007-2009 (analiză de regresie logistică)⁹

Localitățile foarte mici (cu cel mult 2000 de locuitori), care reprezintă circa 20% din localitățile din România, tind într-o mai mare măsură să nu fi depus niciun proiect în perioada 2007-2009, comparativ cu celelalte localități. Astfel, dintre cele mai puțin populate 20% localități, 21,9% nu au depus niciun proiect, ponderea fiind aproape dublă față de ponderea non-aplicanților din rândul celor mai populate 20% localități din România (11,3%). Acest lucru se explică de asemenea prin lipsa resurselor, în special a celor financiare: 63% din localitățile foarte mici se situează între cele mai „sărace” 20% localități din România, din perspectiva veniturilor de la bugetele locale. Cum e și de așteptat, localitățile foarte mici nu dispun nici de resursele umane necesare pentru a dezvolta proiecte. O localitate cu mai puțin de 2000 de locuitori a depus în medie 1,25 proiecte pentru obținerea de finanțări din diverse programe, în timp ce cele mai populate 20% localități au depus în medie 3,17 proiecte. Și ceilalți indicatori referitori la accesarea fondurilor europene sunt clar în defavoarea localităților foarte mici. Rata de succes a proiectelor depuse este de doar 30% comparativ cu 48% în cazul localităților mari. În termeni de fonduri absorbite, pe ansamblu, localitățile mici au obținut 11% din valoarea totală a proiectelor aprobate, în timp ce localitățile mari au obținut 34% din fondurile aprobate.

Anexă

Tabel A1. Descrierea variabilelor folosite în analiză

Variabila	Descriere
Resursele bugetare ale primăriilor	Veniturile totale medii de la bugetul local din perioada 2007-2009 raportate la populația logaritmată a localității
Capacitate administrativă din perspectiva personalului angajat în primărie	Indice compus de tip scor factorial, obținut prin analiza componentelor principale folosind ca variabile observabile ponderea angajaților cu studii superioare și existența de angajați pregătiți/specializați în elaborarea de proiecte cu finanțări europene.
Informare despre oportunitățile de finanțare europeană	Indice obținut prin numărarea instituțiilor menționate de primărie ca fiind surse de informare de la care au solicitat informații sau de la care au primit informații fără a le fi solicitat.
Experiența parteneriatului	Indice compus de tip scor factorial, obținut prin analiza componentelor principale folosind ca variabile observabile numărul de proiecte desfășurate în parteneriat cu alte instituții și faptul că primăria face parte dintr-o asociație de dezvoltare intercomunitară.

⁹ Model de regresie logistică având ca variabilă dependentă lipsa experienței de depunere de proiecte în perioada 2007-2009. (Nagelkerke R2 =12%).

Incluziunea socială la nivel local în România

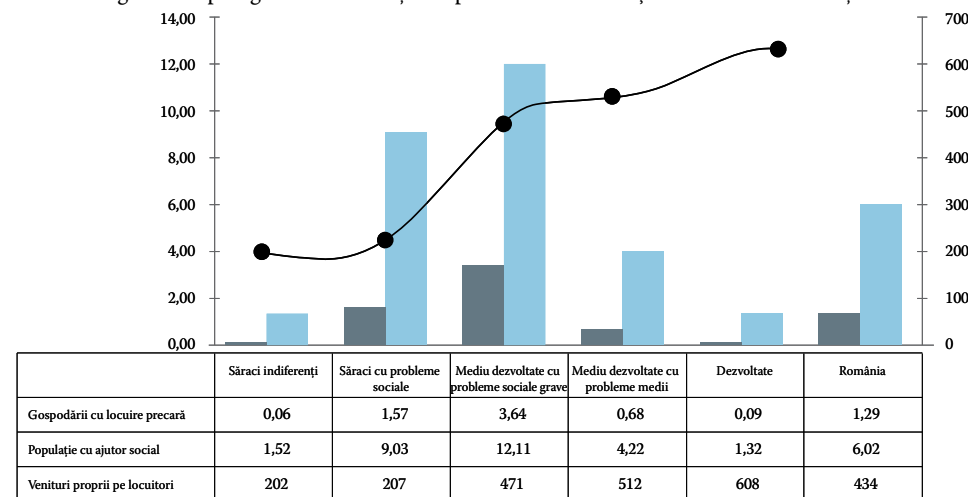
Manuela Sofia Stănculescu

Acest studiu reprezintă o analiză a autorităților locale din România din perspectiva problemelor sociale și a resurselor utilizate în această privință. Mai exact, studiul demonstrează că autoritățile locale rurale, respectiv urbane, pot fi clasificate conform unei tipologie care are puterea să le diferențieze atât din punctul de vedere al problemelor sociale, cât și din cel al răspunsului primăriilor la acestea.

Probleme sociale și resurse la nivel local – O tipologie

Tipologia este realizată separat pe rural/urban și are la bază trei variabile: (1) ponderea gospodăriilor care stau în locuințe improvizate, părăsite sau insalubre la 31.07.2009, conform estimărilor oferite de primării; (2) ponderea populației care beneficia de ajutor social la 31.07.2009, conform estimărilor oferite de primării și (3) resursele disponibile la nivelul localității - veniturile proprii pe locuitor, conform execuțiilor bugetare pentru anul 2008, de la Ministerul Finanțelor Publice.¹⁰ La intersecția dintre aceste variabile rezultă cinci categorii de localități, cu profiluri semnificativ diferite, așa cum arată figura 1.

Figura 1. Tipologia APL în funcție de problemele sociale și de resursele localității

Sursa: Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene, Fundația Soros România (dec. 2009), date culese de CERME, CNPS și ICCV. N=2904.

Primul tip de localități – săracii indiferenți - sunt cele cu economie subdezvoltată în care autoritățile publice locale declară însă că atât locuirea precară, cât și sărăcia populației nu sunt probleme sociale la nivel local. Spre deosebire, al doilea tip de localități – săracii – include comune și orașe cu economie subdezvoltată în care, însă, autoritățile locale declară atât sărăcia, cât și locuirea precară drept probleme sociale care afectează ponderi importante din populație. Următoarele două tipuri sunt ambele medii dezvoltate din punct de vedere al economiei locale, dar în timp ce în unele problemele sociale ating cote de-a dreptul alarmante (în medie, 3.6% din gospodării stau în locuințe improvizate, părăsite sau insalubre și peste 12% beneficiază de ajutor social), în celelalte, problemele sociale au niveluri ușor sub medie. Ultima categorie cuprinde comunele și orașele dezvoltate, cu o economie locală capabilă să genereze venituri și activități, în care atât locuirea precară, cât și sărăcia populației sunt marginale.

Cele mai multe (27%) comune și orașe sunt de tipul mediu dezvoltate cu probleme medii. Localitățile dezvoltate și cele de tipul săraci cu probleme sociale reprezintă 22-24% fiecare. Localitățile medii dezvoltate cu probleme sociale grave reprezintă 17% din toate orașele țării și 20% din toate comunele, iar localitățile de tipul săraci indiferenți sunt 5-8% din toate localitățile.

¹⁰ Indicele este construit în doi pași. În primul pas este construit un indice al problemelor sociale la 31.07.2009 ca scor factorial din variabilele (1) și (2). Separat este calculat indicatorul privind resursele disponibile localității, și anume veniturile proprii pe locuitor (execuțiile bugetare MFP 2008 și datele INS privind populația totală stabilă la 1 ianuarie 2008). Indicele problemelor sociale și veniturile proprii pe locuitor sunt grupate astfel: cele 30% comune/orașe cu valorile cele mai mici la nivelul mediului de rezidență, cele 40% cu valori medii și cele 30% cu valorile cele mai mari. În pasul doi, indicele problemelor sociale și indicatorul privind veniturile proprii pe locuitor sunt intersectate, de unde rezultă 9 celule care sunt regrupate în cele cinci tipuri prezentate în figura 1.

Notă: Resursele disponibile la nivelul localității sunt măsurate prin veniturile proprii pe locuitor (care includ cotele defalcate din impozitul pe venit), pentru că acest indicator reflectă cel mai bine nivelul de dezvoltare al economiei locale. O localitate cu venituri proprii mici este o localitate cu economie subdezvoltată, fără întreprinderi sau firme, altele decât baruri și mici magazine. Spre deosebire, o localitate cu o economie dezvoltată și diversificată are venituri proprii pe locuitor relativ mari.

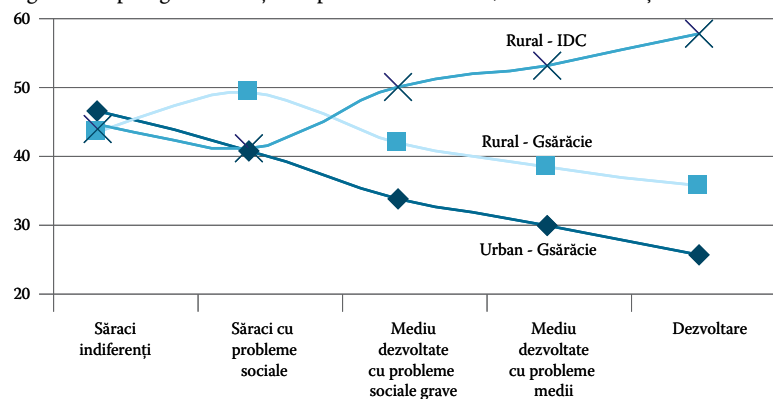
Tabel 1. Numărul de comune/orașe pe cele cinci tipuri

	Săraci indiferenți	Săraci cu probleme sociale	Mediu dezvoltate cu probleme sociale grave	Mediu dezvoltate cu probleme medii	Dezvoltate	Primării care nu au răspuns	Total
Urban	15	74	52	83	74	27	325
Rural	204	577	527	720	578	254	2860
România	219	651	579	803	652	281	3185

Sursa: Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene, Fundația Soros România (dec. 2009), date culese de CERME, CNPS și ICCV. Primăriile care nu au răspuns reprezintă 8.8% din toate localitățile țării, din care 6.3% au refuzat participarea la cercetare, iar 2.5% nu au oferit toate datele necesare pentru determinarea tipului localității.

Tipologia descrisă mai sus surprinde situația socială generală la nivelul localității, dincolo de problemele sociale (locuire precară și sărăcie) considerate. Astfel, cele cinci tipuri sunt asociate statistic semnificativ cu alți indici sintetici care măsoară nivelul de dezvoltare sau de sărăcie a localității.

Figura 2. Tipologia în funcție de problemele sociale, rata de sărăcie și nivelul de dezvoltare

Sursa: Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene, Fundația Soros România (dec. 2009), date culese de CERME, CNPS și ICCV. Note: Gsărăcie - Gradul de sărăcie, date 2004, valori publicate de MADR, www.madr.ro. Aceste date sunt luate în considerare la determinarea punctajului pentru proiectele depuse spre finanțare la Măsura 322-FEADR, pentru că gradul de sărăcie este un criteriu de eligibilitate pentru această linie de finanțare.

IDC - Indicele de dezvoltare comunitară elaborat de Dumitru Sandu, date 2008, metodologie și date disponibile la adresa: <http://sites.google.com/site/dumitrusandu>

Figura 2 arată că, în localitățile de tipurile săraci indiferenți și săraci cu probleme, gradul de sărăcie (indicele Gsărăcie) este mai mare decât media, în timp ce nivelul de dezvoltare comunitară (indicele IDC) este mult mai mic decât media. Spre deosebire, în celelalte tipuri de localități, gradul de sărăcie este egal sau mai mic decât media, iar nivelul de dezvoltare este egal sau mai mare decât media.

Cele cinci tipuri de localități sunt, de asemenea, semnificativ diferențiate și cu privire la alți indicatori ce măsoară problemele sociale. Astfel, în mediul rural, ponderea șomerilor¹¹ în populația totală, estimată de reprezentanții primăriilor, variază de la valori semnificativ mai mici de 7-8%, în comunele de tipul săraci indiferenți și în cele dezvoltate, la valoarea medie de 10%, respectiv la 12% din populație, în comunele mediu dezvoltate cu probleme sociale grave. În mediul urban, ponderea șomerilor nu diferă semnificativ în funcție de tipul orașului.

În schimb, atât în comune, cât și în orașe, problemele sociale grave sunt asociate cu prezența unor comunități mai numeroase de romi. Reprezentanții primăriilor au fost rugați să estimeze numărul persoanelor de etnie roma din localitate. În total, în cele 94% din localitățile țării care au participat la cercetare, au fost declarate peste 693 mii de persoane de etnie roma. Rezultă că la nivelul întregii țări ponderea persoanelor de etnie roma din populația totală la 01.01.2009 a fost de 3.56%, mult mai mare decât cea înregistrată la recensământul din 2002 (2.47%). Dacă diferențele la nivelul mediului urban sunt relativ reduse (2% la recensământul din 2002 prin comparație cu 2.2% estimări ale primăriilor pentru 1 ianuarie 2009), pentru comunele din mediul rural se observă o discrepanță serioasă (3.1% în 2002 față de 5.1% în 2009). În consecință, distribuția romilor pe medii de rezidență pare să se fi schimbat considerabil din 2002 în 2009. Dacă în 2002, 57% din romi trăiau în comune și 43% în orașe, în 2009, estimările autorităților locale susțin că 68% din romi sunt localizați în mediul rural și doar 32% din romi au rămas în orașe.

Desigur, există posibilitatea ca ponderea populației de romi să fi crescut între 2002 și 2009. Totuși, este știut faptul că nu există un consens cu privire la numărul real de romi și nici cu privire la procentul în care aceștia se autoidentifică ca atare. Însă toate studiile despre romii din România arată că numărul și procentul romilor autoidentificați este considerabil mai mic decât al celor heteroidentificați. Regula se respectă și în cazul acestei anchete. Comparând datele de la recensământ (în care apartenența etnică este autoidentificată) cu estimările reprezentanților primăriilor (bazate pe heteroidentificarea etniei) rezultă că din 100 persoane heteroidentificate drept roma (pentru 1 ianuarie 2009), 69 persoane la nivelul întregii țări (88 persoane în urban, respectiv 61 persoane în rural) se și autoidentifică drept romi.¹²

Figura 3 arată cum se distribuie populația de romi pe tipuri de localități și medii de rezidență. Romii nu sunt distribuiți uniform nici între mediile de rezidență (așa cum am arătat mai sus) și nici între tipurile de localități. Aproape 72% din toți romii din țară sunt concentrați în patru tipuri de localități (reprezentate în figură de bulinele de dimensiuni mai mari), și anume: în comunele mediu dezvoltate cu probleme grave (în jur de 28% din romi), în comunele de tipul săraci cu probleme sociale (aproape 18% din romi), în comunele mediu dezvoltate cu probleme medii (16% din romi) și în orașele dezvoltate (peste 10% din romi).

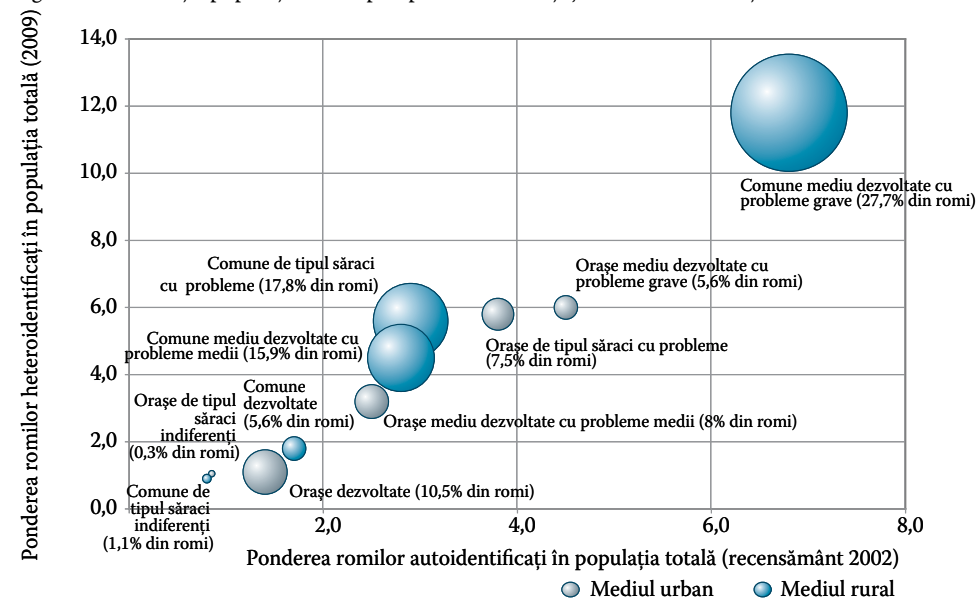
Pe de altă parte, figura 3 mai pune în evidență câteva aspecte relevante pentru politicile, măsurile și programele de incluziune socială care includ romii printre grupurile țintă. Atât orașele,

11 Primăriile au fost rugate să estimeze cu aproximație, la 31.07.2009, care era ponderea șomerilor în totalul populației localității, unde prin șomer se înțelege orice persoană de vârstă activă, care nu are loc de muncă și care se află în căutarea unei slujbe. Deci, datele oferite de primării diferă de indicatorii standard-rata șomerilor înregistrați și rata șomerilor BIM.

12 Conform Anchetei Naționale asupra Romilor realizată de ICCV în 1998 (Zamfir și Preda, 2002), raportul heteroidentificare-autoidentificare în cazul romilor este următorul: la 100 persoane heteroidentificate de autorități drept roma, 56 persoane din urban, respectiv 64 în mediul rural se și autoidentifică romi.

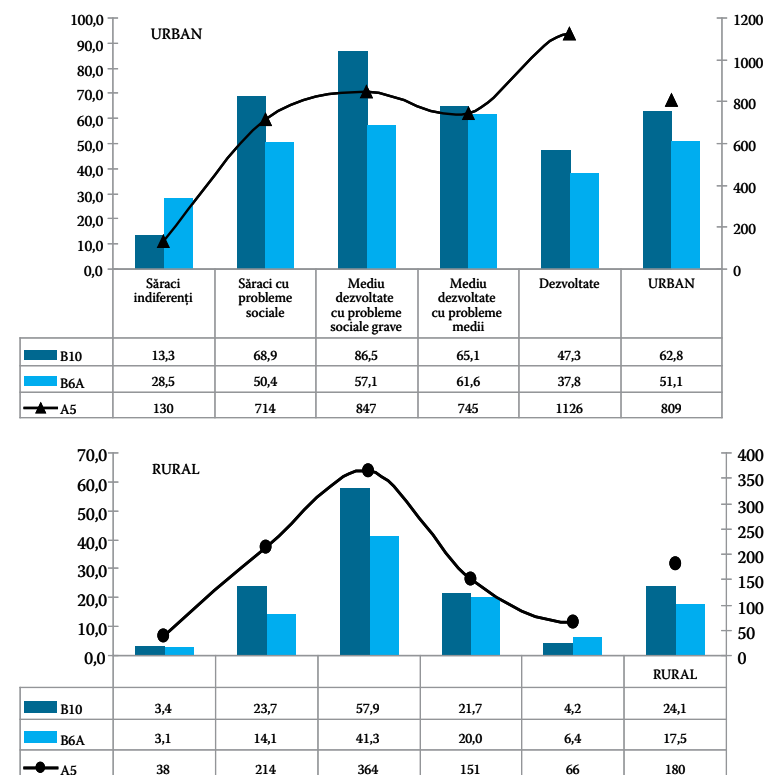
cât și comunele dezvoltate, dar și cele de tipul săraci indiferenți sunt plasate la baza graficului. Pe de o parte, toate aceste patru tipuri de localități au procente mici (1-2%) de romi în totalul populației din localitate, fie autoidentificați (2002), fie heteroidentificați (2009). Pe de altă parte, raportul heteroidentificare – autoidentificare este atipic pentru aceste tipuri de localități, cel mai probabil reprezentanții primăriei folosind pentru completarea chestionarului datele de la recensământ, din care eventual au scăzut un număr estimat de romi mutați la țară sau undeva în străinătate. De aceea, procentul de romi care se autoidentifică (fapt care în literatură este de obicei asociat cu „romii tradiționali”) este foarte ridicat sau este chiar mai mare de 100%.

Figura 3. Distribuția populației roma pe tipuri de localități și medii de rezidență

Notă: Mărimea unei buline este dată de procentul din totalul romilor heteroidentificați de reprezentanții primăriilor (specificat în paranteze) care au fost raportați în localitățile de tipul pe care îl ilustrează bulina respectivă.

Figura 4. Mărimea medie a comunităților de romi și gospodăriile de romi în locuire precară

Notă: B10 – Procentul localităților de tipul respectiv în care există grupări de peste 10 gospodării de romi săraci în locuințe insalubre. B6A - Procentul de gospodării de etnie roma din total gospodării în locuințe improvizate, părăsite sau insalubre din localitate. A5 - Mărimea medie a populației de romi din localitate (nr. persoane). Sursa: Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene, Fundația Soros România (dec. 2009), date culese de CERME, CNPS și ICCV. Primăriile care nu au răspuns reprezintă 8.8% din toate localitățile țării, din care 6.3% au refuzat participarea la cercetare, iar 2.5% nu au oferit toate datele necesare pentru determinarea tipului localității.

În plus, figura 4 arată că orașele și comunele dezvoltate și cele de săraci indiferenți includ ponderi semnificativ mai mici de localități cu zone care grupează mai mult de 10 gospodării de romi care trăiesc în locuințe proaste, insalubre și își duc traiul de pe o zi pe alta. De asemenea, ponderea gospodăriilor de etnie roma din totalul gospodăriilor cu locuințe improvizate, părăsite sau insalubre este considerabil mai mică, pentru că în aceste tipuri de localități, locuirea precară se referă în principal la case din chirpici, care nu sunt conectate la utilități sau blocuri vechi locuite de pensionari care necesită renovări generale.

Este de remarcat că în comunele dezvoltate și în comunele de tipul săracilor indiferenți, dar și în orașele de tipul săracilor indiferenți populația de romi formează comunități mici, în medie de 38, 66, respectiv 130 persoane (figura 4). Doar în orașele dezvoltate, care de altfel concentrează peste 10% din romii din țară, populația locală de romi este, în medie, de 1126 persoane. Explicația stă în faptul că orașele dezvoltate includ toate orașele mari ale țării (cu peste 200 mii locuitori), precum și sectoarele capitalei.

În orașele și comunele mediu dezvoltate cu probleme medii trăiesc aproximativ 24% din toți romii din țară. Populația de romi din aceste localități se ridică în medie la 150 persoane, în rural, și 750 persoane în urban. Ponderea romilor în populația totală din aceste localități este medie, iar raportul între romii auto- și hetero-identificați este mediu de asemenea. Aceste două tipuri nu diferă semnificativ de media pe mediul de rezidență, nici cu privire la procentul localităților cu zone care grupează mai mult de 10 gospodării de romi care trăiesc în locuințe proaste, insalubre și își duc traiul de pe o zi pe alta. Totuși, este de remarcat că, dacă în comune ponderea romilor în totalul gospodăriilor cu locuire precară este de doar 20%, în orașe, aceasta se ridică la 62%. Mai mult, dacă doar una din cinci comune are o zonă de romi săraci în locuințe insalubre, ponderea corespunzătoare crește la 65% din orașe. Așadar, în 21% din comunele mediu dezvoltate cu probleme medii, cel mai probabil, întâlnim așa-numitele zone de „țigănie” situate la marginea unuia sau mai multor sate. Totuși, în aceste comune, locuirea precară afectează de asemenea populația majoritară (română sau maghiară) care stă în case vechi, din chirpici și fără utilități. Spre deosebire, în 65% din orașele cu probleme sociale medii avem zone de tip ghetto, comunități formate pe lângă gropile de gunoi, zone industriale dezafectate sau alte forme de zone sărace (Stănculescu și Berevoescu, coord., 2004) care concentrează populație în sărăcie extremă, dintre care romii reprezintă o pondere importantă. Locuirea precară este considerată de autorități mai degrabă o problemă specifică populației de etnie roma.

Orașele și comunele din tipul denumit – săraci cu probleme sociale – se aseamănă foarte mult cu orașele, respectiv comunele mediu dezvoltate cu probleme medii. De altfel se poate observa în figura 3 că bulinele corespunzătoare acestor tipuri sunt asemănătoare ca dimensiune și sunt grupate în centrul graficului. Ceea ce diferențiază săracii cu probleme este nivelul semnificativ mai redus de resurse locale (venituri proprii pe locuitor) și datele pe populație. Astfel, ponderea romilor autoidentificați este apropiată de medie atât pentru orașe, cât și pentru comune, însă ponderea romilor heteroidentificați este semnificativ mai mare. În condițiile unor probleme sociale de natură și dimensiuni asemănătoare, resursele disponibile la nivel local fac cu adevărat diferența – primăriile cu venituri proprii reduse se simt neputincioase, nu pot să întreprindă acțiunile pe care le consideră necesare și tind să heteroidentifice drept romi ponderi mai mari de populație (în general, de populație săracă).

În fine, orașele, dar mai ales comunele mediu dezvoltate cu probleme sociale grave fac notă aparte. Pe figura 3 se observă că bulinele ce corespund acestor două tipuri sunt practic separate în partea dreaptă a cadranului. De asemenea, în figura 4, barele ce le reprezintă iau valori semnificativ mai mari decât celelalte și decât media. Ponderea populației de romi în populația totală este deosebit de mare (peste 220% din medie), indiferent dacă ne raportăm la auto- sau hetero-identificare.¹³ Valoarea maximă se ridică la aproximativ 12% din populația totală, în cazul romilor heteroidentificați, la 1 ianuarie 2009, în comunele mediu dezvoltate cu probleme grave. Deci aceste orașe și comune conțin comunități mari de romi, care au, în medie, în jur de 850 romi în orașe, respectiv 350 în comune. În strânsă legătură, 87% din aceste orașe și 58% din comune au zone care grupează mai mult de 10 gospodării de romi care trăiesc în locuințe proaste, insalubre și își duc traiul de pe o zi pe alta. Problema locuirii precare afectează predominant romii, mai ales în orașe.

13 Deci nu este vorba despre o tendință a autorităților de a heteroidentifica drept romi ponderi mari de populație.

Capacitatea autorităților locale de a face față problemelor sociale

Capacitatea autorităților locale de a face față problemelor sociale o analizăm pe două dimensiuni: resursele financiare și resursele umane.

Resursele financiare

Resursele financiare la dispoziția primăriei sunt deja încorporate în model sub forma veniturilor proprii pe locuitor, care în primul rând dau seama de nivelul de dezvoltare a economiei locale. Însă pentru a înțelege care sunt resursele de care dispune localitatea pentru acțiunile și măsurile de protecție socială este necesar să adăugăm în analiză alți trei indicatori: (1) ponderea veniturilor proprii în veniturile totale (care includ și transferurile de la bugetul de stat pentru diversele programe sociale guvernamentale), (2) cheltuielile totale pe locuitor și (3) ponderea cheltuielilor de asistență socială în cheltuielile totale. Toate datele sunt extrase din execuțiile bugetare pentru anul 2008 (Ministerul Finanțelor Publice).

Tabel 2. Resursele financiare ale primăriilor pe tipuri de localități, date 2008

	Săraci indiferenți	Săraci cu probleme sociale	Mediu dezvoltate cu probleme sociale grave	Mediu dezvoltate cu probleme medii	Dezvoltate	Total
Urban						
Veniturile proprii % venituri totale	28,4	27,1	42,9	47,2	55,7	42,6
Cheltuieli totale per locuitor (lei)	1143,2	1306,5	1583,6	1548,6	1713,2	1515,1
Cheltuielile sociale % cheltuielile totale	5,0	7,3	5,4	3,6	3,2	4,8
Rural						
Veniturile proprii % venituri totale	19,4	17,1	28,9	31,7	35,3	27,7
Cheltuieli totale per locuitor (lei)	1001,3	1150,1	1492,2	1458,3	1437,0	1356,4
Cheltuielile sociale % cheltuielile totale	8,9	12,2	10,9	7,7	6,2	9,1

Sursa: Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene, Fundația Soros România (dec. 2009), date culese de CERME, CNPS și ICCV. Primăriile care nu au răspuns reprezintă 8.8% din toate localitățile țării, din care 6.3% au refuzat participarea la cercetare, iar 2.5% nu au oferit toate datele necesare pentru determinarea tipului localității. Notă: Diferențele între valorile medii din tabel sunt statistic semnificative (analiză de varianță unidimensională, p=.000).

Ponderea veniturilor proprii în veniturile totale diferă semnificativ în mediul urban și cel rural, precum și între localitățile de tipuri diferite. În mediul rural, veniturile proprii variază de la 17% la 35% din veniturile totale, fapt ce indică un grad ridicat de dependență a primăriilor de transferurile de la bugetul de stat. Comunele de tipul săraci cu probleme sunt cele mai vulnerabile, având în medie venituri proprii de doar 17% din veniturile totale. Urmează comunele de tipul săraci indiferenți, apoi comunele mediu dezvoltate cu probleme sociale grave, comunele mediu dezvoltate cu probleme medii și comunele dezvoltate. Ultimele două tipuri de comune, deși vulnerabile, sunt într-o poziție mai bună decât orașele de tipul săraci indiferenți sau săraci cu probleme, care, în medie, acoperă din venituri proprii doar 27-28% din veniturile totale. Gradul cel mai ridicat de independență îl au orașele dezvoltate care reușesc să genereze, în medie, peste jumătate (57%) din veniturile totale ale localității.

Cheltuielile totale pe locuitor sunt semnificativ mai mari în urban decât în rural, dar în ambele medii de rezidență diferă semnificativ între tipuri, în conformitate cu următoarea regulă: localitățile de tipul săracilor indiferenți au, în medie, cele mai mici cheltuieli pe locuitor; localitățile de tipul săraci cu probleme au cheltuieli mai mari decât săracii indiferenți, dar semnificativ mai mici decât localitățile mediu sau bine dezvoltate.

Eforturile autorităților locale de a soluționa problemele sociale locale sunt reflectate de ponderea cheltuielilor pentru asistență socială din cheltuielile totale. Așa cum arată datele din tabel 2, ponderea cheltuielilor sociale este puternic corelată cu dimensiunea problemelor sociale (vezi secțiunea 1.1). Astfel, cu cât problemele sociale sunt mai restrânse, cu atât ponderea cheltuielilor sociale în cheltuielile totale este mai mică. Ponderea minimă corespunde orașelor dezvoltate și celor mediu dezvoltate cu probleme medii, în timp ce ponderea maximă aparține comunelor de tipul săraci cu probleme sociale asumate.

În mediul urban, pentru că orașele dezvoltate au cheltuieli totale considerabil mai mari, ele cheltuie pentru asistență socială pe parcursul unui an, în medie, o sumă de 5-10 ori mai mare decât sumele cheltuite în celelalte tipuri de orașe. Spre deosebire, în mediul rural, diferențele între cheltuielile totale sunt relativ reduse, ceea ce face ca ponderile mai mari să însemne în același timp sume (în lei) mai mari cheltuite pentru programele de asistență socială. În consecință, din întreaga sumă cheltuită în România de autoritățile publice locale pentru programele de asistență socială, peste 70% sunt cheltuite în doar patru tipuri de localități, și anume: orașele dezvoltate care însumează cheltuieli sociale care reprezintă 25% din toate cheltuielile primăriilor cu asistență socială din țară, comunele de tipul săraci cu probleme sociale care cumulează 17%, urmate de comunele mediu dezvoltate cu probleme medii și cele cu probleme grave care cheltuie câte 14% fiecare. Adică, 70% din toate cheltuielile sociale ale autorităților locale din România sunt realizate de 74 orașe (23% din toate orașele țării, care includ toate orașele peste 200 mii locuitori) și 1824 comune (64% din comunele din țară).

Resursele umane

Pentru analiza resurselor umane doar doi indicatori sunt relevanți pentru tema problemei sociale și sunt semnificativ diferențiați între tipurile de localități. Primul indicator se referă la numărul de angajați în primărie ca personal specializat în asistență socială care se ocupă de grupurile vulnerabile sau de proiecte de incluziune socială. În mediul urban, nu există diferențe semnificative între cele cinci tipuri de orașe: indiferent de tip, peste două treimi din orașe au

doi sau mai mulți angajați cu responsabilități în domeniul asistenței sociale și încă 19% din orașe au un astfel de angajat. În contrast, în mediul rural, 26% din comune nu au nici un angajat cu aceste responsabilități, 55% au un singur astfel de angajat și doar 19% au doi sau mai mulți. În plus, sunt diferențe semnificative între tipurile de comune și anume: între comunele mediu dezvoltate cu probleme medii sunt semnificativ mai multe (30%) care nu au nici un angajat specializat în asistență socială, în timp ce comunele de tipul săraci cu probleme tind să aibă doi sau mai mulți angajați în domeniu.

Al doilea indicator are în vedere existența în cadrul primăriei a unui departament specializat în proiecte cu finanțări europene. Aceste departamente specializate reprezintă un instrument deosebit de eficient în atragerea de fonduri nerambursabile la bugetul local, inclusiv pentru finanțarea acțiunilor de incluziune socială. În perioada 2007-2009, 95% din primăriile cu departamente specializate au depus sau au pregătit cereri de finanțare din FE și 45% au reușit să atragă fonduri. Din primăriile fără departamente 84% au depus cereri de finanțare și doar 24% au reușit să atragă fonduri. Mai mult, primăriile cu departamente specializate au în medie per primărie de două ori mai multe proiecte depuse spre finanțare din fonduri europene și de cinci ori mai multe proiecte de incluziune socială¹⁴ față de celelalte primării. De altfel, din cele peste 570 proiecte sociale cu finanțare europeană înregistrate în cadrul cercetării noastre, 57% provin din primării care au un astfel de departament specializat.

În timp ce primăriile din 227 orașe și municipii (adică 70% din toate localitățile urbane) au departamente specializate în proiecte cu finanțări europene, doar 370 comune (adică 13% din toate localitățile rurale) au astfel de departamente. În mediul rural nu există diferențe semnificative în funcție de tipul comunei, dar în mediul urban, orașele dezvoltate au în proporție de 84% un departament specializat în proiecte cu finanțări europene, în timp ce în orașele de tipurile săraci indiferenți sau săraci cu probleme ponderea scade considerabil la 60%, respectiv 65%. Corolar firesc, peste 20% din toate proiectele sociale cu finanțare europeană (din perioada 2007-2009) au fost dezvoltate de cele 74 orașe dezvoltate din țară. Pentru comparație, în toate localitățile mediu dezvoltate cu probleme sociale grave au fost depuse/ pregătite doar 15% din proiectele sociale depuse de primăriile din toată țara spre finanțare europeană.

Măsuri și acțiuni de protecție și incluziune socială

Marea majoritate a primăriilor din România au o Strategie de Dezvoltare Locală (SDL): 80% din orașe și 68% din comune. Orientare strategică mai accentuată au orașele dezvoltate, dintre care 92% au SDL și comunele de tipul săraci cu probleme sociale, din care 72% au SDL. La polul opus, au ponderi semnificativ mai mici orașele și comunele de tipul săraci indiferenți (60% și respectiv 58%).

La nivelul orașelor, indiferent de tipul acestora, 85% din SDL-uri includ prevederi pentru integrarea și ajutorarea grupurilor vulnerabile și 58% din SDL-uri promovează măsuri specifice pentru persoanele de etnie roma. Spre deosebire, în mediul rural, doar comunele mediu dez-

14 Sunt luate în considerare proiectele depuse spre finanțare sau aflate în faza de pregătire pe următoarele programe operaționale, respectiv axe prioritare: POR / AP3 – Îmbunătățirea infrastructurii sociale, POSDRU / DMI 5.1 – Dezvoltarea și implementarea măsurilor active de ocupare, DMI 5.2 – Promovarea sustenabilității pe termen lung a zonelor rurale în ceea ce privește dezvoltarea resurselor umane și ocuparea forței de muncă, DMI 6.1 – Dezvoltarea economiei sociale și DMI 6.2 – Îmbunătățirea accesului și participării grupurilor vulnerabile pe piața muncii.

voltate cu probleme sociale grave au în proporție de 80% din SDL-uri prevederi adresate grupurilor vulnerabile și în 49% din SDL-uri prevederi pentru comunitățile de romi. La polul opus, comunele dezvoltate și cele de tipul săraci indiferenți au prevăzut măsuri adresate romilor doar în 12-14% din SDL-uri.

Tabel 3. Măsuri strategice și servicii adresate grupurilor vulnerabile și romilor pe tipuri de localități (%)

	Săraci indiferenți	Săraci cu probleme sociale	Mediu dezvoltate cu probleme sociale grave	Mediu dezvoltate cu probleme medii	Dezvoltate	Total
Urban						
Primăria are SDL	60,0	74,3	84,6	75,9	91,9	80,2
Oferă din inițiativă proprie servicii și facilități	20,0	60,8	71,2	72,3	81,1	68,8
Oferă cantină socială	26,7	13,5	11,5	42,2	51,4	31,2
Rural						
Primăria are SDL	58,3	71,9	66,8	68,6	69,0	68,3
SDL are prevederi pentru grupurile vulnerabile	68,1	69,4	79,5	69,2	62,9	69,8
SDL are prevederi pentru romi	11,8	26,0	49,4	29,6	13,8	27,9
Oferă din inițiativă proprie servicii și facilități	31,9	42,1	44,4	40,3	38,4	40,4
De la începutul anului 2009, primăria a renunțat la unele măsuri de protecție socială	14,6	21,0	18,4	16,1	16,4	17,6

Sursa: Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene, Fundația Soros România (dec. 2009), date culese de CERME, CNPS și ICCV. Primăriile care nu au răspuns reprezintă 8.8% din toate localitățile țării, din care 6.3% au refuzat participarea la cercetare, iar 2.5% nu au oferit toate datele necesare pentru determinarea tipului localității. Notă: Diferențele între valorile medii din tabel sunt statistic semnificative (analiză de varianță unidimensională, p=.000).

În noiembrie 2009, primăriile ofereau din inițiativă proprie servicii, facilități, ajutoare unor grupuri dezavantajate, altele decât ajutoarele din programele naționale, în 69% din orașe și 40% din comune. Primăriile din orașele dezvoltate sunt „campioni” în acordarea de servicii și facilități (81%), în timp ce orașele de tipul săraci indiferenți se limitează la implementarea programelor naționale finanțate de la bugetul de stat – doar 20% din aceste orașe oferă și din inițiativă proprie servicii sau ajutoare grupurilor dezavantajate locale. În mediul rural, primăriile din comunele mediu dezvoltate cu probleme sociale grave sunt mai active în furnizarea de servicii sociale (44%), mai ales prin comparație cu cele din comunele de tipul săraci indiferenți.

Din cauza constrângerilor bugetare induse de criza economică mondială, în noiembrie 2009, în jur de 18% din primăriile din țară au fost nevoite să renunțe la unele măsuri de protecție socială. Această reducere a avut loc în toate tipurile de localități, din urban și din rural, ușor mai accentuată în comunele de tipul săraci cu probleme.

Dintre toate serviciile de asistență socială, cantina socială face un caz interesant. În primul rând este o discrepanță uriașă între urban și rural – practic cantina socială este specific urbană. Aproape o treime (31%) din toate orașele din țară oferă persoanelor cu venituri reduse/fără venituri cantină socială, în timp ce doar 1,5% din primăriile de comune oferă un astfel de serviciu. Dar chiar și la nivelul orașelor, cantinele sociale sunt semnificativ mai numeroase în orașele dezvoltate și în cele mediu dezvoltate cu probleme medii.

Dintre grupurile dezavantajate vizate prioritar de primăriile din România, romii constituie grupul cel mai relevant pentru discuția de față, mai ales având în vedere rezultatele analizei prezentate în secțiunea 1.1. Romii ocupă locul al treilea între grupurile dezavantajate cărora primăriile le oferă din inițiativă proprie servicii, facilități, ajutoare adiționale. Astfel, 32% din orașe și aproape 12% din comune oferă servicii către romi. În concordanță cu ponderea romilor din populația totală, serviciile și ajutoare sociale pentru romi sunt oferite în semnificativ mai mare măsură în localitățile (orașe și comune) de tipul mediu dezvoltate cu probleme sociale grave. În comunele dezvoltate și în cele de tipul săraci indiferenți, în care ponderea romilor este relativ redusă, primăriile care furnizează astfel de servicii reprezintă doar 5%, respectiv 2%.

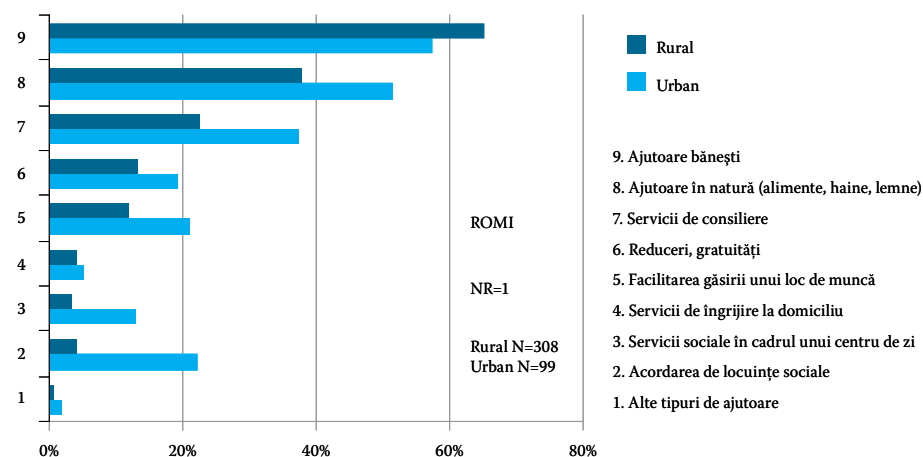
Tabel 4. Procentul primăriilor care furnizează servicii, facilități sau ajutoare sociale romilor (%)

	Săraci indiferenți	Săraci cu probleme sociale	Mediu dezvoltate cu probleme sociale grave	Mediu dezvoltate cu probleme medii	Dezvoltate	Total
Urban		29,7	46,2	39,8	25,7	32,9
Rural	2,0	11,4	25,4	10,0	5,4	11,8

Sursa: Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene, Fundația Soros România (dec. 2009), date culese de CERME, CNPS și ICCV. Primăriile care nu au răspuns reprezintă 8.8% din toate localitățile țării, din care 6.3% au refuzat participarea la cercetare, iar 2.5% nu au oferit toate datele necesare pentru determinarea tipului localității.

În comune și în orașe, indiferent de tipul acestora, cele mai multe primării furnizează romilor în primul rând ajutoare bănești și ajutoare în natură.

Figura 5. Serviciile și facilitățile acordate romilor (%)

Harta tipurilor de localități în funcție de problemele și resursele locale

Tipurile de localități analizate în acest studiu sunt puternic diferențiate cu privire la mărimea populației totale (stabile) din localitate (date INS, la 1 ianuarie 2008). Așa cum arată tabelul 5 orașele dezvoltate au o mărime medie a populației considerabil mai mare decât celelalte orașe, tocmai pentru că acest tip include toate orașele mari din România. Orașele medii și mari (mai mult de 20 mii și mai puțin de 200 mii locuitori) sunt suprareprezentate în cadrul orașelor medii dezvoltate cu probleme medii, în timp ce în orașele mici (sub 20 mii locuitori) predomină celelalte trei categorii: orașe de tipul săraci cu probleme, săraci indiferenți sau medii dezvoltate cu probleme sociale grave.

Tabel 5. Mărimea medie a localităților în funcție de tip și de mediul de rezidență

	Săraci indiferenți	Săraci cu probleme sociale	Mediu dezvoltate cu probleme sociale grave	Mediu dezvoltate cu probleme medii	Dezvoltate	Total
Total						(%)
Orașe foarte mici < 20 mii loc.	6	32	22	25	14	100
Orașe => 20 mii și < 200 mii loc	3	9	8	38	42	100
Orașe de 200 + mii loc	0	0	0	0	100	100
Nr. mediu de persoane						(persoane)
– per oraș	12.309	12.527	12.307	21.708	89.320	34.104
– per comună	4.176	3.647	2.951	3.226	3.401	3377

Sursa: Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene, Fundația Soros România (dec. 2009), date culese de CERME, CNPS și ICCV. Primăriile care nu au răspuns reprezintă 8.8% din toate localitățile țării, din care 6.3% au refuzat participarea la cercetare, iar 2.5% nu au oferit toate datele necesare pentru determinarea tipului localității.

În ceea ce privește comunele, mărime medie semnificativ mai mare au cele de tipul săraci indiferenți (peste 4 mii locuitori). Mărimea medie cea mai mică o au comunele medii dezvoltate cu probleme sociale grave, celelalte tipuri de comune încadrându-se între 3.200 și 3.650 persoane.

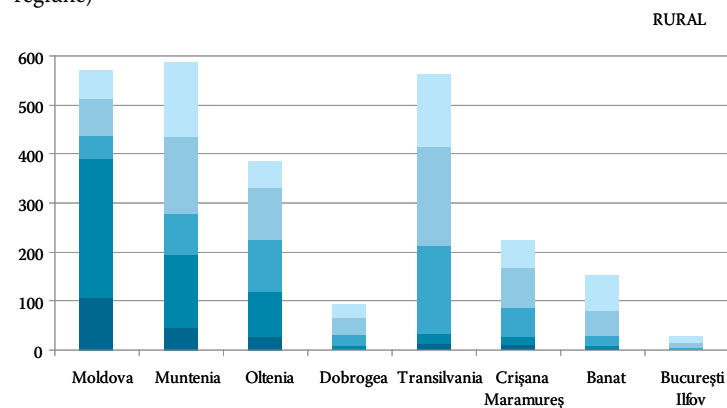
Distribuția regională a tipurilor este ilustrată în figura 6, care are ca bază ponderea din total localități în regiunea istorică respectivă și nu ponderea populației din localitățile de un anumit tip în total populație în regiune.

- În mediul rural - comunele de tipul săraci indiferenți și cele de săraci cu probleme sunt clar suprareprezentate în Moldova și în mai mică măsură în Muntenia. Comunele medii dezvoltate cu probleme sociale grave sunt semnificativ mai multe în Oltenia și, mai ales, în Transilvania. Comunele medii dezvoltate cu problemele medii sunt de asemenea suprareprezentate în Transilvania, iar cele dezvoltate sunt peste medie în Transilvania, Muntenia și în Banat.
- În mediul urban - distribuția regională a orașelor este ușor schimbată față de cea a comunelor. Orașele de tipul săraci indiferenți și cele de săraci cu probleme sunt predominant localizate în Moldova și Oltenia. Orașele medii dezvoltate cu probleme sociale grave sunt semnificativ mai multe în Muntenia, Transilvania și Crișana Maramureș. În Transilvania sunt de asemenea o mare parte din orașele medii dezvoltate cu probleme medii, iar orașele dezvoltate sunt net suprareprezentate în Transilvania și Muntenia.

Cu alte cuvinte, Moldova (cea mai puțin dezvoltată și săracă regiune din țară) este dominată de localități de tipul săraci indiferenți sau cu probleme sociale recunoscute. Muntenia și Transilvania sunt regiuni heterogene în care localități cu probleme grave stau alături de unele dezvoltate. Oltenia este marcată de suprareprezentarea comunelor cu probleme sociale cu orașe de

tipul săracilor indiferenți sau cu probleme asumate. Banatul și Dobrogea, regiuni mai mici, sunt mai degrabă dominate de localități de nivel mediu sau dezvoltate.

Figura 6. Distribuția tipurilor de localități pe regiunile istorice (% din total comune/orașe în regiune)

URBAN:

Primari (N=119)

Viceprimari, secretari, alții (N=143)

Funcție nedeclarată (N=63)

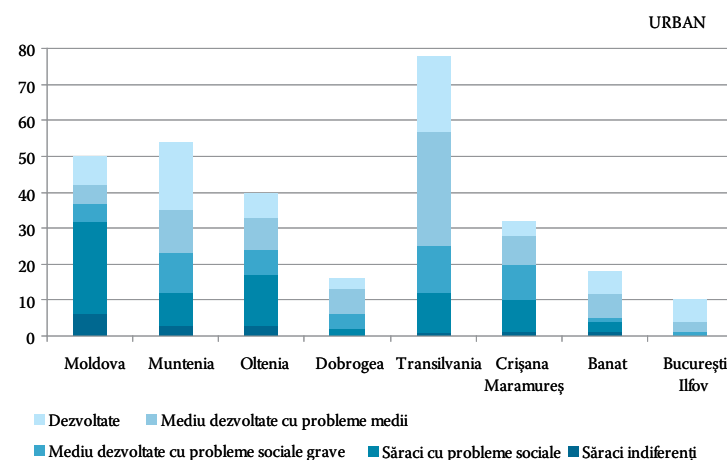
RURAL:

Primari (N=1258)

Viceprimari, secretari, alții (N=1175)

Funcție nedeclarată (N=427)

Suma procentelor pe fiecare grup este 100%.

Sursa: Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene, Fundația Soros România (dec. 2009), date culese de CERME, CNPS și ICCV. Primăriile care nu au răspuns reprezintă 8.8% din toate localitățile țării, din care 6.3% au refuzat participarea la cercetare, iar 2.5% nu au oferit toate datele necesare pentru determinarea tipului localității.

Putem poziționa tipurile noastre de localități și în profil politic, nu doar teritorial. Analiza în funcție de apartenența politică a primarului este posibilă doar pentru mediul rural. Analiza are totuși unele limite, din care este util să menționăm faptul că apartenența politică este cea declarată la momentul alegerilor, pentru că nu este disponibilă public situația actualizată la nivel național în funcție de procesul continuu de migrație politică. Datele din tabelul 6 arată că în comunele de tipul săracilor indiferenți sau cu probleme sociale asumate se regăsesc primari de toate culorile politice, mai puțin UDMR, cu o suprareprezentare statistic semnificativă a primarilor PSD și respectiv PNL în localitățile de tipul săraci cu probleme asumate. Primarii UDMR sunt semnificativ mai numeroși la nivelul comunelor mediu dezvoltate cu probleme grave, dar și al celor dezvoltate. În fine, primarii PDL au o prezență mai mare în comunele mediu dezvoltate cu probleme sociale de nivel mediu.

Tabel 6. Distribuția localităților în funcție de tip și de apartenența politică a primarului (%)

	Săraci indiferenți	Săraci cu probleme sociale	Mediu dezvoltate cu probleme sociale grave	Mediu dezvoltate cu probleme medii	Dezvoltate	Total
PDL	24	27	25	31	27	27
PNL	21	27	21	20	20	22
PSD	51	40	35	34	35	37
UDMR	0	0	11	6	8	6
ALTELE	3	7	8	8	10	8
Total	100	100	100	100	100	100

În loc de concluzie

Studiul a pus în discuție o tipologie a localităților din România despre care a demonstrat că, deși pornește de la trei variabile simple, este complementară clasificărilor vehiculate la acest moment, are puterea să reflecte/diferențieze aspecte variate ce țin de situația socială generală, capacitatea primăriei să răspundă la provocările locale, precum și acțiunile/ măsurile de protecție/ incluziune socială întreprinse de primărie ca răspuns.

Speranțele locale ale descentralizării

Monica Marin

Introducere

În istoria procesului postdecembrist de descentralizare a administrației publice din România, 1999¹⁵, primul an de aplicare a Legii nr. 189/1998 a finanțelor publice locale, este considerat începutul descentralizării financiare în România. La 10 ani de la acest pas, după două legi-cadru ale descentralizării și o serie de diverse competențe încredințate autorităților locale de-a lungul timpului, cercetarea exhaustivă pe primăriile din România realizată de Fundația Soros România a investigat percepțiile autorităților locale asupra impactului descentralizării legate de prezentul, dar mai ales de viitorul acestui proces.

Materialul este structurat pe baza dimensiunilor investigate în cadrul cercetării cantitative 2009:

1. Autoevaluarea cunoștințelor autorităților locale despre descentralizare
2. Consultarea autorităților locale asupra procesului de descentralizare
3. Percepția impactului descentralizării asupra autorităților locale
4. Așteptări legate de descentralizare
5. Nevoile autorităților locale pentru eficientizarea procesului de descentralizare
6. Diverse dificultăți legate de realizarea responsabilităților în cursul anului 2009.

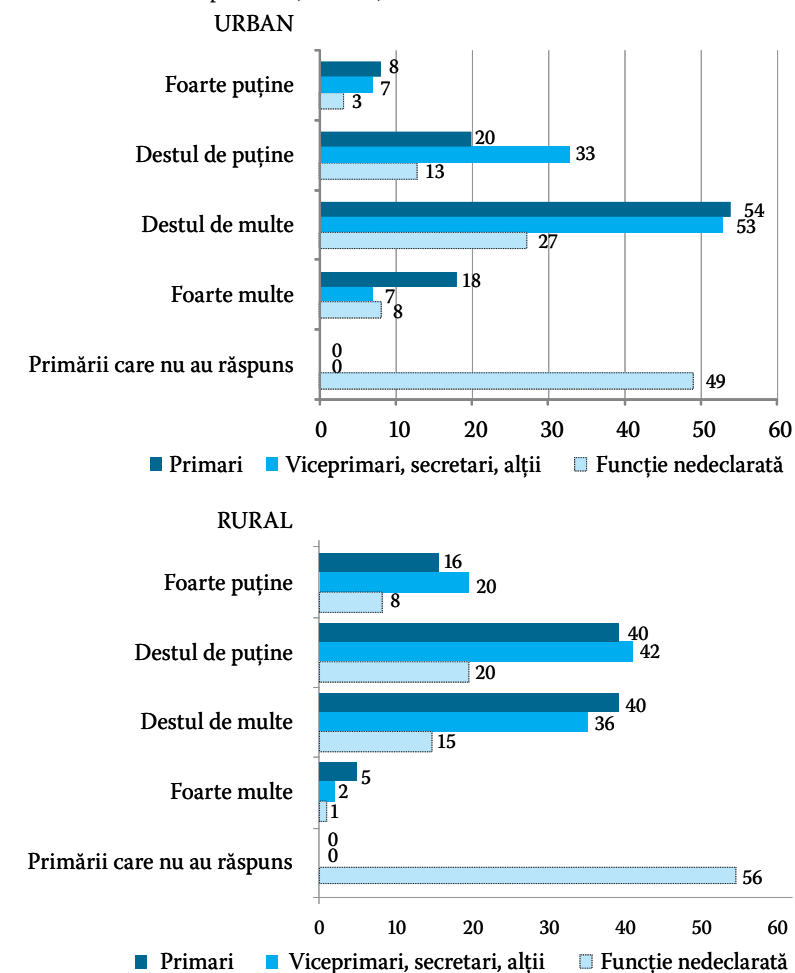
Analiza identifică profilul primăriilor, în funcție de diverse criterii testate sistematic: gradul de dezvoltare al comunei, mărimea localității, apartenența politică a primarului la alegerile locale din 2008¹⁶, numărul mandatelor de primar, pregătirea personalului (dacă primăria are personal pregătit în elaborarea de proiecte finanțate din fonduri europene), funcția respondentului (primar sau alți reprezentanți ai primăriei), mediu rezidențial (urban-rural).

15 Alți autori (vezi Martinez Vasquez, Jorge, Relații fiscale în România: Provocări și opțiuni pentru reformă, 2005) menționează anul 1991 ca începutul procesului de descentralizare în România. 1999 este primul an de aplicare a Legii nr. 189/1998 privind finanțele publice locale, în care autoritățile locale au primit sarcinile privind stabilirea, urmărirea, încasarea și controlul impozitelor și taxelor locale, fapt ce a condus la o creștere spectaculoasă a veniturilor proprii.

16 Sursa datelor: www.beclocale2008.ro. Datele folosite pentru apartenența politică a primarilor nu iau în considerare fenomenele de migrație politică care au avut loc în perioada 2008-2009.

Informare și consultare asupra descentralizării

Grafic 1. Cât de multe lucruri ați spune că știți despre strategia Guvernului în domeniul descentralizării serviciilor publice? (N=3185),

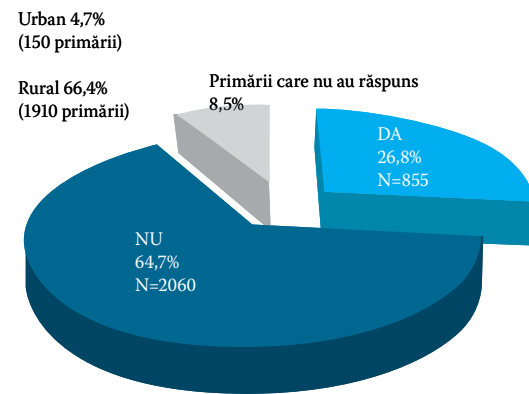

Sursa: Stănculescu M. (coord.). 2009. Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene. Fundația Soros România.

Autoevaluarea cunoștințelor despre descentralizare diferă semnificativ în funcție de reprezentantul autorității locale care realizează evaluarea: primarii, atât în urban, cât și în rural, apreciază că știu mai multe despre descentralizare decât viceprimarii, secretarii, contabilii, referenții. Această diferență, menținută și în privința consultării, poate fi explicată de apartenența primarilor (spre deosebire de ceilalți reprezentanți ai Primăriei) în structuri asociative ale autorităților locale: Asociația Comunelor din România, Asociația Orașelor din România, Asociația

Municipiilor din România. Aceste structuri asociative participă prin reprezentanți delegați la consultări cu privire la inițiativele legislative legate de descentralizare și au un sistem de informare a membrilor asupra poziției asociației. Organizațiile asociative ale autorităților locale sunt de altfel amintite și în Legea cadru a descentralizării – Legea nr. 195/2006, ca parteneri ai Guvernului României în etapele transferului de competențe, iar președinții asociațiilor fac parte din Comitetul tehnic interministerial pentru descentralizare¹⁷. „Vechimea” în funcție contează: cei aflați la primul mandat de primar se consideră într-o măsură semnificativ mai mare mai slab informați asupra descentralizării decât cei aflați la două mandate consecutive sau mai mult. Respondenții din urban știu de asemenea mai multe lucruri despre descentralizare decât cei din rural. Cei din localități mici, sub 2.000 de locuitori, ca și reprezentanții primăriilor fără personal pregătit în elaborarea de proiecte finanțate din fonduri europene, știu mai puține lucruri despre descentralizare decât reprezentanții localităților mari, cu primării care beneficiază de personal pregătit în finanțarea europeană. Analizând diferențele de opinii pe baza apartenenței politice înregistrată la alegerile locale din 2008, reprezentanții instituțiilor conduse de primari PDL tind să fie mai bine informați despre descentralizare decât cei aparținând celorlalte partide.

Grafic 2. De la începutul anului 2009 ați fost vreodată consultat în legătură cu procesul de descentralizare a serviciilor publice? (N=3185)

Sursa: Stănculescu M. (coord.). 2009. Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene. Fundația Soros România.

Vocea primăriilor din rural este mai slab auzită în procesul de consultare asupra descentralizării, iar la nivel național doar aproximativ un sfert din toate primăriile din România declară că au fost consultați în cursul anului trecut, din nou primării într-o măsură semnificativ mai mare decât celelalte funcții și primării PDL mai mult decât cei reprezentând alte partide politice. Se poate observa în Graficul 3 că procentul primarilor PDL consultați pe ambele medii de rezidență este mai mare decât cel corespunzător altor formațiuni politice. Localitățile mici, sub 2.000 locuitori și din nou cele fără personal specializat în accesarea fondurilor europene, în care problema capacității administrative pentru descentralizare este mai acută decât în alte cazuri, sunt din nou dezavantajați în procesul de consultare.

Relația dintre mărimea localității și capacitatea administrativă pentru descentralizare este analizată și în cadrul secțiunii 3. Mărimea optimă a localității pentru funcționarea eficientă a

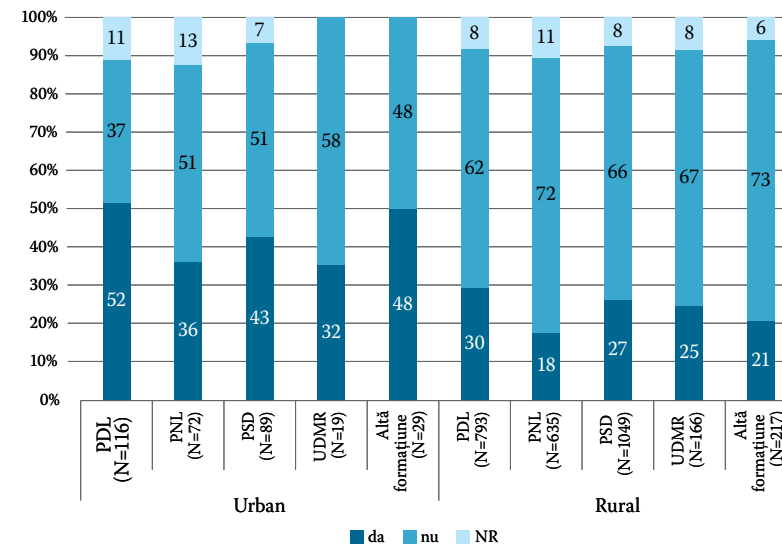
17 Componența comitetului este menționată în Normele metodologice de aplicare a Legii nr. 195/2006.

serviciilor descentralizate a fost stabilită, pentru țările vestice, în jurul mediei de 5.000 locuitori¹⁸. Într-o astfel de grupare, în procesul de consultare asupra descentralizării, primării localităților din România cu peste 5.000 de locuitori declară într-o măsură semnificativ mai mare că au fost consultați decât primării celorlalte localități.

Procentul mic la nivel național de primari care răspund că au fost consultați asupra procesului de descentralizare este cu atât mai surprinzător cu cât anul 2009 a marcat adoptarea primei strategii sectoriale de descentralizare – H.G. nr. 562/2009 pentru aprobarea Strategiei de descentralizare în sistemul de sănătate¹⁹.

Cercetarea Fundației Soros România din 2009 nu a inclus distincții între diverse sectoare supuse descentralizării - sănătate, educație, asistență socială, ordine publică etc. – în privința sistemului de relații fiscale interguvernamentale, incluzând politica de echilibrare a bugetelor locale sau cu referire la respectarea principiilor descentralizării statuate în legislație. Totuși, răspunsurile deschise ale autorităților locale au dat naștere speranțelor și temerilor administrației publice locale legate de descentralizare și au fundamentat probabil în mare măsură aprecierea generală asupra impactului pozitiv sau negativ asociat cu acest proces. Întrebarea chestionarului vizează impactul general asupra fiecărei localități și al Primăriei.

Grafic 3. De la începutul anului 2009 ați fost vreodată consultat în legătură cu procesul de descentralizare a serviciilor publice?

Sursa: Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene. Fundația Soros România. 2009. Notă: Pentru formațiunea UDMR și alte formațiuni politice, în mediul urban, numărul non-răspunsurilor este sub 5 cazuri. Formațiunea politică a primarului de la alegerile locale din 2008, www.beclocale2008.ro.

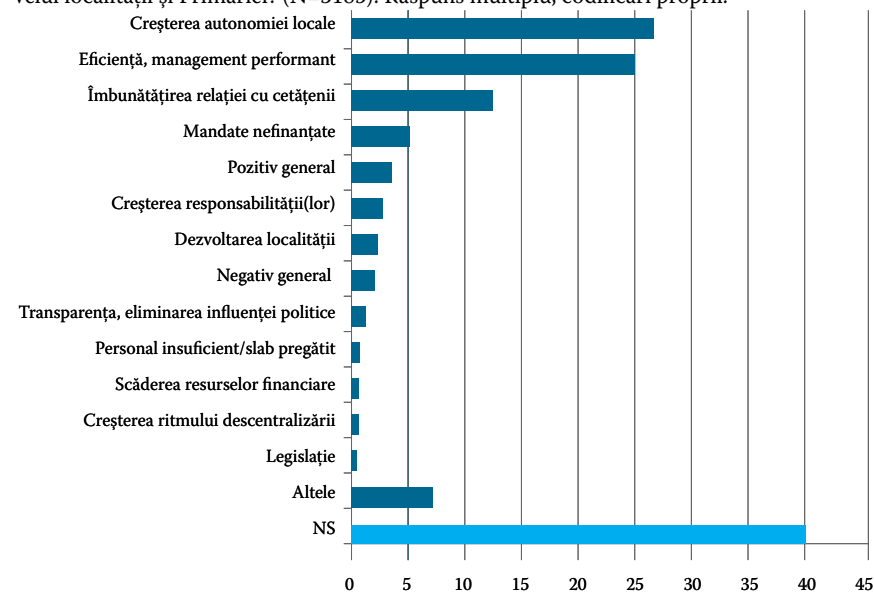
18 Kenneth Davey. 2002. Decentralization in CEE Countries: Obstacles and Opportunities, in "Mastering Decentralization and Public Administration Reforms in Central and Eastern Europe", Peteri, G. (ed.). LGI Publications, LGI/OSI. Budapest

19 Publicată în Monitorul Oficial 340 din 21 mai 2009. Perioada culegerii datelor în cercetarea Fundației Soros: august-noiembrie 2009.

Optimiștii și pesimiștii descentralizării

Codificarea răspunsurilor deschise primite în cercetarea exhaustivă pe primăriile din România arată că ecuația generală responsabilități transferate – resurse aferente (materiale și umane) reprezintă una dintre cele mai importante întrebări ale descentralizării. „Pesimiștii” o traduc în mandate nefinanțate, în tonul „neutru” ar însemna creșterea responsabilităților, iar „optimiștii” speră ca transferul de responsabilități să fie realizat cu asigurarea resurselor financiare (vezi Schema 1 și 2). Codificarea acestor răspunsuri a fost realizată în categorii a căror semnificație se suprapune parțial datorită implicațiilor multiple pe care le are descentralizarea asupra activității Primăriei: reducerea birocrăției și timpul mai redus de rezolvare implică creșterea calității serviciilor, dar au fost incluse la categoria generală „îmbunătățirea relației cu cetățenii” pentru că majoritatea opiniilor exprimate au fost în sensul „soluționării rapide a problemelor cetățenilor” (Primărie rural, județul Ialomița) și „rezolvării prompte și mai rapide a problemelor și nevoilor cetățenilor” (Primărie rural, județul Dolj). De asemenea, transparența/eliminarea influenței politice în alocarea fondurilor de la nivel național/județean la nivel local implică creșterea autonomiei financiare.

Grafic 4. Vă rugăm să descrieți pe scurt așteptările dvs. privind impactul descentralizării la nivelul localității și Primăriei? (N=3185). Răspuns multiplu, codificări proprii.

Sursa: Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene. Fundația Soros România.

Legate de descentralizare, cele mai multe speranțe ale reprezentanților primăriilor se leagă de creșterea autonomiei locale (inclusiv a celei financiare), de eficiența utilizării resurselor/permanența managementului public și îmbunătățirea relației cu cetățenii. În categoria de management performant sunt incluse și opiniile privind coordonarea interinstituțională mai bună

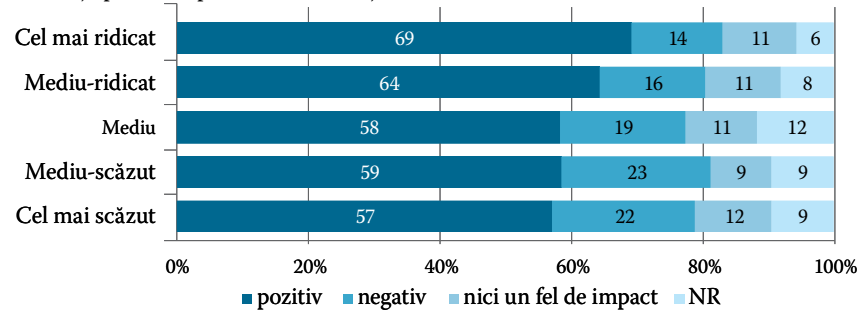
și creșterea controlului asupra instituțiilor descentralizate. Coordonarea la nivel de instituții se referă, în viziunea reprezentanților autorităților locale, atât la instituțiile la nivelul localității, cât și între cele locale și deconcentratele la nivel județean: „Coordonând direct școala, poliția, dispensarul, vom avea rezultate eficiente și imediate” (Primărie rural, județul Galați) și „O mai bună funcționare a serviciilor dintre instituțiile județene și locale” (Primărie rural, județul Bihor). Controlul instituțiilor locale vizează creșterea responsabilității primăriei/comunității locale în monitorizarea activității descentralizate, cu implicații și asupra coordonării interinstituționale - „supravegherea activității desfășurate de către instituțiile publice de pe raza comunei” (Primărie rural, județul Ialomița), „comunitatea va putea controla direct activitatea medicilor” (Primărie rural, județul Dolj).

La un nivel relativ neutru se situează creșterea responsabilităților, creșterea ritmului descentralizării și modificări legislative necesare pentru perioada următoare. Creșterea responsabilităților nu are pentru opiniile din această categorie un ton clar pozitiv sau negativ, este mai curând o expresie a transferului de competențe, fără a fi exprimate așteptările cu privire la resursele aferente acestui transfer: „crește volumul de muncă și responsabilitate” (Primărie rural, județul Constanța), „transferul de competențe și responsabilități administrative și financiare” (Primărie rural, județul Timiș), „descentralizarea să fie efectivă, nu doar declarativă, legislația în acest sens să fie cu responsabilități clare în sarcina primarului” (Primărie urban, județul Hunedoara). Un ton ușor negativ este implicat în opiniile privind creșterea ritmului descentralizării, în sensul în care timpul necesar acestui proces este considerat prea lung, dar cu un impact estimat a fi mai degrabă pozitiv: „să se facă măcar puțin, până acum doar vorbe” (Primărie rural, județul Suceava), „așteptăm să se pună cu adevărat în aplicare” (Primărie rural, județul Neamț).

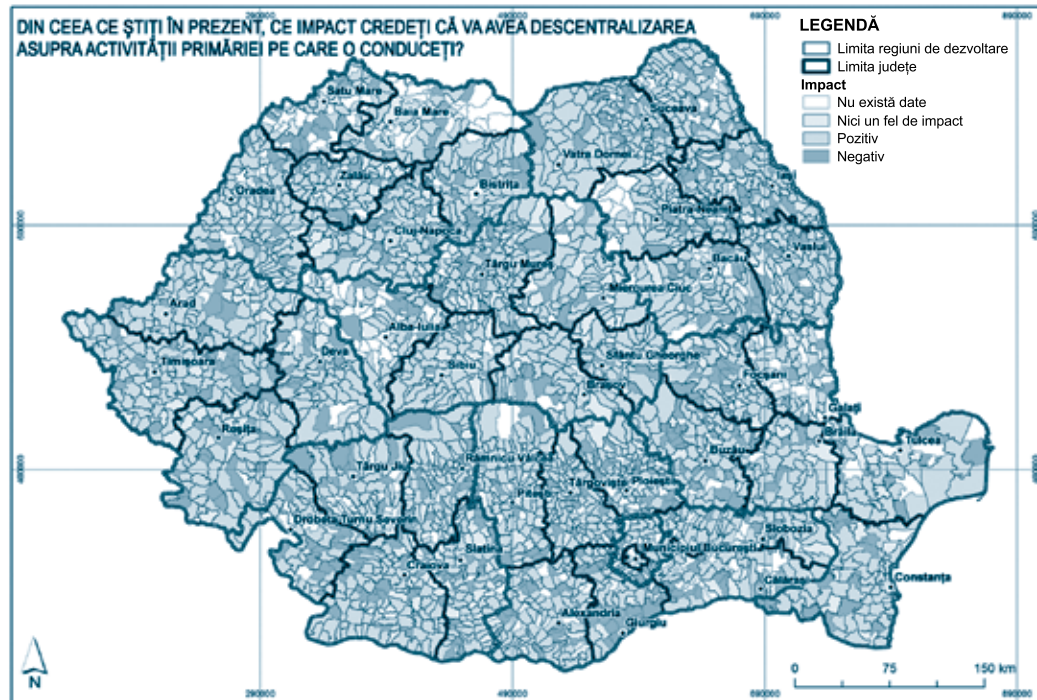
Așteptările negative ale autorităților locale se referă mai ales la problema echilibrării verticale a bugetelor locale, adică a transferului de resurse financiare pentru asigurarea necesarului de finanțare a serviciilor publice descentralizate. În varianta cea mai pesimistă, unii primari se așteaptă ca localitățile lor să dispară ca urmare a descentralizării: „desființarea comunei având în vedere venitul pe care îl are” (Primărie rural, județul Caraș Severin), „primăria dispăre ca instituție publică, nu poate supraviețui cu veniturile proprii” (Primărie rural, județul Olt).

Profilul „optimiștilor” descentralizării include într-o măsură semnificativ mai mare primării decât celelalte funcții din organigrama primăriilor, primării din urban, primari cu 3 mandate consecutive și mai mult, cu o autoevaluare bună a cunoștințelor despre descentralizare și aparținând actualului partid de guvernământ. Reprezentanții primăriilor conduse de primari PNL sunt într-o măsură semnificativ mai mare „pesimiști” cu privire la impactul descentralizării, decât primării aparținând altor formațiuni politice. Există de asemenea o asocieră semnificativă între mărimea/dezvoltarea localității și impactul așteptat asupra descentralizării – pesimiștii provin în mai mare măsură din comunitățile mici, până în 2.000 de locuitori și slab dezvoltate, fără personal pregătit în elaborarea de finanțare europeană: „fiind o comunitate săracă, descentralizarea aduce numai dezavantaje” (Primărie rural, județul Vaslui).

Grafic 5. Din ceea ce știți până în prezent, ce impact credeți că va avea descentralizarea asupra activității primăriei pe care o conduceți?

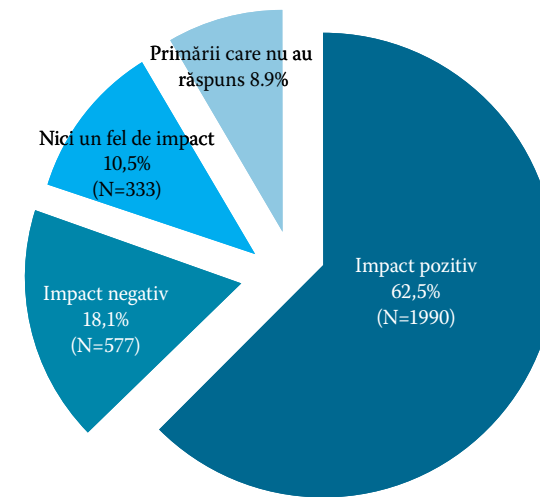
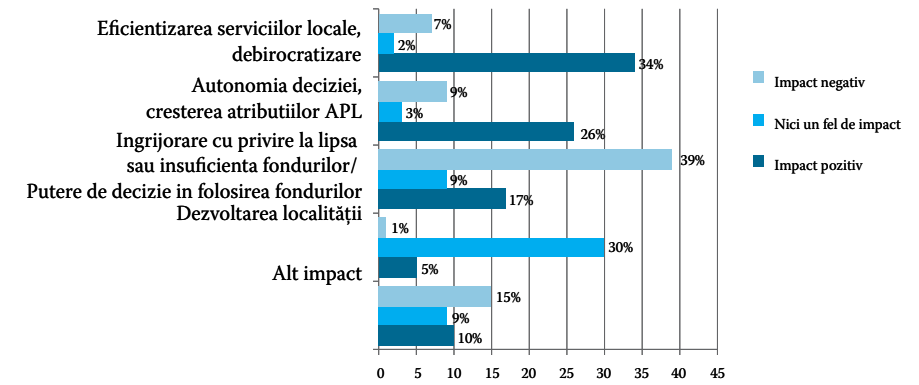
Sursa: Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene. Fundația Soros România. 2009. N=2850²⁰, procentele din grupări de comune în funcție de nivelul general de dezvoltare al comunei, indice construit de Dumitru Sandu, date 2008, disponibil pe www.dsandu.ro.

Hartă realizată de Veronica Constantin. Sursa datelor: Fundația Soros România. 2009. Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene.

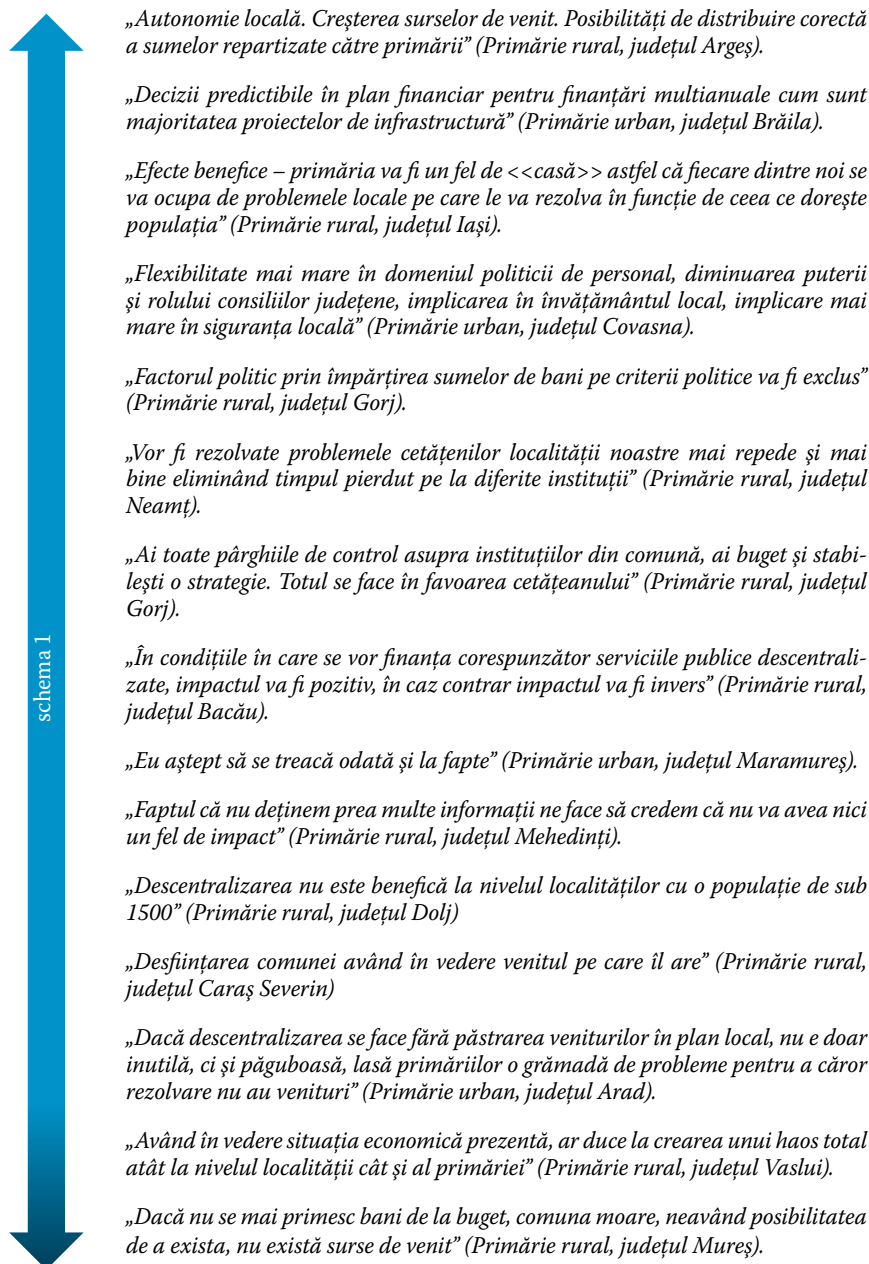
²⁰ Indicele dezvoltării comunei a fost calculat pentru 2850 din cele 2860 incluse în cercetarea Fundației Soros – vezi metodologia calcul în Sandu D., Voineagu V., Panduru F. (2009), Dezvoltarea comunelor din România.

Grafic 6. Din ceea ce știți până în prezent, ce impact credeți că va avea descentralizarea asupra activității primăriei pe care o conduceți?

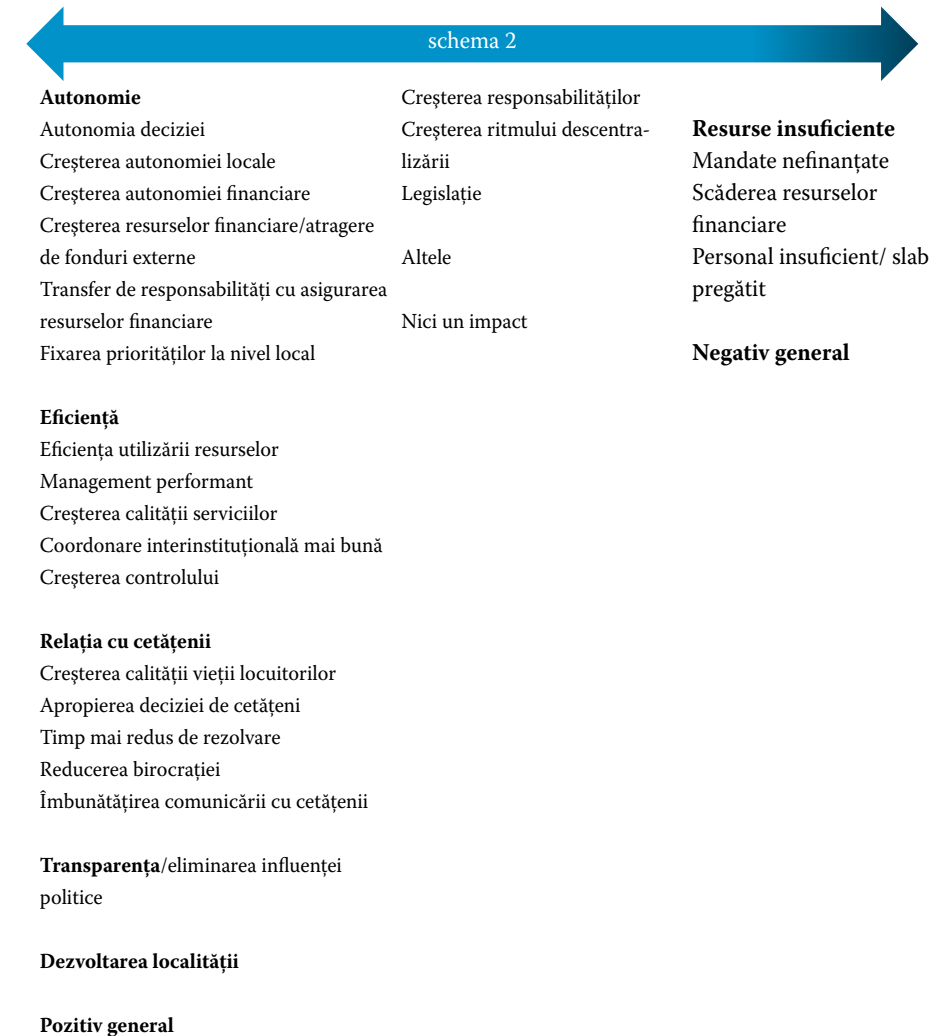

Sursa: Stănculescu M. (coord.). 2009. N=3185. Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene. Fundația Soros România.

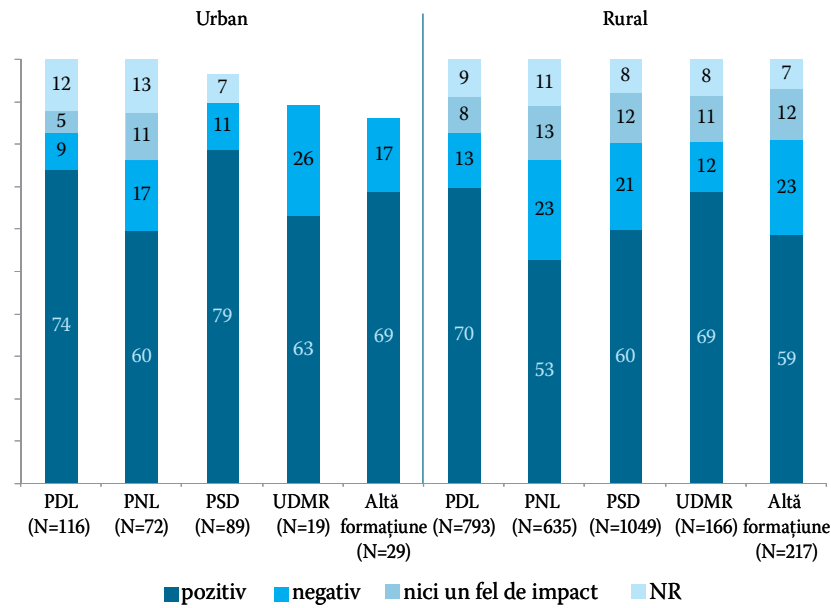
Schema 1. Speranțe și îngrijorări privind impactul descentralizării, extrase din răspunsurile autorităților locale în cadrul cercetării Fundației Soros România, 2009.

Schema 2. Așteptările autorităților locale privind impactul descentralizării

Grafic 7. Din ceea ce știți până în prezent, ce impact credeți că va avea descentralizarea asupra activității primăriei pe care o conduceți?

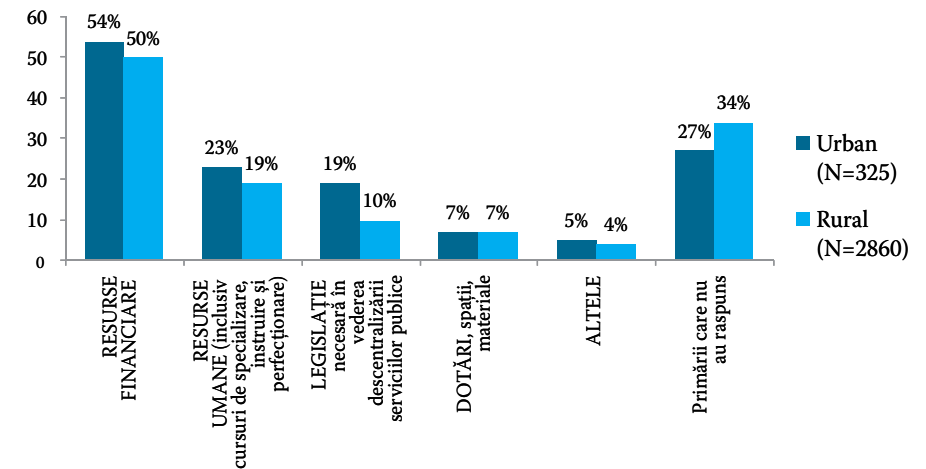
Sursa: Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene. Fundația Soros România. 2009. Notă: Pentru formațiunea UDMR și alte formațiuni politice, în mediul urban, numărul cazurilor pentru opiniile „negativ” și „nici un fel de impact” este sub 5 cazuri. Opiniile primarilor PSD privind „nici un fel de impact” în mediul urban sunt sub 5 cazuri. Formațiunea politică a primarului de la alegerile locale din 2008, www.beclocale2008.ro.

În urban, reprezentanții instituțiilor conduse de primari aparținând PDL și PSD sunt relativ optimiști cu privire la impactul descentralizării, în timp ce în rural primarii PDL și UDMR sunt cei mai optimiști cu privire la impactul descentralizării²¹.

21 Perioada culegerii datelor din teren a fost august-noiembrie 2009.

Capacitate administrativă pentru descentralizare

Grafic 8. De ce anume ar avea în primul rând nevoie Primăria pentru a fi eficientă în îndeplinirea responsabilităților care îi vor reveni în urma procesului de descentralizare? (N=3185).

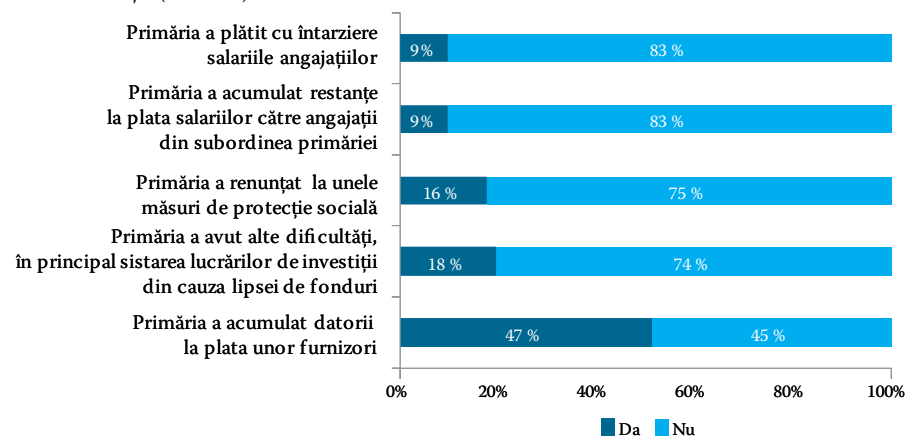

Sursa: Stănculescu M. (coord.). 2009. Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene. Fundația Soros România. Notă: URBAN include toate municipiile și orașele (319), plus cele 6 sectoare ale capitalei București. Suma procentelor pe fiecare grup (urban/rural) este mai mare de 100% pentru că întrebarea a fost deschisă și a fost recodificată multiplu.

Resursele financiare sunt considerate cele mai importante pentru ca descentralizarea să fie eficientă la nivelul comunităților locale, urmate de resursele umane și modificări legislative necesare în vederea descentralizării serviciilor publice. Este interesant de menționat că există o relativă „unanimitate” între urban și rural în privința nevoii de resurse financiare. Ea poate fi și expresia unor eșecuri anterioare de transferuri de competențe, neînsoțite de resurse financiare aferente. Din această perspectivă reprezentanții autorităților locale nu au exprimat decât o reînțărare a temerii privind mandatele nefinanțate.

Un argument în plus pentru importanța resurselor financiare pentru un nivel înalt al capacității administrative generale, nu numai pentru furnizarea serviciilor descentralizate, este reprezentat de problemele întâmpinate de autoritățile locale în realizarea exercițiului bugetar pe parcursul anului 2009 – 47% dintre primării au acumulat datoriile la plata unor furnizori și 18% au avut alte dificultăți financiare, în principal sistarea lucrărilor de investiții din cauza lipsei de fonduri. Primarii PNL, cei mai pesimiști în privința impactului descentralizării, conduc și primăriile care au acumulat datoriile către furnizori, într-o măsură semnificativ mai mare decât autoritățile locale conduse de primari aparținând altor formațiuni politice.

Grafic 9. De la începutul anului 2009 și până în prezent (octombrie), Primăria a avut următoarele dificultăți? (N=3185).

Sursa: Stănculescu M. (coord.). 2009. Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene. Fundația Soros România. Notă: Diferența până la 100% o reprezintă 8,4% din primării care nu au răspuns: 28 primării de municipii și orașe, 2 sectoare ale capitalei București și 238 comune.

Legislația în vigoare prevede ca descentralizarea competențelor la nivelul autorităților locale să fie realizată funcție de evaluarea capacității administrative, stabilită pe baza următoarelor criterii²²: capacitatea autorităților administrației publice locale de a planifica strategic, capacitatea autorităților administrației publice locale în ceea ce privește managementul financiar, capacitatea autorităților administrației publice locale în ceea ce privește managementul resurselor umane, capacitatea autorităților administrației publice locale în ceea ce privește managementul proiectelor, concordanța actelor adoptate și emise de către autoritățile administrației publice locale cu reglementările în vigoare.

Cercetarea Fundației Soros România include informații parțiale despre aceste criterii, cu excepția celui privind legalitatea actelor emise de autoritățile locale. Cu referire la planificarea strategică, 65% din toate primăriile au o Strategie de Dezvoltare Locală²³, în perioada iunie 2008 - iunie 2009, 5,8% din toți angajații primăriilor din România au participat la programe de instruire profesională (24% dintre primării nu au avut nici un angajat la instruire) și primăriile din urban au o rată medie de succes de 54%, față de 39% în rural, pentru proiectele din fonduri structurale depuse în perioada 2007-2009²⁴.

Un alt indicator important pentru capacitatea administrativă a unei unități administrativ-teritoriale de a realiza eficient responsabilitățile descentralizate este reprezentat de mărimea

22 Conform Normelor metodologice de aplicare a Legii cadru a descentralizării nr.195/2006, aprobate prin Hotărârea nr.139/2008.

23 Normele metodologice de aplicare a Legii cadru a descentralizării prevăd ca și criteriu specific abilitatea autorităților administrației publice locale de a elabora și adopta strategii privind dezvoltarea economică, socială și de mediu a unităților administrativ-teritoriale. În cazul în care răspunsul este afirmativ, se acordă 20 de puncte, iar în cazul în care răspunsul este negativ, nu se acordă nici un punct.

24 Resursele financiare sunt incluse ca date din execuția bugetară pentru diferite categorii de venituri și cheltuieli, nu și ca programare a veniturilor/cheltuielilor.

localității, legată în principal de obținerea economiilor de scară. În cazul României, datele INS arată un important proces de fragmentare administrativă – în 2008 existau 77 de comune cu o populație de sub 1.000 de locuitori. Îngrijorarea privind dispariția localităților lor ca efect al procesului de descentralizare aparține în primul rând primarilor de localități mici²⁵.

	Rural		Urban	
Sub 1000 locuitori	77	Sub 3000 locuitori	6	
Între 1000 și 1999 locuitori	580	Între 3000 și 4999	13	
Între 2000 și 4999 locuitori	1747	Între 5000 și 9999	101	
Între 5000 și 9999 locuitori	429	Între 10000 și 19999	99	
Peste 10000 locuitori	23	Între 20000 și 49999	55	
Fără date	4	Între 50000 și 99999	22	
		Între 100000 și 199999	13	
		Între 200000 și 999999	10	
		>1000000 locuitori	1 ²⁶	
Total	2860	Total	320	

Populația totală stabilă la 1 ianuarie 2008. Sursa datelor: Institutul Național de Statistică

O altă problemă a indicatorilor folosiți este că nu sunt incluse mențiuni privind capacitatea autorităților locale de a susține de exemplu cheltuielile de capital necesare cabinetelor medicale sau școlilor. „Amputarea” lucrărilor de investiții din cauza lipsei fondurilor necesare, menționată de reprezentanții autorităților locale în cadrul cercetării Fundației Soros România, este o problemă reală care poate deveni cronică în condițiile unor bugete locale „de criză” care trebuie să facă față transferului constant de noi competențe.

De asemenea, nu este relevant pentru măsurarea capacității autorităților administrației publice locale în ceea ce privește managementul resurselor umane, folosirea indicatorului privind performanțele profesionale ale personalului din aparatul de specialitate al primarului, calculat după următoarea formulă:

Numărul personalului evaluat cu calificative

„bine” și „foarte bine”

_____ × Numărul total al personalului evaluat
100

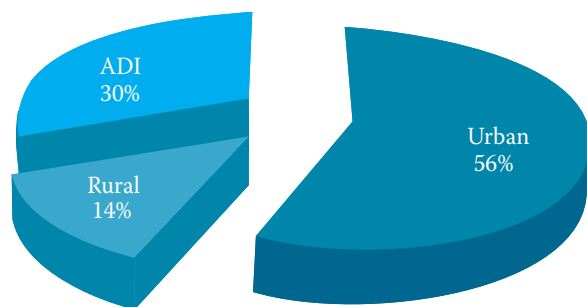
25 Pentru argumentele teoretice pro sau contra utilizării indicatorului de mărime a populației vezi Swaniewicz, Pavel 2002 - Size of Local Government, Local Democracy and Efficiency in Delivery of Local Services, International Context and Theoretical Framework, LGI /OSI Budapesta, disponibil la lgi.osi.hu.

26 Include municipiul București cu cele 6 sectoare

În procesul testării indicatorilor folosiți, UCRAP (Unitatea Centrală pentru Reforma în Administrația Publică) a constatat că, pentru acest indicator: „datele arată faptul că toate uat-urile înregistrează rezultate mai mari de 50% (79% din uat-uri au obținut un rezultat de 100%).”²⁷, ceea ce arată încă o dată formalismul evaluărilor realizate.

În contextul soluțiilor de creștere a capacității autorităților locale pentru descentralizare vom analiza în cele ce urmează situația actuală a fondurilor europene dedicate dezvoltării capacității administrative (Programul Operațional Dezvoltarea Capacității Administrative - PODCA). Axele prioritare ale programului includ îmbunătățiri de structură și proces ale managementului ciclului de politici publice precum și îmbunătățirea calității și eficienței furnizării serviciilor publice, cu accentul pus pe procesul de descentralizare. Activitățile de formare profesională a personalului din administrația publică sunt incluse în ambele obiective. Până în prezent, alocarea financiară a fondurilor din PODCA către consiliile locale arată că fondurile au fost alocate net în favoarea mediului urban. Volumul finanțărilor (valoarea eligibilă) acordate consiliilor locale din PODCA nu depășește 10%²⁸ din totalul valorilor proiectelor contractate pe acest Program Operațional. Celelalte tipuri de beneficiari care au contracte semnate pe PODCA includ autorități centrale, asociații ale autorităților publice locale, consilii județene, ONG-uri, universități etc. Principalele linii de intervenție contractate de consiliile locale au vizat pe de o parte, creșterea capacității autorităților administrației publice locale de a planifica strategic – elaborarea strategiilor de dezvoltare locală și strategiilor de dezvoltare durabilă și pe de altă parte, capacitatea autorităților administrației publice locale în ceea ce privește managementul resurselor umane – cursuri de formare profesională.

Grafic 10. Alocări financiare către consilii locale – contracte semnate până la data de 9 martie 2010 din Programul Operațional Dezvoltarea Capacității Administrative (% din total valori eligibile ale contractelor acordate consiliilor locale din PODCA). Calcule realizate pe baza datelor furnizate de AMPODCA, lista actualizată a beneficiarilor.

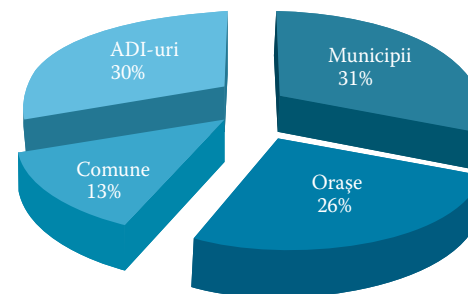

Sursa datelor: www.fonduriadministratie.ro

²⁷ Sursa: interpretare rezultate chestionar capacitate administrativă, disponibil la <http://modernizare.mai.gov.ro/documente/Interpretare%20rezultate.pdf>

²⁸ Nu au fost incluse consiliile județene sau structuri asociative ale autorităților locale, toate calculele au în vedere doar consiliile locale ca beneficiari de contracte în lista actualizată la data de 9 martie și publicată pe site-ul Autorității de Management PODCA.

Grafic 11. Alocări financiare către consilii locale – contracte semnate până la data de 9 martie 2010 din Programul Operațional Dezvoltarea Capacității Administrative (% din total valori eligibile ale contractelor acordate consiliilor locale din PODCA). Calcule realizate pe baza datelor furnizate de AMPODCA, lista actualizată a beneficiarilor.

Sursa datelor: www.fonduriadministratie.ro

Pentru domeniul major de intervenție legat de sprijinul pentru procesul de descentralizare sectorială a serviciilor, dintre autoritățile centrale cu responsabilități în cele trei domenii majore de intervenție (sănătate, educație și asistență socială), numai Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale a atras fonduri externe din PODCA, în cadrul acestei linii de finanțare²⁹. Nici un consiliu local nu se numără printre beneficiarii acestui domeniu major de intervenție³⁰.

PODCA menționează că „cele trei sectoare vor fi prioritizate prin lansarea de cereri de oferte distincte și astfel, prin alocarea de fonduri separate pentru fiecare dintre acestea. Dimensiunea teritorială va fi gestionată în mod activ prin criteriile de selecție³¹. Pentru acest domeniu de intervenție sunt stabiliți ca indicatori țintă de rezultat 100 municipalități cu structuri nou descentralizate operaționale. Ar fi utilă pentru acest obiectiv specific introducerea, ca și criteriu explicit de selecție a beneficiarilor, a unui nou criteriu de prioritizare a finanțărilor o mențiune privind evaluarea capacității administrative a solicitantului, conform criteriilor menționate de actualul cadru legal privind descentralizarea și suplimentate de cerințele Ministerelor responsabile. În funcție de această evaluare, următorul pas ar consta în amendarea actualelor documente programatice ale PODCA cu o prioritizare a finanțărilor acordate pentru ca printre cele 100 de municipalități să se regăsească în cât mai mare măsură acele autorități locale care au nevoie de îmbunătățire substanțială a capacității administrative. Ideea este similară Măsurii 3.2.2, Renovarea, dezvoltarea satelor, îmbunătățirea serviciilor de bază pentru economia și populația rurală și punerea în valoare a moștenirii rurale, gestionată de Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, care a introdus în criteriile de selecție gradul de dezvoltare al comunei. În caz contrar, capacitatea administrativă pentru descentralizare este strâns corelată cu cea de accesare a fondurilor structurale, deci alocarea fondurilor se va realiza tot pentru acele autorități locale cu un nivel înalt al capacității administrative.

²⁹ Un alt beneficiar pentru această linie de finanțare este Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Constanța, subordonată Consiliului Județean Constanța.

³⁰ Baza de date a cercetării Fundației Soros România înregistrează 10 proiecte pe acest domeniu major de intervenție, dintre care unul respins, 5 depuse în curs de evaluare și 4 în pregătire.

³¹ Programul Operațional Dezvoltarea Capacității Administrative, disponibil pe www.fonduriadministratie.ro.

Concluzii

Pe agenda reformelor din administrația publică descentralizarea ocupă un loc important, considerată apriori o rezolvare a multiplelor probleme de sistem. Percepția generală pozitivă asupra impactului estimat al descentralizării este împărtășită și de autoritățile publice locale din România – impactul pozitiv este așteptat de 71% din primăriile din urban și de 62% din primăriile din rural.

Cu toate acestea, informarea și consultarea autorităților locale în privința procesului descentralizării nu este la un nivel înalt – 65% nu au fost consultate niciodată de la începutul anului 2009 în legătură cu descentralizarea serviciilor publice – 5% dintre primăriile din urban și 67% dintre primăriile din rural. Diferența pe medii rezidențiale se păstrează și în privința informării - reprezentanții primăriilor urbane susțin că știu mai multe despre strategia Guvernului în domeniul descentralizării decât angajații primăriilor rurale.

Una dintre cele mai mari îngrijorări ale autorităților locale ca impact al descentralizării este reprezentată de insuficiența fondurilor financiare, comparativ cu responsabilitățile transferate. În categoria speranțelor descentralizării pot fi incluse creșterea autonomiei locale (inclusiv a celei financiare), eficiența utilizării resurselor/performața managementului public și îmbunătățirea relației cu cetățenii.

Aceste speranțe locale nu se pot concretiza însă în absența unui proces coerent coordonat de autoritățile centrale și în special de Ministerul Administrației și Internelor (MAI). Ca Autoritate de Management pentru PODCA, MAI a alocat până în prezent mai puțin de 10% consiliilor locale în cadrul fondurilor structurale dedicate dezvoltării capacității administrative.

Evaluarea obiectivă a obstacolelor în calea generalizării impactului pozitiv este esențială pentru fundamentarea pașilor necesari în împlinirea speranțelor locale ale descentralizării. Din acest proces nu poate lipsi consultarea și informarea autorităților locale ca responsabilitate obligatorie, nu numai formală, a autorităților centrale.

STUDII DE CAZ
2008

CUMPĂNA

Daniela Munteanu

Comuna Cumpăna, județul Constanța este situată la 5 km de municipiul Constanța, în sudul acestuia. Comuna este mărginită de canalul Dunăre - Marea Neagră și de șoseaua care merge în sudul litoralului spre stațiunile Eforie Sud, Mangalia. Șoseaua care străbate comuna face legătura cu drumul național Constanța – Mangalia și se închide în zona de protecție a canalului Dunăre Marea-Neagră.

Comuna este formată dintr-o singură localitate ce avea la ultimul recensământ 9022 locuitori cu domiciliul stabil în Cumpăna. Estimările autorităților locale referitoare la rezidenții actuali depășesc cu mult acest număr, situându-se în jurul valorii de 14 – 15 mii de locuitori.

Aflându-se în zona metropolitană a unui centru urban important, dar și în vecinătatea litoralului, comuna Cumpăna a constituit începând cu 2002 o mare atracție din punct de vedere imobiliar. De altfel din momentul în care intri în comună observi case impunătoare, nou construite, panouri publicitare ce anunță noi cartiere rezidențiale sau care prezintă sursele de finanțare pentru diverse lucrări de infrastructură.

Aspectul general este mai aproape de acela al unui cartier nou construit într-un oraș mare, cu magazine diverse concentrate pe strada principală (magazine mici, alimentare sau cu produse diverse, un supermarket, magazine de materiale de construcții) și un trafic rutier surprinzător de mare pentru o șosea ce se încheie la marginea comunei. Toate acestea denotă o bunăstare peste medie a locuitorilor.

Perspectiva locuitorilor asupra comunei

Unul din primele aspecte legate de infrastructură ce poate fi observat direct este că majoritatea drumurilor din comună sunt pietruite. De altfel un panou publicitar anunță că acestea au fost pietruite în cadrul unui program finanțat de guvern. Comuna Cumpăna a devenit o atracție imobiliară nu numai datorită apropierii de Constanța, dar și datorită infrastructurii existente și a potențialului de dezvoltare al acesteia. Rețeaua de alimentare cu apă este extinsă la nivelul întregii comune; sistemul de canalizare acoperă aproximativ o treime din gospodării, dar este în curs de extindere; lucrările pentru racordarea la rețeaua de gaze tocmai au început; există un serviciu de salubritate al comunei; există televiziune și internet prin cablu, cu punct de achitare a facturilor în comună.

„Și localnici, foarte mulți localnici de aici s-au îmbogățit, au vândut terenuri, au fost oameni săraci care au avut 5 ha, 3ha, 1ha, până să dea criza la noi în Cumpăna terenul sărise de 150 EUR/m²... dacă nu venea criza și mai ținea un an de zile, în toamnă vin gazele, avem canalizare – garantez că sărea de 200 EUR, spre 300 acolo unde sunt și facilități. Ce vrea omul? Electricitate este, apă este, canalizare este, gaze sunt, are tot ce-i trebuie, are nevoie de 500 sau 1000 m² de teren liniștit

unde să nu fie deranjat să nu fie gălăgie, poluare și așa mai departe. De aceea vin majoritatea încoace.” (antreprenor local)

Infrastructura este privită de localnici sau de investitori nu atât din perspectiva gradului actual de acoperire, cât mai ales din perspectiva potențialului de dezvoltare, mai ales că limitele fizice ale localității au fost extraordinar de mobile în ultimii ani. Tot ce înseamnă marginea comunei reprezintă străzi noi, case noi finalizate sau în construcție.

Populația localității este foarte variată din punct de vedere social, cultural sau economic. Există o comunitate importantă de turci și tătari din perioada în care comuna a fost pașalac turcesc. Un alt moment important menționat de mulți localnici a fost cel al construirii Canalului Dunăre - Marea Neagră, când o serie de sate au fost desființate și o parte din localnici au fost strămutați în Cumpăna. În plus, o parte din cei care au lucrat la Canalul Dunăre – Marea Neagră s-au stabilit în comună, existând două străzi care s-au construit în acest scop. Printre aspectele cel mai frecvent menționate de intervievați este cel al diversității populației, din toate punctele de vedere.

„Sunt câteva sute de familii, băștinași, dar ceilalți suntem proveniți. Din faptul că suntem foarte aproape de canalul Dunăre-Marea Neagră. Aici au fost foarte mulți oameni care au lucrat la canal. Unii dintre ei s-au împământat aici. Sunt două străzi care s-au format în perioada aceea. Mai sunt alții care au venit acum, după ce nu au mai putut să stea la Constanța sau nu le-a mai plăcut sau că pot să aibă altă deschidere către viața asta la țară, au venit și s-au mutat aici. Din punctul ăsta de vedere populația este foarte eterogenă, sunt oameni de toate facturile, de toate stările de toate pregătirile, însă asta nu înseamnă că nu ne putem înțelege. Nu am avut probleme majore să spunem din punctul asta de vedere. Oamenii vin și se așează pe făgașul găsit deja. Există un anumit făgaș pe care mergem cu toții. Ei nu încearcă să iasă, dar cei care ies vin înapoi pentru că sunt prea puțini.” (reprezentant ONG)

Impactul dezvoltării imobiliare asupra nivelului de trai a fost unul major. Localnicii au vândut teren agricol pentru construcții, investind o parte din banii obținuți în renovarea propriilor case sau chiar construirea unor case noi. În plus, cei care au venit în localitate și și-au construit case sunt persoane cu venituri peste medie:

„S-au construit o grămadă de case, proprietăți private, lumea de la oraș vine la noi și cel care vine de la oraș nu vine cel sărac, săracul rămâne acolo și se chinuie, vine cel cu bani care vrea un trai decent, un trai liniștit ... să vedeți ce mașini circulă prin comună nu vă vine să credeți, ultimele noutăți, ultimele apariții. Deci este lume cu destui bani în comună.” (antreprenor local)

Chiar și înainte de explozia imobiliară nivelul de trai era apreciat a fi unul destul de bun comparativ cu alte comune, având în vedere că oamenii din comună își găseau de lucru în Constanța (în șantierul naval sau în port) și, sezonier, pe litoral, în turism. De altfel aceasta este și explicația oamenilor pentru ponderea scăzută a tinerilor care au plecat la muncă în străinătate: oportu-

nitățile la nivel local erau suficiente pentru a alege să rămână. Treptat, ponderea celor care au venituri din agricultură s-a redus, oamenii preferând să-și vândă terenurile și să adopte un stil de viață mai apropiat mediului urban.

Terenul arabil este de aproximativ 3900 ha din care se cultivă o suprafață de aproximativ 3000 ha. În ciuda distanței mici față de portul Constanța, care permite exportarea recoltei cu costuri mai scăzute, agricultura este privită ca o activitate economică ineficientă. Lipsa sistemului de irigații limitează alternativele agriculturilor.

„Și înainte de '89 în Cumpăna se cultivau 600 ha de legume, dar atunci funcționa sistemul de irigații. După revoluție s-a terminat cu irigațiile, nu mai există nicio stație de pompare. Una singură a reușit doamna primar să o pună în funcțiune acum 2 ani, dar din lipsa apei nu putem cultiva decât cultură mare, cereale, nu putem face legume pe suprafețe mari în câmp. Mai sunt cei care cresc legume pe suprafețe mici, în solarii, mici producători; noi, ca asociație agricolă nu putem pune legume din cauza lipsei de apă. În momentul de față există aproximativ 3000 ha cultivate de 6 societăți agricole și de particulari ce au mai puțin de 15 ha fiecare. Există demersuri ale primăriei pentru refacerea sistemului de irigații, dar este foarte scump și o lucrare de mare anvergură. [...] În ce privește economia localității suntem mici cultivatori de teren, cultivăm cereale care au prețuri mici de valorificare, profitul este minim sau de multe ori din cauza secetei am ieșit pe pierderi, nu este o activitate rentabilă cultivarea terenului. Ca și celelalte societăți agricole din comună încercăm să supraviețuim.” (antreprenor local)

Perspectivile agriculturii sunt destul de limitate. Extinderea municipiului Constanța și a intravilanului comunei reduce în fiecare an suprafața agricolă disponibilă. Pentru cei care cresc animale există mai multe oportunități, alocându-li-se teren la marginea satului pentru creșterea animalelor.

„Cam prost se vede deoarece în viitor agricultura o să fie pe plan secundar în această comună. Fiindcă intră în zona metropolitană tot ce înseamnă agricultură trebuie mers mai departe față de oraș. Societatea (agricolă n.a.) este într-o stare de semisubzistență. De anul trecut au apărut cumpărători de terenuri agricole, mulți au vândut: din 258 ha am rămas cu 200, 58 s-au vândut. În majoritate oamenii care au teren sunt în vârstă și nu au cum să îl lucreze singuri, ei sunt interesați să îl vândă la un preț bun dacă le convine, copiii au alte activități.” (antreprenor local)

Cei mai mulți dintre cei activi fac naveta la Constanța unde lucrează. În Cumpăna există doar câțiva întreprinzători care au mai mult de 10 angajați. Majoritatea întreprinzătorilor au sub 5 angajați, absorbind doar o mică parte din forța de muncă existentă la nivel local.

Întrebați fiind despre grupuri vulnerabile, cei mai mulți intervievați au asociat vulnerabilitatea cu numărul de copii ai unei familii. Astfel, familiile cu mulți copii sunt percepute a fi cele mai vulnerabile mai ales din punct de vedere financiar. Familiile cu cei mai mulți copii se regăsesc în cadrul etnicilor romi și al penticostalilor.

„Grupurile vulnerabile sunt romii, și copiii aceștia provenind din familii de... Ei sunt cei mai vulnerabili. Romii, nu pot să vă spun motivele pentru care sunt, însă copiii ăștia pe care noi îi asistăm provin din familii din care părinții ba muncesc cu ziua, ba nu muncesc, ba se îmbolnăvesc unii dintre părinți și vă dați seama că o mamă dacă are și 6 copii sau 7 acasă nu poate să se ducă la serviciu să mai facă cine știe ce și să mai aibă grijă și de ei. Și atunci trebuie să ne ocupăm și cred că ăștia sunt cei mai vulnerabili. Bătrânii, avem și bătrâni care sunt vulnerabili. Pe unii dintre ei chiar îi asistăm pe aici prin cantina socială, dar nu sunt foarte mulți.” (reprezentant ONG)

În plus, au mai fost menționați bătrânii care au rămas fără sprijinul copiilor, având nevoie fie de sprijin material, fie de sprijin în realizarea activităților în propria gospodărie, dar aceștia sunt estimați a fi într-un număr destul de mic în comună.

În general respondenții tind să asocieze sărăcia cu lipsa de implicare și cu dependența de ajutor din partea statului, de aceea sunt destul de reticenți în a considera aceste grupuri drept vulnerabile. Un argument în plus pentru atitudinea rezervată îl reprezintă faptul că o parte dintre cei considerați săraci și-au vândut terenul și și-au irosit banii.

„Acuma ce se întâmplă... nu toată lumea vrea să muncească, săracul e și al dracului câteodată, eu îi chem la muncă, ei vin o zi și pe urmă spun păi la ăla e de muncă, ne omoară cu munca (Păi ce eu te-am chemat ca să stai să te uiți la mine?) Ei vor numai pachete, țigări, bani și să stea, să vină la muncă să stea... Nu, domnule, la noi se muncește, avem o unitate unde se muncește, unde s-a muncit bine...” (antreprenor local).

Pentru grupurile vulnerabile există mai multe forme de suport: cele oferite de autoritățile locale (venitul minim garantat, ajutoare sociale) și cele oferite de sectorul neguvernamental în parteneriat cu autoritățile locale: cantina socială.

„Pentru că ați spus că aveți aici 60 de copii, de unde provin copiii aceștia? Copiii provin din familii cu situații socio-economice problematice. Ei se selectează în urma unor anchete sociale pe care le facem împreună cu primăria. Deci, noi, biserica și departamentul social din cadrul primăriei mergem și vedem: are ce mânca?, câți sunt în familie? Sunt 8, cu părinții 10. Cât ar munci tatăl ăla, nu poate să facă el ce trebuie. Și atunci analizăm. Noi le dăm de mâncare. Din când în când le oferim niște pachetele de cadouri. Din perioadă în perioadă venim și le aducem haine, încălțăminte. La sfârșitul anului școlar le aducem rechizite. Ce putem și noi să aducem. Nu putem să facem foarte multe sau valorile nu sunt extraordinar de mari, dar încercăm și noi să suplینim. Vedem că unul are nevoie de haine, sunt la 3-4 oameni pe care îi cunosc. Și le dau telefon și le spun: <Am un băiețel de 12 ani care nu are încălțări: în 2-3 zile îi găsim încălțări. Am o familie care nu are mașină de spălat, îi dăm mașină; Am o familie care nu are televizor: ne-au adus televizor>. Dar tot așa: prin comunicare. Și ținem legătura cu ei.” (reprezentant ONG)

Pentru familiile de penticostali există sprijin din partea propriei biserici, dar în principiu pot beneficia și de celelalte forme de sprijin social existente în comună. Apartenența etnică nu este criteriu pentru acordarea/neacordarea unui sprijin din partea actorilor sociali.

Există o comunitate de romi care este destul de răspândită geografic în toată comuna. Estimările privind numărul romilor variază între 500 și 800 de persoane. Comunitatea de romi este una ce oscilează între două identități: cea romă și cea turcă. Respinsă inițial de asociațiile județene ale etnicilor turci și romi, comunitatea de romi din Cumpăna a fost în cele din urmă recunoscută și acceptată de Partida Romilor. Cei mai mulți romi din Cumpăna sunt foarte săraci, au un capital educațional foarte redus (numai câteva clase), nu au proprietăți și trăiesc în principal din reciclarea deșeurilor. Casele acestora sunt improvizate și de obicei nu au acces la utilități. Familiile de romi sunt foarte închise, păstrează tradiții foarte vechi și au o problemă în recunoașterea autorităților. Un exemplu îl constituie căsătoriile între rude apropiate. Până foarte de curând, căsătoriile între veri primari erau un fapt frecvent, dar necunoscut de autorități deoarece nu erau formalizate. Odată cu introducerea unei alocații pe care o primesc tinerii căsătoriți aflați la prima căsătorie, mulți dintre romi au dorit să-și formalizeze relațiile. Autoritățile au constatat cu surprindere că multe dintre cupluri erau formate din rude foarte apropiate. Au încercat să-i sensibilizeze prin discuții referitoare la riscurile pentru copiii ce rezultă din astfel de uniuni, dar mentalitățile acestora sunt greu de schimbat.

La nivelul consiliului local există un reprezentant rom ce a făcut inițial parte din Partida Romilor, dar în prezent este consilier local din partea PSD. Acesta constituie o interfață între autorități, serviciile de asistență socială și comunitatea romă. Din discuțiile cu liderul romilor a reieșit că au existat tensiuni între majoritari și etnicii romi. De aproximativ 4 ani relațiile s-au mai îmbunătățit și ca urmare a intervențiilor primăriei de a sensibiliza populația și agenții economici. Totuși, agenții economici din comună sau din Constanța sunt încă foarte reticenți în a angaja persoane de etnie romă. Problema cea mai stringentă pe care a identificat-o liderul rom este cea locativă. Deși aceștia s-ar putea califica pentru o casă din proiectul organizației Habitat for Humanity, experiențele acestora arată că etnicii romi nu se pot plia pe principiile organizației.

„Pentru romi, noi putem să-i acceptăm și în cadrul proiectelor noastre și pe cei care îndeplinesc condițiile Habitatului. Nu ținem cont că sunt romi sau penticostali sau ce sunt. Aici în cazul de față nu-și arată disponibilitatea de întrajutorare. Ei vor, dar așteaptă să li se facă și noi nu putem să acceptăm asemenea principii. Am avut cereri și din partea lor și acum suntem puși în situația de a le face scrisoare de refuz pentru că nu se implică în această întrajutorare.” (reprezentant ONG)

O soluție o constituie proiectul PHARE ce va fi implementat de Asociația pentru Dezvoltare Comunitară Cumpăna, în parteneriat cu consiliul local, dar acesta este limitat ca amploare (8 case), dacă ne raportăm la întreaga populație de romi a comunei. O altă problemă ce necesită soluții rapide este integrarea acestora pe piața muncii. Pentru cei de vârstă activă în acest moment, liderul rom consideră ca soluție găsirea de slujbe necalificate.

Problemele cel mai frecvent menționate de respondenți sunt cele legate de absența locurilor de muncă în comună. Apropierea de Constanța are avantaje și dezavantaje din punctul de

vedere al forței de muncă. Avantajul este că până la o dezvoltare viitoare a industriei locale, forța de muncă găsește slujbe în Constanța.

„Cei mai mulți lucrează în Constanța, asta este unul din punctele noastre slabe ale comunității: nu avem foarte multă industrie sau desfășurare de forță de muncă în localitate. De ce? Pentru că orașul e foarte aproape și absoarbe acolo. Poate într-un viitor, având în vedere că și orașul asta se dezvoltă foarte mult și nu o să mai poată să-și deschidă ... vor veni.” (reprezentant ONG)

Dezavantajul este că, deși distanța este mică, parcurgerea acesteia poate însemna pierderea zilnică a unui timp destul de important pentru toți cei care fac naveta între cele două localități. Concentrarea întregului trafic rutier între Cumpăna și Constanța pe un singur drum național, ce face legătura cu sudul litoralului, face ca durata parcurgerii acestui drum să fie foarte lungă.

„Noi, spre exemplu, avem mare nevoie de un drum care să lege Constanța de Cumpăna, dar nu pe șoseaua națională care leagă Constanța de Mangalia, pentru că seara și dimineața este o crimă să ieși din Cumpăna să mergi în Constanța.

Aici în Cumpăna am înțeles că sunt vreo 3.000 de mașini. Păi dacă ies într-o dimineață numai 1000 de mașini vă dați seama ce e la șosea!

Sunt agenți economici, sunt oameni care lucrează la Constanța, sunt microbuze care dimineața trec la 2 minute, un microbuz încarcă 15-20 de oameni. Dacă lucrează foarte mulți în Constanța. Cred că 40% din populație lucrează la Constanța. Ca să nu exagerez spun 40%. Dar cred că mai mulți, din populația activă mă refer. Sunt mulți.” (reprezentant ONG)

Astfel, pentru o parte din femeile din comună naveta nu constituie o alternativă, mai ales prin prisma îndeplinirii rolurilor în familie.

„Dacă ești femeie din Cumpăna și nu vrei să faci naveta că poate ai copil mic, poți lucra doar la școală, grădiniță, primărie și la World Vision, unde sunt doar 3 locuri. Nu ai unde altundeva, decât eventual la butic. Mămicile noastre au 10 clase. Nu le primesc nici ca vânzătoare, pentru că ele fac și facturi, bat niște bonuri fiscale, nu poți angaja pe oricine.” (reprezentant ONG)

În afara problemei locurilor de muncă, intervievații au menționat și problemele de infrastructură, în sensul în care dezvoltarea infrastructurii trebuie să se facă în același ritm cu extinderea comunei și apariția noilor străzi.

Actorii sociali cei mai activi în localitate sunt atât cei guvernamentali – respectiv primăria și consiliul local, școala - cât și cei neguvernamentali: biserica și organizațiile neguvernamentale. În comună există un număr surprinzător de mare de organizații neguvernamentale: cel puțin 10 asociații sau fundații. Trebuie remarcat faptul că linia de demarcație între guvernamental și non-guvernamental nu este foarte clară deoarece cei mai mulți reprezentanți ai autorităților

locale fac parte din consiliile consultative sau de conducere ale celor mai importante organizații neguvernamentale din localitate.

„Care sunt actorii cei mai importanți în comunitate? Cei mai activi?”

În comunitate avem așa o colaborare între administrația publică locală, între școală, profesorii din școală, grădiniță, instituțiile de sănătate, biserică, și o parte dintre micii investitori. Toți suntem grupați în diverse organizații. Și ne-am polarizat: unii se ocupă de ceva, alții se ocupă de altceva, colaborăm, avem proiecte comune – nu câte ar trebui sau câte am putea, dar oricum, este un început.” (reprezentant ONG)

„La noi e mult de muncă – în grupul de inițiativă al World Vision sunt 20 de oameni. Mai există și ‘Habitat’ – sunt toți acești 20 de oameni, și la Crucea Roșie. Și acești oameni mai au și serviciu cu normă întreagă. Vă dați seama că la un moment dat se pierde motivația că intervine oboseala, familia. Se lucrează pe bază de voluntariat, doar noi 3 colege suntem plătite. Directorul de aici, de grădiniță, sunt toți voluntari. E greu să găsești alți oameni pe care să te bazezi. Noi ne-am format așa, am fost împreună la scriere de proiecte, peste tot.” (reprezentant ONG)

Explicația pentru un mediu neguvernamental atât de bogat este legată de politica primăriei, mai precis a primarului care a văzut în acest mediu o sursă importantă de fonduri sau informații pe care o putea exploata în comunitate.

„De ce credeți că sunt atât de multe ONG-uri aici?”

Pentru că nevoile sunt mari și pentru că doamna primar intuind că există posibilitatea să accesăm fonduri și prin parteneriate cu astfel de ONG-uri s-a canalizat pe așa ceva. Deci a creat o direcție de activitate în primărie pentru treaba asta. Dar a fost deschisă pentru colaborare cu toate asociațiile. Unele chiar nu pot să spun că-mi sunt la suflet. Îmi sunt la suflet, dar nu sunt ortodoxe, dar nu m-a deranjat. Dacă vor să facă bine comunității nu contează că e penticostal, că e baptist, că e ce o fi el. Să vrea să facă bine pentru comună și să respecte principiile stricte ale unei bune conviețuiri aici în comunitate.” (reprezentant ONG)

„I-am întâlnit (pe cei de la World Vision – n.a.) în septembrie 2000 la Consiliul Județean Constanța și mi-au prezentat profilul de activitate, ce vroiau să facă. Eu știam ce vreau să fac pentru comuna Cumpăna, dar nu aveam resurse financiare. Oamenii de acolo, bine instruiți, care știau să scrie proiecte, mi-au adus în comună sponsori din Elveția în primă fază, cu ajutorul cărora am construit acel centru comunitar – înainte era un grajd, care ajunsese așa după demolarea fostului IAS Cumpăna. Și prin Hotărâre de Guvern am preluat terenul și am pornit la drum. Această acțiune a avut ramificații și pe parte economică și socială și educativă, se îndreaptă spre copii.” (reprezentant primărie)

Astfel, când World Vision și-a exprimat interesul de a demara programe în județul Constanța, primarul i-a sprijinit să vină în localitate. La început atitudinea populației nu a fost una favorabilă unor astfel de inițiative, existând temeri legate de interesul „ascuns” al acestor organizații. Totuși, după ce au demarat primul proiect împreună – crearea unui centru comunitar - și l-au pus în practică, atitudinea populației și a actorilor sociali s-a schimbat. În plus, World Vision este centrată pe munca cu copiii, cu familiile și cu comunitățile. Astfel că unul dintre obiectivele organizației în comună a fost acela de a crea o societate civilă capabilă de a identifica nevoile comunității și de a găsi și adopta soluții. Pentru aceasta a atras persoanele cheie din localitate (reprezentanții primăriei, școlilor și grădinițelor, preoți, medici, întreprinzători locali) și a desfășurat activități permanente prin care să-i implice în identificarea, analiza și rezolvarea problemelor localității. Organizația a organizat cursuri de scriere de proiecte, fapt ce le-a ușurat actorilor sociali înțelegerea mecanismelor prin care se pot obține fonduri.

„La început au fost invitate inițial în jur de 100 de persoane în grupul de inițiativă, dar mulți au renunțat pe parcurs. Primii au renunțat doctorii, apoi agenții economici, apoi apicultorii, micii întreprinzători și au rămas tot cadrele didactice, a rămas un singur preot. La biserică unde este dumnealui este și o cantină socială, iar noi suntem lunar acolo cu mâncare, sesiuni de igienă dentară și corporală. Nu facem mâncare separat pentru copii și bătrâni. Parohia are contract cu fabrica de pâine, cea de ulei – noi cumpărăm doar cârniță și dulce. Părintele este de pregătire învățător, probabil a rămas să facă ceva pentru copiii aceia.

În acest moment sunt în asociație 29 de membri fondatori, iar ca membri permanenți la ședințele noastre sunt cam 15 persoane. Nu lipsesc niciodată doamna director, doamnele directoare de grădiniță, domnul doctor, părintele mai lipsește în funcție de evenimente, înmormântări, nu lipsește doamna primar, asistenții sociali de la primărie. În rest părinții lipsesc, unii profesori lipsesc... dacă lipsesc mai mult pierd șirul și implicarea.” (reprezentant ONG)

„Însă, din punctul meu de vedere, eu nu sunt cumpănean, mă bucur că sunt în Cumpăna pentru că satul este unul cu perspective, dat fiind apropierea de oraș, dat fiind că primarul se implică, dat fiind că deja noi ne-am așezat pe un fâgaș unde am început să învățăm ce avem de făcut. Nu mai suntem chiar la început așa. Acum 7-8 ani era mai greu, dar acum deja ne este mai ușor să ne întâlnim, ne este mai ușor să ne gândim la un proiect pentru că avem deja cunoștințe.” (reprezentant ONG)

World Vision i-a susținut pe cei care au rămas în grupul de inițiativă (cele aproximativ 20 de persoane care au participat constant la activități) pentru a-și crea formal propria organizație neguvernamentală, astfel ca în viitor aceasta să poată accesa independent fonduri. Organizația se numește „Asociația de Dezvoltare Comunitară Cumpăna”, președintele acesteia fiind preotul ortodox.

„Da, sunt președintele Asociației de Dezvoltare Comunitară Cumpăna, ONG care are un an și jumătate de la înființare. Deci o organizație relativ tânără. Ea s-a

născut dintr-o nevoie, categoric. Înainte de a înființa această organizație, noi am avut privilegiul de a încheia un parteneriat cu organizația World Vision Internațional cu care avem o foarte bună colaborare din 2000. Însă această organizație care lucrează cu proiecte etapizate o să trebuiască să se retragă, pentru că așa este: dacă începe trebuie să se și sfârșească. Și atunci, pentru ca noi să putem să continuăm accesarea de fonduri ne-am gândit că este neapărat nevoie să ne înființăm propria noastră organizație. Tot ce înseamnă aspect juridic, formal, birocratic să-i spunem al problemei, am fost susținuți de World Vision care ne-a ajutat până în momentul în care ne-am înființat. De un an și jumătate suntem înființați și acum învățăm să mergem, pentru că suntem copii încă.” (reprezentant ONG)

Sprijinul oferit de World Vision nu s-a încheiat, dar se diminuează treptat, urmând ca la un moment dat, după cum au menționat și intervievații, să se retragă. Toți reprezentanții instituțiilor implicați în aceste activități au menționat faptul că sprijinul World Vision este limitat în timp, chiar dacă nu știu exact când va fi momentul în care acesta va înceta.

O altă organizație internațională care și-a deschis o filială în Cumpăna este „Habitat for Humanity” al cărei scop este acela de a construi case pentru cei care sunt defavorizați. Ca și în cazul World Vision, a existat o reticență din partea comunității deoarece Habitat for Humanity este o organizație creștin-ecumenică.

„La început au fost reticenți. Am primit chiar acuzații că vrem să-i atragem în cine știe ce fel de religie. Și ca să demonstrăm că nu este așa, primul căruia i-am făcut o casă a fost un musulman căruia i-am înmănat cartea sfântă a musulmanilor în ziua în care i-am dat casa. Pentru că și la ortodocși și la catolici le dăm cartea de credință a fiecăruia. Noi nu ținem cont de religie, ci de nevoile unei familii.” (reprezentant ONG)

Organizația este centrată pe familiile cu probleme economice (problema locativă fiind una importantă), dar care au venituri constante. Politica organizației este ca viitorii beneficiari să presteze un anumit număr de ore de muncă pentru construirea altor case înainte de a se „califica” pentru o casă proprie și apoi trebuie să achite în rate toate costurile materialelor de construcție folosite.

„Noi îl considerăm ca familie parteneră după ce el și-a arătat disponibilitatea de întraajutorare a semenilor lui și a demonstrat prin prestația a 100-150 de ore de muncă voluntară. Dacă pe parcurs se retrage rămâne un bine pe care l-a făcut și el semenilor lui. Adică noi nu ne angajăm să-l retribuim.” (reprezentant ONG)

Casele sunt construite cu materiale necostisitoare (case de lemn din panouri sandwich) astfel încât rata pentru achitarea materialelor de construcție să nu fie împovărătoare. În ciuda costurilor foarte scăzute de construcție, aceste case au toate condițiile necesare pentru un trai decent: curent electric, apă curentă și canalizare în casă, încălzire centralizată în sistem propriu.

Astfel, există un interes destul de crescut pentru aceste case, mai ales în rândul tinerilor care nu-și permit construirea unei case în comună prin forțe proprii.

„Trebuie să fii foarte atent la veniturile pe care le au pe cap de locuitor și trebuie să am grijă ca ei să-și asigure cele necesare existenței și să rămână cu un minim surplus între 100 și 200 de RON, în funcție de familie și de felul în care a fost servită. De exemplu la o locuință el returnează în 20 de ani și această sumă de circa 20.000 de dolari vine 100 și ceva până în 200 RON lunar, ceea ce este o sumă mică în comparație cu chiriile care se practică cel puțin la nivelul comunei Cumpăna. Pentru că nu există chirie mai mică de 300 RON și lui îi convine să aibă o casă și să dea 200 RON lunar. ... Cei 20.000 dolari reprezintă costurile materialelor de construcție. Manopera o reprezintă munca voluntară pe care el o face atât la casa lui, cât și la alte case.” (reprezentant ONG)

Primăria constituie un partener vital pentru implementarea proiectelor organizațiilor neguvernamentale, sprijinind în diverse moduri aceste inițiative: susținere financiară, concesiunea unor terenuri, realizarea documentațiilor necesare pentru autorizația de construire. Un astfel de exemplu de proiect ce nu ar putea fi desfășurat fără sprijinul primăriei îl constituie proiectul depus pentru fonduri PHARE, pentru construirea de case pentru romi, contribuția proprie fiind susținută aproape în totalitate de consiliul local.

„Noi suntem solicitantul principal. Proiectul se desfășoară în numele organizației noastre. Noi suntem cei care ne-am dorit treaba aceasta, însă conform principiilor celor care acordă fonduri trebuie să venim și noi cu niște bani. Dar dacă avem un an, ce bani să avem?

Și cum ați rezolvat problema asta?

Am făcut parteneriat cu consiliul local. Și consiliul local o să vină și cu teren și cu susținere, noi o să încercăm să strângem ceva fonduri pe aici prin localitate, însă nu suntem singurul ONG care lucrăm și nu suntem singura organizație care are nevoie de bani.” (reprezentant ONG)

De asemenea, Habitat for Humanity construiește casele pe terenuri concesionate de primărie și în plus este sprijinită pentru obținerea tuturor autorizațiilor și avizelor necesare.

„Primăria este principalul partener local pentru că de la primăria Cumpăna am obținut teren. Primăria Cumpăna, ca proprietar al terenului, ne-a făcut proiectele, ne-a făcut cadastrul, ne-a făcut intabularea. Deci principalul colaborator a fost primăria Cumpăna. Am colaborat pentru aducerea materialelor de construcție cu diverse firme de pe raza comunei Cumpăna care au venit și ne-au dat un discount de 5-10% în funcție de materiale și de perioada în care noi le-am solicitat.” (reprezentant ONG)

Agenții economici locali se implică sporadic în activități în sprijinul comunității, mai ales atunci când sunt mobilizați de primărie. Deoarece aceștia au o putere economică destul de mică nu sunt solicitați foarte des să participe sau să contribuie la activități. În schimb, agenții economici mari din Constanța sunt invitați să participe la diverse activități culturale sau umanitare pentru a le câștiga încrederea și sprijinul ulterior.

„Aici în comunitate nu sunt foarte mulți, dar când este nevoie îi mobilizăm. Sunt festivaluri la care îi mobilizăm, sunt momentele de Crăciun, de Paște, de ziua copilului în care îi mobilizăm, îi punem și pe ei la treabă, însă ei au anumite limite, economico-financiară vorbesc, și poți să tragi de ei tot timpul, până la urmă, asta e. Și încercăm ca momentele acestea să fie alternative, să nu mergem la toți o dată, să mergem din când în când să ne ajute în măsura în care pot ei s-o facă.” (reprezentant ONG)

Primarul comunei, prima femeie primar din istoria comunei, se află la al treilea mandat, fiind aleasă la ultimele alegeri cu 77% din primul tur. Aceasta face parte din Partidul Social Democrat și se pare că are o poziție destul de importantă în partid la nivel județean, dar și național. De altfel, povestește că în anul în care a fost aleasă primar a fost inclusă și pe listele partidului pentru parlament, într-o poziție superioară ce îi permitea intrarea în parlament. Totuși a preferat să rămână în Cumpăna ca primar. Este vicepreședinta Asociației Comunelor, reprezentând asociația la Consiliul European, președinta Organizației de Femei PSD Constanța și membru fondator al Clubului Rotary. Consiliul local este în proporție covârșitoare de aceeași culoare politică: din cei 17 consilieri locali, 14 sunt din PSD.

Nu sunt foarte multe voci împotriva primarului, în general oamenii fiind foarte mulțumiți de schimbările produse la nivelul localității. De asemenea, au menționat faptul că primăria i-a ajutat chiar dacă nu sunt în aceeași tabără politică. În general, oamenii o văd pe „doamna primar” ca pe un om cu o mână de fier care știe să-și conducă oamenii:

„Eu sunt curios dacă mai există o comună în județ care să fi accesat mai multe fonduri decât Cumpăna și asta nu datorită faptului că d-na Primar este de o anumită coloratură politică (alta decât a mea) cât că d-na primar este un om bătaios, domnule, știe și când să bată cu pumnul în masă și când să te apropie și când să te îndepărteze, este un om complex.” (antreprenor local)

În plus, oamenii consideră că succesul se datorează și faptului că primarul a știut să-și facă relații atât în țară, cât și în străinătate. Se observă o obișnuință a actorilor sociali importanți (fie reprezentanți ai autorităților publice, fie ai sectorului privat) de a vorbi despre comună și ce trebuie făcut pentru comună, obișnuință ce a rezultat în urma numeroaselor vizite ale unor delegații diverse sau evenimentelor publice organizate în localitate.

„Vreau să vă spun că am avut perioade din an în care în fiecare săptămână aveam delegații din străinătate. În fiecare săptămână venea câte un ministru, câte o manifestare, ba un festival.” (reprezentant ONG)

Perspectiva primăriei asupra comunei

Infrastructura existentă a comunei trebuie analizată în raport cu extinderea permanentă a acesteia. În perioada 2003-2004, ca urmare a cererilor, intravilanul a fost extins cu 89,98 hectare. Din totalul de aproximativ 4500 de locuințe, aproximativ 25% au fost construite în ultimii 4 ani.

Drumurile asfaltate reprezintă aproximativ 10% din totalul drumurilor din comună. Restul, în marea majoritate este pietruit. Aceste drumuri pietruite vor fi asfaltate numai după ce se va realiza rețeaua de canalizare și cea de gaze, pentru a nu deteriora drumul deja asfaltat.

„Abia după ce toate săpăturile pentru gaze și pentru canalizare se efectuează pe străzile comunei urmează să se execute lucrarea de asfaltare. Până atunci am făcut pietruirea drumurilor din localitate, iar în ultima fază un alt proiect care e finanțat de ministerul transporturilor prin hotărârea de guvern 577 se referea doar la tratamentul cu bitum al acestor drumuri de piatră. Însă ele dacă nu sunt și asfaltate, mai mult de 3 ani nu au viață, pentru că pământul le înghite din nou.” (reprezentant autoritate publică locală)

Rețeaua de alimentare cu apă acoperă aproximativ 80% din totalul locuințelor. Rețeaua de canalizare acoperă doar 30% din totalul gospodăriilor din localitate, dar este în proces de extindere. Anul trecut au fost finalizati 7,48 km de rețea de canalizare și a fost repusă în funcțiune o pompă de apă. Avantajul apropierei de municipiul Constanța îl constituie și faptul că rețeaua de canalizare a comunei a putut fi legată la sistemul din Constanța, nefiind nevoie să construiesc o stație proprie de epurare a apei. Pentru următorii ani, primăria a depus proiecte ce vizează și extinderea rețelei de canalizare și de alimentare cu apă curentă.

„Noi am împărțit comuna pe anumite zone și am încercat să găsim diverse surse de finanțare prin diverse programe. Și avem deja depus din decembrie, pe măsura 322 - Dezvoltarea și modernizarea satelor, un proiect integrat cu 4 componente: 1,5 milioane Euro pe canalizare, 500.000 extinderea rețelei de apă, 250.000 modernizare, dotare și reabilitare a Căminului Cultural și modernizarea a 2,97 km de drum, într-o zonă pe care am ales-o noi. De asemenea, am depus prin EEA Grants, un program de finanțare al guvernelor Norvegiei, Lichtensteinului și Islandei, un proiect pentru încă 12 kilometri și ceva.” (reprezentant autoritate publică locală)

Rețeaua de gaze a început recent să fie dezvoltată, la momentul culegerii datelor lucrările fiind abia la început, la intrarea în localitate. De extinderea acesteia depinde și finalizarea drumurilor din localitate, aspect care, după spusele primarului, constituie un subiect de nemulțumire pentru localnici.

„Pentru că experiența de 9 ani de administrație îmi spune că pe omul obișnuit nu-l interesează că tu vrei campus, spital, stație de sortare și de transfer al deșeurilor menajere – dacă a ieșit din curte și a călcat în noroi, e ca și cum nu ai făcut nimic pentru el. Ca atare, starea drumurilor este cea care creează disconfort atât celor

care merg prin noroi, cât și celor care merg cu mașina și care spun că trebuie să spele mașina și la plecare și la venire... Oamenii spun că mai bine stau fără canalizare, dar să aibă drumul asfaltat. Ceea ce nu este ok, pentru că nu poți asfalta și apoi să te apuci să spargi să faci canalizare.” (reprezentant autoritate publică locală)

Din discuțiile informale cu reprezentanții primăriei a reieșit faptul că, în ciuda eforturilor primăriei de a dezvolta rețeaua de alimentare cu gaze, nu toți localnicii vor avea acces la această utilitate, deoarece proiectul nu include și racordarea individuală a gospodăriilor la această rețea. Astfel, o parte dintre localnici, cei cu veniturile cele mai mici, nu vor putea suporta aceste cheltuieli pentru racordare.

Rețeaua de curent electric nu are o acoperire de 100% a locuințelor din comună. Astfel, o parte din casele nou construite și cei care, după spusele primarului, „nu au vrut”, nu beneficiază de această facilitate. În ultima categorie se află în principal unele case de romi, ce nu au acces la niciun fel de utilități, neavând nici surse de venit constante pentru a achita costurile acestora.

Comuna are organizat un sistem propriu de salubritate, dar care nu corespunde normelor de mediu. De acest serviciu beneficiază toți locuitorii comunei, plătind o taxă anuală foarte mică. Începând cu jumătatea anului 2009, comuna va trebui să închidă groapa improvizată în care arunca gunoiul și să construiesc platforme conform planului județean de gestionare a deșeurilor. În 2008, primăria a depus și câștigat un proiect PHARE prin care vor realiza un serviciu de colectare selectivă a gunoiului și vor construi o stație de sortare a acestuia. Dezvoltarea acestui serviciu va crea și locuri de muncă pentru 19 persoane și va constitui o alternativă pentru sistemul actual de colectare a gunoiului.

„Serviciul de salubritate este efectuat de serviciul de gospodărie comunală propriu, care are angajat personalul: tractoristul, șoferul de pe gunoieră, de pe buldozer. Pe Legea 76 și 14, cei care sunt apti de muncă, vin și prestează cele 72 h. Mergând pe stradă, trece tractorul primăriei pe fiecare stradă și ia gunoiul și îl duce la groapa de gunoi. Nu este o groapă ecologică, ci sunt gropi care au rămas în urma excavării canalului Dunărea - Marea Neagră și pe care noi le umplem acum și după ce tractorul sau gunoiera încarcă gunoiul de pe străzi, le ia și le duce la câmp. Buldozerul împinge gunoiul în gropi, apoi punem pământ vegetal și netezim. Așa facem noi gospodărirea comunală, cu forțe proprii. Nu există posibilitatea financiară acum, când încasezi suma mică de 250 mii vechi pe familie pe an pentru ridicatul gunoiului.” (reprezentant autoritate publică locală)

Așa cum a fost menționat și anterior, comuna dispune de mijloace variate de comunicare și informare: telefonie fixă și mobilă, televiziune și internet prin cablu. Dată fiind distanța mică între Constanța și Cumpăna, extinderea rețelelor de comunicare și media nu a constituit o problemă.

Populația comunei Cumpăna este estimată de autorități la aproximativ 14.000 persoane, numărul celor care au domiciliul stabil în comună fiind mult mai mic (de aproximativ 10.000). Reprezentanții primăriei apreciază că populația este una tânără, și mai ales una în care tineretul este prezent și activ. Spre deosebire de alte zone, populația tânără sau activă nu a ales să migreze temporar din motive economice, ci a preferat să rămână mai degrabă în comună. Explicația

pentru dimensiunile reduse ale migrației în străinătate, fenomen care este foarte amplu în alte zone, o constituie existența mai multor oportunități pe piața forței de muncă din Constanța.

În prezent, sursele de venit cele mai frecvente în localitate sunt salariile și pensiile. Populația de vârstă activă este în marea majoritate salariată, având locuri de muncă în Constanța, în industrie și, temporar, în turism. În Cumpăna locurile de muncă disponibile sunt foarte puține comparativ cu potențialul populației. Agricultură a devenit din ce în ce mai puțin o sursă de venit, având în vedere potențialul imobiliar al terenului și industria care s-a dezvoltat în zona Constanței.

„Majoritatea populației lucrează în unitățile economice din Municipiul Constanța, pentru că distanța dintre localitatea noastră și oraș este de doar 5 km, iar această distanță s-a diminuat și va continua să se diminueze practic, după cum ați putut constata vizual. Șantierul Naval Constanța, Eforie și localitățile limitrofe sunt principalele surse de locuri de muncă. Aici avem micii întreprinzători, adică mica industrie: avem o fabrică de lapte dezvoltată și realizată prin fonduri Sapard, unde din câte știu eu sunt în jur de 20 de angajați, 4 ateliere de tâmplărie PVC, 2 de confecționare elemente de mobilier, 2 abatoare, sunt puține.” (reprezentant autoritate publică locală)

„Locuitorii comunei aveau la baza profesia de agricultor, care a dispărut treptat treptat, prin apropierea de municipiul Constanța. Preocupările pe care oamenii le au – majoritatea femeilor au mers în localitățile de pe litoral, în industria hotelieră sau cea de restaurante. Iar bărbații au mers în Portul Constanța, în fabrica de bere, de ulei, de zahăr, de pâine și toate celelalte fabrici, care au funcționat până de curând pe raza municipiului Constanța. În agricultură au rămas foarte puțini, iar după '90 activitatea agricolă o desfășoară cele 10 asociații agricole de la nivelul localității, plus poate 12 producători particulari care își muncesc singuri pământul, deci foarte puține persoane sunt înglobate în activitatea agricolă.” (reprezentant autoritate publică locală)

Primăria nu are date exacte despre numărul de șomeri din comună, dar estimează că acesta este foarte mic. Atitudinea primăriei vis-a-vis de șomaj este una foarte tranșantă: atâta vreme cât refuzi oferte de slujbe îți pierzi dreptul de a mai primi ajutoare sociale din partea statului. Aceasta este considerată a fi cheia succesului în reducerea șomajului la nivel local.

„Nu este o rată mare a șomajului – îmi dau seama din dosarele de ajutoare sociale, legea 416. La nivelul comunei Cumpăna este un număr de 82 de dosare, dar dintre aceștia sunt și cei foarte bătrâni, bolnavi de diabet, care nu le permite să se deplaseze și din cei care efectiv nu au puterea. Prin biroul de asistență socială am ținut o legătură cu AJOFM Constanța, de la care luam în permanență lista locurilor de muncă, veneam, le propuneam. Dacă auzeam glasuri ca <decât să muncesc degeaba, mai bine stau degeaba>, îi rugam să scrie că refuză și atunci nu beneficiau nici de ajutor social. Astfel au fost nevoiți să caute să se angajeze.” (reprezentant autoritate publică locală)

Reprezentanții primăriei consideră că una din prioritățile comunei trebuie să fie păstrarea tinerilor în comună, prin crearea unui mediu favorabil, respectiv locuri de muncă și locuințe. În domeniul locuirii se pot menționa pe de-o parte inițiativele neguvernamentale susținute de primărie (construirea de case prin intermediul organizației Habitat for Humanity), dar și finalizarea construirii de apartamente pentru tineri de către ANL. Aceste 150 de apartamente ce au fost construite se adresează, potrivit autorităților, numai tinerilor din Cumpăna, nu și celor din afara comunei.

“Ceea ce a fost un obiectiv al meu ca primar – de a păstra tinerii în localitate. De aceea tinerii trebuia să aibă alte terenuri, nu doar de la părinți, ci și ale lor, pentru a construi locuințe.” (reprezentant autoritate publică locală)

În ceea ce privește crearea de locuri de muncă, primăria a avut inițiativa atragerii unor investitori în comună prin concesionarea terenului în vederea deschiderii unei afaceri pe teritoriul comunei. Această inițiativă a rămas în stadiul de proiect din cauza incertitudinii statutului legal al terenului pe care primăria dorea să-l concesioneze. Totuși este important de semnalat faptul că inițiativa s-a bucurat de un mare interes din partea oamenilor de afaceri, 38 de agenți economici participând la licitație.

„Dar grija trebuia să fie și pentru creșterea locurilor de muncă și creșterea economică a localității. Drept dovadă, pe malul stâng al canalului, lângă zona de protecție care nu permite construirea de locuințe, însă dezvoltarea de prestări servicii, administrația publică locală, prin hotărâre de consiliu adoptat, a concesionat câte 3000 de mp, unde 38 de agenți economici au și participat la licitații de concesiune a acestor terenuri, cu diferite profile de activitate de la prelucrarea mierii de albine, tipografie, fabrici de prelucrarea a lemnului, aluminiu. Însă din păcate aceste activități nu au putut demara deoarece canalul a intabulat suprafața de teren care se afla în imediata apropiere a zonei de protecție. Și de 2 ani de zile Cumpăna se chinuie în instanță, după care am renunțat la instanță pentru obținerea pe cale amiabilă, prin hotărâre de guvern trecerea acestor terenuri din proprietatea statului, ministerul transporturilor, în domeniul public al comunei ca să ne putem demara lucrările.” (reprezentant autoritate publică locală)

În ceea ce privește nivelul de trai al oamenilor din comună, acesta este apreciat a fi unul mediu, acest fapt fiind datorat mai degrabă dezvoltării regiunii decât comunei în particular.

„Care este nivelul de trai al oamenilor de aici din localitate? Este mediu. Este mediu spre ridicat. Deci, nu am făcut un sondaj, dar cred că 70% din copiii noștri au acasă un calculator, au condiții bune și acum problema se pune dacă părinții... Cel puțin unul lucrează. [...] Aici se mai descurcă și cu munca la negru, fiind foarte aproape de mare, găsesc. A fost foarte bine dezvoltată componenta aceasta imobiliară și au fost foarte mulți care și-au cumpărat proprietăți și au muncit. [...] Pentru că nivelul de trai în Dobrogea și în Constanța față de

celelalte zone ale țării este mai ridicat și aici se găsesc locuri de muncă. Litoralul și turismul care... sunt zeci de femei care merg pe litoral și lucrează de primăvara și până toamna, își iau un loc de muncă. Față de Moldova sau Oltenia unde nu au unde să se ducă, efectiv.” (reprezentant instituție publică locală)

Totuși, trebuie remarcat faptul că nivelul de trai a crescut și o dată cu interesul pentru terenurile din comună. Vânzarea terenului a constituit pentru mulți localnici o sursă importantă de venit ce a fost investită în îmbunătățirea locuirii.

„Au crescut prețurile locuințelor?

Da, foarte mult, prețurile terenurilor. Când am adus canalizare, pietruit, când am introdus în intravilan, când numai s-a dus vorba că vom face și aducțiune de gaze, de 100 de ori a crescut prețul. Prețul era de 1\$/ mp și s-a vândut terenul până acum o lună, două cu 150 euro/mp, iar în locurile îndepărtate cu 80 euro/ mp, unde nici gând să existe canalizare, aducțiunea de apă, stâlpii de lumină, pentru că sunt la capătul parcelei.

A însemnat asta o condiție socială mai bună?

Da, a însemnat. Cei care au știut să-și chivernisească veniturile câștigate din vânzarea terenurilor au prosperat și mi-e drag să văd că au apărut case frumoase, moderne, care au început a se extinde, mansardă. Dar au fost și alții care după ce au vândut au știut să trăiască numai într-o continuă veselie și chef.” (reprezentant autoritate publică locală)

Primăria se află într-un sediu modern, proaspăt construit și inaugurat. Sediul a fost modernizat printr-un proiect PHARE, la fel ca și sediul poliției comunitare. Birourile sunt dotate cu calculatoare (toate cu acces la internet), imprimante și alte dotări tehnice necesare. Clădirea este dotată cu apă curentă și canalizare și sistem centralizat de încălzire.

„În același timp, scrierea de proiecte a făcut ca primăria să acceseze un program Phare 2005-2006, pentru modernizarea administrației publice locale, care a permis aprovizionarea cu imprimante, calculatoare, xerox, fax, care altfel ar fi avut o valoare prea mare ca noi să ne permitem să le achiziționăm. De asemenea, poliția comunitară, printr-un proiect Phare 2006, a câștigat fonduri pentru două mașini, dotarea cu calculatoare, pentru instruirea personalului - acesta a fost avantajul - pentru instruirea poliției comunitare.” (reprezentant autoritate publică locală)

Primăria avea la momentul studiului 90 de angajați din care, mai mult de o treime cu studii superioare. De altfel, prezența personalului cu studii superioare se întâlnește și în cadrul școlilor, unde toate cadrele didactice au studii superioare. Distanța mică față de Constanța face ca absolvenții de studii superioare să fie interesați de slujbele în cadrul administrației publice de la Cumpăna, mai ales atunci când ai nevoie să-ți realizezi o primă experiență profesională. Problema cea mai dificilă, ce caracterizează de altfel orice administrație publică, este cum să ofere

o salarizare competitivă cu cea din domeniul privat astfel încât mobilitatea forței de muncă să fie cât mai mică.

„Nu știi, poate că suntem atât de aproape de Constanța, naveta nu e atât de grea; Cumpăna are tineri care studiază, care termină facultăți și care se întorc aici, poate ritmul alert în care se dezvoltă comuna i-a făcut să nu le pară rău că nu pleacă la Constanța într-o instituție mai modernă, cu mai multe posibilități de lansare pentru ei și cred că și faptul că le-am permis celor din primărie să meargă să termine facultățile, pentru că nu se poate ca personalul de aici să nu fie instruit, a fost o compensare a muncii... Eu am aici o echipa tânără, am doar unul pensionat și urmează al doilea, dar nu îi dau drumul... Însă nu poți să ții acest om atâta vreme cât nu îi poți oferi salariul. Salarizarea în administrația publică locală este la nivelul cel mai de jos din cadrul funcționarilor publici pentru că mereu a fost lăsat la urmă. Tu pregătești un om, iar domeniul privat ți-l fură pentru că tu nu poți da mai mult de 7 milioane, 10 milioane, cu studii superioare, cu vechime. Iar un arhitect, un inginer, se duce și primește 10 milioane doar pe un proiect, răzând, la privat. Si atunci rămâi cu durerea că 3 ani de zile i-ai plătit din banii ăia prăpădiți și i-ai instruit în ceva și apoi pleacă la un privat.” (reprezentant autoritate publică locală)

Pe lângă atribuțiile specifice din cadrul primăriei, funcționarii mai sunt implicați și în implementarea proiectelor cu finanțare externă, în funcție de abilitățile personale ale fiecăruia.

„Întotdeauna când se deschide o finanțare se numește o echipă de implementare, care cuprinde: manager sau coordonator de proiect, expert tehnic, expert financiar, asistent de proiect. Această echipă este nominalizată în actele proiectului. Să vă dau un exemplu: la unul dintre proiecte, manager de proiect este domnul secretar. E jurist, are și experiență. Expert financiar este contabilul șef. Dar asta nu absolvă nici pe domnul secretar, nici pe doamna contabil de atribuțiunile lor de zi cu zi. S-ar putea face și angajări din exterior și să plătești din bugetul grantului, dar cât suflet poate pune cineva din exterior? Noi stăm peste program pentru că știm că este proiectul nostru și punem și suflet în afară de profesionalism. Poate cineva din exterior, să zicem un matematician, vine și zice: punctul 1, 2, 3, 4, gata, am terminat. Interesul dânsului e limitat.” (reprezentant autoritate publică locală)

Sursele principale de venit la bugetul local sunt cele clasice: impozite și taxe locale. Cele mai importante le reprezintă impozitele pe imobile, inclusiv terenuri. O dată cu creșterea valorii de piață a terenurilor și a numărului de case nou construite, au crescut și taxele și impozitele colectate. Chiar și în aceste condiții, bugetul local ar fi insuficient fără câștigarea unor proiecte cu finanțare externă.

„Ați văzut o schimbare odată cu creșterea activităților locale, la creșterea bugetului?”

Bineînțeles, mai ales prin creșterea numărului de locuințe. Impozitul pe construcție, pe teren. Cel mai mult din fondurile proprii ale comunei nu reușim nici măcar să plătim iluminatul stradal, întreținerea școlilor și grădinițelor. De aceea menirea primarului este aceea de a alerga și a aduce fonduri la buget. Nu poți sta pe scaun.” (reprezentant autoritate publică locală)

Problemele care trebuie rezolvate cu prioritate, în viziunea primăriei sunt cele legate de infrastructură: finalizarea rețelei de canalizare și gaze și asfaltarea drumurilor.

O problemă ce a fost menționată de autorități, dar și în discuții informale cu localnici este cea a infraționalității. Pe de-o parte sunt infractori care se adăpostesc în comună, iar pe de altă parte sunt infractori care jefuiesc locuințele celor din localitate. Localnicii au menționat că au fost inclusiv cazuri de rețele de traficanti de ființe umane.

Grupurile vulnerabile menționate de autorități sunt în primul rând romii. Dimensiunea comunității rome este destul de ambiguă. Primăria estimează că sunt aproximativ 520, reprezentantul rom crede că există vreo 800 de persoane. Dificultatea în estimarea numărului precis constă în faptul că mulți dintre ei se declară când romi, când turci.

În rândul romilor problemele cele mai stringente sunt cele legate de sursele de venit, majoritatea neavând un venit constant. În plus, numărul mare de copii pe familie face ca dificultățile financiare să se reflecte asupra copiilor. Abandonul școlar este foarte mare în rândul copiilor romi, mai ales că acasă vorbesc limba romani sau turcă.

„Nu știu dacă e bine să spun, dar... mulți sunt romi. Să nu ne ferim să spunem. Ei sunt principalii beneficiari de ajutor de șomaj pentru că nu-i angajează nimeni. Asta e realitatea. Au și copii mulți, stau și în condițiile în care stau. Noi avem dreptul să angajăm un anumit număr de persoane pe diverse legi specifice, cum ar fi 461 și am ales ca variantă pentru a le da posibilitatea să și muncească să angajăm o parte din ei la Serviciul de Întreținere a Domeniului Public și Privat. Dar acestea sunt locuri date în funcție de alocațiile bugetare. Azi sunt, peste două luni poate nu mai sunt. Pentru că, să fim serioși, nu poate Primăria să susțină 20-30, am avut și 40 de oameni. Nu poate doar primăria să-i țină!” (reprezentant autoritate publică locală)

Primăria a încercat să evite pe cât posibil formarea unor vecinătăți ale romilor, astfel încât să nu izoleze anumite zone ale comunei. În prezent există o singură zonă în care sunt grupate mai multe case ale romilor. Ca măsuri pentru integrarea acestora, romii aflați în căutarea unui loc de muncă au fost angajați conform legii 76 în cadrul serviciilor primăriei. În plus, primăria a organizat activități umanitare de genul distribuirii de haine, produse de curățenie sau alimente.

„Activități pentru romi am făcut mereu. Am adunat de la gospodinele din comună săpun de casa și le-am dat. Am adus haine de la familiile care au și le-am dat. La sărbătorile creștine le-am dus și lor pachete. Încet, încet reușim să îi strunim. Avem vreo 3 familii de romi în Cumpăna care sunt de 10 ori mai curați decât familiile de români.” (reprezentant autoritate publică locală)

Totuși, impactul acestor măsuri este destul de mic. Autoritățile nu au găsit încă o abordare eficientă a acestei comunități, astfel încât schimbările dorite să se producă pe termen lung.

„Primăria a făcut colectări de mobilă, de paturi. Dar dacă te duci la ei nu mai găsești nimic, au vândut tot. Noi ca organizație nu putem aplica penalități, doar să îi scot din proiect. [...] Noi suntem 3 lucrători sociali în Cumpăna și fiecare asistă 200 și ceva de copii. Eu am o familie care are 8 copii. Am dus rechizite, am încercat să înscriu copiii la școală, dar ei nu s-au dus. Le-am dus alimente, tot, dar deși e prima familie intrată în proiect, ei sunt exact ca la început. Sunt oameni care vor să se schimbe, dar alții nu vor să-și schimbe modul lor de viață.” (reprezentant ONG)

Sistemul actual de învățământ nu dispune de mecanismele necesare pentru a menține în școală copii care provin din medii defavorizate, în care nu primesc un sprijin suplimentar față de cursurile de la școală. Chiar dacă școala are o deschidere față de integrarea copiilor defavorizați, nu poate suplini rolul important pe care trebuie să-l joace părintele acasă. Astfel că promovabilitatea în rândul copiilor romi este foarte mică.

„Dar dacă a avut 9 ani, l-am primit pe copilul rom la școală și i-am creat această oportunitate de a veni la școală, de a se integra, de a lega prietenii și a comunica cu ceilalți elevi și cu societatea în sine. Dar ei abandonează. Deci, factorul care conduce la abandon este că ei nu pot să-și însușească cunoștințele minime de a promova. În primul rând nu înțeleg limba. În mediul lor se vorbește limba lor țigănească și copiii nu înțeleg sensul cuvintelor. Au probleme de adaptare și au un comportament violent, fizic sau verbal. Au probleme cu ținuta și cu igiena personală și ei vin un an ... Ați văzut și dvs. că la un copil dacă nu te ocupi puțin de el și nu-i coordonezi puțin activitatea acasă, școala nu poate să facă mai nimic din el. Pentru că într-o clasă sunt 30 de copii, iar dacă noi acasă nu venim să accentuăm puțin din cunoștințe, programele fiind deosebit de încărcate ... Acești copii de romi ei nu pot fi integrați pentru că acasă, ei vorbind tot țigănește, părinții sunt neștiutori de carte... Rar se întâmplă să avem copii de romi care să termine clasa a VIII-a. Cam 2-3 așa pe nivel.” (reprezentant instituție publică locală)

Reprezentanții primăriei afirmă că problemele comunității rome prezintă un interes deosebit și constituie o prioritate pentru strategia comunei. Totuși, răspunsul primăriei la problemele acestei comunități nu este unul gândit pe termen lung, cu o abordare comprehensivă a problematicii. Răspunsul autorităților este mai degrabă unul dispart, discontinuu, în funcție de fondurile externe disponibile. De altfel, strategia 2007-2027 nu conține prevederi specifice adresate comunității romilor.

Așa cum a fost subliniat anterior, primăria a sprijinit și chiar a căutat să atragă cât mai multe inițiative din partea organizațiilor neguvernamentale, mai ales a acelor care au drept obiective ajutorarea unor categorii defavorizate de oameni. Reprezentanții ai primăriei fac parte din consiliile consultative sau directoare ale diverselor organizații neguvernamentale.

Relațiile cu agenții economici din localitate nu se rezumă la eliberarea de diverse documentații și încasarea de taxe și impozite. Primăria organizează diverse activități umanitare sau culturale și mobilizează agenții economici pentru sprijinirea sau participarea la aceste evenimente. În plus, prin faptul că primarul este membru fondator în Clubul Rotary din Constanța, au fost atrași și o serie de agenți economici importanți din Constanța care sunt invitați la festivaluri, la diverse manifestări publice sau acțiuni caritabile (de exemplu botezarea unor copii abandonați în maternitate în Constanța).

Relația cu consiliul județean este una funcțională, dar au fost menționate exemple în care lipsa informației și a sprijinului din partea consiliului județean a făcut ca rezultatele accesării de proiecte europene să fie mult mai slabe decât în alte județe.

„Constanța nu are la consiliul județean serviciile ca altele din țară – de exemplu Suceava – aici serviciile care au fost create au susținut comunele din județ și, când s-a demarat Sapard, 53 de comune au câștigat și implementat. Noi doar 12 în primă fază – s-au mișcat încet, s-a întârziat. Sunt primari care au activități și care nu se dedică complet comunei, însă eu am considerat că trebuie să mă dedic total comunei. Dacă consiliul județean ne dădea atunci susținerea, girul și cu oameni de specialitate ca să se depună proiecte era altceva. Cer cel mai mult consiliului județean din acest punct de vedere.” (reprezentant autoritate publică locală)

Experiența accesării fondurilor europene

Încă de la intrarea în comună se pot vedea panouri publicitare care anunță că au fost făcute diverse lucrări (rețea de canalizare, pietruirea drumurilor etc.) prin fonduri europene, guvernamentale sau de la Banca Mondială. După cum a menționat un antreprenor local, afișarea acelor informații despre fondurile externe are rolul de a te face să-ți dorești să accesezi și tu astfel de fonduri și să ai încredere că se pot obține. Acest argument nu este deloc de neglijat, mai ales că toți cei care au accesat astfel de fonduri au apelat la o firmă de consultanță pentru scrierea proiectului. În condițiile în care scrierea unui proiect costă destul de mult, încrederea că aceste fonduri se pot obține contează foarte mult în decizia de a merge mai departe alături de o firmă de consultanță și a trimite aplicații pentru astfel de fonduri.

„Prima experiență negativă (în accesarea fondurilor europene – n.a.) nu v-a făcut să abandonați.

Din contră, m-a înrăit! S-au obținut atâtea fonduri, ați văzut la intrare a crescut o fabrică de prelucrare a laptelui prin fonduri SAPARD; d-na Primar a adus pe SAPARD o grămadă de proiecte. Deci se poate! Finul meu care a făcut o pensiune la Moeciu ...” (antreprenor local)

La nivelul primăriei, primul proiect cu fonduri europene a fost obținut în 2003, pentru rețeaua de alimentare cu apă. Între timp au fost obținute proiecte cu finanțare SAPARD, PHARE,

EAA Grants, și FEADR, pentru lucrări de infrastructură, dar și pentru modernizarea serviciilor publice.

Școala a beneficiat de lucrări de construcție și modernizare, dar și de dotare cu calculatoare și materiale didactice. Aceste lucrări au fost realizate cu fonduri de la Banca Mondială și Guvern. Primăria a fost cea care a făcut demersurile necesare pentru obținerea acestor fonduri.

În ceea ce privește agenții economici, aceștia au accesat fonduri SAPARD. A fost deschisă o fabrică de produse lactate, iar 3 asociații agricole au achiziționat utilaje prin fonduri SAPARD.

„Din șase (asociații agricole – n.a.), trei au accesat și au achiziționat utilaje. Celelalte nu au încercat pentru că nu au fost hotărâte, nu au avut curaj și timpul a trecut. A existat o reticență inițială, ni se părea că o să umblăm și nu o să avem finalitate. Cei care nu au accesat fonduri europene o duc mai greu, au costuri mai mari, împrumuturi bancare și nu e bine.” (antreprenor local)

La nivelul organizațiilor neguvernamentale, doar Asociația pentru Dezvoltare Comunitară Cumpăna a accesat fonduri europene. Acest fapt se explică prin politicile organizațiilor prezente în comună, organizații internaționale cu un sistem propriu de strângere de fonduri. Până la momentul studiului, filialele din Cumpăna ale acestor organizații au primit bugete alocate la nivel internațional și nu și-au pus problema accesării unor fonduri europene. Totuși, trebuie menționat rolul jucat de World Vision care informează actorii locali asupra oportunităților de finanțare disponibile.

Primăria are mai multe mijloace de informare cu privire la fondurile europene. Cea mai importantă este considerată a fi participarea la diverse evenimente publice în țară sau în străinătate și apoi informările oficiale venite fie de la nivel județean, fie de la ministerele de resort. Stabilirea obiectivelor proiectelor ce vor fi depuse se realizează printr-o cale de mijloc între două repere: pe de-o parte nevoile comunei, iar pe de altă parte activitățile eligibile a fi finanțate prin liniile disponibile.

„Cum aflați de aceste oportunități?”

Prin prezența mea la toate manifestările consultative de la Comisia Europeană, de la întâlnirile cu Asociația Comunelor. Astăzi am fost la o întâlnire cu Confederația Italiană de Dezvoltare Agricolă și am aflat că este un grup din care fac parte reprezentanți din Ungaria și Finlanda care, susținuți financiar de Comisia Europeană, pot să dezvolte proiecte care se bazează pe pregătirea resurselor umane și schimburi de experiență cu țările Uniunii Europene pe dezvoltarea agriculturii. Nu știam și nimeni nu știe că nu caută pe internet. Așa aflăm. Sau cum am aflat doar eu din regiunea de Sud-Est de proiectul de colaborare Minister Finanțe cu Norvegia? Tot de la o întâlnire cu Prefectura, Ministerul Agriculturii, Ministerul Finanțelor Publice și am ajuns la o finanțare de 3.5 milioane de Euro, când Comisia Europeană oferea doar 1 milion de Euro. Abia acum se poate ajunge la sume de 3 milioane de Euro.

Vin si adrese oficiale care să vă informeze?

Vin, și ne cheamă la prezentări, instruirii, poate nu am fost eu atentă la măsura 3.1.3, de dezvoltare a activității turistice. A fost prezentată ca o oportunitate și poate mai am timp. M-am gândit să propun un proiect de construcție pe marginea canalului a unui han, bază de cazare. Noi nu avem așa ceva în comună.” (reprezentant autoritate publică locală)

Important de remarcat faptul că la nivelul comunei s-a realizat o strategie de dezvoltare pentru perioada 2007-2027, document public ce este menționat și considerat reper în formularea cererilor de finanțare. Strategia de dezvoltare face referire la Programele Operaționale Sectoriale, dar își propune ca până în 2027 bugetul local să ajungă la 12-13 milioane de Euro prin dezvoltare rezidențială.

La început proiectele erau scrise de angajații primăriei, dar treptat, au apelat la firme de consultanță. Selecția firmelor de consultanță se face prin licitație publică deoarece valoarea contractelor este destul de mare (în general firmele de consultanță cer un comision din valoarea întregului proiect). Sumele necesare pentru scrierea de proiecte sunt alocate din bugetul comunei și sunt încasate de firme indiferent dacă proiectul este câștigător sau nu, cu condiția ca acesta să fie declarate conforme. Pentru reprezentanții primăriei accesarea unor fonduri europene nu mai constituie o necunoscută, devenind familiarizați cu toate procedurile. Colaborările cu firmele de consultanță au fost în mare parte pozitive, dar a existat și un caz despre care reprezentanții primăriei povestesc că a fost destul de tensionat. Problemele semnalate au fost de respectare a termenelor limită și de consens în ceea ce privește obiectivele și activitățile proiectului.

„Acum scoatem la licitație, pentru că nu mai avem timp pentru a le urmări și scrie pe toate. Uneori relația cu ei este incendiară. Acesta pe care l-am depus acum, de 2.5 milioane de euro, a fost cu multe discuții, supărare. Au răspundere, că nu primesc banii până la final, dar dacă unul face canalizarea, unul drumurile, stai că mai auzim că ai puncte mai multe dacă mai bagi și cultural, stai că nu e voie construi, ci doar dotare, că e interpretativă formularea.” (reprezentant autoritate publică locală)

La nivelul agenților economici informațiile ajung fie direct de la Direcția Agricolă Județeană, fie prin intermediul primăriei sau mass-mediei. Toți cei care au depus proiecte au apelat la firme de consultanță.

„Noi ținem permanent legătura cu Direcția Agricolă; oamenii direcției au fost și în localitate și au prezentat avantajele accesării acestor fonduri, ne-au sprijinit în ceea ce privește firmele de consultanță, am avut toată informația și dacă am avut informație nu a mai fost nevoie decât de documentele pe care le-au cerut. Am avut deschidere din partea autorităților. Primăria solicită informații de la consiliul județean, prefectură, îi invită la Cumpăna, noi suntem invitați la ședințele de consultare și primim informațiile la timp.” (antreprenor local)

În plus, cei care au o afacere mai prosperă își permit să beneficieze de servicii permanente de consultanță și de informare pentru a fi la curent cu toate oportunitățile existente.

„Avem pe cineva care în permanență urmărește, este o persoană de la firma de consultanță cu care lucrăm, cu care avem contract de consultanță permanentă și tot timpul când apare ceva ne cheamă, ne aduce la cunoștință și așa ținem pasul.” (antreprenor local)

În general, agenții economici selectează firma de consultanță pe baza recomandărilor făcute de cunoștințe sau persoane care prezintă încredere. Chiar și așa, comunicarea ineficientă cu firma de consultanță poate conduce la eșecul accesării fondurilor.

„Fabrica pe care o vedeți acum este făcută cu fonduri proprii; am vrut să o facem cu fonduri Sapard, dar în final am renunțat, am renunțat deși eu cred că se puteau lua fonduri. Am prieteni care au luat fonduri în general pe Sapard, am un fin care și-a făcut o pensiune la Moeciu. Deci domnule s-a putut... eu n-am luat, eu am renunțat în ultima zi în care trebuia depus dosarul. Am renunțat din motive obiective, părerea mea este că pentru a accesa un fond dacă nu ai un partener serios dacă nu ai un partener foarte bun – asta fiind firma de consultanță cu care să faci proiectul - nu faci nimic. Eu am fost dezamăgit total, nu am avut partenerul cu care să vedem amândoi la fel. El le-a văzut din prisma lui, eu le-am văzut din prisma mea. El a pierdut că nu a finalizat un proiect, eu am pierdut niște bani, un avans pe care l-am dat.

Cum a fost contractul cu firma de consultanță? Au luat un comision, ați plătit și înainte?

„Ăla a fost un proiect care a picat, am renunțat eu; a fost o înțelegere de 10% din valoarea proiectului. Eu le-am spus <domnilor, vedeți ce faceți cu proiectul să nu se ajungă la valori prea mari că nu pot să-l susțin, nu pot să-l duc>. Eu l-am estimat undeva la 400.000 EUR. Când a venit cu proiectul final să semnăm documentele, a ajuns la 1 milion EUR și eu am spus <eu nu pot să duc atâta, eu nu pot!>. <Păi domnule, că dumneavoastră numai jumătate trebuie să duceți> <Nu pot> și am renunțat, cu toate că dădusem un avans, avansul era stipulat: atât la început, atât la jumătate, atât la final.” (antreprenor local)

Pentru unii investitori, fondurile europene accesate au constituit baza afacerii pe care o conduc. Dacă nu ar fi existat această oportunitate de a primi fonduri nerambursabile, ar fi deschis o afacere în alt domeniu.

În ceea ce privește organizația neguvernamentală care a accesat fonduri PHARE pentru construirea de case pentru romi, obiectivele au fost stabilite având în vedere liniile de finanțare disponibile. Prin acest proiect, comunitatea, reprezentată de asociație, împreună cu autoritățile locale răspunde unor nevoi ale grupurilor cele mai vulnerabile, respectiv etnicii romi.

„Obiectivele acestui proiect au decurs și din liniile de finanțare. Eu puteam să-mi propun să mă ocup de nu știu ce chestie. Dacă nu am linie de finanțare rămâne în stadiul de proiect și o să fie așa. Având această deschidere, ne-am gândit că în comunitatea noastră există foarte multe familii de romi. Multe familii. Cred că sunt vreo 300-400. Nu știu câte. Nu sunt la mine în parohie, sunt în parohia cealaltă, dar

sunt multe. Unii dintre ei sunt oameni așezați și cumsecade, care muncesc, își văd de treabă, dar foarte mulți dintre ei sunt oameni necăjiți, care rămân analfabeți. Unii care trăiesc încă cu obiceiurile pe care ei le au... Și atunci, având în vedere deschiderea aceasta de finanțare și nevoia noastră, pentru că foarte mulți dintre ei trăiesc acolo într-o casă care nu respectă niciunul din standardele minime pe care ar trebui să le acceptăm toți ca atare, ne-am gândit să le construim și lor, măcar unora dintre ei aceste 8 case, pentru că așa este linia de finanțare.” (reprezentant ONG)

Pentru o organizație la început de drum, scrierea unui astfel de proiect poate constitui o piatră de încercare. De aceea asociația a apelat la un specialist care a elaborat întregul proiect, fără a fi remunerat.

„La început a fost și foarte greu. Noi avem niște jaloane în cap, însă de fiecare dată când apare o linie de finanțare apar și niște criterii. Bugetarea e o problemă grea în care nu... Hai să zicem că la obiective mai așa, dar la bugetare stăm destul de prost. Noi nu suntem nici contabili de meserie, nici nu am lucrat cu bugete. Eu lucrez aici la biserică cu bugetul, însă bugetul meu știu cum este și nu-mi cere nimeni să fac altfel de cum fac de 15 ani. Însă acolo a fost o problemă cu bugetarea, însă cu ajutorul doamnei am rezolvat-o. De ce să nu recunoaștem că dânsa a avut un aport major în finalizarea proiectului... Deocamdată nu știu dacă o să fie remunerată sau nu această colaborare pentru că nu avem bani de unde s-o plătim, dar și-a exprimat disponibilitatea să ne ajute. Așa facem și cu contabilă și cu toți. Toți ne ajută benevol pentru că deocamdată bani nu sunt.” (reprezentant ONG)

Problemele cele mai grave cu care s-au confruntat în accesarea sau implementarea proiectelor europene diferă de la un tip de instituție la alta. Pentru agenții economici, cel mai dificil este de a găsi banii necesari pentru contribuția proprie.

„Acuma cred că nu mai sunt piedici. Problemele sunt că nu sunt oamenii hotărâți să demareze proiecte pentru că nu au bani. Problema mare este că în toate fondurile astea trebuie să susții cel puțin jumătate și nu au bani.” (antreprenor local)

Pentru autoritățile locale, începuturile accesării fondurilor europene au fost marcate de probleme de comunicare cu coordonatorii programelor, probleme ce au condus la pierderea unor sume importante de bani.

„Am pierdut 3 miliarde pentru că nu mi-au dat voie ca tot din acei bani să plătim racordurile pe care trebuiau să le facă oamenii, aceștia nu aveau bani. Dacă știam, mă duceam mai departe. Și am mai pierdut niște bani pentru că nu știau dacă e un milion de Euro cu TVA sau fără TVA. Trebuiau să ne spună alții, dar dacă nu știau nici ei...” (reprezentant autoritate publică locală)

În plus, lipsa unui departament specializat în derularea fondurilor europene conduce la supraîncărcarea personalului.

„Cea mai mare problemă este faptul că la nivelul unei comune nu există un compartiment care se ocupă numai de proiecte și programe, iar noi până acum două săptămâni am avut sediul într-o sală de sport compartimentată, pentru un an și jumătate. Vă dați seama ce înseamnă să faci urmărirea lucrărilor și căutarea de noi oportunități și partea de administrare a domeniului public și privat.” (reprezentant autoritate publică locală)

În viitor administrația locală intenționează să acceseze și alte fonduri europene. Pentru a avea acces la proiecte cu o valoare mai mare doresc să acceseze fonduri adresate zonelor metropolitane sau să constituie o asociație de dezvoltare intercomunitară împreună cu o localitate învecinată. Distanța între localități, similitudinea problemelor și deschiderea autorităților locale vor fi luate în calcul în momentul formării unei astfel de asociații.

„Din zona metropolitană fac parte 14 localități. Dacă se va realiza ceea ce se propune, va fi foarte bine. Și avem experiența unor vizite făcute în zone metropolitane din Franța, inclusiv în zona Parisului. Prin includerea localității Cumpăna, alături de alte localități, în zona metropolitană crește șansa de a accesa fonduri europene cu valori semnificativ mai mari. PNADR-ul, FNADR-ul spre exemplu, pentru noi acum maximul este de 2,5 milioane de Euro. Un ADI, adică o asociație de dezvoltare intercomunitară, așa cum intenționăm să constituim cu Agigea, ar duce la o finanțare de 6 milioane de Euro. 3 pentru fiecare localitate. Vă dați seama cât ar însemna la o zonă metropolitană.” (reprezentant autoritate publică locală)

Atitudinile agenților economici sunt împărțite. O parte sunt reticenți cu privire la toată birocrația implicată de o finanțare europeană. O altă parte consideră că este o șansă ce nu trebuie ratată. Pentru asociațiile agricole, perspectivele afacerii lor sunt sumbre, astfel că sunt rezervați cu privire la accesarea unor fonduri europene.

„În perspectivă nu cred că mai avem de ce să mai apelăm să ne dezvoltăm în ce privește cultura terenului pentru că nu se știe cât o să mai fie suprafață de cultivat. În cazul în care o se hotărăscă o schimbare a tipului de cultură este posibil să mai apelăm la astfel de fonduri pentru că este foarte greu să reușești singur.” (antreprenor local)

Sugestii pentru îmbunătățirea accesului la oportunitățile de finanțare

O primă sugestie este aceea de a crește nivelul de informare la nivelul potențialilor beneficiari, prin comunicare directă. Mai precis, reprezentanții ai instituțiilor care gestionează fondurile să se deplaseze în teritoriu și să prezinte aceste oportunități de finanțare unor grupuri mici de beneficiari.

E necesară, de asemenea, dezvoltarea abilităților de elaborare de proiecte, astfel încât potențialii beneficiari să aibă o viziune mai clară asupra modului în care obiectivele lor se pliază

pe cele ale liniei de finanțare. Astfel, potențialul beneficiar ar putea să-și evalueze în mod mai corect șansele de a câștiga un proiect și mai târziu ar apela sau nu la o firmă de consultanță.

Depunerea proiectelor adresate administrațiilor publice să se facă într-un singur loc: ministerul internelor și administrației publice astfel încât să se reducă birocracia.

Feedback-ul dat de evaluarii proiectelor în etapa de calificare ar trebui dat mult mai devreme, imediat după depunere, și chiar ar trebui făcut public astfel încât ceilalți solicitanți să nu repete greșelile, iar solicitantul care a greșit să mai aibă timp până la termenul limită să corecteze ceea ce a greșit.

Concluzii

Comuna a cunoscut o dezvoltare a infrastructurii și a rețelei de servicii publice în ultimii 7-8 ani, ca urmare a dezvoltării imobiliare a zonei metropolitane Constanța, dar și ca urmare a acțiunilor primarului comunei. Primarul comunei a urmărit atragerea a cât mai multe fonduri neguvernamentale și europene pentru investiții în comună. Accesul pe care îl are la anumite medii de informare a contribuit foarte mult la succesul acestor inițiative. Sprijinul pe care l-a acordat organizațiilor neguvernamentale care și-au deschis filiale în comună a adus pe de-o parte fonduri investite pentru comunitate, iar pe de altă parte o mai bună informare cu privire la oportunități de finanțare.

De asemenea, trebuie remarcat faptul că distanța mică față de municipiul Constanța a contribuit la atragerea unor resurse umane specializate în cadrul serviciilor publice, inclusiv primărie. De asemenea, au venit foarte mulți tineri, deschiși către mijloace moderne de informare și comunicare.

Construcția de noi locuințe a contribuit la creșterea bugetului local, fapt ce le dă autorităților locale o mai mare relaxare în abordarea unor cheltuieli necesare pentru dezvoltare, precum consultanța pentru scrierea de proiecte.

Semnalele pe care primăria le transmite agenților economici, de susținere și de creare de noi oportunități de dezvoltare, contribuie la o mai bună mobilizare a acestora din urmă la activități în favoarea comunității.

Din perspectiva grupurilor vulnerabile, respectiv a comunității de romi, abordarea din partea autorităților locale sau a organizațiilor neguvernamentale este mai degrabă una reactivă: ajutoare punctuale pentru cei aflați în situații de criză, proiecte focalizate pe o singură nevoie a acestei comunități (cea locativă), fără a aborda întregul lanț de nevoi ce se întrepătrund. Deocamdată nu există o strategie coerentă și pe termen lung adresată acestui grup țintă.

CURTEA

Bianca Rusu

Într-o perioadă în care nevoile abundă și sursele de venit sucombă, cine nu-și dorește bani nerambursabili? În general, pe oricine întrebi dacă dorește bani pe care nu trebuie să îi restituie, răspunsul este „când și cum pot intra în posesia lor?”. Nici edilii Comunei Curtea, județul Timiș, nu fac excepție. Întrebarea este dacă dorința există, banii există (fondurile europene postadere) ce se întâmplă dacă banii rămân nefolosiți, iar primăriile rămân cu multe nevoi pe care nu le pot acoperi din lipsa fondurilor? Pentru a afla răspunsul la această întrebare am efectuat o serie de interviuri cu reprezentanți ai instituțiilor locale din comună, dar și cu contribuabili din satele aparținătoare Comunei Curtea. Răspunsurile acestora, ca și informațiile obținute prin observațiile făcute la fața locului, respectiv cele din chestionarul completat de reprezentantul primăriei în luna octombrie 2008, stau la baza redactării acestui studiu de caz. Datele obținute sunt grupate sub diferite categorii de interes, încercând să aducă o imagine cât mai complexă asupra situației comunei: localizare, infrastructură, populație, dezvoltare socio-culturală, dezvoltare economică, atmosfera politică, descrierea primăriei și a activității acesteia, situația grupurilor vulnerabile, accesarea fondurilor necesare derulării proiectelor, concluzii.

Comuna Curtea este așezată în vestul României, în N-E județului Timiș, aproape de limita județului Hunedoara, la 110 km de Timișoara (45 km de orașul Lugoj și 12 km de orașul Făget). Menționată documentar pentru prima dată în perioada 1517-1518, Comuna Curtea se află în zona piemontului nord-vestic al Munților Poiana Ruscă, fiind situată pe cursul superior al râului Bega, la confluența dintre Valea Izvorașului și Valea Stâlpului.

Comuna este alcătuită din 3 sate: Curtea, localitate reședință de comună; Coșava, sat aparținător și Homojdia, sat aparținător.

Aspectul localității este de tip adunat, fiecare sat având o zonă centrală proprie unde se concentrează integral sau doar o parte din clădirile cu funcție de utilitate publică (biserica, școala, poșta, căminul cultural, dispensarul, magazine).

În localitatea de reședință, Curtea, străzile sunt perpendiculare, iar în satele aparținătoare ușor șerpuite, adaptându-se la văile din vetrele satului. În zona teritoriului administrativ predominantă o întindere de deal și șes cu soluri cu fertilitate redusă. Pe teritoriul comunei există cursuri de apă, văi și pâraie ce se varsă în râul Bega.

Curtea și cele două sate aparținătoare au o suprafață de 4441 ha, distribuite după cum urmează (chestionar): arabil - 842 ha; pășuni - 1211 ha; fânețe - 231 ha; livezi - 109 ha; păduri - 1872 ha; curți construcții - 33 ha; alte terenuri - 121 ha.

Comuna este situată la o depărtare de 30 km de primul drum european. Este străbătută de un drum național și unul județean, ambele de o calitate ce suportă îmbunătățiri. Lungimea totală a rețelei de drumuri de pe raza comunei este de 15 km. Recent „s-a asfaltat drumul ce face legătura dintre centrul comunei și drumul național (5 km). În proiect avem asfaltarea drumului către Homojdia, 5 km” (reprezentant autoritate publică locală). De asemenea, s-a pietruit drumul dintre Coșava și centrul comunei.

Din declarațiile directorului școlii generale reiese că „drumurile s-au îmbunătățit în ultimul timp, în 2008”. Astfel a fost asfaltat drumul Curtea-Breaza-Margina (4900 m). De asemenea, legătura cu comunele vecine (Tomești, Pietroasa; Tomești-Crivina) se face printr-un drum asfaltat. Tot acesta declară că „există o porțiune de drum care ar trebui ca autoritățile locale, județene să se ocupe de asfaltarea lui (Curtea-Românești); asfaltarea lui ar însemna reconstituirea vechiului drum la norme europene, drum ce făcea trecerea Masivului Poiana Ruscă în Județul Hunedoara, drum cu potențial turistic ridicat”. Deși directorul școlii și primar afirmă că toate drumurile din comună care nu sunt asfaltate sunt „pietruite, cu fundație”, săteanca din Homojdia cu care am stat de vorbă este de altă părere, ea afirmând că drumul e de pământ. La fața locului, într-o zi în care a și plouat, trebuie să mărturisesc că nici eu nu am văzut pietrele în cea mai mare parte a drumului de legătură dintre sate. Chiar și directorul școlii recunoaște că „pe timp ploios, inundațiile distrug fundația. Drumurile au fost reabilite în urmă cu 6 ani, în momentul de față sunt condiții proaste de accesare a lui”.

De remarcat este și faptul că prin comună nu trece nici o cale ferată; cea mai apropiată stație de cale ferată se află la distanța de 6 km.

Un aspect pozitiv este faptul că fiecare gospodărie are acces la apă potabilă în sistem propriu (conform chestionar). Mai mult, 130 de gospodării din Curtea sunt conectate la rețeaua de apă curentă. „Apa curentă este în curte la majoritatea. Plătesc 1,5 RON per m³” (reprezentant autoritate publică locală). Homojdia și Coșava încă nu beneficiază de această facilitate.

În momentul de față „canalizarea este finalizată la Curtea, însă încă nu avem stație de epurare” (reprezentant autoritate publică locală). Au făcut aceste lucrări cu fonduri guvernamentale primite prin Ordonanța Guvernamentală 4 și Ordonanța Guvernamentală 7. Pe viitor se dorește ca lucrările să se extindă și în Coșava, respectiv să existe stație de epurare.

Nu există acces la rețeaua de gaz metan, iar costurile conectării comunei la rețea sunt foarte mari. În prezent cea mai apropiată sursă ar fi la Lugoj, circa 45 de km distanță. Acesta este un mare neajuns atât pentru locuitori, dar mai ales pentru potențialii investitori care trebuie să recurgă fie la combustibili din altă parte, a căror transport este foarte scump, fie la centrală pe lemne.

Deși comuna nu are o groapă de gunoi proprie, primăria a încheiat un contract cu o firmă ce oferă servicii de salubritate din Făget. În momentul de față, satele Curtea și Coșava beneficiază de acest serviciu contra cost, în timp ce locuitorii din satul Homojdia au considerat că se pot lipsi de acest serviciu, din considerente financiare. „Satul e străbătut de un râu pe malurile căruia oamenii aruncă gunoaie” (săteancă, Homojdia); nu există tomberoane, contracte cu vreo firmă care să colecteze gunoaiele menajere cum există în celelalte sate din comună. În satele unde există contracte cu firma de salubritate, colectarea gunoiului se face o dată pe săptămână și se depozitează între Făget și Brănet.

Toate gospodăriile sunt conectate la rețeaua de curent electric. Iluminatul stradal este la rândul lui funcțional. Una din realizările primăriei, amintite de primar, este iluminatul public integral pe sistem economicos. Fără a contesta această reușită, cetățenii aduc unele precizări. „Deși e drum național, e iluminat doar între 18 și 22” declară o cetățeană din satul Coșava. O altă problemă semnalată este cea a stâlpilor de curent „stâlpii electrici sunt din lemn, deși ni s-a promis că vor fi înlocuiți cu stâlpi de beton” declară o săteancă din satul Homojdia.

Serviciile de telefonie fixă, Romtelecom, sunt la dispoziția tuturor celor care doresc. Curtea beneficiază de acces la internet prin cablu. Există semnal pentru mobil oriunde în cele 3 sate.

În satul Curtea există un dispensar care deservește pacienții din cele trei sate. Bolnavii din celelalte două sate trebuie să se deplaseze până la cabinet sau, în situații grave, să anunțe medicul că au nevoie de un consult la domiciliu. Cazurile de urgență sunt preluate de Serviciul de Ambulanță Făget.

Dacă la 1 iulie 1998 comuna avea 1.257 locuitori, la finele anului 2008 se înregistrează o creștere, ajungându-se la 1350 locuitori, repartizați în 448 gospodării. Distribuția populației în funcție de sex este după cum urmează: 810 femei și 540 bărbați (chestionar). Vorbind despre populația comunei, toți cei intervievați fac referință la o populație îmbătrânită, fără perspective. În plus, populația de vârstă școlară scade considerabil, până la limita la care direcțiunea e îngrijorată cu privire la posibilitatea de a continua procesul de învățământ din lipsa elevilor care să frecventeze școlile. Statisticile disponibile relevă faptul că aproximativ 21% din totalul populației sunt copii cu vârsta între 0-14 ani; procentul celor peste 64 de ani, este de asemenea de aprox. 21%.

Din punct de vedere etnic, se remarcă pe deoparte românii (93,5%) și romii (6,3%). Diferența de până la 100% este dată de cei 3 cetățeni maghiari cu domiciliul în comună. Ca și apartenență religioasă, majoritatea sătenilor fac parte din Biserica Ortodoxă, în timp ce minoritatea frecventează Biserica Baptistă sau cea Penticostală.

În ce privește migrația, pe de o parte sunt amintiți ardelenii, care în ultimii 30-40 de ani s-au stabilit aici, „au venit să lucreze la fabrica de sticlă din Tomești și au rămas aici și după închiderea fabricii” (reprezentant instituție publică locală). Pe de altă parte, comuna a fost afectată și de fenomenul de emigrare. „Mulți sunt plecați la muncă în țară, în străinătate” (întreprinzător local). Acești mulți, din datele furnizate de primărie se cuantifică în 92 de persoane plecate la muncă în străinătate, la care se adaugă cei care lucrează în alte localități.

Comuna este renumită pentru portul popular specific și pentru țesăturile de interior. Bisericile din lemn din Coșava și Homojdia fac parte din ansamblul de biserici din lemn din zona Făgetului și sunt declarate monumente istorice aflate în patrimoniul național. În afara costumelor, localnicii păstrează obiceiuri din vechime, care se perpetuează de la o generație la alta, dând o notă aparte, specifică vieții sociale din acest areal. De exemplu, „de Crăciun se practică obiceiul colindatului. Băieții au un rol important, deoarece cei până la 15 ani se constituie în echipe de câte 5 numiți „stelari”, iar cei cu vârsta peste 15 ani merg „cu dubele” la fetele de măritat tot cu vârsta de peste 15 ani. Dubăii din Curtea păstrează aceleași costume tradiționale vechi, aceleași colinde și același ritm al dubelor (tobe)” (www.primariacurtea.ro). În afara sărbătorilor tradiționale, viața comunitară din Curtea este marcată și de hramul bisericii din Curtea și ruga comunală (29 iunie) prilej cu care mulți fii ai satului se întorc pentru a fi parte la sărbătoare. De asemenea, au loc două târguri, pe 21 mai și 14 septembrie care sunt așteptate cu bucurie de cei mici și cei mari deopotrivă.

Chiar dacă echipele de fotbal locale nu sunt înregistrate, meciurile pe care le au adună și ele localnicii în jurul terenurilor de fotbal, fiind evenimente însemnate mai ales pentru tineri. Din dorința de a oferi mai multe oportunități de petrecere a timpului liber tinerilor, primăria a dispus lucrări de amenajare a terenului de sport în Curtea, urmând ca la o dată ulterioară să se construiască și o sală de sport.

Și educația este pusă la loc de cinste în comună, cu atât mai mult cu cât prima atestare a școlii din Curtea este din 1776. Astfel, pe raza comunei Curtea funcționează atât grădinițe, cât și școli primare și o școală generală recent reabilitată. Azi sunt înscriși 150 de copii la una din aceste forme de învățământ. Ei sunt distribuiți astfel:

	Grădiniță	Școală primară	Școală clasele 1-8
Curtea	28		60
Coșava	28	15	
Homojdia	10	9	

Directorul școlii cu care am stat de vorbă afirmă cu o oarecare mândrie că „70% dintre absolvenții urmează liceul la Făget. Foarte puțini se mai înscriu la liceu la Timișoara, din cauza costurilor. Un număr restrâns urmează studii superioare.” Cu toate acestea, el remarcă faptul că „o problemă serioasă la nivelul școlii constă în păstrarea statutului juridic: vor urma 4 copii în clasa a V-a”. Deocamdată el nu întrevede o soluție pentru această situație, populația fiind îmbătrânită, iar locuri de muncă ce să atragă populație tânără nu există.

Un alt aspect demn de luat în calcul este echipa de gimnastică artistică instruită de profesoara de sport care a ajuns să fie cunoscută la nivel județean, participând cu succes la diverse competiții, evenimente. Deși descurajată la început de atitudinea și comentariile colegilor, profesoara de sport a perseverat în a-și vedea visul împlinit. Azi echipa este menționată ca una din realizările deosebite ale școlii, ale comunei. Important de subliniat este și faptul că școala, spre deosebire de primărie, a avut diverse parteneriate cu o fundație germană, cu un liceu din Timișoara, o școală din Făget, colaborări care i-au adus o serie de beneficii.

Principalele domenii de activitate în care sunt implicați localnicii sunt: prelucrarea lemnului (40% din totalul activității economice), comerț (30%), cultivarea cerealelor (30%) (date preluate din chestionar).

Ocupația de bază a localnicilor este agricultura și creșterea animalelor (www.primariacurtea.ro); un număr foarte mic, în special tineri, mai lucrează în industrie în localitățile învecinate: Tomești, Margina, Făget sau au plecat la muncă în străinătate. Având în vedere scăderea substanțială a locurilor de muncă putem deduce că și puterea economico-financiară a locuitorilor a scăzut, astfel că se practică o agricultură de subzidență, din care nu se poate obține profit, deși motorina este subvenționată de guvern. Astfel se explică faptul că în 2008 25% din teren a rămas necultivat. Motive: „sunt scumpe lucrările, motorina, nu există piață pentru vânzarea produselor. Este zonă de cereale; vagoane întregi au rămas nevândute, nefolosite” (reprezentant autoritate publică locală). În consecință, „tineretul preferă să se orienteze spre alte îndeletniciri sau apelează la ajutorul social, astfel că activitățile tradiționale rămân pe umerii persoanelor în vârstă” (www.primariacurtea.ro). Un aspect interesant de remarcat în aceste condiții, este faptul că a scăzut considerabil numărul de bovine, cabaline (în 2006 erau aproximativ jumătate din numărul corespunzător anului 1998), însă aproape s-au dublat (în același interval) numărul de tractoare, pluguri, furgonete.

Despre industrie în Comuna Curtea nu poate fi vorba. Pe raza comunei nu există nici o întreprindere în momentul de față și nici perspective în viitorul apropiat nu sunt.

În Comuna Curtea își desfășoară activitatea cinci agenți economici, toți având ca și obiect de activitate comerțul cu alimente, respectiv un restaurant.

Cercetând cauzele care împiedică dezvoltarea comunei, am aflat următoarele:

- nu există gaz, e greu să se alimenteze cuptoarele pentru ars, motiv pentru care s-au închis fabricile de sticlă;
- nu sunt oameni care să aibă potențial de investiții;
- nu sunt terenuri mari care să poată fi închiriate sau concesionate de către primărie potențialilor investitori;
- nu sunt fermieri;
- vârsta a treia se află într-un procentaj foarte mare;
- nu există investitori;
- nu toți proprietarii de terenuri au intrat în posesia titlurilor de proprietate.

Chiar dacă situația pare destul de sumbră în momentul de față, nu se pot trece cu vederea resursele de care beneficiază comuna și care ar putea fi baza de plecare pentru dezvoltarea ulterioară a acesteia. Acestea sunt:

- muncitori calificați ca și sticlari (sticlărie de menaj);
- muncitori calificați să facă finisaj gravură;
- potențial agroturistic - comuna e amplasată într-o zonă frumoasă de dealuri, este renumită pentru portul popular specific și țesăturile de interior;
- la aproximativ 5-6 km distanță ar exista un filon de aur care aparține Comunei Pietroasa. Dacă se va deschide mină de exploatare, poate constitui o sursă de locuri de muncă și pentru cei din Curtea;
- s-au depistat punți de gaze naturale, la circa 1 km S-E de comună, pe raza comunei. Gazele naturale depistate sunt în zona cunoscută sub denumirea de Balta Caldă, cunoscute în trecut ca ape vindecătoare;
- obiective turistice în zonă: bisericile de lemn din patrimoniul cultural național de la Curtea și Homojdia; punctul muzeistic etnografic din incinta Școlii cu clasele I-VIII Curtea, fostul Han din Coșava, unde a poposit în anul 1866 A.I.Cuza.

„Oportunități de dezvoltare ar fi, prin agroturism, însă e greu din pricina infrastructurii (lipsa utilităților)” (întreprinzător local care are în lucru un proiect de construcție a unei pensiuni agroturistice). Aceeași idee este întărită și de declarația promotorului local³².

O altă posibilitate de dezvoltare ar fi prin „crearea unei stațiuni de tratament cu apă termală. [...] „nu sunt oameni cu fonduri, experiență pentru stațiune” spune cu tristețe directorul școlii.

32 Promotorul local este un agent de dezvoltare care acționează specializat, ca interfață între administrația publică locală, comunitate și instituții extralocale, orientat în special spre gândirea strategică și identificarea oportunităților de dezvoltare. Promotorul local are rolul de a promova și facilita dezvoltarea locală prin întărirea capacității instituționale și profesionale a administrației publice locale, în scopul creșterii nivelului de trai în zonele rurale. Principalele atribuții aferente postului sunt: elaborarea unui studiu strategic de dezvoltare locală pentru comună, elaborarea de programe spre finanțare, asistarea întreprinzătorilor locali, a agricultorilor, a ONG-urilor, asigurarea managementului implementării strategiei de dezvoltare, asistarea Consiliului Local în pregătirea deciziilor privind inițierea unor programe și proiecte de dezvoltare etc.

Conform declarațiilor făcute prin completarea chestionarului în octombrie, sunt 60 de șomeri și numărul acestora este în creștere (reprezentant autoritate publică locală).

„Problema principală constă în lipsa locurilor de muncă. Am încercat să atrag investitori, însă nu am spații pe care să le pot da spre închiriere cum sunt în alte comune fostele hale. Cei care au vrut să investească în agricultură s-au răzgândit datorită probelor de sol care au fost foarte sărace.” (reprezentant autoritate publică locală)

Parcă în tandem cu productivitatea solului, casele au un aspect mai îngrijit în Curtea, mai puțin îngrijit în Coșava (mai ales în zonele periferice) și mai sărăcăcios în Homojdia. În condițiile în care economia locală este atât de precară, „de construit se construiește mai puțin, mai degrabă se construiesc anexe” (reprezentant instituție publică locală). Mai mult, mai sunt case nelocuite, iar interesul celor din afara comunei de a se muta aici este scăzut. De vândut, nu prea se vând case. Ultima tranzacție de care își amintește primarul a fost în 2007, „o casă cu pământ s-a vândut în Curtea cu 1 miliard”.

„Curtea este o comună săracă, cu puține locuri de muncă” (reprezentant autoritate publică locală). Nivelul de trai pe raza comunei este „scăzut” (declară aceeași persoană). Primarul, descriind situația pe sate spunea: „nivelul de trai al populației este bun la Curtea, la Coșava cam jumătate sunt săraci, iar la Homojdia toți sunt săraci”. De o părere diferită este directorul școlii: „Românul se descurcă, produce pentru el și pentru familia lui; [...] există un număr restrâns de familii sărace la Coșava, Homojdia, mai puține la Curtea”. „Majoritatea sunt săraci. Chiar și la magazin vindem pe datorie. Uneori vin cu banii după 3-4 săptămâni” (întreprinzător local, Coșava). Căutând date statistice care să confirme sau infirme spusele lor, aflăm că 220 gospodării, adică 49% din totalul gospodăriilor existente pe raza comunei, au în proprietate sub 2 ha de pământ. Mai mult, 48 de familii primesc ajutor social în baza legii veniturii minim garantat; 49 de familii au primit ajutor pentru încălzire în perioada 2007-2008. În afara acestor tipuri de ajutoare, prevăzute de programele naționale, primăria nu oferă nici un alt serviciu, ajutor sau o altă facilitate grupurilor dezavantajate.

Din nefericire pentru comună, întreprinderile de la Tomești, Margina s-au închis, afectând astfel și locuitorii Comunei Curtea prin disponibilizarea celor angajați în aceste unități. De asemenea, așa cum am mai menționat, productivitatea terenurilor este „slabă la Curtea, mai slabă la Coșava și foarte slabă la Homojdia” (reprezentant autoritate publică locală). În aceste condiții, „principala sursă de venit” a locuitorilor celor 3 sate din Comuna Curtea „o reprezintă agricultura” (reprezentant autoritate publică locală). „Oamenii sunt harnici” (reprezentant autoritate publică locală). „Se practică o agricultură de subzistență” (reprezentant autoritate publică locală). În plus, momentan în zonă funcționează două gatere unde se execută prelucrarea primară a lemnului și care, fiecare, oferă de lucru la circa 20 de persoane. Din estimările făcute de directorul școlii reiese că circa 20% din populație este salariată. Alte surse semnificative de venit sunt: ajutorul social, alocațiile, pensiile, contravaloarea muncii prestate ca zilieri, Ocolul Silvic.

Primăria

Primarul, aflat la al doilea mandat, e membru PD-L. În primărie nu par a exista tensiuni de natură politică. Ce am remarcat, în schimb, este faptul că apartenența la partide de culoare politică diferită a primarilor comunelor din apropiere este un obstacol major în colaborarea acestora. Astfel, deoarece Comuna Curtea nu întrunește numărul de locuitori care i-ar conferi eligibilitate pentru accesarea fondurilor europene, autoritățile locale trebuie să încheie parteneriate cu alte primării pentru a deveni eligibile. Acest lucru, cel puțin până la data efectuării interviurilor (ianuarie 2009) se pare a nu fi fost posibil.

Deși la al doilea mandat, sunt persoane care sunt complet nemulțumite de prestația primarului ca edil al comunei.

„Primarul precedent a făcut Căminul Cultural, drumul. Oamenii erau mai mulțumiți de primarul de dinainte.[...] Actualul primar este fățarnic, ține doar la Curtea și nu îi pasă de noi.” (săteancă din satul Homojdia)

Primăria are în momentul de față 10 angajați, dintre care 3 sunt cu studii superioare. Majoritatea sunt funcționari publici, mai puțin primarul și vice primarul.

Dintre persoanele care ocupă funcțiile de conducere (primar, vice-primar, secretar) nici una nu are studii superioare. În prezent, secretarul frecventează Facultatea de Științe Juridice și Administrative Brașov, fiind student în anul 3. Deși doar cu studii medii, este de apreciat, atât în cazul primarului, cât și a secretarului, dorința lor de a se perfecționa, demonstrată prin participarea la diverse cursuri destinate funcționarilor publici (de ex. Regulament de organizare și funcționare a serviciilor publice de alimentare cu apă și canalizare, Atribuțiile și competențele secretarului primăriei etc.).

În ceea ce privește calificarea personalului și interesul acestuia față de atribuțiile ce îi revin am primit răspunsuri contradictorii. Pe de o parte, răspunsuri dezirabile, furnizate de promotorul local în chestionar (conform acestora primăria se confruntă în foarte mică măsură sau deloc cu aceste probleme); pe de altă parte, primarul, în cadrul interviului avut cu dânsul declară că acestea sunt unele din problemele majore care determină ritmul lent al dezvoltării comunei. „Din păcate angajații nu au inițiative. De apreciat că execută sarcinile clare care le sunt încredințate”.

Deși se afirmă că volumul de muncă este mare în comparație cu personalul (chestionar, octombrie 2008), primăria are în continuare 3 locuri vacante. Pe de o parte aceasta se explică datorită pachetelor salariale neatractive („salariile sunt foarte mici” declară un angajat, afirmație întărită de altfel și de primar) pe care le oferă primăria, iar pe de altă parte lipsei tinerilor calificați care ar fi interesați să concureze pentru posturile existente. Toate aceste cauze fac ca până în momentul de față primăria să nu aibă un angajat care să se ocupe de investiții sau care să fie specializat pe scrierea și administrarea proiectelor cu finanțare europeană.

În dotarea primăriei se regăsesc 7 calculatoare (dintre care pe 3 se poate avea acces la internet), un aparat foto, 3 autovehicule (un microbuz și două autoturisme aflate într-o stare mai precară; acestea „au fost donate de Consiliul Județean și inspectorat” – reprezentant autoritate publică locală).

În ceea ce privește vizibilitatea, primăria are pagină de internet unde se regăsesc diverse tipuri de informații. Deși ultima actualizare e făcută în iunie 2008, sunt și informații care nu mai sunt de actualitate (de exemplu informațiile despre integrarea europeană, informațiile de interes cu privire la dezvoltarea agriculturii, a industriei sunt din 2003 sau mai vechi; procedurile și normele de stabilire a taxelor și impozitelor se referă la anul 2007; categoria „anunțuri și evenimente”, nu conține nici o informație).

Consultând site-ul primăriei, la capitolul buget nu apare nicio informație. Din interviul cu domnul primar aflăm că de întocmirea și gestiunea bugetului se ocupă dânsul, dar că se „consultă și cu ceilalți”. Totuși, din chestionarul completat în octombrie 2008 se remarcă următoarele:

- veniturile totale au scăzut în fiecare an începând cu 2007, ajungându-se astfel ca estimările pentru 2009 să fie doar 59% din bugetul pe 2007;
- veniturile proprii au crescut cu peste 350% din 2007 în 2008;
- subvențiile sunt de 12 ori mai mici în 2009 față de 2007;
- cheltuielile totale scad și acestea semnificativ în 2009 (de la 2 831 000 RON în 2008 la 1 752 000 RON în 2009);
- cheltuielile de asistență socială prevăzute pentru 2009 sunt aproape jumătate față de cele din 2007, asta în condițiile în care numărul șomerilor este în continuă creștere.

Principalele surse de venit pentru primărie sunt: impozitul perceput pe terenuri și locuințe, Ocolul Silvic, impozitul perceput de la agenții economici (5 magazine alimentare funcționale la nivel de comună, un restaurant). O contribuție însemnată la bugetul local o are și ajutorul primit de la Consiliul Județean care asigură salariile angajaților primăriei. O altă sursă o reprezintă plata făcută de contribuabilii din satul Curtea pentru întreținerea sistemului de apă curentă. Din această sumă primăria plătește 0,1% către ANRSC (Agenția Națională de Reglementare a Serviciilor Comunitare de Utilitate Publică) (reprezentant autoritate publică locală).

Primăria are o bună colaborare cu Consiliul Județean – primește informații pe diverse teme de interes, inclusiv oportunități de finanțare, sunt invitați și participă la consultările periodice organizate de consiliu pentru primăriile din județ. Apoi, reabilitarea școlii generale s-a făcut prin inspectoratul școlar. Cu toate acestea, nici unul din respondenți nu a amintit vreuna din cele două instituții ca fiind parteneri ai primăriei. Singurul partener menționat a fost o firmă din afara localității (chestionar, octombrie 2008). Pe plan local, școala, biserica pentecostală, biserica baptistă, o fundație germană au desfășurat anumite proiecte în folosul comunității; acestea s-au desfășurat fără aportul primăriei.

„Primăria este foarte activă în ultimii 6 ani (avem apă curentă în timp ce multe comune mari din județ nu au introdus încă apa curentă sau o au introdusă doar parțial); canalizarea e realizată în mare măsură – urmează stația de epurare; regularizarea cursului Begăi – pericol de inundații pe N-E; reabilitarea școlilor comunale, a grădinițelor” (reprezentant instituție publică locală).

În mare, aceleași investiții le regăsim precizate și de angajații primăriei. Conform acestora, principalele investiții făcute de primărie în ultimii patru ani sunt: alimentare cu apă centralizat

Curtea (450 000 EUR); reabilitare școală generală Curtea, clasele I-VIII (300 000 EUR) prin intermediul inspectoratului școlar; iluminat public integral pe sistem economic; pietruirea drumului dintre Coșava și centrul comunei.

Alte proiecte demarate, dar încă nefinalizate sunt: canalizarea la Coșava și Curtea; reabilitarea drumului comunal Breazova – Curtea, DC 108; reabilitarea școlii I-IV și a grădiniței de la Homojdia; reabilitarea școlii I-IV de la Coșava; reabilitarea grădiniței de la Curtea.

Chiar și la finalizarea acestora mai rămân o serie de proiecte și probleme de rezolvat pe agenda primăriei, cum ar fi: modernizarea drumului Margina; stație de epurare Curtea – Coșava; IT în toate satele; TV prin cablu; salubritate la Homojdia; creșterea nivelului de trai; scăderea ratei de șomaj; înființarea unor ateliere de producție.

Alte probleme identificate de angajații primăriei ar fi: reabilitare dispensar, restaurarea căminelor culturale, construirea unui teren și sală de sport pentru tineri, înființarea unui centru civic. Un alt punct de vedere, uneori convergent, alteori divergent, este cel al localnicilor cu privire la problemele cu care se confruntă comunitatea. Dintre acestea enumerăm câteva: pod (Homojdia); drumul pietruit (Homojdia); dezinteresul primarului față de cei din Homojdia; servicii bisericești (Biserica Ortodoxă) bilunare la Homojdia „preotul vine doar o dată la două săptămâni de la Curtea” (săteancă Homojdia); mentalitatea din vechiul regim; unii, care pretează munci ca zilieri, pretind țigări, băutură, mâncare bună, plata de 2-3 ori ca la stat (cetățean care a lucrat recent cu zilieri); nu se întrezărește o viață mai bună; dezinteres al cetățenilor „populația este îmbătrânită, oamenii își văd de viața lor” (reprezentant instituție publică locală); „viața culturală e în mare suferință [...] animație fac doar căutătorii de pileală” (reprezentant instituție publică locală); continuarea lucrărilor de regularizare a cursului Begăi.

Întrebat fiind un reprezentant al primăriei despre existența unor grupuri de minim 20 de gospodării sărace care au locuințe proaste, insalubre și care trăiesc de pe o zi pe alta, acesta a declarat că nu există (chestionar, octombrie 2008). Adresând aceeași întrebare unei locuitoare a satului Coșava ea a răspuns că „în sat sunt familii care trăiesc ca în epoca de piatră: 5 familii plus colonia de țigani... în colonie nu am fost niciodată... se vede de la distanță... E atâta sărăcie...” Primarul, la rândul lui, afirmă că Zona Soarelui din satul Coșava este o zonă profund afectată de sărăcie.

Dintre cele trei sate care aparțin de comună, Homojdia este cel mai sărac. Acest fapt reiese atât din declarația reprezentanților primăriei „cei de la Homojdia se mulțumesc cu foarte puțin”, cât și din declarațiile localnicilor, respectiv din observațiile mele. În sat locuiesc 50 de familii, multe dintre ele fiind familii numeroase, cu mulți copii.

„Pentru noi nu sunt fonduri. Nu avem pod în sat. Drumul de acces este de pământ. Primarul nu este interesat de noi. [...] Aici locuim 5 familii izolate. Avem curent, dar nu și drum.” (săteancă, Homojdia).

Pe timp bun, din drumul principal de la Coșava se poate accesa un drum secundar care le permite accesul cu căruța până acasă. Pe timp de ploaie, drumul este impracticabil. Nu le rămâne altceva decât să folosească poteca ce duce spre centrul satului Homojdia, destul de greu practicabilă pentru oameni și impracticabilă pentru orice mijloc de transport.

„Sunt și 2-3 cazuri de abandon de copii” (reprezentant autoritate publică locală).

În încercarea de a răspunde nevoilor populației sărace, „primăria oferă ajutor social pentru 48 de familii, mai exact 105 persoane, romi și români. Valoarea ajutorului social este de 450 RON” (reprezentant autoritate publică locală); 49 de familii au primit ajutor pentru încălzire în perioada 2007-2008. O altă soluție, care s-a dorit a fi pe termen lung, a fost „încercarea de a îi recalifica la Făget. De acolo i-au chemat la instruire, dar mulți nu s-au dus” declară aceeași persoană. Locuri de muncă în zonă tot nu sunt, chiar și cu noile calificări.

Deși e doar un vis, nicidecum o măsură concretă, promotorul local afirmă că și-ar dori „să existe un centru de zi pentru copii unde să li se distribuie și alimente”. Există și alte opinii. „Primăria, pentru grupurile vulnerabile, nu are posibilitatea să facă ceva. Numărul mic de locuitori - fondurile alocate sunt pe măsura dimensiunii comunei” declară directorul școlii. Din nefericire, nici un ONG nu este implicat în această comună.

Accesarea fondurilor necesare derulării proiectelor

Din cauza personalului insuficient și inadecvat pregătit, în primărie nu există nici un departament specializat în proiecte europene, nici personal pregătit în elaborarea de proiecte finanțate din fonduri europene. Cu toate acestea, nu se poate spune că nu există interes în această direcție. În ultimele 12 luni, s-au informat cu privire la oportunitățile de finanțare puse la dispoziție de Uniunea Europeană cu ajutorul broșurilor, pliantelor, accesând diferite site-uri pe internet, de pe pagina de internet a guvernului, participând la conferințe și seminarii organizate de autoritățile centrale sau locale, dialogând cu funcționari ai administrației județene. În plus, au mai primit informații pe această temă (în afara solicitărilor lor) de la Consiliul Județean, Prefectură și Agenția de Dezvoltare Regională. Persoana în atribuțiile căreia revine sarcina de informare și scriere de proiecte este în primul rând promotorul local.

Chiar dacă personalul specializat e în continuare unul din marile neajunsuri, în perioada 2005-2008 ei au scris și depus 6 proiecte spre finanțare din fonduri guvernamentale. Toate aceste proiecte au fost de altfel finanțate. Reabilitarea școlii clasele I-VIII, respectiv alimentarea cu apă curentă în localitatea Curtea, asfaltarea drumului de la Margina la centru de comună au fost deja finalizate. Celelalte trei (reabilitare șosea Coșava-Curtea, reabilitare școală clasele 1-4, reabilitare grădiniță) au fost aprobate, demarate, în momentul de față fiind în curs de derulare.

Din perspectiva reprezentanților instituțiilor locale:

- unul din obstacolele majore pe care le-au avut de trecut a fost teama contabilei de a gestiona sume mari de bani (de ex. 450 000 EUR pentru rețeaua de apă), respectiv a raportării financiare. Din declarațiile primarului reiese faptul că a fost nevoie de încurajare și motivare permanentă a contabilei pentru a nu-și da demisia din cauza presiunii emoționale pe care a resimțit-o în perioada raportării aferente finanțărilor respective. „Contabila nu este pregătită pentru a putea face raportările care se so-

licită. La salariile pe care le pot oferi nu pot găsi pe cineva mai bun” (reprezentant autoritate publică locală).

- prea multă birocrație (reprezentant instituție publică locală); pe de altă parte, am putea vorbi și de o lipsă de interes în cazul acesta „...școala nu a accesat; personalul este suficient pentru a se califica. Avem dotări suficiente. [...] Mai am 2 ani și jumătate până la pensie”.
- criteriile de eligibilitate - „nu trebuie mers pe linia: am populație, am copii, deci primesc bani. Comuna nu are perspective acum, dar poate avea peste 10 ani mai mulți copii decât o altă comună unde se diminuează populația” (reprezentant instituție publică locală). Sau „nu îndeplinim condițiile din pricina numărului mic de locuitori” (reprezentant autoritate publică locală). La sugestia de a lucra în colaborare cu alte primării, reiese faptul că există divergențe de natură politică, ceea ce îngreunează potențiala colaborare.
- proceduri mai simple, momentan sunt complexe, motiv pentru care preferă fondurile guvernamentale (reprezentant autoritate publică locală).
- durata de întocmire și procesare a dosarelor lungă (reprezentant autoritate publică locală).
- lipsa resurselor umane specializate „nu pot local; nu avem angajați educați, pregătiți, care să le poată scrie” (reprezentant autoritate publică locală).

Din perspectiva cetățenilor:

„Ce părere am despre accesarea fondurilor europene? De descurajare. Documentele sunt greoaie, durează aproximativ 5 luni până se aprobă.” [...]

„Lipsesc sursele de informare (primar, agent de promovare competent)”

„[...] sumele de bani pe care le solicită consultanții pentru asistarea doritorilor la scrierea cererilor de finanțare sunt foarte mari (1500 EUR la început, 1500 EUR la sfârșitul redactării proiectului, 3000 EU la primirea banilor)” (întreprinzător local)

Succesele din trecut în ceea ce privește derularea proiectelor cu finanțări guvernamentale le-au insuflat curajul necesar pentru a dori să acceseze și fonduri europene (FSC, FEADR – Măsura 322). Acestea ar viza în primul rând soluționarea următoarelor probleme: modernizarea străzilor de pe raza comunei; alimentarea cu apă curentă și accesul la servicii de canalizare; reabilitarea Căminelor Culturale.

Ca și o soluție ce ar compensa lipsa angajaților specializați ar fi colaborarea cu „ADETIM (Agenția de Dezvoltare Timiș) - ajută pe cei care solicită ajutor în domeniul scrierii de proiecte, la cerere. Durata de scriere a proiectelor este de circa 3 luni” (reprezentant autoritate publică locală).

Concluzii

Comuna Curtea, ca orice comunitate, se caracterizează atât prin resurse și oportunități, cât și prin provocări în ceea ce privește dezvoltarea ei. Fondurile structurale sunt o mare oportunitate. Vor reuși să profite sau nu de ea – greu de spus în momentul de față. Atâta timp cât majoritatea personalului din primărie nu are inițiative, face doar ce i se spune, nu are studii de specialitate, e greu să se formeze o echipă care să aibă capacitatea de a scrie și a implementa proiecte care să obțină finanțări europene. Pe de altă parte, nu pot fi neglijate dorința primarului, resursele naturale de care dispune comunitatea, care pot fi într-adevăr premisele pentru scrierea unor proiecte de succes, ce pot atrage fonduri nerambursabile în comună.

DOBRA

Adrian Neculau

Comuna Dobra, județul Hunedoara este situată pe Valea Mureșului. Pe teritoriul ei au fost descoperite urme ale comunei primitive și ale civilizației romane. Prima atestare documentară datează din 1371.

Satele componente pe lângă centrul de comună Dobra sunt: Abucea, Bujoru, Făgețel, Lăpușnic, Mihăiești, Panc, Panc Săliște, Rădulești, Roșcani, Stâncești, Stâncești-Ohaba, Stretea.

Comuna este traversată de Drumul Național 68A, la câțiva kilometri sud de râul Mureș. Spre nord se află Lunca Mureșului, iar spre sud dealuri, cu înălțimi de 200-300 de metri, ce preced Munții Poiana Ruscă. Clima este relativ umedă, favorizând o vegetație bogată. Dealurile din jurul localității sunt acoperite cu pășuni și păduri de foioase. Cel mai important curs de apă care drenează teritoriul localității Dobra este râul Dobra – Bătrâna.

În 2002 la recensământ se înregistrau un număr de 3743 de locuitori ai comunei, număr care scade în 2008 la 3499, dintre care femei 1795 (conform datelor furnizate de chestionar), și care trăiesc în 1266 de gospodării. Raportul de vârste (cei sub 14 ani fiind în număr de 657 și cei peste 64 de ani, 832) confirmă tendința de descreștere. Datele referitoare la compoziția etnică furnizate la completarea chestionarului de către primărie sunt tot cele de la recensământ: 36 de maghiari și 19 romi. Tot estimările primăriei arată că numărul de migranți este de 28, iar cei care beneficiază de ajutorul social este de 19. Satele cele mai izolate sunt cele „de sub munte” și foarte slab populate: Stâncești-Ohaba, Bujoru, Făgețel.

În Dobra există 14 lăcașe de cult ortodoxe dintre care 5 sunt monumente istorice, unul greco-catolic, o biserică catolică maghiară, 3 biserici baptiste și 6 penticostale. Școli cu clasele I-IV sunt în număr de 6, una cu clasele V-VIII și trei grădinițe.

Cel mai apropiat oraș este Deva, situat la 32 de km pe drumul național 68A, reședința județului Hunedoara, iar satele aparținătoare sunt situate față de satul centru de comună Dobra la distanțe între 3 km (Stretea) și 15 km (Stâncești Ohaba). Dacă Lăpușnic, Dobra și Abucea se află pe drumul național, restul sunt legate prin drumuri comunale, dintre care sunt asfaltate Lăpușnic-Rădulești, Dobra-Mihăiești-Roșcani și Mihăiești-Panc și nici acestea în stare prea bună. Chiar dacă au fost asfaltate nu demult, doar la sfârșit de 2007, la începutul lui 2009 drumurile aveau deja gropi, iar pătura de asfalt lăsa la vedere plăcile fundației de beton, marcajele nemai-intrând în discuție.

Calea ferată Deva-Ilia-Lugoj-Timișoara străbate comuna Dobra de la est la vest. Prin gara Dobra trec zilnic trenuri personale, aproximativ din 4 în 4 ore și 3 trenuri accelerate (prin Gara Ilia). Există și o linie industrială și o rampă de încărcare care facilitează transportul de marfă pe calea ferată.

Localitățile alimentate cu apă potabilă în regim centralizat sunt Dobra, Lăpușnic, Mihăiești și Roșcani și se realizează dintr-un izvor prin cădere liberă, dar depinde de fiecare gospodărie să se conecteze la rețeaua de apă. Canalizare nu există decât în localitatea Dobra, dar în proporție de 50% (1,8 km), fără a avea și stație de epurare. Lucrarea a fost începută înainte de 1990 și a rămas neterminată, deversarea apelor menajere realizându-se în cel mai apropiat pârâu. Fose

septice există pentru majoritatea gospodăriilor, însă doar pentru WC-uri. Sunt rudimentare și în dezacord cu standardele de mediu. Doar cei „cu dare de mână” apelează la serviciul de vidanjare.

În rest, alimentarea cu apă se realizează în regim propriu, aproape fiecare gospodărie fiind dotată cu fântână. Cu toate acestea, în multe dintre sate apa nu este potabilă, după cum reiese din analizele efectuate, iar în verile secetoase fântânile încep să sece. Totuși, sunt sursa unică de apă a localnicilor de când se știu.

Toate satele sunt racordate la Sistemul Energetic Național care raportează că starea stălpilor de alimentare este bună, cu toate că, de fiecare dată când „se supără natura” mulți rămân la lumina lumânării. Problematică rămâne de asemenea alimentarea cu energie electrică a caselor situate dincolo de linia ferată, în localitatea Dobra, fără a mai aduce în discuție alimentarea caselor-cocioabe de la ieșirea din Dobra înspre Mihăiești, izolate de restul așezării.

Nu există rețea de gaz cu toate că s-a pus problema și a fost făcut un studiu de fezabilitate pentru comunele Dobra și Ilia care prevedea o conductă de înaltă presiune care să lege cele două comune menționate anterior de magistrala aflată la 15 km. S-au oprit la stadiu de proiect pentru că „gazul e foarte scump, nu ar renta [...] a încercat Ovidiu Munteanu la vila lui din Roșcani, dar până la urmă tot la centrală pe lemne a ajuns, cu gazul era mult prea scump” (reprezentant autoritate publică locală). Nu există sisteme centralizate de termoficare sau încălzire centrală, totul realizându-se cu lemne sau cărbune.

Există telefonie fixă și mobilă pentru că întreaga comună are o poziție favorizantă din acest punct de vedere, nefiind izolată. Satele Dobra și Lăpușnic sunt racordate de sistemul de televiziune prin cablu, iar restul au antene satelit. De asemenea, accesul la internet individual se poate realiza ușor prin abonamente cu furnizarea de telefonie, iar primăria pune la dispoziția celor interesați două săli de calculatoare. Există și o benzinărie, mai ales dacă se are în vedere faptul că mare parte din traficul greu dinspre Deva înspre Timișoara se realizează pe drumul național 68 A care traversează satele Lăpușnic, Dobra și Abucea.

Nu există groapă de gunoi, groapa a fost desființată pentru că era un focar de infecție, iar comuna nu a avut bani pentru groapa ecologică. Există un serviciu de salubritate asigurat de o firmă din Deva, care, o dată pe săptămână face acest serviciu celor care plătesc, ceilalți se descurcă cum pot, mărturie fiind malurile pâraielor și ale râului Mureș, pline de gunoaie. Primarul recunoaște că realizarea unei gropi ecologice nu rentează pentru că ar fi prea puțini cei dispuși să plătească pentru un astfel de serviciu, oamenii debarasându-se de resturi în regim propriu, neconsiderând că ar face vreun lucru rău, nimeni neintervenind pentru a sancționa acțiunile lor în nici un fel.

În mare parte, casele din comună sunt făcute din cărămidă și acoperite cu țiglă, având garduri, fiecare după posibilități, unii de lemn sau sârmă (cei mai săraci sau care încă lucrează la casă), iar cei mai bogați de fier sau turnate din beton cu ornamente. Nu sunt multe case ne-locuite, însă la unele dintre acestea se vede lipsa gospodarului pentru că gardul cade și pereții exteriori se coșcovesc. Nu sunt animale în curte și asta e semn de pustiu și uitare. Bătrânii au murit, iar copiii s-au împrăștiat pe la orașe sau au plecat de tot din țară. Moștenitorii nu au găsit cu cale să vândă și încă așteaptă ca să crească prețul pământului pentru a vinde. În general oamenii sunt gospodari și vor să îmbunătățească mereu aspectul gospodăriilor lor. Tot la două-trei gospodării se vede câte o mașină mai nouă sau mai veche parcată în curte,

mulți au antene de satelit, sunt unii care încearcă să facă câte un solar sau chiar seră de legume. Există lăcașe de cult în fiecare dintre sate, unele vechi, cele ortodoxe, dintre care multe necesită reparații, și altele noi, cele neoprotestante rezultate în urma efortului colectiv al enoriașilor acelei denominațiuni.

În localitatea Dobra, pe lângă case sunt câteva blocuri în care apartamentele au ceva valoare pe piață. Tot aici apar câteva „monumente” ale stopării expansiunii economico-imobiliare, câteva blocuri, unele aproape terminate, altele doar în stadiu de schelet de beton aflate chiar în centru. De pe vremea sistematizării satelor mai există încă un bloc în Lăpușnic, tot în centrul satului, fără canalizare și alimentare cu apă, un continuu coșmar pentru primărie și cei din jur pentru că în jurul acestuia locatarii și-au construit cotețe pentru animale, își taie lemne (singura modalitate de încălzire) și se comportă ca într-o gospodărie din rural, doar că supraetajată.

Sursele de venit în comună sunt asigurate din cultivarea pământului în regim de subzistență, prelucrarea primară și transportul lemnului, încadrarea la primărie, serviciile asigurate de Cooperatie, gardienii, magazinele și slujbele existente în zonă la care se face naveta.

Suprafața agricolă este cultivată în proporție de 25%, conform declarațiilor și estimărilor primarului. „La Lăpușnic, pe deal, aproape că nu se mai cultivă nimic. Înainte era vie, pășuni, pomi fructiferi.” Culturile sunt cele de cereale, porumb, cartofi și legume. Suprafețele de pășunat ar putea constitui o bună bază pentru creșterea intensivă a animalelor. Înainte de perioada comunistă și de colectivizare, pomicultura și viticultura erau surse importante de venit, dar în prezent sunt neglijate. Oricum suprafețele mari de terenuri arabile, fânețe și pășuni „se părgănesc” (reprezentant autoritate publică locală).

Există în momentul de față o fermă de melci care are rezultate bune, dar al cărui exemplu nu a fost urmat de către alții. Alte posibilități economice sunt reprezentate de o carieră de piatră în localitatea Roșcani și o balastieră în Dobra.

Mai există o timidă investiție în agroturism la Roșcani și ușoare tatonări în domeniu. Acestora li se adaugă cele două păstrăvării, una de stat care aparține Ocolului Silvic și una particulară în jurul cărora se intenționează ridicarea unei pensiuni. Înspre acest tip de investiții se îndreaptă și ideile primarului, cu toate că este conștient că lipsesc atracțiile turistice în zonă, iar cele care există nu sunt bine puse în valoare.

„Bugetul local este foarte mic pentru că impozitele pe proprietate sunt printre puținele surse de venit. Nu prea sunt investiții: „Lăpușnicul și Dobra nu au nimic, nu sunt firme, asociații, nimic” (reprezentant autoritate publică locală).“

Afacerile în Comuna Dobra se axează în principal pe exploatarea primară a lemnului și pe agricultură. Pădurile care ocupă o suprafață importantă din teritoriul comunei oferă destulă materie primă pe tăiere și prelucrare ceea ce face ca să existe în comună 2 gateri private și o firmă de transport a masei lemnoase unde sunt angajați aproximativ 70 de oameni. Acestora li se adaugă o altă firmă privată de prelucrare a lemnului, Silva, cu 60 de angajați unde se lucrează numai pentru export. Din păcate lemnul nu se transformă în mobilă, cu toate că înainte exista o mică fabrică specializată pe componente de acest gen. Materia primă este de cele mai multe ori făcută scânduri și trimisă mai departe fără a i se adăuga o plus valoare considerabilă și deci

fără a aduce un profit considerabil investitorului. Nici cei care muncesc nu trebuie să aibă o pregătire specială, ceea ce nu încurajează dezvoltarea pieței muncii în zonă.

„Cu lemne este un chinez la Dobra, care se ocupă cu lemnele, mai sunt gaterale, dar totul este doar prelucrarea primară și stocarea lemnului. Deci prelucrăm lemn.” (reprezentant autoritate publică locală)

Agricultura și ea suferă tot din lipsă de investiții. Cu toate că este vorba despre lunca Mureșului, o zonă agricolă importantă, nu putem vorbi de ferme și exploatare agricole de succes. Dacă la începutul anilor 90 câțiva antreprenori locali au luat în arendă suprafețe mai mari și au reușit să obțină profit, la un moment dat afacerile lor nu au mai mers și au ajuns în stadiul de faliment. Fosta viceprimărită aprecia că terenul agricol este arendat de persoane din localitate, dar exploatat neprofesionist.

Oamenii sunt refractari la a-și face asociații:

„Am fost, i-am dus, dar le e frică să ia credite, să investească. Acum nu mai au nici o șansă. Cei care și-au făcut credite, i-o luat banca și or rămas fără. Greu merge, și oamenii nu au curaj. <Cum dacă costă 3 miliarde sau 4. Iei un miliard juma de la bancă, cine riscă?> L-i frică la oameni. Ei nu-s obișnuiți să lucreze cu băncile. Adică are unu o fermă de melci și nu e mare lucru.” (reprezentant autoritate publică locală)

Există și investitori locali în agricultură, dar au cam dat faliment, iar acum fac tot ce pot ca să îi împiedice pe alții să investească și să câștige:

„Și la Lăpușnic au venit unii din Belgia să cumpere sau să arendeze teren. Nu vrea lumea. Vine Iuga și spune că nu e bun pământul și apar tot felul de discuții. Aia vroiau să facă o fermă, pe dealuri să se extindă. Doar că și oamenii nu vor să ia o decizie, să se despartă de pământul moștenit și împărțit fășii-fășii. Cei care ar dori să facă agricultură și să investească în asta au nevoie de suprafețe mari de teren, nu de mici bucăți răspândite. Vor chiar să cumpere, dar prețul pe care îl oferă este mic și se cam tem de contractele de arendă, chiar și de cele pe durata de 5 ani pentru că oamenii se răzgândesc foarte des, iar investițiile necesită un timp mai îndelungat ca să poată fi amortizate.” (reprezentant autoritate publică locală)

Comerțul este încă o sursă de venit pentru bugetul local, existând magazine în fiecare localitate: la Dobra 8 magazine, la Lăpușnic 3, la Rădulești 2, Roșcani 4, în rest câte unul în fiecare sat. Mai sunt 3 firme de transport care au sediul în comună și care asigură transportul persoanelor în special, naveta spre alte locuri de muncă din zonă fiind ceva foarte comun și considerat un avantaj pentru familiile cu salariați: Cornul Pres, Cristi Transport SRL și Mili Transport SRL.

Întrebați fiind cei din primărie despre grupurile vulnerabile din comună răspunsurile au fost cam la fel: săracii sunt cei care nu lucrează și care nici nu vor să lucreze. Sărăcia este văzută ca un rezultat al deciziei fiecărui individ:

„Săraci cu duhul, cei care nu lucrează. Nu găsești om să chemi la lucru și să-i dai și tot abia vin, și dacă vin, a doua zi beau banii și nu mai vin.” (reprezentant autoritate publică locală)

Aceeași idee se regăsește și la funcționarii primăriei, doar că aceștia nu au acceptat să fie înregistrați având anumite temeri că declarațiilor lor vor ajunge sus și ei vor fi afectați, chiar dacă au fost asigurați de confidențialitatea declarațiilor lor.

Unul dintre consilierii însă nuanțează puțin această perspectivă, acceptând faptul că săracii mai sunt și cei care au ajuns să trăiască din pensia de agricultor. Cei care trăiesc din ajutorul social sunt la fel considerați: „cei care trăiesc din ajutorul social, aceștia fiind cei care nu s-au integrat în nici un loc de muncă, nici înainte de 1989 și nici după”. În chestionar sunt raportate ca existând 40 de gospodării în locuințe improvizate și insalubre.

Zona indicată ca cea în care se concentrează sărăcia se află pe drumul dintre Dobra spre Roșcani, o aglomerare de case-cocioabe pe un deal, izolate de restul caselor, fără gard despărțitor între ele. Locatarii sunt romi despre care dosarele primăriei arată că un număr de 10-12 primesc ajutor social (conform chestionarului), dar numărul acestora crește la 20-25 în declarațiile primarului, cu toate că se recunoaște că mai sunt cazuri, dar unii nu și-au făcut dosar, iar alții nu îndeplinesc condițiile, depășind venitul, având chiar pământ în proprietate, dar pe care nu îl lucrează. Sărăcia nu este iertată sau compătimită, chiar dacă sare în ochi, chiar dacă cei afectați se străduiesc în felul lor să își depășească problemele. De fapt sărăcia și aprecierea gradului de sărăcie este relativă la nivelul după care se face aprecierea.

În încercarea de a înțelege mai bine activitatea desfășurată de către primărie pentru asistarea celor defavorizați află că asistența socială este asigurată de către 5 persoane: 2 institutori, 1 asistent social, 1 psiholog și 1 bucătar. Toți aceștia activează în cadrul centrului de zi, realizare de care cei din primărie sunt foarte mândri. Beneficiarii acestui centru nu sunt însă foarte clar delimitați de vreme ce în comună nu prea sunt grupuri care necesită asistență. Centrul de zi este descris ca fiind dotat cu o sală pentru luat masa, bucătărie, sală de duș, două toalete, săli de clasă (fiind chiar în incinta școlii), vestiar, magazie de alimente și un birou al șefului centrului. Mai există un frigider, o mașină de spălat rufe, un aragaz, veselă, tacâmuri, aspirator, televizor, un calculator cu imprimantă, jocuri, cărți și acces la internet. Toate acestea au fost descrise cu lux de amănunte, cu precizări, accentuând dotările oferite celor care au nevoie.

Atât din interviul realizat cu primarul, din cel realizat cu fosta primărită, acum consilier local, cu funcționarii din primărie, cu un om de afaceri din zonă, toți au căzut de acord că principala problemă a localității o reprezintă sărăcia determinată de lipsa locurilor de muncă. Primarul chiar se revoltă împotriva lipsei de implicare a oamenilor: „lumea s-a blazat, nu se mai implică, așteaptă ca primăria să facă, chiar să le curețe în fața porții”. Nici perspective nu sunt pentru că vorbim despre o localitate dintr-un județ puternic afectat de schimbările economice, un județ care încă suferă de pe urma închiderii exploatareilor din Valea Jiului, a combinatului de la Hunedoara.

La acestea se adaugă populația îmbătrânită a comunei, ceea ce nu poate constitui un punct de atracție pentru posibili investitori. Doar cei care încep să își cumpere case de vacanță în zonă mai aduc un suflu nou și încă ceva sume la bugetul local.

La lista problemelor cu care se confruntă localitatea, pe lângă sărăcie, generată de lipsa locurilor de muncă, fosta viceprimăriță, actual consilier local din partea PDL, mai adaugă lipsa fondurilor alocate pentru dezvoltarea rurală și problemele sociale.

Bugetul primăriei este foarte mic, astfel că primarul remarcă că nu poate să plătească nici salariile personalului angajat și nu poate avea nici investiții:

„Oamenii nu plătesc impozitul pe pământ, vin amenzile de la poliție și nu le plătesc, îi dăm în judecată și ne poartă prin tribunal. Este țara lui Papură-Vodă” (reprezentant autoritate publică locală).

Primăria are 22 de angajați, dintre care 10 sunt cu studii superioare, 9 sunt funcționari publici și restul contractuali. În organigramă mai este un singur post neocupat, cel de topograf, dar pentru acesta nu se prezintă nimeni din cauza condițiilor, a volumului de muncă și a remunerației mici. Cu toate acestea nimeni nu pleacă din primărie, chiar se fac angajări. Ultimul este un funcționar public la departamentul de Integrare Europeană care se ocupă cu proiectele, fondurile, tot ceea ce apare nou. Fosta viceprimăriță apreciază însă că numărul este prea mare față de necesități, că se încarcă organigrama și că primarul plătește datorii acumulate în timpul campaniei electorale.

Cerându-i să evalueze numărul personalului, acesta recunoaște că nu e un număr mic de angajați, ceea ce constituie un efort pentru buget, dar volumul de muncă este apreciat ca fiind mare pentru că cei de la centru „ne cer tot felul de statistici, ne cer să împărțim zahăr, lemne și apoi primăria este cea injurată” (reprezentant autoritate publică locală).

Salariile funcționarilor publici sunt mici, acesta fiind principalul motiv pentru care primarul nu reușește să aducă oameni competenți, cu studii superioare. În zonă nu sunt mulți candidați, ceea ce l-determină să apeleze la oameni din alte localități, iar aceștia să fie nevoiți să facă naveta. Funcționarul de la Integrare este din Hunedoara, iar cel de la Urbanism din Deva, ambii trebuind să facă naveta, care costă în medie 150 lei pe lună. Un efort apreciabil pentru un salariu de cam 800 lei.

„Nu ne vine unul de performanță, din zonă nu găsești” (reprezentant autoritate publică locală).

Actualul primar este de profesie inginer constructor, născut în Lăpușnic. Mare parte din viață și-a petrecut-o în Deva, dar la un moment dat s-a hotărât să se retragă spre locurile natale și a încercat, conform declarațiilor sale, să se înconjoare de oameni cu pregătire. Pe cei vechi din primărie i-a obligat să urmeze o facultate, chiar la fără frecvență în Deva sau în Hunedoara, tocmai pentru că legea interzice ca, chiar în comune, funcționarii de la anumite departamente și secretarul general al primăriei să mai fie fără studii superioare. Una dintre problemele legate de salariile funcționarilor este faptul că aceștia au posibilitatea să afle care sunt nivelele de salarizare ale dascălilor, existând o discrepanță foarte mare între ce primesc ei și cum sunt

remunerați mulți dintre profesori. De altfel, chiar primarul se arăta tare nemulțumit de această diferență, mai ales că invoca slaba pregătire a elevilor și deci slaba implicare a dascălilor în educația acestora.

Interviurile realizate în primărie cu funcționarii de la Departamentele de Integrare Europeană și Urbanism nu au putut fi înregistrate (vezi explicația de mai sus). Pentru că am fost introdus de către primar oamenii, m-au acceptat și au acceptat să vorbească deschis cu toate că se tem de un ascultător invizibil, care i-ar putea sancționa pentru spusele lor. Un tăcut vigilent veghează asupra a ceea ce spun funcționarii publici.

Ambii angajați sunt absolvenți de facultate, familiarizați cu calculatoarele și internetul, dar care preferă „un loc cald și sigur” unuia care presupune un oarecare risc, dar care ar avea potențial mai mare de câștig. Aceasta nu este o atitudine prea potrivită, mai ales pentru cel care are în sarcină să caute noi oportunități de finanțare și să se implice în scrierea proiectelor. Motivarea lui este minimală pentru că el nu are nici un beneficiu din toate acestea. El doar își consumă energie și timp pentru un lucru de care vor beneficia din plin alții, cei care ajung să fie manageri de proiect și care au posibilitatea să câștige sume respectabile. Ambii se plâng de salariile mici, de faptul că bugetul nu le permite nici să facă un nou raft pentru dosare în unul dintre birouri, dar când vine vorba de a deveni funcționari contractuali care să fie remunerați funcție de performanțe aleg partea sigură: ca funcționar public nimeni nu te poate da afară, nu poți fi atins de către nimeni, chiar dacă primarul se schimbă. Cu toate acestea se tem să nu fie cumva ascultați.

Primarul declară că pe plan local se înțelege bine cu aproape toți partenerii sociali, pornind de la cetățeni, biserică, școală, chiar și ONG-urile care au trecut pe acolo. Probleme sunt cu poliția comunală care nu răspunde apelurilor lansate: „dacă se organizează un târg, eu îi anunț să vină, dar nu vin” (reprezentant autoritate publică locală). Aceleași nemulțumiri sunt semnalate și de alți locuitori ai comunei referitor la activitatea aceste instituții.

În comună nu există ONG-uri „prea” active, cele care au făcut cu adevărat ceva sunt din Deva și s-au implicat în înființarea și dotarea centrului de zi, un proiect depus de către primărie în colaborare cu aceștia. Biserica mai este menționată ca fiind un partener social activ și care dorește să se implice în înființarea unui centru pentru bătrâni și copii, biserica fiind cea care vine cu sediu, primăria urmând a găsi fonduri pentru a asigura personalul, dotarea și amenajarea.

Primăria nu are un site actualizat, cu toate că materialele sunt gata pentru a fi afișate, doar domeniul trebuie cumpărat, dar din varii motive acest lucru se întârzie.

Primarul declară că periodic sunt organizate dezbateri publice pe diferite teme de interes local, dar perspectiva oferită de fosta viceprimăriță nuanțează puțin lucrurile. Aceasta declară că marea majoritate a deciziilor de interes local sunt luate în cadrul primăriei, în urma discuțiilor pe care le poartă primarul, consilierii locali și funcționarii primăriei. Tot în acest fel a fost dezvoltată și redactată Strategia de Dezvoltare Locală, scrisă până la urmă de această doamnă voluntară, dar care apoi, în urma unor împrejurări ciudate, ajunge în sarcina unui birou de consultanță din București, care, în schimbul unor sume de bani nu foarte mici (conform interlocutoarei mele) mai adaugă niște grafice, niște titluri și își arogă calitatea de autor. Strategia cuprinde 24 de proiecte pe care primăria ar trebui să le aibă în vedere în perioada 2007-2013:

Strategia de Dezvoltare Locală a comunei Dobra pentru perioada 2007 – 2013 cu cele 24 de proiecte:

1. amenajarea parcului din centrul de comună,
2. modernizarea străzilor Gării și Libertății din Dobra și a celor din Roșcani,
3. modernizarea drumului comunal (DC) 132 Stâncești - Stâncești Ohaba - Bujoru,
4. alimentarea cu gaze a satelor componente,
5. finalizarea distribuției de apă potabilă în localitate,
6. amenajarea unui centru de zi pentru copiii cu probleme deosebite în cadrul școlii generale din Dobra,
7. modernizarea sistemului de infrastructură pe DC 136 Mihăiești - Panc,
8. alimentarea cu apă din izvorul existent „Baniu” a satelor Roșcani și Mihăiești,
9. realizarea unui sistem de colectare și evacuare a apelor uzate din cele două așezări mai sus menționate, cărora li se adaugă și localitatea Lăpușnic
10. reparațiile la bisericile și monumentele istorice,
11. amenajarea de locuri de joacă pentru copii în localitățile Roșcani și Rădulești,
12. modernizarea pieței agroalimentare și de mărfuri,
13. realizarea sistemului de alimentare cu apă, colectarea și epurarea apelor uzate,
14. executarea de podețe și punți pietonale,
15. modernizarea drumului comunal (DC) 140 Dobra - Stretea, regularizarea și decolmatarea râului Mureș,
16. modernizarea DC 134 Dobra - Făgețel,
17. construirea unui dispensar uman, care să cuprindă cabinete de medicină generală și stomatologie,
18. realizarea sistemului de colectare și evacuare a apelor uzate, aici fiind incluse și lucrările pentru finalizarea stației de tratare din centrul de comună,
19. regularizarea albiilor pâraielor în Dobra, Lăpușnic, Făgețel, Panc și Abucea,
20. modernizarea sistemului de iluminat public,
21. modernizarea și completarea rețelei de alimentare cu energie electrică a străzilor din satele Dobra, Roșcani și Mihăiești,
22. modernizarea DC 136A pe raza satului Abucea,
23. amenajarea unui centru pentru persoane în vârstă în căminul cultural din Făgețel,
24. realizarea și modernizarea sistemului de canalizare în satul de reședință.

După cum se poate remarca marea majoritate a punctelor strategice se referă la infrastructură pentru că în viziunea primarului, dar și a celor care îl înconjoară, infrastructura atrage investitori.

Primarul se află la al treilea mandat și este membru PDL, la fel ca și primarul din comuna alăturată, însă aceasta nu ușurează relația cu Consiliul Județean care este de orientare liberală. Fosta viceprimărită este membră PNL, fiind susținută de către președintele Consiliului Județean în acțiunile întreprinse și în campania electorală. În momentul de față doamna în cauză este consilier local. Culoarea portocalie a conducerii primăriei Dobra nu ajută la distribuiri de bani realizate de către Consiliul Județean: „la banii europeni e mai ușor de ajuns că nu mai poate

interveni politicul. Acolo unde intervine politicul nu-s bani, s-a oprit” (reprezentant autoritate publică locală).

De asemenea, primarul invocă faptul că dacă până în 2008 cofinanțarea pentru bugetul local se dădea prin Ministerul de Finanțe pe baza unui algoritm, din 2008 totul este lăsat la „discreția Consiliului Județean care au dat cum au vrut ei, care s-au făcut că fac negocieri” (reprezentant autoritate publică locală), ceea ce a determinat ca primăria comunei Dobra, primarul fiind de altă culoare politică, să beneficieze de sume mult reduse față de alții și față de nevoi. Soluția pe care o vede primarul este ca aceste fonduri să fie alocate zonal, pentru a se evita implicarea politicului.

Consiliul local este format din 6 reprezentanți ai PDL, 3 PSD și 4 PNL, iar viceprimarul este de la PSD, ceea ce nu ajută foarte mult la nivel de Consiliu Județean, condus cu mână forte de un liberal.

Proiecte și experiențe pentru accesare de fonduri

Între 2004 și 2008 primăria comunei Dobra a depus mai multe proiecte, dintre care unul efectiv pentru fondurile europene, pe Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală, măsura 322. Celălalt proiect care trebuia să fie depus tot pentru fondurile europene era o colaborare prin înființarea unei asociații intercomunitare între primăria Dobra și primăria Lăpușnic, dar care nu întrunea punctajul necesar pentru a se califica pentru finanțare pentru că toate lucrările trebuiau să fie realizate în comun. Proiectul era în valoare de 6.300.000 Euro, tot pentru infrastructură. Cel depus pe măsura 322 a fost declarat câștigător, iar în august s-a semnat contractul. Valoarea lui este de 2.500.000 Euro și a fost primul din regiunea de Vest declarat câștigător, ceea ce a atras după sine numeroase probleme la care mă voi referi mai departe.

Un alt proiect este cel depus pe Ordonanța Guvernamentală 7, proiect pentru realizarea alimentării cu apă, canalizare și epurare pentru satele Lăpușnic, Rădulești și Stâncești în valoare de un milion de euro, care a fost aprobat, dar pentru care nu mai sunt bani, fondurile guvernamentale fiind oprite la sursă. Iar pentru că deja este aprobat un alt proiect pe măsura 322, proiectul anterior nu mai poate fi depus, lucrările rămânând la stadiu de studiu de fezabilitate și proiectare. Pentru proiectul câștigat contribuția primăriei este nulă, doar este nevoie de plata TVA-ului care apoi și-l vor recupera, suma de plată fiind obținută prin accesarea unui credit bancar sau prin virarea acesteia de către Consiliul Județean.

Primarul menționează despre proiectul pe fondurile de mediu pentru canalizare și epurare pentru localitatea Dobra, proiect depus pe hotărârea de guvern 40 pentru care apoi nu s-au mai dat banii. Primăria este în momentul de față informatizată datorită unui proiect PHARE la care au aplicat, atât primarul, cât și fosta viceprimărită, disputând calitatea de autor al acestei inițiative.

În momentul de față se dă în lucru sala de sport din localitatea Dobra, proiect în valoare de 600.000 Euro depus în cadrul unui program guvernamental, pentru care au primit recent

finanțare guvernamentală, fiind printre puținele proiecte pentru care primăria mai are teren pe care poate construi.

În afară de cele menționate mai sus primarul menționează și alte linii de finanțare precum Phare și Sapard. Dorința și interes pentru fonduri este, mai ales din partea primarului, care la sfârșit de mandat trebuie să dovedească că a realizat ceva concret, mai ales că nu pare să dorească să renunțe la a mai fi primar:

„Dacă nu le aprobă și nu primim banii, le depunem pe altceva și canalizare și alimentare cu apă. Drumuri am de făcut multe. Am făcut centrul de zi, am reparat școala cu fonduri UE, are apă caldă, bănci, calculatoare, doar că nu au ore de informatică, nu se preocupă de elevi [profesorii]” (reprezentant autoritate publică locală).

Când a venit vorba despre depunerea proiectelor oamenii au început să vorbească de problemele întâmpinate în a găsi și a accesa informația. Au păstrat aceleași canale de comunicare, adică informația este primită și așteptată să vină de la Prefectură și Consiliul Județean, urmând vechile modele. Au povestit despre acel dute-vino pentru că lipseau pagini/documente/semnături din proiect. Ceea ce le-a îngreunat procesul de completare a dosarului nu era faptul că trebuiau să adune aceste date, ci că nu li se spuneau toate observațiile și lipsurile. S-au văzut nevoiți să facă multe drumuri ca funcționarul să răsfoiască mai mult decât primele pagini. Erau trimiși înapoi ca să completeze, funcționarul precizând că nu e de datoria lui să îi ajute, să îi îndrume. Și-ar fi dorit să afle mai mult, ca să știe exact ce trebuie făcut ca proiectul lor să treacă, ce alte documente să adauge, ce să modifice la proiect.

Conversația a devenit din ce în ce mai animată când au început să povestească despre piedicile de după câștigarea proiectului pe Măsura 322. Au fost primii care au semnat contractul și deci primii cu care Oficiul Județean al Agenției de Plăți pentru Dezvoltare Rurală și Pescuit a trebuit să pună în aplicare setul de reguli primite de la București. Pentru că trebuiau să organizeze licitație și achiziții, iarși au urmat același drum înainte-înapoi:

„După anul nou mă duc din nou că deja m-am săturat. Proiectul este aprobat, semnat, tot, și acum trebuie să dau anunțul și ei trebuie să dea OK-ul pentru anunț, pe măsură 322, dar mă tot poartă. Dacă nu se realizează achiziția cât mai repede pierdem proiectul pentru că am semnat contractul în august. Am fost primii care am depus și care am câștigat din zonă” (reprezentant autoritate publică locală).

Oficiul Județean al Agenției de Plăți pentru Dezvoltare Rurală și Pescuit le dă oamenilor anumite răspunsuri, iar când aceștia sună la București află că lucrurile stau diferit, deci alte răspunsuri, ceea ce îi deusolează și demotivează. Până la urmă caietul de sarcini rezultat și agreat de către Oficiul Județean al Agenției de Plăți pentru Dezvoltare Rurală și Pescuit a fost unul foarte sumar, lăsând loc oricărei firme să participe la acesta, fără garanții, fără condiții. Oamenii deja râdeau pentru că tot procesul lor de a gândi condiții, de a își imagina cum ar trebui să fie cel care le va face lucrarea fusese în zadar.

Fosta viceprimărită, actual consilier local PNL, a încercat să acceseze un împrumut cu dobândă subvenționată prin programul „Fermierul” pentru înființarea unor culturi de legume. A plătit consultanța pentru scrierea proiectului, a plătit proiectantul, a obținut majoritatea actelor necesare, dar în momentul când a vrut să depună proiectul s-au schimbat datele și condițiile de accesare a împrumutului bancar. În acel moment a renunțat, chiar dacă dăduse sume importante de bani pentru că a realizat că nu își poate permite o asemenea rată la bancă.

Un alt antreprenor local care are trei magazine și două baruri în satele din comună, lucrează la Centrala termică Mintia, face naveta, lucrează în schimburi și de aceea își permite să aibă și afacerea lui. Lucrează cu familia, dar are și ceva angajați. L-am găsit în biroul lui care funcționează și ca magazie căutând în ziarele locale posibilitatea de a împrumuta bani pentru a își dezvolta afacerea. Mi-a povestit că e foarte greu să găsească suma, dar care să nu îl coste peste posibilități. Vrea să cumpere două apartamente în Dobra, apartamente pe care altfel le închiriaza pentru magazinul și barul pe care îl are acolo. Înainte de a se apuca de comerț a încercat cu agricultura. Avea 20 de ha pe care le lucra el și familia lui. Nu a mers, prea mari costurile și treptat a trebuit să renunțe. S-a reprofilat și nu îi merge rău, dar tot nu vrea să renunțe și nu simte că poate să renunțe la slujba stabilă și nu prost plătită, dar destul de grea și care necesită și navetă, de la Mintia. Doarme când poate pentru că acasă mai are și gospodărie și trebuie să își ajute părinții și soția. Muncă multă, continuă, dar nu vrea să renunțe. Ar vrea să mai facă ceva dar nu are bani pentru a investi, rămâne cu inițiativa pentru că e prea mic și prea sărac ca să acceseze altfel de fonduri.

Proiectele de viitor prevăd, după cum se menționa și în strategia de dezvoltare, realizarea canalizării și alimentării cu apă în toate satele, asfaltarea drumurilor și deci îmbunătățiri în infrastructură: „nu vin investitorii dacă nu am drumuri, apă și canalizare, iar unii întrebă și de gaz” (reprezentant autoritate publică locală). Vor să se dezvolte, ar vedea agroturismul ca pe o posibilitate, doar că nu sunt inițiative private, iar primăria nu se poate implica în toate.

Concluzii

Viața merge mai departe așa cum se poate, fără multă risipă de energie. Cred că așa așa putea caracteriza situația din Comuna Dobra. Se face câte ceva, poate că nu destul, sigur nu destul. Mereu se poate face mai mult, se pot găsi soluții, dar acolo unde funcționarii publici nu sunt motivați lucrurile au tendința de a stagna. Oamenii par ocupați sau poate sunt, au un loc de muncă stabil, un venit mic, dar sigur, unii mai au în gospodărie o grădină de legume și ceva animale. Se poate supraviețui, este o rețetă pentru asta. Ambiții mici pentru posibilități scăzute. Prea săraci pentru a accesa fonduri.

Măldărești

Melinda Dincă

Comuna Măldărești, județul Vâlcea, având primăria în satul cu același nume, mai cuprinde satele: Măldărești de Jos, Telechești și Roșoveni. Situată în partea central-sudică a României, în cadrul județului Vâlcea, se învecinează cu orașul Horezu și comuna Văideeni la nord, cu comunele Tomșani la est, Cernișoara și Oțeșani la sud, cu Stroești și Slătioara la vest.

Din perspectiva structurii geografice, satele comunei sunt situate în zona colinară premon-tană. Comuna Măldărești se află pe valea Luncavăț, între dealul Tomșanilor și Măgura Slătioarei. Teritoriul comunei este străbătut de râul Luncavăț și de pârâul Ciupa.

Există două variante principale de acces rutier în Măldărești: drumul național DN 67, care leagă Drobeta-Turnu Severin de Târgu Jiu și mai departe, de Râmnicu Vâlcea și drumul național DN 65C, care leagă Craiova de Horezu. Ambele drumuri naționale străbat orașul Horezu înainte de a devia spre Măldărești: DN 67 la 3 km de la ieșirea din Horezu înspre Târgu Jiu, iar DN 65C la ieșirea din Horezu înspre Craiova.

Satul Măldărești, cu cătunele: Ciupa (care leagă prin DN 67 Măldărești de Horezu), Treapt, Ciupa Linie, Ciupa Peste Apă, Ciupa Potreș, Necșoia, Crângu Orlii, Bela, Bolovan și Mucălești ocupă mai bine de două treimi din suprafața comunei. Aproximativ o treime din suprafața aparține satelor Măldărești de Jos cu cătunele: Lupulești, Măldărești de Jos și Luncă Măldărești de Jos. Iar satele comunei care ocupă cea mai mică suprafață și cu un număr redus de locuitori sunt: Telechești și Roșoveni.

Centrul comunei și al satului Măldărești unește printr-o răscruce de drumuri căile de acces spre toate satele aparținătoare. În centru se găsesc Primăria Comunei Măldărești, Căminul Cultural, Școala cu clasele I–VIII Măldărești, un magazin universal și bar și o mică întreprindere privată de prelucrare a lemnului.

Cu diversitatea spațiului său, în care predomină colinele și cu doar o mică câmpie, între râul Luncavăț și pârâul Ciupa, cu climatul răcoros peste an și secetos în mai toate verile, terenul agricol al comunei nu oferă decât o varietate restrânsă de opțiuni: culturi de porumb și cartof în luncă, câteva plantații de pomi fructiferi în zona colinară și mai peste tot pășuni și fânețe. Așadar, condițiile naturale și tradiția au imprimat ca ocupație principală, care a adus peste ani un randament deosebit comunităților măldăreștene, creșterea animalelor.

Principalele instituții publice ale comunității sunt Primăria Comunei Măldărești, Biserica Ortodoxă, unitățile școlare (trei grădinițe, două școli primare și o școală gimnazială), dispensarul (cu un singur medic și două cadre medii), Biblioteca Comunală Măldărești și Complexul Muzeal Măldărești.

Comunitatea măldăreștenilor însumează puțin peste 2000 de locuitori și aproximativ 870 de gospodării. Natalitatea este scăzută și populația îmbătrânită.

În Măldărești întâlnim o comunitate liniștită, cu locuitori harnici, gospodării mari și curate, drumuri bune și un aspect general îngrijit și primitiv. Sătenii ne spun că viața la țară e grea, însă ei sunt învățați cu munca și la nevoie se ajută între ei. Așa, bătrâni cum sunt, pentru că tinerii sunt plecați la muncă în oraș sau în țări străine.

Infrastructura comunei este alcătuită din două drumuri naționale (DN 67 și DN 65C) și drumuri comunale (DC 140, DC 141) aproape în totalitate asfaltate, reprezentând un avantaj extraordinar pentru dezvoltarea socio-economică a localității. O rețea importantă de drumuri laterale ce traversează Măldăreștiul leagă satele și micile cătune de restul comunei și de comunele limitrofe: Tomșani, Cernișoara, Oțeșani, Stroești, Văideeni și Slătioara. Acestea sunt fie asfaltate (11,4 km din totalul de 20 km de drumuri ale comunei), fie pietruite și se găsesc în stare optimă de funcționare:

„Drumurile sunt bune, bineînțeles, cu acordul primăriei s-au pavat, marea majoritate a drumurilor sunt pietruite cu calcar, cu piatră de calcar și anual zeci de kilometri de șosele sunt asfaltate. Ciupa, Măldărești de Jos, asfalt, și spre Horezu, cam aicea, patru kilometri, asfaltat. Bineînțeles, care se continuă înspre Horezu. Și în continuare, partea asta, înspre Telechești, este drumul care merge spre comuna Oțeșani. Asfaltat. Deja, în Telechești... toată comuna este asfaltată, spre Telechești se va asfalta, spre Necșoara nu și în rest este totul asfaltat. Cu șanțuri făcute, cu rigole, cu tot, pietruite cu pietre de râu, apoi pietruite cu calcar.” (reprezentant instituție publică locală)

Distanțele principale în interiorul comunei, între centrul de comună și localitățile principale sunt relativ mici: Măldărești centru – Măldărești de Jos: 7 km; Măldărești centru – Telechești: 15 km; Măldărești centru – Roșoveni: 10 km.

În prezent, legătura cu orașul Horezu se realizează cu autobuzele societății cu capital privat Normandia, cu autoturisme particulare sau cu ajutorul căruțelor, drumurile de acces fiind în stare foarte bună și recent modernizate.

Cu toate că teritoriul comunei este străbătut de două linii de înaltă tensiune, nu toate gospodăriile sunt electrificate. Din totalul de 800 de gospodării ale Măldăreștiului, aproximativ 30 de locuințe nu au curent electric, „la Roșoveni și încă în câteva case nu au electricitate și atunci stau la lumina lămpii” (femeie, funcționar public la primărie).

Majoritatea drumurilor din comună, cu excepția satului Roșoveni, au iluminat stradal.

„Public? Total, merge în toată comuna, în toate satele merge, cel mult la trei stâlpi este bec, cu neon” (reprezentant instituție publică locală)

Accesul la apă este de departe o problemă fundamentală a comunității din Măldărești. Pe de o parte, explicit enunțată atât de către locuitori, cât și de către reprezentanți ai autorităților locale, iar pe de altă parte, puternic afișată prin simboluri și acțiuni comunitare.

Pe toate străzile satului, la distanțe de câteva case una de alta, evoluează construcții deosebit de elaborate care găzduiesc fântânile satului. Fiecare este clădită dintr-o groapă cilindrică sau prismatică cu pereții pietruiti, cu ghizduri din piatră și/sau zidărie de cărămidă (împrejmuiri în jurul unei fântânilor de la sol în sus), săpate în pământ până la stratul freatic. Fântânile poartă acoperișuri din tablă zincată sau din lemn lamelar și de cele mai multe ori se găsesc în interiorul unor construcții din piatră sau cărămidă, cu picturi murale reprezentând scene biblice sau icoane ale sfinților care patronază fântâna. În interiorul acestor construcții sau alături de

gardul ce împrejmuiește fântâna, se găsesc crucile de înmormântare ale străbunilor în numele cărora sătenii (în principal dintre rude) au construit fântâna. Fântânile sălășluiesc fiecare sub patronajul unui sfânt și au fost clădite în memoria câte unui strămoș.

Toate aceste puțuri au fost construite de către săteni. Cele mai multe dintre ele au fost incluse în domeniul public, la întreținerea lor contribuind astfel și administrația locală:

„Sunt și puțuri din care alimentează mai multe gospodării? Da, mai sunt prin sat. Dar sunt făcute tot de oameni. Sunt la fiecare câte unul, și la 2-3 case. Noi le-am inclus în domeniul public pe alea care sunt în marginea străzii. Deci toată lumea are acces la apă? Da și nu. E o zonă secetoasă și de foarte multe ori cară apă cu găleata, vara. Chiar nouă ni s-a întâmplat. Cei care sunt mai sus rămân mai repede fără apă.” (reprezentant autoritate publică locală)

Cu toate acestea, aproape fiecare gospodărie are propria fântână, iar satul Măldăreștii aproape în totalitate și cătunele Ciupa și Treapt sunt străbătute de rețeaua de apă comunală. Rețeaua de apă a comunei alimentează 230 gospodării, adică aproximativ 30% din locuințe.

„Avem apă, care se plătește, dar nu în toată comuna. Există zone în care au și fântână și s-au pus și la rețeaua de apă.” (reprezentant autoritate publică locală)

Am spune că în Măldăreștii este acces la apă, însă anual în sezonul cald oamenii aduc deseori apă de la fântânile mai adânci, iar în zonele mai înalte ale satului fântânile rămân fără apă.

Comuna nu are sistem de canalizare. Există preocupare în acest sens din partea autorităților locale, sistemul de canalizare aflându-se pe agenda publică a comunei.

„N-avem deloc. În schimb avem proiect pentru canalizare.” (reprezentant autoritate publică locală)

În această situație, oamenii gestionează problema canalizării în regim propriu:

„Canalizare? Avem la școală, avem fosă septică, cu patru compartimente, după ultimele proiecte europene, cu totul, cu decantare, așa. Are fosă septică poliția, restul, pe contul propriu.” (reprezentant instituție publică locală)

Salubritatea în comună se realizează de către o firmă privată colectoare de gunoi menajer din Râmnicu Vâlcea. Această companie deservește 203 locuințe (aproximativ 23% din gospodării). Comuna are groapă de gunoi, care întrunește cerințele clasice și este avizată de Autoritatea de Mediu. În fapt, colectarea se face doar pe drumurile principale, ușor accesibile și doar din Măldăreștii Sat, centrul de comună.

„Avem serviciul de salubritate cu o firmă urbană din Vâlcea. Are o zi pe săptămână și vine și strânge, în satele în care poate avea acces ușor, adică la cele de jos... Le e greu să urce mașina aceea mare să... Dar fiecare are groapa lui de gunoi. Avem

o groapă de gunoi a localității noastre, dar care e administrată de un S.R.L. Și firma asta ce face? Colectează așa cum e și îi dă foc din când în când. Se face că a luat foc și... Da, ia câte-o amendă și... Ori a fost o mână criminală, ori... dar ne convine, că se debarasează groapa.” (reprezentant autoritate publică locală)

Primăria a demarat un proiect pentru colectarea selectivă a gunoiului menajer, pentru care s-a realizat printr-un program PHARE studiul de fezabilitate:

„Noi am făcut un proiect, studiu de fezabilitate, de PHARE, pentru colectarea selectivă a deșeurilor. Imaginația aia bogată că o să facem puncte de colectare, că o să luăm gunoiul, o să-l selectăm, o să... cândva.” (reprezentant autoritate publică locală)

Majoritatea sătenilor au însă modalitatea proprie de a gestiona gunoiul menajer: parte îl folosesc ca hrană pentru animale, parte îl ard.

Mai toate gospodăriile sunt conectate la rețeaua de televiziune prin cablu sau au antene digitale (Boom, Digi, RDS-RCS, Dolce) și totodată telefonie fixă, mobilă și acces la Internet.

Circa 15% dintre gospodării nu au antene digitale/cablu, Internet și telefonie fixă, nu pentru că n-ar avea acces, ci pentru că nu au încheiat contracte cu companiile furnizoare de asemenea servicii. De obicei, este vorba de locuitorii cei mai săraci, bătrâni cu venituri foarte mici, cei mai mulți dintre aceștia găsindu-se în satele Telechești și Rogojeni.

„Sunt și antene la cei care nu s-a extins cablu, și-au luat antene prin satelit. Cablu e în satul Măldăreștii aproape în întregime, iar în celelalte sate mai puțin. Unde e telefonie, de regulă au cablu - telefoane fixe. Acces la internet: Este, și acasă, la satele astea de centru, ceilalți, telefonia mobilă și atunci au și internet. Oamenii au calculatoare acasă? Da.” (sătean)

Comuna nu este legată la rețeaua de gaze. La nivelul administrației locale există intenția de a conecta comuna la rețeaua de gaze și s-au avansat discuții în acest sens cu responsabilii rețelei din orașul Horezu.

În ce privește fenomenele migrației din comună, doar excepțional apar situații de imigrație în Măldăreștii, în ultimii ani. Datorită prețurilor deosebit de mici ale caselor în localitate, pentru locurile frumoase și pentru zona cu oameni liniștiți, comuna pare atractivă. Însă dotarea slabă cu utilități face ca doar recent, după asfaltarea căilor de acces, să existe familii interesate de a veni aici. În perioada recentă au fost cumpărate câteva case de către persoane de la oraș, în special pentru un loc de petrecere a timpului liber și a vacanțelor și nu pentru a se stabili aici.

„În ultimii doi ani - trei. Și din București și din Craiova. Nu neapărat să se stabilească, dar își cumpără proprietăți. De ce? Sunt și prețurile mai mici și le place peisajul. Le place zona.” (săteancă)

Locuitorii tineri ai comunei emigrează temporar sau permanent în căutarea unui loc de muncă, în comunele dimprejur, în marile orașe din regiune sau mai departe, în țară și în străinătate. Între aceștia, distingem câteva categorii importante: cei plecați la muncă în străinătate, cu deosebire bărbați și mai rar familii întregi, navetiștii și familii tinere care au emigrat permanent în zonele urbane limitrofe, dar care rămân legați socio-economic de familia de origine rămasă în sat (gospodăresc bugetul familial în comun cu aceștia).

Principalele destinații pentru navetiștii din Măldăreștii sunt: orașul Horezu, comuna Berebești și orașele mai mari, Târgu Jiu, Râmnicu Vâlcea, Craiova. Transportul navetiștilor este asigurat fie de angajatori, fie prin firma de transport persoane Normandia. Destinațiile preferate pentru cei care pleacă în străinătate sunt: Italia și Spania.

„Nu, nimic. Nu. Foarte mulți sunt plecați în străinătate. Italia, Spania. De când au început să plece? De vreo 5-6 ani, mai bine. Dar în ultima perioadă au plecat mulți. Cam câți sunt acum plecați? Familii sunt... cred că vreo 100 de persoane, mai bine, sunt plecate din Măldăreștii. Unii decât bărbații, alții și-au luat și soția și copiii.” (femeie din Telechești)

„Vedeți dumneavoastră, depinde cum pierd locurile de muncă în partea asta, se restructurează, sau simt că devine o sărăcie a familie, nu, automat încearcă, din auzite, din auzite, pleacă în străinătate. Cam câți sunt? Din comună cel puțin cincizeci de familii sunt plecate.” (reprezentant instituție publică locală)

În comună există puține construcții noi, în ultimii patru ani administrația locală acordând 23 de autorizații de construcție pentru locuințe (reprezentând circa 3% din totalul gospodăriilor).

Majoritatea caselor satelor care formează comuna Măldăreștii sunt construcții vechi de peste jumătate de secol. Casele satului au în majoritate arhitectură tradițională, iar componența gospodăriilor este tipică pentru satele din zonele deluroase subcarpatice. Casele de locuit au acoperișuri cu pante constituite din șarpante din lemn ecarisat și cu învelitori din tablă zincată sau cu șindriile din lemn lamelar. Opțiunea pentru acoperișurile din tablă care înlocuiesc modelul tradițional al învelitorilor cu șindriile din lemn, se datorează în special rezistenței în timp și în fața intemperiilor (rezistență la vânt). Pe de altă parte, înlocuirea șindriilelor din lemn este relativ ușor de realizat și mai puțin costisitoare decât în cazul reparațiilor celor din tablă.

Casele sunt foarte bine îngrijite, au suprafață de locuit relativ mare și sunt înconjurate de curți care depășesc semnificativ suprafața construită, ajungând în general la 1000 – 1500 metri pătrați. Majoritatea caselor de locuit sunt înalte, construite în ultimul secol în stil arhitectural brâncovenesc, cu fațade tencuite și decorate cu arcaturi (serie de trei arcade postate în partea de sus a patru stâlpi, care formează împreună partea din față a pridvorului).

Înainte vreme, mulți dintre locuitori se ocupau cu construitul caselor, erau prin tradiție buni cărămidari, zidari, dulgheri, pietrari. Satele din zona Măldăreștiului nu au fost colectivizate și oamenii nu au fost ocupați în agricultura de CAP și și-au putut păstra meseriile tradiționale.

„Noi, cum să vă explic eu, noi până la Revoluție eram undeva de la medie în sus, pentru că erau mulți meseriași particulari, cum se zice, și lucrau în domeniul pri-

vat, deci nu lucrau la stat. Lucrau case și în Horezu, mult mai des, se lucrau multe case, și acum se lucră. Și la noi o să vedeți case frumoase. N-o să vedeți case urâte. S-a lucrat mult.” (apicultor, Măldăreștii)

Pentru că locuințele din comună nu au fost naționalizate, iar pământurile de pășunat, livezile și alte terenuri agricole nu au fost luate la Colectiv, viața sătenilor în timpul socialismului a fost mai ușor de trăit, iar comunitatea și-a păstrat specificul tradițional în toate palierele vieții sociale. S-au păstrat astfel multe dintre ocupațiile tradiționale, obiceiurile și ritualurile religioase și a rămas aproape intact spiritul comunitar de într-ajutorare al sătenilor.

După 1989, ritmul de dezvoltare al comunei a încetinit o dată cu diversificarea oportunităților de pretutindeni. Deschiderea căilor de acces spre zone urbane și spre străinătate, cu potențial de câștig bănesc mai mare, cu mirajul unei vieți mai ușoare, a atras măldăreștenii, în special pe cei tineri. În urma lor au rămas bătrânii satului, cu gospodăriile lor mari și îngrijite, cu vitele și caii lor în ogradă, cu neajunsurile, dar și cu bucuriile lor.

Astăzi satul este destul de lipsit de vitalitate, o realitate socio-economică care se rezumă la creșterea animalelor și agricultura de subzistență a fiecăruia în gospodăria sa și doar pentru uzul propriu. Fabrica de cărămidă, o mică întreprindere de prelucrare a lemnului, un depozit de materiale de construcții, câteva magazine mixte (5–6 magazine cu produse alimentare și cu terasă-bar) reprezintă toată dinamica economică a comunei și absorb împreună 50-60 de angajați.

„Să știți că s-au redus, nu mai sunt multe, la mine în sat decât unul mai e. În Măldăreștii de Jos, unul singur. În centru două, în Ciupa unul, și mai unul la Bogora pe centru. Deci nu sunt șapte-opt în total.” (sătean)

„Da, are unul, un bar, cum să zic, un privatizat de-ăsta are. Au făcut magazinul aici în vale, l-au demolat, că fac biserica acolo în vale.” (sătean)

„Magazine sunt, în fiecare sat există câte-un magazin, chiar aicea la noi sunt chiar două magazine aici în Măldăreștii, în centru. Sunt două în Măldăreștii de Jos, unul în Necșoia, unul în Telechești și cam atâta, că astea sunt satele.” (reprezentant autoritate publică locală)

Sectorul productiv din comună se rezumă la trei - patru mici întreprinderi private.

Firma SC Pretext SRL este producătoare de materiale de construcție, tâmplărie de aluminiu și PVC. Are sediul social în oraș, dar și-a deschis în urmă cu un an un punct de lucru cu zece angajați în Măldăreștii. Toți angajații sunt locuitori ai comunei. Afacerea a avut o evoluție promițătoare până în prezent, se dezvoltă și își va mări numărul de angajați.

„În domeniul construcțiilor și în domeniul tâmplăriei de aluminiu și PVC lucrez. Deci construcții și finisaje. Aicea am început de un an de zile. (...) Am vreo zece angajați.” (antreprenor local)

În centrul Măldăreștiului se găsește o mică întreprindere de prelucrare a lemnului, cu vechime în activitate de peste cinci ani și care are în prezent aproximativ 20 de angajați.

„Compania lui Ioniță, o fabrică de parchet și din prefabricate din lemn, tot cu vreo 20 de angajați.” (sătean)

La intrarea în Măldăreștii din direcția Craiova, întâlnim cea mai trainică întreprindere a comunei, fabrica de cărămidă. După cum ne spun bătrânii satului, întreprinderea s-a înființat înainte de război ca și componentă a companiei Olgăi Banci din Horezu. Întreprinderea cuprindea mai multe secții de producție în Horezu și aceasta din Măldăreștii și avea ca obiect de activitate fabricarea de bunuri meșteșugărești: produse din piele, stofe, textile, ceramică, mobilă și cărămidă. În anii 1950 întreaga fabrică este naționalizată și transformată în cooperativă de stat. În acest fel, fabrica din Măldăreștii devine cooperativă meșteșugărească. După 1989 cooperativa s-a privatizat și fabrica de cărămidă a schimbat până astăzi mai mulți proprietari. În prezent este deținută de o persoană din București și are circa șase luni pe an în sezonul cald, 20 – 30 de angajați. În timpul iernii, când producția de cărămidă este suspendată, angajații intră în șomaj până în luna aprilie, când producția se reia.

„Că nici pe ăștia nu mai sunt stăpâni oamenii și le-au vândut și pe ăștia. Oamenii au stat și-așa, pentru că de-aicea au ieșit, cred că vreo două generații, au ieșit la pensie. Acum i-a băgat în șomaj, pentru că ei beneficiază, lucrând cu carte de muncă, au posibilitatea să-i treacă în șomaj până în primăvară. Șase luni de zile este șomajul. În fiecare an așa se întâmplă.” (sătean)

Firma de transport persoane Normandia are sediul social în orașul Horezu, însă funcționează în Măldăreștii. În afara șoferilor, ceilalți angajați ai firmei sunt din Măldăreștii.

„Ar mai fi Normandia, e pe teritoriul nostru, dar e înregistrată la Horezu. Sunt angajați din sat la Normandia? Da, la toate. Cred că sunt vreo 5-6. Da, 5-6 de la noi.” (sătean)

Cele șase-șapte magazine ale comunei se distribuie pe întreaga suprafață a comunei, asigurând accesul tuturor sătenilor la bunurile alimentare de bază și la alte produse de larg consum. În majoritate, aceste magazine funcționează ca asociații familiale și prin aceasta nu asigură locuri de muncă pentru săteni în afara familiei.

Sectorul public, reprezentat prin câteva instituții locale, reprezintă un alt angajator important al comunei:

„Unde lucrează oamenii? Mai sunt școlile și dispensarul medical. Doctorul este din orașul Horezu, dar cele trei asistente sunt din Măldăreștii. La muzeu suntem opt angajați, dintre care muzeograful este din Vaideeni și restul sunt din Măldăreștii. Primăria are 18 angajați, toți din sat.” (reprezentant autoritate publică locală)

Statistic, gradul de ocupare al persoanele de vârstă activă din Măldăreștii este practic insignifiant pentru viața economică a comunei. Dintre cele 880 de persoane cu vârsta cuprinsă între 14 și 65 de ani (40% din populația totală a comunei), 777 sunt șomeri (80% din populația activă) și aproximativ 140 de persoane sunt plecate la muncă în străinătate (16% din populația activă).

Așadar, principalele surse de venit ale celor care lucrează și sunt în putere se găsesc în comunele limitrofe și în orașele mai mari din regiune. La Horezu, orașul cel mai apropiat și legat de comună prin două căi de acces – Măldăreștii Sat și cătunul Ciupa – își găsesc de muncă cei mai mulți. Pe urmă în comunele dimprejur. Unii fac naveta, iar alții se stabilesc acolo. Mulți lucrează fără acte și mulți sunt zilieri.

Navetiștii lucrează în câteva domenii de activitate, în ordinea frecvenței sunt preferate: construcțiile, serviciile (vânzători, paznici) și în producție, în fabrici. Cei care pleacă la muncă în străinătate, lucrează preponderent în construcții și în agricultură.

Bătrânii rămași acasă se ocupă în principal cu creșterea animalelor și agricultura. Terenul e potrivit, cu multe pășuni. Mai toate gospodăriile au în ogradă vaci, capre, porci și păsări. Se mai cresc, însă nu la fel de comun, cai și oi.

Tradițional, ocupația principală în comunitate a fost și rămâne creșterea animalelor mari. Relieful și condițiile climaterice au fost determinante în acest sens. Mai mult, pentru că locuințele din comună nu au fost naționalizate, iar animalele și pășunile oamenilor nu au fost luate de Colectiv, oamenii și-au putut gospodări avuția din ogradă după orânduiala satului, ca întotdeauna.

Pentru că oamenii se ocupă în principal cu creșterea vitelor, terenurile agricole au multe fânețe și sunt mai puțin cultivate cu cereale, legume și zarzavaturi. Cei mai mulți gospodari au pășuni și livezi. Pe dealurile comunei sunt și câteva arii cu viță de vie.

Până în urmă cu câțiva ani, mulți dintre locuitori se ocupau și cu albinăritul. Institutul de Cercetare Apicol București avea în apropiere de Măldăreștii o Stație de Apicultură unde oamenii își puteau desface produsele și de unde puteau achiziționa materie primă pentru creșterea și întreținerea stupurilor. Recent Stația s-a mutat, iar apicultorii nu mai au posibilitatea de a-și vinde produsele. În același timp, în ultima perioadă nu se mai primesc subvenții de la stat pentru transportul stupilor. Cu excepția câtorva, oamenii au renunțat la apicultură. Cei care mai au stupari vând miere, propolis, polen și alte produse apicole în Râmnicu Vâlcea, Craiova sau Târgu Jiu. Apicultura nu mai este însă rentabilă, a rămas doar o pasiune pentru puțini dintre locuitori și o întâlnim numai în 25-30 de gospodării din Măldăreștii.

„Stația de apicultură care era aicea s-a mutat, fiindcă a revendicat clădirea. (...) Mierea o cumpără cineva la Vâlcea, Craiova, Târgu Jiu. Nu la piață. Nu știu cum e în alte zone, dar la noi în Vâlcea, dacă vinzi un kil pe zi e mult. Și la Poliflor e șizeci de mii, optzeci de mii pe halcă, și dacă de duci în piață e o sută optzeci de mii, două sute borcanul de salcâm. Dar mie nu-mi convine să dau la borcan.” (sătean apicultor)

Cei mai săraci din localitate sunt bătrânii cu venituri foarte mici și fără familie care să-i ajute. Aceste persoane locuiesc în toate satele din Măldăreștii, neexistând o concentrație mai mare într-o anumită zonă a comunei.

În Măldăreștii nu există piață imobiliară, case și terenuri nu se vând decât foarte rar și la prețuri foarte mici. O gospodărie care se întinde pe 500 metri pătrați și include o casă cu două camere costă între 5.000 și 8.000 lei. Prețurile caselor diferă sensibil de zona din comună în care se găsesc amplasate. Cele din Măldăreștii Sat sunt cu circa 20-30% mai mari decât cele aflate în zonele fără utilități, cum este satul Roșoveni.

Locuitorii comunei plecați la muncă în străinătate sunt cei care își renovează casele, le fac mai mari sau își mai construiesc și case noi. În ultimii ani s-au construit circa 30 de case noi, dar s-au renovat multe dintre casele vechi ale satului. În general, renovarea nu schimbă linia arhitecturală a satului, doar că se folosesc și materiale de construcție moderne în locul celor tradiționale (de exemplu, acoperișurile din lemn lamelar sunt înlocuite cu cele din tablă).

Principalele probleme ale localității

Principalele probleme ale comunei Măldăreștii sunt lipsa locurilor de muncă din localitate și apa curentă.

Lipsa angajatorilor din satele Măldăreștilor și din zonele limitrofe a schimbat viața socială a comunității în toate privințele. Oamenii identifică ca și problemă majoră a comunei plecarea tinerilor în căutarea unui loc de muncă. Cu toate că oamenii plecați la muncă țin legătura cu familia din sat, totuși absența lor pentru perioade lungi creează dificultăți în viața celor rămași acasă și schimbă ordinea vieții, așa cum este ea de sute de ani.

Copii sunt lăsați în grija bunicilor sau a altor rude rămase acasă (școala a înregistrat 14 elevi aflați în curatelă de întreținere la bunici). Părinții îi îngrijesc de la distanță, se interesează de situația lor școlară prin telefon, vin să-și vadă copiii de câteva ori pe an și trimit bani de câte ori reușesc să strângă câte ceva. Bunicii și profesorii ne spun că așa se desfășoară viața copiilor din timpurile noastre, că cei mici sunt îngrijiți bine, că nu sunt cazuri de eșec școlar sau abandon școlar, că părinții trag la casa din sat și odată, se vor întoarce toți acasă, iar familiile se vor reîntregi.

„Sunt situații în care copiii care rămân singuri acasă? Copiii în general sunt lăsați în grija rudelor, cei care nu sunt în grija rudelor, mai le-am făcut noi câte-o curatelă și le-am dat în grijă la anumite persoane, mătuși, unchi.” (reprezentant autoritate publică locală)

„Nu e nici un pericol cu copiii respectivi, dar se simte lipsa părinților, când intri în discuții mai amănunțite, au un of pe inimă. Cât ar fi bunicul, dar părintele e părinte.” (reprezentant instituție publică locală)

Problema apei curente este majoră în satele din Măldăreștii. Cu toate că pe fiecare stradă a comunei întâlnim numeroase fântâni, iar oamenii au aproape fiecare în propria gospodărie o fântână, totuși problema apei curente este acută. Fântânile seacă deseori în timpul secetelor, când oamenii aduc apă de la puțurile mai adânci, pentru uz propriu și pentru animale.

Introducerea rețelei de apă curentă în toată comuna ar crește semnificativ calitatea vieții sătenilor. Nu numai că ar avea acces la apă pe toată perioada anului, însă ar putea să-și amenajeze în gospodăria camere de baie și încăperi pentru spălat.

„Sunt multe, în primul rând apa curentă, că nu este. Fiecare, cu fântâni, cine nu, fântâni comune, la 3-4 case. Și-au mai făcut bazine, dar nu... la rețea, cel mai bine, deci e un avantaj. Mașini de spălat automate, băi, toate. Așa nu dă voie, legea zice clar, din fântâna de unde ia trei familii, nu poți să tragi apa.” (sătean)

„Ce să vă spun, ne confruntăm cu apa, mai mult. Hai că io, așa... comuna-i frumoasă, oamenii sunt... fiecare își vede de treaba lui. Aicea cu apa. Asfaltul l-a făcut acum de Sărbători, dar apa, că n-avem apă. Noi și-astă vară, avem fântână în curte la copii, dar a secat de când. După primăvară n-am mai avut apă. Acolo și aicea (fântâna de pe strada) a secat. Și-n trecut și vara aialaltă.” (săteancă)

Situație grupurilor vulnerabile

Populația săracă a satului este formată din bătrânii fără familie, cu venituri foarte mici sau inexistente. În general, aceste persoane trăiesc din pensia în agricultură sau venitul din ajutor de la stat (Legea Venitului Minim Garantat). Ele formează grupul vulnerabil al comunei Măldăreștii.

„Nu avem marginalizați, să spun că avem un sector, din punctul meu de vedere sunt săraci ăia care au doar pensia de agricultor și cei care sunt în ajutor social - 170 de persoane. Sunt răspândiți cam peste tot. Și ăștia care sunt în ajutor social, nu sunt prea săraci, că au acolo, casă, au. Dar n-au de muncă.” (reprezentant autoritate publică locală)

„Nu avem, nu avem romi, nu avem decât români, se descurcă bine. Nu avem grupuri mai aparte de nici un fel, nu avem secte religioase, nu avem nimic.” (reprezentant instituție publică locală)

Îi mai ajută vecinii la munca în gospodărie și Primăria cu câte un ajutor constând în alimente de bază, lunar. Toți mai au în curte câteva animale, mai au o pășune cu fân și o grădiniță cultivată cu cele necesare traiului și în general se descurcă.

„Se ocupă Primăria în special de oamenii cu problemă, a făcut chiar ieri. Primarul duce la niște femei, care sunt în vârstă, le ducea lemne, de la firma de lemn a lui Ioniță Company, le duce lemne pentru iarnă. Am văzut că le-a dat zahăr, ulei și făină, le dă ajutor social. Vedeți, având la Primărie un asistent social, colaborarea cu el, le duce bani, ajutoarele respective, se interesează de ei. În special avem un primar foarte activ, se interesează de toți bătrânii din comună, de toți oamenii cu

probleme, dar de multe ori și depășește, pentru că fondurile știți cum sunt, fondurile sunt limitate.” (reprezentant instituție publică locală)

Problema bătrânilor fără venituri sau cu venituri foarte mici este o prioritate de prim rang înscrisă în Strategia de Dezvoltare a Comunei, la nivelul Primăriei. În acest sens, Primăria Măldăreștii a elaborat și a depus un proiect pentru crearea unui Centru de Zi Pentru Persoanele Vârstnice și speră ca în acest fel, proiectul să fie realizat cât mai curând, iar parte din problemele sătenilor vârstnici și săraci să fie soluționate.

Pentru moment s-au rezolvat unele dintre problemele stringente, legate de infrastructură și accesul la utilitățile de bază a persoanelor vârstnice aflate în dificultate, în satul Roșoveni. Aflat la circa 10 km de centrul comunei, satul Roșoveni este cel mai mic ca suprafață și în prezent populat numai de vârstnici. Din lipsa accesului la utilități și din cauza drumurilor proaste care făceau legătura cu celelalte sate, Roșoveniul s-a depopulat, în special în perioada ultimului deceniu. Din aceste motive, dar și datorită oportunităților de finanțare din fonduri externe, primăria a realizat și implementat câteva proiecte esențiale pentru creșterea calității vieții roșovenilor. Astfel că, în ultimul an au fost realizate lucrările asfaltare a drumului de acces către Satul Roșoveni din fonduri europene.

Primăria

Primăria Comunei Măldăreștii este amplasată în centrul localității, într-o clădire veche, ce are aspectul unei case brâncovenești autentice. Clădirea relativ mică este probabil neîncăpătoare pentru cei 18 angajați ai administrației locale.

Dotările tehnice din birourile Primăriei sunt adecvate și noi, achiziționate foarte recent ca rezultat al implementării unui program PHARE pentru dotări IT. Spațiul și mobilierul sunt aspectele care ar putea fi îmbunătățite în imaginea și funcționalitatea bazei materiale a instituției.

În ce privește resursele umane din cadrul Primăriei, întâlnim oameni bine pregătiți profesional (7 din cei 18 angajați au studii superioare, 6 sunt funcționari publici), capabili de a realiza munca de administrație și deosebit de implicați în activitățile pe care le desfășoară. Numărul mic de angajați în comparație cu necesarul de personal (15 posturi vacante) relevă interesul deosebit și dedicația cu care angajații își realizează sarcinile și activitățile de muncă.

Baza de pornire a bugetului Primăriei - taxele și impozitele - adică surse locale de venituri, sunt aproape insignifiante. Comuna neavând o viață economică solidă, fondurile din taxe și impozite provin aproape exclusiv de la populație și prea puțin de la agenții economici din localitate. Ponderea cea mai semnificativă în formarea bugetului local o au fondurile atrase de la Consiliul Județean Vâlcea, cele din fonduri guvernamentale (prin Hotărâri ale Guvernului României) și fondurile europene.

„De la bugetul de stat, prin Hotărâri de Guvern, prin Consiliul Județean mai primim. Surse locale, impozite și taxe, neavând firme... numai ce luăm de la populație. Drept pentru care noi avem salariul de mai nimic.” (reprezentant autoritate publică locală)

Fonduri europene

Primăria Măldăreștii se află în relații bune, de colaborare, cu instituțiile administrative județene, Consiliul Județean Vâlcea și Prefectura Județului Vâlcea. Consiliul Județean Vâlcea se implică activ în mai toate proiectele inițiate de Primăria Măldăreștii. Ajutorul Consiliului Județean constă în sprijin financiar (pentru aplicare dacă Primăria Măldăreștii nu are suficiente fonduri pentru contribuția proprie în cadrul proiectului), consultanță în elaborarea proiectelor sau în fazele de implementare și medierea pentru credite (în vederea obținerii finanțării). Deseori angajați și membri din Consiliul Județean sunt cooptați cu participare efectivă, ca membri în proiectele Primăriei Măldăreștii pentru a da greutate proiectului în faza de aplicare, prin CV-ul și experiența acestora în proiecte similare derulate anterior.

Școala din Măldăreștii și Primăria Măldăreștii au elaborat o serie de proiecte pentru dotarea și modernizarea școlii. Până în prezent s-au accesat în special fonduri PHARE pentru dotarea cu mobilier și alte componente ale bazei materiale a școlii. Recent, echipa din cele două instituții a elaborat un proiect pentru realizarea unui sistem de încălzire centralizat al școlii, care atrage atât fonduri europene (PHARE), cât și fonduri guvernamentale (de la ministerul de resort). Sistemul de încălzire centrală va utiliza apa termală subterană, motiv pentru care proiectul a necesitat o atenție specială și numeroase studii de fezabilitate (construcție, instalații, avize mediu etc.). Până în prezent a primit toate aprobările și inițiatorii lui sunt convinși că va avea succes.

De asemenea, Primăria a dezvoltat relații și cu asociații și organizații neguvernamentale, în special în cadrul proiectelor de dezvoltare locală sau regională.

Astfel că există o colaborare strânsă cu Fundația Parteneri pentru Dezvoltare Locală (FPDL), sub îndrumarea căreia s-a realizat Strategia de Dezvoltare a Comunei Măldăreștii. Strategia a fost elaborată în urma realizării agendei publice prin consultarea sătenilor (numeroase debateri publice organizate la inițiativa Primăriei cu invitarea tuturor sătenilor) și a conducerii celorlalte instituții publice locale (școala, muzeul, poliția, agenții economici etc.) și regionale (Consiliul Județean Vâlcea).

„Am făcut o strategie, cu tot ce implică asta, am consultat oamenii, am consultat câțiva edili locali, profesori, agenți economici, ce avem noi acolo, am luat niște oportunități și asta încercăm să accesăm. Știm că asta vor oamenii și când se ivește oportunitatea... Am consultat și oamenii, i-am invitat la noi în Cultural, au primit niște chestionare și am făcut strategia localității. Și de acolo tot timpul extragem. Acum sunt la modă proiectele pentru utilizarea surselor regenerabile de energie. Era undeva în strategie, nu era prioritară, dar era undeva. Acum că e oportunitate, am trecut proiectul. Omul vrea asfalt, apă și canal – am găsit măsura 322, am făcut proiectul, am aplicat.” (reprezentant autoritate publică locală)

O altă organizație neguvernamentală împreună cu care Primăria are relații de colaborare în cadrul proiectelor de dezvoltare este Fundația Phoenix Caritas din Râmnicu Vâlcea. Fundația Phoenix și Primăria Măldăreștii au realizat câteva proiecte pentru elevii școlii din localitate.

Primăria Măldăreștii are un istoric de colaborare și cu Fundația Parteneri pentru Dezvoltare Rurală. Această fundație a realizat în cursul anului 2008 un program de dezvoltare a turismului în diferite zone rurale din țară. În cadrul acestui program au participat membri ai Consiliului Local Măldăreștii și angajați ai Primăriei Măldăreștii în activitățile de concepere și elaborare a unui proiect de promovare a turismului zonal, Turism Rural în Depresiunea Horezu. Prezentarea propunerii finale a echipei din Măldăreștii a avut loc foarte recent (ian. 2009), iar rezultatele evaluării încă nu se cunosc.

În perspectiva imediată, Primăria Măldăreștii dorește să soluționeze una dintre cele mai importante probleme ale comunității, cea care privește aspectele de modernizare și dezvoltare a infrastructurii: rețeaua de apă curentă, rețeaua de canalizare și asfaltarea porțiunilor de drum comunal încă neasfaltate. În acest scop, accesează fonduri europene: Direcția de Finanțare AXA 3 care vizează calitatea vieții în zonele rurale și diversificarea economiei rurale, prin Măsura 322: Renovarea și dezvoltarea satelor. Până în prezent a fost depus un astfel de proiect pentru realizarea rețelei de apă curentă în comună.

Cele mai recente succese ale Primăriei Măldăreștii în accesarea de fonduri europene sunt:

- Asfaltarea drumului comunal Măldăreștii de Jos (2,93 km) și construcția pod aferent drumului peste pâraul Luncavăț, accesat printr-un program SAPARD (1.000.000 euro);
- Realizarea unui sistem integrat de colectare selectivă a deșeurilor Măldăreștii, accesat printr-un program PHARE (19.800 euro);
- Dotarea administrației publice locale cu echipamente IT, accesat printr-un program PHARE (46.143 euro);
- Creșterea capacității administrației publice locale, accesat printr-un program PHARE (106.000 euro);
- Dezvoltarea serviciului de voluntariat pentru situații de urgență în zona Horezu, accesat printr-un program PHARE (117.000 euro).

Obiectivele acestor proiecte se regăsesc în Strategia de Dezvoltare a Comunei Măldăreștii și constituie priorități între activitățile administrației locale.

„Aprobat și finalizat e cel de modernizare și asfaltare drum local Măldăreștii de Jos, 2,93 kilometri și pod peste drum, accesat prin program SAPARD. Accesat și în curs de finalizare, un program PHARE pe dotări IT. Cel cu SAPARD s-a terminat în 2007, cel cu dotările IT se termină peste două zile. V-am mai spus, colectarea selectivă a deșeurilor Măldăreștii, tot pe PHARE. Toate sunt urmare a strategiei pe care ați făcut-o? Da, au coerență în strategie. Am fost eligibili și pentru că aveam Strategia de Dezvoltare a Comunei realizată. Și-atunci data viitoare când veniți, poate vedeți trei sferturi din localitate asfaltată. Și apă și canal peste tot.” (reprezentant autoritate publică locală)

Problemele majore pe care le ridică accesarea fondurilor europene vizează, în optica angajaților Primăriei, următoarele aspecte:

Lipsa de informare a aplicanților cu privire la procedurile liniilor de finanțare nou introduse. Personalul angajat din primărie nu este informat în totalitate despre toate modalitățile de elaborare a proiectului decât prin ghidurile de aplicare accesibile online, care conțin informații insuficiente, consideră aceștia. Angajații Primăriei, care au fost membri în proiecte anterioare, consideră că au nevoie de cursuri de informare/formare în acest sens. Ei sugerează organizarea de cursuri de informare despre toate oportunitățile de finanțare și despre ghidul aplicanților pe fiecare componentă. Astfel, programele ar deveni mai accesibile. Totodată, se dorește ca personalul instituțiilor eligibile (în cazul de față primăriile) să fie anunțat și cooptat să participe.

Lipsa de informare și profesionalism a celor care administrează fondurile europene, în special a celor din organismele județene/regionale. Participanții în proiecte implementate din Primăria Măldăreștii consideră că primesc de la lucrătorii agențiilor regionale (acolo unde depun proiectele) consultanță minimală, că aceștia nu sunt bine pregătiți și de cele mai multe ori le oferă informații incorecte și incomplete atât în ce privește elaborarea, cât și în etapele implementării proiectelor. Totodată, în relația cu angajații agențiilor de administrare a fondurilor europene, aplicanții se simt tratați necorespunzător. Ei consideră că ar trebui să dezvolte o relație de parteneriat cu angajații organismelor de administrare a fondurilor europene, în timp ce în prezent au sentimentul unei dispoziții ierarhice, de inferioritate în raport cu aceștia.

„Ce-am pățit pe la Craiova pe la SAPARD, că-mi venea să nu mai vorbesc cu fetele alea, să plec, să renunț. Că dacă le vezi că nici nu stăpânesc problema și mai așteaptă totdeauna să vâneze greșeala, ca să te întorcă de nu știu câte ori. Nu, dar te supără rău de tot, te deranjează. Auzi doar: <Nu știm, nu se pune problema, nu ne ocupăm noi de treaba asta!> Eu m-am dus acolo cu intenția să mă-nvețe, să-mi spună cum să fac.” (primarul) „Dar nici cei care gestionează fondul nu sunt bine informați, ca să ne sprijine. Și sunt întotdeauna, te tratează ca și când ar fi patronul tău, șeful tău, stăpânul tău.” (reprezentant autoritate publică locală)

„Să-și angajeze personal care să ne ajute atunci când vrem să obținem informații, atunci când implementăm un proiect. Nu în momentul când ne ducem cu o parte a proiectului, în implementare, să ne spună: <întoarceți-vă cu el, că nu e pusă ștampila care trebuie.> Când vin în teritoriu, au ședință și asta-i tot, dar atunci când te duci, ia nu știu care pagină la control, nu e bine pusă ștampila cu Consiliul Local, trebuia aia cu Primarul, și îți dă proiectul în față. Și te întoarce, după ce muncești și faci tone de hârtii, te întoarce pentru un nimic.” (reprezentant autoritate publică locală)

Una dintre problemele acute ridicate de Primăria Măldăreștii este legată de aspectul cheltuielilor eligibile în proiect. (1) Primăria nu are, de cele mai multe ori, întreaga sumă pentru acoperirea cotei de cofinanțare. Din acest motiv, soluția imediată pentru atragerea acestor bani în fondurile primăriei este obținerea unui credit bancar. Iar dobânda creditelor nu este o cheltuială eligibilă în proiect. Ca soluție pentru acest neajuns se propune crearea de fonduri speciale pentru instituțiile de rangul primăriilor, eventual cu sprijin guvernamental, iar accesarea acestor fonduri speciale să presupună o dobândă mai mică decât se practică în sistemul bancar.

(2) În același registru se relatează și despre graficul cheltuielilor realizate în etapele de implementare a proiectelor. Ni se prezintă situația celui mai recent proiect PHARE încheiat chiar în perioada cercetării noastre în teren. După finalizarea licitației publice pentru achiziționarea unor echipamente IT și recepționarea acestora de către beneficiarul proiectului ca etapă în proiect (dotarea Primăriei Măldăreștii cu echipamente IT), urmează plata acestor bunuri achiziționate (30.000 euro). Unitatea de implementare a proiectului (UCRAP) nu a virat banii la timp, așa cum era prevăzut în graficul prestabilit în proiect. Plata achizițiilor în această situație trebuie realizată de către Primărie, până la sosirea banilor de la PHARE. Primăria consideră că realizarea plăților în mai multe tranșe prin ajustarea, renegocierea termenelor de acordare a tranșelor, pe parcursul derulării proiectului, după situație, ar atenua din efectele acestor neconcordanțe. Iar inconvenientul costurilor prea mari pentru a putea fi suportate de bugetul redus al unei primării rurale, cum este Măldăreștii, s-ar putea soluționa prin acordarea de facilități pentru împrumuturile bancare realizate în acest scop (depunere proiecte) sau prin crearea de fonduri speciale pentru aceasta.

Concluzii

Datorită experienței cumulate în ultimii ani în atragerea fondurilor europene, angajații primăriei se arată interesați de accesarea fondurilor postaderare în continuare și prezintă deschidere în a participa la toate sesiunile de informare și de pregătire în acest domeniu.

Sănnicolau Mare

Bianca Rusu

Orașul Sănnicolau Mare, județul Timiș e primul oraș dinspre graniță, dacă intri în țară pe la Cenad. Cu alte cuvinte, e cel mai vestic oraș din țara noastră. Vestul! Visul atâtor și atâtor concetățeni. Chiar și în timpul fostului regim, se spunea că cei din vestul țării o duc mult mai bine, datorită schimburilor de mărfuri făcute cu vecinii noștri, datorită ideilor la care sunt expuși, a schimburilor de experiențe, formale sau informale, cu țările vecine. Deci, gândindu-mă că merg la Sănnicolau, mă așteptam să întâlnesc un oraș frumos, modern, cu o infrastructură bine pusă la punct. Nu mică mi-a fost mirarea însă în momentul în care am ajuns la Sănnicolau Mare și am început să cunosc realitatea de acolo. Situația pare a fi paradoxală: pe de o parte drumuri de noroi, pe de alta, șomaj foarte mic. Pe de o parte un centru frumos luminat și aranjat, pe de alta periferii mizere, greu de închipuit că aparțin aceleiași unități administrative. Pe de o parte o echipă tânără la guvernare, pe de alta nici un proiect finanțat din fonduri europene. Cum se pot explica paradoxurile acestea? Ce se ascunde în spatele a ce se vede? Răspunsurile localnicilor (autorități locale sau cetățeni), ca și informațiile obținute prin observațiile făcute la fața locului, respectiv cele din chestionarul completat de reprezentantul primăriei în luna octombrie 2008 și cele din planul strategic de dezvoltare al orașului stau la baza redactării acestui studiu de caz. Datele obținute sunt grupate, ca și în celelalte studii de caz, sub diferite categorii de interes, încercând să aducă o imagine complexă asupra situației comunei: localizare, infrastructură, populație, dezvoltare socio-culturală, dezvoltare economică, atmosfera politică, descrierea primăriei și a activității acesteia, situația grupurilor vulnerabile, accesarea fondurilor necesare derulării proiectelor, concluzii.

Situat în partea de nord-vest a județului Timiș, în Câmpia Mureșului inferior, pe râul Aranca, Sănnicolau Mare este cel mai vestic oraș al României. Din punct de vedere al mărimii, este considerat a fi al treilea oraș din județ, după Timișoara și Lugoj. Mai mult, Sănnicolau Mare face parte din Euroregiunea Dunăre-Criș-Mureș-Tisa (DKMT), înființată în 2007, care include cele patru județe ale Regiunii Vest, patru comitate din Ungaria și regiunea autonomă Voivodina din Serbia.

Atestat documentar în anul 1247 (cu denumirea de Sănnicolau, după numele mănăstirii de aici care avea hramul „Sf. Nicolae”), Sănnicolau Mare este un oraș de graniță, având 6 km de frontieră cu Republica Ungaria, pe cursul râului Mureș. Străbătut de vechiul drum european Timișoara – Viena, orașul a devenit un centru nodal important în zona de vest a României. În prezent, orașul se află pe drumul european E70, la 64 km de Timișoara și la 14 km de Punctul de Trecere a Frontierei Cenad – Kizombor, la 26 km de Serbia-Munteșu și la „35 km de punctul cel mai vestic al țării, borna TRIPLEX CONFINIUM (1920), borna de frontieră ce marchează granița în trei direcții a celor trei state: România, Ungaria și Serbia-Munteșu” (plan strategic de dezvoltare).

Întinzându-se pe o suprafață totală de 16.856,15 ha, așezarea sa îi conferă un potențial natural bogat, fiind situat la 5 km de Lunca și râul Mureș (unde se practică pescuitul sportiv).

Tot în componența orașului intră și 4 insule (insulele 4, 5, 8 și 9), stabilite prin măsurătorile din 1996, respectiv Lacul Bara lui Buciuman.

În ciuda faptului că edilii actuali sunt conștienți de starea în care se află infrastructura orașului - „suntem foarte, foarte mult rămași în urmă” (reprezentant autoritate publică locală) sau în cuvintele promotorului local³³ „stăm cât se poate de prost [...] cam toate au ajuns la finalul acestei durate [de viață]” - deocamdată situația este destul de descurajantă.

În Sânnicolau se poate ajunge atât pe care rutieră (legătura dintre Timișoara-Sânnicolau Mare prin E70 care asigură un acces facil către vestul Europei), cât și pe cale feroviară (asigurat de tronsonul Timișoara – Sânnicolau Mare – Arad printr-o cale ferată electrificată). Mai mult, cei care preferă calea aeriană pot călători cu avionul până la Aeroportul Internațional Timișoara, situat la 80 km distanță, de unde pot lua fie trenul, fie mașina până la Sânnicolau Mare.

În oraș există 63 km rețea de drumuri, din care 31 km sunt asfaltați. Cu toate acestea, condițiile drumurilor sunt în mare măsură deplorabile „încă mai avem drumuri de noroi, din păcate nici măcar pietruite” (reprezentant autoritate publică locală). Tot el afirmă că „avem de ordinul zecilor de km în oraș care ar trebui asfaltate [...] la fel și trotuarele”. Nici situația parcarilor nu este mai bună. Deși există locuri de parcare, acestea nu sunt amenajate corespunzător și oamenii nu le folosesc „când plouă totu-i plin de noroi și oamenii nu-și lasă mașinile-n noroi” (reprezentant autoritate publică locală).

Sistemul de aprovizionare cu apă este și el de o calitate îndoielnică. Rețeaua de apă potabilă nu acoperă tot orașul, iar acolo unde există este veche, iar dimensionarea este necorespunzătoare, astfel că, pe timp de vară, locatarii de la etajul doi rămân fără apă.

„Noi avem aproape 100%, tot orașul acoperit cu coloana asta de apă potabilă, [...] dar o mare parte [din conducte] sunt colmatate. În plus, sistemul de epurare a apelor reziduale este, la rândul lui, nefuncțional, stația de epurare nu mai funcționează de 10 ani deloc” (reprezentant autoritate publică locală).

Sistemul de canalizare, reziduuri menajere și ape pluviale lipsește în mare parte din perimetrul orașului.

„Sânnicolau are aproximativ 20% din oraș introdusă canalizarea, dar și din cei 20%, pentru că au fost făcuți pe vremea lui Ceaușescu [...], în mare parte îi deteriorată” (reprezentant autoritate publică locală).

Un localnic afirmă: „canalizare? Nu este! Orașul plutește! [...] A existat chiar și un conflict cu Ungaria în trecut datorită poluării apelor”.

³³ Promotorul local este un agent de dezvoltare care acționează specializat, ca interfață între administrația publică locală, comunitate și instituții extralocale, orientat în special spre gândirea strategică și identificarea oportunităților de dezvoltare. Promotorul local are rolul de a promova și facilita dezvoltarea locală prin întărirea capacității instituționale și profesionale a administrației publice locale, în scopul creșterii nivelului de trai în zonele rurale. Principalele atribuții aferente postului sunt: elaborarea unui studiu strategic de dezvoltare locală pentru comună, elaborarea de programe spre finanțare, asistarea întreprinzătorilor locali, a agricultorilor, a ONG-urilor, asigurarea managementului implementării strategiei de dezvoltare, asistarea Consiliului Local în pregătirea deciziilor privind inițierea unor programe și proiecte de dezvoltare etc.

Încălzirea este centralizată, pe gaz, însă din nou nu toți cetățenii pot beneficia de acest serviciu. „Sunt zone fără gaz” (localnic). Din explicațiile primarului reiese că „centralele termice existente asigură încălzirea la zona de blocuri și la o parte din instituțiile publice. La rândul lor, acestea necesită îmbunătățiri”.

În condițiile în care apa potabilă nu este de calitate, este oarecum de așteptat ca nici sistemul de colectare și depozitare a gunoaielor să nu fie la standarde europene.

„Avem o groapă de gunoi la care avem termen de închidere până în 2010. Nu știu cum o să reușim. Suntem prinși în master-plan și la gunoi, și la stația de epurare, un master-plan la nivelul întregului județ. Probabil că vor fi operatori regionali care vor prelua aceste servicii și le vor gestiona ei” (reprezentant autoritate publică locală).

Situația este puțin îmbunătățită la nivelul accesului la electricitate. Astfel, localnicii admit că Sânnicolau beneficiază de „iluminatul parțial al străzilor” (localnic) chiar dacă uneori „nu sunt becuri pe stradă” (localnică de etnie romă). Din perspectiva autorităților publice locale, pentru această problemă s-a găsit soluția și urmează să fie implementată în curând,

„Iluminatul public stradal în linii mari funcționează. [...] Urmează să se semneze contract cu un prestator de servicii, o firmă, care să se ocupe de întreținerea acestuia” (reprezentant autoritate publică locală).

Opiniile primarului și ale cetățeanului diferă destul de mult la acest punct. Din punct de vedere oficial, mi se spune că există acces facil și divers la surse de comunicații și informare (telefon fix și mobil, internet, cablu TV). Probabil că acest lucru e adevărat în mare măsură. Însă pentru cetățeanul pe care l-am întâlnit și care încearcă de mult timp, fără succes, să obțină conectare la linia telefonică situația e „dezastru”.

Serviciile de sănătate se află și ele în vizorul autorităților locale. În momentul de față, pe raza orașului, bolnavii pot beneficia de unul din cele 70 de paturi din Spitalul Municipal sau de serviciile oferite de medicii de specialitate ce lucrează în spital, la Policlinică sau la cabinete private.

Din datele statistice existente la primărie rezultă că, în anul 2008, populația stabilă a orașului număra 13.242 de locuitori, din care 6907 (52,2%) sunt femei. Dacă analiza se face și pe grupe de vârstă, situația se prezintă în felul următor:

Populația	Vârsta 0-18 ANI (număr)	Vârsta 18-60 ANI (număr)	Vârsta peste 61 ANI (număr)
Populația	3098	8114	2030
Bărbați	1587	3973	775
Femei	1511	4141	1255

Din punct de vedere al apartenenței religioase, la nivelul comunității se pot identifica 7 culte. Dintre acestea, numărul cel mai mare de credincioși îl au Biserica Ortodoxă (7632), Biserica Romano-Catolică (2326), Biserica Greco-Catolică (967). Alte biserici reprezentate în localitate

sunt: Biserica Penticostală, Biserica Baptistă, Martorii lui Iehova, Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea.

Fiind oraș de graniță, acest aspect influențează și componența etnică a localității. Astfel, la recensământul din 2002, din totalul de 12.914 persoane în Sânnicolau Mare conviețuiau români (9917), maghiari (1209), bulgari (468), sârbi (463), germani (411), romi (364), slovaci (16), alte etnii (66).

Fenomenul migrației afectează Sânnicolau, dar, poate într-un mod surprinzător, prin imigrație. Datorită locurilor de muncă create, „am avut cel puțin până acuma [...] peste 10 000 de locuri de muncă” (reprezentant autoritate publică locală), în fiecare zi existau un număr de aproximativ 5.000-6.000 de navetiști. În afara lor, mai există persoane care s-au mutat în comunitate și altele care ar fi vrut să se mute însă nu au reușit din cauza lipsei de locuințe. Fenomenul de emigrație este prezent și el, fără însă să afecteze foarte tare dinamica populației din localitate. Un loc important în viața localității l-a jucat Școala Inferioară de Agricultură, construită în 1799 de către contele Cristofor Naco și Gimnaziul de Stat, construit în 1894. Aici s-a născut în anul 1881 compozitorul Béla Bartók.

Chiar dacă situația suportă îmbunătățire, este de remarcă faptul că la nivel de oraș se pune un mare accent pe educație, oferindu-se copiilor posibilitatea de a învăța în limba maternă. Astfel, din cele 5 grădinițe funcționale (6 din alte surse), copiii le pot alege pe cele cu predare în limba română, maghiară, respectiv germană. Ulterior, elevii din clasele I-VIII pot opta între mai multe limbi de predare: română, maghiară, germană sau sârbă. Elevii de liceu, la rândul lor, au două opțiuni, de data aceasta fiind vorba de alegerea profilului. Ei pot opta pentru profil agricol, respectiv uman.

În privința petrecerii timpului liber, copiii se pot decide pentru a merge în parcul de copii (parc ce urmează a fi renovat, în timp ce adolescenții pot frecventa una din cele două grupe de fotbal înființate de primărie anul trecut. Pentru viitor se dorește înființarea unei baze sportive pentru tineret care să ofere alternative atractive de petrecere a timpului liber pentru această categorie de vârstă. Adulții pot alege o plimbare în zona pietonală din centru, o zi de pescuit, un spectacol organizat la sala de spectacole pe care o deține primăria.

Sânnicolau Mare, așa cum reiese din descrierile de mai sus, se bucură atât de un teren fertil, adecvat pentru practicarea agriculturii, cât și de o industrie mult mai bine dezvoltată decât în alte părți ale țării. Deși primarul estimează că terenul arabil este cultivat în proporție de peste 80%, totuși populația activă poate fi întâlnită cu preponderență în următoarele domenii: industria prelucrătoare, administrația publică, învățământ sau sănătate.

În ceea ce privește industria de pe raza orașului Sânnicolau Mare, se observă că ea se află în plin proces de dezvoltare (cel puțin până la declanșarea crizei economice), fiind privatizată într-o proporție de 90% (strategia de dezvoltare). IMM-urile, în special cele din sectorul serviciilor/consumului, sunt și ele în plină dezvoltare pe baze economice solide. Economia orașului a cunoscut în ultimii ani o inversiune de tendință datorită poziției strategice pe care o ocupă, fapt care a atras o serie de investitori importanți. Cele mai mari companii sunt Delphi Packard Electric (cablaje electrice pentru componentele auto ale mașinilor fabricate de General Motors), cu peste 4.300 de angajați, și compania italiană Zoppas Industries (rezistențe electrice pentru aparate electrocasnice) cu peste 2500 de angajați. Pe lângă acestea, la sectorul industrie mai contribuie tâmplăriile, fabricile de confecții, fabricile de încălțăminte care au, la rândul lor, câte

100-150 de angajați. Datorită cererii mari de forță de muncă, polul industrial astfel creat asigură locuri de muncă și localităților înconjurătoare (inclusiv pentru cei din Timișoara). În aceste condiții, se constată o lipsă acută a forței de muncă. Încercarea de a atrage noi resurse umane este îngreunată de lipsa de locuințe pentru noii sosiți. De asemenea, s-a constatat că datorită calificării în general ridicate a forței de muncă, aceasta s-a adaptat ușor condițiilor de la noile locuri de muncă, dar că fluctuația personalului este peste medie din pricina salariilor mici.

Sânnicolau Mare oferă o paletă restrânsă de posibilități pentru turism cultural, istoric și drumeții. Una dintre puținele oportunități care ar putea fi transformată într-o atracție regională ar fi amenajarea unui ștrand termal la standarde UE și înființarea unei baze de tratament pentru bolnavi, folosind virtuțile speciale ale apei. Alte obiective ar putea fi: Muzeul orașului, Castelul Nako, zona de agrement de pescuit “Balta Buciuman”, Complex sportiv, Hipodrom, Casa memorială „Bartók Béla”.

În condițiile în care Sânnicolau Mare asigură locuri de muncă și pentru navetiștii din localitățile învecinate, nu este deloc surprinzătoare declarația primarului: „până de curând eram cunoscuți ca orașul fără șomeri”. Aceași idee este întărită și de un reprezentant al autorității publice locale:

„Eram prima localitate din România care nu avea șomeri. [...] Înainte de criză, veneau zilnic 6 autocare cu angajați de la Timișoara. Dacă nu începea criza, eram pe punctul de a face un parteneriat cu cei din Iugoslavia, satele de lângă graniță, să aducem angajați de la ei”.

Venind în sprijinul localnicilor, AJOEM, agenția locală Sânnicolau Mare, a organizat și organizează periodic cursuri de calificare (pentru absolvenții de liceu) și recalificare pentru a le spori șansele de angajare. Deși criza economică se resimte și aici, efectele ei sunt mai puțin nocive deocamdată. Astfel, încă nu s-au închis fabrici, dar nici nu se fac angajări. S-au făcut în schimb reduceri de personal, ajungându-se astfel la o rată de șomaj de 7-10% în ianuarie 2009. „Se pare că va crește lună de lună” (reprezentant autoritate publică locală).

Nivelul de trai în Sânnicolau Mare e perceput diferit, nu doar de oameni diferiți, dar și de aceeași persoană în momente diferite ale conversației. Pe de o parte, primarul afirmă că „nivelul de trai [e] foarte bun. Comparativ cu ceea ce se întâmplă la nivel național, foarte bun. Un venit mediu pe familie de 10-15 milioane, dacă muncesc doi în familie”. Un alt reprezentant al autorității publice locale are o opinie puțin diferită: „nivel mediu de trai... în sensul că nu moare nimeni de foame, dar nici nu-și pot permite de exemplu un concediu în străinătate... sau la mare”. Dacă la acestea se adaugă condițiile generale de trai datorită infrastructurii slab dezvoltate ajungem să înțelegem abordarea acestui subiect din strategia de dezvoltare: „nivelul de trai scăzut al populației se datorează în primul rând salariilor mici practicate de majoritatea societăților (salariu sub 1000 RON/lună) și a numărului mare de persoane inactive”.

La acestea se mai adaugă prețul locuințelor.

„Este foarte mare. Un apartament cu 3 camere [...] era 35-40000 EU. Casele 60, 70, 80000 EUR. 100000 EUR” (reprezentant autoritate publică locală).

Prețurile au crescut în momentul în care s-au deschis cele două fabrici mari (1999-2000). În momentul de față s-au mai diminuat din cauza condițiilor puse de bănci la obținerea creditelor. Din aceleași motive au încetat și construcțiile.

Astfel, chiar dacă „salariații sunt mai numeroși decât pensionarii, dar nu cu mult” (reprezentant autoritate publică locală), dacă „există stabilitate la locurile de muncă” (reprezentant autoritate publică locală), dacă sursele de venit ale oamenilor provin atât din agricultură, cât și din industrie, iar romii lucrează și ei ca zilieri în gospodăriile restului populației, totuși 69 familii primesc ajutor social, iar 1666 familii au primit ajutor pentru încălzire pe perioada 2007-2008 (chestionar).

Consiliul local este format din 17 consilieri, din care 10 reprezentanți ai PD-L, 3 ai PSD și 4 ai Alianței pentru Timiș. Primarul, ales la ultimele alegeri, este membru PD-L și are și funcții în cadrul partidului la nivel de județ. Acest lucru îi facilitează relația cu Consiliul Județean al cărui președinte este tot membru PD-L. Din discuțiile avute nu a reieșit nici un fel de animozitate pe criterii politice între angajații primăriei.

Odată cu instalarea noii administrații obiectivul general al primăriei a devenit „ridicarea, în termen de 7 ani, cu cel puțin 30 % a nivelului de trai al locuitorilor orașului prin consolidarea sectorului economic și întărirea colaborărilor naționale și internaționale în beneficiul tuturor părților implicate” (strategia de dezvoltare).

Pentru realizarea obiectivului general au fost identificate o serie de obiective specifice pentru dezvoltarea orașului Sănnicolau Mare: atragerea și reținerea de investitori în vederea diversificării activităților economice; atragerea de noi resurse umane și creșterea gradului de perfecționare a populației în vederea ridicării nivelului de trai în Sănnicolau Mare; încheierea de parteneriate formale și informale funcționale atât în România, cât și cu alte state membre ale Uniunii Europene în vederea sporirii schimburilor de experiență cu diverși parteneri în beneficiul tuturor celor implicați.

Aceste obiective sunt ulterior defalcate pe axe prioritare de dezvoltare pentru perioada 2008-2015, după cum urmează:

- AXA 1. Îmbunătățirea infrastructurii;
- AXA 2. Dezvoltarea mediului înconjurător;
- AXA 3. Dezvoltarea mediului de afaceri;
- AXA 4. Dezvoltarea potențialului turistic;
- AXA 5. Valorificarea și dezvoltarea capitalului uman și a serviciilor sociale;
- AXA 6. Adaptarea Administrației Publice Locale la cerințele UE.

În ianuarie 2009, în primărie activau 123 de angajați împărțiți pe servicii, birouri și compartimente. Diferențele între diferitele forme de organizare constau în numărul angajaților executanți, respectiv pe posturi de conducere, care revine grupului respectiv. Astfel, birourile sunt formate din minim 5 posturi de execuție și unul de conducere, în timp ce serviciile au minim 7 posturi de execuție și unul de conducere. Toate funcțiile care sunt îndeplinite de un grup de angajați care nu îndeplinesc aceste criterii sunt organizate pe compartimente. Studiind organigrama primăriei, observăm următoarele birouri, compartimente și servicii: Serviciul Public Comunitar de Evidență a Persoanelor (8 posturi), Birou Urbanism, Amenajarea Teritoriului, Investiții, Protecția Mediului, Agricultură (7 posturi), Compartimentul Juridic, Relații cu consi-

lierii, Registratură, Secretariat (4 posturi), Compartimentul Autorizare Transport Local (2 posturi), Compartimentul Asistență Socială (4 posturi + 70 de posturi pentru asistenții personali ai persoanelor cu handicap), Serviciul Protecție Civilă și Administrativ Gospodăresc (17 posturi), Serviciu Contabilitate, Venituri, Administrarea Domeniului Public, Privat și de Stat (9 posturi), Birou Management Proiecte cu Finanțare Internațională (6 posturi), Compartimentul Audit Intern (1 post – deși scos frecvent la concurs, e tot neocupat), Compartiment Personal, Salarizare (2 posturi), Compartiment Achiziții Publice (1 post), Compartiment Cultură, Sport (12 posturi), Serviciul Căi Publice, Spații Verzi, Construcții (33 de persoane – primăria l-a preluat recent de la o firmă înființată sub autoritatea Consiliului Local care nu a făcut față cerințelor contractuale). Pe lângă toate acestea, mai există o activitate autofinanțată (Hotel Sport – 6 posturi, Piața Agroalimentară – 4 posturi). Deși aceasta ar putea avea o contribuție mai substanțială la bugetul local, ea este mai puțin dezvoltată, neacordându-i-se o prea mare importanță. De exemplu, Hotelul Sport practică prețuri mai mici decât alte hoteluri din oraș, însă nefiind promovat, turiștii nu sunt informați cu privire la existența lui, fapt pentru care se orientează spre serviciile altor unități de cazare mai bine mediatizate.

Majoritatea angajaților primăriei sunt angajați contractuali (reprezentant Compartiment Personal, Salarizare), 35 dintre ei fiind cu studii superioare. Chiar și în această situație, în care primăria beneficiază de un număr semnificativ de angajați cu studii superioare, de angajați contractuali, inițiativa rămâne o problemă, „destul de slabă” o descrie domnul primar. O măsură luată în acest sens este evaluarea periodică a personalului contractual de către superiorii direcți și de către alte persoane din conducere. Cât de eficiente sunt aceste evaluări în condițiile în care un angajat trebuie să rămână minim 2 ani pe o treaptă înainte de a putea fi promovat, respectiv cei care îndeplinesc stagiul sunt aproape „automat” promovați, rămâne de discutat.

În ceea ce privește salariile, aflăm că „angajații primăriei primesc salarii mici din păcate. Dar și-au făcut tot felul de artificii, cu tot felul de bonusuri, tot felul de sporuri și de sindicate... care ridică. Și astăzi un funcționar, raportat la ce se întâmplă în România, are un salariu bun, aproximativ 15 milioane” ne spune un reprezentant al primăriei.

În privința dotărilor, Primăria Sănnicolau Mare poate spune că are în posesie o clădire (dotată cu calculatoare și acces internet în fiecare birou), săli de ședință, de la 30 de locuri până la 450 de locuri (sala de spectacole), 3 mașini (mașina primarului, a vice-primarului și un microbuz de 15 locuri de transportat copii), o autoutilitară (Dacia-Papuc) folosită în general la aprovizionare, un tractoraș cu remorcă ce deservește serviciul de spații verzi. Din discuțiile avute cu reprezentanții primăriei singurul echipament menționat ca și plan de achiziție pe viitor este pupitrul electronic la care cetățenii să își poată consulta situația în ceea ce privește taxele și impozitele locale, respectiv alte informații de interes public.

Principalele surse de venit de care dispune Primăria Sănnicolau Mare sunt impozitele (pe clădiri, persoane fizice și juridice, pe terenuri, pe mijloace de transport, cotă parte din impozitul pe salarii) și taxele. Conform chestionarului sunt 285 de firme înregistrate la nivel de oraș care contribuie la cotă parte din bugetul local. Analizând situația bugetară din ultimii ani (pe baza informațiilor obținute din chestionarul completat de reprezentantul primăriei), reiese că: veniturile totale estimate pe 2009 sunt mai mari decât cele din 2008; veniturile proprii sunt cu aproximativ 605 mai mari în 2009 decât cele din 2008; cheltuielile totale estimate, așa cum era

de așteptat, cresc direct proporțional cu veniturile totale; pe de altă parte, cheltuielile de asistență socială scad în 2009 față de 2008.

Întrebat fiind care este modalitatea de prioritizare a nevoilor pentru rezolvarea cărora se alocă bani din bugetul local, primarul ne-a răspuns că se iau în calcul următorii factori: lista de probleme existente, solicitările cetățenilor, oportunitățile de finanțare disponibile.

Activă în comunitate și nu numai, Primăria orașului Sânnicolau Mare colaborează cu cetățenii, cu firme din localitate și din afară, cu ONG-uri locale sau din străinătate pentru a asigura servicii cât mai performante contribuabililor săi. Astfel, de exemplu, într-un parteneriat cu un ONG din localitate a organizat cursuri de pregătire în domeniul IT pentru persoane defavorizate, au colaborat la elaborarea strategiei de dezvoltare a localității. La rândul ei, primăria facilitează contactele ONG-urilor cu școlile și grădinițele din oraș pentru ca „ONG-urile să-și poată desfășura programele” (reprezentant autoritate publică locală) cu aceste grupuri țintă. Pe viitor nu este exclusă nici scrierea de proiecte împreună.

Chiar și unele relații cu agenții economici se dezvoltă spre parteneriat. De exemplu, cu cei de la fabrica de lemne au un acord prin care „ii ajutam pe cei de la social cu lemne” (reprezentant autoritate publică locală).

Relațiile cu autoritățile județene sunt și ele descrise în termeni foarte amiabili, amintită fiind și apartenența la același partid politic a președintelui Consiliului Județean, respectiv a primarului.

Pe plan extern, Sânnicolau Mare este înfrățit cu trei orașe din Ungaria (Makó, Battonya, Kazincbarcika). În cadrul acestor relații s-au organizat schimburi de experiență pentru funcționarii publici, acțiuni culturale și sportive, vizite reciproce ale tinerilor etc. Pe de altă parte, printr-un parteneriat cu o organizație din Germania, primăria poate distribui ajutoarele materiale pe care aceasta le trimite lunar persoanelor nevoiașe din localitate.

Noua administrație se află în funcție doar din iunie 2008. De atunci „...s-a început un proiect. În zona de blocuri – aveau probleme cu apa potabilă – [...] vara nu aveau presiune, etajul doi rămânea fără apă [...] am început construcția unei coloane noi de apă potabilă care să alimenteze zona de blocuri”; „lucram la canalizare, la drumuri, la parcuri în zona de blocuri” (reprezentant autoritate publică locală).

Problemele pe care le au de înfruntat locuitorii orașului sunt multe și diverse. Unele sunt semnalate de cetățeni, altele sunt semnalate de autoritățile publice locale. În lista de mai jos sunt amintite o mare parte din ele:

- administrația – „dar încă e nouă” (localnic); funcționarii nu cunosc legile „eu le-am spus despre legea cu geamurile termopane” (localnic);
- oamenii care nu-și plătesc taxele (localnic);
- întabularea terenurilor – „uneori sunt mai multe titluri de proprietate pe același teren” (localnic);
- legislația care permite minorilor să acceseze site-uri pornografice în internet caferuri (localnic);
- permiterea fumatului în cofetării (localnic);
- servicii medicale precare pentru cerșetori (localnic);
- servicii de pază și ordine deficitare (localnic);
- rampa de gunoi neadecvată (angajat firmă salubritate);

- nerespectarea legislației în vigoare cu privire la vânzarea băuturilor alcoolice minorilor (localnic);
- neefectuarea controalelor periodice în magazine alimentare – s-a vândut carne alterată (localnic);
- neimplicarea cetățenilor în dezvoltarea urbei (mobilizarea cetățenilor pentru curățenie, pentru plantare pomi etc.) (localnici);
- cetățenii nu își cunosc drepturile (localnic);
- pomii au fost tăiați și nu mai există lizieră de protecție (localnic);
- calitatea serviciilor e proastă (proprietar utilaje agricole);
- infrastructura (reprezentanți autoritate publică locală, localnici);
- problema locuințelor (reprezentant autoritate publică locală, localnici);
- lipsa fondurilor - „fondurile care vin la bugetul local sunt prea mici pentru a dezvolta orașul” (reprezentant autoritate publică locală);
- problema drumurilor, respectiv a trotuarelor (localnic care locuiește în apropierea gropii de gunoi);
- neimplicarea conducerii în ceea ce privește buna funcționare a gropii de gunoi existente (nu există pancarte cu amenzi pentru cei care depozitează gunoaiile nerespectând indicațiile supraveghetorilor, nu se asigură protecție pentru angajații care lucrează acolo, au fost nenumărate incendii) (angajat firmă salubritate);
- lipsă spațiu depozitare utilaje, chiar dacă a solicitat de la primărie un teren nefolosit pe care e dispus să îl amenajeze. Le depozitează pe stradă, motiv pentru care plătesc amenzi periodice;
- sunt zone fără gaz (localnic).

Așa cum am descris mai sus, există o strategie de dezvoltare, cu obiectiv general și obiective specifice bine definite.

„Deși există, se acționează pompieristic. Am vrut să asfaltăm în zona de blocuri; când ne-am apucat de lucru constatăm că nu-i bună coloana de apă, nu-i bună canalizarea, nu există canal pluvial, nu există iluminat public stradal. [...] nu putem vorbi de dezvoltare când noi reacționăm la problemele care apar” (reprezentant autoritate publică locală).

Din discuțiile avute cu primarul și promotorul local a reieșit că, din multitudinea de probleme pe care le au de rezolvat, proiectele în lucru sau imediat următoare se axează pe:

- dezvoltarea locuințelor – e foarte mare solicitare de locuințe, au pregătite PUZ-uri, inclusiv pentru un imobil de 10 locuințe pentru romii ce locuiesc în cartierul Sighet;
- terminarea reabilitării microraiunii;
- reabilitarea străzilor – unele asfaltate, altele reparate (proiect în lucru);
- amenajarea trotuarelor, spațiilor verzi în tot orașul (proiect în lucru);
- construcția unui campus școlar pentru care există proiect;

- amenajarea ștrandului; reînființarea bazei de tratament, există apă geotermală; în acest sens s-au demarat discuțiile cu experți de la Budapesta;
- un parc al tineretului cu teren de joacă (tenis, volei, minifotbal, pistă pentru role, biciclete), respectiv dezvoltarea parcului pentru copii;
- reabilitarea casei de bătrâni;
- modernizarea transportului local (să se poată asigura transportul muncitorilor la și de la fabrici, care sunt amplasate la ieșirea spre sud sau nord a orașului).

Situația grupurilor vulnerabile

Și în Sânnicolau Mare pot fi întâlniți oameni nevoiași „ca peste tot” (reprezentant autoritate publică locală). „Sunt mulți necăjiți” (proprietar utilaje agricole). Astfel, aflăm că primăria acordă ajutor social la 238 de persoane și încă la 150 de pensionari (foști angajați ai Cooperativei Agricole de Producție). În afara acestora, mai sunt persoanele care trebuie evacuate în baza legii retrocedării și care, la rândul lor, trec prin situații dificile.

Vizitând cartierul Sighet, situat la periferia orașului, nu a mai fost nevoie să pun întrebări cu privire la nevoile comunității de romi care locuiește acolo. De la lipsa drumului de acces, la gunoarele menajere care te împresoară în orice direcție te-ai uita, la locuințele insalubre, întâlnești tot ce vrei și ce nu vrei. Autoritățile locale spun că problema lor cea mai mare e că „nu lucrează; nu vor să lucreze și nu au pregătirea necesară și toată ziua-s la primărie pentru ajutor social” (reprezentant autoritate publică locală). Aceași idee exprimată de un reprezentant al autorității publice locale sună așa: „lipsa bunăvoinței de a munci, ceea ce se găsește preponderent la familiile de romi. Locuri de muncă li s-au oferit și... degeaba”; „vin la rampa de gunoi cam 100 [...] din asta trăiesc” (lucrător rampa de gunoi). Tot el adaugă: „nu au terenuri, adună de pe terenurile oamenilor”. Sursele lor de venit sunt în principal de la groapa de gunoi, ajutorul social, salarii (30-40 de familii au cel puțin un membru care lucrează – localnică din Cartierul Sighet).

Punctul de vedere al localnicilor nu e nici el de neglijat: „primăria ne-o promis că ne face drumul, nu ni l-o făcut, că ne aduce container pentru gunoi, nu l-o adus nici până astăzi” (locuitori cartierul Sighet). Nu au locuințe suficiente, iar cele care sunt nu au apă curentă, nu există canalizare, au WC-uri doar în curte, rar vidanjate, nu au magazie unde să-și depoziteze lemnele necesare pentru încălzire, nu sunt „băgați în seamă când ne ducem la primărie”, ajutorul social care e prea mic pentru a le acoperi nevoile. Și lista nu se oprește aici. De la localnicii din Sighet află și că nu există unitate între romii care locuiesc în cartier. Adeseori sunt acte de violență: „soțul meu trebe’ să se scoale să vină cu mine dimineața când mă duc la lucru că mi-i frică să mă duc singură” (localnică de etnie romă, din cartierul Sighet).

Nu se poate spune că primăria e indiferentă la problemele mai sus menționate. De la un reprezentant al autorității publice locale aflăm că:

„...le-am făcut și la ăia [locuitorii din cartierul Sighet]. Anul trecut le-am făcut o clădire cu 10 garsoniere. O clădire nou-nouță. Încercăm să venim în întâmpinarea lor. Din păcate-s cam mulți la Sânnicolau, că ei se adună aicea că dacă îi loc de

muncă și nivelul de trai puțin mai ridicat, mai vin de pe sate, se mai aciuiază aicea, se mai fofilează. [...] Finanțarea lucrărilor s-a făcut din bani de la bugetul local, respectiv din bani de la guvern.”

În plus, există autobuz care duce zilnic, gratuit, copiii la școală în modul acesta primăria încercând să stimuleze frecventarea școlii de către copiii romi.

Pentru 2009-2010, „ne-am propus să le mai construim o clădire cu 10 apartamente” (reprezentant autoritate publică locală). Pe de altă parte există un ONG care avut un program de calificare, „au făcut cursuri... au încercat, că prea puțini s-au adunat” (reprezentant autoritate publică locală). Din Timișoara, de la o biserică neoprotestantă mai vin enoriași care le aduc articole de îmbrăcăminte: „pocăiții din Timișoara aduc haine din când în când” (localnici din Cartierul Sighet). Măsurile cu impact mai mic sau mai mare, cu intenții mai mult sau mai puțin pline de dragoste și respect pentru aproapele lor, însă care arată că și acest grup de cetățeni este luat în considerare.

Accesarea fondurilor necesare derulării proiectelor

Înființat mai recent (post-alegeri 2008), Biroul de Management Proiecte cu Finanțare Internațională are 6 angajați. Activitatea acestuia are ca rezultat un proiect deja depus, respectiv două în lucru.

Odată cu noua administrație, a crescut și interesul pentru oportunitățile de finanțare. Astfel, între sursele de informare pe care le consultă autoritățile publice locale se numără firmele de consultanță care vin și-și oferă serviciile, operatorul regional (ADR Timișoara) care organizează întâlniri de informare la care participă și promotorul local de la primăria Sânnicolau,

„Cum apare ceva nou, ne cheamă la ședință... toate primăriile care împlinesc criteriul de eligibilitate” (reprezentant autoritate publică locală).

Deși aceasta e principala sursă de informare, mai obțin informații și de pe internet. „Apoi mai primesc informații de la colegii de la alte primării, de la colegii de peste graniță pentru proiectele transfrontaliere – Ungaria, Iugoslavia” (reprezentant autoritate publică locală). De asemenea, pe această temă se mai informează de la Consiliul Județean, Prefectură, ministerele de resort (MIRA), mass media centrală și locală.

În 2007, sub vechea guvernare, s-a depus un proiect pe fondurile de pre-aderare cu scopul de a implementa un sistem de informatic pentru eficientizarea activității managementului documentelor și a fluxului de activitate. Proiectul a fost respins.

Odată cu noua echipă, studierea oportunităților de finanțare a devenit una din priorități. Anul trecut au fost depuse și aprobate două proiecte din fonduri guvernamentale pe Criteriul 4 la L.238 (450 000 Lei pentru reabilitare micraiaon) și L.388/2007 (180 000 Lei pentru reabilitarea sistemului de apă potabilă).

„Pe fonduri europene avem un proiect depus, <E-cetățeanul>, proiect ce vizează instalarea unor pupitre informaționale în primărie unde omul poate să vină să vadă cât are de plată taxa, care a fost ultima ședință de consiliu, ce hotărâri s-au luat ș.a.m.d.” (reprezentant autoritate publică locală).

În momentul de față proiectul se află în faza de verificare.

Deși am stat de vorbă cu doi întreprinzători localnici, nici unul nu a depus proiecte pentru a fi finanțate prin fondurile europene, chiar dacă auziseră de ele. Motivele erau diferite:

„Am încercat să depun proiect PHARE, dar m-am oprit că prea mulți bani mi-o cerut firmele de consultanță” (proprietar utilaje agricole);

„Am avut un proiect scris, cu fostul primar. Da' apoi n-am mai vrut să fiu parțener cu el și el nu o vrut să se retragă. [...] Am renunțat. [...] Acuma' nu mă mai interesează. Am destul” (proprietar hotel).

Deși la prima tentativă, atât reprezentanții autorităților locale, cât și cei din sectorul privat s-au lovit de obstacole mari în calea accesării fondurilor. Printre cele amintite de ei se numără:

- alegerea firmei de consultanță cu care să se colaboreze - „e greu să știi care [firme de consultanță] sunt serioase și care nu sunt serioase” (reprezentant autoritate publică locală);
- dificultăți generate de neseriozitatea unor firme de consultanță (reprezentant autoritate publică locală), inclusiv faptul că firmele de consultanță „vin cu constructorul lor, cu un caiet de sarcini gata făcut, ca să câștige cine trebe” (reprezentant autoritate publică locală);
- o piedică mai rar exprimată se referă la presiunea socială - „moda conform căreia toată lumea spune că e foarte greu și recurge la firmele de consultanță” [ceea ce determină și pe alții să urmeze același parcurs] (reprezentant autoritate publică locală);
- nu există foruri abilitate care să poată oferi informații pertinente angajaților primăriei pentru a putea scrie singuri proiecte; răspunsurile date de reprezentanții operatorului regional sunt la rândul lor vagi, interpretabile uneori. Mai mult, variază în funcție de care dintre angajați răspunde la întrebare;
- faptul că firmele de consultanță vor banii înainte (2-10% din valoarea proiectului), „ceea ce din bugetul local nu se prea poate rezolva” (reprezentant autoritate publică locală);
- comunicarea defectuoasă din partea celor care administrează fondurile; o sugestie ar fi să se comunice informațiile la nivel de teritoriu, la întâlnirile pe colegii; primarii ar fi mai dispuși să participe „că e în zona lor, nu trebuie să călătorească mult, timpul e mai scurt, costurile mai mici” (reprezentant autoritate publică locală);
- o altă variantă ar fi să se organizeze astfel de întâlniri la o primărie mai mare unde să fie invitați 10-15 alți primari din zonă. Primăriile ar putea pune la dispoziție sala, ar putea să-și asume invitarea primarilor; un avantaj ar fi faptul că, având costuri

mai mici, pot participa la astfel de instruiți/informări și alți angajați interesați de subiect;

- fluctuația de personal;
- dosarele ce trebuie să fie depuse „sunt foarte stufoase” (reprezentant autoritate publică locală) și necesită mai multe persoane să lucreze la un proiect. „Să presupunem că se angajează 10 persoane care lucrează la proiect. Se scrie proiectul, se implementează. De cele 10 persoane nu prea mai ai nevoie. Ce faci cu ele?!” (reprezentant autoritate publică locală);
- nu se găsesc specialiști care să vrea să fie angajați la primărie pe durată determinată;
- nu există un decalaj între depunerea cererii de finanțare și timpul de realizare a întregului proiect – se cer a fi depuse deodată;
- durata dintre momentul anunțării proiectului și cel al depunerii e prea scurtă („momentan 4 luni, ar fie nevoie de 7-8 luni, chiar 10 la unele proiecte mai complexe – promotor”). ADR a cerut prelungirea termenului cu o lună, însă încă nu s-a primit răspuns;
- prezentarea destul de vagă a ghidului de finanțare „trebuie mai amănunțit privită problema. De exemplu la proiectele de infrastructură [...] fiecare dă cu presupusul” cu privire la eligibilitatea acestora (reprezentant autoritate publică locală).

Odată cu angajarea promotorului local, situația în ceea ce privește accesarea fondurilor s-a schimbat vizibil. La ora actuală (ianuarie 2009) se lucrează la proiecte pe linia de finanțare Axa 1 POR (98% finanțare nerambursabilă, 2% cofinanțare). „De fapt, e vorba de un program ce cuprinde trei proiecte: amenajarea trotuarelor, a spațiilor verzi și a drumurilor, un proiect cu panourile fotovoltaice (panouri de producere a curentului electric) și un proiect social, de reabilitare a casei de bătrâni”, mă lămurește un reprezentant al autorității publice locale, activ implicat în întocmirea dosarului. Termenul de depunere a dosarului este 31 martie a.c. Din chestionar, mai aflăm că alte proiecte pe care intenționează să le scrie vizează: infrastructura, locuințele sociale, canalizarea.

Concluzii

Dezinteresul fostei guvernări, informațiile neclare, prețul scump ce trebuie plătit firmelor de consultanță sunt doar câteva din motivele care au făcut ca cel mai vestit oraș din țara noastră să nu beneficieze încă de fonduri europene deși nevoile sunt multe și mari. Situația pare însă a se schimba odată cu noua echipă aflată la guvernare. Înțelegând că oportunitățile pe care le au de a accesa fonduri europene pot fi parte din soluțiile multiplelor probleme cu care se confruntă orașul, echipa a înființat un Birou Management Proiecte cu Finanțare Internațională, a făcut angajări, alocă fonduri și timp personalului pentru a se specializa pe această problemă. Și rezultatele nu întârzie să apară: un proiect depus, două în stadiu de elaborare. Să sperăm că nici finanțările nu mai întârzie mult.

Slava Cercheză

Daniela Munteanu

Comuna Slava Cercheză (județul Tulcea) se află aproape de granița dintre județul Tulcea și județul Constanța, la aproximativ 65 de km de municipiul Tulcea. Cel mai apropiat oraș este Babadag, situat la mai puțin de 20 de km. Comuna este străbătută de drumul național 22D, un drum ce poate constitui o scurtătură pe traseul Constanța - Brăila, pentru a evita trecerea prin municipiul Tulcea. Acest drum nu este unul foarte circulat, fiind utilizat în principal de transportatorii rutieri.

Slava Cercheză este formată din două sate: Slava Cercheză și Slava Rusă, ambele cu o populație în majoritate de etnie rusă, respectiv ruși lipoveni. Cele două sate, așezate pe valea râului Slava se află la o distanță de aproximativ 6 km între ele.

Comunitatea lipoveană este una tradițională, ortodoxă de rit vechi, în care preoții (aleși din membrii comunității, fără școală de teologie) joacă un rol foarte important. Oamenii localității comunică în mod obișnuit în rusă, dar vorbesc fără reticențe în română cu străinii. Toate înscrisurile și documentele oficiale sunt bilingve: română – rusă.

Prima impresie pe care o lasă comuna este aceea de comună de oameni gospodari, dar nu foarte înstăriți, iar prin unele zone se observă case părăsite. Pe stradă poți întâlni bărbați în vârstă cu barbă impresionantă, semn distinctiv de apartenență la comunitatea lipoveană.

Perspectiva locuitorilor asupra comunei

Infrastructura este foarte puțin dezvoltată. Problema cea mai spinoasă o constituie lipsa mijloacelor de comunicare, fapt ce le dă locuitorilor un anumit sentiment de izolare. În Slava Cercheză, din cauza poziției geografice, rețelele de telefonie mobilă nu funcționează. În plus, rețeaua de telefonie fixă este de zeci de ani într-un stadiu incipient: doar 5 posturi telefonice în Slava Cercheză și 80 în Slava Rusă. În satul centru de comună posturile telefonice există numai în cadrul instituțiilor publice (primărie, școală, poliție, cabinet medical). Recent, în Slava Rusă a fost instalată o antenă de telefonie mobilă, dar, după cum spun locuitorii, nu din interes pentru oamenii comunei, ci pentru a asigura accesul la telefonie mobilă celor aflați în trafic.

În afara drumului național care străbate comuna nu mai există alte drumuri asfaltate. Există drumuri pietruite, dar aflate într-o stare foarte precară. Străzile laterale sunt ușor în pantă, astfel că, deși au fost pietruite, s-au deteriorat rapid. La această deteriorare au contribuit lucrările efectuate pentru extinderea rețelei de apă și ploile ce au venit în sezonul rece.

Anul trecut a fost extinsă rețeaua de alimentare cu apă, la nivelul întregii comune, chiar dacă nu s-au bransat toți locuitorii la această utilitate. Motivele nebransării țin pe de-o parte de costuri considerate a fi prea ridicate, dar și de calitatea actuală a acestui serviciu (în unele perioade ale anului nu există suficientă apă pentru a fi pompată în rețea).

Atitudinea oamenilor față de această situație este una de resemnare sau de mulțumire dacă se compară cu alte comune apropiate care se află într-o stare mai proastă. Ritmul cu care se

dezvoltă infrastructura este unul scăzut, fiind pus pe seama lipsei de susținere din partea autorităților județene.

„S-a tras apă curentă în tot satul, anul acesta se vor face canalizările, pe urmă se vor reface străzile, că noi avem trei străzi mari și late. Față de alte sate, la noi și curțile oamenilor sunt mai ordonate.” (antreprenor local)

„Asta e, ușor, ușor se mișcă lucrurile. E o comună mică și bănuiesc că nici primăria nu are de unde investi prea mulți bani, ei sunt la mâna Consiliului Județean.” (antreprenor local)

Există un dualism al discursului: pe de-o parte intervievații afirmă că Slava Cercheză este o comună așezată, chiar înstărită, iar pe de altă parte afirmă că nu văd un viitor pentru copiii lor în comună.

„Față de satele vecine, Ciucurova și Slava Rusă, stăm bine. Și pe timpul comunistilor noi am fost cel mai frumos sat din județ, tot datorită oamenilor care au fost foarte harnici. Și înainte toți sătenii erau plecați pe șantiere. Veneau sâmbăta și duminica și mergeau la câmp ca să asigure o existență mai bună familiilor lor. Sunt mulțumit că trăiesc în comuna Slava Cercheză, dar posibilitățile sunt limitate. Nu mi-aș sfătui copiii să rămână aici.” (antreprenor local)

Așa cum a fost menționat anterior, casele și străzile au un aspect îngrijit, dar modest. Au început să apară construcții noi, dar acestea sunt relativ puține. Sunt câțiva tineri care s-au întors din străinătate și s-au apucat de afaceri în construcții, investind de asemenea în propria casă. Prețurile caselor și terenurilor au crescut ca peste tot, fără a ajunge la valori extrem de ridicate: o casă valora înainte de începerea declinului imobiliar între 800 milioane și 1 miliard de lei vechi. Au început să se construiască și câteva case ale unor străini de comunitate (veniți din zona Constanței), motivul pentru care au ales zona fiind frumusețea peisajului și apropierea pădurii. Totuși, numărul acestora este mic (20-30 în toată comuna).

Activitățile economice sunt foarte reduse: agricultură (cultura pământului), apicultură (câțiva mici întreprinzători), câteva firme de construcții care prestează lucrări în diverse locuri din țară, un gater, un atelier de prelucrare a pietrei și câteva magazine mici (în principal alimentare).

În ceea ce privește agricultura, aproape tot terenul agricol este cultivat. De 3 ani cea mai mare parte a terenului agricol a fost luată în arendă de o societate franceză (aproximativ 2000 ha din cele 3000 ale comunei). La început a existat o mare reticență a oamenilor față de acest investitor străin, mai ales că prelua o mare parte din terenul luat în arendă de un localnic. Dată fiind vârsta înaintată a localnicilor, arenda era singura soluție pentru a nu lăsa terenul necultivat.

„Care sunt problemele cu care vă confrunțați?”

Neîncrederea bătrânilor în ceea ce vrem noi să facem. [...] Au mai fost alți întreprinzători români care le-au promis marea cu sarea și nu le-au dat nimic. Practic,

nu s-au respectat contractele. (antreprenor local). [...] Văzând utilajele pe care le are societatea, au început să capete încredere. Dar la început reacția a fost negativă.

Cum încercați să mai diminueți neîncrederea despre care vorbiți?

Anul trecut a fost un an bun agricol, noi ne-am respectat contractele și au început să capete încredere cât de cât.” (antreprenor local)

În comună există doi arendași locali, respectiv primarul și încă un consătean. La un moment dat, din cauza utilajelor învechite și a lipsei unei piețe de desfacere a produselor, cei doi și-au limitat activitatea. În acest timp, a apărut această societate franceză, cu utilaje mai performante care a reușit să convingă oamenii din comună să-i dea pământul în arendă.

„Eu prima dată am fost șeful Asociației. Când am văzut că nu se mai poate lucra pământul din cauza neimplicării statului în preluarea materiei prime, mi-am dat seama că vom da faliment cu toate. Din cauză că statul nu ne ajută să valorificăm produsele. Aveau 1200 de hectare pe care le lucram. În 3-4 ani de zile am terminat banii pe care îi strânsesem în străinătate. Acum am rămas cu 270 de hectare și niște utilaje bune, deși îmbătrânite. Anul trecut a mers destul de bine.

Unde vindeți de obicei?

La samsarii aștia care ne tot jupuiau. Înainte statul se implica și ne ajută să valorificăm marfa. Ne pare foarte rău că nu se mai întâmplă asta. Acum vin oamenii care habar n-au cum se lucrează pământul, iar noi suntem la mâna lor.” (antreprenor local)

Apariția arendașului francez a stârnit și spiritul de competiție. Astfel, ambii arendași locali doresc să acceseze fonduri europene pentru achiziționarea de utilaje noi, performante, și dacă e cazul, să preia terenul francezului după ce acesta pleacă.

„Intenționați să vă mai extindeți?

Dacă aș obține utilaje noi, aș risca. Cu utilajele astea, nu. Pentru că piesele de schimb sunt foarte scumpe și de foarte proastă calitate. În plus, carburanții dăunează motoarelor. Motorina Euro 4 și Euro 5 nu e pentru utilaje de genul acesta.

Anul trecut ați primit subvenție?

Da. Dar ne-au dat-o întâi sub formă de cupon de 1 leu, apoi pentru încă 60 bani. În total, 1,6 lei. Acum trebuie să avem noi bani pentru motorină. Bani primii deja i-am folosit la arat.

Deși acum a preluat francezul mult teren și nu am cum să mă mai extind. Dar după ce pleacă dânsul, vreau să fiu pregătit cu utilaje. Francezul a spus că după 5 ani va trage linie și va evalua profitul. Apoi decide. Acesta este al treilea an. Primul a fost eșuat. Anul trecut i-a mers bine la floare și la rapiță. La porumb însă nu a avut preț și a făcut o gaură mare. Francezul are utilaje foarte performante, cum greu se găsesc în țară.” (antreprenor local)

Agricultura poate deveni profitabilă numai dacă se practică pe suprafețe mari, compacte și cu utilaje performante, cu consum mai mic de carburant. Avantajul în comună este că s-a reușit gruparea unor parcele mari de teren astfel încât costurile de producție să fie cât mai mici. Totuși, calitatea terenului agricol este apreciată a fi destul de modestă. Pentru comunitate, exploatarea la scară largă a terenului agricol înseamnă un venit anual, constant pentru proprietari, chiar dacă e destul de mic.

Construcțiile au fost întotdeauna o activitate economică specifică bărbaților din comunitate. Și înainte de 1989 mergeau prin țară pe șantier. După 1989, cei care au plecat la muncă în străinătate au plecat pentru a munci tot în construcții. O mică parte din aceștia s-au întors și și-au făcut firme de construcții, lucrând în diverse zone din țară.

„De exemplu, oamenii de pe la noi dintotdeauna au fost considerați buni meseriași în construcții. Porecla sub care erau cunoscuți era excavatoare cu barbă.” (reprezentant autoritate publică locală)

„E o zonă cam moartă din punct de vedere economic. Și foarte mulți fie pleacă în străinătate, fie lucrează în construcții ca angajați. Pleacă luni și revin sâmbăta acasă. Femeile nu prea au de lucru. Din agricultură ies bani puțini și atunci omul se reprofilează, merge acolo de unde iese banul. Căci în construcții se câștigă foarte bine. Dar aste e tipic pentru comună, și pe vremea lui Ceaușescu se lucra foarte mult în construcții. Oamenii cu ceva neuroni în plus au plecat, n-au lucrat în agricultură.

Ce alte afaceri mai sunt profitabile aici în localitate?

Construcțiile. Sunt peste 14-15 firme de construcții în sat care lucrează fie în București, fie în Constanța, fie în Tulcea. Sunt firmele băieților de aici din sat. Băieții participă la diverse licitații, de exemplu pentru școlile din județ.” (antreprenor local)

Apicultura are un potențial destul de ridicat deoarece în regiune se află plantații de salcâmi și de tei foarte întinse. Totuși, prețul mierii a scăzut în ultimii ani, fapt ce i-a făcut pe apicultorii din regiune să se gândească la inițiative comune pentru asigurarea desfacerii produselor.

„E și o zonă meliferă aici. Nu e nevoie să mergi la sute de kilometri. Salcâmi sunt în zona Vasile Alecsandri – Saraiul, deci la 70-80 de kilometri. Teiul este chiar aici, e cel mai mare bazin de tei din Europa: Babadag-Slavele-Ciucurova. [...] La ora actuală nu e prea profitabilă deoarece prețurile la miere sunt mici. Când eu am aplicat la Sapard, prețul mierii de salcâm era cam 11-12 lei. În anul 2007, a scăzut prețul la 5 lei. Vă dați seama ce cădere. Cealaltă miere era 3 lei. Plus că și anul 2007 a fost nefavorabil. Salcâmul s-a uscat, teiul cam la fel. Dar anul trecut a fost mai bine, a crescut și prețul, a și fost un an mai ploios în toamnă.” (antreprenor local)

Una din cauzele cele mai importante ale dimensiunilor reduse ale activităților economice în comună este lipsa forței de muncă. Indiferent dacă este nevoie de forță de muncă specializată sau necalificată, aceasta se găsește cu greu atât în comuna Slava Cercheză, cât și în comunele învecinate. Puținii tineri care au rămas în comună fie lucrează în construcții și sunt plecați

aproape tot timpul, fie nu sunt oameni serioși, având de cele mai multe ori probleme cu consumul de alcool.

„Intenționați să vă extindeți numărul de familii de albine?”

Aș fi vrut, dar nu mai pot face față din lipsă de oameni. Nu vine nimeni să lucreze la albinele altuia. Pe viitor mă gândesc să îmi iau un Iveco, o platformă, ca să nu mai am nevoie de forță de muncă la încărcare și descărcare.

Oameni cu ziua nu găsiți ?

Nu. Care sunt serioși sunt plecați în străinătate, care sunt aurolaci din ăștia cu delirium tremens nu ai ce să faci cu ei, mai mult trebuie să ai grijă de ei. Am avut un incident acum doi ani de zile, când mi-au scăpat lada pe jos. Ne-au înțepat albinele pe toți, deși ei au fugit și au scăpat mai ușor. Dar eu trebuia să strâng pe acolo printre 60.000 de albine, că atâtea sunt într-o familie.

Credeți că tinerii plecați în străinătate se vor întoarce?

Nu prea. Și-au făcut un rost acolo. Marea majoritate a celor pe care noi i-am cunoscut și-au luat apartament în Spania. Și acum lucrează ca să își achite apartamentul. Au venit doar cei care n-au făcut purici nici acolo, nici aici.” (antreprenor local)

„Noi am vrut să luăm oameni din zonă, dar nu am găsit. Și a trebuit să luăm de la 40 de kilometri distanță, din Lunca, din Vișina, din zonă...”

Ei lucrează temporar sau sunt angajați permanent?

Sunt angajați. Avem 14 angajați permanent cu salarii destul de atractive pentru România și pentru zona de aici: în jur de 2000 de RON.

Totuși, de ce n-ați găsit forță de muncă din comunele în care lucrați?

Populația e îmbătrânită,

Dar mai sunt ceva tineri care s-au întors?

Sunt ceva tineri, dar doar cu antecedente penale. În Slava Rusă și Slava Cercheză toți tinerii sunt plecați din România.” (antreprenor local)

Oricum, comparativ cu celelalte comune învecinate, problema consumului de alcool și consecințele sociale ale acestuia par a fi mai reduse la nivelul comunei Slava Cercheză, posibil și ca o consecință a rolului central pe care-l joacă religia în viața cotidiană.

„Cu vârsta între 16 și 50 ani cam toți sunt plecați; au rămas doar bolnavii, bețivarii, din ăia câțiva, bine că nu avem mulți - de aceea la nivel de comună părerea mea este că asistați social sunt destul de puțini față de alte localități, ori că nu au tupeul să ceară, fie că cei care primesc ajutor sunt adevărați asistați care nu pot, nu ăia care se prefac, în general oamenii noștri muncesc foarte mult.” (reprezentant instituție publică locală)

Nivelul de trai al celor din comună este unul mediu, veniturile provenind din pensii, arenda primită pentru terenul agricol și banii trimiși de rudele ce muncesc în străinătate. Aceasta din urmă este de fapt sursa cea mai importantă de venituri.

„Veniturile cum sunt?”

Destul de bune pentru că lucrează în construcții unde se câștigă mai bine decât în agricultură. Dacă vă uitați puțin la case, se vede.

Sunt și oameni mai săraci?

Să știți că acela care vrea să aibă, are. Care se mulțumește cu o sticlă de vin sau de bere, nu are. Avem foarte puține persoane care beneficiază de ajutor social, pentru că de regulă fiecare își vede de treaba lui.” (antreprenor local)

„Copiii în general au bază materială bunicică mai ales în Slava Cercheză, vin foarte bine îmbrăcați, părinții care sunt plecați peste hotare aduc bani frumoși, fac case frumoase, cumpără mașini și în ultimul timp au început să trimită la studii superioare. Pe vremea mea (eu sunt localnic, nevasta la fel) până în '89 dacă erau 20 de oameni cu studii superioare de toți anii, acum avem peste 20 numai într-un an, toți copiii care învață bine părinții sunt dispuși să îi trimită la studii, înainte lipovenii nu prea trimiteau la studii, îi trimiteau la muncă rapid. S-au șmecherit și ei, au văzut că se descurcă.” (reprezentant instituție publică locală)

Intervievaților le-a fost greu să identifice grupuri vulnerabile. Cei mai mulți s-au gândit la cei care își risipesc banii pe băutura, dar au subliniat faptul că aceștia sunt foarte puțini în localitate. De asemenea, au menționat că nu există etnici romi, considerând că, în general, aceasta este categoria care se află în situații mai dificile.

„Noi aici nu avem romi, iar handicapații care sunt au ajutor care îl primesc, au și persoane care sunt plătite să aibe grijă de aceste persoane cu handicap, la nivelul comunei sunt 2-3 cazuri. Nu sunt grupuri vulnerabile, chiar dacă se spune, cu alcoolul sunt destul de puține persoane, 2-3, și la Slava Rusă mai mulți, dar tot așa câțiva. Chiar dacă consumă alcool, ei muncesc, dar în timpul liber – treaba lor - nu este problemă cu ei.” (reprezentant instituție publică locală)

Problemele cele mai arzătoare ale localității sunt cele legate de infrastructură și în primul rând de telecomunicații. Locuitorii au încercat să găsească soluții individuale (diverse tipuri de antene) pentru a putea păstra legătura cu membrii familiei plecați în străinătate, dar aceste soluții s-au dovedit a fi destul de ineficiente. Soluția pare a nu fi nici în mâna autorităților având în vedere că operatorii de telefonie fixă sau mobilă sunt agenți economici privați ce nu pot fi constrânși în niciun fel să-și extindă rețeaua.

„Care credeți ca sunt principalele probleme ale comunei?”

Telefonia. Pe toți îi afectează. Toți au pe cineva plecat în afară. Și nu e simplu să dai un telefon. Trebuie să te urci pe deal sau să ieși cu mașina la marginea satului. Mulți avem deja antene exterioare, dar uneori nu e semnal.” (antreprenor local)

„O altă problemă sunt canalizarea și drumurile. Înainte drumurile au fost bune, că erau pietruite. Dar săpându-se pentru rețeaua de apă, a rămas doar lutul.

*Dar Primarul a promis că după ce se încheie lucrările, se vor face și drumurile...”
(antreprenor local)*

În afara infrastructurii, problema îmbătrânirii dramatice a populației rămase în localitate este una care conduce la o atitudine rezervată față de viitorul comunei:

„Problema numărul 1 este scăderea natalității și creșterea mortalității. Degeaba se fac și cămine și școli și săli, avem de toate, dar în momentul în care numărul oamenilor scade... mor 40 și se nasc 1-2. Și atunci problema – oamenii. Noi facem, o să se facă și străzi, o să se facă și de toate, și telefonie, și internet, dar numărul oamenilor este în scădere dramatică.” (reprezentant instituție publică locală)

Problemele legate de populație se învârt deja într-un cerc vicios: tinerii au plecat în căutarea unui loc de muncă, iar posibii investitori nu pot deschide afaceri deoarece nu au forță de muncă în comună.

*„A doua problemă ar fi locurile de muncă. Asta este principala cauză a plecării oamenilor din sat. Oamenii sunt foarte dornici de muncă dar nu au... eu spun că dacă găseau aici cu 200-300 EUR pe lună nu plecau în Spania nici pentru 2000 pentru că țin foarte mult la case, investesc foarte mult în case, mobilă să arate frumos, construiesc, dar nu locuiesc, pleacă. Problema numărul 1 este cu locurile de muncă.”
(reprezentant instituție publică locală)*

În comună nu există nicio organizație neguvernamentală. A existat un program al unei organizații (directorul școlii afirmă că este vorba despre Fundația Soros) care a deschis o grădiniță Step by Step. În acest moment grădinița este preluată și susținută de autoritățile locale.

De asemenea, se pare că au existat tentative din partea unor organizații străine să dezvolte proiecte în comunitate, dar deoarece acestea erau asociate cu anumite mișcări religioase, au fost respinse de comunitate.

“Există vreo organizație nonguvernamentală sau vreo fundație care să activeze în comună?”

Nu există deocamdată; noi am fost ajutați de diferite organizații care au adus ajutoare de prin Anglia, dar prin anumite biserici. La noi nu a ținut, dar tot au adus prin bapțiști prin fel și fel... au venit, au vorbit cu noi, s-au interesat ce fel de biserică este, le-am spus că este destul de puternică care nu se clintește, au spus bravo vouă aveți biserică puternică primiți cadouri de la noi și atât, au plecat, la revedere. Ei vedeau că prozeliți nu se puteau face.” (reprezentant instituție publică locală)

Participarea agenților economici la activități în sprijinul comunității este destul de sporadică, ajutând cu produse atunci când se organizează concursuri școlare. Se pare că tinerii care s-au întors și și-au deschis firme de construcții și-au unit eforturile pentru a ajuta echipa de fotbal a comunei.

*„Nu există lideri locali în afara primăriei, există un grup format din persoane care s-au întors din străinătate și și-au făcut firme de construcții de case în Constanța, care au preluat echipa de fotbal a comunei, primăria neavând fonduri, școala îi ajută cu transportul la meciuri, la juniori, ei vin cu partea financiară, au arat, au pus gazon, au amenajat vestiare, au împrejmuț și se joacă. Acesta este grupul de inițiativă din partea patronilor firmelor de construcție care a preluat echipa și ajută primăria cu arbitrii, motorină, cu echipament... bani mulți se învârt acolo.”
(reprezentant instituție publică locală)*

Primarul face parte din Comunitatea Rușilor Lipoveni, aflându-se la al cincilea mandat. La ultimele alegeri actualul primar nu a mai câștigat detașat alegerile, mergând în turul 2 împotriva actualului vice-primar. Actualul primar se pare că beneficiază de sprijinul preoților din comună în timp ce viceprimarul a fost sprijinit de o parte din tinerii care au plecat la muncă în străinătate și s-au întors acasă cu ocazia alegerilor. De altfel viceprimarul a fost plecat la rândul său pentru câțiva ani la muncă în Spania.

Una din explicațiile tinerilor din localitate cu privire la ritmul încet al schimbării lucrurilor o constituie lipsa de sprijin politic la nivel județean sau la nivel de Guvern, având în vedere că primarul nu face parte dintr-o formațiune politică puternică. Totuși, există un exemplu de susținere politică pe care au primit-o în accesarea unor fonduri pentru construirea sălilor de sport, exemplu ce întărește de fapt ideea necesității sprijinului politic.

„Asta era programul guvernului Tăriceanu, au făcut mai puține săli, dar bine că le-au făcut și pe astea; am fost ajutați de primărie și de deputatul nostru Miron Ignat când era chestor șef în parlament și ne-a ajutat, dar a contat foarte mult dosarul pe care l-am trimis, este vorba despre performanțele deosebite, diplome, dosar pe care eu l-am făcut cu toate performanțele. Am făcut un referat doveditor pentru ce este necesară, am dovedit că sunt performanțe deosebite și primarul cu deputatul nostru s-au dus la Ministerul Construcțiilor și direct cu Laszlo Borbely și ne-au aprobat să construim sală la noi pentru performanțele acestea.” (reprezentant instituție publică locală)

Actualul primar este apreciat a fi unul deschis către oamenii din localitate, chiar dacă uneori își mai urmărește propriile interese:

„Avem un primar foarte bun, e la a patra candidatură, are 18 ani în funcție. Nu pot să spun că e cinstit ca lacrima, dar e om cumsecade, vorbește frumos cu toată lumea și rezolvă problemele tuturor. La el ușa e deschisă și iarna. Norocul nostru e că am dat peste acest primar foarte bun.” (antreprenor local)

Perspectiva primăriei asupra comunei

Infrastructura, din perspectiva primăriei, se află într-un plin proces de dezvoltare. Se manifestă aceeași tendință de a compara situația actuală cu cea a altor sate din zonă care se află într-o stare mai proastă.

„Ca dezvoltare a infrastructurii, puține sate sunt mai dezvoltate. Să spunem că unele au drumuri mai bine făcute. La noi s-a tot investit în drumuri, în fine, reparații minore, cât ne susținea bugetul, dar toate se strică iarna. Având în vedere că este zonă colinară, în special la ploii sau la ieșirea din iarnă, se strică drumurile. Soluția ar fi o reparație capitală sau o asfaltare sau ceva...” (reprezentant autoritate publică locală)

Deși drumurile reprezintă una din problemele importante de infrastructură, acestea nu vor fi asfaltate atâta vreme cât nu se introduce rețeaua subterană de canalizare. Anul trecut a fost finalizată rețeaua de alimentare cu apă, dar aceasta nu este disponibilă în toate gospodăriile, o parte din localnici preferând să folosească hidroforul. Diferențele între zonele comunei în ceea ce privește accesul la această utilitate au legătură cu caracteristicile geografice ale acestor zone și mai puțin cu aspecte socio-economice.

„Anul trecut am tras alimentare cu apă. E alimentat tot satul. Branșați sunt deocamdată vreo 80%, restul nu s-au branșat pentru că adâncimea până la pânză este de 5 metri și preferă să-și pună hidroforul decât să stea la alimentare cu apă și alimentarea este mult mai modernă.

Cei care nu sunt conectați sunt oarecum grupați într-o zonă a satului?

Da, deci de la șoseaua principală și în partea de nord e terenul mai colinar, unde stau eu tot așa într-o zonă, adâncimea până la pânză e de 30 de metri. Ori, ceilalți care sunt în partea de sud a satului, 6 metri, 5 metri. Deci oamenii preferă să-și pună hidroforul și să nu depindă de nimeni. Pentru că în principiu vara fie seacă puțul sau nu satisface pompele... Nu e suficientă apă. Tocmai de aceea am făcut programul acesta de canalizare și de extindere a alimentării cu apă și să mai facem un foraj să mai alimentăm încă o pompă ca să satisfacem.” (reprezentant autoritate publică locală)

Întreaga comună este electrificată și beneficiază de iluminat public. Excepție o face o zonă nou construită unde există aproximativ 20 de case construite de Romgaz pentru propriii angajați.

„În principiu a cumpărat ROMGAZ și oameni de-ai lor își fac niște case din astea demontabile din panouri. Un cartier rezidențial.” (reprezentant autoritate publică locală)

Serviciul de salubritate al comunei deservește ambele sate, dar este unul destul de rudimentar, neavând o groapă de gunoi sau o platformă de gunoi special amenajată. De altfel, începând cu

iulie acest an direcția județeană de mediu îi obligă să închidă actuala groapă de gunoi și să găsească o soluție care să corespundă normelor de mediu. Deocamdată primăria nu are o soluție concretă, dar cooperează cu primăria orașului Babadag pentru găsirea unei soluții comune.

„Chiar astăzi este ziua de joi, se colectează gunoiul din Slava Cercheză. Avem un tractor cu remorcă al primăriei, doi oameni de la ajutorul social încarcă și se duce la groapa de gunoi. Pe undeva este bine în sensul că am mai ecologizat un pic rămpile. Altfel, oamenii duceau singuri cu căruța și se împrăștia gunoiul aiurea. Acum e mai compact și e mai bine. ... Da, e o groapă de gunoi la carieră, o suprafață cam de jumătate de hectar, cam așa, însă problema este că până în iulie trebuie să închidem toate rămpile de gunoi. Este un ordin al ministrului pentru că se vor ecologiza și trebuie să le închidem.” (reprezentant autoritate publică locală)

Primăria a avut inițiativa unei forme de colectare selectivă, respectiv de recuperare a plasticului ulterior colectării gunoiului la nivelul întregii comune. Din păcate termenii în care s-a negociat această activitate nu sunt de natură a încuraja acest demers, primăria trebuind să suporte toate cheltuielile de colectare selectivă.

„Am mai făcut noi, am încercat să recuperăm plasticul. Deci avem oameni de la ajutorul social, încarcă în niște saci și avem contractat cu o firmă de deșeuri de la Babadag și ne preia plasticul. Fără bani. Adică, nu știu, contractul a fost făcut prost pe undeva. Trebuia să se prevadă o sumă, câtuși de puțin, pentru această colectare. Adică avem nevoie de saci, de funie ca să legi, să plătești motorina și așa mai departe. Dacă o faci gratuit nu acoperi niciun fel de cheltuială și e ineficient. Dar, cel puțin anul trecut am dus cel puțin o tonă de plastic colectat, ceea ce e un lucru bun. Decât să-l îngropi.” (reprezentant autoritate publică locală)

Problema telecomunicațiilor este recunoscută și de autorități a fi primordială. În ciuda demersurilor întreprinse la Romtelecom, rețeaua de telefonie fixă nu a fost extinsă.

„De ani de zile le trimitem dosare întregi cu semnături, dar Romtelecom-ul, provenind dintr-o structură de stat, lucrurile se mișcă greu. La Slava Rusă am reușit să instalăm o centrală telefonică pentru 150 de numere, dar și acolo, durează foarte mult. Aveam un consilier care ne-a povestit că au venit să-i instaleze telefonul. „Dar nu am solicitat!”. Aveau cerere semnată de tatăl lui care răposase de mulți ani. Romtelecom-ul se mișcă greu!” (reprezentant autoritate publică locală)

În Slava Rusă, care este mai aproape de drumul european, infrastructura de telecomunicații este într-o stare mai bună, aceștia având atât telefonie fixă (aproximativ 80 de numere), cât și o antenă de telefonie mobilă. Televiziune prin cablu există în ambele sate, dar se estimează că doar vreo 40% dintre gospodării ar fi conectate la această rețea, restul neavând nevoie pentru că sunt plecați în străinătate:

„Televiziune prin cablu avem. E un cetățean din sat care are firmă, în principiu sunt conectați cam 40% din comună. Doar atât, pentru că restul e plecați. Deci tot ce este populație tânără este plecată. Practic acum dacă mergem pe stradă, cred că nu există casă care să nu aibă un nepot sau un fiu plecat. Toți sunt plecați în afară.” (reprezentant autoritate publică locală)

Deși în apropierea satului Slava Rusă se află o conductă cu alimentare cu gaze, comuna nu a fost conectată la această rețea și, pentru moment, nu există un proiect concret de racordare la această rețea.

Slava Cercheză este o comună cu o populație mică, de aproximativ 2800 de persoane, din care aproximativ 40% sunt plecați la muncă în străinătate. Populația rămasă este foarte îmbătrânită, iar numărul de copii sub 14 ani este foarte mic (aproximativ 200). În proporție de 85% populația este de etnie rusă, restul de 15% fiind de etnie română.

Reprezentanții primăriei estimează că oamenii din comună trăiesc în primul rând din banii trimiși de rudele din străinătate. Cei de vârstă activă sau femeile, chiar dacă și-ar dori să lucreze undeva, au oportunități foarte limitate.

„Cei din comună cam din ce trăiesc?

Din banii de afară. Foarte puțini mai lucrează din sat. În construcții. În afară de gaterul unde lucrează 5-6 oameni și la Slava Rusă la prelucrarea pietrei unde să fie tot vreo 5, nu avem unități unde să se angajeze. În construcții, mai ales în zona Dobrogei, plecând pentru o săptămână de acasă. Sunt cazați acolo. Am înțeles că se plătește meseriașul cu 800 mii vechi pe zi, și oamenii nu au încotro. Trebuie să se ducă.

Femeile lucrează?

Femeile mai toate sunt casnice. Nu au unde să lucreze.” (reprezentant autoritate publică locală)

Nivelul de trai este apreciat de reprezentanții primăriei a fi unul mediu: „este un nivel mediu, ca să zic așa, nu pot să estimez care este venitul per familie, pe lună; să fie la 7-8 milioane lei vechi pe lună pe familie în medie pe lună.” (reprezentant primărie)

Problema lipsei forței de muncă și a îmbătrânirii populației este menționată de reprezentanții primăriei, fără a identifica posibile soluții pentru remedierea acestei situații. Mai degrabă se constată o atitudine rezervată față de șansele ca tinerii să se întoarcă în localitate, deoarece nu există niciun fel de perspective economice pentru aceștia.

„După părerea mea, populația îmbătrânită - în general. Acum nu se știe dacă cei plecați se vor mai întoarce sau nu. În general investițiile celor plecați afară au fost într-un apartament în oraș.

În Babadag sau în Tulcea?

Unii s-au orientat în partea de sud: Constanța, Năvodari, unde sunt mai ieftine... și prin Tulcea. Spre Babadag nu s-au orientat. Nu știu ce perspective de dez-

voltare le-ar fi adus Babadagul. Acum se pune problema dacă au luat-o doar ca o investiție sau chiar au de gând să se mute la oraș.” (reprezentant primărie)

„Iar mulți (dintre cei plecați în străinătate) nici nu au intenția să vină pentru că ei dacă vin aici vor să continue... Ce au învățat să facă acolo, vor să aplice aici. Din cei care au venit și au investit, marea majoritate și-au făcut firme de construcție pentru că asta știu să facă cel mai bine. Dar, având în vedere că nici aici lucrări nu se mai găsesc și e iarnă acuma, și criză, cam mulți stau pe tușă și au trimis oamenii în șomaj. Puține firme mai lucrează.” (reprezentant autoritate publică locală)

De altfel, reprezentanții primăriei spun că nu prea au cum să vorbească despre șomaj din moment ce populația de vârstă activă este aproape inexistentă.

Activitățile economice din localitate sunt puțin diversificate: agricultura, apicultura, construcțiile, gaterul și cariera de piatră. În ceea ce privește agricultura, au existat perioade după 1990 când terenurile agricole au rămas necultivate. În prezent, societatea franceză exploatează aproximativ două treimi din totalul terenului agricol de pe raza comunei.

„Suprafața de teren arabil este de 3000 de ha din care 2000 și ceva are acest om - francezul. Mai sunt câțiva, 3-4, care lucrează câteva sute de hectare tot la fel, în mici asociații. Fiecare om are parcele mici de teren în zone mici, fertile, cu sol mai bun unde cresc ce au nevoie pentru nevoi personale.

Deci, mare parte este lucrat?

Au fost ani, după mijlocul anilor '90, în care au rămas suprafețe destul de mari nelucrate. Nu rentează. Dacă nu e lucrat în sistem centralizat, nu este rentabilă agricultura.” (reprezentant primărie)

„Terenurile sunt cultivate în totalitate. Avem AGIFRANCE care este un arendaș francez și în prezent sunt arendate cam 1929 ha. Firma este din Mihai Bravu. Pământurile sunt lucrate matematic. Foarte frumos față de cine a fost înainte. Arenda este consistentă: 500kg de grâu la ha. Și s-a onorat de plăți. Adică pentru ultimii arendași care au mai ocolit plata, aceștia au fost fișci.” (reprezentant autoritate publică locală)

Creșterea animalelor a fost abandonată ca activitate economică, nefiind rentabilă. Nu există ferme pe teritoriul comunei, iar efectivele de animale din gospodăriile localnicilor aproape că au dispărut.

„Creșterea animalelor a scăzut de tot, dramatic, nu mai sunt păsări, nu au produse agricole, dar nu mai sunt rentabile, înainte mai produceau pentru vânzare, dar acum nu rentează. Deja s-au obișnuit să cumpere de la piață totul, ca la oraș, magazin și piață totul, nu mai produc. Înainte în sat erau vreo 2000 de porci, acum sunt 10-14 porci, vaci sunt 2-3.” (reprezentant instituție publică locală)

Apicultura este o activitate relativ nouă în comună, dar cu potențial datorită așezării geografice, Slava Cercheză aflându-se într-un „bazin melifer”.

„Există în zonă potențial având în vedere că pădurea din jur este din tei. Zona Babadag-Niculitel de pădure este cea mai mare pădure compactă de tei din Europa, iar potențialul este bun și oamenii s-au orientat. Cred că sunt în jur de 20 de apicultori cu peste 50 de familii de albine de fiecare. Plus că mai sunt și amatori care au pe lângă curte, nu pleacă cu stupii în țară.

Este apicultura o tradiție în această zonă?

Nu neapărat. Este mai degrabă o tradiție importată având în vedere că aici veneau stupari din țară când era sezon de tei. A fost preluată prin anii '80 de la dâșii.” (reprezentant autoritate publică locală)

În zonă există câteva cariere de piatră care nu sunt exploatate la potențial maxim. Aceste cariere se află în administrația primăriei care le poate concesiunea pentru exploatare. Un impediment în exploatarea acestora îl reprezintă lipsa infrastructurii necesare (drumuri ce ocolesc intravilanul) pentru a respecta condițiile legale de exploatare. În plus, Slava Cercheză nu este singura comună din zonă ce are cariere de piatră, astfel că firmele care au puterea economică de a folosi tehnologie conformă cu standardele în vigoare pot alege dintre mai multe locații.

„Avem câteva cariere de piatră cu piatră bună pentru construcții și pentru placat în general, pentru că se prelucrează foarte ușor pe orizontală, se poate rupe în plăci. Am avut 3 contracte de concesiune. Am vrut să dăm cuiva care lucrează profesionist, cu utilaje, cu forme legale, dar nu am reușit să facem acest lucru. Din cauza birocrației poate, nu au reușit să-și scoată toate avizele. Avize inclusiv de la mine, de peste tot, mai ales că am fost incluși în rețeaua siturilor naturale 2000. Am interes că este un impediment lipsa drumurilor ocolitoare. Nu le dă voie să transporte piatră prin intravilan, trebuie să ocolească satul și nu avem din păcate șosea de centură... nu au reușit pur și simplu, iar cei care exploatează acum o fac prin mijloace rudimentare, practic manual extrag piatra, cu utilaje nespecializate.

Acum sunt exploatate la acest nivel. Există alte planuri de exploatare?

Noi nu putem face decât să concesiunăm către o firmă cu experiență și cu potențial, care poate să fie sigură că poate obține acele avize, care are experiență în acest domeniu și să se descurce. Avem două cereri acum pentru carieră și să vedem poate reușesc ei să facă ceva. Ar fi benefic și pentru comună și pentru dâșii, adică ei angajează oameni din comună cu forme legale. Cei de acum lucrează pe riscul lor. Cei care au fost înainte cred că au fost bine intenționați: ne-au promis că angajează oameni din comună și ne-au promis și o cantitate mare de piatră pe lângă contractul de redevență, pentru concesiunare, dar nu au reușit să facă.” (reprezentant autoritate publică locală)

Construcțiile au reprezentat o activitate profitabilă deoarece se bazează pe experiența și pe renumele localnicilor în acest sector, dar există semnale că actuala criză economică va afecta în primul rând acest sector.

Localitatea are un anumit potențial turistic neexploatat în niciun fel până în acest moment. Comuna este înconjurată de pădure, există mai multe mănăstiri în zonă și un sit arheologic.

„Potențial turistic având în vedere aceste obiective din jur. Avem două mănăstiri în jur, avem situl arheologic și plus că este o zonă care s-ar preta mai degrabă la odihnă, adică nu turism de genul distracție pentru că prea multe lucruri nu ai ce să le arăți într-un sejur de câteva zile, o săptămână. Probabil d-asta nici nu s-a investit momentan. Se aude că dorește cineva să facă o pensiune...” (reprezentant autoritate publică locală)

Există două obstacole în calea dezvoltării economice: situl arheologic și apartenența la rezervația Natura 2000. Ambele aspecte aduc mai multe constrângeri și costuri suplimentare pentru orice activitate întreprinsă, inclusiv de dezvoltare a infrastructurii.

„96% din teritoriul comunei a fost inclus în Natura 2000, asta înseamnă statut de rezervație. Din câte știu, încă nu se aplică anumite reguli, dar extragerea pietrei se va face cu mare dificultate, pășunatul se va efectua numai în țărcuri îngrădite, de centrale eoliene nu se pune problema. Chiar sunt impedimente din punct de vedere economic. Chiar și pentru acest proiect pe care noi îl considerăm un avantaj pentru noi, pentru proiectul de canalizare ni s-a cerut aviz de la Natura 2000 și, în loc să-l obținem de la mediu unde ar fi durat foarte puțin, a trebuit să așteptăm și am pierdut prima etapă de depunere a dosarelor. Orice lucrare în interiorul sitului are nevoie de acest aviz

Există și avantaje din faptul că sunteți incluși în Natura 2000?

Nu știm care sunt și nici ei nu știu să ne spună. Ne-au spus că pe viitor e posibil să avem avantaje, dar care... Am fost la o ședință la CJ și nu a știut nimeni să ne explice. Ne-au spus că în mod cert vor fi avantaje. Momentan nu s-au materializat și nici nu știm care ar fi acestea.” (reprezentant autoritate publică locală)

Situl arheologic adăpostește ruinele unei cetăți romane, Ibida, ce datează de prin secolul II-III. Cetatea se întindea pe o suprafață de aproximativ 24 de hectare, suprafață ce este deținută în prezent de primărie și de oamenii din localitate. Odată cu începerea lucrărilor la acest sit arheologic au apărut restricții pentru localnici, dar și administrație locală: nu se poate construi în vecinătatea sitului arheologic, pentru orice fel de săpături este necesară prezența unor arheologi (plătiți de cei care realizează săpăturile), terenurile pe care se află acest sit nu mai pot fi cultivate. Lucrările de scoatere la lumină a cetății sunt la început, ritmul de lucru fiind destul de încet. Atitudinea localnicilor față de acest sit nu este una tocmai favorabilă, deși lucrările efective pot aduce venituri temporare localnicilor deoarece echipele de arheologi au nevoie de ajutor la săpături.

Așa cum a fost menționat anterior, prețurile caselor în zonă a mai crescut, dar nu mult ca în orașe sau zone atractive. De altfel, numărul de tranzacții imobiliare este destul de mic: aproximativ 50-60 de locuri de casă au fost vândute către constănțeni. În ceea ce privește casele noi care au fost construite în ultimul an, acestea sunt aproximativ 20, mai mult ale celor din comună care s-au întors cu bani din străinătate. Din perspectiva primăriei, aceste locuințe noi nu au avut un impact asupra bugetului local:

„În special cei din comună care au lucrat în afară au alocat bani și s-au ridicat case. Cei din afara comunei în principiu au încercat să-și conserve ce au cumpărat pentru că ei le iau mai mult pentru case de vacanță; mai există un cartier nou unde sunt 6 case în construcție.

Ce a însemnat asta pentru primărie? A adus venituri din impozite, taxe?

Venituri, ce venituri? Nu au adus, păi taxele de vânzare – cumpărare în afară de fișele fiscale care se taxează cu 4 lei per certificat fiscal, în rest notariatul înghite tot ce este.” (reprezentant autoritate publică locală)

În ceea ce privește serviciile publice, există un medic pentru toată comuna, acesta făcând naveta de la Tulcea. Lipsa minimelor utilități și a mijloacelor de comunicare descurajează persoanele calificate să vină în localitate pentru slujbe în serviciile publice.

„Și el s-ar stabili aici, dar exact pe chestia asta nu vine: s-a obișnuit cu niște standarde. Trăind la oraș nu poate să... I-am arătat locuința de serviciu de la dispensar, dar nu i-a convenit. Motivele sunt astea: nu are internet, nu poate să dea un telefon. Și face naveta pentru moment. Să vedem pe viitor, dacă vrea el să rămână sau tot la fel... E obositor și pentru el.” (reprezentant autoritate publică locală)

Din cauza numărului foarte scăzut de copii din comună, clasele V-VIII din Slava Rusă au fost desființate, copiii fiind aduși zilnic cu microbuzul în Slava Cercheză. Totuși, în Slava Rusă a mai rămas funcțională grădinița și ciclul I-IV într-o clasă compactă.

„Avem școală I-VIII clase. La Slava Rusă s-a comasat, avem microbuz și îi aducem pe copii dimineața și îi ducem înapoi la prânz. În Slava Rusă a rămas doar grădinița, 15-16 elevi, grupe combinate și clasele I-IV și alea simultane. Avem 110 elevi și în Slava Rusă 35+15, cam 200 de elevi. Rata de abandon școlar este mică, anul trecut am avut 1 și anul acesta 1; sunt motive întemeiate, familie dezorganizată, nu are cine să aibă grijă, părinți plecați.” (reprezentant instituție publică locală)

După cum remarcă directorul școlii, nivelul educațional a început să mai crească. Dacă generațiile de vârstnici absolveau cele 7 clase obligatorii și apoi se integrau în piața muncii, acum majoritatea tinerilor urmează și liceul și există un număr tot mai mare de tineri care merg mai departe, la facultate.

Primăria comunei Slava Cercheză se află într-un sediu ce are nevoie de reabilitare, fiind într-o clădire destul de veche, fără utilități (apă curentă sau toaletă în interiorul clădirii) cu

încălzire cu sobe cu lemne. În ceea ce privește dotarea tehnică, în fiecare birou există cel puțin câte un calculator (cu un raport de 8 calculatoare la 18 angajați), dar cu limitarea deja menționată în domeniul telecomunicațiilor: în primărie există un post telefonic, iar conectarea la internet se face anevoios printr-un modem Zapp.

Primăria are un buget local foarte mic, majoritatea cheltuielilor fiind acoperite de Consiliul Județean. Sursele de venit sunt impozitele (pe clădiri, terenuri și autovehicule), dar cum valoarea acestor imobile și bunuri mobile este mică, încasările la buget sunt mici.

„Bugetul local este foarte sărac pentru că veniturile proprii ale bugetului local nu acoperă nici 8-10% din cheltuieli, restul sunt alocate de Consiliul Județean

Care sunt principalele surse de venit la buget?

Impozitul pe clădiri, pe teren și auto, total venituri ar veni sub 1 miliard, iar cheltuielile sunt cum sunt. Numai cu învățământul, cu salarizarea cheltuiim peste 6 miliarde.” (reprezentant autoritate publică locală)

Resursele umane sunt apreciate de managementul primăriei a fi bine pregătite și motivate. Angajații primăriei sunt oameni din localitate, cu un nivel educațional ridicat și pentru care serviciile publice sunt singurele instituții din localitate unde pot găsi un loc de muncă pe măsura pregătirii.

„Ce-i motivează pe cei care vin să se angajeze și să rămână în primărie?

Nu știu. Salariile în nici un caz. În primul rând sunt localnici. Având locuințe aici și având familiile aici e un loc de muncă rezonabil sau poate singurul loc de muncă unde pot să lucreze conform cu pregătirea lor.” (reprezentant autoritate publică locală)

„Ca dotare stăm destul de bine, fiecare birou are 1-2 calculatoare, oamenii sunt pregătiți, plus că pot să mă laud că noi nu lăsăm pe ziua de mâine să rezolvăm niște probleme. Oricine vine, trebuie prompt să îl rezolvăm astăzi, nu lăsăm să ne înregistram și mai așteptați să mai veniți mâine sau poimâine. Încercăm să fim operativi, nimeni nu are un cuvânt de spus din locuitorii comunei că nu este așa.

Există dificultăți în a găsi oameni pentru posturile din primărie?

Da, am avut, s-au organizat concursuri, au venit din cei care credeau că la primărie se stă și se doarme, au stat 3-4 zile și au plecat pentru că aici se lucrează; volumul de muncă este destul de mare.” (reprezentant autoritate publică locală)

Deși se recunoaște lipsa specializării în ceea ce privește accesarea fondurilor europene, nu s-au făcut demersuri pentru a pregăti specialiștii din primărie în elaborarea de proiecte.

„Ce alte obstacole concrete ați mai întâlnit în scrierea acestui proiect?

Lipsa de personal specializat. Dacă am fi avut persoane cu experiență pe acest domeniu în primărie poate ne-am fi descurcat mai repede și mai bine, reușeam să

terminăm proiectul. În special obținerea avizelor și birocrăția care este la noi sunt obstacole.

Au existat până acum astfel de cursuri pe tema accesării fondurilor europene?

Este un domeniu foarte mare. Nici oferta nu este foarte variată. Am avut propuneri. Anul trecut noi am făcut norma de curs cu ECDL-ul și nu au mai rămas bani.” (reprezentant autoritate publică locală)

Populația prezentă în comună este percepută de autorități a fi destul de omogenă și având nevoi similare: persoane vârstnice ce au nevoie de sprijin mai ales în sezonul rece când cheltuielile sunt mai mari.

„Dacă nu avem populație, ce grupuri să avem? Populația tânără este plecată... De sprijin, toată lumea are nevoie de sprijin, în lemne s-a acordat o subvenție de 1 miliard și ceva; fiecare a cerut pentru că e sărăcie multă și toată lumea se încadra. Acest ajutor pentru lemne se face în baza unor calcule, dacă am plătit 1 miliard și ceva vă dați seama câte familii s-au încadrat.” (reprezentant autoritate publică locală)

Categoriile de persoane care au avut nevoie de un sprijin mai mare din partea primăriei au fost cele care primesc venitul minim garantat (prin legea 416, aproximativ 70-80 de familii), persoanele cu handicap cărora li s-a aprobat angajarea unui însoțitor personal (aproximativ 10 persoane), dar și bătrâni care nu mai au rude și au nevoie de sprijin în gospodărie. Au mai existat câteva cazuri de familii în care se consumă alcool, iar copiii au avut nevoie de asistență departamentului de asistență socială.

„Neglijența părinților, cazuri de familii în care se consuma alcool. Am avut și un caz în care s-a dispus internarea copilului într-un centru specializat. Deci, am luat copilul de acasă. Când au nevoie de îngrijire medicală, dacă sunt neglijanți, cu ajutorul medicului îi internăm în spital. Asistență medicală, consiliere cu familia.” (reprezentant autoritate publică locală)

Există familii sau persoane pe care reprezentanții primăriei îi consideră săraci: persoane care în ciuda veniturilor foarte mici nu pot primi venitul minim garantat deoarece dețin o suprafață de teren mai mare de 2000 mp. Important de remarcat este faptul că oamenii din comunitate evită să solicite ajutor social, să devină asistați social.

„Sunt și persoane sărace, sunt oameni care trăiesc din ajutor social de 20 lei pe lună, 20 lei este îngrozitor! De ce? Pentru că și legea veniturii minim garantat pe undeva a fost restrictivă în sensul că cine are peste 2000 m nu mai poate beneficia de ajutor, sau cine are peste 2 ha de asemenea nu beneficiază. Omul dacă are 2000 m în curte, ce venit poate să obțină de pe 2000 m, ca să nu beneficieze de ajutor social?

Cine sunt aceștia care sunt mai săraci?

Noi avem cel puțin în ambele sate foarte multe văduve și acestea sunt beneficiare de ajutor social, bine, oamenii în general cu credință în Dumnezeu nu și-au făcut ajutorul pentru că așa e la noi... chipurile să nu beneficieze de ajutor social, ori el își face mai mult pentru asigurarea de sănătate ca să fie înscrisi la medicul de familie, nu în special banul acela de 20 lei îi interesează, deși alții nici pe acești bani nu îi au.

Nu au pensii de urmaș sau sunt foarte mici?

Pensiile de urmaș se alocă cel puțin pentru femei după 59 de ani și multe dintre cele înscrise sunt între 50-59. Înainte mai lucrau la CAP, acum nu au unde să lucreze, cine să le angajeze, cu ziua sau unde. Pământul fiind tot în arendă, arendașul lucrează industrial, nu mai au unde să lucreze.” (reprezentant autoritate publică locală)

În afara ajutoarelor prevăzute prin lege (venitul minim garantat, ajutorul social sau ajutorul de încălzire), autoritățile locale văd alte mijloace prin care pot interveni în favoarea categoriilor mai sărace.

Tipurile de actori sociali prezenți la nivel local sunt destul de limitate: primăria și consiliul local, agenții economici, biserica și școala.

Pentru agenții economici primăria constituie o sursă de informare cu privire la oportunitățile de finanțare, fiind locul unde se afișează astfel de informații disponibile. De asemenea, primăria poate fi cea care coordonează unele activități economice precum exploatarea carierei de piatră aflată pe teritoriul comunei. Relațiile dintre primărie și agenții economici nu depășesc aceste dimensiuni clasice de interacțiune.

Reprezentantul societății agricole franceze, de altfel cel mai mare investitor local, reclamă lipsa de viziune și de implicare din partea primăriei pentru susținerea unor investiții locale. Mai precis, societatea franceză ar dori să construiască un siloz modern pe teritoriul comunei. Acesta ar aduce locuri de muncă (pentru aproximativ 30 de persoane) și un spațiu de depozitare a grânelor în așteptarea unui preț mai bun. Pentru construirea unui astfel de siloz, societatea are nevoie să cumpere un teren, dar localnicii nu vor să-i vândă. Nici primăria nu s-a oferit să-i vândă sau să-i concesioneze pe termen lung, deși, după cum afirmă administratorul societății, acest siloz ar avea efecte benefice importante la nivelul comunei.

În ceea ce privește relațiile dintre primărie și consiliul județean, acestea sunt caracterizate a fi neutre, dată fiind independența politică a primarului. Astfel, indiferent de culoarea politică a consiliului județean. Speranțele de viitor sunt totuși de a primi sprijin din partea partidului din care face parte viceprimarul, respectiv PSD.

„Relațiile sunt foarte bune în sensul că... primarul este apolitic în sensul în care face parte din Comunitatea Rușilor Lipoveni, nefiind politic, fie că a fost PSD sau la ora actuală PDL, avem aceeași intrare. Eu sunt PSD, acum sperăm să avem subprefect PSD să avem și noi intrări. Plus că un lucru mare care l-a obținut PSD-ul referitor la comună pe colegiul nostru am câștigat și la senat și la camera deputaților ceea ce este un lucru deosebit. Toată lumea a votat cu PSD-ul cu dl ... fostul prefect din Tulcea și la deputați este un inginer din Babadag, cel care ne-a făcut

alimentarea cu apă. Sperăm să avem tot sprijinul lor.” (reprezentant autoritate publică locală)

La nivelul consiliului județean s-a format o asociație a administrațiilor comunelor din județ, Asociația de Dezvoltare Tulcea. Pentru funcționarea acestei asociații primăria plătește o taxă lunară, iar asociația le furnizează consultanță în vederea obținerii de fonduri externe sau guvernamentale. Din relația primărie – asociație a apărut proiectul depus pe FEADR, măsura 322, asociația informându-i despre oportunitate și pași și ajutându-i la elaborarea concretă a proiectului.

„A apărut un act normativ care ne obligă să ne asociem, o asociație intercomunală, ca să-i spunem așa. Am încercat să facem o asociație mai mică, nu s-a putut și toate comunele din județul Tulcea ne-am asociat. Se numește Asociația de Dezvoltare Durabilă a Județului Tulcea. Această asociație are angajați permanenți vreo 5 care caută permanent informații. Dar proiectul integrat, în special privind canalizările, ei ne-au îndrumat, ei ne-au pus toate informațiile la dispoziție. [...] Această asociație, Asociația de Dezvoltare, funcționează în clădirea CJ și ei lucrând în același mediu, avem o relație foarte bună. Ei obțin informațiile de la consiliu și ne ajută.

Dacă îmi puteți spune mai multe despre această organizație. A cui a fost inițiativa de organizare?

Inițiativa a fost de la centru. Noi am încercat să facem o asociație aici pe plan local, dar nu am reușit. Cred că nu am reușit din cauza lipsei specialiștilor. Atragerea asta de fonduri presupune accesul la informații, ori sunt puțini oameni cu experiență suficientă care să poată să ne ajute, să fie dispuși să se încadreze într-o astfel de asociație cu sediul într-un sătuc undeva și de asta s-a hotărât să fie sediul în Tulcea. Personalul de acolo are experiență și din câte știu și în trecut a lucrat pe ordonanța 7, toate fondurile de aderare ...

Există un personal permanent al acestei asociații? Plătit?

Da, nu știu câte persoane, 4 sau 5. Asta prevede și legea. O asociație ca aceasta trebuie să aibă maxim 5 persoane.

Cam câte comune sunt afiliate...

Cam toate. 30-40. Plătim o contribuție (30 mil vechi pe an), plătiți semestrial.

Care sunt serviciile de care ați beneficiat până acum?

Consultanță. Practic ei ne depun proiectele. Proiectul efectiv pe care l-am depus pentru obținerea finanțării nu a plecat de la noi. Noi am dus pe bucățele toate studiile de fezabilitate și avizele și ei le-au asamblat pe toate. Ei s-au ocupat și de depunerea proiectului.” (reprezentant autoritate publică locală)

Experiența accesării fondurilor europene

Experiența primăriei în accesarea unor fonduri externe este destul de redusă și concentrată asupra fondurilor guvernamentale: ordonanța 7/2006 prin care a fost extins sistemul de alimentare, program guvernamental de alimentare cu apă la sate, implementat prin firma Solel Boneh Internațional, programul național pentru construirea sălilor de sport.

Prin fonduri obținute de la Banca Mondială a fost construit un corp de clădire pentru școala din Slava Cercheză. Primăria, în parteneriat cu școala au depus și un proiect pentru construirea unei baze sportive, în cadrul unui program guvernamental.

Abia în toamna anului trecut primăria a depus primul proiect pentru fonduri europene, pentru măsura 322, proiect de dezvoltare a infrastructurii și punere în valoare a moștenirii culturale.

La nivelul agenților economici, experiența accesării fondurilor europene este, de asemenea, limitată. Astfel, 2 apicultori din comună au accesat fonduri SAPARD în 2004 (primarul și medicul veterinar). Valoarea proiectelor a fost mică (sub 10.000 Euro) și au fost folosiți pentru achiziționarea de stupi și familii de albine. În prezent, societatea franceză a depus un proiect pe măsura 121 pentru achiziționarea de utilaje agricole, proiect ce este în curs de evaluare, iar cei doi arendași locali intenționează să depună de asemenea proiecte pentru utilaje.

La nivelul primăriei, principala barieră în accesarea fondurilor europene a constituit-o lipsa de informare asupra oportunităților. După cum menționa un reprezentant al primăriei, încearcă să obțină orice fel de fonduri sunt disponibile, dacă află de acestea.

„De ce nu ați accesat până acum fonduri europene? Care au fost problemele care v-au împiedicat?

Pentru că România a intrat în Uniunea Europeană de curând, ce fonduri europene când noi suntem de-abia de un an în Europa?” (reprezentant autoritate publică locală)

„Încercăm să profităm de orice oportunitate. Nu suntem în situația de a refuza ceva. Singurul impediment să accesăm 50 de proiecte este cofinanțarea. Trebuie să susținem financiar o parte din proiect. Nu știm în ce măsură am reuși.” (reprezentant autoritate publică locală)

De altfel, stabilirea obiectivelor și priorităților pentru accesarea acestor fonduri pornește de la nevoi, dar în cele din urmă este ghidată de oportunitățile de finanțare.

„Dezvoltarea infrastructurii - asta a fost dintotdeauna. În plus, a fost în funcție de posibilitățile de moment sau de oportunitățile apărute. Am reușit să construim o sală de sport performantă. Aici am avut un atu: echipa noastră de baschet fete a fost de 5 ori campioană națională. Am zis să facem ceva și pentru fetele astea. Dacă am aflat de un proiect, chiar dacă nu era vital pentru oameni, am încercat să-l facem. Câteodată... Avem un proiect de dezvoltare a unei baze, tot prin ordonanța 7, încercăm să... De ce nu? Dacă există posibilitate, de ce să nu profităm. Chiar dacă

șansele pot fi mici, dar așa am crezut și despre sala de sport... Dacă se poate, de ce nu?” (reprezentant autoritate publică locală)

Elaborarea unor proiecte pentru infrastructură presupune în primul rând bani investiți în elaborarea studiilor de fezabilitate și pentru elaborarea proiectelor, iar în al doilea rând cofinanțarea lucrărilor. Chiar dacă există dorința de a mai depune solicitări și pentru alte tipuri de proiecte, primăria are un buget limitat pentru a acoperi astfel de costuri.

„Nu am reușit să facem tot ce ne-am propus din lipsă de fonduri. Un studiu de fezabilitate costă mult – 200-250 de milioane. Câte ne-am permis, am făcut. Am stabilit prioritățile și pe acelea le-am pus primele pe tapet: drumurile, canalizarea. Restul, alimentarea cu gaze și altele...”

Pentru anul 2009 v-ați prevăzut o astfel de linie de buget pentru studii de fezabilitate?

Da, noi intenționăm, dar încă nu știm. Să vedem câți bani o să avem pentru așa ceva. Dorim, de exemplu, reabilitarea sediului consiliului, căminul cultural – acolo am înțeles că există posibilitatea să prindem niște fonduri prin Ministerul Culturii, dar tot așteptăm din septembrie 2007...” (reprezentant autoritate publică locală)

O temere legată de accesarea proiectelor este aceea că, inclusiv în calitate de administrație locală, ai nevoie de susținere politică pentru ca proiectul să fie aprobat.

„Ați avut temeri când ați depus aceste proiecte?

Bineînțeles. Să spunem drept, multe dintre ele sunt alese în funcție de algoritmi politici. Nu ai susținere politică sau nu ai pe cineva sus pus, normal că te gândești: e posibil să nu le obțin. De exemplu, proiectul nostru de alimentară apă, pe care l-am depus pe Ordonanța 7, din câte știu din proiectele eligibile, așezarea în listă s-a făcut și în funcție de timpul în care reușeau să-l depui. Reușeau să-l termini mai repede și să depui, aveai șanse mai mari. Noi am avut cererea de finanțare numărul 8, dar din numărul 8 am ajuns pe la coadă. Dar bine că am reușit să-l facem și așa.” (reprezentant autoritate publică locală)

Sursele de informare sunt cele formale, autoritățile județene, dar și cele informale, respectiv comunicarea cu alte primării din zonă cu care au afinități.

„Care este mecanismul prin care aflați astfel de lucruri? De unde aflați?

Am primit informații și de la Consiliul Județean și de la Prefectură, plus colaborarea cu celelalte primării. Dacă află cineva o informație, noi ne cunoaștem și ne anunțăm: primării cu primării, secretarii cu secretarii.

Care sunt primăriile cu care colaborați mai bine în sensul de informare?

Toate cele din jur. Suntem vecini și ne cunoaștem mai bine. Depinde și de șef: pe cine cunoaște, cu ce primar se înțelege mai bine, plus altele cu componența etnică...

Căutați periodic anumite informații sau acestea vin către dvs.?

Nu știu. Noi căutăm, dar în lipsa posibilităților de comunicare... Dacă primim măcar o idee, pe site-ul ministerului a apărut ceva, ne interesăm la alții. [...] Accesul la informație e mai greu la noi. Comuna nu e de importanță atât de mare în zonă. Dacă depune un proiect o comună mai dezvoltată, are succes mai mare.” (reprezentant autoritate publică locală)

Pentru elaborarea proiectului primăria a colaborat cu două firme – una care a realizat proiectul tehnic, iar alta care a realizat studiul de fezabilitate – și a primit și sfaturi concrete de la Asociația de Dezvoltare Durabilă Tulcea. Costul proiectului de fezabilitate a fost de aproximativ 1 miliard lei vechi, iar obținerea tuturor avizelor a fost realizată de angajații primăriei.

La nivelul agenților economici sursele de informare sunt diverse. Societatea franceză, care este un agent economic foarte mare, a aflat de aceste oportunități de la banca cu care lucrează, respectiv BRD. Primarul a aflat despre oportunități de la direcția agricolă, fiind inginer agricol, și i-a informat și pe alți întreprinzători.

„Cum ați aflat despre oportunitatea de finanțare [din 2004 – n.a.]?

Prin intermediul primarului. Primarul fiind inginer agronom a auzit de la Direcția Agricolă. Într-o zi mi-a spus și mie despre fondurile astea, despre care nu știam prea multe. De fapt, nici nu prea mă interesa, nu credeam că îți poate da măcar un Euro pe an. După aceea m-am dus și m-am interesat. Am primit un ghid, un CD. Noi aici nu avem Internet, abia avem telefon. Și așa am aflat. Primarul începu puțin înaintea mea. Ulterior, eu însumi am inițiat pe alții, însă nu din comună, ci pe cineva din comuna Mihail Kogălniceanu. Și el se ocupă acum de apicultură.” (antreprenor local)

O altă sursă de informare cu privire la oportunitățile de finanțare o constituie asociațiile profesionale cum este exemplul asociației apicultorilor.

„De unde ați aflat despre aceste oportunități?

De la Asociația Apicolă. Sunt vicepreședintele Asociației Apicole, filiala Tulcea. Suntem 11 oameni în biroul comitetului de la Asociație și fiecare reprezintă o zonă din județ. Și fiecare informează în zona sa, împărtășie informația în teren. Eu le-am spus în sat aici, le-am dat ghidul.” (antreprenor local)

În ceea ce privește proiectele deja accesate, elaborarea proiectului s-a făcut cu ajutorul unei persoane cu experiență, care depusese proiecte similare, astfel că procesul a fost mai dificil doar din prisma obținerii tuturor documentelor necesare. Gândindu-se la toate etapele accesării și implementării, dar și la impactul asupra afacerii, concluziile beneficiarului sunt că astfel de fonduri te ajută să-ți dezvolti afacerea într-un timp mult mai scurt.

„Cum a fost întocmirea proiectului?

M-a ajutat persoana de care vă spuneam să scriu planul de afaceri și cererea de finanțare, care erau tip. În rest, pentru documentele: caziere fiscale, diplome, avize, eu am alergat.

Gândindu-vă acum la aplicare și implementare, ce credeți?

E un avantaj. Puteam să ajung la efectivul ăsta și singur, dar mi-ar fi luat mai mult timp. Și una e să mergi în pastoral cu 10 familii și alta când ies cu 50. Tot atâta benzină consumi, tot atât timp pierzi, dar e altceva să iei miere de la 10, respectiv de la 50 de familii. Transportul nu ține cont de numărul de familii, tot atâta costă. Deci e mult mai rentabil.” (antreprenor local)

Pentru societatea franceză, aceste proiecte de finanțare aduc beneficii importante, dar dat fiind că este o firmă mare, care exploatează terenul agricol la scară mare, limita maximă de 2 milioane de Euro este considerată a fi prea mică. Trebuie menționat și faptul că proiectul depus pentru aceste fonduri a fost realizat cu ajutorul unei societăți franceze de consultanță, personalul angajat din cadrul societății ocupându-se de obținerea avizelor.

„Ați apelat și la fonduri europene?

Da. În decembrie am depus un dosar pe măsura 121 pentru utilaj agricol. Toate utilajele pe care le avem noi aici sunt închiriate. Acționarul majoritar în firma asta e un holding francez. Și pentru ca să nu mai plătim chirie, ne cumpărăm utilajele noastre.

Ce v-a determinat să apelați la aceste fonduri?

Ce să vă spun... sunt rentabile. Noi avem putere financiară și 50% nu intenționăm să luăm nici din bancă, e contribuția noastră proprie. Și 50% ne dă Comunitatea Europeană.

Aveți deja în vedere anumite firme de la care vreți să cumpărați utilajele?

Sunt. Din Germania, Klass, utilaje performante, ținând cont și de calitatea terenului din zonă. Terenul nefiind plat, se folosesc anumite utilaje, care sunt foarte scumpe. Un tractor de 320 CP cu toate utilitățile ajunge undeva la 300.000 de euro și măsura 121 e maxim 2 milioane de euro. Vă dați seama ce se poate lua...

Două milioane contribuția externă?

Nu, un milion cu un milion. Vă dați seama! Ce se poate lua de doar 2 milioane!” (antreprenor local)

Pentru cei doi arendași locali, cofinanțarea constituie o problemă importantă de luat în calcul la depunerea unui astfel de proiect. În plus, opinia conform căreia trebuie să ai relații importante, „să cunoști oameni” pentru a câștiga un astfel de proiect conduce la o atitudine și mai rezervată.

„Ați încercat să obțineți astfel de finanțări?

Nu, am vrut acum să accesăm, împreună cu Domnul Primar. Domnul Primar a încercat și anul trecut și i s-a respins tot dosarul. Dânsul a schimbat firma cu care lucrează și acum încearcă din nou. Și mi-a zis și mie de chestia asta. Eu m-am

întrebat <dacă el care e primar și nu poate ajunge la fonduri, ce șanse am eu, care sunt doar un țaran?>

Primarul v-a propus să depuneți proiectul împreună?

Da. Și eu m-am gândit că în prima etapă de șase luni, să văd și eu ce bani am disponibili. Ca să nu intru ca albina în mierea aia și să nu mai pot să ies. Și în a doua parte a anului să încerc să fac și eu. Problema e vârsta noastră înaintată, dar am copii pe numele cărora pot trece documentația, pentru că în cazul celor de 35-40 de ani se vor da mai repede aprobările astea.

De ce nu ați încercat să aplicați până acum?

Era foarte greu de ajuns acolo unde se accesează. Sunt foarte mulți oameni care au și relații. Știți cum e la noi în țară, trebuie să ai oameni, să dai șpagă. Dacă ai om, trebuie să dai. La rândul lui, el trebuie să dea mai departe” (antreprenor local)

La nivelul primăriei există dorința de a apela și la alte surse de finanțare pentru a rezolva problemele stringente de infrastructură.

„O să încercăm să obținem cât mai mult, nu-i nici o problemă. Să vedem cu acest proiect dacă reușim să facem infrastructura subterană, să avem apă, canalizare atunci putem trece la suprafață. Următorul pas ar fi străzile, iar aici este o investiție foarte mare. Nici nu știu dacă reușim să o facem dintr-un proiect. Probabil o să căutăm pe segmente din diverse surse de finanțare. Unul din planurile noastre mai vechi este alimentarea cu gaze. Pe lângă noi trece o conductă, dincolo de Slava Rusă, avem teste de fezabilitate făcute din 90 și ceva. Plus mijloacele de comunicare.” (reprezentant autoritate publică locală)

Așa cum a fost menționat și anterior, pentru o primărie cu un buget local foarte mic, contribuția pe care trebuie s-o suporte primăria constituie o piatră de încercare de care depinde accesarea și a altor surse de finanțare.

„Dacă obținem finanțarea și încep lucrările, am înțeles că vor dura 3-4 ani. În momentul în care nu se termină proiectul, nu poți să accesezi alte proiecte. Contribuția noastră este de 20%, ceea ce este enorm, greu de susținut.” (reprezentant autoritate publică locală)

Societatea franceză, care are un capital financiar important, intenționează să acceseze și alte fonduri pentru construirea aceluși siloz menționat anterior. Totuși, dacă proiectul pentru utilaje va fi respins, nu vor mai încerca a doua oară din motive financiare.

„Dacă primiți un răspuns negativ, mai încercați și altă dată?

Nu!

De ce?

N-are rost. Sunt bani cheltuiți. Cu banii pe care i-am cheltuit pe proiect, cultivam 500 de hectare. Deci într-un an, 500 de hectare sunt pierdute cu cheltuiala pe proiect.” (antreprenor local)

Sugestii pentru îmbunătățirea accesului la oportunitățile de finanțare

Ideea avansată cel mai frecvent în discuția despre îmbunătățirea accesului la oportunitățile de finanțare este cea a reducerii birocrăției inutile. Astfel, intervievații au menționat o serie de avize care nu au nicio relevanță pentru obiectivul proiectului.

„Sunt multe chestii cerute care sunt inutile. Corect, trebuie anumite autorizații, dar ce treabă au Pompierii și Poliția cu albinele?” (antreprenor local)

„Pentru proiectul cultural, achiziția de costume, instrumente și loc de depozitare, ne-au solicitat aviz pentru mediu. Nu mi se pare în regulă. Poluăm fonc?” (reprezentant autoritate publică locală)

O mai bună informare a tuturor actorilor sociali din mediul rural este vitală pentru a crește rata de accesare a acestor fonduri. Primăria este văzută drept nod central de comunicare, aici fiind necesar să se regăsească informații despre toate oportunitățile de finanțare din fonduri europene.

„Trebuie făcut la primărie un punct de informare, privind proiecte, despre orice, dacă te duci acolo să fie un fișier, trebuie să găsești ce fel de proiecte sunt: pe agricultură, pe apicultură, pe infrastructură; omul dacă este interesat, să vadă cum se face. La fiecare primărie să fie un centru de documentare ca să vină omul să citească și apoi de consultanță la nivelul primăriei sau la nivel județean” (reprezentant instituție publică locală)

Perioadele de timp între diversele etape ale accesării proiectelor ar trebui eficientizate în sensul în care perioada de elaborare a proiectelor să fie mai lungă (astfel încât solicitanții să aibă timp să obțină toate avizele necesare), iar cea de evaluare să fie mai scurtă, astfel încât solicitantul să-și poată planifica activitățile și bugetul pentru perioada imediat următoare.

Concluzii

Comuna Slava Cercheză are o populație îmbătrânită prin migrarea în străinătate a tinerilor și persoanelor de vârstă activă. Acest fapt are consecințe dramatice asupra forței de muncă, limitând și perspectivele de dezvoltare economică a comunei.

Infrastructura, slab dezvoltată din toate punctele de vedere constituie o barieră în atragerea de resurse umane specializate în comună sau atragerea de posibili investitori.

Experiența accesării de fonduri europene este foarte limitată atât la nivelul administrației publice, dar și a antreprenorilor locali. Totuși se constată un interes destul de crescut pentru accesarea acestora.

Asocierea primăriei comunei cu alte primării din județ, în cadrul Asociației de Dezvoltare Durabilă, a avut un impact pozitiv asupra accesării fondurilor europene, atât în ceea ce privește eficientizarea informării cu privire la oportunități, dar și obținerea de consultanță pentru elaborarea proiectului.

Se constată o lipsă de viziune strategică cu privire la dezvoltarea economică a comunei. Nu există măsuri concrete pentru atragerea forței de muncă în comună și a unor posibili investitori și cu atât mai puțin pentru sprijinirea grupurilor mai vulnerabile (cei bătrâni rămași fără sprijinul familiei sau persoane fără venituri și care nu pot beneficia de ajutoare sociale). În condițiile în care tinerii nu se vor întoarce în comună, perspectivele comunității sunt destul de sumbre. După cum spunea un interviuat, poate că infrastructura se va dezvolta, dar numărul oamenilor din comuna va continua să scadă dramatic.

Socodor

Bianca Rusu

Situația de la Socodor, comună din județul Arad, este surprinzătoare. Am efectuat interviurile de aici la o zi după ce le încheiasem pe cele din Sânnicolau, oraș în județul învecinat (Timiș). Și cum acolo fondurile europene erau dezirabile, dar nu o realitate, nu mari îmi erau așteptările de la Socodor. Venisem dinspre Comuna Macea, pe un drum județean!!!, aflat în cele mai precare condiții pe care le-am văzut vreodată. Pe o distanță de 9 km, pe timp de ploaie, drumul este aproape impracticabil. Întâlnind un singur cetățean care locuiește undeva în câmp, izolat de tot și toate, acesta mi-a răspuns la întrebarea mea dacă nu cumva m-am rătăcit: „nu, domniță. Țasta-i drumul. [...] mergeți tot înainte, dar să nu lăsați mașina să alunece nici la stânga, nici la dreapta, că nu mai ieșiți de-acolo și tre' să vă scot cu tractorul. Am mai scos și pe alții”. Odată ce am ieșit (prin harul lui Dumnezeu) de pe drumul județean, situația s-a schimbat dramatic. Străzi asfaltate, îngrijite, oameni drăguți care să mă îndrume spre primărie (cum nu am văzut nici un indicator la intrare, am întrebat prima localnică întâlnită în cale). Ajunsă la primărie și ulterior în diferite colțuri ale comunei, am căutat să aflu răspunsul la întrebarea: „De ce la Socodor se poate?”. Răspunsurile localnicilor (autorități locale sau cetățeni), ca și informațiile obținute prin observațiile făcute la fața locului, respectiv cele din chestionarul completat de reprezentantul primăriei în luna octombrie 2008 și cele de pe website-ul primăriei (respectiv alte site-uri care conțineau informații relevante despre Socodor) stau la baza redactării acestui studiu de caz. Datele obținute sunt grupate, ca și în celelalte studii de caz, sub diferite categorii de interes, încercând să aducă o imagine cât mai complexă asupra situației comunei: localizare, infrastructură, populație, dezvoltare socio-culturală, dezvoltare economică, atmosfera politică, descrierea primăriei și a activității acesteia, situația grupurilor vulnerabile, accesarea fondurilor necesare derulării proiectelor, concluzii.

Comuna Socodor, așezare tipică de câmpie, este situată în partea de vest a Câmpiei Crișului Alb și se întinde pe o suprafață de 11260 Ha. Ea se numără printre cele mai vechi comune din Județul Arad, având la origine două sate mici care ulterior s-au contopit și au format un singur sat, cunoscut azi cu numele de Socodor. Astfel că administrativ, comuna este formată din satul cu același nume, sat situat la o distanță de 48 km față de municipiul Arad.

Deși prima atestare documentară a localității Socodor datează din anul 1299 urmele locuirii pe aceste meleaguri se pierd în negura vremii. Arheologii au scos la lumină obiecte ceramice aparținătoare Culturii Otomani, vestigii din epoca bronzului și două necropole aparținând gepizilor și respectiv avarilor. Mai mult, pe teritoriul Socodorului „se mai disting urmele movilei înalte de un metru și în lățime de trei metri, care se spune că ar fi resturi din „Drumul de odinioară al marelui Traian” (www.socodor.ro). Atestarea documentară poate fi o explicație a aspectului comunei străzi întortocheate, intravilanele împărțite fără nici o considerare de simetrie, care contrastează cu așezările din vestul comunei, locuită în special de maghiari, și care are un aspect mai ordonat „străzile sunt regulate, intravilane de aceeași mărime, casele edificate la stradă” aflăm din aceeași sursă. „Înainte cu mai bine de un veac, pe vremea așa-zisei segregări/regulări a comunelor s-au edificat aproape toate comunele din împrejur cu străzi

drepte intravilane regulate, dar Socodorul rămase aproape neschimbat și aceasta din pricină că regularea comunei pretindea demolarea totală a caselor.” (www.socodor.ro).

În apropierea comunei se află pădurea Socodor, proprietate a Contelui Wencheim trecută în posesia statului. Pădurea este renumită îndeosebi pentru vânatul bogat: cerbi, căprioare, iepuri, potârniche, fazani. Acesta a fost unul din locurile preferate de vânătoare atât ale familiei regale cât și, ulterior, ale lui Nicolae Ceaușescu.

Poziția geografică a comunei Socodor îi conferă o importanță deosebită în traficul intern și internațional prin punctul de trecere a frontierei Vârșand, care conferă comunei premisele necesare dezvoltării economiei locale.

Comuna Socodor, situată aproape de granița cu Ungaria, se află la o distanță de 5 km de cel mai apropiat drum european. Localitatea Socodor este la o distanță de 48 km de Municipiul Arad, reședința județului și 7 km de Chișineu Criș, orașul cel mai apropiat. Legăturile spre exterior se fac fie pe șosea, comuna fiind străbătută de DN 79 A, DJ 792, DJ 709 B, DC 118, fie pe calea ferată direcția Arad – Chișineu Criș – Grăniceri. Lungimea totală a rețelei de drumuri este de 24 km, din care aproximativ 10 km sunt asfaltați, restul pietruiti (reprezentant autoritate publică locală). Când am vizitat periferia satului, zona unde locuiesc o parte din romi, drumul era destul de noroios și nu neapărat bine întreținut.

Deși din 2008 locuitorii comunei au acces la rețeaua publică de apă curentă pe toți cei 24 km de străzi (primarul), doar 21 de gospodării sunt racordate deocamdată (chestionar). 100 de gospodării au acces la apă în sistem propriu (unii au apă curentă pentru că și-au cumpărat hidrofoare), în timp ce cca. 100 de gospodării nu au acces la apă în curte (chestionar).

Canalizarea rămâne una din problemele majore cu care se confruntă localnicii. În prezent (ianuarie 2009) canalizarea există doar pe 1,5 km de stradă. Deși încă o problemă, nu se poate spune că autoritățile locale sunt indiferente față de situația existentă. Aceasta o dovedește și proiectul scris în acest sens, menit să fie depus pentru accesarea fondurilor europene din care să se asigure canalizare și stație de epurare aferentă.

Nu există, chiar dacă „trebuie să vă spun, cu părere de rău, că de pe teritoriul Comunei Socodor se extrag gaze naturale” (reprezentant autoritate publică locală). Deocamdată a considerat că sunt alte priorități (mai ales că „prețurile s-au cam dus în sus”), însă rămâne un subiect de reconsiderat pe viitor.

Serviciul de salubritate este funcțional, deservind 100 de gospodării. Există și o rampă de gunoi. Pentru viitor se dorește desființarea acesteia și repunerea terenului aferent în circuitul agricol. În acest sens, în prezent se desfășoară un proiect finanțat din fondurile PHARE pentru amenajarea unui spațiu corespunzător normelor europene de depozitare în condiții de siguranță a gunoiului menajer și asigurarea unor servicii de colectare, transport și gestionare a deșeurilor provenite atât din gospodăriile populației cât și din activitățile agricole.

Socodorul este unul din cazurile fericite. Astfel că toți cei 24 de km de drum din localitate beneficiază de iluminat public. Situația este mai tristă pentru o parte din locuitorii de etnie romă care au parte de iluminat public, dar nu și de iluminarea propriilor locuințe „i-am spus la domnu' primar să ne bage curent și să ne țieie rată din ajutorul de șomaj, da' nu vre” (localnică ce se folosește de lumânări ca să lumineze încăperea mică în care locuiește împreună cu soțul și cei trei copii). Din chestionar, reiese că sunt 10 astfel de locuințe neconectate la rețeaua electrică.

Locuitorii din Socodor au fost din nou cu un pas în fața altora. Astfel, în urmă cu circa 6-7 ani, primăria, în încercarea de a face comuna mai atractivă pentru tineri, a amenajat un club de tineret în incinta căruia funcționează și un club internet. În prezent, în multe dintre gospodăriile există acces la internet, la fel cum multe sunt conectate la rețeaua Romtelecom.

În localitate există un singur dispensar uman. Clădirea, proprietate privată, este situată în zona centrală. În cadrul dispensarului medical bolnavii pot beneficia de îngrijiri date de medici și asistenți de medicină generală și stomatologie. La nivel de comună mai există și o farmacie.

O inițiativă demnă de apreciat este cea a Universității de Vest ‘Vasile Goldiș’ din Arad care împreună cu Spitalul ‘Sfântul Gheorghe’ al Societății Comerciale ‘Terapeutica’ din Chișineu Criș “pregătește deschiderea în luna martie 2009 a primului centru de cercetare și tratament al bolii Alzheimer (o premieră în medicina românească) și care va fi deschis în Comuna Socodor. Valoarea investiției, inclusiv aparatura medicală, este de circa cinci milioane de euro. Centrul va dispune de o infrastructură la standarde europene, confort deosebit în douăzeci de saloane cu numai două paturi și grup social propriu, baze de tratament și baze de agrement. (<http://www.informatiamedicala.ro>, 27 ian 2009)”

Comuna Socodor, formată dintr-o singură localitate, Socodor (localitate de reședință) are o populație de 2286 locuitori (din care 1.167 femei) (conform recensământ 2002). Densitatea la nivel de comună este de 17,96 loc./kmp. Distribuția pe grupe de vârstă, la recensământul din 2002, făcea ca populația să fie împărțită astfel:

TOTAL LOCUITORI	2.286
Până la 18 ani	378
Între 18 ani – 45 ani	550
Între 45 ani – 60 ani	678
Peste 60 de ani	680

Din datele puse la dispoziție de primărie, reiese că practic nu există capacitate de regenerare a populației la nivel de comună.

Din punct de vedere al etniei, situația se prezintă astfel:

Români	2068
Maghiari	128
Romi	80
Altele	9
TOTAL	2.286

În Socodor, în momentul de față, credincioșii aparțin mai multor culte: ortodocși (1954), romano-catolici (115), adventiști (127), reformați (18), bapțiști (34), altă confesiune (10).

Fenomenul de migrație, deși se resimte și în Socodor, nu se poate spune că a afectat foarte tare dinamica populației. Sunt „care vin, da – din Bistrița, Maramureș, din diverse alte părți. Care pleacă, nu prea” (reprezentant autoritate publică locală). Aceeași persoană menționează

că, totuși, „sunt și care pleacă la muncă în străinătate, dar nu stau, se întorc”, ceea ce nu e deloc de mirare fiind vorba de o localitate de graniță.

Învățământul în Socodor este foarte apreciat și aceasta reiese și din interesul autorităților locale față de unitățile de învățământ. Astfel, în parteneriat cu școala, s-a amenajat clădirea, s-au dotat laboratoare și săli de clasă (printr-un proiect cu finanțare europeană). În momentul de față sunt 202 copii înscriși în învățământul primar și gimnazial (plan strategic de dezvoltare) care sunt deserviți de 13 săli de clasă și cabinete școlare, două laboratoare, respectiv 15 cadre didactice.

Nici învățământul preșcolar nu a fost neglijat. Comuna, din fonduri proprii a “investit într-o clădire veche pentru a face o grădiniță modernă” (reprezentant autoritate publică locală) pe care o frecventează 80 de copii (plan strategic de dezvoltare) îndrumați fiind de 3 educatoare.

Dorința primarului de a dezvolta comuna astfel încât să nu existe diferențe între oraș și sat, iar tinerii să dorească să rămână se transpune oarecum și în preocuparea pentru cultură. Așa cum am menționat deja, există un club de tineret funcțional. În plus, există o bibliotecă, un cămin cultural (proprietatea primăriei, care necesită renovări însă procesul e îngreunat de faptul că face parte din patrimoniul de stat și trebuie multiple aprobări). Lăcașele de cult sunt și ele diverse, corespunzător credințioșilor care aparțin diferitelor culte. Astfel, în zona centrală se găsesc o biserică ortodoxă (construită în 1763) și una romano-catolică, în timp ce mai periferic, se află o biserică baptistă și una adventistă de ziua a 7-a.

Economia comunei este una predominant agrară (55% din total), populația comunei fiind axată pe cultivarea terenurilor și creșterea animalelor. Comuna este cunoscută ca fiind zona în care se produce cea mai bună varză. În comună nu există gospodărie care să nu cultive varză (produsul fiind cunoscut pe piață sub denumirea de ‘Varza de Socodor’). Acesta lucru este de înțeles dacă ne gândim că teritoriul administrativ al Comunei Socodor este de 11.882 ha, din care 10.152 ha sunt teren agricol, cu soluri de calitate bună și foarte bună, favorabile culturilor agricole. Din declarațiile oficialităților locale, peste 90% din terenurile arabile sunt cultivate.

„În ceea ce privește producția de animale, este preponderentă în sectorul privat, în gospodăriile populației. Raportul dintre numărul de animale și suprafața agricolă este proporțional, datorită productivității mari a pășunilor și a fânețelor” (plan de dezvoltare strategică).

Important de amintit este și Pădurea Socodor (761,3 ha), chiar dacă fondul forestier este în administrarea Ocolului Silvic Chișineu Criș.

Numărul unităților comerciale existente în Socodor este într-o fluctuație continuă. Unitățile se înființează, dau faliment sau își schimbă profilul în mod frecvent. În momentul efectuării anchetei prin chestionar existau 38 de agenți economici. 3 dintre aceștia, beneficiind de ajutorul informal al primarului, au accesat și obținut fonduri europene prin intermediul SAPARD. O firmă lucrează pământul (au 900 Ha în Socodor), cultivând orz, grâu, porumb, floarea soarelui, soia, rapiță și care prin proiect și-au cumpărat utilaje, și-au făcut hală. O altă firmă (care lucrează 1000 Ha în Socodor) a făcut achiziții de utilaje. Iar a treia a scris un proiect mai mic, doar pentru achiziționarea unei combine și a unui plug.

Activitățile industriale (25% din economia locală), la rândul lor, contribuie la creșterea nivelului de trai, respectiv a bugetului local. Astfel, dintre unitățile care activează în acest domeniu, amintim un atelier de tâmplărie, o firmă de cablaje.

Între firmele al căror obiect de activitate sunt prestările de servicii și comerțul (20%) se numără o moară, magazinele alimentare.

Comuna Socodor se confruntă cu o serie de probleme, dintre care pot fi amintite:

- învechirea și subdezvoltarea infrastructurii fizice și edilitare, respectiv lipsa capitalului necesar modernizării infrastructurilor îmbătrânite lipsa de performanță a agriculturii (de ex. slaba calitate a produselor agricole);
- lipsa de valorificare a produselor agricole și animaliere;
- atragerea de investitori locali pentru atragerea de fonduri proprii ca să avem un buget care să ajungă pentru funcționarea tuturor instituțiilor din Comuna Socodor fără a depinde de alte instituții cum ar fi Consiliul Județean (pentru mai multe detalii, vezi analiza SWOT din anexă).

Comuna Socodor, datorită resurselor naturale, dar și umane existente are un mare potențial de dezvoltare. Astfel, câteva arii în care se poate vorbi de dezvoltare sunt:

- Turismul (Pădurea Socodor, Biserica Ortodoxă, construită în 1763 al cărei iconostas e una din capodoperele artei feudale (sec. XVIII), rezervația naturală de soluri sărăturate (95 ha), pescăria sunt puncte de atracție din zonă, resurse ce pot fi folosite pentru atragerea de turiști);
- Baze de cazare, atât pentru potențialii turiști, cât și pentru membrii familiilor bolnavilor ce vor fi internați în sanatoriu;
- Fiind situat aproape de granița cu Ungaria, de punctul de frontieră de la Vârșand, Socodorul are oportunitatea de dezvoltare a relațiilor de cooperare transfrontalieră, precum și cu orașele aflate în vecinătatea frontierei în scopul dezvoltării infrastructurii;
- Atragerea de investitori datorită terenurilor disponibile, respectiv a infrastructurii în continuă dezvoltare, respectiv dezvoltarea unei zone industriale favorabile investitorilor autohtoni (contabil); de exemplu, pe fonduri structurale se va face o fabrică de lapte, investitorii fiind ciobani autohtoni și alții din județ.

Datorită agenților economici din localitate, respectiv din Chișineu Criș (aflat la doar 6 km distanță de Socodor), rata șomajului e mică, aproximativ 3%. Situația se poate înrăutăți pe viitor dacă investitorii străini închid fabricile și se retrag. În ideea prevenirii efectelor negative ale unei atare situații, autoritățile locale fac eforturi de a atrage cât mai mulți investitori locali.

Nivelul de trai, din perspectiva unui reprezentant al autorității publice locale, este unul mediu, „poate puțin peste medie [...] aproape la fiecare casă există baie, apă curentă [...] multă lume își pune instalații de încălzire [pe lemne], telefonie există, televiziune prin cablu există, internet există aproape în fiecare casă”.

Majoritatea locuințelor (940 de locuințe conform planului strategic) au doar un singur nivel (parter). O mică parte, mai ales dintre construcțiile mai noi, au încă un etaj. Imobilele sunt destul de scumpe, „10-20 000 EU depinde de case. În toamnă s-a vândut o casă nouă, frumoasă [dar fără teren] la 30 000 EU” (reprezentant autoritate publică locală).

54 familii primesc ajutor social în baza legii venitului minim garantat (chestionar); 210 familii au primit ajutor pentru încălzire în perioada 2007-2008. „Sunt cam aceleași persoane de

mai mult timp” (reprezentant autoritate publică locală). „Chiar dacă și alții au venituri mici, ei nu se încadrează pentru că au în proprietate animale sau teren” (reprezentant autoritate publică locală). În afara acestor tipuri de ajutoare, prevăzute de programele naționale, primăria nu oferă nici un alt serviciu, ajutor sau o altă facilitate grupurilor dezavantajate.

În ceea ce privește sursele de venit, din declarațiile primarului reiese că „majoritatea sunt salariați”. De exemplu, un tractorist care lucrează la una din firmele ce se ocupă de agricultură din localitate câștigă cam 1500 RON pe lună, în condițiile în care primarul câștigă 1600 RON. Cei care lucrează în fabrici câștigă mai puțin „este și care lucrează și pe 6 milioane, și pe 5 milioane plus bonuri”. S-ar putea să se înrăutățească situația dacă se închid fabricile de la Criș. Un alt aspect demn de remarcat este faptul că salariații din administrația publică și unitățile financiar-bancare sunt din rândul locuitorilor comunei Socodor în proporție de 98 %.

Pe lângă aceste surse de venit au mai fost amintite legumicultura, zootehnia, pensiile, ajutorul social pentru categoriile defavorizate, alocațiile.

Aflat la al treilea mandat consecutiv, primarul este membru PNL. Consiliul este compus din 8 consilieri membri PNL, 2 consilieri PD și un consilier PSD, nesemnându-se divergențe majore între aceștia.

Situația stă puțin diferit în relația cu Consiliul Județean, care e format doar din membri PDL, motiv pentru care contabilul și-a exprimat îngrijorarea cu privire la bugetul care le va fi aprobat pe 2009.

Primăria Socodor, poate datorită rigorilor impuse de diverșii finanțatori, și-a dezvoltat propria declarație de misiune, un set propriu de valori. „Declarație de misiune: Ridicarea nivelului de trai a comunității, respectiv îmbunătățirea situației sociale și materiale, prin atragerea fondurilor externe disponibile, promovarea intereselor economico-sociale și valorificarea resurselor locale existente.” (plan strategic de dezvoltare a comunei). În ceea ce privește valorile care guvernează activitatea primăriei, în același document putem citi:

- Procesul decizional: - Primăria Socodor va încuraja participarea maximă a cetățenilor comunei la toate aspectele procesului decizional al administrației publice locale. Deciziile vor fi luate într-o manieră corectă și echilibrată.
- Transparență și corectitudine: - Procesul decizional și de guvernare vor fi realizate într-o manieră deschisă, oferind tuturor acces egal la toate serviciile Primăriei. Fiecare persoană va fi tratată cu respect și demnitate, indiferent de cultură, etnie sau religie, acest lucru ducând la clădirea încrederii populației în guvernarea locală.
- Dezvoltarea durabilă: - Toate deciziile și acțiunile administrației publice locale vor respecta mediul înconjurător, în timp ce se va asigura protecția resurselor naturale și a patrimoniului nostru.

În momentul efectuării anchetei, primăria avea 12 angajați din care 2 cu studii superioare. Pe lângă aceștia merită amintit și primarul care frecventează în prezent facultatea. Din punctul de vedere al încadrării în muncă, există o mică inadvertență între declarațiile făcute de primar și informațiile furnizate prin chestionar. Astfel, conform chestionarului 7 din cei 12 sunt angajați ca funcționari publici, în timp ce ceilalți 5 sunt funcționari contractuali iar conform primarului, toți sunt funcționari publici, mai puțin topograful.

La data interviului edililor comunei (ianuarie 2009), în organigrama primăriei se înregistrau două posturi vacante. Pe de altă parte, din chestionar reiese că una din problemele majore

cu care se confruntă primăria la nivel organizațional este volumul mare de activitate comparativ cu numărul angajaților. Alte probleme enumerate din aceeași sferă, a resurselor umane, au fost: slaba pregătire a personalului, salarizarea deficitară, lipsa motivației / implicării angajaților (doar 3 au inițiativă, își dau interesul; ceilalți sunt mai degrabă executanți). În 2008 s-au făcut 3 angajări și i-au păstrat pe toți cei care erau la începutul anului pe statul de plată al primăriei.

Datorită personalului restrâns, la Primăria Socodor nu există un departament specializat în scrierea și administrarea proiectelor europene. Totuși ei au personal specializat în responsabilitatea cărora intră aceste sarcini.

Sisteme de recompense individualizate nu există, pentru că „toți sunt funcționari publici, toți sunt angajați cu contract colectiv de muncă. Nu poți la unu să-i dai și la altu' nu” (primar). Dacă în ceea ce privește resursele umane primăria se confruntă cu anumite dificultăți, în ceea ce privește dotările acestea sunt mai puțin deficitare. În momentul de față primăria dispune de 3 imobile, de 8 calculatoare cu acces la internet, telefoane, fax, laptop.

În condițiile în care principalele surse de venit sunt impozitele și taxele pe locuințe & terenuri, cele plătite de agenții economici, din chestionarul completat de reprezentantul primăriei, reiese că:

- veniturile totale estimate pe 2009 (2 899 000 RON) sunt mai mici decât cele din 2007 (3 921 000 RON), respectiv cele din 2008 (5 152 000 RON)
- chiar și în condițiile de mai sus, veniturile proprii (1 310 000 RON) sunt mai mari în 2009 decât în anii precedenți (940 000 RON în 2007, respectiv 1 233 000 RON în 2008);
- cheltuielile totale estimate, așa cum era de așteptat, scad direct proporțional cu veniturile totale (în 2009, noua guvernare a redus cheltuielile primăriilor cu 15%);
- pe de altă parte, cheltuielile de asistență socială cresc, deși nu foarte mult (de la 301 000 RON în 2008 la 310 000 RON în 2009).

Deși nu într-un cadru formal, primarul a oferit consultanță în scrierea proiectelor, a rapoartelor și altor colegi din alte primării, respectiv a unor investitori locali. De asemenea, tot informal, a oferit ajutor Bisericii Ortodoxe din localitate în procesul de obținere a avizelor de reconstrucție a turlei bisericii care a fost dărâmată de o furtună.

În cadrul formal, primăria a colaborat cu școala din localitate în cadrul unui proiect cu finanțare europeană ce avea ca obiectiv reabilitarea clădirii școlii, respectiv dotarea acesteia corespunzător cu nevoile elevilor. O altă colaborare a fost cu primăriile învecinate cu care sunt în relație de parteneriat pentru proiectul de colectare și transportare selectivă a gunoaielor sau de înființare a unui serviciu de evidență a populației.

Cu o activitate intensă în ultimii ani, primăria poate aduce în fața contribuabililor săi următoarele investiții principale:

- întreținere drum comunal DC 188 (153 000 EU, venituri proprii)
- modernizare stradă 4 km (850 000 EU, venituri proprii)
- extindere rețea apă (780 000 EU, din care 42 000 EU din venituri proprii și 738 000 EU subvenții)
- colectare selectivă a deșeurilor (560 000 EU din care 56 000 EU din venituri proprii și 504 000 EU fonduri europene)

- dotarea primăriei cu calculatoare și mobilier (17 500 EU, din care 2 500 EU din venituri proprii și diferența din fonduri europene). Din același proiect au mai făcut parte și cursuri de instruire pentru angajații primăriei.

La nivel general, localnicii par a fi mulțumiți de prestația primarului și a instituției care o conduce „e bun domn primar. O făcut multe pentru noi” (localnic de etnie romă care locuiește în vecinătatea celor care nu au acces la curent electric).

Problemele principale identificate de reprezentanții primăriei și unii localnici sunt:

- canalizare menajeră;
- rețeaua de gaze;
- construirea unei școli și grădinițe;
- drumurile;
- cultura și educația;
- renovarea Căminului Cultural;
- conectarea la rețeaua de curent electric a familiilor care încă nu au acces la această facilitate;
- asigurarea locurilor de muncă pe viitor, inclusiv pentru cei care sunt neșcolarizați;
- îmbunătățirea nivelului de trai, mai ales a populației sărace.

Ambiția primarului este de a aduce Socodorul la astfel de standarde încât să nu se mai poată face diferența între oraș și Socodor. Astfel, la nivel local, au stabilit următoarele domenii prioritare („obiectivele se schimbă în funcție de cerințele proiectelor pe care vrem să le depunem” – primar) care sunt menționate în planul strategic de dezvoltare (ultima variantă).

1. Sectorul privat: dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii și atragerea de investiții private în comună.
2. Infrastructură: dezvoltarea echipării edilitare (construcția unei stații de epurare; extinderea rețelelor de apă pe toată lungimea străzilor; înlocuirea rețelelor de apă existente; introducerea rețelei de gaz pe toată lungimea străzilor, precum și în viitoarele zone industriale) respectiv dezvoltarea infrastructurii locale (reabilitarea străzilor în proporție de cca. 50%; reabilitarea DC 118 pe o lungime de 6,3 km; reconstrucția podului peste Crișul Alb; amenajarea trotuarelor pentru pietoni).
3. Dezvoltarea economică a comunei: crearea unui mediu economic favorabil pentru atragerea de investitori străini și pentru crearea de IMM-uri; susținerea IMM-urilor în crearea de noi locuri de muncă; menținerea unei comunități viabile
4. Dezvoltarea resurselor umane și a serviciilor publice: motivarea tinerilor de a rămâne în comună; forță de muncă ocupată atât cantitativ (creșterea gradului de ocupare) cât și calitativ (concordanță între aspirațiile și potențialul individual și cerințele beneficiarilor); parteneriate între administrația publică și sectorul privat; asigurarea unei administrații locale profesionale; revizuirea proceselor de funcționare și de decizie ale Consiliului Local; zona pentru atribuirea de locuințe pentru tinerii căsătoriți.
5. Mediu: alinierea la normele UE în domeniul calității mediului; creșterea gradului de conștientizare a populației pentru problemele mediului; implementarea sistemului de colectare selectivă a deșeurilor reciclabile; închiderea rampei de gunoi actuale și redarea

terenului în circuitul agricol; elaborarea unui PUZ, care să cuprindă patru zone zootehnice pe trupuri de pășune, plus o zonă pentru construcții.

6. Turism: crearea unui cadru instituțional competent și eficient de informare, coordonare, marketing și promovare a turismului local; promovarea resurselor locale de atracție turistică, precum și crearea unor condiții de cazare a turiștilor; promovarea de programe pentru construcția de pensiuni agroturistice.

Din același document reiese și scopul acestor obiective strategice. „În anul 2013, Socodorul este o comună care promovează modernitatea. Dezvoltarea comunei este rezultatul unei inițiative colective la care organizațiile comunității și cetățenii contribuie cu eforturi concertate. Oficialitățile comunei au dat dovadă de spirit de inițiativă în crearea unui mediu propice pentru o bună calitate a vieții cetățenilor comunei. S-a îmbunătățit calitatea serviciilor disponibile cetățenilor, iar practicile de management din cadrul Primăriei sunt solide și eficiente.”

Un alt aspect urmărit este existența unei piețe de desfacere a produselor agricole și animale realizate de către producătorii agricoli din comună. În privința dezvoltării industriei, se dorește ca până în 2013 să existe un parc industrial care să ofere locuri de muncă bine plătite, iar comuna să se poată lăuda cu o rată scăzută a șomajului, industriile să fie ecologice, bazate pe parteneriate între investitori străini și întreprinzători locali.

Tot în 2013 „în urma unor eforturi și activități susținute, infrastructura comunei a fost adusă la un nivel standard acceptabil. Spații verzi și zone de recreare sunt puse la dispoziția cetățenilor.”

Comuna Socodor adăpostește 150 de persoane de etnie romă (cifra estimativă), grupați în două grupuri mai compacte: la intrarea în sat o parte, respectiv jumătate dintr-o stradă lăturalnică din altă zonă. În afara lor, mai sunt cazuri izolate, mai puțin numeroase, în care familii de romi locuiesc printre celelalte familii din localitate.

La completarea chestionarului, s-a menționat că în Socodor nu există grupuri mai mari de 20 de gospodării care trăiesc în condiții insalubre, care trăiesc de pe o zi pe alta. Primarul este totuși de altă părere „Poate că există o categorie mică de oameni mai săraci, în special compusă din romi”. Vizitând periferia satului, acest fapt poate devini o certitudine: locuințe friguroase, fără electricitate, familii care nu au încălziminte adecvată pentru sezonul de iarnă, mame care se plâng că nu au ce da copiilor de mâncare. Am întâlnit familii care nu erau conectate la curent și foloseau lumânări pentru a-și lumina locuințele. Căutând să aflu ce se întâmplă, am descoperit că primăria nu „vrea să ne bage curent” (locuitoare de etnie romă).

Cauza sărăciei lor, afirmă primarul, este „putoarea”. „Eu sunt în primărie din 2000 și cam aceeași îi am pe liste [e vorba de listele cu cei care primesc ajutor social] pe care i-am găsit. Cu mici fluctuații. Că merge la lucru 2-3 luni și apoi nu se mai duce. [...] Deci, faptul că nu doresc un loc de muncă, nu că n-ar putea să existe un loc de muncă. [...] În ultima vreme o fost o penurie de forță de muncă ... în 2007-2008 am avut un fișier afară și era plin de afișe de angajări. [...] n-a mai ținut nimeni cont că are școală, că n-are. L-o luat și l-o pus în funcție de capacitatea lui. Sunt și romi care sunt angajați, care nici n-or fost vreodată la ajutor social.”

Aflându-mă în unul din cele două grupuri de romi, am pus aceeași întrebare. Răspunsul a fost puțin diferit. „Sunt romi care lucrează, doamnă. Da' ăia au școală. Noi dacă n-avem, nu ne ia nimeni” (cetățean de etnie romă)

Apoi, alte probleme față de cele amintite mai sus, sunt cele referitoare la conectarea la electricitate, la încălzirea adecvată a locuinței, la accesul la încălziminte și îmbrăcăminte de sezon.

Analizând răspunsurile date de autoritățile locale, nu se poate spune că acestea au fost indiferente la situația grupurilor vulnerabile. „Încercăm foarte mult să îi integrăm în societate plecând practic de la copii. Insistăm foarte mult să-i ducă la grădiniță. [...] am discutat și cu educatoarele să nu facă diferențe, chiar dacă-s mai săraci și-s mai cu probleme. E foarte important ca copilul de rom sau ce-o fi el să meargă la școală după ce a fost la grădiniță. [...] dacă el se învață în colectivitate, se duce și la școală și termină clasa 8-a (contabil). Pentru a-și vedea planul îndeplinit, primăria a stabilit o bună relație cu directorul școlii și în permanență copiii romi sunt monitorizați în ceea ce privește frecvența școlară și stimulați să frecventeze școala. „Am dat burse sociale, mai mari decât în zonă [...] dacă-i prezent la școală” (reprezentant autoritate publică locală).

În momentul scrierii proiectelor de îmbunătățire a infrastructurii locale, nu s-au făcut diferențe între locuitorii diferitelor zone ale satului. „N-am făcut nici o diferență între străzile lor [romilor] și străzile noastre. Dacă am modernizat iluminatul public în comună, l-am modernizat și pe străzile lor. [...] strada am pietruit-o la fel. [...] rețeaua de apă, de canalizare e proiectată să treacă și pe lângă romi” (reprezentant autoritate publică locală).

Cum problema locurilor de muncă e una acerbă, primăria a luat inițiativa și în acest sens „Încercăm [...] discutăm cu ei în permanență să se angajeze” (reprezentant autoritate publică locală). Chiar și în problema locuințelor insalubre s-a intervenit. Chestiunea nu e rezolvată în totalitate, dar e un început de drum. „La cei care au fost foarte săraci, le-am făcut dosar, am insistat ... și până au primit banii de la guvern... și noi cei de la primărie i-am ajutat să-și renoveze casa” (reprezentant autoritate publică locală). [E vorba de 6-7 familii a căror locuințe au fost renovate, bineînțeles spre nemulțumirea vecinilor care trăiesc la rândul lor în locuințe insalubre și care nu au fost selectați pentru a primi acest ajutor.]

Întrebat fiind dacă romii au un consilier care să îi reprezinte, un reprezentant al autorității publice locale mi-a răspuns „Nu au consilier, dar nici n-au nevoie. La noi la primărie pot să vină oricând, și la domnu' primar și la noi, la asistentul social. [...] orice problemă au, se rezolvă imediat în limita bunului simț, a posibilităților și a termenelor legale”.

Accesarea fondurilor necesare derulării proiectelor

În ultimele 12 luni primăria nu a fost informată de către nici o instituție despre oportunitățile de finanțare puse la dispoziție de Uniunea Europeană. Aceasta însă nu i-a împiedicat să se informeze „ei le pun aici [pe site], n-ai decât să te uiți. Dacă vrei te uiți, dacă nu, nu” (primarul), folosind diferite mijloace: pagina web a guvernului, a diferitelor ministere „pă diverse site-uri. Pă finanțare.ro, Ministerul Culturii și Cultelor, Ministerul Lucrărilor Publice și așa mai departe”. Implicați în identificarea oportunităților de finanțare sunt primarul și contabilul.

În perioada 2005-2008, primăria a depus 4 proiecte care au fost finanțate atât prin programe de pre-aderare (PHARE 2002, PHARE 2004, PHARE 2005), de post-aderare sau fonduri guver-

namentale (OG 7). Dintre proiectele care au fost finanțate unele s-au încheiat (extinderea rețelei de apă pe 14,8 km, asfaltarea a 4 km de străzi), altele sunt în fază de derulare (colectarea selectivă a gunoaielor din N-V Aradului, înființarea serviciului de evidență a persoanelor din Socodor). Pentru redactarea documentației necesare, reprezentanții primăriei au apelat la servicii de consultanță specializată, deși primarul afirmă că „eu am povești frumoase în cap și convingătoare”.

Fiind o instituție „cu vechime” în accesarea fondurilor europene, reprezentanții primăriei au descris o serie întregă de dificultăți pe care le-au întâmpinat în proiectele finanțate prin fonduri europene, din faza de scriere a proiectelor, până în cea de raportare:

- „modalitatea de accesare e super-greoaie... uită-te la proiectul ăsta care e gata, numa' să-l depun... 368 de pagini [proiect pentru sistem de canalizare ape menajere pe 19 km și stație de epurare aferentă, Măsura 322; acțiunea secundară 2 – organizarea unui festival local];
- e greu de obținut avizele aferente: „pentru fiecare acțiune dintr-un proiect, am alt set de avize”;
- uneori se cer avize pe care nu le poți obține și care nu depind de primarii locali „pentru a depune proiectul de canalizare ni se cere aviz pe sistemul de apă existent... momentan noi aparținem de Chișineu Criș. Și pentru că ei nu au mai făcut lucrări de investiții de 20-30 de ani, nu primim avizul. Și stăm cu proiectul scris. [...] am pierdut deja două sesiuni [de depunere de proiecte] din această cauză” „Mă, dați-mi autorizațiile voastre de funcționare!... Care autorizații?! Că n-avem. Și m-am apuca să le fac lor autorizații, ca să-mi pot depune proiectul. Și acumă lucru' ca dobitocu' pentru ei”;
- lipsa de suport din partea altor instituții „am rămas profund indignat de faptul că la nivel de județul Arad, până în luna noiembrie [2008] la sfârșit, nu a existat nici o autorizație de funcționare [de mediu] pe nici un microsistem de alimentare cu apă... nici măcar municipiu. [...] la începutul lunii decembrie au reușit 3 colegi să obțină un fel de început de autorizație, o dovadă cu care să-și poată depune proiectele pe Măsura 322”;
- avizele obținute sunt valabile doar pe o perioadă limitată de timp, ceea ce înseamnă că unele le soliciți de mai multe ori, dacă nu ai reușit să le obții pe toate la timp;
- „trecerea de la SAPARD la fondurile structurale s-a făcut cu aceeași oameni, fără a fi pregătiți corespunzător [...] n-or știut să explice clar și de-aia or rămas foarte multe fonduri neaccesate, părerea mea”;
- „de la o sesiune la alta, se schimbă și criteriile [...] mai bagă câte o chichiță, două”;
- uneori criteriile pe baza cărora e respins un dosar sunt absurde: cererea din dosar nu era la numărul corespunzător din cuprins, dosarul s-a predat legat și nu spiralat, dosarul de aproximativ 300 de file nu a fost împărțit în două dosare mai subțiri. Astfel de motive au determinat primăria să piardă peste un miliard de lei vechi, bani cheltuiți cu scrierea proiectului și întocmirea dosarului;
- „colaborarea e deosebit de greoaie” (primar); „la proiectul de colectarea selectivă a gunoaielor am fost șef de proiect. Nu vă spun ce greoi a mers până l-am depus. Că la implementare îți vine să te dai cu capul de pereți. [...] De ce? Pântru că la noi termenul de seriozitate, de punctualitate... are niște curențe – ceea ce n-ați văzut.”;

această atitudine a generat întârzieri în furnizarea datelor cerute de consultant pentru întocmirea dosarului, ulterior au apărut amânări în raportări;

- schimbarea primarilor pe durata unui proiect în colaborare, respectiv ne-angajamentul noilor primari față de proiectul în cauză, inclusiv față de contribuția financiară la care s-a angajat precedentul edil;
- „lipsa de personal calificat în chestiunile astea. Asta-i... o problemă generală”; „noi am vrut să facem foarte multe dar am fost puțini. De multe ori am stat peste program și tot nu am reușit să face raportările la timp” (contabil); la întrebarea mea de ce nu angajează și alte persoane, contabilul a răspuns „suntem o comună mică și nu ne permitem să creștem grila de personal, ca să nu crească cheltuielile de personal pentru a ne rămâne bani pentru servicii și pentru investiții”;
- comunicare dificilă în colaborarea cu partenerii din Ungaria, datorită faptului că nu vorbesc aceeași limbă;
- inexistența specialiștilor la nivel de județ (pentru scrierea proiectului de colectare selectivă a gunoaielor, după multiple încercări eșuate de colaborare cu experți din instituții de stat și private, s-a ajuns la colaborarea cu un consultant din Pitești);
- găsierea unor consultanți sau a unor firme de consultanță care să accepte să întocmească studiile de fezabilitate, să facă documentația pentru avize, să scrie cererea de finanțare „... să facă tot împreună cu noi, până la depunerea dosarului” (contabil);
- absența unei echipe de consultanți la nivel de Consiliu Județean care să informeze și să asiste primarii în elaborarea și implementarea proiectelor, respectiv să monitorizeze derularea proiectelor;
- cofinanțarea;
- cheltuielile neeligibile;
- TVA-ul care trebuie plătit (se rambursează ulterior) „vă gândiți la un proiect de 600 000 EU 20% ce înseamnă?” (primar);
- bani pentru inițierea proiectului, în condițiile în care decontările se fac trimestrial sau la sfârșit;
- neasumarea responsabilității termenelor de către finanțatori (guvernamentali sau gestionari ai fondurilor europene) „numa' tu te ții de termene. Ei nu. Niciodată. [...] dacă în ghid scrie «termenul de evaluare a proiectelor este de 30 de zile», la ei o fost și de 90. Da' pe cine să trag io de ureche, că io-s mic. Mie-mi pare bine că-mi dă banii, nu?”;
- „am depășit o linie bugetară cu 300 000 lei vechi, un bon de benzină. Și-o trebuit să refac toată documentația.” Ca să evite deplasările inutile „când fac raportarea, mă duc cu dosarul, cu contabilul, cu fata ceea care mai m-ajută, plus două rânduri de hârtii, plus un laptop, o imprimantă... 4 rânduri de ștampile... [...] Dacă e ceva, contabilul modifică, le scoatem, le schimbăm acolo pe loc... io am și sculă de-aia de legat, de desfăcut [dosare] în mașină [...] o dată mi-am dus și xeroxu' cu mine... acu' vreo 8 ani de zile”;
- au făcut chiar adrese către ministere, cu privire la condițiile de accesare a fondurilor structurale, însă fără vreo măsură concretă deocamdată.

Experiența pozitivă de până acum îi face pe cei din Primăria Socodor să încerce ca și în viitor să caute diferite oportunități (de exemplu FEADR Măsura 322) pentru a obține fondurile necesare pentru a răspunde și celorlaltor nevoi cu care se confruntă. Avantajele pe care le au, experiența, cunoașterea consultanților competenți pe diferite tipuri de proiecte, existența unei echipe de lucru (primar, contabil, asistent social), spiritul întreprinzător sunt resurse incomensurabile în acest caz. Astfel, în momentul de față au proiect scris pentru canalizare și stație de epurare, proiect de reabilitare Cămin Cultural, proiect pentru a construi câte o capelă în două din cele patru cimitire din Socodor, un proiect în faza de explorare, cu partenerii din Ungaria, pentru turnarea unui strat de uzură pe 4 km de străzi.

Concluzii

Reflectând asupra situației din Socodor și a factorilor care au generat succesul lor în scrierea și implementarea proiectelor finanțate din fonduri europene nu pot să nu remarc ponderea pe care o are primarul. Spiritul său întreprinzător, perseverența chiar și atunci când drumurile par a fi înfundate, capacitatea de a motiva și pe alții să i se alătore, abordarea comunității și a problemelor ei dintr-o perspectivă strategică, spiritul inovator, gândirea de tip „think out of the box” sunt calități care, fiecare în parte, au făcut ca de banii europeni să poată beneficia localnicii din Socodor și din împrejurimi. Urmărindu-l, am avut uneori impresia că îl văd pe Lăpușneanu înaintea ochilor mei. „Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau” pare a fi motto-ul primarului, chiar dacă el nu l-a verbalizat. Deloc de neglijat sunt contribuțiile contabilului și ale asistentului social, precum și ajutorul specializat primit de la diferitele firme de consultanță cu care a colaborat. La finalul acestui studiu de caz nu pot spune altceva decât „Și totuși fondurile europene sunt accesibile!”

Târgu Cărbunești

Melinda Dincă

Orașul Târgu Cărbunești, județul Gorj, cu satele aparținătoare: Blahnița de Jos, Cărbunești Sat, Cojani, Crețești, Floreșteni, Curteana, Măceșu, Pojogeni și Ștefănești deține o suprafață de 137 km, probabil cea mai întinsă așezare urbană, după capitala țării. Acest aspect surprinzător se datorează transformării Cărbuneștiului în oraș (1968), moment în care i se alătură cele peste douăzeci de comune, sate și cătune, răspândite de jur împrejurul localității Târgu Cărbunești, la distanțe de câțiva kilometri.

La confluența Gilortului cu Blahnița, Târgu Cărbunești este situat în partea de sud-est a județului Gorj, în zona subcarpatică a Olteniei, la 25 km față de municipiul Târgu Jiu, 80 km față de municipiul Craiova, 100 km față de municipiul Râmnicu Vâlcea, 40 km de stațiunea Rânca, 20 km de stațiunea balneoclimaterică Săcelu și 20 km de Vladimir. Legătura cu aceste localități se face prin căi rutiere: DN67 (Târgu Jiu – Filiași – Craiova), DE97 (spre estul orașului, Râmnicu Vâlcea) sau feroviare (Craiova – Târgu Jiu). Orașul Târgu Cărbunești este străbătut de această șosea națională (DN67), pe când satele aparținătoare o mărginesc de-o parte și de alta, în ambele direcții: către Târgu Jiu și către Craiova. Aproape toate satele și cătunele aparținătoare Cărbuneștiului se abat perpendicular de la șoseaua națională cu câțiva kilometri și se găsesc la distanțe apreciable de oraș.

Cu o populație de aproape 10.000 de locuitori, dintre care jumătate locuiesc în satele aparținătoare, în Târgul Cărbunești putem vorbi mai degrabă de comunități sătești și mai puțin despre o singură comunitate urbană. Desigur, centrul administrativ se găsește în orașul Târgu Cărbunești, la fel și puținele locuri de muncă, preponderent „la stat”, în instituțiile publice din oraș, însă viața socială a jumătate dintre locuitori se desfășoară în satele aparținătoare. Distanțele între oraș și sate, lipsa locurilor de muncă din oraș care, deși puține îi atrag pe săteni și lipsa mijloacelor de transport în comun, fac ca și după jumătate de secol de la transformarea comunei Târgu Cărbunești în oraș aceasta să nu reprezinte decât „o treabă pe hârtie, de-a lui Ceaușescu”, cum ne prezintă sugestiv situația unul dintre locuitori.

Cu acces la minime utilități pentru mare parte din imobilele orașului (electricitate, drumuri asfaltate, rețea de apă, canalizare, iluminat stradal) și aproape lipsa totală a acestora din sate, cu o criză acută a sectorului privat și a locurilor de muncă în general, Cărbuneștiul este în prezent o localitate destul de slab dezvoltată economic și din punct de vedere al infrastructurii.

Potențialul de dezvoltare al localității este promițător și se reflectă în: poziționarea avantaajoasă pe hartă, cu legături rutiere și feroviare importante, cu resurse naturale încă explorabile (petrol și cărbune), cu deschidere către facilitarea inserției investitorilor din partea autorităților locale, cu forță de muncă disponibilă (populație relativ tânără și în majoritate educată – studii medii), cu potențial de dezvoltare turistică (clădiri în patrimoniul cultural național, numeroase locașe de cult, vechi de secole, din lemn, posibil de inclus în turismul ecumenic, prezente în toate localitățile componente).

Micul târg Cărbunești dispune de tot aparatul administrativ necesar și o rețea de instituții publice bine populată cu personal calificat. În centrul orașului se găsesc Primăria, Consiliul Lo-

cal, Centrul Cultural, Colegiul Național Tudor Arghezi (școală generală și liceu), Muzeul Tudor Arghezi, Punct de Informatică (acces la Internet, cu o rețea de 10 calculatoare, în sediul Primăriei), toate aflându-se în clădiri renovate sau în curs de reabilitare (școala). Primăria Cărbunești are nu mai puțin de 190 de angajați, organigrama dezvăluindu-ne departamente specializate, fiecare cu șefi de compartiment, consilieri, referenți, responsabili, secretari și personal auxiliar. Alte instituții care funcționează pe aria Cărbuneștilor și care absorb mare parte din populația activă ocupată a localității sunt: Poliția Comunitară, Spitalul Orășenesc Târgu Cărbunești, Direcția Județeană de Asistență Socială și Protecție a Copilului Gorj – un centru de asistare a persoanelor cu handicap ușor, școlile primare, grădinițele și creșele, unsprezece lăcașe de cult ortodox (Mănăstirea Sf. Ioan Botezătorul fiind cea mai mare pe raza orașului), dispensarele medicale umane, cazarma militară și stația SNCFR.

Din perspectiva administrației locale, nou venită în fruntea urbei odată cu ultimele alegeri locale (iunie 2008), orașul Târgu Cărbunești se prezintă cu un potențial imens, însă deocamdată neexploatat în cote maxime:

„Dom'le, avem niște atuuri mari. În ce sens: unu, am gaze, trece linia de 40.000 de volți pe deasupra, cale ferată, stație de accelerat, trece drumul european, drumul național. Cu apa, stratul de apă freatică pe undeva pe-acolo este la 2 metri (...) Orașul Târgu Cărbunești, un orașel de vreo zece mii de locuitori, până la zece mii, nouă mii și vreo șase sute, această localitate este binecuvântarea Lui Dumnezeu! De ce? Suntem la sudul municipiului Târgu Jiu, la distanță de 24 de kilometri, la 80 de kilometri de Craiova nord, la 40 de kilometri de stațiunea Rânca, suntem în Podișul Getic, la o altitudine de 360 – 420 de metri. Nu trebuie să uităm că suntem la confluența celor două mari râuri atât de cântate, atât de frumos cântate de folclorul nostru! Nu cred că există român care să nu audă melodia celebrei Maria Lătărețu, și te-am dus, neicută, la Gilort. Gilortul trece... suntem la confluența Blahniței cu Gilortul. Nu trebuie să uităm că este orașul lui Tudor Arghezi, marele poet care a avut un drag extraordinar, la primii ani ai copilăriei, care i-a petrecut pe undeva pe-aci prin Cărbunești.” (reprezentant autoritate publică locală)

Localitățile rurale aparținătoare orașului nu par să atragă în aceeași măsură atenția edililor. Acestea sunt mai puțin dezvoltate, au o infrastructură precară sau uneori practic inexistentă, iar populația de vârstă activă fie migrează către marile orașe din regiune (Târgu Jiu, Râmnicu Vâlcea, Craiova), fie pleacă la muncă în străinătate, lăsând în urmă gospodăria săracă și o populație îmbătrânită și lipsită de șanse pentru o viață mai bună.

Oamenii își descriu localitatea prin calitatea vieții pe care o trăiesc aici: lipsa acută a locurilor de muncă, câteva drumuri reabilite de primarul de dinainte sau de primarul actual, speranța schimbării în bine, izvorâtă din promisiunile și activitățile nou-instituției administrații locale, falimentul companiei lui Columbeanu, ce lasă în urmă cca. 200 de șomeri.

Orașul totalizează aproape 20 km de drum asfaltat, însumând toate cele 18 străzi ale urbei. Dintre acestea, unele reprezintă drumuri naționale sau județene care străbat orașul (DN67B – str. Trandafirilor, DN675 – str. Pădurea Mamului, DJ661 – Str. Eroilor).

Legătura între oraș și satele aparținătoare este realizată prin 15 căi de acces (totalizând aproape 55 km), formate din drumuri comunale sau sătești, în majoritate pietruite și doar unele asfaltate parțial.

Un singur sat, recent strămutat dintr-o zonă cu inundații la marginea satului aparținător Cojani - arie aflată încă în construcție, beneficiază de drumuri betonate și asfaltate. „Da, este, de la sinistrați, printre ei, au pus ciment. Deci la ei e” (sătean, Cojani). Construcția noului sat se realizează din ajutor guvernamental. În afara acestui caz special, toate drumurile satelor și cele care fac legătura cu orașul și localitățile urbane din regiune sunt pietruite. Starea acestor drumuri necesită reabilitări frecvente, cel puțin anual, pentru a fi utilizabile.

„Toate îs pietruite, prin sate. Dar se fac gropi, plouă și se fac gropi, pe urmă iară se pietruiesc. Dacă n-ar fi pietruite, nu s-ar trece pe aici. După fiecare an se fac gropi. Și primăvara și la început de iarnă iară, și tot trebuie reparate” (săteancă).

Primăria face eforturi pentru reconstruirea drumurilor comunale și a drumurilor sătești din toată localitatea. Deocamdată, reabilitarea și reconstrucția drumurilor se află în stadiu de proiect, iar sursele de finanțare pentru acest proiect nu sunt accesibile, din cauza neclarităților referitoare la statutul localităților aparținătoare planului urbanistic.

„În oraș sunt, în toate satele sunt căi de acces, dar sunt neasfaltate. Parțial asfaltate sunt, Ștefăneștiul e cam trei sferturi. Pojogeniul, parțial, și atât. Celelalte sunt prevăzute, sunt făcute studii de fezabilitate, că a fost și Consiliul European, știu situația bine.” (consilier local) „Deci nu se pot accesa fonduri pentru infrastructură pentru satele arondate. De ce? Ei, aceste sate arondate din punct de vedere administrativ, ele figurează ca oraș. Dar nomenclatura este trunchi comunal, și este un nonsens. Deci eu nu pot să accesez pe fonduri europene nimic pentru infrastructură, care este o chestiune primordială” (reprezentant autoritate publică locală).

Toate gospodăriile din oraș și din satele aparținătoare, cu excepția satului Rugi, sunt electrificate:

„De fapt într-un singur sat nu este curent, da-n rest este peste tot. Satul acesta, Rugi, este undeva într-o pădure izolată. Acolo nu pot duce nici apă, că nu rentează pentru distanța aia și pentru puțini oameni” (reprezentant autoritate publică locală).

„Da, peste tot, majoritatea locuințelor au lumină.” (sătean)

În toată localitatea există iluminat stradal, după cum ne asigură administrația locală:

„100 % este, este, cum să-i zicem, prerogativele care le-am avut, din urgențele care le-am avut, și la sate este” (reprezentant autoritate publică locală).

„Există. Între sate nu prea e, în sate este. Satele sunt mai îndepărtate unele de altele, și pe câmp, așa, nu prea sunt, și-așa, românii dispun să le spargă decât să...” (reprezentant instituție publică locală).

„Majoritatea au iluminat public, satele, da” (reprezentant autoritate publică locală).

În fapt, centrul și străzile orașului au o rețea de iluminat stradal bine întreținută, însă în sate situația se prezintă sensibil diferit. Sătenii beneficiază de iluminat stradal pe străzile principale ale satului și mai puțin pe străzile și în cătunele care deviază de la calea de acces principală. Navetiștii sunt nemulțumiți de starea rețelei de iluminat public din satele lor.

„Eu știu fiecare bec: acia este, mai la colțul străzii și mai unu la Niculina. Asta de acolo s-a ars și îl puse vecina de stă acolo. Primăria nu face. Acolo în vale, vezi, în capăt (la capătul străzii principale din satul Cojani) stau oameni bătrâni, vezi? Acolo nu sunt becuri. Ce văd oamenii ăia? Nu merge nimeni la ei, că-i beznă (să-teancă).”

Cu toate că rețeaua de apă a localității este accesibilă doar gospodăriilor orășenești și foarte puțin în unele dintre sate, toți locuitorii au posibilitatea de a se alimenta cu apă potabilă. Pânza de apă freatică se găsește la un nivel superior, facil de exploatat, iar oamenii au forat puțuri în propriile gospodării și se pot alimenta și de la fântânile publice, administrate de primărie.

„Noi avem fântâni în curte, una, două, depinde. Majoritatea au fântâni. Mai e ici, colea câte unu care n-are fântână, dar majoritatea cam sunt” (sătean).

„Deci parțial is făcute (rețele de apă), deci dacă le luăm nominal, ar fi orașul, Cărbunești Sat, Curteana, Măceșul, Crețești, se lucrează la Floreșteni, deci astea-s patru... Cojaniul, dar n-are rețea, dar se alimentează din fântâni publice” (reprezentant instituție publică locală).

„Da, da, apă au toți că au fântâni oamenii” (reprezentant autoritate publică locală).

„La noi, vedeți, de la troiță și până aicea, e rețea de apă, care acolo sus la intrare se vede ceva. Acum, ne-a pus să plătim apa de la stradă, noi știm că apa stradală nu se plătește. Nu zic, că poate aș plăti-o, dar...” (sătean)

Sistemul de canalizare al orașului este învechit, ieșit din perioada de funcționare, suprasolicitat și ar trebui înlocuit. Unii dintre locuitori s-au conectat la canal fără un proiect prealabil și fără avizele necesare:

„Numai în oraș. Nu cred că la toate gospodăriile, că s-a mai extins, după Revoluție, mai cu proiect, mai fără proiect, cum face românul. Dar e puțin, cred că 80 % este” (reprezentant instituție publică locală).

Chiar și așa, deservește majoritatea gospodăriilor din oraș, mai puțin pe cele aflate pe străzile secundare. Satele Cărbuneștiului nu sunt legate la sistemul de canalizare.

„Canalizare în niciun sat nu avem, decât la nivelul orașului, dar nici în oraș nu avem pe toate străzile, și suntem într-un program cu APAREGIO, pentru canalizare, dar trebuia să ne apucăm de anul trecut, am ratat” (reprezentant autoritate publică locală).

„Canalizare este în oraș, în sate noi nu avem” (sătean).

Rețea de gaz găsim numai în oraș, conectate fiind majoritatea locuințelor. În sate nu este acces la gaze.

„Nu, niciunde în sate nu este gaz. În oraș este, în tot orașul. Dar cred că l-ați văzut orașul: e o străduță, atât. Care oraș să fie?” (reprezentant autoritate publică locală)

Problema salubrității și a colectării gunoiului menajer este acută, însă administrația locală a realizat demersuri pentru redresarea situației. Orașul are groapă de gunoi. În prezent colectarea gunoiului se realizează cu persoanele din localitate care beneficiază de ajutor social, sub coordonarea directă a consilierului local pentru minorități. Gunoiul este colectat de pe aria orașului o dată – de două ori pe săptămână.

La nivelul județului sunt demarate lucrările pentru colectarea gunoiului și realizarea unei gropi ecologice în Târgu Jiu. În cadrul acestui proiect județean, Primăria Târgu Cărbunești a prevăzut un spațiu, la distanță de 4 km de oraș, la marginea satului Cojani, pentru amenajarea unei stații de transfer - groapă de colectare unde se vor procesa deșeurile și transmite mai departe către centrul de colectare și groapa ecologică de la Târgu Jiu (aflată la cca. 25 km distanță). De asemenea, administrația locală are în proiect extinderea sistemului de colectare a gunoiului spre două dintre satele aparținătoare, Cărbunești Sat și Pojogeni.

Satele aparținătoare nu beneficiază de serviciu de salubritate și gestionează în regim propriu aspectele legate de reziduurile menajere. Gunoiul se arde, se aruncă în afara gospodăriei, practici curente și obișnuite, neremarcate ca o problemă reală de către nici unul dintre locuitorii intervievați.

„Din câte știu, se duce gunoiul la groapa de gunoi, e colectat, se duce. Cu tractor, cu remorcă. Sigur, avem o Direcție de Servicii Comunale care execută aceste servicii de salubritate, în oraș este grafic de ridicare a deșeurilor menajere, de la populație. În sate, mai puțin, anul acesta se încearcă o extindere a sistemului de colectare a deșeurilor la Cărbunești Sat, la Pojogeni și cam atât. Restul sătenilor din celelalte

opt sate ce fac? Mare parte, că de-asta zic că e prost înțeleasă ideea asta la noi, zice: nu produc deșeuri, nu produc gunoi, și ceea ce produc în mare îmi ard în gospodărie, am acolo o groapă și îl distrug. Îl și aruncă, de ce să nu fim corecți?” (reprezentant instituție publică locală)

Peste jumătate dintre locuințele orașului Târgu Cărbunești au instalate posturi de telefonie fixă. Pentru celelalte adrese și cele de la sate nu sunt condiții tehnice de instalare (nu există rețea de telefonie fixă). În schimb, majoritatea au instalate antene cu transmisiune digitală și deci au acces la posturile TV, radio, telefonie și internet. Nu există însă o statistică la nivelul localității referitoare la numărul de abonați pentru fiecare dintre aceste servicii.

Pentru accesul la Internet, administrația locală a implementat și finalizat un proiect de construcție de centre informatice oraș și în satele aparținătoare care au școli. În incinta fiecărei școli și la primărie se găsesc astfel de centre dotate cu aparatură IT și conexiuni la Internet, unde locuitorii pot avea acces necondiționat.

„Și internet. La școli. Pentru cunoaștere, s-au făcut niște centre de informare pentru locuitorii din fiecare centru din acesta, cum e Crețeștiul, Pojogeniul, unde sunt școli generale, unde are acces orice cetățean” (reprezentant instituție publică locală).

Transportul în comun este practic inexistent pe toată aria localității.

Orașul se întinde pe o suprafață mică, însumează câteva străzi nu prea lungi, între 0,1 km și 1,7 km lungime fiecare. Problema acută o reprezintă lipsa mijloacelor de transport între satele aparținătoare și oraș, aria de cuprindere a întregii localități fiind foarte mare, de 137 km, iar distanța medie între sate și oraș de 4,5 km (maxim 11 km și minim 1 km).

În ultimii ani s-au introdus experimental câteva autobuze și microbuze pentru transportul oamenilor din două-trei sate mai mari până în oraș. Toate aceste încercări au eșuat datorită costurilor prea mari, în raport cu posibilitățile sătenilor.

„Nu, s-a încercat de actuala conducere a Primăriei să facă o rețea de transport acolo, în special în satele astea mai mari, Floreșteni, Ștefănești, dar n-a fost rentabil. Vă spun și motivul, datorită sărăciei, când a făcut studiul de fezabilitate firma asta de transport, a încercat cu 20 lei, cu 30 lei, dar... mai bine mă duc pe jos, nu se urca în mașină. Cu 3 lei mănâncă 3 pâini. Ala are pensie de 300 de lei, ce să faci cu ei?” (reprezentant instituție publică locală)

„Cam toate satele au la fel, și ce spuserăți? La Rogojeni cum se face trecerea? Sunt 5 km până la Rogojeni, din oraș. E puntea, și se trece și prin râul Blahnița. Până la Floreșteni 18 km. Au băgat mașini. Ștefănești, Cărbunești Sat. Da, au băgat, dar a eșuat, pentru că nu li se părea rentabilă, și îi mult 20 de lei, care trebuia să-i dea pe transport și normal că au renunțat” (reprezentant instituție publică locală).

Mulți dintre navetiștii care lucrează în mediul privat, în comunele limitrofe sau în Târgu Jiu, în special la mari unități economice de producție, au asigurat transportul până la locul de muncă de către firma angajatoare.

„Mai e câte o firmă care asigură transport angajaților, mai sunt, mai e câte-o firmă de-asta de termopane.”

„Ba, vinăștia de pe la Prigoria (firmă în Târgu Jiu unde lucrează unii dintre săteni), cu autobuzele, dar de la stradă” (sătean).

Elevis care studiază la școlile din oraș beneficiază de transport școlar, școala având în dotare două microbuze.

Ceilalți, alături de persoanele vârstnice au ca variante de transport apelul la cei la care asigură transportul muncitorilor, tocmindu-i pentru o călătorie până la drumul principal, sătenii care au autoturisme personale sau, cel mai frecvent, pentru satele cu crescători de animale mari, la căruța cu cai.

În orașul Târgu Cărbunești găsim un spital în plină dezvoltare, cu personal calificat și cu specialiști în domenii majore ale medicinei, cu echipamente și aparatură de ultimă generație în dotarea fiecărui compartiment și cu o organizare excepțională.

„(...) când am venit director, aveam patru secții: interne, chirurgie, ginecologie, pediatrie. De atunci... am făcut cabinet de ORL, am făcut compartiment de cardiologie, am făcut compartiment de neurologie, am început cu 5 paturi, acum avem secție. Fizioterapie: am început cu 10 paturi, acum avem secție de fizioterapie. Și am mai făcut o chestie care la un moment dat nici eu n-o credeam: am adus un tomograf. Da, și din tot județul vin la tomograf la noi, îi facem pe bază de programare. (...) Încerc să aduc din altă parte cadre specializate pentru spital. I-am motivat că au aici un loc de muncă. Suntem în relații destul de bune cu Primăria, le-am dat un apartament, care este foarte bun pentru ei. Am doi medici moldoveni (din Republica Moldova), care au venit de la Târgu Secuiesc și din 15 august (2008) sunt angajați aici. El este anestezist, iar ea, soția, lucrează la Urgență” (reprezentant instituție publică locală).

Însă spitalul deservește nouăsprezece comune și două orașe, adică asigură asistență medicală pentru o populație de 80.000 de persoane, iar ca suprafață, pentru o treime din județul Gorj. În afară de volumul impresionant de pacienți, cadrele medicale se confruntă cu prevederile legale care privesc asigurările de sănătate. Astfel, aproximativ jumătate dintre cei care ajung la spital sunt persoane neasigurate, în mare parte vârstnici fără venituri.

Populația întregii localități este arondată celor cinci cabinete medicale de medicina familiei care se găsesc în oraș. La nivelul satelor nu există cabinete medicale, dispensare sau alte forme de asistență medicală. Câțiva asistenți medicali locuiesc în satele aparținătoare și aceștia mai acordă informal asistență la domiciliu, în caz de nevoie.

„Vedeți, acum aicea... sunt medici de familie, sunt 5 medici de familie în oraș, care au tot orașul. Și cei din sate, la fel, la medicii din oraș. Eu am apucat și alte timpuri, în care în fiecare sat exista cel puțin un asistent. Care era doctorul de-acolo. Acum s-a schimbat, nu știu, în bine, pentru oameni în rău” (reprezentant instituție publică locală).

Oamenii spun că înainte fiecare comună și sat avea medicul propriu și mai peste tot existau dispensare medicale, când medicul locuia în sat și oricând putea să acorde ajutor. Acum oamenii ajung mai greu la medic și doar pentru cazuri de urgență cheamă salvarea de la spital, fără să viziteze regulat medicul de familie.

„Vine vreun medic? Păi ce să caute? Punct sanitar la sat... Nu e, doamnă!” (sătean)

Dincolo de aceste aspecte îngrijorătoare pentru sănătatea populației, personalul medical al spitalului reclamă și o nevoie impetuoasă a educației sanitare și pentru igienă personală pentru locuitorii Cărbuneștiului.

Cetățenii localității au acces la educația de bază. Însă scăderea numărului de copii de vârstă școlară, fie ca efect al scăderii natalității, fie ca efect al emigrației familiilor tinere, face ca din timp în timp să se mai desființeze posturi de educatori și învățători, clase de elevi și să se mai închidă câte o școală din satele aparținătoare Târgu Cărbuneștiului.

„Deci în comuna (satul) Crețești sunt aproape în fiecare sat. Dar acum parțial s-au mai închis, copiii au mai plecat la oraș, s-au mai... erau câte 4-5 copii în clasă, au mai plecat din ei și s-a închis. Sub 4 nu ai voie să lucrezi cu ei la simultan. Avem două școli și două grădinițe. Trei școli închise. Măceșu, Comăneștii și? Comăneștii și Duțeștii. Duțești, de unde-și trage rădăcinile Tudor Arghezi. E și monument în curtea școlii” (reprezentant instituție publică locală).

Nivelul de școlarizare al locuitorilor arată studii medii pentru majoritatea locuitorilor.

Situarea socio-economică a populației

Realizată ca material publicitar și totodată ca element identitar local, harta orașului în format stilizat, ca obiect de decor, este prezentă în birourile tuturor edililor locali: în birourile primăriei, la spital, în școală și la grădiniță. Citate ale poetului Tudor Arghezi (descendent al unei familii gorjene, care, îndrăgind locurile s-a stabilit pentru câțiva ani într-un sat al Cărbuneștiului) sunt expuse de asemenea în toate instituțiile locale, dar cu precădere în primărie și în școală. Alte elemente identitare ce apar frecvent în comunitate sunt reproduceri după lucrările lui Constantin Brâncuși, cum sunt cele după „poarta sărutului”, ce decorează întreg Hotelul Gilort (simbol regional), tabloul cu imaginea sabiei lui Ștefan cel Mare, ce străjuiește biroul informativ al primăriei (simbol național), steagul României și steagul Uniunii Europene, aflate la intrarea tuturor instituțiilor locale.

Existența lucrărilor și a muzeelor dedicate celor două personalități artistice din regiune: Tudor Arghezi în localitate și Constantin Brâncuși la Târgu Jiu, face ca în viața socială a locuitorilor latura cultural-artistică să imprime o notă de specificitate asupra comunității. Astfel, orașul găzduiește anual o sărbătoare a artiștilor și o tabără de creație artistică, unde sunt invitate personalități din lumea artistică românească. Însă din lipsă de fonduri și inițiative, evenimentul rămâne unul de mică însemnătate, atât pentru locuitori, cât și la nivel regional sau național.

Pentru comunitatea din Târgu Cărbunești această simbolistică, sublinierea tuturor aspectelor pozitive și etalarea lor cu fală, constituie împreună o strategie identitară a locului și întăresc convingerea că: „a fi bogat înseamnă să ai ce arăta”, cum ne povățuiește filosofic primarul localității. În acest fel, Cărbuneștiul ne primește cu toată bogăția sa.

Casele de locuit sunt în majoritate bine îngrijite, văruiți în culori (predomină cele gri, albastre, în tonuri de roșu-roz, în tandem cu alb), sunt spațioase și înălțate de la sol atingând o înălțime de cca. 3,5 m până la șarpantă, pentru o casă cu un singur nivel. Aria gospodăriei depășește semnificativ suprafața de locuit, incluzând de obicei o fântână și anexe gospodărești destinate creșterii animalelor. Toate casele sunt înconjurate de curți și au garduri atât la frontonul stradal, cât și împrejurul întregii gospodării. Doar pe strada principală din interiorul orașului se găsesc câteva case cu fațade ce fac front comun la stradă, fără gard și poartă care să delimiteze gospodăria de spațiu public.

Numărul autoturismelor personale este mic în cadrul localității, iar cele mai multe mașini le găsim în interiorul orașului.

Orașul este presărat cu societăți comerciale care acoperă necesarul local în suficientă măsură. Localuri, baruri, magazine alimentare, magazine care comercializează materiale de construcții, îmbrăcăminte și încălțăminte la mâna a doua, magazine mixte. Aceste mici magazine sunt amplasate concentrat în zona centrală a orașului, pe două străzi care străbat întreaga lungime a orașului. Alături de acestea găsim și câteva societăți prestatoare de servicii: birou notarial, un hotel, o pensiune, farmacie, etc.

Satele sunt mai sărace în firme particulare, în fiecare sat găsindu-se doar unul-două magazine mixte, care au de obicei anexată și o terasă-bar.

În interiorul orașului funcționează zilnic și o piață cu produse agroalimentare și produse nealimentare (predominând hainele la mâna a doua). Până în urmă cu doi ani în piață se organiza săptămânal un târg de animale, mult regretat în special de către sătenii care veneau de fiecare dată la acest târg.

Pe raza orașului Târgu Cărbunești funcționează doar câteva mici firme de producție cu capital privat:

1. O firmă producătoare de materiale de construcție și ciment, deținută de binecunoscutul om de afaceri Irinel Columbeanu avea circa 300 de angajați, însă recent, în cursul anului 2008, productivitatea firmei s-a restrâns până în prezent, când au fost făcute disponibilizări masive, iar oamenii spun că firma urmează să-și înceteze activitatea:

„Vă spuneam că domnul Columbeanu are o firmă pe raza orașului Târgu Cărbunești. Și a mers, a mers bine și acum, hop-țop... E în faliment. Deci au fost perioade când... dar acum, cu criza asta financiară...” (sătean, Cărbunești Sat)

2. Fabrica de cherestea „a turcilor, da’-i micuță, vreo 60 – 70 de muncitori are”. (reprezentant instituție publică locală) Această mică întreprindere de exploatare a lemnului este însă productivă, locuitorii apreciind activitatea sa ca fiind înfloritoare:

„Cherestea lucrează, au contracte cu... Germania... O duc tare bine, la toți le place să lucreze la ei.” (locuitor din oraș)

3. Un alt exemplu îl reprezintă fabrica de produse de panificație și patiserie care este, de asemenea, o unitate de producție bine organizată, cu utilaje și aparaturi noi și moderne. Fabrica are în incintă un punct de desfacere, organizat într-o sală de cofetărie și un chioșc de vânzare al produselor proprii.

Cu toate că mulți dintre locuitorii satelor aparținătoare se ocupă cu creșterea animalelor mari (vite, ovine, cabaline) și cu albinăritul, pe raza orașului Târgu Cărbunești nu există nici o firmă de colectare – procesare a produselor animaliere sau a produselor apicole.

Principalele surse de venit ale celor 10.000 de locuitori din Târgu Cărbunești se găsesc în mare parte în afara localității, în marile orașe din regiune (Târgu Jiu, Râmnicu Vâlcea, Craiova) și București sau în alte țări, cu tradiție în acest sens (în topul preferințelor se găsesc Spania și Italia). Oamenii tineri migrează în aceste zone, unde își găsesc un loc de muncă, unde câștigă suficienți bani încât să le asigure un trai decent și să-și poată ajuta familia - părinții și, uneori, copiii rămași acasă. De cele mai multe ori, astfel de familii tinere se stabilesc acolo. Însă sunt mulți care fac naveta în orașele limitrofe sau care prestează munci sezoniere în domeniul agricol în alte țări și care, pe sezonul rece se întorc acasă.

Sătenii angajați în marile orașe dimprejur sunt fie muncitori (calificați sau necalificați), lucrând în firme de producție, fie personal în sectorul terțiar (vânzători, paznici și personal de pază în localuri, șoferi etc.).

Cei care pleacă la muncă în străinătate, în general lucrează în ferme agricole, în horticultură, legumicultură, pomicultură sau în construcții.

În interiorul localității este o penurie a locurilor de muncă, iar puținele opțiuni care există în acest sens sunt distribuite în instituțiile publice locale și în cadrul câtorva firme de producție sau comerț. Toate aceste unități lucrative sunt situate în oraș și lipsesc din satele aparținătoare aproape în totalitate, cu excepția câtorva magazine mixte mici (buticuri și baruri).

„Fiecare pe unde-apucă. Păi de exemplu, lucrăm pe la Cărbunești (în oraș), ba vânzător, ba agent de pază, e și foarte mult tineret care... Majoritatea au plecat, sau au rămas prin orașe, sau pleacă cu firme de construcții, pe unde apucă, sau se duc și pe dincolo. Vânzători, și fabrica de pâine, deci nu mai sunt... două mai sunt în Cărbunești. Jos la blocuri îi a lui domnul Călina, cu cofetărie cu tot, și mai e la spital (săteancă).”

Instituțiile publice de pe raza orașului absorb o parte însemnată din forța de muncă locală:

„Marea majoritatea lucrează pe la instituții publice din oraș. În sate o parte lucrează pe la petrol la Țicleni, cea mai mare parte e pe acasă” (reprezentant autoritate publică locală).

„Deci avem sistemul de sănătate, pe urmă sistemul de învățământ cu școlile, grădinițele, pe urmă primăria și aparatul consiliului local, pe urmă asistența socială – cei cu formarea și asistarea handicapaților. Avem Poliția Comunitară. Mai sunt la Centrul Cultural, la bibliotecă, deci acia lucrează toți” (reprezentant autoritate publică locală).

În afara bugetarilor, cei care lucrează în localitate sunt angajați ai firmelor private care își desfășoară aici activitatea: magazine alimentare, chioșcuri/buticuri, alte magazine de desfacere pentru produse nealimentare, firme prestatoare de servicii (un hotel, o pensiune, un restaurant, o cofetărie-patiserie, câteva baruri) și mici întreprinderi de producție (fabrica de pâine, fabrica de cherestea, o fabrică de confecții, fabrica de ciment aflată în regres economic).

Piața agroalimentară și pentru produse de îmbrăcăminte și încălțăminte reprezintă o sursă de venit esențială, în special pentru persoanele de etnie romă din localitate.

În apropiere, în orașul Țicleni, este schelă de exploatare a gazelor și foraj petrolier. Unii dintre săteni găsesc pe acolo de muncă, însă foarte puțini.

„În câmpul mare, e schelă de exploatare a gazelor” (sătean).

„Parțial mai lucrează și în petrol, pentru că suntem în apropiere de orașul Țicleni, sunt sondori și mineri, care mai sunt. Locuri de muncă nu prea sunt” (locuitor de la oraș).

Alții își pun speranțe în viitoarea dezvoltare economică a localității și în proiectele deja demarate:

„Acum văd că aicea, deasupra noastră, se face o groapă ecologică. Cred că locuri de muncă în viitor vor fi, da. E o groapă ecologică și vor să mai facă, oricum, s-au extins mult, e pe mai mult de jumătate din islazul nostru aicea. Să facă, să angajeze personal, că sunt atâția care nu au serviciu, să fie locuri de muncă, și e aproape, eu ies din grădină și e aproape, nu mai dau zece mii (lei vechi) sau cînșpe mii pe mașină, fiindcă noi luăm tot drumul acesta în picioare până sus la stradă” (săteancă, Sat Cojani).

Pe teritoriul localității, pe un teren ce mărginește șoseaua care leagă orașul Târgu Cărbunești de Târgu Jiu, s-a finalizat recent (2008) o fermă de vaci. Ferma a fost construită prin implementarea unui proiect SAPARD demarat în anul 2006 și în prezent are șase angajați din sat. Proprietarii fermei sunt din Târgu Jiu, au în proiect dezvoltarea fermei și vor angaja și în viitor lucrători dintre sătenii Cărbuneștiului.

În satele aparținătoare, dar și în unele gospodării din oraș, oamenii fac agricultura de subzistență. Se cultivă în general furaje pentru creșterea animalelor. În general, bătrânii îngrijesc animalele și lucrează pământul, iar tinerii pleacă în căutarea unui loc de muncă. Agricultura și creșterea animalelor se face numai pentru uz personal. Pe aria orașului și a celor zece sate aparținătoare nu există nici o asociație agricolă.

„Mai cresc animale, țin o capră, o vacă, pentru uzul personal și eventual, mai vinde un procent, câteodată. Dar nu e nicio, cum îi zice, o fermă de-asta privată, sau asociație” (sătean).

„Da, da, aia-i munca lor în agricultură. Cu cai, cu boi. La țară au, majoritatea au animale, pentru că cu aia muncesc agricultura” (reprezentant autoritate publică locală).

„Sunt terenuri cultivate, dar empiric. În ce sens? Fără să fie o asociație. Este agricultura aia de subzistență” (reprezentant autoritate publică locală).

Veniturile vârstnicilor din Cărbunești sunt formate, pe lângă agricultura de subzistență, și din pensii de CAP. În câteva dintre sate, unde nu s-a făcut colectivizarea, bătrânii nu au pensii, însă tradițional se ocupă cu creșterea vitelor și cabalinelor și, în general, veniturile acestora sunt mai mari.

„O parte din bătrâni au pensie (de CAP) pentru că au fost zone colectivizate, dar cealaltă parte n-au, acolo unde n-au fost zone colectivizate: Floreșteni, Crețești, Curteana, Măceșu. Și altele, cum ar fi pe dealurile astea pe aicea, Cojani, Plavnița de Jos, Pojogeni, Ștefănești au fost zone colectivizate” (sătean).

„Animale... cai și vite. Deci majoritatea au, în special în zonele necolectivizate, au animale.” (reprezentant autoritate publică locală)

Unii dintre locuitorii satelor amplasate în zona deluroasă se ocupă și cu albinăritul, însă este o activitate tot mai puțin profitabilă și din ce în ce mai rar practică din cauza defrișărilor din zonă și a lipsei unei piețe de desfacere.

„Aveau, erau mulți, la un sat mai la Ștefănești. Dar nu mai, n-a mers, nu mai sunt salcâmi, nu i-a mers, pădurile au cam dispărut.” (sătean)

Numărul persoanelor de vârstă activă fără ocupație și numărul persoanelor care trăiesc din ajutor social cumulează un volum însemnat de persoane neocupate și fără surse de venit suficiente pentru un trai decent. La aceștia se adaugă persoanele vârstnice cu pensie de CAP și cele fără pensie și fără surse de venit adiționale.

În ultimele două decenii, Târgu Cărbunești a suferit schimbări esențiale. Cele mai importante surse de venit ale populației - mina de cărbuni și exploatarea țițeiului - au dispărut practic

din viața economică a localității. Odată cu acestea, alte domenii de activitate care se dezvoltaseră în special pe raza orașului, au fost nevoite să-și restrângă activitatea. Majoritatea oamenilor au rămas fără locuri de muncă. Astfel, Cărbuneștiul, până nu demult zonă activă industrială, astăzi găzduiește o comunitate sărăcită, cu un nivel de trai în general scăzut.

Datorită traiului sub medie, generalizat la nivelul comunității, dar și speranței într-o reînflorire a industriei în viitor, reprezentanții autorităților locale nu reclamă o îngrijorare puternică în sensul acesta:

„Probleme sociale deosebite nu sunt, deci eu v-am spus, este un mic segment sărac, dar care-i treaba? Sărac la limita de existență, adică, cum să vă zic eu, nu sunt cazuri sociale deosebite, dom'le, moare de inaniție, de subnutriție și așa mai departe. (...) Sunt săraci: populația romă și putorile. Numai putorile, care au fost toată viața, care n-au muncit, ăia sunt săraci. Că acum de ce să n-o vorbim p-a dreaptă, dacă ești într-adevăr, vrei să faci treabă și ești om ca lumea, n-ai voie să mori de foame, mai ales în condițiile actuale” (reprezentant autoritate publică locală).

„N-aș ști să vă spun ce înseamnă sărăcia. Toți au o pâine aici, nicicare nu moare de foame, nu sunt săraci. Majoritatea populației nu e săracă. În oraș sunt câțiva care au bani, în rest sunt medii și săraci. Iar în sate sunt majoritatea medii și săraci” (reprezentant autoritate publică locală).

Însă supușii, majoritarii satelor urbei Cărbuneștilor cred altfel. Ei simt greutatea fiecărui ban în minus și le stă în gând permanent grija zilei de mâine. Pentru aceștia este important că firma lui Columbeanu nu mai merge, este important că groapa de gunoi se va construi în satul lor, iar dacă vor lucra acolo vor avea avantajul că nu plătesc transportul până la locul de muncă și înapoi, este necesară siguranța locului de muncă pentru cei care au în prezent unul și este esențială evoluția fermei cu șase angajați pentru viitorul lor. Oamenii nu au perspectiva unei dezvoltări pe termen mediu și lung, așa cum apare ea în proiectele strategice ale edililor urbei. Ei sunt cantonați în nevoile vieții de zi cu zi, care conturează o imagine mai puțin încurajatoare.

Nivelul sărăciei este egal distribuit în întreaga comunitate. Doar câteva sate și cătune aparținătoare au ceva mai multe animale pe cap de locuitor și se spune că, din pricina aceasta, o duc mai bine, au un nivel de trai mai ridicat.

„Adică nu e să zici că-n partea aialaltă s-au unit toți amărății și stau acolo. Sunt dispersați pe toată suprafața, atât a satelor arondate, cât și în Cărbunești” (reprezentant autoritate publică locală).

„Săracii locuiesc peste tot, nu e o zonă a săracilor” (reprezentant autoritate publică locală)

Cu toate acestea, edilii locali înțeleg că sărăcia ar fi diminuată prin crearea de locuri de muncă. Administrația locală consideră că se pot crea locuri de muncă prin investiții, în principal în unități economice de producție. Aceste unități economice puternice ar ajuta la revitalizarea

întregii localități, la dezvoltarea orașului și a satelor aparținătoare, iar pentru acest deziderat există suport real din partea Primăriei și a Consiliului Local.

„Și posibilitatea de a da unui investitor o anumită suprafață de teren compactă, cu toate utilitățile. Și acum am hotărât, am hotărât (Consiliul Local) niște facilități ce pot să le fac la un investitor care vine. Adică să nu toace banii pe hârtii, adică pe aprobări. Am zis să îmi dea banul pentru autorizația de construcție și o mulțime de avize, să mi le dea după ce începe producția. Asta e lucru mare” (reprezentant autoritate publică locală).

Locuitorii apreciază că fenomenul emigrației din Cărbunești s-a întezit în ultimii ani, de când și-au încetat activitatea și ultimii angajatori puternici pe teritoriul localității. Își amintesc cum, înainte Târgu Cărbunești era atractiv pentru imigranți care lucrau în mină sau la țigă și gaze. Astăzi se întâmplă invers.

„De când pleacă? Cam de vreo trei ani mai puternic. De ce pleacă? Nu sunt alte obiective, nu s-au creat obiective industriale ca la dumneavoastră. Investitori nu sunt. Adică e domnul ăsta, cum să zic, domnul Columbeanu, dar ăsta cumpără lebede lu' nevasta, și alte chestii, nu...” (reprezentant autoritate publică locală)

„În principiu, cum să vă zic eu, a fost fenomenul de migrație inversă, veneau aici din altă parte, fiindcă aici a presupus locul de muncă. Se va întoarce această chestiune înapoi. De ce? Să vă spun un exemplu: dacă lucrurile merg ca lumea, o să am vreo 200 locuri de muncă în toamnă-iarnă, anul acesta. (...) Și zic eu că va fi o migrație încoace, fiindcă terenurile fiind ieftine, zona fiind, eu știu, elegantă, acces la tot, sunt la 40 de kilometri de Rânca, la 24 de kilometri de Târgu Jiu” (reprezentant autoritate publică locală).

„A fost perioada, imediat după disponibilizări... Da, imediat după ce au dispărut multe dintre întreprinderi. Acum cinci-șase ani, cam așa. Deci atunci au plecat câțiva, care nemiavând loc de muncă...” (sătean)

Autoritățile locale oferă facilități eventualilor investitori și specialiști care ar veni să se stabilească aici. Astfel, Primăria și Consiliul Local au luat câteva hotărâri în acest sens: percep taxele și impozitele aferente deschiderii unei noi afaceri doar după un an de la instalare, iar specialiștilor care doresc să se stabilească în Târgu Cărbunești le oferă o locuință, apartament de bloc în chirie, cu posibilitatea de a cumpăra locuința cu un preț redus (apartamente din fondul locativ urban).

Prețul locuințelor în orașul Târgu Cărbunești este în medie jumătate din prețul unei locuințe similare din orașele mari din regiune: Târgu Jiu, Râmnicu Vâlcea, Rovinari, Motru. În orașul Târgu Cărbunești un apartament cu două camere costă 80.000 lei ($\approx$ 18.600 euro), o casă între 80.000 și 100.000 lei ($\approx$ 18.600 până la 23.000 euro), în timp ce la Târgu Jiu (25 km de Cărbunești) un apartament cu două camere mediu are prețul de 200.000 lei ($\approx$ 46.500 euro), iar casele situate în cartiere medii (necentrale, dar nici la periferia orașului) la fel.

Desigur, prețul locuințelor în orașul Târgu Cărbunești variază sensibil în funcție de zonă și dotări: în zona de centru a orașului apartamentele și casele au acces la utilități și sunt mai scumpe cu circa 40% decât cele situate în zonele periferice ale orașului, unde locuințele nu au acces la utilități.

În satele aparținătoare nu există o piață imobiliară, nu prea se cumpără case la sat, iar din această cauză prețurile de vânzare sunt foarte mici.

”Sunt mai scumpe în oraș, dar sunt jumătate decât la Târgu Jiu sau la Vâlcea. Un apartament cu două camere cam 800 de milioane(lei vechi). Iar la Târgu Jiu poate ajunge și la 2 miliarde (lei vechi). O casă la sat nici nu se mai caută, nu știu să vă spun prețurile. Dar aici în oraș cam ajung scump. O casă cu un pic de teren pe lângă ea, cu grădiniță, 800 – 1 miliard (lei vechi) în zona asta a orașului (centru)” (reprezentant autoritate publică locală).

Principalele probleme ale comunității din Târgu Cărbunești sunt lipsa locurilor de muncă și problemele legate de infrastructură.

Ambele categorii de probleme sunt stringente pentru locuitori și se găsesc pe agenda publică a primăriei localității.

Lipsa locurilor de muncă a adus ca efecte majore: un nivel scăzut de trai; creșterea numărului navetiștilor în comunele și orașele limitrofe; migrația familiilor tinere în căutarea unui loc de muncă în regiune, în zonele mai îndepărtate ale țării și în străinătate; persoane fără asigurări medicale (circa jumătate dintre cei care apelează la serviciile medicale, conform declarației directorului spitalului din Târgu Cărbunești); un număr semnificativ al persoanelor asistate: al celor care trăiesc din ajutor social în baza Legii Venitului Minim Garantat (2,4% din populația totală) și al persoanelor care primesc ajutor pentru încălzire (20,17% din populația totală); un nivel al șomajului (17,8%) de patru ori mai mare decât media națională (4,4% în decembrie 2008) și de 2,5 ori mai mare decât nivelul șomajului din județ (7,4% în județul Gorj, în decembrie 2008)³⁴.

Lipsa unor actori economici importanți în localitate duce, pe de-o parte, la lipsa locurilor de muncă și, pe de altă parte, la scăderea bugetului local (format în mare măsură din taxe și impozite aplicate agenților economici). Astfel, evoluția economică intră systemic într-un cerc vicios: problemele de infrastructură care ar putea fi soluționate din bugetul local rămân pe agenda publică la fel de stringente și nerezolvate, iar lipsa infrastructurii și accesului la utilitățile de bază nu atrage investitori.

Problemele de infrastructură sunt multe și acoperă cea mai mare parte din suprafața localității. Pe raza orașului este acces la utilități și căi de acces asfaltate, însă utilitățile sunt învechite și necesită reparații capitale în cele mai multe dintre cazuri (canalizarea subdimensionată, rețeaua de apă cu țevi și conducte vechi). În localitățile rurale aparținătoare, unde locuiesc aproximativ jumătate dintre locuitori, infrastructura lipsește cu desăvârșire: drumuri neasfaltate, lipsa

³⁴ Rata șomajului, ponderea celor care primesc ajutor social și a celor care primesc ajutor pentru încălzire în Târgu Cărbunești au fost calculate conform datelor furnizate de Primăria Târgu Cărbunești la nivelul anului 2008, iar ratele șomajului la nivel național și la nivelul județului Gorj au fost preluate de la Agenția Națională Pentru Ocuparea Forței de Muncă, http://www.anofm.ro/851_rata-somajului-in-luna-decembrie-2008 (site accesat la 01 febr. 2009). Rata șomajului este determinată prin raportarea numărului total al șomerilor la populația activă civilă.

rețelei de apă, cu excepția câtorva străzi din interiorul a două sate, lipsa canalizării, a rețelei de gaze, starea precară a rețelei de iluminat stradal, lipsa unui sistem de salubritate, etc.

„Probleme sunt destule, vedeți și dumneavoastră, de când intrarăm în el, cum arată. Bine, promisiuni sunt multe, dar acum, eu știu, așteptăm să vedem... Ne-a promis că ne bagă apă, ne asfaltează... acum așteptăm...” (săteancă)

„Lipsa locurilor de muncă. Infrastructura, atât la sat, cât și la oraș. La oraș... e vechi.” (reprezentant instituție publică locală)

„Principal e lipsa locurilor de muncă. Mulți dintre oameni sunt neasigurați. Norocul lor este că este legea care zice că ești obligat să asiguri asistență medicală la orice om care se prezintă la spital. Câți sunt oamenii neasigurați care vin la spital? Cam jumătate. Cei mai mulți sunt bătrâni, sunt pensionari, n-au nici un venit.” (reprezentant instituție publică locală)

„Păi cele mai importante probleme astea ar fi: apa, canalul și drumul. Și locurile de muncă. Atragerea investitorilor ar mai fi una” (reprezentant autoritate publică locală).

Situația grupurilor vulnerabile

Administrația locală nu identifică grupuri vulnerabile la nivelul localității și nu a cuprins în vreun proiect strategic de dezvoltare locală soluționarea problemelor acestora decât indirect. Spre exemplu, dezideratul atragerii investitorilor puternici din exteriorul localității, tradus în proiectele de acțiune ale administrației, prin măsuri de facilitare a obținerii avizelor de funcționare de către potențiali investitori și prin acordarea avantajului de a plăti taxele și impozitele aferente investiției doar după un an de la demararea lucrărilor, implică crearea de locuri de muncă și o dezvoltare ulterioară a infrastructurii localității. Însă proiecte de dezvoltare destinate direct grupurilor dezavantajate, care să aibă ca grup țintă categorii sociale vulnerabile sau care să atingă în mod direct problemele socio-economice ale acestora, nu sunt.

„Sărăcii? Ce-nseamnă sărăcia? Să trăiască de azi pe mâine, da... deci să se descurce... Majoritatea populației, fiind îmbătrânită la sat, care mai au pensii, și trăiesc din pensia aia. Romii? Categorie! Reprezintă. Problema... veniturile. Ei n-au, vând haine vechi pe tarabă, pe acolo pe jos, dacă ia bani azi, mănâncă, dacă nu, fură. Deci oricum, ce știu eu să vă spun, e că sunt 900 (romi)” (reprezentant autoritate publică locală).

„Înainte de revoluție nu lucrau în fabrici, deci aveau, se duceau la Tulcea, la Babadag, era porumbul atunci, cu agricultura, agricultură până la revoluție. Era muncă” (reprezentant autoritate publică locală)

„Persoane în vârstă care nu au nici un venit.” (reprezentant autoritate publică locală)

„Problemă: populația romă, copiii romi. Sunt în jur de 50 în clasele I-IV. Aștia nu fac decât patru clase, de pe la a cincea, a șasea, ei se căsătoresc. În total în I-IV sunt 300 de elevi. Ei renunță la școală, în V-VIII nu-s! (...) Soluții? Deci, legislativ, dom'le, e copilul tău, nu mi-l lași pe câmp. Cineva trebuie să se ocupe și de ei. Dacă părintele nu mă lasă, trebuie constrâns părintele.” (reprezentant instituție publică locală)

„Ce să mai cu săracii? Dacă ar fi locuri de muncă, ar fi, am rezolva, eu știu, 70 – 80 la sută din cazuri. Moda așa a fost până acum: 416 să fie pomană. Ei, ori pomană nu există pe lumea asta. Fie îmi dai din gheară, din gheruță, ca să justifici această pomană, îți dau banul ăla de la legea 416, ajutorul social, ca să te ajut la limita existenței. Nu, tată, mie îmi muncești pentru asta! Conform legii, nu îți cer mai mult!” (reprezentant autoritate publică locală).

Personalul administrativ din celelalte instituții publice locale și majoritatea oamenilor identifică însă cu ușurință grupurile cele mai dezavantajate care locuiesc în Târgu Cărbuneștilor. Acestea sunt: (1) populația de vârstă activă cu venituri foarte mici, (2) romii și (3) bătrânii cu pensie de CAP sau fără venituri. Primele două categorii se suprapun cvasi-integral în ce privește populația din interiorul orașului: majoritatea celor care trăiesc din ajutor social în baza Legii Veni-tului Minim Garantat sunt de etnie romă. Probabil din acest motiv tocmai consilierul pentru minorități (de asemenea de etnie romă) organizează colectarea gunoiului menajer împreună cu persoanele asistate, care în acest fel prestează orele de muncă în folosul urbei.

În satele aparținătoare, ponderea romilor este nesemnificativă, în timp ce în interiorul orașului totalizează 18% din populație.

Populația săracă, formată din tineri și vârstnici cu venituri mici sau fără venituri se întâlnește în toate satele aparținătoare, cât și în oraș, în mod egal distribuită spațial.

O atenție aparte în acest sens o avem asupra populației rome, concentrată cu deosebire în zona Străzii Pieței care pornește din centrul orașului, mărginește zona gării și a pieței, continuându-se până la ieșirea estică a localității. De asemenea, gospodăriile romilor se situează și pe Strada Gării, alăturată Străzii Pieței și pe Strada Plopilor, la limita de est a orașului.

„Zona Pieței, undeva aici. Către piață. Țiganul a stat tot în piață. (...) În sate prea puțin. La sat nu sunt că e de muncă și era proverbul ăla Cine dracu' a mai vă-zut un cuc clocind și-un țigan muncind” (reprezentant autoritate publică locală).

„Pe Strada Pieței, aici în oraș. În sate nu sunt țigani, numai aici, în oraș. Pe Strada Gării, Strada Pieței. Și că-mi adusei aminte și pe Strada Plopilor, aici” (reprezentant autoritate publică locală).

În sate, gospodăriile cele mai sărace se întâlnesc distribuite pe toată aria, însă, tradițional, acestea sunt concentrate îndeosebi la marginea satelor:

„Păi uite din capul satului și până în capul celălalt mai se face un canal, și mai este, noi îi zicem Mahala, și acolo îi mai... sunt mai bătrâni, au cam plecat toți și au rămas numai bătrânei din ăștia care... Iar ce mai e mai în fund acolo, unele-șlea plecați copii prin Italia, și-s (rămași) bătrânii” (femeie, Sat Cojani).

Piața reprezintă actualmente singurul real și potențial loc de muncă pentru populația romă a orașului. Gospodăriile romilor din Târgu Cărbunești sunt dispuse concentrat împrejurul pieței localității. Piața are un spațiu generos (cca. 2000 mp) mărginit de gara orașului într-un capăt și de Strada Pieței în celălalt. Piața propriu-zisă se organizează în mod tradițional duminica, însă zilnic tarabele și mesele pieței sunt populate cu neguțători. Până în urmă cu doi ani duminica se organiza tot aici târg de animale și gospodarii satelor aparținătoare veneau săptămânal să vândă produse animaliere și să se tocmească pentru cele necesare casei. Acum, produsele cel mai frecvent etalate în piață sunt îmbrăcămintea și încălțăminte second-hand și abia apoi produsele alimentare și alte obiecte de uz gospodăresc. Romii sunt principalii comercianți din piață. Ei aduc marfa de mâna a doua tocmai din Horezu, din Râmnicu Vâlcea, de la Hațeg, din Petroșani, de departe. O achiziționează en-gros, adică la kilogram și o revând în piața din Cărbunești, la bucată. Aceasta e sursa principală de venit a populației romă de aici. Unii mai au ajutor social și, în consecință, lucrează zilnic la Primărie. Activitățile pe care le prestează în folosul comunității sunt: întreținerea curățeniei orașului și colectarea gunoierului menajer. Primăria i-a dotat în acest sens cu un camion, cu o roabă și lopeți și le-a asigurat organizarea muncii, delegând consilierul pentru minorități să se ocupe de asistarea lor în teren.

„Ce lucrează romii? Muncesc. Dar ce muncesc? N-au de lucru, toți cu 416 acela (ajutorul social), atât, în rest, cu haine vechi. În sate, tot 416. Nu mai e nici o întreprindere la noi în Cărbunești, deci e oraș mort. Și n-au meserie? Meserie nu, ei se ocupau, erau cărămidari, făceau cărămidă, acum nu se mai cumpără. Și tablă? Nu. Nu. Nu-s de-ăia, ăia-s de la Târgu Mureș, care se-ocupă, de ăia cu pălării mari. (...) Asta-i meseria lor, cu asta se ocupă (vând haine second hand la piață). Le aduc de la Petroșani, Horezu, Vâlcea, Hațeg. În fiecare zi, duminica e piața mare” (reprezentant autoritate publică locală).

Angajat pentru problemele minorităților din cadrul Compartimentului de Asistență Socială a Primăriei Târgu Cărbunești, G.P. a fost implicat, la inițiativa unei organizații județene a romilor, în elaborarea unui proiect de construcție de locuințe sociale pentru romi. Proiectul nu a fost aprobat, însă cu această ocazie începe să existe o oarecare preocupare a câtorva dintre angajații primăriei în acest sens:

„Io’-s angajat, am zece ani acia, pentru minoritățile ăștia ale mele. La noi, vă spun sincer, oamenii ăștia din Cărbunești, nu-s mulți, am vreo 900 de romi. Da’s băieți cumiști, nu se întâmplă evenimente, nu ca-n alte orașe. Nu-s tâlhării, nu-s minuni, nu. Sunt băieți liniștiți” (reprezentant autoritate publică locală).

În cadrul Primăriei, angajații departamentului de asistență socială, prin natura muncii lor, se ocupă de problemele curente ale persoanelor dezavantajate. Departamentul nu acordă asistență sau ajutor acestor persoane dincolo de prevederile legale care se aplică la nivel național, nu a facilitat formarea unor grupuri de inițiativă comunitare și nu a dezvoltat proiecte de dezvoltare pentru oamenii aflați în dificultate:

„Sigur, în cadrul primăriei. În cadrul primăriei este un departament de asta: Asistență Medico-Socială. Și ce face? Ce să facă? Fac și ei anchete sociale și... deci, n-au soluții. Nici primăria n-are soluții, că n-are unde să-i ducă, să-i cazeze, să le dea mâncare” (reprezentant instituție publică locală).

Casele de locuit și anexele gospodărești ale săracilor, fie ei romi sau români, sunt îngrijite, au acces în aceeași măsură la utilități. Nu există o zonă a nevoiașilor, izolată de sat sau de oraș, după caz. Casele săracilor nu sunt noi, nici nu sunt proaspăt văruite, însă sunt construite din aceleași materiale și după tiparul casei obișnuite din zonă.

Pentru că înainte vreme, când în Târgul Cărbunești funcționa mina de cărbune și se exploatau în apropiere țitei și gaze, localitatea era atractivă pentru mulți, veniți din împrejurimi. Între aceștia se găsesc și mare parte dintre romii și românii săraci. Din acest motiv, aceștia (și locuitorii satelor care nu au fost colectivizate) nu au fost reîmproprietăriți cu pământ, conform Legii Fondului Funciar nr. 18/19 februarie 1991. Așadar, aceștia nu dețin terenuri agricole și nu au opțiunea de a folosi pământul ca sursă de venit.

„Nu au pământ. Vă spun, aici, în Cărbuneștiul ăsta, is parveniți cam toți, nu-s get beget. De vreo patruzeci, cinzeci de ani care are casă, atât. Curtea. După Revoluție au primit înapoi pământul, au primit dac’or avut, dar ei (romii) cum au venit, parvenit, n-or avut de unde” (reprezentant autoritate publică locală).

Sintetizând, principalele probleme ale grupurilor vulnerabile sunt legate de lipsa locurilor de muncă. De aici decurge tot ansamblul de efecte nefaste asupra vieții oamenilor în cauză: venituri insuficiente pentru un trai decent, acces restrâns la resurse, acces limitat la educația de bază, la igiena personală și la educația sanitară, la informare, și nu în ultimul rând, lipsa de perspectivă și orientarea către problemele zilei de azi.

„Problema cea mai stringentă a romilor? Existența!” (reprezentant autoritate publică locală)

„Care sunt problemele principale ale romilor din Cărbunești? N-au venituri. Vând haine pe acolo pe jos. Dacă iau bani azi, mănâncă, dacă nu, nu mănâncă. Fură.” (reprezentant autoritate publică locală).

„Care sunt problemele romilor? Nu-s locuri de muncă, știți. Cine n-ar vrea să se ducă la muncă, să aibă serviciu și să ia un ban? Dar n-ai unde munci. În străinătate, atât, mai pleacă dincolo, mai câștigă un ban. Ce lucrează în străinătate? În

agricultură. În Portugalia, în Spania, în Italia a năvălit toată lumea. Acolo merge agricultura. Banane, portocale... Ce face Primăria pentru romi? Ce să facă pentru ei? Decât cu-ajutorul ăsta social, care ei muncesc, ia bani, atât. Ce să le facă? N-are ce să le facă. Doar n-o să le facă Primăria o construcție!” (reprezentant autoritate publică locală)

Atmosfera politică de la nivel local

Consiliul Local din Târgu Cărbunești este format din 15 membri, a căror apartenență politică este distribuită între partidele cele mai importante din peisajul politic românesc: PNL (5), PSD (5), PDL (4), PRM (1).

Primarul orașului este la primul mandat (din iunie 2008), luând locul fostului primar, care a administrat comunitatea trei mandate consecutive. Schimbarea actorilor pe scena politică locală atrage speranța locuitorilor într-un viitor înfloritor al comunității. Aceștia așteaptă realizarea promisiunilor electorale cât mai curând, iar administrația locală se bucură încă de un nivel ridicat al încrederii electoratului său.

În Târgu Cărbunești nu sunt prezente asociații agricole, asociații profesionale, grupuri de inițiativă locală, organizații neguvernamentale sau alte forme de asociere. Cu totul excepțional și doar la inițiative externe, unele dintre instituțiile locale colaborează cu asociații sau organizații din afara orașului sau sunt cuprinse în organisme neguvernamentale regionale, județene sau naționale. Spre exemplu, la inițiativa Fundației Soros, prin Centrul Educația 2000+, școala din Târgu Cărbunești a fost inclusă în programul „Economia bazată pe cunoaștere”. Tot astfel, o organizație județeană pentru romi a cooptat comunitatea romă din Târgu Cărbunești într-un proiect de dezvoltare pentru romi, care însă nu a fost aprobat.

În Cărbunești, despre inițiativa locuitorilor de a se asocia, de a participa la activități ale asociațiilor sau organizațiilor, de a căuta consultanță sau sprijin în sectorul neguvernamental nu se cunoaște și nu s-a auzit până acum. Avem un singur exemplu, al unei persoane din Târgu Jiu, care a cumpărat 2 hectare de teren în localitate și a dezvoltat o fermă cu sprijin SAPARD. Acesta a apelat pentru accesarea fondurilor și pentru îndrumare în perioada implementării la consultanță, în Târgu Jiu:

„Da, eu l-am făcut, dar am avut consultant, din Târgu Jiu. Am luat de la Prefectură niște numere de telefon, am luat niște firme, au mai venit fiecare, m-am mai întâlnit cu unul altul, consultanți, și-am ales în funcție cam și de om. (...) Am cumpărat pământ, de la persoane fizice. Consultanță de la Primăria din Cărbunești ați primit? Sincer? Nu. Le putem spune noi cam cum e, noi am învățat multe” (antreprenor local).

Primăria

Primăria și Consiliul Local Târgu Cărbunești dispun de o clădire construită în 1940 și renovată în anul 2007, încă suficient de încăpătoare pentru cele cincisprezece compartimente și 190 de angajați ai săi. Primăria are în subordine și câteva servicii adiacente urbane: Compartimentul Salubritate, Biblioteca și Muzeul Tudor Arghezi, Poliția Comunitară, Serviciul de Voluntari pentru Situații de Urgență, Apărare Civilă și Transport Școlari, Administrația Pieței și Centrul Cultural Tudor Arghezi. Clădirea Primăriei găzduiește în holul de la intrare un Centru Informatic pentru accesul locuitorilor la Internet.

Primăria dispune de personal specializat, angajați permanent, cu studii superioare sau studii medii, în cadrul fiecărui departament, iar birourile instituției sunt dotate cu mobilier și echipamente IT performante. Din punct de vedere al structurii organigramei, al resurselor umane și al dotărilor, instituția primăriei din Cărbunești se găsește între cote optime.

„Avem acoperite toate birourile necesare unei primării, zic eu, europene, începând de la Contabilitate, Legea 18, Urbanism, Taxe și Impozite, Integrarea Europeană... și cu toate că nimeni nu s-a născut învățat, niște copii tineri, dar într-adevăr, dacă îi stimulezi, unu, sufletește, doi, cu bani, eu zic se poate” (reprezentant autoritate publică locală).

Bugetul Primăriei Cărbunești este sărac. Taxele și impozitele cumulează anual o sumă insignifiantă de la contribuabili. Sumele de bani din TVA sunt ceva mai semnificative ca pondere în totalul bugetului local. Banii din bugetul local în cea mai mare parte vin însă din sume atrase de la Consiliul Județean Gorj și din banii acordați prin hotărâri guvernamentale. În general, sumele de bani de la Consiliul Județean și de la Guvern vin ca urmare a unor măsuri de dezvoltare (în general a infrastructurii) și având destinații precise, implicarea Primăriei în gestionarea acestor fonduri fiind minimală.

În localitate neexistând agenți economici importanți, activitățile acestora aduc venituri restrânse bugetului local. Astfel că, în prezent, dezvoltarea urbei se bazează pe posibilitățile de acces la fonduri guvernamentale, la fonduri europene, pe ajutorul oferit de Consiliul Județean și mai puțin pe taxele și impozitele provenite din mediul de afaceri local.

La nivel declarativ, dar și în fapt, perspectivele administrației publice sunt cât se poate de optimiste.

Târgu Cărbunești a fost cooptat într-un proiect județean de reorganizare a colectării și procesării deșeurilor și a gunoierului menajer. Primăria Cărbunești a alocat un spațiu la patru kilometri de oraș, pentru amenajarea unei stații de transfer. La finalizarea acestui proiect vor fi create cca. 50 de locuri de muncă.

În cursul anului 2008 s-au realizat negocierile cu firma producătoare de materiale de construcții S.C. Soceram București, pentru deschiderea unui punct de lucru - hală de producție în localitate. Primăria a alocat deja un spațiu la intrarea în oraș, dinspre Târgu Jiu.

De asemenea, toate celelalte proiecte ale Primăriei au între obiective crearea de locuri de muncă și reabilitarea sau construirea infrastructurii. În acest sens, administrația locală ne asi-

gură că în cursul anului viitor se vor demara lucrările pentru repararea rețelei de apă din oraș și pentru construirea rețelei de apă în două dintre sate (Floreșteni și Pojogeni).

În urma discuțiilor cu ApaRegio și a studiilor de fezabilitate realizate deja, în cursul anului 2009 va începe săparea șanțurilor și construirea întregului sistem de canalizare în alte două sate aparținătoare.

În același trend, se vor relua discuțiile legate de organizarea evenimentelor cultural-artistice, sub egida Muzeului Tudor Arghezi și a Casei de Cultură.

Primăria a dezvoltat câteva colaborări cu organizații neguvernamentale în domeniul socio-cultural. Astfel, o organizație din Franța sprijină Centrul Pilot pentru Persoane cu Handicap Minor (Direcția de Asistență Socială a Județului Gorj) care funcționează pe raza localității, la intrarea în orașul Târgu Cărbunești. De doi ani, Târgu Cărbunești primește voluntari străini de la Etrangers sans les frontieres (Străini Fără Frontiere), care vin pentru schimburi etno-culturale pentru perioade de două săptămâni, vara.

Primăria Târgu Cărbunești are în componență un Compartiment de Integrare Europeană. De la înființare, departamentul are ca obiectiv principal accesarea de fonduri europene. Structura departamentului este formată din doi consilieri principali și un consilier asistent. Nici unul nu a absolvit cursuri de specializare și nu a participat la sesiuni de comunicări, traininguri sau alte cursuri de formare în domeniu, însă membrii au inițiativă și au reușit să elaboreze câteva proiecte, dintre care unele au fost de succes.

În principal datorită lipsei de experiență în accesarea proiectelor, compartimentul de integrare a apelat la consultanță externă. Cu experiență și CV în scrierea de proiecte în special pe accesarea de fonduri pentru infrastructură, cei doi parteneri externi, Consiliul Județean Gorj și Fundația Dialog Social (din Rovinari, județul Gorj), au adus contribuții esențiale în parteneriatul cu Primăria Târgu Cărbunești. În acest fel au fost elaborate și depuse spre evaluare următoarele proiecte: 1) modernizarea DC 56 Măceșu – Floreșteni și DN 67B (program operațional regional 2007 – 2013); 2) extinderea alimentării cu apă în satul Floreșteni; și 3) reamenajare loc de joacă în zona de blocuri, orașul Târgu Cărbunești.

În același mod, au fost aprobate și se află în derulare și următoarele proiecte: 1) stația de transfer deșeuri în oraș Cărbunești, sat Cojani – PHARE 2005, Coeziune Economică și Socială, ADR 4 SV Oltenia (1.000.000 euro); 2) reabilitare sisteme de alimentare cu apă și canalizare, Master Plan Județul Gorj, Măsura ISPA 2003. Proiect derulat în parteneriat cu Consiliul Județean Gorj și localitățile: Țicleni, Sadu, Târgu Jiu, Motru; și 3) reabilitare străzi oraș Cărbunești (Str. Pietii, Str. Gării), MDLPL (cu studiu de fezabilitate finalizat).

În prezent, Primăria Târgu Cărbunești dorește specializarea Compartimentului de Integrare Europeană, așa încât în viitor accesarea fondurilor externe să nu mai fie condiționată de participarea unor terți din afara orașului. Dincolo de ajutorul binevenit în elaborarea și mai apoi implementarea proiectelor derulate, medierea și consultanța externă primăriei implică costuri suplimentare. Aceasta a fost și menirea principală a configurării Compartimentului din cadrul Primăriei, de a reduce costurile. Pentru acest deziderat, membrii Compartimentului vor urma începând cu anul 2009 cursuri de specializare și vor participa la prezentările organizate de ADR sau alte organisme de administrare a fondurilor europene.

Fonduri europene

Identificarea problemelor sociale ale comunității, din agenda publică locală, ordonarea și prioritizarea acestora, identificarea soluțiilor și alegerea strategiei de acțiune, se realizează exclusiv de către administrația locală. În general nu se organizează debateri publice sau consultări cu alți agenți sociali din localitate și nu sunt cerute opiniile administratorilor celorlalte instituții publice. Primăria își arogă total aceste aspecte: știe din capul locului care este pulsul opiniei publice, știe dintotdeauna care sunt problemele esențiale cu care se confruntă oamenii și localitatea, pentru că Primăria cu siguranță cunoaște toate eventualele doleanțe ale acestora. Iar când se elaborează un plan de acțiune și când se implementează, primarul va fi prezent să monitorizeze fiecare activitate, să evalueze finalizarea și să corecteze eventualele erori.

„Îl iau pe ăla începând de la vice, terminând cu ăla de la Integrare, terminând cu ăsta, cu ăla de la Social, terminând cu Auditul, terminând cu secretara: băi, fraților! Dar bine, eu consider că cel mai bine știe un primar, care știe ordinea priorităților! (...) Nu știu dacă văzurăți, la mine se dă din gheară, că-i a dreaptă! Eu și dacă stau, gândesc, că am cu ce! Și gândesc pentru ei! (...) Asta este arta managerului care stă în capul mesei. Fiindcă și primăria este o întreprindere, cu intrări, cu ieșiri, cu etc.” (reprezentant autoritate publică locală)

Cele mai recente proiecte finanțate din fonduri europene, aprobate și implementate sau în curs de implementare în localitate sunt pentru infrastructură: (1) realizarea unei stații de transfer deșeuri în satul Cojani și (2) modernizarea unei baze sportive.

Stația de transfer deșeuri trebuia finalizată în cursul anului 2008. Însă termenul de execuție a lucrărilor s-a prelungit cu șase luni din cauza unor avize de scoatere a terenului destinat stației din circuitul agricol și transformarea lui în teren intravilan. Acest fapt a întârziat lucrările și construcția, în prezent, se află încă în stadiu de început.

Modernizarea bazei sportive din incinta școlii s-a realizat cu succes.

Un proiect esențial pentru comunitate, care viza reabilitarea și asfaltarea unor drumuri comunale și sătești de pe raza localității (ce fac accesibilă legătura între câteva sate aparținătoare și oraș) nu a fost considerat eligibil. Proiectul a fost realizat de Primăria Târgu Cărbunești și a fost adresat Fondului European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR). Direcția de finanțare AXA 3, căreia i se adresa proiectul cărbuneștenilor, vizează calitatea vieții în zonele rurale și diversificarea economiei rurale, prin Măsura 322: renovarea și dezvoltarea satelor. Cu alte cuvinte, linia de finanțare viza soluționarea problemelor de infrastructură pentru comunități rurale, iar în acest caz, aplicantul principal, respectiv Primăria Orașului Târgu Cărbunești ar fi fost eligibil doar pentru apelarea de fonduri în mediul urban.

Un alt proiect propus de Primăria Târgu Cărbunești în anul 2008 și care a fost respins în ultima fază de evaluare tehnico-economică, a avut ca obiectiv principal asfaltarea drumului comunal Măceșu – Floreșteni. De această dată linia de finanțare vizată era pentru infrastructură în mediul urban. Evaluatorii au identificat ca principale lipsuri ale proiectului: deficiențe în studiul de fezabilitate și alegerea ca obiectiv principal realizarea unui drum comunal și nu o stradă din interiorul orașului.

Așadar, terminologia utilizată în documentele administrative înregistrate juridic, ale localității reprezintă un impediment major: Târgu Cărbunești este oraș, dar administrează o infrastructură rurală formată în principal din drumuri comunale, intra- și intersătești. Din acest motiv, fondurile externe destinate infrastructurii în mediul rural, nu pot fi accesate. Pe de altă parte, denumirea căilor de acces și a drumurilor dintre oraș și sate sau din interiorul satelor se numesc „drumuri comunale” sau „drumuri satești”, adică neeligibile și pentru accesarea fondurilor destinate infrastructurii din mediul urban.

În urma acestor eșecuri, administrația locală a inițiat demersuri de soluționare și clarificare a situației, prin realizarea unor memorii informative către autoritățile centrale și către forurile care administrează fondurile externe (FEADR).

„Aci, cei care au făcut metoda de accesare a fondurilor europene, zic eu că au făcut-o din birou. Fiindcă ne confruntăm, atât eu cât și colegii de la orașele mici și mijlocii, o să vă arăt memoriul care l-am făcut. Pe Măsura 322 se accesează fonduri pentru infrastructură pentru mediul rural, deci pentru sat. Eu nu pot să le accesez pentru sat. Am făcut un memoriu, am adus la cunoștință această chestiune care este o treabă de bun simț tehnic. (...) „Păi bariera cea mai importantă îi aia care v-o zisei adineauri, fonduri pentru urban în rural” (reprezentant autoritate publică locală).

„Am făcut un memoriu pentru asfaltarea drumurilor. Că nu primim fonduri pentru asfaltarea drumurilor din satele aparținătoare pentru că suntem oraș (...) Un proiect care nu a mers bine, drumul comunal Măceșu – Floreșteni, am fost respinși la faza aia, ultima, de evaluare tehnico-economică, au găsit niște deficiențe și în studiul de fezabilitate, dar ne-au spus că însăși noțiunea de drum comunal... și ei finanțează străzi din oraș.” (reprezentant autoritate publică locală)

Alte probleme întâmpinate în accesarea fondurilor europene, pe care administrația din Cărbunești le reclamă sunt legate în principal de documentația necesară și de costurile mari ale studiilor de fezabilitate, proiectării, avizelor premergătoare aplicării.

În ceea ce privește neajunsurile în întocmirea propunerii de proiect, acestea provin din lipsa experienței anterioare în accesarea de fonduri europene a membrilor în proiect. Ca și soluții pentru această problemă, au fost identificate și utilizate două căi principale: includerea în echipa de proiect a unor persoane cu experiență în accesarea fondurilor europene, doar pentru a da greutate echipei prin anexarea memoriului de activitate și CV-ului acestora și apelarea la consultanță externă. Persoanele incluse în echipa proiectului pentru „imagine”, cât și consultanța provin din afara comunității, în principal din municipiul Târgu Jiu.

Unii dintre subiecți ne spun că pe lângă „un CV bun” persoanele incluse în proiect doar pentru imagine au și influență politică, iar acest lucru ar atrage suplimentar succesul proiectului.

În ceea ce privește consultanța externă, în anul 2009 Primăria dorește să renunțe la serviciile de consultanță la care a apelat în trecut. Pentru aceasta, membri Compartimentului de Integrare din cadrul Primăriei vor urma cursuri de specialitate pentru a deveni abilitați în munca de concepție și implementare a proiectelor europene.

În legătură cu acest aspect, unii dintre administratorii celorlalte instituții publice locale (școala, spitalul, grădinița etc.) pot accesa anumite linii de finanțare din fonduri europene doar prin intermediul autorității locale (primărie). Aceștia sunt dependenți de disponibilitatea și nivelul de pregătire al membrilor Compartimentului de Integrare al Primăriei, fapt care poate limita accesul la fondurile respective.

Alte probleme reclamate în accesarea fondurilor sunt legate de reglementările achizițiilor publice (licitații și termene) procedurile anevoioase și costul foarte ridicat pentru obținere a avizelor.

„Cadastru, și bani cheltuiți, pe la ministere, s-au împărțit. Avem contract de parteneriat cu o firmă de consultanță din Târgu Jiu, care mai vine pe la noi din când în când și... colaborăm cu ei pentru că pe CV-ul domnului director de-acolo, ca manager de proiect, am depus până acum. E un CV stufoș, și cred că a prins bine. Deci asta, stația de transfer a deșeurilor, în această dată, suntem în faza de licitare a lucrării de construcție efectivă. (...) Proiectele mai sunt luate și pe criterii politice.” (reprezentant autoritate publică locală)

„Știți cum? Simplu. Fiecare pe bucățica lui, să justifice obiectul muncii. Am zis, că cel puțin o dată pe an, bine, acum sunt o mulțime de firme care fac specializări, unele mai deștepte, unele mai puțin deștepte, dar oricum sunt acreditate.” (reprezentant autoritate publică locală)

„Piedici? Nu. Pur și simplu e procedură mai grea, asta este, cu fondurile: timp, hârtii, dar totul a fost ok până la urmă, dacă vrei să faci ceva, faci, și nu e... E în regulă, noi chiar o să mai accesăm, tot în domeniul acesta, FEADR, fondurile care sunt acum. (...) Păi procedurile. Foarte grele. Documentație multă. Și o hârtie anulează alta, greu. Multe. Ar fi bine să fie mai puține. E multă pierdere de timp. Noi tot am mai vrea să facem niște cursuri de... să facem niște cursuri...” (reprezentant autoritate publică locală)

„Da. Eu am participat la multe consfătuiri din astea, în cadrul Ministerului s-au făcut mai multe consfătuiri din astea, n-am putut eu să mă duc la toate. Plus că există acest calculator, Internet, pe care dacă îl folosești, te informezi. (...) Păi asta a fost prima problemă. Ca instituție eu n-am voie, decât prin primărie. E normal cumva, pentru că legile care s-au dat și care am înțeles că intră în vigoare de la 1 decembrie, că suntem arondați, din punct de vedere administrativ, primăriei, normal” (reprezentant instituție publică locală)

STUDII DE CAZ
2009

Bahna

Daniel Arpinte

Descrierea localității

Bahna este o comună situată în zona de sud-est a județului Neamț, aproape de granița cu județul Bacău. Are în componență 8 sate: Bahna, Brănești, Băhnișoara, Broșteni, Izvoarele, Liliac, Tușcani de Vale, Tușcani din Deal. Cele mai mici sate sunt Tușcanii de Deal și Liliac cu 70, respectiv 120 de locuitori, iar cel mai mare este Izvoarele, care numără 1431 de locuitori. De altfel, în 2008, după alegerile locale a fost organizat un referendum pentru ca satul Izvoarele să devină comună. Principala motivație a comitetului de inițiativă a fost facilitarea accesului la fonduri europene. Bahna, satul centru de comună, are aproape 800 de locuitori, celelalte sate având câte aproximativ 400 fiecare.

Populația comunei este îmbătrânită, locuitorii cu vârste de peste 60 de ani reprezentând aproape o treime din totalul de 3758 locuitori ai comunei.

Distanța față de cele mai apropiate orașe este de 10 km (Buhuși), 22 km (Roman), 45 km (Piatra Neamț). Legătura cu orașele este asigurată de curse permanente ale unor companii private de transport.

Comuna este dependentă de activitățile agricole. Un număr nesemnificativ de localnici practică naveta pentru a lucra în orașele din apropiere. Casele localnicilor, deși modeste, au un aspect îngrijit, fiind vizibile lucrările periodice de întreținere. Câteva gospodării contrastează prin dimensiunea caselor, acestea aparținând proprietarilor de societăți agricole sau unor familii care au investit resursele din munca în străinătate.

Comuna are 5 km de drum asfaltat (drum județean), 11 km de drumuri pietruite și 40 km de drumuri comunale și sătești. Cu excepția celor județene, celelalte drumuri sunt parțial întreținute, starea lor fiind deteriorată. Drumul care leagă satul Izvoarele de drumul european, în zona dintre Roman și Bacău are o lungime de aproximativ 3 km.

Există iluminat public, însă numai pe unele secțiuni ale principalelor drumuri din localitate, în special în zona principalelor instituții ale comunei (școală, poliție, poștă, primărie). La rețeaua de curent electric sunt conectate aproape toate locuințele. Excepție fac 20 de gospodării, toate din Izvoarele, unde se află o importantă comunitate de romi.

Serviciile de salubritate sunt asigurate de o firmă din Roman, din cauza faptului că groapa de gunoi din localitate a fost închisă. Serviciul presupune costuri considerabile din cauza transportului, motiv pentru care se intenționează identificarea unor surse de finanțare pentru o groapă de gunoi ecologică în apropiere, eventual prin asocierea cu alte localități limitrofe. De altfel, primăria este membră a Asociației Dezvoltare Intercomunitară „ECONEAMȚ”, care are ca scop gestionarea comună a serviciilor de colectare, transport, tratare și depozitare a deșeurilor municipale. Asociația a fost creată după intrarea în vigoare a normelor europene privind gestionarea deșeurilor și a spațiilor de depozitare, în urma cărora au fost introduse restricții severe cu privire la gropile de gunoi ale localităților.

La rețeaua de apă sunt racordate 160 de gospodării din Izvoarele și Bahna, însă apa este improprie consumului casnic, din cauza stării de degradare a instalațiilor. Rețeaua are peste 40 de ani vechime și aparține fostului CAP din localitate.

Pentru gaz metan există o instalație și rețea vechi, care ar putea fi reabilitate, însă investiția nu s-ar justifica decât în cazul în care ar exista cereri din partea unor companii care ar dori să dezvolte activități în zonă. Raportat la populație nu au fost suficiente cereri de racordare pentru a investi în refacerea rețelei.

Prețul caselor este ridicol de mic, ca de altfel și numărul tranzacțiilor. Casele bătrânești au un preț de aproximativ 10.000 lei, în vreme ce o casă întreținută poate ajunge și la 50.000 lei. După 1990 au fost construite numai câteva case noi, proprietarii fiind familii care au lucrat în străinătate. Mai sunt alte câteva care au fost extinse sau reabilitate.

Primăria

Primarul a candidat din partea PDL și se află la primul său mandat. A câștigat alegerile în turul II, în dauna fostului primar susținut de PSD.

La primărie sunt angajate 12 persoane dintre care două au studii superioare. Personalul contractual cuprinde asistenții personali pentru persoanele cu handicap (16).

Bugetul local se constituie din taxe și impozite la care se adaugă și alocările de la Consiliul Județean (CJ). Fondurile sunt insuficiente, iar pentru lunile noiembrie și decembrie nu sunt bani decât pentru acoperirea a 60% din banii necesari salariilor. Pentru venitul minim garantat nu vor exista resurse pentru ultimele două luni ale anului. Comparativ cu 2008, bugetul din acest an al primăriei este mai mic cu 300.000 lei. Chiar și în aceste condiții, primarul se declară mulțumit de sumele alocate de la CJ, având în vedere situația de criză.

Relația cu CJ este apreciată ca bună, deși au existat și unele probleme cu privire la finanțarea din bugetul CJ a unor proiecte la nivel local. Spre exemplu, drumul județean finanțat de CJ a fost obiectul unor lucrări de reabilitare începute în urmă cu trei ani, însă nu a fost turnat asfalt decât pe o suprafață de 2 km, fiind necesară o sumă de 110.000 lei pentru finalizarea lucrărilor. Întreruperea acestora pune în pericol întreaga lucrare de reabilitare, existând deja indicii ale degradării suprafețelor reabilitate.

„În alte comune se asfaltează drumuri refăcute acum 3-4 ani, dar pe noi ne-au cam uitat” (reprezentant autoritate publică locală).

În comună nu activează nici un ONG și nu au existat activități susținute de către ONG-uri active la nivel județean.

Strategia de dezvoltare locală „spune multe, dar puține se pot și realiza” (secretar primărie). Documentul, întocmit de ECO ZONE SRL din Piatra Neamț, a fost realizat pentru a respecta condițiile accesului la fonduri nerambursabile. Însă, dacă în privința soluțiilor propuse sau a priorităților localității, strategia nu întrunește consensul opiniilor reprezentanților instituționali, problemele menționate sunt considerate ca fiind corect identificate. Reprezentații primăriei consideră că alternativele strategice propuse nu mai pot fi de actualitate în condițiile în care

alocările bugetare s-au redus semnificativ, iar atragerea de resurse extrabugetare se dovedește a fi un proces dificil, costisitor și lipsit de certitudini.

Principalele probleme în comună

Alimentarea cu apă. Fântânile existente au un nivel redus al apei, iar unele au început chiar să sece. De asemenea, cele mai multe au foraje la mică adâncime, iar apa este improprie consumului fiind infestată cu nitriți și nitrați. Rețeaua de apă existentă are o capacitate redusă și, din cauza vechimii, lucrările de întreținere sunt practic inutile. Întreaga rețea ar trebui înlocuită și extinsă, cel puțin pentru cele mai mari sate ale comunei. Pentru perioada imediat următoare se apreciază ca puțin probabilă realizarea unei investiții pentru rețeaua de apă și canalizare, având în vedere că localnicii consideră ca prioritară intervenția în alte domenii, ca întreținerea drumurilor sau îmbunătățirea serviciilor medicale.

Starea drumurilor. Calitatea acestora este proastă, iar suprafața asfaltată este redusă. Principala legătură cu șoseaua dintre Roman și Bacău este practicabilă doar în perioadele în care nu plouă. Singurul drum care asigură legătura cu orașul Roman este asfaltat, însă a ajuns la un nivel de degradare care face mai atractivă deplasarea pe drumul din Izvoarele pentru legătura cu drumul european dintre Roman și Bacău, având în vedere că distanța de parcurs pe un drum de pământ nu depășește 3 km.

Starea proastă a drumurilor descurajează eventualii investitori și constituie principala dilemă a principalilor operatori economici din zonă, în special a societăților din domeniul agriculturii. Aceștia au nevoie de acces rapid și independent de starea vremii la rutele principale ale județului și se plâng că infrastructura precară le poate afecta planurile de dezvoltare (ex. înființarea de unități de prelucrare a produselor agricole etc.). De asemenea, distanța relativ mare față de principalele orașe, dar mai ales lipsa de atractivitate a zonei pentru operatori de transport, reduc șansele de navetă pentru localnicii aflați în căutarea unui loc de muncă în orașele din apropiere. În acest moment, singurii care fac navetă, dar în sens invers, sunt profesorii care predau la școlile din Bahna.

„Avem drumul acesta care ne leagă de E85 [șoseaua care asigură legătura dintre Roman și Bacău] care nu este practicabil decât pe vreme bună. Cum plouă un pic, nu se mai poate trece pe acolo.” (reprezentant instituție publică)

Independent de prioritățile pe termen lung menționate în strategie și apreciate ca puțin fezabile, la nivel local se consideră că reabilitarea drumului de legătură dintre comună și șoseaua E85 ar asigura șanse reale pentru comună, prin creșterea atractivității zonei pentru investitori, având în vedere legăturile rutiere excelente cu principalele orașe din județele limitrofe.

„Avem în comună câțiva producători agricoli care au solicitat să se repare drumul, dar nu sunt bani. Dacă s-ar asfalta bucata aia de trei km, am crea condiții și pentru alte investiții în Izvoarele.” (reprezentant autoritate publică locală)

O altă prioritate ar fi construcția dispensarului din Bahna. Deși în sat există deja trei biserici, nu este asigurat încă accesul la servicii medicale, fiind necesară deplasarea la Broșteni sau Izvoarele, unde funcționează cele două cabinete medicale ale comunei. La Broșteni mai există și un cabinet stomatologic și o farmacie. Pentru Bahna, înființarea unui cabinet medical este cu atât mai necesară cu cât populația este îmbătrânită, iar deplasarea la unul dintre cabinetele medicale din cele două comune este dificilă și costisitoare.

„La noi nu vine doctorul de familie. Are cabinet la Izvoarele, dar e greu la etatea noastră să batem atâta amar de drum. Ar trebui să vină și aici, măcar o dată pe săptămână.” (localnic)

Pentru prioritățile menționate nu au fost încă identificate oportunități de finanțare. Cel mai important partener al primăriei, Consiliul Județean (CJ), a alocat sume mai mici în 2009 sau chiar a suspendat finanțarea pentru proiectele în curs de realizare.

Precaritatea resurselor alocate de la CJ a determinat primăria să-și intensifice eforturile pentru atragerea de fonduri din alte surse. Deși se adresează unui domeniu considerat a fi neprioritar pentru comună, a fost accesat "Programul național de îmbunătățire a calității mediului" prin realizarea de spații verzi în localități, gestionat de Ministerul Mediului. Finanțarea programului este asigurată de sumele provenite din colectarea taxei de poluare pentru autovehicule. La nivel local nu se cunosc detaliile cu privire la structura programului, având în vedere că la elaborarea celor două cereri de finanțare au colaborat experți și persoane resursă de la nivel județean. Documentele cuprind și studii de fezabilitate, fezabilitate și geotehnic, iar costurile pentru elaborarea acestora au fost de aproximativ 100.000 lei, sumă considerată foarte mare având în vedere că pentru o localitate rurală bugetul unui proiect nu trebuie să depășească 500.000 lei pentru realizarea unui parc nou și 200.000 lei pentru reabilitarea unui existent. În cazul comunei Bahna, deși cele două proiecte au o valoare cumulată de aproape 1.000.000 lei, au fost discuții aprinse în consiliul local cu privire la costurile mari pentru elaborarea cererii de finanțare, considerându-se că ar fi fost mai potrivită alocarea banilor pentru lucrări urgente de infrastructură. Documentația a fost trimisă la minister, însă răspunsul întârzie să apară, deși, conform ghidului de finanțare, au fost depășite cu mult termenele de anunțare a rezultatelor evaluării.

Grupul de inițiativă (GI)/Grupul de acțiune locală (GAL)

În comună există două grupuri locale, ambele având componentă similară. Însă, nici măcar membrii numiți în cele două grupuri nu cunosc faptul că au fost numiți membri. Însuși primul nu cunoaște membrii acestora.

GI a fost creat special pentru proiectul PHARE depus pentru îmbunătățirea situației romilor, iar GAL a fost înțeles ca o obligație pentru depunerea unor eventuale cereri de finanțare și

nu ca o structură utilă. Astfel, în funcție de cerințele finanțatorilor, la nivel local există disponibilitatea pentru crearea oricărui tip de grup.

Grupurile la nivel comunitar au avut mai mult succes atunci când au fost construite ultimele biserici din comună. Membrii acestor grupuri, numite grupuri operative, aveau ca principală responsabilitate colectarea de resurse care puteau fi utilizate pentru ridicarea lăcașelor de cult. În prezent, comuna are nu mai puțin de 10 biserici, apreciate ca utile având în vedere că populația este îmbătrânită, iar distanțele dintre sate sunt considerabile.

Învățământ

În comună există școală la Bahna (clasele I-VIII) și Izvoarele (clasele I-VIII), ambele având personalitate juridică proprie.

Cele două școli au beneficiat în ultima perioadă de resurse semnificative pentru îmbunătățirea condițiilor, finanțarea fiind asigurată prin fonduri PHARE, proiectul fiind gestionat de Inspectoratul Școlar Județean (IȘJ) Neamț.

La Bahna au fost realizate reparații capitale la acoperiș și au fost realizate lucrări pentru izolare termică, inclusiv înlocuirea tâmplăriei. De asemenea, au fost refăcute grupurile sanitare și racordată la rețeaua de apă, costurile totale ale lucrărilor fiind de aproape 300.000 lei.

Abandonul școlar este atribuit dezinteresului familiei, însă valorile sunt relativ reduse comparativ cu anii anterior. Numai patru copii au abandonat școala în anul școlar 2008-2009, însă scăderea abandonului nu trebuie atribuită creșterii performanțelor școlare sau a calității procesului de educație ci mai degrabă prudenței profesorilor. Din cauza scăderii constante a numărului de elevi, determinată de scăderea accentuată a natalității sau a migrației familiilor de tineri, s-a ajuns la scăderea numărului de elevi înscriși la școală. Dacă în 2008 au fost 217, în acest an școlar sunt înregistrați 207. De asemenea, se estimează că trendul se va accentua în anii următori. Astfel, elevii care rămân repetenți nu revin la școală în anul următor, motiv pentru care profesorii au hotărât să nu-și pună posturile în pericol.

„Trebuie să fim atenți pe cine lăsăm repetenți.” (reprezentant instituție publică locală)

Scăderea efectivelor de elevi la școlile din comună este determinată de scăderea natalității sau a migrației familiilor de tineri. „Nu știu dacă grădinițele mai rezistă 2-3 ani” (reprezentant instituție publică locală). Numai 2-4 copii se nasc anual în comună.

Școala Izvoarele. În perioada 2007-2008, a beneficiat de fonduri PHARE (Accesul la educație pentru grupurile dezavantajate). Proiectul a fost gestionat de IȘJ și a cuprins 8 școli din județ. În proiect au fost realizate: renovare și utilare școală, achiziționare de material didactic, formare cadre didactice, acordare de servicii de masă pentru elevi, activități de remediere școlară și angajarea unui mediator școlar.

În prezent, școala oferă condiții pe care puține școli din mediul urban le au. Există un laborator de informatică AEL (sistem educațional informatizat) pentru elevi (20+1 posturi de

lucru) și unul de resurse pentru cadrele didactice dotate cu echipamente moderne. Spațiile sunt îngrijite, iar utilitățile au fost înlocuite în totalitate.

Singura problemă o reprezintă slabele competențe ale profesorilor în ICT (tehnologii informaționale de comunicare), motiv pentru care laboratorul de informatică nu poate fi utilizat în mod optim. Există și conexiune la internet, însă calitatea serviciului este una slabă.

„Avem internet de la Romtelecom, dar are viteză slabă. Îl mai folosim pentru email, pentru căutare pe internet.” (reprezentant instituție publică locală)

Proiectul a fost implementat fără probleme semnificative, responsabilitatea gestionării acestuia revenind în totalitate IȘJ Neamț.

În opinia ambilor directori, astfel de proiecte cu finanțare externă ar trebui implementate prin IȘJ, având în vedere că la nivelul școlii nu există capacitatea de a elabora cereri de finanțare și de management al proiectelor.

Școala din Izvoarele are un număr de 280 de elevi, dintre care peste 60% sunt de etnie romă. Abandonul școlar înregistrat în anul școlar 2008-2009 a fost de 2%, față de 6-7% în anii anteriori. Motivul scăderii ratei este dat de beneficiile oferite în cadrul proiectului (în special masa caldă pentru elevi). De asemenea, mediatorul școlar a avut un rol important, fiind întărită legătura dintre școală și familie.

„Munca mediatorului se vede la participarea școlară. Ține legătura cu părinții și dacă un copil lipsește de la școală, imediat ia legătura cu familia.” (reprezentant instituție publică locală)

O prioritate pentru școală în perioada imediat următoare este formarea cadrelor didactice în ICT. Au fost făcute demersurile la Casa Corpului Didactic Neamț și urmează să fie negociată organizarea unui curs în zonă, având în vedere că există un număr mare de cereri pentru participare, iar deplasarea cadrelor didactice în altă zonă ar presupune costuri mari.

În comună funcționează patru grădinițe, în anii următori două dintre acestea riscând a fi desființate, din cauza efectivelor reduse de copii.

Bahna, cu 27 de copii înscriși, funcționează în spații impropii, clădirea fiind degradată. De asemenea, dotările și materialele educaționale sunt precare.

Băhlești, o grădiniță pentru 18 copii înscriși, funcționează într-un spațiu aflat în condiții mai bune.

Tușcanii din Vale, cu 15 copii înscriși, este pe cale de a fi desființată.

Izvoarele – este singura grădiniță supra-aglomerată. Starea clădirii este precară, însă se implementează un proiect de către Inspectoratul Școlar Județean (IȘJ) pentru reabilitarea spațiilor. Lucrările sunt necesare având în vedere că grădinița actuală nu are suficient spațiu, iar starea celor existente este improprie. Proiectul este suspendat, pentru că lucrări în valoare de 60.000 lei nu au fost încă achitate companiei implicate în renovare.

Ocupare

Agricultura este principala activitate în comună. Salariați se află numai în serviciile publice (administrație locală, poștă, culte).

La școlile din localitate numai 50% dintre profesori sunt localnici, restul fiind din Roman.

Sursele de venit ale populației provin cu precădere din munca pământului, pensii sau șomaj (90 de persoane). Pentru venitul minim sunt înregistrate 230 de dosare.

Există și aproximativ 50 ha nelucrate, însă suprafața este apreciată ca fiind mică, având în vedere că suprafața comunei depășește 3600 ha. Terenurile nelucrate aparțin, de regulă, persoanelor vârstnice, care nu își permit costurile lucrărilor agricole. Și romii sunt afectați de reducerea volumului de lucru în agricultură.

„Oamenii nu mai au bani ca să-i plătească cu ziua, mai ales cei bătrâni.” (reprezentant autoritate publică locală)

„Agricultura nu ne lasă să murim, dar nici să trăim” este zicala prin care cei mai mulți localnici definesc nivelul de trai din comună. Cele mai multe gospodării trăiesc din agricultură. Se cultivă preponderent floarea soarelui, porumb, grâu. Asociațiile agricole au și culturi de rapiță până în luna iulie, după care se cultivă porumb.

Efectivele de animale au scăzut constant în ultimii ani. Dacă în primii ani după 1990 localnicii nu aveau loc pe pășunile comunei, acum, un hectar de pășune este alocat pentru două vaci. Numărul efectivelor de bovine s-a redus la jumătate în ultimii patru ani.

Cea mai importantă activitate economică, după agricultură, este comerțul. Câteva magazine și baruri rurale supraviețuiesc prin vânzarea celor mai ieftine sortimente ale produselor strict necesare.

Grupuri vulnerabile

Romii din Izvoarele, care constituie peste 60% din populația satului, reprezintă principala categorie vulnerabilă. Numărul de romi din sat este de 229 conform datelor de la recensământ, însă secretarul primăriei estimează că sunt peste 800. Familiile de romi din sat sunt, în majoritate, la limita sărăciei. Starea materială este precară și nu au condiții pentru susținerea copiilor la școală. Majoritatea familiilor de romi sunt beneficiare de ajutor social.

Prin proiectul IȘJ s-a reușit angajarea a doi mediatori comunitari (unul în Bahna și unul în Izvoarele) și a unui mediator școlar în Izvoarele. Deși activitatea acestora este pozitiv apreciată de către autorități și, mai ales, de către profesori, cei mai mulți dintre cei intervievați consideră că măsurile de suport și ajutor pentru romi ar trebui temperate, având în vedere că pot genera dependență față de ajutor sau discriminarea celor care se află în situație similară dar au o altă etnie decât cea romă. De altfel, este și motivul prin care este justificată lipsa de inițiativă în identificarea altor surse de finanțare pentru romi. Pe de altă parte, întârzierile în acordarea venitului minim garantat crează nemulțumire în rândul familiilor de romi.

„La alegeri suntem buni, dar socialul se dă la jumate.” (localnic)

„N-am ce să pun la copii în picioare. Degeaba e frumoasă școala, cu ce să-l trimit?” (localnic)

Alte categorii vulnerabile sunt persoanele vârstnice care au pensie mică și familiile cu suprafețe mici de pământ, insuficiente pentru susținerea autoconsumului. La școala Izvoarele, pentru anul școlar 2009-2010, au fost aprobate 5 burse sociale, în scădere față de anul trecut. Au mai fost acordate rechize și se implementează programul cornul și laptele, apreciat ca util având în vedere că finanțarea pentru acordarea unei mese calde a fost epuizată. Nu au fost acordate decât două vouchere pentru achiziționarea de calculatoare.

În Izvoarele activează un mediator școlar. Activitatea acestuia este apreciată, având în vedere rezultatele concrete obținute.

Migrație

Migrația are cote reduse și îi cuprinde numai pe cei care revin de la oraș unde și-au pierdut locul de muncă și pe cei cu vârstă de pensionare care primesc moștenire casă în localitate. Nu au fost înregistrate venituri ale familiilor tinere în ultimii ani.

Cei care pleacă sunt, în general, tinerii, iar destinația predilectă este Italia sau Spania. Foarte puțini dintre aceștia investesc în localitate sumele câștigate în străinătate, semn că intenția de a reveni în sat este aproape nulă.

Finanțări nerambursabile

Cu excepția proiectului PHARE implementat de IȘJ Neamț pentru cele două școli din comună, instituțiile publice locale nu au mai atras alte tipuri de fonduri externe.

Pentru PHARE a fost depus un proiect, însă rezultatul evaluării a fost unul defavorabil. Proiectul a avut o sumă solicitată de 177.264 lei (90% din valoarea totală a proiectului) și a fost depus pentru PHARE 2006, Îmbunătățirea situației romilor (2006/018-147.01.01). Activitățile principale au vizat reabilitarea unui drum și formarea profesională a romilor aflați în căutarea unui loc de muncă.

Întreaga documentație a fost întocmită la nivelul primăriei cu suportul unei firme care ar fi trebuit să se ocupe de reabilitarea drumului din comunitatea de romi și de furnizarea cursurilor de formare (în dosarul cu documentația proiectului există documente care certifică competențele companiei în formare profesională). Aceasta a creat grupul de inițiativă și a angajat persoane cu experiență relevantă pentru tipul proiectului. Majoritatea dintre acestea nu au domiciliul în localitate, fiind imposibilă identificarea persoanelor cu profil și experiență specifică solicitată de finanțator.

Costurile elaborării cererii de finanțare au fost în întregime suportate de către primărie. Primul răspuns oferit de către comisia de evaluare a fost o solicitare a unui document elibe-

rat de către Direcția de Finanțe Publice, copia inițial atașată nefiind lizibilă. În solicitare era menționat faptul că în lipsa documentului procesul evaluării nu poate avea loc, iar cererea va fi declarată ineligibilă. Documentul a fost trimis conform solicitării, însă următoarea comunicare din partea finanțatorului a fost însoțită de regrete, având în vedere că din dosarul cererii de finanțare lipsea un alt document (certificatul de urbanism). Fără a face aprecieri asupra logicii procesului de verificare a eligibilității sau a celui de evaluare, modul de comunicare a finanțatorului cu solicitantul a generat o serie de suspiciuni, a doua scrisoare fiind unanim interpretată ca fiind o invitație de a oferi mită membrilor comisiei de evaluare. „E clar, faxul ăsta înseamnă că te-au chemat cu diplomatul la ei” a fost concluzia unuia dintre membrii echipei care a elaborat documentația de proiect.

Ca probleme în atragerea fondurilor au fost indicate personalul insuficient (situație determinată de blocarea posturilor) și lipsa resurselor pentru întocmirea documentației cererii de finanțare.

Personalul primăriei este insuficient și pentru activitățile curente, însă estimez o slabă capacitate a acestuia de a se implica în atragerea și gestionarea independentă a fondurilor externe nerambursabile. În primărie nu există persoane cu competențele necesare pentru a participa la un proces de elaborare a unei cereri de finanțare. Se lucrează încă rudimentar, cel puțin în ceea ce privește gestionarea documentelor. De asemenea, în primărie nu există decât un calculator care are și conexiune la internet. Din acest motiv, pentru toate cererile de finanțare depuse până în prezent s-a lucrat cu experți sau firme din afara comunei, inclusiv pentru proiectele care au ca sursă de finanțare bugetul de stat (ex.: cele două proiecte depuse la Ministerul Mediului). De altfel, la nivelul primăriei, cu dificultate au fost indicate sursele de finanțare pentru proiectele depuse, implicarea personalului în elaborarea cererilor de finanțare fiind limitată doar la obținerea documentelor necesare.

Un alt motiv al reticenței în elaborarea de proiecte pentru finanțare nerambursabilă este slaba capacitate de a suporta costurile necesare pentru întocmirea documentației. Spre exemplu, pentru cele două proiecte depuse la Ministerul Mediului, costurile au fost de aproximativ 100.000 lei, banii fiind alocați din bugetul local. Un eventual eșec ar avea consecințe negative, la nivelul Consiliului Local fiind exprimate deja nemulțumiri cu privire la banii alocați pentru întocmirea cererilor de finanțare. Consilierii preferă realizarea unor lucrări de infrastructură urgentă, cu rezultatele vizibile imediat, considerând că participarea la competițiile pentru fonduri externe, pe bază de proiecte, echivalează cu achiziționarea de bilete la loterie. Nemulțumirile sunt alimentate și de procedurile greoaie dar, mai ales, de perioada mare de timp scursă până la anunțarea rezultatelor.

Experiența realizării cererilor de finanțare pentru cele două proiecte depuse la Ministerul Mediului sau pentru cel cu finanțare PHARE, care a fost respins, a generat o atitudine de respingere pentru tot ceea ce înseamnă activitate de consultanță și pregătire a cererilor de finanțare. În permanență, la primărie sosesc invitații de la firme de consultanță pentru proiecte cu finanțare din fondurile structurale, care sunt însă declinate, având în vedere condițiile pe care le implică un asemenea parteneriat.

Toate firmele de consultanță solicită un comision care acoperă costurile scrierii cererii de finanțare și ale întocmirii dosarului de candidatură, suma ajungând și la 5.000 Euro, la care se adaugă și plățile ulterioare, în cazul în care proiectul este elaborat. Reprezentanții primăriei

consideră ca inacceptabilă cererea firmelor de consultanță, apreciind că plata serviciilor ar trebui să se realizeze numai sub forma unui comision de succes. Motivul principal invocat este faptul că bugetul primăriei nu poate suporta asemenea costuri, iar consilierii nu sunt de acord cu alocarea unor sume în condiții de incertitudine cu privire la succesul demersului.

Instabilitatea politică din această perioadă este un alt motiv pentru care se optează pentru prudență. Întârzierile răspunsului la cele două cereri de finanțare pentru Ministerul Mediului sunt atribuite mediului politic tulbure din această perioadă. Se consideră că elaborarea unor noi cereri de finanțare pentru alte tipuri de proiecte ar trebui amânată până la clarificarea rezultatelor de la alegerile prezidențiale.

Dacă instituțiile publice din Bahna sunt în așteptarea unor condiții mai favorabile absorbției de fonduri structurale, societățile din domeniul agricol au obținut deja o serie de finanțări. O societate din Izvoarele a atras 500.000 Euro prin programul SAPARD pentru înființarea unei ferme de procesare a produselor vegetale. Aplicând la fondurile europene, Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR), Agroemi SRL a obținut finanțare pentru un proiect cu o valoare de 155.000 lei, prin Măsura 112 (Instalarea tinerilor fermieri). Proiectul a fost întocmit de o firmă de consultanță, care a solicitat și primit un comision de 24.000 lei. Societatea are 240 ha în arendă, cultivate cu floarea soarelui, porumb, soia, grâu, iar fondurile au fost utilizate pentru achiziționarea de utilaje agricole. Și în cazul societăților agricole se consideră că procedurile pentru accesarea fondurilor sunt dificile, fiind impuse condiții care implică costuri mari în faza de elaborare a cererii de finanțare. Este și motivul pentru care suportul firmelor de consultanță este apreciat ca indispensabil. Pe de altă parte, serviciile acestora sunt costisitoare, motiv pentru care fondurile nu pot fi accesate decât în condițiile în care societatea are resursele necesare.

Concluzii

Comuna Bahna este dependentă de activitățile agricole și are populația îmbătrânită. Izolarea relativă față de principalele orașe din regiune limitează oportunitățile de angajare. Investițiile în infrastructură par a fi opțiunea majoră pentru dezvoltarea comunei. Finanțarea acestora este posibilă, în opinia reprezentanților instituționali, numai prin alocări bugetare sau prin proiecte gestionate la nivelul instituțiilor județene. Elaborarea de proiecte cu finanțare europeană este percepută ca o activitate costisitoare, cu rezultate incerte.

Atitudinea generală față de tot ceea ce înseamnă finanțare externă este una de respingere. Simpla menționare a sintagmei „fonduri europene” a însemnat identificarea cercetătorului ca fiind reprezentant al unei firme de consultanță, motiv pentru care reprezentanții primăriei au manifestat disponibilitate redusă pentru discuții sau reticență cu privire la subiectele abordate.

Atitudinea reprezentanților instituționali reflectă mai degrabă atitudinea de respingere față de ceea ce înseamnă activitate de consultanță în domeniul atragerii de fonduri europene. Experiențele anterioare în relaționarea cu finanțatorii sau firmele de consultanță, completate de costurile mari alocate pentru cereri de finanțare care nu au avut succes, au descurajat autoritatea locală în a considera fondurile europene o opțiune pentru proiectele de dezvoltare locală.

De asemenea, există un mare grad de neîncredere cu privire la procesul de selecție a cererilor de finanțare. Cu proceduri greoaie, dificil de parcurs, cu cerințe apreciate ca imposibile sau iraționale, fondurile europene sunt privite ca o sursă de venit pentru firmele de consultanță și mai puțin pentru solicitantul fondurilor. Experiența ultimului proiect PHARE depus pentru linia de finanțare dedicată îmbunătățirii situației romilor a fost una nefericită pentru primărie. Motivația de respingere a unității de management, interpretabilă, în condițiile în care au fost investite sume considerabile pentru elaborarea cererii de finanțare, a fost o sursă a suspiciunii reprezentanților primăriei cu privire la corectitudinea procesului de evaluare.

Botiza

Daniela Munteanu

Comuna Botiza, județul Maramureș este așezată în zona centrală a județului, la poalele munților Țibleșului. Comuna este formată dintr-un singur sat, dispus de-a lungul a două ape: Botiza și Valea Sasului. Deși comuna este străbătută de două drumuri județene, din pricina calității acestora, Botiza este oarecum izolată, fiind un capăt de drum și nu o localitate de trecere. Cel mai apropiat oraș este Vișeu de Sus, la 50 de km. Cea mai apropiată gară se află în Iza, la 25 de km de Botiza. Pentru a ajunge în municipiul reședință de județ, locuitorii comunei trebuie să ocolească prin Sighetul Marmației, distanța totală fiind de 110 km.

Comuna are aproximativ 2900 de locuitori înregistrați, acestea fiind datele de la recensământul din 2002. Mulți dintre tinerii și persoanele apte de muncă pleacă în străinătate în căutare de loc de muncă, astfel încât este greu de estimat populația care trăiește efectiv în comună. Primele aspecte remarcate o dată ce ajungi în Botiza sunt drumurile într-o stare avansată de degradare, amestecul arhitectural ce denotă un proces de dispariție treptată a arhitecturii tradiționale, numărul mic de autoturisme, frecvența foarte mare a atelajelor trase de cai de povară și folosirea unor componente ale portului tradițional în vestimentația zilnică obișnuită (fuste încrețite sau zadii, batic și chiar opinci cu nojițe).

Infrastructura este percepută a fi la un nivel mediu de dezvoltare. Majoritatea gospodăriilor au electricitate, alimentare cu apă și telefon fix. Multe din gospodăriile care sunt și pensiuni agroturistice au și acces la internet. Problema cea mai spinoasă care afectează atât confortul zilnic al locuitorilor cât și viața economică este problema drumurilor. Deși numite drumuri județene, odată ce ai trecut de centrul comunei asfaltul dispăre, iar pe unele porțiuni din cauza alunecărilor de teren dispăre chiar o bandă a drumului. Un afiș anunță că urmează o porțiune de drum calamitat.

„Dar vine cineva în comună să colecteze laptele.

Nu. Parcă vine cineva în centru, o mașină. Eram aici sus care avem câte 2-3 vaci și am fi dat. Dar nu urca mașina până aici.

Și din cauza drumului. Eu când am vorbit cu ei, știam mai sus o familie, ducea dimineața la Poienile Izei. Și am zis: Măi de ce nu veniți și mai sus că și acolo sunt vaci și ... Nu se merită din cauza drumului rău.” (întreprinzători – pensiune și apicultură)

Pe de-o parte locuitorii se simt vitregiți și uitați de autoritățile județene, dar se consolează cu ideea că nici restul drumurilor din județ nu sunt bune. Deși evită să facă afirmații directe, aceștia cred că lipsa investițiilor în infrastructura rutieră ce străbate comuna este legată de culoarea politică a primarului, care este de 9 ani în opoziție față de conducerea județului.

Alimentarea cu apă a gospodăriilor a permis creșterea confortului în gospodării și dezvoltarea agroturismului. Totuși, în lipsa unui sistem centralizat de canalizare, fiecare gospodărie a găsit o soluție proprie de gestionare a apei menajere.

„Și ca infrastructură, cum o vedeți?

Păi, să zicem, așa, mediu, așa aprecia-o eu.

Ce i-ar mai trebui?

Păi i-ar mai trebui drumuri, trotuare, o canalizare ar fi absolut obligatorie mai ales că multe locuințe au aducțiuni de apă și este chiar la nivel de comună aducțiuni de apă, sunt racordate multe familii la coloana principală. Evident că au baie, au o serie de ...

Facilități?

Facilități, da și atunci ar fi obligatoriu și o canalizare. Oamenii au cămine, fosă septică, se descurcă fiecare cum poate și atunci ar fi nevoie de o canalizare.” (reprezentant instituție publică locală)

Alte servicii existente în comună sunt cele de colectare a gunoiului menajer și iluminatul public existent pe majoritatea străzilor și ulițelor din comună.

Transportul în comună sau către alte destinații se face fie cu mijloace proprii (autoturism sau căruță), fie cu microbuzele existente. Există microbuze care fac naveta din centrul comunei către Rozavlea (aceasta aflându-se pe un drum județean ce face legătura între Borșa și Sighet) dar și microbuze zilnice, care leagă Botiza direct de Sighet și Baia Mare. Pentru copiii din comună care au de străbătut distanțe mari pentru a ajunge la școală (6-8 km) există un microbuz școlar.

„Pentru copii am rezolvat problema transportului cu microbuz școlar. Localitatea e așezată pe firul a două ape care se intersectează în partea de jos a localității. Pe partea dreaptă avem copii care vin de la aproximativ 6 km. Pe partea stângă vin de la 2 km.” (reprezentant instituție publică locală)

Este greu pentru un străin de comunitate să aprecieze nivelul de trai al locuitorilor comunei la o primă vedere, deoarece indicatorii observabili sunt contradictorii. Pe de-o parte construcțiile noi, mari, utilizând materiale moderne arată investiții importante și un nivel al veniturilor destul de ridicat. Construcțiile noi, case cu parter și etaj, se regăsesc în toate zonele comunei, reprezentând principala investiție a migranților. Pe de altă parte, îmbrăcămintea modestă a oamenilor și faptul că se deplasează mai mult pe jos sau cu căruța ar sugera un nivel mai scăzut al veniturilor. Comerțul în localitate este destul de puțin dezvoltat, fiind în principal axat pe mic comerț cu alimente și alte produse necesare unei gospodării.

Totuși, din discuțiile cu sătenii află că majoritatea au în gospodărie câte un pensionar fost miner (ceea ce înseamnă un venit constant semnificativ) sau tineri plecați la muncă în străinătate, care trimit uneori și bani celor rămași acasă. Experiența și resursele migranților și-au pus amprenta nu numai asupra mărimii și aspectului locuințelor nou construite ci și asupra dotărilor din gospodării. Nu e exclus să găsești chiar și în locuințe mai modeste electrocasnice moderne (robot de bucătărie, cuptor cu microunde etc.).

Sursele de venit ale populației sunt relativ puține. Botiza este o fostă comunitate de mineri. Până în 1989 majoritatea locuitorilor lucrau fie la exploatarea minieră Băiuț, fie la exploatarea forestieră. După revoluție, mina a disponibilizat treptat din oameni, pentru ca ulterior să fie închisă definitiv. La fel și exploatarea forestieră. Pe vremea când funcționa mina, agricultura era

o activitate conexă a fiecărei gospodării, dar practică la o scară mică. După dispariția principalelor surse de venit, locuitorii s-au văzut nevoiți să se reprofileze, cele două soluții găsite care funcționează și azi fiind migrația temporară pentru muncă în Occident și agroturismul.

„Comuna e o localitate într-o astfel de zonă de munte unde s-ar preta, să zicem, agricultura ca indeletnicire a cetățenilor. Dar fiindcă înainte de revoluție exista mina de la Băiuț, foarte mulți locuitori erau angajați la mină și de acolo foarte mulți își asigurau existența. Dar și agricultura era dezvoltată într-un mod destul de acceptabil, să zic așa.” (reprezentant instituție publică locală)

„Mai este încă multă populație beneficiară de pensie, din urma activității la mină. Știți, că mai sunt respectiv pensiile care ajută. Încet-încet, când vor dispărea și pensionarii ăștia lucrurile se vor mai complica.” (reprezentant instituție publică locală)

Premisele dezvoltării agroturismului au apărut încă dinainte ca minele să se închidă în Maramureș. Datorită tradițiilor păstrate în comunitățile maramureșene a existat un interes major din partea unor asociații (organizații neguvernamentale) din Occident, pentru a păstra și a crea o rețea turistică. Acestea au adus o serie de fonduri în localitate, care i-au ajutat să-și dezvolte agropensiuni. În comună există aproximativ 60-70 de agropensiuni. În plus, acestea au creat o rețea cu agenții de turism din România și din străinătate, prin care au organizat aducerea periodică a unor grupuri de turiști. Oamenii vorbesc de agenții de turism ale unor francezi sau germani. În aceste condiții, datorită suportului primit din partea acestor asociații, agroturismul a devenit o sursă importantă de venit. De altfel, oamenii recunosc cu mândrie că Botiza a fost printre primele comune maramureșene unde s-a dezvoltat agroturismul.

„Cum e Botiza față de celelalte comune dimprejur?

Noi o vedem un pic mai frumoasă cu oameni mai gospodari. Fiecare își vede satul.

O început ... deci și pe linie de agroturism e cu un pas mai în față. De celelalte nu știu, parcă Poienile mișcă pe urmă, dar s-o cam dus. E cu un pas mai în față de celelalte, cel puțin cu agroturismul.

Dar oamenii sunt mai bogați sau mai săraci?

A, nu. Tot la fel. Pot să vă spun și de leud. Era renumit pentru mulți copii. Pe vremea lui Ceaușescu făceau și câte 14 copii. Și acuma sunt muți plecați și de acolo. Să vedeți ce vile au și ce ... vai. Am fost săptămâna trecută joi, am fost la o sărbătoare și am fost. Sunt mulți plecați. A'nchis ușa și a plecat cu mama, tata. Toți copiii sunt plecați.” (întreprinzători – pensiune și apicultură)

„Lucrăm cu o agenție din Sucevița, Spații și cultură. Cu ei am început. El un francez căsătorit în Bucovina și cu el am început cu străini. Doamna, doamna se ocupă de clienți ...

El este cel care și-a făcut satul de vacanță?

Da, are mai sus. Are, are căsuțe. Are frumos și acolo și în Bucovina.

Ce v-a determinat să vă apucați de o astfel de întreprindere?

Un câștig pe care aici nu avem de unde să ...

Veneau deja turiști?

Păi mai veneau, De atunci au început să vină și în zona noastră. 2001, 2002, 2003.” (întreprinzători – pensiune și apicultură).

Dezvoltarea spectaculoasă a turismului a fost încurajată de străini, dar s-a bucurat și de o mare deschidere din partea proprietarilor de pensiuni. În plus, efectul de contagiune socială a făcut ca inițiative noi să fie multiplicat rapid (de exemplu promovarea pensiunilor pe internet). Criza economică s-a resimțit destul de tare în acest domeniu, astfel că în ultimul an numărul turiștilor a scăzut dramatic. În aceste condiții, cel mai, probabil pensiunile mici vor dispărea. O soluție pentru atragerea turiștilor, din perspectiva celor care au investit mult în această afacere, ar fi dezvoltarea de activități recreative suplimentare în comună.

„Ce poate să facă un turist care vine aici?

Plimbare. Depinde și în ce sezon vine. De exemplu, dacă vine în perioada de vară foarte mulți pleacă la Vișeu pe Vaser, cu mocănița. Îs 47 de km. Se duce dimineața și revine seara la 5. Au prin împrejurimi. Sunt stabilite 2 trasee turistice pe care le face pe jos de face legătura Botiza cu Ieud-ul, și este un traseu turistic care merge Botiza, Poienile Izei, Glodul și merge până la Budești, Breb, face legătura până sub Gutii.

Iarna?

Plimbări cu sania, sunt mănăstiri, bisericile din lemn Săpânța, Sighet, acolo e și memorialul (astea se fac și vara) casa lui Elisee, Muzeul Satului. Cea mai apropiată parte este la Cavnice. Ne-am dori și noi să avem în apropiere dar dacă nu s-a găsit nimeni să facă.

S-a discutat la nivel de comună?

I-am zis la Doamna primar, dar zice că nu se găsește să vie să investească, totul se rezumă la bani.

V-ați asociat cumva cei care sunteți cu pensiunile, sau sunteți pe cont propriu?

Nu, fiecare pe cont propriu... S-a făcut un curs pentru administratori, pe vremea aceea nu era obligatoriu, acuma se cere. Agenția de Turism, Spații și Cultură - așa se cheamă, cu aia faci un contract - nu cu toate pensiunile din Botiza că erau 46 în 2007 - lucrează cu câteva, aproape că aia ar fi o asociație.

De unde v-a venit ideea să vă promovați pe internet?

Am văzut și la ăla și la ăla, am mai întrebat...

Din comună?

Din comună nu, că atunci când a început în comună cu promovarea pe internet au început toți. A fost o explozie, am mai văzut pe la televizor cum se face prin împrejurul Brașovului, Sinaia...” (întreprinzători – pensiune și apicultură)

Migrația temporară pentru muncă nu este o noutate pentru această comunitate. După cum recunosc chiar ei, și înainte de 1989, o parte din populație era nevoită să meargă să muncească în agricultură în alte zone din țară sau în construcții. Acum s-au format rețele mai mult sau mai puțin formale, prin care locuitorii merg și lucrează în construcții, în agricultură, sau munci necalificate precum menaj casnic sau industrial. O rețea formală este susținută chiar de primărie și parteneri străini din Franța și Germania, astfel încât grupuri de 200-300 de persoane pleacă pentru 2 luni la muncă în agricultură. Pe lângă efectele economice benefice, oamenii văd în acest fenomen și efecte îngrijorătoare: copii care rămân cu bunicii sau care schimbă sistemul de învățământ; sau părăsirea definitivă a comunei de către o parte din migranți.

„Sunt și cazuri în care au plecat ambii părinți și și-au lăsat copilul cu...?”

Sunt. Sunt familii în care au plecat pe o perioadă mai îndelungată chiar, familii mai tinere și copiii sunt rămași la părinți. Sau unele familii și-au luat și copiii cu ele, în Italia, Franța, Dumnezeu știe. Au început să se întoarcă, a fost perioada asta de criză, unii s-au întors. Au revenit și copiii acasă ...

Și i-ați reînscris aici la școală?

I-am reînscris, sigur.

Au fost probleme în a-i reintegra?

Nu. Am făcut o adresă către Minister cu dosarele, cu toate actele care se cer, pentru a li se echivala studiile. S-a aprobat, deci n-au fost probleme în privința asta.” (reprezentant instituție publică locală)

Agricultura practică este una la scară mică și datorită poziționării geografice a comunei, respectiv într-o zonă muntoasă. Singurele culturi care se pot practica la o scară relativ mai mare sunt cele de cartofi și fasole. Nu există terenuri agricole pe care să se facă o agricultură cu culturi mari (suprafața totală a terenului arabil este de 410 ha). Cea mai mare parte a terenului deținut de oameni o reprezintă pășunile, acestea totalizând 2093 de ha.

Atunci când discuți cu oamenii, prima reacție este să spună că agricultura reprezintă o sursă de venit pentru locuitori și asta pentru că fiecare gospodărie are animale pe care le crește (găini, porci, vaci, cai). Produsele care nu sunt folosite pentru consumul propriu al gospodăriei sunt comercializate pe plan local (la piața săptămânală din comună, la alte târguri din zonă sau turiștilor care vizitează comuna). Problema pieței de desfacere, o problemă a agriculturii românești, este accentuată în Botiza din cauza poziționării geografice a comunei și a drumurilor de acces.

„Cum vedeți dumneavoastră viitorul comunei? Ce ar trebui să facă?”

E o problemă mai complicată aici ... Ar trebui în primul rând nivelul de dezvoltare să înregistreze o creștere pentru a se asigura strictul necesar locuitorilor și în privința alimentației și în privința îmbrăcămintii și a serviciilor. Să ne apropiem mai mult, ca nivel de trai, de oraș. Sunt foarte multe cazuri când locuitorii trebuie să se deplaseze în orașele apropiate pentru a-și rezolva anumite probleme, lucru pe care bănuiesc că l-ați constatat și dumneavoastră.

Ce fel de probleme?

De genul asta ...

Să își achiziționeze anumite bunuri sau ...?

Sigur. Produse ... alimentare să zicem. Presupun că ar fi cineva care ar vrea să se ocupe de creșterea oilor. Această persoană ar trebui să aibă posibilitatea de a-și desfăce produsele, cât posibil în raza localității. Ei, încă nu sunt condiții pentru așa ceva, bunăoară la nivel ... A venit o familie din Germania, a încercat așa ceva. A cumpărat teren, animale, prima dată a început cu bivoli ... Nu i-a mers afacerea, s-a apucat de creșterea oilor. Nici cu asta n-a mers. Și acum se pare că au renunțat.” (reprezentant instituție publică locală)

„Dar ferme din astea de capre, de oi nu sunt?

Cineva aici sus, Mugurel o încercat cu oi. Nu știi dacă i s-o aprobat. Asta e singura. Are el oile lui și o încercat, dar el e în Franța, părinții sunt aici... ce fac ei. El vine foarte rar acasă, lucrează acolo. Nu ai desfacere nici la ei. Asta s-o plâns din start. Știu sigur că am discutat cu el. Nu ai desfacere. Ce faci cu laptele, cu brânza. Trebuie să fii mare și renumit. Cu brânza nu a avut contract s-o deie. Că să stea în piață...” (intreprinzători – pensiune și apicultură)

Apicultura este o activitate ce poate aduce profit și care nu necesită suprafețe întinse din partea proprietarului. Totuși sunt puțini apicultori în comună și aceștia se plâng de preț și piețele de desfacere. O piață nu foarte extinsă o reprezintă comuna – cu locuitorii și turiștii, dar această piață poate asimila o cantitate mică de produse. În ciuda faptului că locuitorii au o mare mobilitate când este vorba de căutarea unui loc de muncă, atunci când vorbim de căutarea unei noi piețe de desfacere se poate constata o oarecare rigiditate și atitudine conservatoare: cineva ar trebui să vină să le ia produsele din comună. Atunci când găsesc un intermediar dispus să vină să ia produsele nu mai încearcă să găsească și alte variante de desfacere mai profitabile economic. Aceeași abordare se constată și când vorbim despre produse artizanale: câtă vreme se puteau desfăce la nivelul comunei era considerată o afacere de succes. Acum când turiștii nu mai sunt dispuși să achiziționeze astfel de produse, renunță la această afacere.

„Latura artizanatului nu este dezvoltată deși aici există o tradiție a confecționării covoarelor vegetale (colorate natural), fiecare gospodărie având produse tradiționale, dar la scară foarte mică pentru nevoile pensiunilor. Nu există piață de desfacere pentru aceste produse, omul investește, face și când e la vânzare nu găsește, nu există piață de desfacere.” (reprezentant asociație agricolă)

„Dar cu covoare nu se poate face o afacere din asta?

Până acum s-a mai putut, s-a mai vândut dar acuma ... Ia uitați-le au stat aici de sărbători nu o vrut nimeni. Străinul, până acum pe timp de vară 2006 – 2007 erau căutate, căutate. Deja când o apărut și criza asta. Se uită, e frumos, e scump. E scump, dar un covor din asta trebuie să stai 3 femei aproape o lună. Plus că trebuie lână toarsă, lână vopsită,

Astea sunt vopsite cu culori vegetale?

Da, culori vegetale. Cu flori de tei, cu sunătoare, cu crușin.” (intreprinzători – pensiune și apicultură)

Despre șomaj e greu de vorbit, din moment ce majoritatea populației de vârstă activă nu are un loc de muncă. Fiind disponibilizați acum cel puțin 10 ani, și neavând nicio altă slujbă legală între timp, au ieșit din evidențele sistemului de asigurare.

Prețurile caselor sunt relativ ridicate în percepția oamenilor. De când afacerea cu agroturismul a înflorit, prețurile au avut o evoluție ascendentă continuă. În plus, treptat, casele bătrânești, tradiționale, din lemn au fost înlocuite de case mult mai mari, din beton, dotate cu toate facilitățile pentru un trai ca la oraș.

Problemele localității

Trei sunt problemele cel mai frecvent menționate de oameni: drumurile care îi izolează într-o anumită măsură sau le îngreunează activitățile zilnice, lipsa locurilor de muncă și a piețelor de desfacere.

„Probleme ... problemele comunei sunt foarte, foarte mari, nu numai pe partea socială și ... Nu știu așa, să zic. Mai sunt probleme ... ar fi partea de structură, terminarea drumurilor ar fi ... la noi satul nu e desfășurat numai pe lângă drumul auto, ci se desfășoară pe o rază mai mare, unde sunt străzile care ar trebui nu numai îmbunătățite, chiar și asfaltate, unde sunt atâtea și atâtea pensiuni frumoase și case frumoase la care e foarte greu de ajuns, sunt ... știu eu ... avem ... suntem singura comună, cred că și din Maramureș, pe care o străbat două ape: Băița și Valea Sasului. Cam peste tot e una singură care trece prin ele. La noi se duc două și ar fi frumos îndiguirea râului și aranjarea și curățenia care toate astea se adună tot din cauza lipsei de fonduri și nu avem ... când au fost în 2006 inundații foarte mari au distrus case, terenuri, curți. Am avut undeva la vreo 90 și ceva de gospodării inundate ... nici n-au fost morți și animale moarte și din astea, dar...” (reprezentant autoritate publică locală)

Poate una din cele mai importante probleme este aceea că locuitorii nu mai au încredere în șansele comunității de a se dezvolta economic. Când vorbești de perspectivele economice ale comunei, majoritatea îți prezintă cazuri de insucces în demararea unor afaceri în agricultură, insuccese nu numai ale locuitorilor comunei, dar și ale unor străini ce veniseră să investească.

„Aici, în comuna asta? Aproape nimica, nu se merită, aici nu ții o vacă pe un hectar. Atunci când mai erau păduri... acum trebuie așteptat să se refacă 50-60 ani... o pădure e o generație de om și s-a tăiat când eram eu copil... Agricultură se face doar pentru casă, fasole, cartofi. Aici au fost toți angajați la mina de neferoase. Eu am fost angajat șofer, transportam minerii...”

Dar din turism?

Da se poate, cum e la Aurica, pentru cine are posibilități, dar nu vin turiști, că și noi am avut aici la etaj trei camere. Am zis la soție să meargă să desființeze, că am auzit că trebuie să plătești impozit 500 Euro.” (apicultor)

Descurajarea, în condițiile unui capital educațional redus, conduce la lipsă de inițiativă chiar și atunci când dispun de anumite resurse financiare (cei mai mulți dintre migrații care se întorc investesc în case care rămân în mare parte neocupate).

„Oamenii pleacă 2-3 luni în Germania și cu banii pe care îi strâng investesc în dezvoltarea caselor, a pensiunilor de aici, dar ar trebui să aducem contractori ca să facem ceva aici că este mai bun terenul nostru ca acolo că am fost și eu și am văzut...” (reprezentant asociație agricolă)

„Și atunci aici ce s-ar putea face? Dacă ați putea deschide o afacere ce ați face? Ceva să meargă.

Eu m-am gândit, că sunt aproape de pensionare, după pensionare ce afacere aș putea în Botiza să încep. Și vă spun că nu am găsit încă un răspuns. Sunt departe de a găsi răspunsul. Mi-am pus problema că pot dispune de o anumită sumă, substanțială ...

Încă nu vedeți?

Nu.” (reprezentant instituție publică locală)

Noile generații de tineri au un nivel mai înalt de pregătire decât părinții lor, care finalizau cel mult gimnaziul. Totuși, cei care reușesc să termine liceul și să meargă mai departe la facultate nu se mai întorc în comună, încercând să-și facă un viitor în alte zone, cu o piață a muncii mai dezvoltată.

„De obicei tinerii cam câte clase fac, aici?

În ultimul timp, să zic așa în ultimii 10 ani, 20 ani ... dacă aș putea zice 10, nu știu dacă aș putea zice, au încercat să termine și 12 clase. Avem aici, aproape, al 12 km, Rozavlea, comuna Rozavlea unde e liceul de arte și meserii și ... grup școlar cu arte și meserii și ...

Și ies și cu calificare de acolo?

Da, ies cu calificare. Băieții ies mecanici auto, cu strung, cu ... fiecare în ce domeniu vrea să se axeze, iar fetele cu din astea de ... ca un fel de țesătorie, deci croitorie, țesătorie, tot ce se poate folosi în gospodărie.

Am înțeles. Pe urmă, mai departe cam câți ar merge, să zicem așa, procentual, către facultate?

Către facultate, deci care se duc, se duc cam până în 35%. Cam până în 35% se duc dintre ei pentru că acum ... cum să zic eu, fiecare se străduiește ca copilul lui să ajungă undeva, mai departe. Dacă tata a lucrat la pădure mie îmi spunea măcar eu să nu lucrez acolo. Dar odată și odată unul tot trebuie să lucreze acolo. (reprezentant autoritate publică locală)

Și pentru copii, tinerii de azi cam care ar fi viitorul în comună.

Păi nu prea au viitor în comună. Copiii care nu merg mai departe să își continue studiile, să realizeze o pregătire corespunzătoare pentru a avea o profesie, mai departe să își asigure existența, aici în Botiza nu ... În învățământ, atât. Dar colectivul e destul de tânăr...” (reprezentant instituție publică locală)

Grupuri vulnerabile

Fiind o comunitate relativ omogenă din punct de vedere etnic și religios, locuitorii Botizei obișnuiesc să se compare cu celelalte sate și comune vecine, și să-și promoveze comuna drept una de oameni mai gospodari. Oamenii evită să-i eticheteze pe ceilalți membri ai comunității drept mai săraci, mai în nevoie sau mai vulnerabili. Există o anumită mândrie când discută despre ceilalți locuitori, chiar dacă aceștia se află într-o situație economică mai precară.

„Sunt oameni mai săraci pe aici?

Majoritatea, dar se mai duc, mai lucrează, nu stau; și pe vremea lui Ceaușescu noi strângeam tot porumbul prin țară. Și acum lucrează în construcții pe la București și mai avem norocul cu Germania, altfel ar muri de foame.

În Germania cine pleacă?

Tineretul, dar și peste 50 de ani... care sunt buni de lucru” (apicultor)

Pentru familiile mai sărace există venitul minim garantat oferit prin intermediul primăriei, iar pentru copiii acestora există burse sociale. Pentru familiile sărace, cu copii, problema studiilor apare în momentul în care aceștia finalizează 8 clase și doresc să studieze în continuare. Orice variantă ar alege, aceasta presupune cel puțin naveta zilnică, deci resurse financiare.

„Cum ați aprecia nivelul de trai al populației, aici, în comună?

Mediu. Mediu, da.

Mediu. Sunt și categorii mai sărace?

Sunt și familii care trăiesc la un nivel ridicat dar sunt și familii sărace, da, care trăiesc zilele de astăzi pe mâine, adică ...

Și care ar fi problemele cu care se confruntă? Cele mai importante.

Păi nu au un loc de muncă. Posibilitate să meargă în afară nu are oricine și... primesc ajutor social de la Primărie.

Sunt și burse sociale pentru copii, pentru copiii aceștia?

Avem, da, avem burse.

Cam câți?

Avem vreo, în jur de 30 de copii la burse.

[...]

Cam câți merg mai departe?

Toți. Deci toți absolvenții clasei a VIII-a, până în prezent, am reușit să-i înscriem în învățământul superior, treapta superioară de învățământ. Nu știu ce va fi de aici încolo. Dar depinde foarte mult frecventarea cursurilor de situația materială

a familiei. Și avem familii care au situație materială mai dificilă, pentru care e o problemă să își trimită copilul la școală.

Cam cât costă pe lună să îți trimiti copilul la liceu?

Păi care merg la Rozavlea fac naveta. Din fericire există microbuze care pleacă dimineața înspre Sighet, Baia Mare, toate părțile și este la ora 1 după masă, din Sighet, microbuz care vine la Botiza, cu care să se întoarcă. Deci posibilitate de navetă au dar trebuie să plătească ...

Și cam cât costă, pe lună să zicem, drumul copilului? Cu aproximație, așa.

Păi un drum e 2 lei ...

4 lei ...

4 lei pe zi, 4 ori 22 de zile ... 88. Cam 90 de lei ar fi. 900.000.” (reprezentant instituție publică locală)

Pentru copiii din familii sărace a existat un proiect al unei organizații neguvernamentale, creată de lucrători din cadrul primăriei, prin care a fost realizat un centru de zi. În cadrul acestui centru copiii primeau o masă pe zi, își făceau temele și petreceau timpul liber sub supravegherea unei educatoare.

„Pentru copiii care au probleme, vin din familii mai sărace, vin cu ceva sprijin cei de la biserică sau cine îi mai ajută?

Din informațiile mele, noi cu bursă, ce avem aici și Primăria.

Cam atât.

Biserica nu. Da. Și cam astea sunt și singurele instituții de pe raza localității, care funcționează. Și cu Centrul Ionică. Acolo sunt copiii din familii mai necăjite, care merg, le dă o masă la amiază, este o educatoare acolo care îi supraveghează, îi ajută să își pregătească lecțiile, temele ... e ok pentru ...

Colaborați cumva cu Centrul Ionică, aveți vreo legătură?

Da. Avem cadre didactice care fac voluntariat acolo.” (reprezentant instituție publică locală)

Deși unii din actorii sociali au tendința de a vorbi despre acest proiect ca fiind în derulare, s-a dovedit că odată cu criza au dispărut și fondurile necesare pentru susținerea acestui centru.

„Am avut atunci ... 6 luni de zile am fost plătiți educatoarea și eu și încă o jumătate de normă o educatoare care a fost tot de către Fondul Român de Dezvoltare angajată. Și după 6 luni de zile trebuia să intrăm în subordinea Primăriei, adică Primăria să ne ajute cu fonduri dar, din păcate, deci n-am putut pentru ncă -au fost fonduri. Am intrat doar eu ca asistent social, educatoarea a intrat în ... la Învățământ, la Inspectoratul Școlar și am continuat până la sfârșitul lui 2009, adică la sfârșitul lui 2009 vorbesc an școlar, deci în iunie, 15 iunie când s-a terminat. În 2009 - începutul lui septembrie, 15 septembrie deci n-am prea avut fonduri pentru educatoare și așa mai departe, ne-a ajutat, timp de doi ani de zile, ne-a ajutat cu suplimentul copiilor și cu o parte din bani o comunitate de comune din Franța, care

am mai discutat, care suntem înfrățiți cu ei și ... cam asta a fost.” (reprezentant autoritate publică locală)

Atmosfera politică

Primarul comunei este o femeie de aproape 60 de ani, ce a avut o pregătire inițială de educatoare, completându-și ulterior studiile, urmând o facultate de drept. Face parte din Partidul Social Democrat și îndeplinește funcția de primar de 14 ani.

Activitățile și inițiativele se învârt în jurul primăriei. Organizația neguvernamentală care a deschis centrul de zi pentru copii a fost creată la inițiativa primăriei, fiind condusă în principal de oamenii din primărie. Asociația agricultorilor este condusă de asemenea de oameni din primărie, deoarece aceștia știu să „umble” și să completeze acte.

A existat o filială a organizației Operation Village Roumaine, care media legătura cu agențiile de turism ce aduceau turiști străini. În comună există 2 biserici ortodoxe și una greco-catolică. Deși biserica joacă un rol important în viața locuitorilor, nu există inițiative în plan social din partea acestora.

Cele mai vizibile sunt pensiunile agroturistice (aproximativ 60), dar acestea nu sunt asociate în vreun fel pentru a avea o inițiativă comună, acestea fiind centrate în principal pe propria activitate.

Perspectiva primăriei asupra comunei

În termeni de infrastructură, comuna are o situație relativ unitară în toate zonele acesteia. Rețeaua de alimentare cu apă, proprie comunei, acoperă întreaga suprafață a comunei. Aceasta este o realizare a actualului primar, pe care o menționează cu mândrie. De asemenea, rețeaua de electricitate. Primarul amintește de o gospodărie locuită care nu are electricitate prin voință proprie, deoarece încearcă să păstreze stilul tradițional de viață.

„Rețeaua de alimentare cu apă de unde ...?

Din creierul munților, de la 18 kilometri - Poiana Mărului, o apă curată, corespunde din toate punctele de vedere și, pe parcurs, deci am făcut prima dată o alimentare cu apă parțială și, după aceea, ne-am tot extins, în fiecare an câte un pic, până am prins toată suprafața localității și acum are toată lumea acces la apă și avem 24 din 24 apă destulă.” (reprezentant autoritate publică locală)

„Electricitate există în toată comuna sau ...?

Avem toată comuna.

N-aveți ...

N-avem nicio casă ...

Gospodării fără.

Avem una care nu vrea, e chiar în centru, una micuță, micuță, ca un ... o femeie singură care face și masaj și așa, și vrea ea pentru străini, probabil că o vizitează, și cu pământ pe jos, asta își menține ... nu vrea. Dar în rest ...” (reprezentant autoritate publică locală)

Salubritatea comunei reprezintă o problemă, mai ales că este străbătută de două ape, iar locuitorii aveau obișnuința să arunce parte din gunoaipe în apă. Primarul amenajase o groapă de gunoi, dar cum aceasta nu îndeplinea standardele minime de funcționare, a fost închisă. Deoarece terenul deținut de comună nu se pretează la realizarea unei gropi special amenajate, soluția găsită a fost să apeleze la serviciile de salubritate oferite de cel mai aproape oraș: Vișeu.

„Îmi spuneți de păstrarea apelor. Aici există o problemă cu ...

Salubritatea?

Gunoaipele care se adună, da, sau ...

Până de vreo trei luni noi aveam un tractor și o remorcă și aveam un loc amenajat pentru depozitarea lor. Acum, fiind obligatoriu să se închidă, avem contract cu o firmă de salubritate pe care le duc la Vișeu, la Sighet, acolo au contract cu ...

Există groapă special amenajată?

Au gropi cum erau înainte la orașe, dar vedeți că proiectul ăsta pe Maramureș ... eu mi-am făcut un proiect separat pentru pubele și pentru așa, dar au zis că mă suprapun cu proiectul județului pentru că era deja prin faza de aprobare a proiectului general pe județ și atunci n-am ... n-am mai făcut eu și acum au probleme cu oamenii din localități unde voiau să amplaseze gropile că oamenii nu pricep că o groapă de gunoi, dacă e așa făcută cum trebuie, e o mină de aur, că vedeam la ei, am participat și la ședințe de analiză, fiecare plătește că își duc la kilogram, la așa și aduc o sumedenie de bani comunității. Aici nimeni nu vrea. Eu nu am zonă și teren pentru că e prea aproape de apă și n-am un teren întins, dar dacă ar fi fost mi-aș fi dorit din suflet să am așa ceva.

Dar oamenii din comună plătesc o taxă pentru serviciul ăsta?

Da, plătesc. Plătesc o taxă destul de mică, de abia acoperim taxa pentru a le transporta pe ...” (reprezentant autoritate publică locală)

Referitor la apele care traversează comuna, aceasta a fost confruntată în 2006 cu inundații severe. Ca urmare a acestor inundații s-au realizat lucrări de îndiguire la unul din cele două râuri, în zona în care acesta și-a ieșit din matcă. Primarul povestește că, pentru obținerea fondurilor necesare acestor lucrări a trebuit să-și folosească influența în diverse foruri europene.

„Adică noi suntem pe malul râului așezați și avem probleme, aici am avut și probleme foarte serioase cu inundațiile. Atunci am avut, în 2006 și în 2007, parte din aval a satului era toată sub ape și atunci ne-au aprobat un proiect de regularizarea apelor de 4 ani de zile și nu mi-a dat niciun ban. Și eram trecut și în Monitorul Oficial. Până când am intervenit eu pe la Comisia Împotriva Dezastrelor, pe la Bruxelles și Bruxelles-ul a luat legătura cu Ministerul Dezvoltării ... cu Ministerul

Apelor și Mediului până când ... apoi când au văzut că deja e problematic și am sunat toate părțile și au venit aici și au văzut în ce hal sunt oamenii, a doua zi au venit cu dolarii, până atunci ...” (reprezentant autoritate publică locală)

Iluminatul public a fost realizat pe întreaga suprafață a comunei. Primarul spune că este un lux minim pe care îl poate asigura locuitorilor. Posibil ca motivația dezvoltării unui astfel de sistem public de iluminare să fi avut în vedere dorințele și așteptările turiștilor.

„Iluminatul public ajunge în toată comuna?

Da, pe toate ulițele am extins, pentru că erau oamenii, săracii, bătrâni și să între într-o uliță plină de noroi, să nu aibă ... mie mi s-a părut absolut ... Și vedeam colegii mei că sting noaptea becurile și rămâne tot satul în beznă din cauza fondurilor. Și prima dată le-am spus, și contabil și la toți, “eu n-o să sting, cât trăiesc eu aici, niciodată lumina”. Dacă ... atâta să avem și noi, dincolo poate le stinge altcineva, dar atâta lux, pentru un om care e muritor, mai are câteva zile și e la groapă, să vie toți și să orbăcăie ca și în secolul nu-știi-care, nu mi se pare normal.” (reprezentant autoritate publică locală)

La nivelul comunei există telefonie fixă accesibilă tuturor gospodăriilor, televiziune prin cablu, internet și semnal pentru telefonie mobilă. Rețeaua de gaze se află încă departe de comună (la Sighet) și nu a constituit o prioritate, din moment ce locuitorii se descurcau foarte bine cu lemnele.

Problemele importante ale infrastructurii sunt interconectate: canalizarea și drumurile. Dacă problema drumurilor este considerată de toți ca fiind cea mai vizibilă și cea mai deranjantă, aceasta depinde în mare măsură de realizarea unui sistem centralizat de canalizare. Odată finalizat acest sistem se justifică și realizarea unor lucrări de consolidare și asfaltare a drumurilor. Altfel, investiția în lucrări la drumuri ar fi pierdută în momentul în care s-ar începe lucrările la sistemul de canalizare și toate drumurile ar fi săpate.

Din 2006 primăria a demarat proceduri pentru accesarea fondurilor guvernamentale pentru a realiza sistemul de canalizare (Ordonanța 7/2006). De 3 ani se luptă cu diverse proceduri birocratice, astfel încât estimarea momentului în care lucrările vor începe efectiv este imposibil de făcut. În 2009 primăria a primit un mic avans pentru aceste lucrări și a demarat procedurile de licitație pentru desemnarea firmei ce va realiza lucrările. Din cauza unor contestații ce sunt în viziunea primarului neîntemeiate, Consiliul Național pentru Soluționarea Contestațiilor a anulat la final de an licitația realizată. Explicația primarului în această situație este că de fapt nu s-a dorit trimiterea fondurilor câștigate prin Ordonanța 7.

„Puteați să mergeți cu un jurist, să contestați cumva decizia?

Trebuie să dau în instanță.

Numai în instanță?

Și în instanță durează vreo șase luni și oricum nu mă încadram până în decembrie, oricum ne lua banii înapoi, că intru în instanță, că repetam licitația ...

Și anul acesta vor mai fi fonduri?

Da' de unde să știu eu ce vor mai fi?

N-ați fost încă informată.

Nu ne-a informat nici într-un fel, nici în altul. Atât doar că nu mai avem bani. Și așa, ne dădea numai 4 miliarde, numai că începeam lucrarea, agățam și puteam să fac ceva pe ulițele pe care ar fi ... să zicem așa fi obținut apoi prin 577 sau ceva, fonduri pentru amenajarea ulițelor pe Omu. Săracul om din mediul rural, el tot pe ulița aia mocirloasă iese, tot problemele astea le are și mie mi se pare că ar trebui și satele noastre să își schimbe un pic înfățișarea. Ți-e groază când mergi într-o altă țară și vezi cum arată un sat și cum arată la noi.” (reprezentant autoritate publică locală)

Problema drumurilor nu depinde numai de realizarea sistemului de canalizare ci și de regimul juridic al acestora. Cele două drumuri principale ce străbat comuna sunt drumuri județene, fiind deci de competența consiliului județean.

„Mulți turiști se plâng că ar mai veni pe la noi, dar avem drumurile foarte rele. Nu e vorba numai de Botiza, e peste tot în Maramureș. De la Târgu Mureș încolo nu este nicio problemă, dar când veniți încoace vedeți ce problemă e.

Ăsta e cel mai mare defect. Noi nu avem ce să facem că și drumul pe care ați intrat, de la intersecție în dreapta este drum județean. Este plin de gropi, mai pune doamna primar ce poate în gropi, dar nu putem să ne băgăm dacă este drum județean. Dacă ar fi drum comunal ... ar fi altă problemă

Cum ați vedea rezolvată problema asta?

Nu știu, de la consiliul județean. Să se ia în partea asta, vlea Izei facem drumul, după care Valea Marei, după care să zicem că în câțiva ani ar trebui să fie făcut.” (reprezentant autoritate publică locală)

Consolidarea și asfaltarea acestor drumuri ar aduce nu numai un anumit confort locuitorilor, ci ar reduce și izolarea comunei, prin restabilirea unor legături mai directe cu Cluj și Baia Mare.

„Am înțeles. Deci nici pentru drumurile astea nu puteți accesa pentru că sunt județene?

Nu, sunt județene, da. Acum, pentru ăsta, am făcut o hotărâre de Consiliu Local să-l declasific pentru că, de 14 ani de când sunt eu primar, nu mi-a dat nimeni nicio pietricică și atunci m-am gândit că pe 577 poate așa primi niște fonduri de pietruire și să trecem la Cluj, ori de aici până la Cluj am scurta drumul cu 90 de kilometri, pentru un om bolnav care vrea să meargă la o clinică ar fi extraordinar de bun. I-am cerut declasificarea lui și acum a venit, prin Monitorul Oficial, că l-au făcut comunal, dar nu o să-mi dea nimeni nimic. Nu mi-a dat nici că a fost județean ... nu știu ce a dat, nici nu te-ai duce dincoace că ți-ar da de la județ, dincoace ... și l-am declasificat. Acum sunt ... vedem dacă pot, pe 577, să-l facem accesibil că n-ai ... chiar vă spun, pe vremea cealaltă se circula cu mașini mici până la Glod și până la Cluj.” (reprezentant autoritate publică locală).

Alte lucrări importante pentru infrastructură ce trebuie realizate sunt cele de creare a unor drumuri ocolitoare în zonele în care există alunecări de teren. Fiind așezată într-o zonă muntoasă, presărată cu mine, roci de sare, izvoare minerale și sulfuroase, problema alunecărilor de teren este una foarte serioasă. În plus, drumul de acces auto este unul singur, paralel cu albia râului, fapt ce nu oferă prea multe opțiuni în cazul unor alunecări de teren, izolând practic o parte din comună.

„Dacă ați vedea pe Sasu, unde e drumul ăla județean spre Budești și spre Sighet și este o rocă de sare care se topește tot timpul. Dar acolo, sus pe un deal, sunt case. Casele alea vin în amonte și vin în pârâu, se răstoarnă acolo că ea se tot topește și tot vin. Și acolo e obligatoriu să fac ceva că nu mai putem trece, atât avem drumul. Și e pericol și înălțime foarte mare până în albia râului. Dacă acolo, se duce o mașină se nenorocesc, în veci, noaptea, necunoscând drumul sau așa. Și există o insuliță, un deal mare cu o casă în vârf, aia care se vede și așa putea face ... că eu aici nu am unde să intru în apă, nu am unde să intru să lărgesc drumul. Atunci așa putea face ocolitor, pe o altă stradă, un drum accesibil pentru mașini, să nu blocheze o parte de sus unde am peste 20 de pensiuni, cele mai frumoase și apele minerale și așa și școala e acolo și mănăstiri. Și nu am cum că nu am nici bani și mă gândesc dacă așa face și dacă așa avea câțiva bani așa face eforturi pentru a devia drumul, cândva, când o să fie canalizare iar o să se spargă că e îngust între ulițele astea, nu sunt niște drumuri late, poteci late.

Dar pe fonduri europene pentru infrastructură nu s-au găsit astfel de oportunități?

Erau drumurile ... doar drumurile forestiere. Și aici am avut o problemă, cu drumurile forestiere, că până când nu am intrat în posesia pădurilor ... aici la Botiza au vreo șase localități păduri, pe terenul nostru. Și până nu am intrat în posesia pădurilor, nici drumurile nu erau ale noastre, erau ale Romsilva. Romsilva nu a făcut proiecte, eu nu am putut, că nu eram proprietar. Și toate se învârt așa.” (reprezentant autoritate publică locală)

Botiza este o comună cu un singur sat și o populație de doar 2900 de persoane. Nu există statistici actualizate cu privire la structura pe vârste a populației. Totuși, din cei 2900 de locuitori înregistrați, aproximativ 600 sunt pensionari și 800 sunt inactivi. Comparându-se cu alte comune din zonă, afectate de îmbătrânirea populației, autoritățile apreciază că populația tânără este ceva mai numeroasă decât în alte părți.

„Ce îmi puteți spune despre populație, așa, ca vârste, cum sunt?

La noi, față de alte comunități, să știți că avem și populație tânără. Din păcate acum merg și spre afară după bani, că în perioada când era exodul acela în afară Botiza stătea destul de bine, nu prea aveam plecați. Acum normal că se duc și familii mai tinere. Mie, ce îmi pare mai rău că pleacă și tinerii dar și familiile tinere, care nasc copii acolo și nici nu mai au nicio tangentă cu tradiții, cu obiceiuri, cu sărbători, cu port popular.” (reprezentant autoritate publică locală)

Dacă înainte de 1990 familiile aveau câte 5-6 copii sau chiar 7-8, în cei 20 de ani ce au trecut, modelul adoptat de tinerele familii a devenit cel al unei familii mai mici, cu doar 2-3 copii. Scăderea natalității în condițiile migrației pentru muncă în străinătate conduce pe termen lung la o reducere a populației.

„Nu e o populație care să zic ... totuși scade, deci scade, scade datorită ... știu eu ... nivelului de trai mai scăzut și problemelor care se ivesc zilnic, scade. Pentru că, să zic, în anii '80, '70 erau multe familii cu 7-8 copii, acum foarte rar găsești cu 5-6, foarte rar. Deci nu știu dacă avem vreo 5 familii care depășesc peste 5 copii, în toată comuna.

Și acum cam câți copii fac tinerii? Cam care e modelul?

Modelul e 2, 3, maxim 4, hai să zic 5 dacă e o ... așa, care nu se păstrează sau care nu folosesc o măsură de protecție.” (reprezentant autoritate publică locală)

Din punct de vedere etnic, populația este omogenă, toți locuitorii comunei fiind declarați români. Din spusele autorităților și din discuțiile cu oamenii rezultă că nu există vreo comunitate sau gospodărie de romi. În ceea ce privește structura confesională, majoritatea locuitorilor sunt ortodocși, existând o comunitate foarte restrânsă (sub 100 de persoane) de greco-catolici.

În comună există un număr foarte mic de salariați, maxim 150, aceștia lucrând în primul rând în instituțiile publice (învățământ, primărie, dispensar, poliție) și comerț. Dacă avem în vedere că înainte de 1990 peste 800 de persoane erau salariate, schimbarea a avut un impact social major.

Cea mai importantă sursă de venit o reprezintă banii câștigați de migranți. Este greu de estimat câți locuitori sunt plecați la muncă, deoarece mulți dintre ei pleacă pe perioade scurte și apoi revin în comună. O estimare a autorităților ar fi că aproximativ jumătate dintre locuitori pleacă cel puțin temporar la muncă în străinătate. Primăria mediază într-o anumită măsură aceste plecări masive la lucru în agricultură, cei care doresc să plece trebuind să obțină aprobarea primarului.

„În general, în afară pleacă bărbații?

Și femeile pleacă.

Pleacă și femeile?

Mai multe femei pleacă decât bărbați, că noi avem aici și pensionari mulți de la mină. Mulți, există în fiecare familie cel puțin unul, un pensionar de mină. Și atunci pleacă femeile, că pensionarii nu merg și ... ele în general, câte 160 odată, câte 200, câte 130 ...

Am înțeles.

Mai sunt mulți, lucrează în construcții, construiesc case, pleacă și în țară și în alte județe și în afară.”

[...]

V-am spus: creșterea animalelor, mai țin un porc, o vacă, mai acum cu ... mai aveau și trei prin județele astea dar să ... nu știu ce vor mai face în continuare. Unii

pleacă cu contracte de muncă, în Germania, spre exemplu, în agricultură, pe două luni, revin, iar pleacă în Italia apoi, apoi în Spania, pe unde cum apucă.

Cu contracte sau, mai degrabă, informal?

Nu, cu contracte (reprezentant autoritate publică locală).

„Există o asociație sau cum pleacă mai concret? Primăria are vreun rol în acest...”

Da, doamna primar aprobă plecarea, fără semnătura ei nu pot să plece.

Deci, în Germania pleacă?

Da

Și pleacă toți cam în același loc sau în localități diferite?

Majoritatea în același loc, pe toată perioada anului, sunt împărțiți, fiecare lună este ocupată.” (reprezentant autoritate publică locală)

Una din problemele semnalate de autorități este faptul că deși migranții se întorc și aduc bani în comunitate, aceștia se concentrează toți asupra unui singur tip de investiție: casa. Astfel, comunitatea nu are de câștigat pe termen lung.

„Tinerii care pleacă se mai întorc?

Unii se întorc, alții rămân o perioadă mai mare de timp, se întorc și singurul lucru pe care știu să îl facă, și le-am mai ținut această discuție, e să își investească într-o casă. Și le-am spus: casa trebuie să fie pe ultimul loc, să-ți investești într-o afacere care să-ți aducă bani. Investindu-ți toți banii și tot ce ai câștigat într-o casă, rămâi la același stadiu, că locuiești în casă și nu faci nimic. Intenția mea e de a-i stimula să-și deschidă o mică afacere, un ceva, ca să poată rămâne acasă, să aibă ce lucra după aceea.” (reprezentant autoritate publică locală)

Dimpotrivă, spun autoritățile, prin stilul haotic de a construi, comuna își pierde treptat din patrimoniul care o făcea atât de valoroasă pentru turiști. Iar acest lucru se întâmplă în condițiile în care principalul domeniu de activitate perceput ca având șanse de succes este agroturismul. Primarul afirmă că încearcă să mențină tradițiile, să încurajeze menținerea tradițiilor adevărate și să evite pe cât posibil înlocuirea autenticului cu kitch.

„Tocmai îi premiez pe cei care păstrează costume populare, le poartă tot anul, pentru folclorul autentic, încerc să păstrez câte ceva pentru că, altfel, degeaba facem turism, dacă nu are niște puncte forte de atracție ...

Am văzut că femeile poartă fusta tradițională.

O poartă, așa, dar mai o ... a intrat și la noi civilizația asta prost înțeleasă. Tot felul de materiale și [...] și tot felul ... tocmai am dat ... una din componente este costumul autentic popular, să facă diferențierea între kitch și între ... să își păstreze ce mai au. Mai știu, mai există și fiecare om are un costum popular dar nu îl mai poartă, ca și altă dată, în fiecare zi, și la muncă și la ... la sărbători mai mult.” (reprezentant autoritate publică locală)

„Foarte puțini acum își construiesc din lemn și, din păcate, fac mastodontii ăștia din BCA-uri și nici nu în concordanța cu arhitectura maramureșeană pentru că și aici există un vid în legislație și nu s-a impus, la nivel național și apoi la nivel de hotărâre de Consiliu Local, păstrarea, cât de cât, a unei părți sau a unei construcții, adăugare la o construcție, ceva din lemn, pentru a păstra arhitectura Maramureșului. Și apar aceste case care ... numai în stil de Asie de, nu știu, Americă, de pe unde aduc modelele, încât nu le poți interveni să le oprești și chiar e o construcție haotică, neordonată, nepusă la punct. Și mai aveam eu materiale în presă, în presa maramureșeană și la radio, eram cea mai acerbă strigătoare să oprească exodul caselor de lemn. Supărarea cea mai mare era pentru că nu exista în legislație premise nici să oprească la graniță casele foarte vechi și frumoase și arhitectura lor și veneau ăștia din afară cu tiruri întregi și le colectau din fiecare sat. La noi nu există o curte să nu aibă și o casă veche. Și am văzut că se întâmplă această nenorocire și am făcut apel parlamentarilor și ăștia: “măi oamenilor, gândiți-vă că rămânem fără nimic” și cum ei știu ceea ce nu au, să își ducă de la noi și să își organizeze un sat de vacanță și să facă tot felul de festivaluri și bani și le iau pe nimica toată și le duc. În schimb se pare că nimeni ... toată lumea a rămas insensibilă, am făcut demersuri pe la direcția de cultură, peste tot, toate le-au cules, foarte greu am găsit o singură casă să o aduc, să o amplasez aici, supărată că le duc toate. Nici nu le-am dat autorizație de demolare și așa le-au dus, nu știu cum puteau să treacă granița, demontate și apoi le montau înapoi și au adevărate sate de vacanță din Maramureș. Noi rămânem cu BCA-ul.” (reprezentant autoritate publică locală)

De cealaltă parte, locuitorii spun că este mult mai scump și mai dificil să faci case de lemn tradiționale. Unei astfel de case trebuie să-i lași timp să „se așeze”, astfel că ar putea dura și 5 ani până s-o finalizezi. În plus, parcelele fiecărei gospodării sunt mici, neexistând suficient loc pentru o casă nouă și una bătrânească. Dacă acele case bătrânești nu ar fi cumpărate de străini, oricum ar sfârși demolate și folosite ca lemn de foc. Argumente sunt de ambele părți, dar cert este că patrimoniul cultural care atrage turiști dispare încet încet, iar comunitatea își va pierde practic singura activitate aducătoare de venit.

Pe lângă casele care se vând străinilor, a înflorit și vânzarea de terenuri. Odată cu extinderea intravilanului au început să fie căutate terenuri de către străini de comunitate - din alte țări sau din alte zone ale țării. Acest lucru a contribuit și la creșterea prețului terenurilor și caselor. Cei care au achiziționat terenuri pentru a investi au mers tot pe dezvoltarea agroturismului, plănuiind să construiască mici sate de vacanță cu case tradiționale, încercând să creeze un spațiu cât mai aproape de imaginea idilică a satului tradițional.

„Vreau să vă spun că și această boală a intrat și la Botiza, de achiziționare a terenurilor de către oamenii din alte țări. De exemplu, avem un neamț care a cumpărat peste 80 de hectare de teren. Dar tâmpenia este că eu am înscris în următorul PUG, fiind zona aceasta atât de aglomerată și fără spațiu constructibil, am prins în PUG o zonă aparte în care nu sunt nici alunecări de teren și nici inundații. Și aia m-am gândit că, printr-o șosea și trecând și curent electric pe acolo și apa și toate, ar

putea fi viitoarea comună, aveau unde să-și construiască tinerii. De unde, cum și nu știu necum, că a început să își cumpere terenuri de acolo. A cumpărat atât de mult teren deși i-am adunat pe oameni și într-o adunare le-am spus “nu faceți cea mai mare prostie: să treceți pe lângă gardul unui neamț, numai să vă uitați în curtea lui să vedeți cele mai bune terenuri pentru copiii voștri”. Dar oamenii, ca și oamenii, pentru câțiva bani, nici nu mulți, își cumpăra mobilă de bucătărie sau ceva, și-au vândut terenurile “dați-ne dumneavoastră, că vă revine dumneavoastră”. Și au vândut enorm de mult în cea mai bună zonă a noastră. Acum mai e și un francez care a venit și și-a cumpărat acolo nu știu cât teren la Valea Sasului și case din lemn și le-a amplasat acolo, foarte multe și a făcut un sat de vacanță. Mai sunt italieni care au venit și au cumpărat terenuri, din București au venit și s-au amplasat aici și stau și locuiesc la Botiza, după de a lucrat 40 și ceva de ani la ambasada Danemarcei, a venit și locuiește la ...” (reprezentant autoritate publică locală)

„Și cam care e prețul unei case aici?”

Depinde de locul unde e amplasată. De exemplu, aproape aici de școală s-a vândut o casă cu 4 ari de teren, o casă cu o singură cameră, cu o terasă sus, cu, în bani vechi, 2 miliarde jumate.

Destul de mult.

Da

Au crescut prețurile în ultimii ani sau ...?

La noi, nu știu, că în altă parte tot scade și la teren și la case, la noi tot timpul sunt destul de mari, după cum ... Cred că lipsa terenurilor construibile.” (reprezentant autoritate publică locală)

Pe lângă agroturism, o sursă de venituri o constituie agricultura, în special creșterea animalelor. Totuși nu există ceea ce s-ar putea numi ferme, agricultura fiind dintotdeauna o activitate care asigură consumul gospodăriei.

„Sunt mulți să le zicem așa fermieri, cei care au mai multe animale și care reușesc să și vândă?”

Aici cred că nu există om care să nu aibă animale acasă. Aproape toată lumea are. Alții au 3 vaci și 4 vaci ca să primească subvenții.

Și toți vând din produse?

Țin produsele și pentru propriul consum și le și comercializează. Cum ar fi laptele, îl comercializează ca să primească subvenția.” (reprezentant autoritate publică locală)

Deși autoritățile cred că această activitate ar putea fi realizată și la o scară mai mare, până în prezent nu s-a găsit un investitor care să aibă succes în acest sens. Oamenii își cultivă terenurile sau le cotesc pe cele care sunt doar pășuni. Recent, aceștia s-au asociat pentru a primi o subvenție europeană pentru dezvoltare durabilă a mediului rural, pentru sprijinirea zonelor agricole cu valoare naturală ridicată.

„Există terenuri care nu sunt cultivate dar care ar putea fi?”

Nu, dar vreau să vă spun că, în comparație cu alte localități, chiar am fost dați exemplu, noi am constituit o asocieră a celor care au terenuri și am fost prima în Maramureș, pentru că ne-am dat seama că imediat primesc niște fonduri mai multe dacă e fiecare parcelă și dacă era mai mică de 30 de ari, dacă intrau în asociație ei primeau bani și pentru aceea. Ori ceilalți, care erau individual, primeau numai de la 30 de ari în sus. Și am primit și cei mai mulți bani din județ. Și la noi mai există o modă: e o rușine să lași terenul necosit sau nelucrat. Chiar dacă nu are animale, îl cosește, îl face plai acolo și dacă are posibilitatea vinde sau ceva, dar să rămână așa ... rar, care sunt mai departe, foarte departe și dacă tinerii au plecat și au rămas bătrânii ... dar așa cum pot ei și bătrânii și tinerii.” (reprezentant autoritate publică locală)

Nici meșteșugurile tradiționale nu mai par o soluție pentru crearea unei afaceri. Prelucrarea lemnului, țeserea covoarelor vegetale sunt îndeletniciri individuale, pe care locuitorii le practică în speranța că turiștii vor cumpăra astfel de produse.

„Ca perspective de dezvoltare? Ce vedeți dumneavoastră ca dezvoltare economică a comunei?”

Asta, în primul rând am pus accent pe turism. Asta deja avem început. Apoi, mi-aș dori o ... așa cum ați spus și dumneavoastră, o fabrică, de dimensiuni chiar și mai mici, unde ar putea lucra cei care lucrează în lemn, spre exemplu dacă i-aș putea aduna aici. Și mi-aș fi dorit, dar n-am avut șanse pentru cerințe, deci ofertă ar fi fost de un atelier de țesătorie. Mai înainte parcă încă mai interveneau din alte țări și ar fi dorit ... dar acum nimeni nu se mai arată doritor să facem un contract și să ... deja noi confecționăm și nu avem unde să exportăm.” (reprezentant autoritate publică locală)

După cum recunosc și autoritățile, încet, încet se desprinde o pătură de oameni mai înstăriți, în timp ce restul localnicilor se mențin la un nivel de trai destul de scăzut. Din păcate această categorie de oameni cu resurse financiare considerabile nu investesc în activități care ar putea crea locuri de muncă la nivel local.

Situația primăriei ca instituție

Primăria se află într-un sediu renovat relativ recent, dar foarte limitat ca spațiu. În total primăria are vreo 7 încăperi, din care una este sala de consiliu, iar alta este cabinetul primarului. După cum menționează primarul, clădirea este una din cele mai vechi din comună. Există un proiect pentru construirea unui sediu nou, dar lipsesc banii pentru achiziționarea terenului și construcția efectivă.

„Primăria, ca și construcție, este cea mai veche clădire din localitate, una dintre cele mai vechi, aproape al doilea război mondial. Când eu am venit la Primăria noastră mai erau cărămizile și dușumelele, dacă aveai tocuri sau ceva nu mai puteai să le scoți. Bineînțeles că, într-o localitate, gospodarul se vede după casa lui, deci mi s-a părut că la Primărie vine și badea Gheorghe și ministrul și toată lumea vine la această instituție și am încercat să-i schimb și acoperiș și interioarele erau toate surupate și toate așa ... am mai reparat, am schimbat, am făcut încălzire centrală, aparatură în toate birourile. Aș fi vrut o Primărie mai nouă și să ... mai spațioasă pentru că noi nu avem spațiu destul, noi stăm și câte trei-patru într-un birou, nu avem spațiu. Am și proiect pentru construcție nouă, n-am teren unde s-o amplasez, atâta ar fi fost, parcul ăsta în care am încercat din răspuțeri să aduc cea mai veche casă din localitate, să o achiziționez, să mai păstrez în ea ce se poate păstra, ca și un muzeu pentru cei care vin să viziteze și am făcut o construcție, un complex din lemn cu poartă, cu casă, cu șopron de joc și așa mai ... dar dacă ar fi fost bani ne-am fi mutat la Centrul Social, acolo jos, la etajul I și am fi dărâmat și am fi construit o ... în concordanță cu linia satului și nu grandomanii, că vedeam și primării din sticlă și nu știu mai ce.” (reprezentant autoritate publică locală)

Ca dotări tehnice, există calculatoare, rețea de internet, imprimante, copiatoare, acest aspect nefiind o problemă pentru colectivul destul de restrâns al primăriei. Din punctul de vedere al resurselor umane, echipa este formată atât din persoane vârstnice ce se apropie de vârsta pensionării, dar și din tineri selecționați de primar. De altfel doamna primar chiar distinge între „vechea gardă” moștenită odată cu funcția de primar, conservatoare și lipsită de inițiativă și angajații mai tineri, mai bine pregătiți și mai implicați.

„Am înțeles. Dar în ceea ce privește oamenii, ca număr de angajați?”

Nu am mai mulți decât ar trebui, dimpotrivă, pentru că eu, de la început, am știut fiecare om la locul lui, să-l așez și nici să nu se calce unul pe altul pe picioare și să nu facă treaba. Dar nu știu acum cât va prevedea sau cât trebuie să rămână.

Câți sunt acum?

Păi, așa, 11 angajați. Bine, în afară de cultură, de Centrul Social și de celelalte servicii ... de apă și așa ...”

[...]

„Câți sunt cu studii superioare în Primărie?”

Acum avem și cu studii superioare, toți cu Spiru Haret. Înainte eram eu și inginerul, cu studii superioare, acum sunt toți.

Toți cei 11.

Dar dacă le dau materie de clasă a IV-a ... unora care i-am prins aici mai vechi și n-ai ce să faci cu ei, unde să-i arunci acasă, mai rămân patru ani până la pensie, tot atâta știu, din păcate și dacă cineva nu înțelege ... ar trebui mai înnoite și persoanele din Primărie pentru că moștenești niște oameni care nu știu decât ce

au știut și la început și nici nu au intenția de a mai învăța din mers sau a schimba și atunci trebuie tu, ca și primar, să știi și contabilitate și secretariat și ... altfel nu poți să faci aproape nimic și să-i supraveghezi pe fiecare e destul de greu. Nu poți să-i dai "tu, că e problema ta, te descurci, hai că e inițiativă, ești cu buget ..." "nu mi-a spus să fac așa, dar nu mi-a zis să schimb asta, nu mi-a zis ..." Ei nimic, numai dacă s-au obișnuit, sau s-au format, sunt formați pe sistem vechi și trebuie numai să spună cineva, să le trimită, să-i dai ce să facă că altfel nu merge mai departe." (reprezentant autoritate publică locală)

Bugetul primăriei este foarte mic, reflectând de altfel și activitățile economice ale comunei. Impozitele pe construcții au fost multă vreme scutite, având în vedere că zona avea statut de zonă defavorizată, în urma disponibilizărilor de la mine. În plus, comuna are o suprafață mică în intravilan din cauza așezării sale pe vâi în zonă muntoasă, astfel încât sumele alocate de consiliul județean sunt la rândul lor foarte mici.

„Ce-mi puteți spune despre bugetul Primăriei?”

Că este foarte mic.

Care sunt sursele de venit pentru Primărie?”

Veniturile proprii, vă dați seama că avem doar din taxe și impozite pe construcții. Nu mai avem nimic aici, nici unități mari sau ... care ar putea ajuta bugetul. Avem câteva birturi și baruri și magazine și, v-am spus, din turism n-am obținut nimic pentru că la început eram ... eu eram cea care voiam să-i stimulez, numai să se dezvolte și știam că mai au și... era și legea aceea că erau scutiți de impozit nu și ... După aceea am încercat, prin hotărâre de Consiliu Local, să impun o taxă de dezvoltare, măcar pentru a strânge gunoaiile și mizeria după ei, dar niciunul nu a dat niciun ban până la ora actuală și nu știu dacă o măsură coercitivă sau pot să găsec o altă modalitate că banii pentru un singur turist pe un an și tot ai putea să ... să colectezi ceva pentru a înfrumuseța anumite zone și a ajuta să ai ... Iar un miliard și vreo 300 de milioane lei vechi, atât era venitul ... sunt veniturile proprii și vă dați seama că se scoate și iluminatul public din ei și nu-ți ajunge. Și atunci din fondurile de echilibrare care tot așa se dau, după cum e culoarea înghețului și suntem destul de nevoiași acum și ...

Și cum îl împărțiți, care sunt prioritățile?”

Prima dată mi-am asigurat utilitățile astea publice, cu iluminat, apă, curent funcționale

De la județ primiți fonduri?”

De la județ știți că există o formulă de repartitie a fondurilor și formula aceea nu e cea mai fericită. Există localități care au în intravilan nu-știu-cât teren și nu se dezvoltă deloc, rămân așa și primesc bani mai mulți. Există, cum suntem și noi, îngrămădiți și deluroși și așa, intrăm în formulă cu mai puțin teren și primim destul de puține fonduri, după formulă. După taxa pe valoare adăugată, iar se repartizează de către conducerea Consiliului Județean, acolo nu prea ..." (reprezentant autoritate publică locală)

Grupuri vulnerabile

Prima reacție a autorităților când discută despre grupuri vulnerabile este să menționeze că au un număr mic de familii sărace, cu mulți copii. Extinzând discuția la proiecte pe care le-au implementat sau intenționează să implementeze afli că bătrânii rămași singuri reprezintă o categorie care are nevoie de intervenție din partea comunității. De asemenea, în comună există persoane cu dizabilități atât fizice cât și mentale, care au nevoie de programe de intervenție. Indiferent de care dintre grupuri vulnerabile vorbim, nu există o localizare spațială în comună a acestora. Dat fiind că spațiul pentru construcții noi este foarte limitat, cei care au dobândit mai multe resurse financiare au fost nevoiți să-și construiască o casă pe locul lăsat moștenire de părinți.

„Sunt și persoane mai sărace în comună?”

Ar fi și mai sărace, familii cu mulți copii. Se face tot posibilul ca ceilalți oameni să le ajute. Când avem cu făină, zahăr

Cam despre câte familii vorbim?”

Nu știu, în jur de 5.

Sunt aceștia localizați într-o anumită zonă a comunei?”

Nu” (reprezentant autoritate publică locală)

„Există niște grupuri mai vulnerabile, oameni mai ... care ar avea nevoie de ceva sprijin?”

Există grupuri de oameni care i-am prins și în ajutorul social dar din păcate de trei luni de zile n-am mai primit niciun ban. Mai sunt oameni în vârstă, oameni care nu au cine să-i întrețină, nu sunt capabili de muncă ...

Și au vreo sursă de venit?”

N-au. Au sursă de venit ajutorul social sau dacă au vreun copil sau undeva plecat, trimit ei, întrețin ei. Sunt care nu au nici pensie, n-au nici nimic.

Deci, în general, sunt oameni în vârstă, rămași singuri. Am înțeles. Sunt oarecum mai grupați, în anumite zone ale comunei, sau sunt ...?”

Nu, să știți că nu este o zonă mai populată de cei mai bine puși sau ... fiecare unde a moștenit. Așa și-au construit casele, că nu au unde să își cumpere că nu există unde și atunci unde au moștenit de la părinți acolo și-au construit, cam dispersat peste tot.” (reprezentant autoritate publică locală)

„Sunt multe persoane cu handicap aici în comună?”

Păi avem, cu gradul I, avem 17, cu gradul II avem vreo 23 și cu gradul III vreo 10, cam așa sunt. Aproximativ, că nu știu ... de la o zi la alta se modifică certificatele și toate astea.

E vorba de handicap fizic sau mental?”

Și fizic și mental și psihic și toate ... deci nu e neapărat o linie care să zicem că nu mai poate să ... nu, sunt mai multe. Accidente de muncă și atâtea și atâtea care se întâmplă deci nu neapărat de la naștere sau, știu eu, din copilărie să fi dobândit. Și după un accident de muncă și după atâtea și atâtea. Și nu cred că este comunitate

fără persoane din astea cu handicap. Eu fiind localnic de aici, din Botiza, când am venit aici am crezut că nu o să am cu ce să lucrez, că nu o să am cu cine să lucrez, deci am crezut că toată lumea o să ... și nu a fost așa. Chiar am rămas așa, un pic uimit și surprins că sunt atâtea persoane cu nevoi speciale și cu probleme.” (reprezentant autoritate publică locală)

O problemă ce tinde să aibă caracter social în comună o constituie consumul excesiv de alcool și problemele ce rezultă de aici: violențe domestice, neglijarea copiilor, neintegrarea pe piața muncii. Autoritățile au încercat să dezvolte un centru de servicii pentru persoanele dependente de alcool și cele afectate de violența domestică. Inițiativa nu a avut succes deoarece presiunea socială de a nu recunoaște și de a nu discuta public despre astfel de probleme a fost prea mare. Oamenii s-au temut de oprobiul public și nu au venit la centrul de Îngrijire.

„Mai avem un proiect, în colaborare cu FRDS-ul, pentru un Centru de Îngrijire și Ocrotire a Persoanelor Dependente de Alcool și Violență în Familie, la etajul doi și ăla nu a funcționat pentru că ... deci s-a terminat, am finalizat proiectul, am îmbunătățit spațiul, am tot, n-am avut beneficiari pentru că, fiind la țară, lumea se cunoaște și așa mai departe ...

N-au vrut să ...

Le-a fost cam ... rușine să vină. Dar în schimb ... deci n-am ... a fost foarte fain aici.

Este consumul de alcool o problemă, aici în comunitate?

Da, avem. Deci cele mai multe cazuri pe care le-am cunoscut eu, deci le cunosc, cunosc toată comuna, e cam cauza alcoolului.

În rândul bărbaților sau și al femeilor?

Paralelă. Deci nu e diferență între feminin și masculin dacă se consumă ... chiar din contră, am observat, de multe ori, că unde femeia nu consumă și încearcă să îl îndrepte pe bărbat, se oprește, ea din contră, îl ajută să consume și acolo deja familia a ajuns la ...” (reprezentant autoritate publică locală)

Strategia locală de dezvoltare

Comuna are o strategie de dezvoltare pentru perioada 2008–2013, în care sunt fixate 4 direcții prioritare de urmat: dezvoltarea infrastructurii de bază; protecția mediului; întărirea coeziunii sociale și reducerea sărăciei; regenerarea rurală.

Strategia conține și schițe ale unor proiecte concrete, 30 la număr. Problemele care sunt considerate în prezent o prioritate sunt menționate în această strategie, mai ales că prioritizarea acestora în strategie a avut în vedere și opiniile locuitorilor care au fost chestionați în legătură cu aceste probleme.

„Care ar fi principalele probleme ale localității, dacă ar fi să le sintetizați? Cele mai arzătoare.

V-am zis, cea mai arzătoare mi-ar fi canalizarea trasă, să pun la punct pentru că este zonă turistică și ar putea după aceea să vină și infrastructura, ulițele. Restul ne-am descurca așa, ne-am putea noi descurca pe plan local, fără prea mult sprijin, dacă aș putea pune aceste lucruri la punct. Aș putea să intru și să ... și am cum să fac lobby și aș putea face și în afară și aș aduce mai mult turism dar, pentru mine, spaima de câte ori vine un neamț sau ceva și îmi arată drumul eu nu pot să stau să-i explic că e drum județean și ... fiecare om, și dacă îi explic cu asta nu îl încălzește nimica.

Sunt aceste probleme prinse în strategia locală de dezvoltare?

Sigur. Sigur, avem și strategii și prinse toate problemele până în 2013 care ar fi prioritățile.” (reprezentant autoritate publică locală)

Reducerea sărăciei este considerată în strategie prin crearea de oportunități pentru activități economice generatoare de locuri de muncă. Problema bătrânilor rămași singuri este menționată specific, unul din proiecte propunându-și să creeze un azil de bătrâni. De altfel reprezentantul primăriei responsabil cu accesarea fondurilor guvernamentale și europene menționează că proiectul a fost deja depus pe un program operațional.

Relațiile dintre primărie și ceilalți actori sociali

După cum a fost menționat mai sus, la nivel local, rețeaua de actori sociali este foarte limitată și se concentrează în jurul primăriei. Organizația neguvernamentală care a implementat proiecte sociale și asociația agricolă a proprietarilor de terenuri au în componență oameni ai primăriei. Proprietarii de pensiuni nu sunt organizați în niciun fel pentru a-și promova interesele la nivel local, iar ceilalți actori economici sunt foarte puțini.

„Ce instituții se implică mai mult aici în comună?

În afară de primărie, nu, școala își vede de problemele ei că are și ea, biserica nu, se implică în felul ei să atragă tineretul la biserică, alte organizații nu sunt. [...]

Există o asociație OVR? Mai funcționează?

Nu știm... Când o început cu agroturismul cu francezii atunci mergea și OVR-ul, ei lucrau cu străini, aduceau turiști, aveau un birou de informare, mai trimiteau turiști la pensiuni.” (întreprinzători – pensiune și apicultură)

„Din partea celor care au pensiuni a venit vreun ajutor către primărie, vreo inițiativă?

N-au, din păcate. Asta le lipsește și am încercat să-i adun o dată și să le spun că ei așteaptă totul de la Primărie. Deci sunt formați, sau sunt, cum am zis și înainte, deformați, înclina românul să facă Primăria. Dacă au o bucată de șant să facă primăria, dacă ... trebuie să facă Primăria, dacă ... Ei nu mai știu, ca și în străinătate, voluntariat deloc.” (reprezentant autoritate publică locală)

În ceea ce privește relațiile dintre autoritățile locale și cele județene, acestea par a fi destul de tensionate din cauza amestecului politicului în actul de administrare. Primarul actual, o femeie membră a Partidului Social Democrat, se află, după cum menționează, de 9 ani în opoziție față de conducerea județului, iar acest lucru face ca Botiza să nu se afle pe agenda priorităților Consiliului Județean.

„Care ar fi obstacolele care vă împiedică să vă puneți toate aceste proiecte în aplicare, principalele obstacole?”

Cred că toată lumea spune asta, amestecul politicului în politica administrativă. Ar fi ok dacă noi am face numai politica cetățeanului și nu altfel de politică, dacă nu am fi taxați ca și politicieni de către politicieni și dacă ar fi o împărțire echitabilă a surselor și gândindu-se la nevoile cetățenilor și a comunităților și nu pe criterii politice și să nefericească o comunitate întreaga pentru că unul face de ... primar sau ...

Ați spus mai înainte că nu ați prea avut susținerea Consiliului Județean. Care ar fi, în general, relația cu Consiliul Județean?”

Deci eu am o relație groaznică pentru că nu sunt un om care să se comporte neștiu-cum să ... tot îmi atrag oprobriul și președintele tot timpul spune că e președintele tuturor maramureșenilor și chiar am făcut un apel: “dacă sunteți președintele tuturor maramureșenilor, începeți cu drumurile din Botiza ca să dați dovadă că chiar așa este”. În general n-am nici ... numai că strig în zadar așa și ... câteodată ... Vreau să vă spun că aici, la Botiza, și nu numai la Botiza, și în localități, sunt date de fapt ... oamenii nu se gândesc nici că sunt alegeri parlamentare, că sunt ... ei dau voturile primarului. Ei sunt alături de mine, știu să mă sprijine, să mă ajute și ei știu că trebuie să fie alături de primar dacă își aleg primarul, vreau să vă spun că de fiecare dată, deși era 11-9 sau nu știu cât, am fost aleasă din primul tur.” (reprezentant autoritate publică locală)

Experiența accesării fondurilor europene

Experiența accesării fondurilor europene în comună este foarte limitată, atât la nivelul autorităților, cât și la nivelul micilor întreprinzători. Primăria a implementat până în acest moment proiecte cu fonduri guvernamentale și se află în curs de accesare a fondurilor europene, prin măsura 322 și prin programe operaționale. Fondurile guvernamentale au fost accesate pentru lucrări de îndiguire și de regularizare a cursului apei, pentru renovarea primăriei, a școlii și a căminului cultural. Conform Ordonanței 7/2006, primăria a depus o cerere de finanțare pentru demararea lucrărilor la sistemul de canalizare, dar accesarea s-a dovedit a fi extrem de anevoioasă, până în prezent primind doar 15% din fondurile aprobate.

„Și de primit, pe ce ați primit fonduri?”

Nu prea am primit.

Pe fonduri europene au venit ...

Pe fonduri guvernamentale am primit astea pentru îndiguire și regularizarea apelor, pe o perioadă de 3 ani, 150 de miliarde este valoarea totală a lucrărilor până când sunt gata și, tot așa, atât am avut pentru întreținere și reparații pentru școli și căminul cultural ...” (reprezentant autoritate publică locală)

Primăria a atras fonduri necesare unor investiții în comună prin intermediul unor autorități locale franceze dintr-o localitate cu care comuna este înfrățită. Relațiile stabilite prin înfrățiri cu alte localități din Occident pare să le fi adus nu numai o altă viziune și idei pentru dezvoltarea locală, dar și fonduri necesare în anumite momente.

„A fost o comunitate foarte bună, văzând că vreau să fac și că așa, efectiv ne-a ajutat și a zis “cu ce te pot ajuta? dar vezi să-mi pregătești un tânăr, să fie și la noi, când va fi, să am un tânăr pregătit pentru accesare de fonduri și așa și la voi ...” L-au plătit ei doi ani de zile, vădit comunitatea franceză, salariul, l-au dus la ei la cursuri, a venit aici la noi, a văzut necesitățile noastre, bineînțeles după ce am intrat în Uniunea Europeană a fost și mai ... altele am priceput și noi ... și mi-a mai plătit un ... văzând la ei protecția socială, cum sunt bătrânii, cum sunt copiii, pentru mine a fost așa un șoc că la unul din Centre, probabil că mi-au dat așa lacrimile și au zis “dar de ce ești tristă?” și am zis că și noi atâția copii săraci avem pe care nu îi bagă nimeni în seamă și la ei era o infirmieră la doi-trei copii și niște condiții extraordinare. Și, zic, ce mi-aș dori să-i pot ajuta și eu, fiind învățătoare de meserie, normal că am lucrat cu copiii o viață și am așa, ceva pentru copii, am afinități. [...] Și apoi așa am înființat eu ... a fost un bloc de locuințe dărâmat, aveau toate satele de pe la IGO, date așa la primari și erau numai ruinele unde a fost bloc și ... alții le-au șters de pe fața pământului, alții ... și m-am gândit să fac un proiect și am făcut un proiect și l-am întregit, i-am pus acoperiș și l-am pus la punct, l-am amenajat așa cum trebuie și am făcut un Centru Social Multifuncțional de Zi și acum arată ca și Centrele lor că toate condițiile le am. Ei, dar după 6 luni și-au luat mâna de pe noi, s-a terminat proiectul și au rămas fără salariu oamenii salariați și tot ei mi-au aprobat un asistent social și i-au dat salariu, tot așa doi ani ...” (reprezentant autoritate publică locală)

Fiind o comunitate fostă minieră afectată de disponibilizări, comuna a reușit cu ajutorul Fundației Române pentru Copii, Comunitate și Familie să acceseze fonduri gestionate de Fondul Român de Dezvoltare Socială, prin care a fost creat un centru social multifuncțional. După încheierea finanțării, o parte din cheltuieli au fost preluate de Inspectoratul Școlar Județean și de partenerii din Franța, prin intermediul primăriei.

Dintre micii investitori, doar asociația agricolă a reușit să primească subvenții europene, respectiv plăți de agromediu, prin măsura 214. Deși agroturismul este foarte dezvoltat, nu s-au accesat fonduri europene pentru pensiuni agroturistice. Apicultorii au încercat să acceseze fonduri pentru susținerea fermelor de subzistență prin măsura 141, iar în domeniul creșterii animalelor, un tânăr din comună a încercat să acceseze fonduri în cadrul măsurii 112 – instalarea tinerilor fermieri.

Primăria a început să depună eforturi pentru accesarea fondurilor europene în ultimii 2 ani. Motivul principal a fost lipsa informațiilor despre sursele existente și condițiile de eligibilitate. Primarul apreciază că motivul a ținut de resursele umane existente la nivelul primăriei, respectiv de activitatea persoanei responsabilă de găsirea surselor de finanțare. Lipsa de interes și proasta înțelegere a condițiilor de eligibilitate a făcut ca primăria să piardă oportunități importante pentru accesarea fondurilor.

„Din păcate am avut o fată ... am dat și acolo greș că a venit comisia din Franța și a făcut un fel de interviu, cum se făcea la ei și s-au prezentat mai mulți tineri. Și una din fete era tânără, tânără, căsătorită, cu studii superioare și vorbea mai bine franceza. Și și-a pregătit un discurs în franceză, mama soarelui. Bine, și eu o știam pe fată că e bună, francezii au înclinat spre ea, bineînțeles că mie mi-a fost jenă să zic nu, nu ea că nu știu cum, că pun baza ... că zice că noi totdeauna influențăm și i-am lăsat să aleagă. Ori, fata după ce-a venit, a crezut că e grozavă, că e bună, că nu mai trebuie să știe nimic, am trimis-o și la ei, a stat o lună la cursurile lor și așa, dar orice o întreba când veneau ei în vizită, „dar România așa, pe ce măsuri puteți accesa fonduri, dar pe ce axă, pe ce ...” „a, nu, nu intrăm acum” „dar de ce?” „că nu poate, noi nu putem ...”, dar ea nici nu știa ce are ... Și a venit la un moment dat Olivier, îmi transmite, zice: „Ioana, dar fata ta zice că voi nimic nu puteți” „dar cum să nu putem, da câte axele astea și noi ne încadram, cum să nu e încadrăm, de ce?” și le-a dat ei seama, că deodată am fost, am preluat-o eu și la un moment dat le-am făcut o analiză împreună cu ei, dar între ei și le-am arătat cum stau problemele, că făceam ... scriam proiect, bine, le-am pus eu să scrie tehnic proiect, dar să aduni datele și să faci și să vezi ce oportunități are localitatea, faci [...]. Că la un moment dat, vorba lor „prietenul e prieten dar tu trebuie să îți cauți un om, dacă tot ... să lucreze”. Și am înlocuit-o cu altă fată, i-am spus nu poți, nu corespunzi ... ei, i-au spus și ei, fără niciun fel de jenă, poate nu-i loc, altundeva te potrivești mai bine, aici nu. Și acum am o fată care lucrează foarte bine. Chiar se interesează, merge dacă e vorba până în București, până nu-știi-unde, dă telefoane, întreabă, nu stă să-i spun „fă asta, fă asta, vezi ce e nou, vezi ce putem face, vezi unde putem intra...” (reprezentant autoritate publică locală)

O piedică în accesarea fondurilor o constituie partea de co-finanțare. În condițiile unui buget local foarte mic și a lipsei de parteneri locali cu putere financiară, unele din liniile de finanțare au rămas inaccesibile. Deși Consiliul Județean alocă fonduri primăriilor pentru co-finanțări, Botiza nu s-a numărat printre acestea, singura explicație a primarului pentru această situație fiind culoarea politică a celor de la județ.

*„La nivel de județ vă pot sprijini la partea asta de cofinanțare?
Sigur, vin bani prin Consiliul Județean numai pentru cofinanțare, în toate județele țării. Și când se împart banii ăia, dacă atunci ar zice: „ce proiecte ai tu și cât ai cofinanțarea? tu cât ai? tu cât ai? și hai să dăm la fiecare frățeste”. Măcar un proiect*

să și-l poată derula. Și nu da la un primar, că e al meu, îi dau la 10 proiecte și la celălalt nu i-am dat deloc. Vi se pare normal așa?

Au dat până acum cofinanțări?

Da, au dat cofinanțări cu duimul și de bani grei.

Dar la dumneavoastră mai puțin sau ...?

Mai deloc.

Deloc? Nu v-au dat deloc?

Nu. Și aveam primari cu care suntem prieteni, că noi suntem primari prieteni și îmi spunea la un moment dat, înainte de decembrie, zice: „eu am primit atâția bani dar nu pot, înainte chiar de a se închide anul financiar, nu pot cheltui legal și mi-e frică. Dacă se schimbă guvernarea și vin și mă iau aștia?”. Deci tu i-ai cheltui și ilegal dacă ai știi că nu se schimbă? N-ar conta că e ilegal, numai dacă s-a schimbat.” (reprezentant autoritate publică locală)

Primăria se învârte într-un cerc vicios din care nu poate ieși decât cu ajutorul autorităților de la nivel județean: bugetul local este mic, deci au nevoie de fonduri europene pentru investiții, având un buget mic, nu pot asigura co-finanțarea implementării unor proiecte cu fonduri europene. Deși acum se informează permanent asupra oportunităților și și-a stabilit o serie de priorități la nivel local, în mod practic decizia de a accesa anumite fonduri se face luând în calcul criteriile financiare: pot acoperi co-finanțarea?

„Ce v-a determinat să accesați aceste fonduri?

Păi veniturile pe plan local foarte mici, nu am avut cum să facem anumite investiții care presupuneau foarte mari sume de bani și de care nici Guvernul nu lua nicio măsură ca să ne poată ajuta.

Cum ați aflat despre aceste oportunități de finanțare?

Prin mass-media, și de la firme de consultanță. Televizor, internet. Am accesat. Păi avem acum, știm direct site-ul cu finanțare.

Cel cu finanțare europeană?

Fonduri structurale.” (reprezentant autoritate publică locală)

„Cum ați defini prioritățile? În funcție de ce fonduri, de tipuri de fonduri apăreau sau ați încercat dumneavoastră să căutați, pentru o anumită lucrare, o sursă de finanțare?

Eu am încercat să caut după prioritățile noastre, dar văzând că n-avem acces așa, am căutat și unde vedeam că se poate și oricum necesitățile sunt enorme într-o comunitate și aveai oricum, de la orice finanțare, aveai nevoie și neavând ceea ce mi-am dorit, am luat și ce am putut, nu numai ce mi-am dorit.

În proiectele pe care le-ați depus până acum cum ați rezolvat problema asta, a cofinanțării?

Păi numai ce am putut, așa, prin formula aia ce am primit la Primărie și dacă am pus unde erau proiectele mai ... că și asta m-ați întrebat mai înainte, acum îmi aduc aminte, cum prioritizăm. Prioritizăm și unde nu e cofinanțarea, numai 2%

sau 5% că acolo te mai poți mișca și unde e 10-15 rămâi iar de căruța.” (reprezentant autoritate publică locală)

După ce rezolvă problema co-finanțării, singura barieră pe care o percep reprezentanții primăriei o reprezintă obținerea tuturor avizelor în timp. Chiar dacă documentația pare greoaie, au învățat o dată cu scrierea primelor cereri, de la firmele de consultanță la care au apelat.

„Păi prima dată nu am prea știut să completăm o cerere de finanțare, să ... cele mai multe probleme au fost legate de obținerea avizelor. Alte probleme: documentație făcută, și foarte multe avize.

Care au fost principalele bariere în accesarea acestor fonduri?

Obținerea avizelor. A durat foarte mult și a necesitat o muncă iarăși dublă, documentația și ...” (reprezentant autoritate publică locală)

Primăria constituie în comună și o potențială sursă de informare. Locuitorii interesați de astfel de oportunități vin să caute informații mai detaliate. Din păcate, singurul rol pe care-l poate îndeplini în acest moment primăria este acela de redirectionare către instituțiile responsabile pentru implementarea programelor de finanțare.

„Vin oameni din comună să vă întrebe care ar fi disponibile, de exemplu pentru turism, sau pentru agricultură?

Da, au fost și anul trecut pe măsura cu tinerii fermieri dar din păcate, or trebuia să ai foarte multe animale sau foarte mult pământ, ceea ce aici nu se încadrează fiind o zonă mai muntoasă, de-a lungul apei. Și posibilitatea de a face, de a cultiva legume pe suprafețe imense.

În general cam ce fel de informații vin să solicite?

Legate de agricultură.

Și îi puteți ghida, le puteți da cereri de finanțare?

Cereri de finanțare nu le putem da

Nu, ca modele

Ca modele da, dar nu știe un om de rând să completeze o cerere de finanțare. Degeaba vin și-i dai la badea Ion că ... Îi ghidăm către unde s-ar putea să le dea mai multe informații. De exemplu, la Baia Mare, la direcția agricolă sau a fost o măsură cu oamenii care au avut să primească subvenții cu miere de albine și au fost depuse în jur de 5 proiecte la nivelul comunității

Și au primit?

Ca și măsura 322, încă sunt în așteptare, verificare de documentație.” (reprezentant autoritate publică locală)

La nivelul micilor întreprinzători, problema accesului la informație în timp util este cheia procesului de accesare. Cu excepția asociației agricultorilor, care avea în componență persoane ce lucrează în cadrul primăriei, întreprinzătorii nu caută activ informații despre surse de finanțare.

Informațiile despre oportunități le parvin prin intermediul rețelelor sociale din care fac parte (vecini, cunoștințe, prieteni).

În plus, majoritatea încearcă să acceseze fonduri care nu presupun co-finanțare, mai ales subvenții. Interesul pentru fonduri mici, fără co-finanțare, pentru agricultură de subzistență este explicat prin lipsa de încredere în șansele de dezvoltare a unei afaceri în comună, prin lipsa unei viziuni asupra modului în care ar putea funcționa o afacere de mai mari dimensiuni și așteptări prea mari față de autorități în acest proces de accesare a fondurilor (percepția că autoritățile trebuie să vină să le spună ce să facă încă persistă în rândul întreprinzătorilor).

„Exista un băiat care și-a cumpărat acuma și și-a înscris oi... atâta întâmpină niște greutăți; ca să primească fonduri, trebuie să se înscrie în asociația oierilor, să plătească cotizații și multe dări și până la urmă nici nu a primit nimic... La noi în comună sunt oameni care știu să se ocupe de animale, de terenuri și eu văd viitorul dacă se va încerca să se facă ceva, dacă omul va primi subvenție pentru pământ, pentru ținut animale atuncea se merită... să am unde să dau carnea, laptele, brânza; păi acuma să crești un vițel până la vârsta de 6-8 săptămâni și să-l dai cu 7-8 milioane.” (reprezentant asociație agricolă)

Lipsa unor informații corecte conduce la aplicarea pe linii de finanțare necorespunzătoare și ulterior la o lipsă de încredere în întregul proces de accesare. Exemplul unui apicultor care a încercat să acceseze fonduri europene este relevant. Având un număr mare de familii, nu se încadra în măsura 141 de finanțare a fermelor de subzistență, ci în măsura 121, de modernizare a exploatațiilor agricole. Din informațiile pe care a reușit să le afle despre cele două măsuri reieșea că nu se putea încadra în măsura 141 deoarece avea prea multe familii de albine, iar pentru măsura 121 nu putea aplica deoarece nu avea studii medii. Acesta a încercat să găsească soluții pentru a accesa la oricare dintre măsuri: să obțină certificate de producător retroactive pe numele său și al fiicei sale sau să obțină o adeverință de liceu pentru fiica sa, care finalizase doar 10 clase. În ambele demersuri a dat greș, fapt care a condus la o atitudine negativă față de autorități și fonduri, iar situația acestuia a devenit un model de nereușită citat și de alți întreprinzători ai comunei.

„Eu de fapt am foarte multe familii. Nici nu mă încadram, că trebuie să ai un număr mic de familii, cam 25 de familii în sus pentru subzistență...”

Dar pentru cei cu mai multe familii nu erau fonduri?

Ba da, măsura 112, până la 30 mii Euro, dar nu ne încadram, că trebuie să ai studii, minim liceul. Am mers să trec fata la liceu dar o fost prea târziu și n-am mai putut-o înscrie. Pentru programul de subzistență primeai 1500 Euro pe an ca să te dezvolți, trebuia să te înmulțești, de la 20 trebuia să ajungi la 80 în 3 ani de zile... eu m-aș încadra până la vârsta de 62 de ani și aș înscrie și fata. [...]

Cei din Șieu au reușit, au știut cum să facă și au făcut din noiembrie 2007 și au pus vizele pe trei luni pe dosul certificatului, de producător și o fost bun... eu am mers la inginer să-mi schimbe certificatul să îl anuleze și să îmi facă din acel an, că nu pot intra cu dosar și el nu mi-o făcut. Și am rămas fără certificat corespunzător,

că îmi trebuia cu un an înainte. La ăștia trebuie dat bani, care are un miel, o vacă [...]

La noi în țară nu știu cum, că nu ajută pe cine trebuie, că ar porni oamenii, nu ajută pe cel ce vrea să facă... și cu banii europeni îi lasă să se ducă înapoi, cred că de ură, nu vor să trăim, nu știu care este treaba. Păi banii atâția ține-i, vrei să faci așa păi ia banii și dacă nu faci îți iau dublu înapoi. De ce trebuie atâta hârtie, de ce trebuie să-i dau 3 milioane ca să fac proiectul acela... vai de mine, că e atâta de mare, că eu știu cum se face, da” nu vreau, nu vreau...” (apicultor)

Pentru pensiunile agro-turistice, fondurile europene sunt de asemenea o necunoscută. Acest lucru se întâmplă deoarece, pe de-o parte apelează la rețele informale pentru informare, iar pe de altă parte le-au fost accesibile alte resurse financiare: banii trimiși de migranți sau împrumuturi de la cunoștințe. De asemenea, un alt sprijin financiar a venit de la parteneri străini (francezi, germani) care au investit în dezvoltarea acestor pensiuni. În aceste condiții, fondurile europene unde „trebuia să pui toți banii la început” sau să apelezi la bănci și unde trebuia să completezi documentații stufoase au devenit mai puțin interesante.

„Când am început era 2005. Partea de fundație. Și am zis atunci dacă ... era și flux atunci, mergea și turismul și zic să demarăm un pic mai repede, ori să prinzi ceva fonduri ori ... Am întrebat pe cineva, o mers foarte greu. Zice prima, trebuie să depui banii înainte. Eu de unde să depun că deja eram apucată de construcții, de unde să depun. Ne-am chinuit așa. Cu împrumuturi.

Deci nu o fost ceva sigur. Uite, în juma' de an, într-un an depui proiectul și ...

La cine ați fost să întrebați?

O venit cineva de la București. Cineva de la București, tot printr-o cunoștință, o venit, o văzut, v-am zis, era proiect, era numai fundația când am discutat cu el. Nu o fost ceva concret să te legi, să fii sigur: domle' dau ... A zis poate durează juma' de an, poate durează un an ...

Ați mai mers să întrebați și în alte părți?

Nu.” (întreprinzători – pensiune și apicultură)

O altă barieră în accesarea fondurilor o reprezintă dificultățile presupuse de asocierea formală a proprietarilor de terenuri agricole. Lipsa de încredere în formele asociative, dar și numărul mare de proprietari ce trebuie convingși să ia decizii constituie bariere reale în accesarea unor astfel de fonduri. Exemplul asociației agricole ne arată cât de importantă este informarea și necesitatea unui proces de comunicare mai eficient, de la nivel central către local și către oameni cu un nivel educațional mai scăzut.

„Am aflat de pe internet, fiind zonă defavorizată avem 76% din partea Uniunii Europene, iar noi ca contribuabili doar 25%. Dar ne încurcă legea asta să transformăm în persoană juridică deoarece este atât de multă populație, practic toată comuna este în asociere (mai puțin 6-7 familii) 620 de gospodării din 890 existente

în comun. Diferența este formată din cei care nu sunt înscrși în registrul agricol, deoarece au prea puțin teren.

Cum vedeți în continuare desfășurarea lucrurilor, după ce vă transformați în personalitate juridică?

Ne gândim cum să facem în continuare, și la o firmă, pentru că vor fi fonduri de la UE care să ne permită să plătim și o firmă, că sunt acolo prevăzute fonduri care spun că atâta la sută sunt pentru scrierea de proiecte, dar vom cere și ajutorul de la Direcția agricolă, și Primărie pentru consultanță, pentru elaborarea și scrierea.... Ce e mai rău e că nu vin ei să ne pistoneze, să vină cu niște detalii... că, de exemplu, eu am citit, noi am citit, care suntem citiți, dar un om de rând nu stă el să citească pe Internet, așa că trebuie să vină să încurajeze omul; noi când am început am avut vociferări, fiind trecutul comunist și CAP-uri le-a fost frică că dacă se trece la forma asociativă o să li se treacă locurile și le-am explicat că contractul îl semnează pe 1 an de zile și dacă nu le mai convine anul viitor vă puteți face dosar separat pentru subvenții; am avut persoane care s-au înscris singure și acum au venit la noi, pentru că la noi s-au accesat mai multe fonduri, s-au luat mai mulți bani.” (reprezentant asociație agricolă)

În ceea ce privește organizația ne-guvernamentală, aceasta fiind creată în principal pentru a putea aplica la diverse fonduri, nu are o gamă variată de surse de finanțare. Astfel, după accesarea fondurilor de la FRDS (unde contribuția proprie a fost sprijinită de fundația parteneră – FRCCF – și prin considerarea muncii voluntare drept contribuție în proiect) organizația nu a mai reușit să obțină alte proiecte, din cauza lipsei fondurilor proprii. Și în prezent caută oportunități de finanțare, criteriul principal de selecție fiind nivelul co-finanțării.

„De obicei unde căutați astfel de informații?

De obicei căutăm informații ... deci avem persoane care ne ajută, de la Protecția Copilului, de la anumite asociații pe care le cunoaștem și mai întrebăm, că ele lucrează cu proiecte și din astea și întrebam, mai ... și știu și ei. Ne mai spun: “uite, puteți să ...”; dar nu am avut, efectiv nu am avut. Tot timpul ni s-a dat “dacă vrei să faci asta trebuie să aveți aia, aia, aia ...” deci nu făceam ...

Ce anume vă lipsea în mod obișnuit?

În mod obișnuit, de cele mai multe ori deci partea de finanțe.

Cofinanțarea?

Da. Deci era, de cele mai multe ori ... când am făcut proiectul ăsta ni s-a cerut 10%, dar l-am putut valorifica și în munca pe care am depus-o noi. Când am făcut proiectul de la etajul doi, unde e Centrul pentru femei și copii abuzați în familie și astea, ni s-a cerut extras de cont. Nu i-a mai interesat muncă și așa, au zis “nu, ăla e voluntariat, aduceți extras de cont, exact câți bani aveți în cont. 10% din valoarea proiectului și atunci putem să vă dăm”. Și plus că am plătit și TVA, TVA tot de noi a fost plătit.” (reprezentant ONG)

Perspectivă de viitor

La nivelul primăriei există un interes foarte mare pentru fondurile europene care vor fi disponibile în continuare, pentru a investi în infrastructură și servicii sociale. Singura condiție pentru a aplica va fi ca primăria să găsească resursele necesare pentru a asigura co-finanțarea.

„Care ar fi intențiile față de accesarea fondurilor?”

Păi accesarea fondurilor. V-am zis că avem un număr foarte mare de proiecte pentru care deja au fost elaborate studiul de fezabilitate, devizele. Vedeți că deocamdată sunt deschise foarte puține măsuri de accesare, de linii de finanțare. Suntem în așteptare.” (reprezentant autoritate publică locală)

Aceeași atitudine de așteptare a unor oportunități se regăsește și în rândul întreprinzătorilor din domeniul agriculturii. Pentru întreprinzătorii individuali, interesul cel mai mare îl prezintă subvențiile sau fondurile unde nu trebuie să asigure co-finanțare. Asociația agricolă vede un potențial ridicat în agricultura ecologică și în crearea unor mici ferme, dar se vede încă departe de momentul în care va putea accesa astfel de fonduri.

„Gospodăriile de aici au tot ce le trebuie, cresc animale, păsări, totul natural, ecologic; terenul se cultivă fără adaosuri chimice doar cu îngrășământ natural animalele doar cu cartof, porumb și sfeclă furajeră. Când nu sunt bani este dureros, dar când sunt bani și nu se face nimic ceva miroase rău și nu știu care este problema noi ne plătim rata la Uniunea Europeană și de ce nu zic ia mă, ia-ți cât îți trebuie ca să faci treaba asta, nu înțeleg ce fac oamenii ăștia acolo. [...] Am discutat și cu reprezentanții de la APIA, de la Ocna Șugatag, de care aparținem și sunt proiecte de care putem să beneficiem, să obținem fonduri pentru mici ferme, de ex. creșcătorie de animale, de oi să cumpărăm tancuri de răcire pentru lapte de capră, pentru că la noi, fiind zona de munte defavorizată se cresc multe capre... noi avem posibilitatea de a accesa fondurile astea, acum trebuie să demarăm încet încet. Nu putem dintr-o dată mai întâi trebuie să ne constituim în persoana juridică. Apoi o să căutăm o persoană care să se ocupe numai de asta, de accesarea fondurilor.” (reprezentant asociație agricolă)

Sugestii pentru îmbunătățirea accesului la oportunitățile de finanțare

Cea mai menționată sugestie este de a ușura accesul la informație detaliată, completă și într-o formă accesibilă. Cei interesați de aplicarea la astfel de fonduri doresc să cunoască de la început care sunt condițiile ce trebuie îndeplinite și toate actele necesare, astfel încât să nu piardă timp și bani căutând detalii în mai multe locuri.

„Nu trebuie să vină nimeni să facă în locul nostru, doar documentele să fie clare, să fie mai ușor - ai primit desfășurătorul cu ce documente îți trebuie, l-am întocmit, am adus toate documentele, le-am depus; atunci primești hârtia că o să-ți primești banii, nu după ce ajungem acolo cu ceea ce-mi spune, îți mai trebuie aia după ce o duci îți mai trebuie aia, de acolo să o scoateți, să-mi demonstrați nu știu ce, domnule la început trebuia tot atunci omul știe clar, se uită, citește și zice: da, nu mă încadrez, nu mai cheltuiesc banii. Dar după ce a cheltuit banii și a depus dosarul îi spui că nu e eligibil pentru că nu știu ce.” (reprezentant asociație agricolă)

Pentru zonele care sunt mai izolate, o sugestie a fost crearea unor centre de informare locale, unde să fie profesioniști care pot oferi sfaturi concrete și complete.

„Ce ar trebui făcut pentru a ușura accesul la fonduri?”

În primul rând partea de informare; acum te duci întrebă din stânga-dreapta și renunți, că e prea mult. Centrul de informare ar trebui să fie mai aproape, eu am mașină, dar alții iau rata. Există mașini ale unei firme care a licitat anumite trasee. Prin sat lumea se deplasează în principal pe jos sau cu ocazii sau dacă vecinul are mașină.” (întreprinzători – pensiune și apicultură)

În cazul autorităților locale, o primă sugestie este legată de timpul de evaluare foarte lung, fapt ce îngreunează procesul de planificare a activităților la nivel local.

„Vedeți că noi am depus proiectul integrat din iulie și încă nu ne-au dat niciun răspuns. Perioada asta e foarte lungă. Din partea noastră s-au obținut toate avizele, pe care doamna primar trebuie să meargă să le obțină, nu firma de consultanță. V-am zis că durează foarte mult. Am făcut tot posibilul și e din partea lor așteptarea.” (reprezentant autoritate publică locală)

De asemenea, autoritățile locale văd o soluție într-o mai mare implicare a autorităților județene sau regionale, în gestionarea și distribuirea fondurilor la nivel de județ. Astfel, dacă autoritățile județene și-ar stabili niște priorități și ar direcționa fondurile către acestea, ar avea acces la fonduri și comunitățile unde problemele sunt mai grave sau acelea care ar produce efecte pentru o zonă mai mare sau chiar la nivelul întregului județ.

„Știind că vin aici atâția oameni din atâtea țări și că ei merg cu o imagine și cu o impresie despre România, ei nu zic Botiza, “am fost în România, nu? în vacanța”. Vin, New-York-ul de exemplu, am o agenție de turism care vine de două ori pe an cu grupuri enorme. Vin din Germania, vin din Olanda, din Belgia, vin de peste tot, francezii. Și nici nu spun, vara parcă suntem în Franța, mai multă lume vorbește franceză, atâția vin. Și atunci ar trebui să se gândească: stați că, de fapt, dacă noi dezvoltăm aici infrastructura, normal că s-or stabili aici în Botiza la pensiuni, dar de aici, v-am spus, ei merg spre încolo, încolo, încoace, vin, lasă banii, vizitează tot

județul, e altceva. Și adică ei s-ar gândi și la asemenea priorități: este zonă turistică, este zonă vizitată de mai multă lume, ar trebui luată în considerare [...]

Dar la nivel de județ propun: sunt atâtea, să zicem atâția bani pe mediu, la n-știu-ce. Vedem: tu ca primar, ce ai pe mediu? Tu ce ai? Tu ce ai? Care e mai important? Hai să te ajutăm. La cofinanțare de asemenea. Eu degeaba sunt o comunitate cu 100 de proiecte scrise și bune toate dacă eu nu am posibilitatea de a cofinanța proiectele și ei nu îmi dau. Și atunci rămân așa și mă uit la alții care au putere economică mai mare, că spre deosebire de Recea, dau un exemplu, de Baia Mare, ei aproape sunt legați de Baia Mare. Păi Recea are terenuri și a vândut într-un singur an sau au concesionat în valoare de vreo 80 de miliarde de lei. E normal că are cu ce să își cofinanțeze niște proiecte, dar eu de unde să dau? Că nu am niciun ban. Și dacă nu îmi dă? Nu că sunt primar prost sau nu vreau, sau indolent sau așa. Dar nu pot să mă duc mai încolo. Și va rămâne discrepanța asta dintre zone și dintre regiuni foarte mare.” (reprezentant autoritate publică locală)

Concluzii

Comuna are o infrastructură medie dezvoltându-și facilitățile minime pentru practicarea agroturismului: rețele electrice, alimentare cu apă, rețele de comunicații, iluminat public. Totuși, starea deplorabilă a drumurilor constituie un factor negativ pentru turism și are și un rol de izolare a comunității, de scădere a interesului unor potențiali investitori sau parteneri de afaceri.

Populația care trăiește efectiv în comunitate este îmbătrânită, majoritatea celor care sunt apti de muncă alegând să plece la muncă în străinătate sau în alte zone ale țării. O problemă ce va afecta pe termen lung populația comunei este faptul că mulți tineri tind să nu se mai întoarcă în comună, neavând încredere că ar putea avea un trai decent acolo.

Cele mai multe dintre gospodăriile au venituri constante din pensiile foștilor mineri disponibilizați și, de asemenea, primesc bani de la migranți. Chiar dacă aceste resurse financiare nu sunt foarte mari, determină totuși o inerție în dezvoltarea de noi activități economice în comună.

Cea mai importantă sursă de venituri este agroturismul, mai ales că Botiza este o destinație cunoscută în țară și străinătate. Din păcate, valoarea turistică a zonei scade odată cu dispariția caselor tradiționale și înlocuirea stilului de viață tradițional cu unul modern. Acest fenomen este conștientizat doar la nivelul primăriei și mai puțin la nivelul proprietarilor de pensiuni sau locuitorilor comunei.

Există o lipsă de viziune la toate nivelurile, privind viitorul economic și așteptări mari față de autorități. Se așteaptă soluții concrete din partea unor foruri superioare, care să le spună ce au de făcut. Dorința și puterea de muncă există, lipsesc doar inițiativele și cunoștințele.

Potențialul economic al zonei este prea puțin exploatat. Deși există toate condițiile naturale pentru practicarea agriculturii ecologice, fără eforturi suplimentare pentru schimbarea metodelor de a face agricultura, ideea de a dezvolta o astfel de agricultură ecologică și de a solicita fonduri este doar într-un stadiu emergent. Statutul de zonă defavorizată ca urmare a disponibi-

lizărilor din sectorul minier și cel forestier nu a fost exploatat în atragerea de noi investiții sau de fonduri externe.

Și autoritățile locale au manifestat o anumită pasivitate față de accesarea fondurilor europene, mai ales că aveau acces la fonduri externe, venite din relațiile de înfrățire cu localități din vestul Europei, fără impedimentele birocrăției specifice.

Se poate spune că, la toate nivelurile, accesarea fondurilor europene este la început de drum, având în vedere că până acum au avut alte mecanisme de dezvoltare. Interesul există, dar este nevoie de exemple de succes, de informații detaliate și corecte și sprijin pentru pregătirea și dezvoltarea unor antreprenori locali.

Brusturi

Melinda Dincă

Comuna Brusturi, județul Bihor este compusă din satele: Brusturi, Păulești, Picleu, Țigănești, Cuișd, Orvișele și cătunele: Varasău și Loranta. Localitățile aparținătoare comunei sunt dispuse de-a lungul unei șosele de 15 km, care leagă drumul județean 767 înspre Marghita de drumul european E60 Oradea-Cluj. Comunitățile satești de mici dimensiuni care formează comuna sunt amplasate de o parte și de alta a drumului, una în continuarea celeilalte sau „cap în cap”, cum spun sătenii, fără să existe o demarcație clară între ele. Ici-colo, unele mai sunt semnalizate prin indicatoare rutiere, cum este Picleu sau Cuișdul. Accesul către câteva dintre cătune deviază de la drumul principal, la cea mai mare distanță aflându-se cătunul Loranta, la 5km.

Ca situare geografică, comuna Brusturi se găsește într-o regiune deluroasă, la poalele munților Plopișului, la 35km NE de municipiul Oradea, la 12 km de drumul european E60 care leagă Oradea de Cluj Napoca, la nord de comuna Derna și la sud de comuna Tileagd.

Comuna Brusturi găzduiește 4250 de locuitori și 2200 de gospodării.

Drumul care traversează comuna și toate drumurile principale din interiorul satelor aparținătoare comunei sunt asfaltate. În prezent se desfășoară ample lucrări de reabilitare pe drumul principal al comunei, în special la intrarea în comună dinspre Uileac, din direcția drumului european Oradea-Cluj și până aproape de centrul satului Picleu. Drumurile secundare sunt pietruite și compactate și se găsesc în stare foarte bună în toate satele comunei. Toate drumurile sunt prevăzute cu șanțuri de scurgere a apei pluviale, deși comuna nu beneficiază de sistem centralizat de canalizare.

În ultimii doi ani s-au asfaltat 9 km de drum comunal și sătesc în localitate, după cum ne relatează reprezentanții autorităților locale.

Sătenii consideră că repararea, pietruirea tuturor căilor de acces și asfaltarea drumurilor principale din sate este cea mai mare realizare la nivel local a autorităților din ultimii ani.

„(drumuri pietruite, asfaltate?): da, toate. (reprezentant autoritate publică locală); (drumul principal este asfaltat?): da. (reprezentant autoritate publică locală); (și în cătune?): pietruite. (reprezentant autoritate publică locală); (în interiorul satelor?): asfaltate, majoritatea. În ultimul timp, s-au asfaltat. Cam 1,5 km, plus 3,5km, plus 2km (Cuișd), plus 2 km. Aceștia s-au făcut în decurs de doi ani.” (reprezentant autoritate publică locală)

„(cum descrieți comuna ca infrastructură? are drumuri bune, este acces peste tot, la orice casă?): da, numai că acum, din cauza autostrăzii au circulat mașinile mari și s-a stricat iară, dar se repară. Înainte a fost dezastru, că nu erau drumuri, acum s-au făcut, e bine. Drumul e de 2-3 ani. A mai fost și înainte, dar nu se ocupa nimeni.” (săteancă)

Satele din comună sunt electrificate pe toată aria. Iluminat stradal există pe toate străzile principale, pe căile de acces spre sate, iar majoritatea zonelor mărginașe sunt prevăzute cu iluminat public.

*„Avem, avem.” (reprezentant autoritate publică locală); “(iluminat public): da, avem. Peste tot, este bec pe fiecare stâlp.” (reprezentant autoritate publică locală)
“(lumină?): pe orice stradă, cât ține linia. Că lumină pe stradă există și unde nu mai ajunge linia, acolo unde stau țiganii, la ieșire, spre pădure.” (sătean)*

Comuna Brusturi nu are rețea de canalizare, rețea de gaze și rețea de alimentare cu apă. Între acestea, realizarea rețelei de apă și a canalizării reprezintă priorități stringente pentru comunitatea din Busturi. Aceste nevoi sunt larg reclamate în rândul comunității și menționate între prioritățile de dezvoltare a comunei, asumate de autoritățile locale (prin strategia de dezvoltare locală).

În prezent, accesul la apa potabilă se realizează în regim propriu, oamenii având propriile fântâni construite în gospodării și având acces la câteva cișmele publice construite pe străzi. Problema alimentării cu apă potabilă nu rezidă în limitarea accesului la apă, ci în calitatea proastă a apei. Pânza freatică în zonă se găsește la un nivel ridicat (ușor accesibilă) și din acest motiv infiltrările frecvente cu diverse substanțe toxice reduc calitatea apei. Calitatea apei din fântânile oamenilor și din puțurile publice este testată cel puțin anual, pentru evitarea infestărilor și periclitarea stării de sănătate a locuitorilor.

În vara acestui an, administrația locală a concretizat un proiect de remediere a serviciului de salubritate în comună, încheind un contract de prestări servicii cu o firmă dintr-o comună învecinată, specializată pe colectare de gunoi menajer și închizând și ecologizând groapa de gunoi comunală. Astfel, firma de salubritate colectează bilunar gunoiul menajer din toate satele aparținătoare.

*„(salubritate): da. Ne-am asociat cu o firmă de salubritate și din două în două săptămâni vine mașina și ridică sacii. Firma e din Chislaz, o comună vecină. (înainte era groapa de gunoi?): da, și s-a închis de vreo trei luni.” (reprezentant autoritate publică locală)
„e foarte bine acum că vine mașina de gunoi și ne ia gunoiul, e foarte bine.” (săteancă)*

Terenul comunei Brusturi este predominant deluros (circa 70%), în parte împădurit (5%) și compactat de-a lungul drumului principal care străbate satele comunei. Calitatea relativ săracă a solului permite cultivarea de cereale și fânețuri. Datorită parcelării terenului agricol în suprafețe mici (de până la 1 hectar/parcela) și a situării terenului agricol în continuarea celui intravilan, practic este greu realizabilă o asocieră în vederea dezvoltării unei ferme agricole. Astfel, în comuna Brusturi nu activează nici o asociație agricolă și nici nu sunt dezvoltate ferme agricole sau de creștere a animalelor. Din lipsă de resurse și din cauza producției slabe, terenul agricol este cultivat în proporție de 60%, după cum relatează referentul agricol din primărie. Culturile de bază sunt cerealele: grâu, porumb, ovăz și, mai rar, fânețuri. Oamenii cresc în pro-

prile gospodării păsări, porcine și într-o măsură mai mică (sub 10% dintre gospodării) bovine și cabaline.

„(terenuri cultivate): da. Porumb, grâu, fânețuri. (reprezentant autoritate publică locală); (asociații?): nu. (reprezentant autoritate publică locală); (motive necultivate): lipsa banilor pt. Lucrări. (reprezentant autoritate publică locală); (terenul arabil al comunei este cultivat?) păi, terenurile noastre neînsămânțate au crescut de la an la an; în ultimii 10 ani a crescut procentul de hectare necultivate: din totalul arabil, 40% rămâne nelucrat. (ce s-ar putea face?) pai, cred că is scumpe lucrările agricole si nu merită să cultivi și-atunci se lasă totul în paragină. (sunt asociații agricole?) nu, is persoane fizice. Pentru că terenurile sunt parcele mici, 30-50 ari, sub 1 ha și sigur că în Asociație se merge cu parcele mai mari. N-a venit nimeni interesat să zică "haideți la mine în asociație". (ferme de animale?) nu sunt, mai ales că localitatea e concentrată, și în incinta satului nu poți să faci fermă. O venit cineva cu inițiativa, dar o tot avut reclamații, așa că o renunțat, o desființat-o. (animale în gospodărie) bovine, porcine și cabaline și păsări. (multe vaci, cai?) a scăzut drastic și numărul de animale. (la câte case e un cal/ o vacă?) cam la 10 gospodării. (ce se cultivă?) culturile de bază is grâul și porumbul; ovăzul... cam astea predomină în cultura mare.“ (reprezentant autoritate publică locală)

Locuitorii satelor din Brusturi au acces la surse de informare media, la presă scrisă, televiziune, telefonie și Internet. Pe raza comunei au pătruns servicii furnizoare de cablu TV și antene digitale (Boom, Digi, Dolce) și toate rețelele de telefonie mobilă au acoperire în toată zona. Majoritatea caselor sunt conectate la o rețea de cablu sau au antene, oamenii sunt utilizatori de servicii de telefonie mobilă și fixă, însă puține gospodării au încheiat contracte cu furnizori de Internet (circa 5%).

Instituțiile publice sunt dotate cu aparatură IT. Primăria are în dotare 7 calculatoare și fiecare dintre școlile comunei au de asemenea PC-uri.

Școala din Brusturi, cea mai mare școală din comună, are o rețea de 11 calculatoare și un CDI (Cabinet de Documentare și Informare) înființat în 2008, care include un laborator multimedia (TV, cameră foto-video, retroproiector și videoproiector, o rețea de PC-uri conectată la Internet). Toate dotările școlii în materie de aparatură electronică și IT au fost finanțate de ministerul de resort, iar banii au fost obținuți prin proiecte accesate în colaborare cu Casa Corpului Didactic și Inspectoratul Județean Școlar Bihor.

„(școala are laborator informatică?): da, cu 11 calculatoare în laboratorul de informatică, dotare de la minister. Plus cele din CDI, care sunt dotare din proiect, în număr de 6. Toate au internet. (reprezentant instituție publică locală); (acces la surse media: presă scrisă, televiziune): da. (televiziune prin cablu): da. (acces la internet): da. (utilizatori): în jur de 70, din 4000 și ceva de locuitori. (reprezentant autoritate publică locală); (cablu TV?) da, avem, cum să n-avem?“ (săteancă)

Populația comunei Brusturi, totalizând 4250 de persoane prezintă ca elemente specifice structural următoarele:

- tendința de îmbătrânire a populației;
- un stoc educațional destul de ridicat: majoritatea adulților au până la 10 - 12 ani de școală. Această particularitate e dată și de accesul la educație, prin prezența școlilor în satele comunei și prin prezența unei școli de arte și meserii („școală profesională”, în limbaj vechi) cu specializarea tâmplărie, în centrul de comună;
- în structura etnică a locuitorilor domină cei de naționalitate română (3310 persoane), dar sunt reprezentate și alte grupuri etnice: romi (circa 10%), maghiari (1%), slovaci (2%);
- mobilitate relativ scăzută a populației: o slabă tendință de imigrație a locuitorilor din mediul urban care se stabilesc în comună (în general, familii de pensionari din Oradea cumpără gospodării și se stabilesc în comună – cca. 5 cazuri anual); un grad ridicat al navetismului persoanelor active din comună (destinația favorită în acest caz fiind municipiul Oradea); aproximativ 5-6% din populație pleacă temporar în căutarea unui loc de muncă în străinătate (Italia, Spania, Germania, Austria).

Locurile de muncă disponibile pe raza comunei sunt în principal în cadrul instituțiilor publice (primărie, școli, poliție etc.), în cele aproximativ 15-18 societăți comerciale (în majoritate mici afaceri de familie în regim PFA) și în cadrul singurei firme de producție din comună, care are în prezent 65 de angajați (majoritatea dintre locuitorii din comună).

Această succintă prezentare a absorbției forței de muncă în localitate relevă ca principale surse de venit ale populației:

- navetismul (în principal la Oradea, atractivă prin disponibilitatea de locuri de muncă mult superioare celorlalte centre urbane din regiune);
- pensia pentru cei vârstnici;
- migrația temporară în străinătate, în căutarea unui loc de muncă (care acoperă cca. 5-6% din populația totală). În general, persoanele care pleacă la muncă în străinătate prestează munci în domeniul agriculturii sau al construcțiilor și mai rar obțin ocupații calificate în alte domenii de activitate. Destinațiile favorite sunt Italia, Spania și Germania. Nu se remarcă o distribuție etnică anume între cei care pleacă la muncă în străinătate, această variantă de câștig fiind accesată deopotrivă de persoane aparținând tuturor grupurilor etnice din comună;

Legea Venitului Minim Garantat (beneficiarii de ajutor social însumând circa 6% din totalul populației).

„(structura populației pe vârste): mai mulți bătrâni. (reprezentant autoritate publică locală); (nivel școlarizare): cel puțin până la clasa a X-a. Avem școală cu ucenicie: arte și meserii. (reprezentant autoritate publică locală); (migrație): mai sunt case de vânzare și mai vin. Cam 5-6 pe an. Cam din Oradea, orașe de obiceai. Familiile sunt în general de pensionari, își vând apartamentele și vin aici. (reprezentant autoritate publică locală); (pleacă la muncă?): da, în străinătate. Peste 200: Italia, Spania, Germania. Lucrează în agricultură și construcții.“ (reprezentant

autoritate publică locală); „(navetiști): da, avem și navetiști, merg la Oradea. (reprezentant autoritate publică locală); (persoane active, ocupație): avem în comună o firmă italiană. Restul sunt navetiști. (reprezentant autoritate publică locală); (șomeri): da, avem și șomeri. În ajutor social: 200 persoane. În șomaj: 27.“ (reprezentant autoritate publică locală)

Prețul mediu al caselor din comună este de 50.000 – 70.000 lei pentru o casă din chirpici cu anexe gospodărești și curte de cca. 1000 mp. Prețul caselor nu diferă mult în funcție de situarea lor relativ la centrul de comună sau la centrul/periferia satelor, datorită compactării satelor de-a lungul drumului principal care le unește. Prețul caselor se poate ridica doar dacă sunt case noi, construite din materiale de construcție moderne (cărămidă, BCA, beton, prefabricate pe structură metalică sau din lemn etc.), situație în care prețul unei case poate atinge un maxim de 100.000 lei.

Aspectul caselor, al curților și al drumurilor din comună este deosebit de îngrijit și curat. Cu foarte rare excepții, fațadele caselor și gardurile se găsesc într-o stare bună, reparate, văruite și vopsite, iar curțile oamenilor sunt curate și atent îngrijite, de multe ori nelipsind decorațiile ambientale. Se remarcă o preferință pentru văruirea fațadelor în culori vii (roz, verde, galben strident, albastru) și pentru decorarea fațadelor și uneori a gardurilor de la stradă (cu faianță, aplicații de ghips etc.). În general, aspectul caselor și al ulițelor satelor componente din Brusturi reflectă un nivel de trai spre mediu al oamenilor de aici.

„(prețul caselor?): Diferă în funcție de centru sau periferie. Dar nu sunt mari diferențele. Maxim până la un miliard costă. Majoritatea caselor sunt din chirpici. Se construiesc și case noi, cam cinci pe an, de către tinerii care pleacă pe dincolo și vin cu bani.“ (reprezentant autoritate publică locală)

Agenții economici din comună se găsesc în număr foarte mic, fără posibilitatea de absorbție a forței de muncă disponibilă în sate. Situația comunei la 35 km de Oradea și la distanțe mari de oricare alte centre urbane, la 12 km de șoseaua europeană E60 (perpendiculară pe șoseaua E60 Cluj-Oradea) face localitatea neatractivă pentru potențiali investitori. Administrația locală nu are în vedere dezvoltarea de parteneriate economice în viitorul apropiat.

Pe lângă micile afaceri de familie, cum sunt magazinele mixte prezente pe toată aria comunei și care însumează 15-18 „buticuri” și baruri, în satul centru de comună, lângă piață se află singura firmă de producție care activează în Brusturi.

SC Mezană Est Europe SRL este o firmă cu capital integral străin, care are obiectul de activitate principal în domeniul producției de încălțăminte din piele și înlocuitori. În prezent produce doar piese pentru producția de încălțăminte (fețe de pantofi, brânțuri, căptușeli) și întreaga producție este destinată desfacerii pe piața externă, în Italia. Firma își desfășoară activitatea într-un spațiu achiziționat de la primăria Brusturi (o fermă/cooperativă a fostului CAP) renovat, extins și în interior dotat cu utilaje de producție industriale de ultimă generație în domeniu. La inițierea afacerii, proprietarul nu a beneficiat de nici o facilitate din partea autorităților locale. Accesul la utilitățile publice, în speță drum și electricitate au fost realizate ca parte a investiției, din resursele proprii. Pentru cumpărarea terenului și obținerea avizelor

de la primărie nu a întâmpinat nici un fel de probleme. Firma s-a dezvoltat rapid, ajungând la circa 200 de angajați și comenzi permanente (pentru vânzarea produselor în Italia). În urmă cu un an și jumătate administrația de atunci a firmei a adus în pragul falimentului afacerea prin delapidare, după cum ne relatează patronul firmei. Activitatea firmei a fost sistată pentru o perioadă de un an, reîncepându-și activitatea anul acesta (în 2009, în mijlocul crizei economice) sub administrația directă a patronului. În prezent firma are 65 de angajați dintre sătenii din Brusturi și din satele aparținătoare. Patronul se declară nemulțumit sub două aspecte: pentru dezinteresul autorităților locale de a-i facilita deschiderea și dezvoltarea afacerii, în condițiile în care firma reprezintă singurul agent economic care absoarbe forță de muncă din comuna Brusturi și pentru slaba eficacitate a autorităților din sectorul justiție și fiscalitate, care nu au reușit să-i soluționeze cazul de proastă administrare și furt (al fostului administrator). Din această experiență, patronul firmei consideră că există o importantă problemă de corupție în justiția românească.

„(agenți economici): magazine, comercianți. Cam 16-17. (reprezentant autoritate publică locală); (nr. angajați): 65. Din această comună și dintr-o comună învecinată. Firma a mai fost deschisă și a fost întreruptă, cam un an și ceva nu a avut activitate. (proprietar firmă); (unde vindeți produsele?): în Italia. (proprietar firmă); Prima problemă e cu justiția, care e coruptă. Pur și simplu la finanțe nu am primit nici un ajutor. Finanțele nu vorbesc cu noi când le-am prezentat un caz clar de furt și înșelăciune fiscală, pentru că astfel de probleme am întâmpinat cu vechiul administrator al firmei. A furat tot: firma, statul român, tot ce s-a putut! Am fost nevoiți să suspendăm activitatea firmei pentru un an, să reducem personalul angajat de la 200 la 65 de angajați, cu care anul acesta am repornit afacerea. De această dată am decis să locuiesc aici, să fiu eu administratorul firmei în continuare, pentru că nu mai am încredere să angajez alt administrator român și nu mai am încredere în posibilitățile statului român de a mă apăra, în justiție, în FISC. Acestea pot fi corupte și nici nu au cum să mă apere în situația asta. Avem peste 1500 de angajați în total. Acum am fost nevoit să vin aici, după eșecul cu administratorul român, să mă familiarizez, să învăț legislația română în domeniul meu, să o iau de la capăt și să relansez firma aceasta. Am reușit anul acesta să readuc capital, să pun pe picioare firma din nou. (ați primit ajutor din partea primăriei din Brusturi, a autorităților locale pentru a vă dezvolta afacerea?) Nu a existat niciun ajutor din partea Primăriei sau a autorităților locale pentru dezvoltarea afacerii. Nici măcar pentru canalizare, pentru electricitate, pentru apă, pentru drum. Pentru toate am cheltuit bani și le-am construit noi. N-am avut nici o facilitate, măcar în ce privește accesul la aceste utilități din partea primăriei. Am construit aici o firmă mică, cochetă, cu toate dotările. Nu numai utilaje, dar și bucătărie, baie, vestiar pentru angajați, absolut tot ce are omul acasă, ca și cum am putea locui aici, așa să ajungem să se simtă angajații ca acasă. (proprietar firmă); (comuna nu v-a ajutat deloc?): nu, ne-a întors spatele, ne-a creat probleme când am deschis.“ (proprietar firmă)

Principalele probleme ale localității

Drumul principal al comunei, de-a lungul căruia se găsesc toate satele aparținătoare, reprezintă singura axă de acces în comunitate.

Cu toate că drumul principal al comunei este în curs de reabilitare pe toată lungimea sa (circa 15km), problema stării drumului comunal este ridicată de majoritatea sătenilor și se găsește permanent între prioritățile administrației locale. Acest lucru este cauzat în special de calitatea precară a lucrărilor de reabilitare. Pe drumul principal este permisă circulația mijloacelor de transport mari (camioane, TIR-uri, utilaje grele, dar în general este vorba de transporturi de marfă spre granița de vest a țării) care traversează frecvent comuna pe, înspre sau dinspre drumul european Oradea-Cluj.

O altă problemă pe agenda publică a comunei Brusturi o reprezintă conectarea la rețeaua de apă. Accesul la apă este facil, datorită pânzei freatice aproape de nivelul solului și a numeroaselor fântâni construite de oameni în regim propriu în gospodăria, însă calitatea apei lasă de dorit. Deseori, infiltrațiile în pânza freatică reduc calitatea apei potabile și fac inutilizabile multe dintre sursele de apă din gospodăriile locuitorilor.

De asemenea, oamenii se arată interesați de conectarea la rețeaua de gaze și doresc construirea unui sistem de canalizare în satele lor. Aceste aspecte sunt menționate și de reprezentanți ai autorităților locale.

„(problemele localității): apă, canalizare, gaz. Suntem în perspectivă, probabil că o să băgăm cât de curând, deși la prețul care se aplică, nu prea văd. (reprezentant autoritate publică locală); (perspective): drumul care trece prin comună e clasificat drum național. Din cauza asta, am făcut sesizare la prefectură și la consiliul județean și secția de drumuri: circulă mașini grele, care, pe lângă faptul că distrug drumul, distrug și casele oamenilor. (reprezentant autoritate publică locală); (problemele localității, prioritizare) 1. dotarea școlilor din comună; 2. canalizarea și apa (pânza freatică e sus; oamenii trebuie să facă anual analize din fântânile proprii) (director școală); (problema cea mai importantă?) apa, rețeaua de apă să vină și la noi (săteancă); (probleme importante?) drumul acesta, bine că s-o mai rezolvat cu drumul“ (sătean).

Grupurile vulnerabile

Populația săracă a comunei, compusă în general din pensionari și persoane cu venituri foarte mici (circa 6-7% dintre locuitori) este răspândită în toate satele aparținătoare, dar în general săracii locuiesc la marginea acestora, în case mai modeste.

La nivelul autorităților locale nu sunt identificate grupuri vulnerabile și nu există o preocupare specială pentru identificarea și soluționarea problemelor acestora. În primărie există un angajat în ale cărui atribuții (pe lângă multe altele deosebite, cum este cea de „referent agricol”) intră și monitorizarea dinamicii populației romă, însă această persoană nu întreprinde activități speciale pentru persoanele de etnie romă, ci doar înregistrează „într-o statistică” dinamica

structurii populației romilor din localitate după diverse criterii, în general socio-economice (câți sunt angajați, câți șomeri, câte familii pe ajutor social etc.).

La nivelul mentalului colectiv și al autoidentificării, romii nu reprezintă o categorie aparte, un grup vulnerabil sau dezavantajat social. Mulți dintre romi, alături de mulți dintre vârstnici, sunt considerați în percepția colectivă ca fiind săraci și ducând un trai greu în condițiile economice actuale.

Localizarea spațială a romilor preponderent la marginea satelor din comună conturează tabloul unei practici cu vechime în zonele rurale, în care periferia este destinată romilor și nevoiașilor. Ca și acces la utilități și infrastructură, slabele „dotări” ale comunei în domeniu le sunt accesibile și acestor două categorii sociale. Drumurile pietruite și electricitatea sunt în general accesibile până la cele mai mărginașe case din comună.

În orice caz, grupul vulnerabil al săracilor și grupul romilor nu atrag în nici un fel atenția specială a autorităților locale, iar comunitatea este lipsită total de grupuri de inițiativă locală care să se îngrijească de problemele acestora.

„(nivel de trai): modest. Mai degrabă spre săraci. (reprezentant autoritate publică locală); (categorii de populație sărace): bătrânii, pensionarii. (reprezentant autoritate publică locală); (sunt mai mulți săraci într-unul dintre sate?): nu cred, poate în cătune. (reprezentant autoritate publică locală); (alte categorii care fac parte din grupuri vulnerabile): n-avem. (reprezentant autoritate publică locală); (grupuri vulnerabile din localitate) grupurile de romi; cu ei de obicei mai sunt probleme de frecvență, de disciplină. (cum le rezolvați?) prin discuții. (sunt receptivi?) unii dintre părinți sunt mai receptivi, alții mai puțin. (până în ce clasă?) până într-a X-a, până acum. De-acum n-o să mai avem aici, pentru că clasele de liceu prevăd un număr de minim 28 elevi într-o clasă, iar noi nu reușim decât în jur de 20 să strângem. De exempluăștia care termină a VIII-a merg la Oradea sau mai aproape. (există mediator școlar sau mediator sanitar?) nu, numai medicul de familie. Nu ne crează probleme [romii], sunt intercalați cu ceilalți elevi, sunt bine îmbrăcați (reprezentant instituție publică locală); (sunt romi?): da. (reprezentant autoritate publică locală); (reprezintă romii un grup vulnerabil?): nu. (reprezentant autoritate publică locală); (câți?): 5%. (reprezentant autoritate publică locală); (locuiesc într-un anume sat, în anumite zone ale satelor?): sunt în fiecare sat, cu excepția lui Orvisele și Loranta. (reprezentant autoritate publică locală); (au o zonă?): nu. (reprezentant autoritate publică locală); (au probleme sociale?): nu. (reprezentant autoritate publică locală); (romii au vreun lider?): nu. (săteancă); (creează probleme?): nu, lucrează și ei. Au și ajutor social. Lucrează, dar mai depinde și de sezon. (săteancă); (sunt concentrați într-un sat?) da, sunt în cătune, dar sunt și răzleți prin sate, deja se împânzesc. Că or fost în locuri unde numai ei or fost... (unde?) la Păulești, Brusturi și Picleu. Și vreo 420 persoane la 81 familii. (reprezentant autoritate publică locală); (câți sunt pe ajutor social?) păi, vreo 200 persoane sunt beneficiari, din care mai mult de jumătate îs agricultori. Deci să zicem 120 persoane, nu familii. (reprezentant autoritate publică locală); (copiii merg la școală?) da, frecventează școala. (cazuri de abandon școlar) nu, mai ales că alocația complementară e condiționată de asta. (reprezen-

tant autoritate publică locală); (au vreun ONG care să se ocupe de problemele lor?) n-au în mod special. Mai sunt asociații caritabile care mai vin din când în când în cartierul lor, dar nu-i asta o regulă. Fundația "Smiles" de la Cihei de exemplu mai vine în comunitatea de romi din comună și le mai aduce pachet cu alimente, așa din când în când. (reprezentant autoritate publică locală); (sunt afiliați la biserici?) cultul lor de obicei am văzut că e asta penticostal. (și au biserica lor, a romilor?) nu, nu au biserica separată. Frecventează biserica de la astelalte etnii; (merg la muncă în străinătate?) da, mai merg. (ce muncesc?) în agricultură, necalificați. Se duc în grupuri. În Italia, Spania, am văzut și Germania, dar mai mult am văzut că țiganii aleg Spania. (de câtă vreme pleacă?) cam de patru ani. (pentru ce durată de timp?) scurtă: de la o lună la trei luni. (reprezentant autoritate publică locală); (actori sociali activi în localitate, lideri informali, bătrânii satului?) nu, așa ceva nu vă putem spune c-ar fi." (reprezentant instituție publică locală)

Atmosfera politică locală

Apartenența primarului la PNL și orientarea politică „de dreapta” a prim-reprezentanților administrației locale din Brusturi a facilitat dezvoltarea unor relații preferențiale în ultimii ani, în special cu Consiliul Județean Bihor, de unde comuna a atras fonduri însemnate. Astfel, au fost reabilite porțiuni din drumurile principale din sate, au fost asfaltate câteva dintre drumurile comunale și dintre străzile secundare din centrul de comună.

De asemenea, un alt aspect reglat politic privește relația dintre conducerea Școlii din Brusturi, Inspectoratul Școlar Județean Bihor și Primăria Brusturi. Făcând parte din partide diferite, dar având o relație de cooperare și prietenie veche, conducerea școlii și edilii din administrația locală se consultă și se sfătuiesc reciproc în privința organizării și dezvoltării celor două instituții locale, însă ajutorul financiar este limitat (dinspre primărie înspre școală). Pe de altă parte, relația bună, dublată de aceeași orientare politică a conducerii școlii din Brusturi și a celor din Inspectoratul Școlar atrage și fonduri de investiții guvernamentale via Inspectorat, în școala din Brusturi.

Cu alte cuvinte, dezvoltarea instituțiilor publice, precum și extinderea și modernizarea infrastructurii din întreaga comună sunt determinate de acțiunile din câmpul politic și de apartenența politică a tuturor actorilor decidenți, pe lângă bunăvoința și gradul de implicare activă a acestora în soluționarea problemelor comunității pe care o administrează.

(relația autorități locale - consiliul județean): bună, spre foarte bună. (reprezentant autoritate publică locală); (Dotările sunt excelente în școală. De unde mai primiți ajutor?): Inspectorat. De la Consiliul local, mai greu. Relațiile sunt bune cu toți. Nu suntem din același partid [cu edilii locali din administrația publică], iar pentru rezultatul ăsta nu am avut concediu de trei veri. Sunt director de două-trei legislaturi. (reprezentant instituție publică locală).

Primăria

Primăria Brusturi are elaborată o strategie de dezvoltare locală, iar reprezentanții Consiliului Local și angajații Primăriei cunosc prioritățile de dezvoltare ale comunei stabilite. În realizarea strategiei³⁵ au fost consultate opiniile conducerii instituțiilor locale și ale consilierilor locali, pentru a întregi și argumenta agenda publică.

Ca resurse materiale, primăria are în dotare aparatură electronică (7 PC-uri, imprimante, TV, copiatoare), o motopompă de apă și un utilaj pentru securitatea incendiilor (nefuncțional). În general, pentru desfășurarea activităților de profil, baza materială a instituției este aproape suficientă, însă reclamă o actualizare cu aparatură nouă.

Personalul angajat al primăriei prezintă un nivel de educație adecvat (studii medii și în parte studii superioare), însă numărul angajaților este considerat insuficient, iar prestația angajaților slab motivată. În percepția consilierilor locali și a conducerii primăriei, angajații nu sunt suficient de implicați în activitățile muncii lor. Pe de altă parte, angajații din primărie consideră că rezultatele mai puțin performante pe care le au se datorează insatisfacției muncii, recompenselor bănești slabe și încărcării posturilor pe care le ocupă, cu tot mai multe sarcini. Aceștia consideră că volumul de muncă le depășește uneori posibilitățile și că primăria ar trebui să-și mărească numărul de angajați.

Bugetul primăriei este format din taxe și impozite, iar sumele colectate sunt întotdeauna insuficiente pentru derularea în bune condiții a activităților de administrare a comunei. Reprezentanții primăriei nu au identificat surse alternative de mărire a bugetului primăriei și nu au stabilit un plan de acțiune în acest sens. De asemenea, primăria nu are un departament de investiții, un departament de atragere de fonduri europene și nici nu a desemnat o persoană dintre angajații săi care să se ocupe de aceste lucruri.

„(are Primăria un plan de dezvoltare locală?): avem un plan de investiții, un program și avem strategie. (reprezentant autoritate publică locală); (consultare cu Primăria pentru planuri de dezvoltare locală?) da. În general ne consultăm, ne mai sfătuim, adică discutăm, ne consultăm de fiecare dată în anumite probleme și ce vrem să facem la școli, de obicei când sunt probleme mai mari. (reprezentant instituție publică locală); (dotări tehnice): o motopompă, o mașină de... care nu funcționează și calculatoare. (reprezentant autoritate publică locală); (resurse umane: câți angajați are Primăria?): 11. Contractuali: 3. Restul: funcționari publici. (reprezentant autoritate publică locală); (nivel educație la angajații Primăriei): medii și superioare, jumătate-jumătate. (reprezentant autoritate publică locală); (grad de implicare): mic. (reprezentant autoritate publică locală); (surse de venit ale Primăriei): impozite și taxe. (reprezentant autoritate publică locală); (cum se gestionează resursele?): greu, depindem de încasări. (reprezentant autoritate publică locală); (există o persoană în Primărie care să se ocupe de scrierea de proiecte?): nu.“ (reprezentant autoritate publică locală)

35 Prioritățile de dezvoltare care se constituie în principalele axe ale strategiei de dezvoltare locală sunt menționate în secțiunea „principalele probleme ale localității”.

Primăria nu a dezvoltat legături socio-economice cu agenți economici (privati sau de stat) și nici cu sectorul non-guvernamental. Ediliile locale nu au în vedere astfel de colaborări în viitor.

Primăria Brusturi a dezvoltat relații de colaborare doar cu alte instituții publice.

„(bugetul local a primit ajutor de la consiliul județean în ultimul an?): da. (reprezentant autoritate publică locală); (legături autorități locale-organizații nonguvernamentale): nu. (reprezentant autoritate publică locală); (legături cu firme): nu. (reprezentant autoritate publică locală); (parteneriate): nu. (reprezentant autoritate publică locală); (există vreo organizație nonguvernamentală sau vreo asociație activă în localitate?): nu. (reprezentant autoritate publică locală); (activități cu școli) concursuri, activități educative extrașcolare.“ (reprezentant instituție publică locală)

Proiecte din fonduri europene

Primăria Brusturi nu a accesat linii de finanțare europene pre- sau postaderare și nu a participat ca membru în vreun astfel de proiect.

Motivația principală pe care o menționează reprezentanții administrației locale este centrată în jurul lipsei de fonduri ale primăriei, necesare contribuției proprii în proiect.

Cu toate că primăria nu are un departament specializat și nici angajat un specialist în atragerea de fonduri europene, totuși ediliile locale nu consideră că acest lucru arată o lipsă de interes în acest domeniu și nici că absența specialiștilor ar constitui un impediment în accesarea fondurilor europene. Problema scrierii de proiecte s-ar rezolva prin bani. Proiectele, consilierea și managementul proiectelor europene pot fi achiziționate, numai că, bugetul primăriei fiind sărac, „nu permite” această investiție - cred de asemenea, cei de la primăria Brusturi.

Pe de altă parte, accesul la resurse financiare guvernamentale, prin relațiile pozitive dezvoltate cu cei de la Consiliul Județean Bihor, rezolvă în mare măsură problemele stringente de infrastructură pe care primăria din Brusturi le are consemnate prioritar pe agenda publică și astfel lipsa fondurilor este parțial substituită de această manieră.

În comună nu identificăm alți actori sociali care să fie direct interesați de accesarea de fonduri europene. Școala din Brusturi a accesat fonduri guvernamentale pentru dezvoltarea unor laboratoare necesare desfășurării activităților didactice, iar celelalte școli din satele aparținătoare au diverse colaborări inter-instituționale cu CJS Bihor sau cu alte școli prin care atrag fonduri de la stat. Singurul agent economic important din comună a dezvoltat o afacere proprie și nu este interesat de extinderea acesteia prin accesare de fonduri europene. Cele câteva inițiative private de a dezvolta ferme de animale au fost de asemenea bazate pe capital privat și nu au avut în vedere apelarea la aceste surse de finanțare și co-finanțare.

„(ați accesat fonduri guvernamentale sau linii de finanțare nonguvernamentale?): da, guvernamentale. Un fond. Pentru un drum, între Brusturi și Orvișele. Și unul pentru reparații la școala Brusturi, școala Picleu. Și încălzirea centrală de la școala din Cuieșd. (reprezentant autoritate publică locală); (ați apelat la fon-

duri europene?) n-avem accesate fonduri europene, nici n-avem în derulare vreun contract. Pentru că trebuie și o cotă de co-finanțare, ori noi suntem primării care abia ne descurcăm. (reprezentant autoritate publică locală); (de ce nu ați aplicat pentru un proiect european?): șansele sunt destul de mici, puterea noastră e mică. Normal, pe lângă proiect, toată investiția se făcea de Primărie și după aceea, dacă se aproba proiectul, se puteau primi banii înapoi. Totul trebuie să faci tu, începând cu proiectul, care este extraordinar de scump și ăla. Se poate rezolva, dacă iei bani din bancă, dar nu ești sigur că îți aprobă proiectul. (reprezentant autoritate publică locală); (școala a accesat fonduri europene?) da, cred, la Brusturi, Picleni și Cuieșd. (ce programe?) nu pot să spun exact. (reprezentant instituție publică locală); (în școala există inițiativa de a scrie proiecte?) noi avem un responsabil de proiecte, de câțiva ani. Am mai făcut și noi niște proiecte și am ajuns la concluzia că am îndeplinit punctajul și nu au ajuns banii până la noi. Așa că... Bineînțeles, inițiativa poate aparține oricărui cadru didactic, numai trebuie să știm! De obicei, sunt proiecte de-astea educative. Pe proiecte de dezvoltare, prea puține. Unul singur am avut noi, noi l-am făcut, pentru înființarea CDI-ului - punct de documentare și informare - cu bani de la Minister. (reprezentant instituție publică locală); (ați apelat la consultant extern localității, pentru ajutor în scrierea proiectelor?) nu, nu am apelat. (nici Primăria?) nu. (reprezentant instituție publică locală); (ar trebui un angajat special pentru proiecte?) nu. Și-așa nu putem angaja oamenii care ne mai trebuie. (reprezentant instituție publică locală); (ați accesat fonduri europene pentru dezvoltarea afacerii?): nu, totu-i propriu. Nu mă interesează așa ceva.“ (proprietar firmă)

Administrația locală consideră că inconvenientul principal în accesarea fondurilor europene, și anume bugetul insuficient al primăriei, s-ar putea rezolva prin regândirea termenelor de plată în diferitele faze din proiect. Primăriile care înaintează propuneri de proiecte trebuie să facă dovada că au alocat în bugetul local suma de bani aferentă participăției în proiect. De cele mai multe ori, primăriile neavând aceste sume se împrumută cu bani de la bănci, iar atunci când proiectele nu sunt eligibile și/sau nu se aprobă, primăriile trebuie să achite datoria cu dobânzile aferente. Astfel, dacă participarea primăriilor ar fi necesară într-un quantum mai redus sau nu ar trebui investit în faza propunerii de proiect, ci după aprobarea proiectului, atunci situația ar deveni favorabilă implicării mai active și motivate a primăriilor în accesarea de fonduri europene.

Reprezentanții primăriei nu identifică alte soluții pentru facilitarea accesului la fonduri europene, în afara celor legate de bugetul limitat al administrațiilor comunale.

„(cum ați putea rezolva inconvenientul banilor?): să nu ne ceară banii înainte. Sau să ne dea banii înainte. E riscant, să faci investiția și apoi să nu primești banii înapoi. Am încercat să ne asociem cu o altă comună, să avem punctajul minim, dar și asta a picat. Asta a fost în primăvară. Dacă te asociezi cu o comună mai mare, ea vrea să facă investiția la ea, și intră cu 75% să zicem, dacă vrei să faci mai mult la tine în comună, trebuie să intri cu 50% să zicem. (reprezentant autoritate publi-

că locală); (piedici în accesarea fondurilor europene?) banii. Totul pornește de la proiect, există echipa de proiect care se ocupă de asta, dar dacă nu ai bani pentru proiect, nu te poți apuca. Nu poți să aloci orice proiect la ora actuală, cum a fost un proiect de încălzire centrală, care costa 100 milioane.“ (reprezentant instituție publică locală)

Concluzii

Administrația comunei Brusturi se bazează exclusiv pe rețeaua de cunoștințe și pe relațiile politice pe care le-a dezvoltat cu instituțiile centrale pentru a asigura o anumită dezvoltare socio-economică în general, și pentru a atrage fonduri externe bugetului local pentru dezvoltarea comunității în particular.

Problemele sociale și oportunitățile de dezvoltare ale comunității sunt identificate de administrația locală în principal cu problemele de infrastructură: rețea de apă, rețea de gaze, asfaltarea drumurilor etc. Capitalul social nu este valorificat în sensul stimulării dezvoltării economice, printr-un plan de atragere de investitori, prin parteneriate cu agenți economici din domeniul privat sau prin valorificarea elementelor ce țin de spirit comunitar și într-ajutorare.

Însă lipsa de experiență și inițiativă în atragerea de fonduri europene și în scrierea de proiecte în general face inaccesibilă în prezent această sursă de dezvoltare.

Ciolănești

Mihnea Preotesi

Comuna Ciolănești se află în nordul județului Telorman, aproape de granița cu județul Argeș, la 25 de km de Roșiorii de Vede și la 60 de km de municipiul Alexandria, reședința de județ. Unul dintre reperele importante în localizarea comunei este locul nașterii lui Marin Preda, Siliștea Gumești, localitate aflată la aproximativ 10 km de Ciolănești. Un alt reper cultural ar fi existența în comună, în satul Baldovinești, a unei biserici de secol XVI, inclusă în Patrimoniul național.

Comuna Ciolănești cuprinde trei sate: Ciolăneștii din Deal - satul centru de comună, Ciolăneștii din Vale și Baldovinești. Populația comunei este de 3704³⁶ locuitori, distribuiți după cum urmează: Ciolănești Deal cu 2364 de locuitori; Ciolănești Vale cu 788 de locuitori și Baldovinești cu 552 de locuitori.

Relieful este de câmpie, pământul și clima fiind favorabile practicării agriculturii, activitate ce reprezintă, în mod tradițional, o sursă importantă de venit pentru locuitorii acestei comune.

Descrierea localității din perspectiva oamenilor și din observațiile de pe teren

Percepția actorilor sociali intervievați este că infrastructura comunei s-a îmbunătățit în mod semnificativ în ultimii 5 ani, odată cu primul mandat al Primarului reales anul trecut. Cel mai des invocată în acest sens este starea drumurilor care, începând cu drumul județean care vine de la Roșiori și terminând cu ultima uliță laterală din comună, erau înainte de 2004 într-o stare foarte proastă. Drumurile laterale continuă însă să reprezinte o problemă, chiar și mare parte din șoseaua principală fiind într-o stare destul de deteriorată, în cazul satului Ciolănești Vale. Deși există un anumit consens în ceea ce privește îmbunătățirea stării drumurilor, părerile sunt sensibil diferite, în funcție de zona în care locuiesc cei intervievați. Părerile sunt din ce în ce mai favorabile, cu cât crește apropierea de strada principală a centrului de comună.

Alimentarea cu apă a comunei este văzută ca o reușită a actualului Primar, deși, în general, oamenii nu știu exact când au început proiectele de infrastructură, cine le-a finanțat și cine le-a gestionat.

Pe de altă parte, oamenii consideră că, în mare măsură, aceste merite materializate în repararea drumurilor, alimentarea cu apă și demararea proiectului de realizare a canalizării, sunt legate de campania electorală. În ultimele campanii electorale s-au reparat drumuri, dar s-a luat și hotărârea ca oamenii să fie scutiți de plata taxei pentru branșarea la rețeaua de apă curentă, taxă considerată prohibitivă pentru majoritatea locuitorilor comunei. Consecința acestui dar electoral a fost, conform celor intervievați, branșarea a 90% din populația din Ciolănești-Deal și din Ciolănești-Vale la sistemul de apă curentă, în condițiile în care, până atunci, se branșaseră, contra cost, mai puțin de 10 % dintre gospodăriile din satele amintite, în care s-a realizat

36 Sursa datelor: Primăria Ciolănești.

alimentarea cu apă curentă. Această situație generează o frustrare oarecum firească a celor care au apucat să se branșeze la apă înainte, plătind pentru acest serviciu în jur de 7 milioane de lei vechi de gospodărie.

Per ansamblu, percepția populației privind infrastructura comunei este concordantă cu realitatea observată la fața locului. Șoseaua care vine de la Roșiori este bună, șoseaua principală din comună este asfaltată, drumurile laterale sunt pietruite, majoritatea gospodăriilor din cele două sate amintite sunt racordate la rețeaua de apă curentă. Canalizarea nu este funcțională, oamenii continuă să aibă, marea lor majoritate, WC-uri în curte, fără apă curentă; destul de puțini dintre ei și-au construit băi.

În Baldovinești drumurile laterale arată ceva mai bine, însă aici alimentarea cu apă și canalizarea sunt deocamdată doar într-o fază incipientă, de proiect.

În comună nu există încă un serviciu de colectare a gunoiului, acesta fiind dus într-o groapă improvizată a comunei sau în propria groapă improvizată în curte. În general, mare parte din gunoi ajunge și în Pârâul Câinelui unde de altfel este prevăzută deversarea apei menajere din canalizarea comunei, după ce va ieși din stațiile de epurare. Deocamdată, aceste stații de epurare nu există, iar canalizarea nu este funcțională.

Casele arată destul de îngrijite, puține dintre ele având mai mult de 2-3 camere și, de asemenea, o mică parte dintre ele fiind într-o stare de degradare avansată. Există și câteva zeci de case noi, în jur de 20 dintre acestea fiind construite cu ajutorul Primăriei, pe terenul celor distruse de inundațiile din 2005 (este interesant de remarcat că această informație am obținut-o de la o singură persoană, nici reprezentanții Primăriei, nici cei ai școlii, nici ceilalți actori sociali cu care am discutat neamintind de acest aspect). Pe lângă acestea există și un număr, estimat de către cei intervievați la 20-30 de case, construite sau renovate în ultimii 10 ani, aparținând în special celor care au muncit în străinătate și au venit cu ceva bani de acolo.

Iluminatul public acoperă toată comuna, cel puțin în ceea ce privește existența stâlpilor. Oamenii spun că pe ulițele laterale au mai cumpărat ei becuri ca să fie și funcționali acești stâlpi.

Nu par a exista diferențe semnificative de dezvoltare între satele comunei, localitatea fiind, de altfel, destul de compactă. De asemenea, conform celor intervievați și conform celor observate la fața locului, nu există o spațializare evidentă a săracilor și a bogaților, aceștia amestecându-se în masa celor cu un standard de viață mediu la nivelul comunei.

Există 11 magazine mixte care vând cam aceleași mărfuri alimentare și nealimentare și două cârciumi, majoritatea acestor locații aflându-se la șoseaua principală din centrul de comună. Există o școală cu clasele I-VIII și una cu clasele I-IV în Ciolănești-Deal și una cu clasele I-IV în Baldovinești.

Sursele de venit ale populației. Percepția populației asupra nivelului și evoluției standardului de viață în comună

Conform celor intervievați, lipsa investițiilor în zonă face ca activitatea economică de bază în comuna Ciolănești să fie agricultura, în condițiile în care majoritatea locuitorilor comunei au, în medie 1-2 ha de teren arabil și 50-100 de ari de grădină. Deși numărul de animale a scăzut constant în ultimii ani, majoritatea oamenilor cresc 10-15 păsări în gospodărie și cel puțin un porc.

De asemenea, conform respondenților, „cei care nu au o vacă, au măcar 2-3 capre sau câteva oi”. Există și câțiva oameni care dețin câteva sute de oi fiecare, cele mai multe oi (în jur de 800) fiind ale unui localnic care însă le crește la Bolintin, unde, fiind mai aproape de București, poate valorifica mai eficient produsele rezultate din această activitate.

Au existat patru Asociații agricole care s-au desființat sau sunt în curs de lichidare, ca urmare a concentrării pământului arabil la două ferme agricole mari: Kaf Agricom și Tikeromit. Procesul de concentrare a terenurilor s-a realizat prin cumpărarea de teren, dar și prin migrarea celor care aveau pământ în Asociație către cele două societăți, în cazul pământului dat în arendă.

Despre Kaf Agricom oamenii au, în general, o părere, dacă nu bună, în orice caz, mai bună decât despre celelalte Asociații și Societăți agricole. Argumentele variază de la „neamțul e mai cinstit” (patronul fiind german), la „ăștia fură mai puțin decât ceilalți”, în condițiile în care oamenii consideră că profitul acestora se realizează pe seama înșelării oamenilor și statului, prin mecanismul acordării subvenției la hectar fără un control riguros al îndeplinirii condiției ca acest teren să fie efectiv lucrat. Totuși, faptul că ferma agricolă Kaf Agricom deține în proprietate sau în arendă majoritatea terenului arabil din comună pare a se datora unor cauze pragmatice: aceștia plătesc mai bine decât ceilalți și plătesc constant ceea ce este stipulat în contract (400 de kg. de grâu la ha sau 350 de lei pentru fiecare ha de teren arendat).

Pe lângă banii sau grâul obținut din arendarea pământului, cultivarea legumelor în grădina proprie reprezintă o altă activitate aducătoare de venit, alături de creșterea animalelor. Chiar dacă rezultatele acestor activități sunt îndreptate cu precădere spre autoconsum, o parte din producția locală merge, sub diverse forme, și către piață. Există o piață internă a produselor agricole, formalizată prin existența unui târg săptămânal unde cei care produc pentru piață vând celor care nu reușesc să producă suficient pentru propriile nevoi.

De asemenea, produsele ajung pe piața de la oraș, fie duse direct de producători, fie prin intermediar - un asemenea tip de intermediar amintit de către mulți dintre cei intervievați este cel al brânzăreselor, care cumpără brânza de la localnici și o vând la oraș, direct la familiile cu care încheie un fel de contracte neformalizate.

Există și un punct oficial de colectare a laptelui, într-o comună apropiată, la Săceni, însă prețul foarte mic oferit face ca această alternativă oficială de valorificare a laptelui să fie aleasă de puțini dintre producătorii locali, existând și câteva excepții de localnici care au mai multe vaci și și-au permis și să investească în asigurarea unor condiții de igienă pentru animale, obligatorii, pentru ca laptele să poată urma o astfel de filieră oficială.

În opinia majorității celor intervievați, cei care reușesc să își asigure un trai mai bun, dincolo de asigurarea doar a subzistenței, sunt cei care au ca sursă de venit principală un salariu sau o pensie, în condițiile în care pământul și animalele le asigură autoconsumul.

Numărul celor care reușesc o astfel de combinație de surse de venit este mai mare în cazul pensionarilor și mai mic în cazul salariaților, numărul acestora fiind estimat în prezent, undeva între 100-150 de persoane, dintre care o treime sunt bugetari și peste o treime navetiști la Roșiori sau la București. Este adevărat că la aceștia se adaugă și cei care muncesc fără forme legale sau în activități sezoniere, însă criza economică din ultimul an a dus la restrângerea activității economice, în special în domeniul construcțiilor, unde lucrau majoritatea dintre ei, ca navetiști.

În opinia locuitorilor nu există grupuri vulnerabile, cele 20-30 de familii aflate în situații mai vitrege reprezentând cazuri izolate, asigurarea subzistenței fiind considerată neproblematică, „cu condiția să muncești”. Săracii comunei fie nu au avut pământ, fie „au făcut greșea și l-au vândut”, însă percepția majoritară este că principală cauză a sărăciei lor este faptul că „sunt puturoși și nu le place să muncească”.

În comună nu există romi și nu există pungi de sărăcie sau zone cu săraci și zone cu bogați. În altă ordine de idei, nici unul dintre cei intervievați nu știe să existe vreun ONG care să fi desfășurat vreă acțiune în comuna Ciolănești, nici cu scop social, nici cu scop cultural.

Opinia generală este că, în prezent, locuitorii comunei reușesc să își asigure subzistența, fără a putea să beneficieze de un trai îmbelșugat, sursa principală de venit fiind activitatea agricolă și creșterea animalelor, în condițiile în care „din agricultură nu prea te îmbogățești”.

Problema principală a comunei și a zonei este considerată a fi lipsa locurilor de muncă.

Comuna este considerată a fi în mod tradițional una mai curând bogată, sărăcirea producându-se în ultimii ani, percepția generală fiind aceea că și în perioada comunistă standardul de viață era unul destul de ridicat aici. Argumentele care susțin această opinie vizează importanța economică a comunei pentru agricultura socialistă, în condițiile în care aici exista un CAP foarte important, precum și alte obiective economice de care depindea întreaga zonă: o Stațiune de Mecanizări Agricole (SMA) și un complex de taurine.

Percepția actorilor instituționali asupra dezvoltării comunei.

Grupuri vulnerabile. Primărie. Școală.

Firme private mai importante

În opinia reprezentanților Primăriei, precum și a celorlalți actori instituționali amintiți, nu există grupuri vulnerabile, ci doar persoane și familii aflate în situații vulnerabile, care însă reprezintă cazuri izolate.

În comună nu există romi, există 50 de persoane cu handicap, 40 de pensionari pe caz de boală, 103 dosare de ajutor social. Există 30-40 de șomeri indemnizați însă, conform estimărilor

celor intervievați de la Primărie, în jur de 50% din populația activă este neocupată sau ocupată doar în activități agricole, în general, practicând o agricultură de subzistență.

Pe lângă cei 28 de bugetari și cei 17 asistenți personali (pentru persoane cu handicap sever), mai există foarte puțini salariați, de ordinul zecilor, conform reprezentanților Primăriei. Pe lângă cele 11 magazine și două baruri care au 1-2 angajați, un angajator mai important ar fi Kaf Agricom, aflată în Ciolănești Vale și la câțiva km schela Poeni-Videle, un punct de lucru al OMV-Petrom, unde există câțiva angajați din Ciolănești.

Populația este îmbătrânită, sporul natural este negativ: în anul 2009 au avut loc 8 căsătorii, 16 nașteri și 80 de decese. Nu există date la nici o instituție locală privind structura pe vârste a populației, însă există și alți indicatori care să susțină existența unei tendințe de îmbătrânire a populației, precum evoluția numărului de copii care se înscriu în clasa I la școală, număr în continuă scădere în ultimii ani. La nivelul percepției reprezentanților instituționali există diferențe cu privire la definirea acestei situații. Reprezentanta firmei Kaf Agricom, care este și profesoară la una dintre școlile comunei consideră că populația comunei este mai tânără, comparativ cu cea din comunele învecinate, persoana în cauză bazându-se în această comparație și pe experiența didactică din câteva dintre aceste comune, unde numărul de copii de la școală este mult mai mic decât în Ciolănești.

În comună nu prea mai sunt familii cu mulți copii - există 7-8 familii cu 4 copii, în rest oamenii au un copil, maxim doi.

În opinia reprezentanților Primăriei, pensionarii o duc cel mai bine, alături de puținii salariați din comună, în condițiile în care au ca sursă de venit complementară exploatarea grădinii proprii și creșterea animalelor în gospodărie. Cei care sunt săraci sunt considerați în cazul cvasitotalității reprezentanților instituționali intervievați ca ajungând, în general, în această situație „pentru că sunt puturoși și nu vor să muncească”. Aceștia sunt oameni care nu au pământ, în general, pentru că l-au vândut și nu țin animale, fiindu-le mai comod să muncească cu ziuă și în folosul comunității, cele 72 de ore necesare pentru a beneficia de ajutor social.

Surse de venit

Conform reprezentanților instituționali intervievați, principala sursă de venit a populației o reprezintă activitatea agricolă, împreună cu creșterea animalelor în propria gospodărie. Oamenii își cultivă, în general, grădina proprie, cu legume și verdeață pentru autoconsum, o mică parte dintre ei reușind să aibă un surplus pe care să îl valorifice pe piață. Majoritatea oamenilor au câteva zeci de păsări și câte un porc, ceea ce le asigură o parte importantă din necesarul de proteine animale. O parte dintre cei care au vaci reușesc să vândă lapte, însă proprietarii de oi sunt cei care produc mai mult pentru piață, brânza de oaie fiind una dintre mărcile locale cu succes pe piață, fie ea formală sau informală.

În ceea ce privește terenul arabil, din media de 2-3 ha pe gospodărie, 90% este dat în arendă la societățile agricole amintite.

Kaf Agricom, conform unui reprezentant al acestei firme, exploatează 3000 de hectare dintre care mai mult de jumătate, luat în arendă, în jur de 35% fiind teren aflat în proprietatea acestei Societăți Comerciale.

Această fermă agricolă, cu capital privat german este specializată în producția ecologică de grâu, rapiță și muștar, peste 95% din producție fiind destinată exportului. Grâul care este distribuit oamenilor în baza contractului de arendă este cumpărat de la alte societăți sau asociații agricole și nu din cel ecologic, produs pe pământul respectiv, luat în arendă.

Cealaltă firmă importantă, deținătoare de teren agricol în proprietate și în arendă, Tikero-mit exploatează în prezent, conform reprezentanților Primăriei, în jur de 400 ha. Sunt amintite, de asemenea, și de către reprezentanții instituționali intervievați și cele patru asociații agricole care sunt în curs de lichidare, din cauza reorientării proprietarilor de pământ către cele două societăți agricole amintite.

Educație

Stocul de educație la nivelul comunei este considerat de către actorii instituționali intervievați ca fiind mediu, la nivelul zonei și al mediului rural românesc, relativ puternic diferențiat pe grupe de vârstă. Dacă cei peste 70 de ani au un stoc de educație redus, generația de mijloc este cea mai educată, majoritatea celor între două vârste având liceul terminat sau cel puțin 10 clase și o școală profesională. Stocul de educație se precarizează raportat la generația tânără, până în 30 de ani, tendința generală fiind de scădere a perioadei de școlarizare. Conform reprezentanților școlii, doar jumătate dintre actualii absolvenți de gimnaziu merg mai departe la liceu. Cauza principală a abandonului școlar după clasa a opta este una economică, prețul susținerii unui copil la liceu, la oraș, fiind considerat prohibitiv pentru majoritatea părinților din comună. Una dintre cauzele principale ce generează dificultatea continuării studiilor este relativa depărtare de cel mai apropiat oraș, aflat la peste 25 de km de Ciolănești și costul mare al transportului (aproximativ 300 de lei pe lună, conform celor intervievați).

Proiecte de infrastructură

Proiectele de infrastructură de mai mare anvergură, alimentarea cu apă și rețeaua de canalizare, au început să se deruleze începând cu anul 2003 și s-au realizat, în cea mai mare măsură cu bani de la Guvern, ritmul lucrărilor fiind corelat cu ritmul finanțării primite.

De asemenea, pentru drumuri, au fost utilizate fonduri de la bugetul local și de la bugetul Consiliului Județean; ca și în cazul proiectelor amintite mai sus, ritmul lucrărilor a depins de finanțare și, după expresia unuia dintre reprezentanții Primăriei, „s-au făcut cam cu țărâita”.

În cazul Baldovineștiului a existat o finanțare obținută în cadrul unui proiect FRDS (Fondul Român de Dezvoltare Socială), accesat în anul 2002, în valoare de 70.000 de euro. În cadrul acestui proiect, au fost reabilite (pietruite) între 2003-2004 toate drumurile laterale din Baldovinești. Faptul că a existat o finanțare pentru toată lucrarea propusă, fără discontinuități, a reprezentat unul dintre factorii ce au determinat succesul acestui proiect, rezultatul fiind acela că, în prezent, în Baldovinești, în general, drumurile arată mai bine decât în Ciolănești-Deal și mult mai bine decât în Ciolănești-Vale.

Fondurile guvernamentale au fost obținute în baza H.G. 643/2003 pentru alimentarea cu apă și canalizare în Ciolănești-Deal și Ciolănești-Vale și în baza O.G. Nr.7/2007, în cazul proiectului de realizare a rețelei de canalizare și epurare a apelor uzate.

Cronologia acestor proiecte a fost următoarea:

2003–2004: Baldovinești, PROIECT FRDS în valoare de 70.000 de euro pentru reabilitare drumuri (pietruire);

2003–2004: alimentare cu apă în Ciolănești-Deal;

2004–2005: alimentare cu apă în Ciolănești-Vale;

2005–2007 – 2007–2009: Pietruire drumuri în Ciolănești-Deal și Ciolănești-Vale, din fonduri proprii de la bugetul local;

2007 – proiect finanțat de la Guvern prin Ordonanța de Guvern nr. 7: canalizare în Ciolănești-Deal și Ciolănești-Vale, stație de epurare, deversare a Pârâului Căinelui – nefinalizat din lipsa banilor.

Pentru Baldovinești s-a elaborat un proiect separat de canalizare și de alimentare cu apă curentă, nerealizat încă, din lipsă de fonduri.

Strategia de dezvoltare locală, până în 2013 a fost elaborată de Primar, împreună cu Vice-primarul, obiectivele fiind stabilite „prin consultarea oamenilor, prin organizarea de întâlniri”, fapt neconfirmat de către actorii sociali intervievați. Un indicator al faptului că această strategie fixează ca obiectiv prioritar infrastructura, fără a aminti măcar de necesitatea rezolvării anumitor probleme sociale, la nivel comunitar, este faptul că asistentul social nu a fost consultat în nici un fel, deși acesta consideră că ar fi trebuit să aibă și el un cuvânt de spus.

Strategia de dezvoltare locală până în 2013 cuprinde următoarele obiective prioritare: alimentare cu apă și canalizare în Baldovinești, reabilitare a Căminului cultural al comunei și asfaltare a drumurilor interioare ale comunei.

Bugetul local este constituit în proporție de 40% din taxe și impozite locale și în proporție de 60% din redistribuirea de TVA de la Consiliul Județean. Conform aprecierii reprezentanților instituționali intervievați, firmele de pe raza comunei contribuie în foarte mică măsură la constituirea bugetului local.

Primăria

Primăria a fost dotată cu calculatoare și conectată la internet printr-un proiect al Ministerului Comunicațiilor, numit Economia bazată pe cunoaștere, în anul 2006. De asemenea, clădirea a fost renovată în ultimii doi ani, cu bani de la bugetul local.

În ceea ce privește resursele umane, conform reprezentanților instituționali intervievați, acestea sunt considerate insuficiente în raport cu cerințele cărora trebuie să le răspundă.

Primăria are 8 angajați, mult sub schema de personal aprobată, urmând ca numărul acestora să crească în raport cu apariția noilor servicii la nivelul comunității locale, precum cel de canalizare sau cel de salubritate. În ceea ce privește percepția actorilor instituționali intervievați asupra nivelului de educație al angajaților Primăriei, aceasta este diferențiată. Reprezentanții Primăriei consideră că aceștia au un grad de calificare și de educație corespunzător în raport

cu cerințele postului, iar alți respondenți, precum cei de la școală sau de la firma Kaf Agricom, consideră că există într-o mai mică măsură, o relație de adecvare, personalul Primăriei fiind în general subcalificat.

Nu există la Primărie o persoană care să aibă în fișa postului accesarea de fonduri europene. Persoana cea mai competentă în acest domeniu pare a fi viceprimarul, contabil cu experiență, având un fiu care-i poate oferi consultanță, fiind angajat la București, într-un „post-cheie”, la Ministerul Dezvoltării. Deocamdată, „consultanța” s-a materializat în facilitarea finanțării cu fonduri de la Guvern, considerată a fi soluția câștigătoare, în contextul în care conjunctura politică a privilegiat direcționarea banilor către județ și conjunctura relațiilor personale ale viceprimarului a privilegiat orientarea acestor bani către comuna Ciolănești, în dauna altor comune. Viceprimarul se laudă cu faptul că au fost cazuri când, „trăgând niște sfori”, a ajuns de pe locul 28 pe locul 8 pe o listă cu proiecte propuse spre finanțare, ultimul eligibil pentru a primi acea finanțare.

În general, percepția reprezentanților Primăriei este una pozitivă în ceea ce privește relația cu locuitorii comunei și cu celelalte instituții publice sau private de pe raza comunei. Faptul că actualul Primar a fost reales pentru un nou mandat cu peste 75% din voturi reprezintă un element important ce susține existența unui nivel relativ înalt de încredere în instituția Primăriei, ca bază a construcției unei bune colaborări la nivel comunitar. În condițiile în care nu există ONG-uri în comună și nici nu există acțiuni ale unor ONG-uri în zonă, colaborarea interinstituțională la nivel local se limitează la instituțiile publice și, în mai mică măsură, la cele câteva firme de pe raza comunei. Percepția celorlalți reprezentanți instituționali privind buna colaborare cu Primăria este concordantă cu cea a reprezentanților Primăriei.

Colaborarea cu cele trei școli de pe raza comunei este una importantă, în contextul în care, pentru școală, Primăria este ordonator de credite. A existat un proiect accesat de Primărie în anul 2006, în parteneriat cu Ministerul Comunicațiilor, numit Economia pe bază de cunoaștere, ce a avut ca beneficiari Primăria și școala. Proiectul a constat în echiparea cu calculatoare a Primăriei, școlii și a elevilor, pentru acasă și asigurarea accesului la internet.

Există anumite nuanțe în descrierea rezultatelor acestui proiect. Funcționarii din Primărie susțin că aproape toți copiii din comună au acces la internet și calculatoare, dar profesorii vin și subliniază că internet există, într-adevăr, la școală și în rest, dar doar în centrul comunei și la cei care sunt abonați la Romtelecom, în Baldovinești neexistând deloc. Oricum, toți cei intervievați consideră situația de acum net superioară celei de acum câțiva ani, când nu exista nici rețea de telefonie în comună, cu atât mai puțin, internet. Există televiziune prin cablu încă din anul 1996. La început, toate posturile erau „în limbi străine și netraduse”, situația reglementându-se între timp. În ultimii 6 ani a existat o bună colaborare între Primărie și Consiliul Județean, în condițiile în care au fost obținute cu sprijinul acestei instituții fonduri importante pentru proiectele amintite. Buna colaborare a fost facilitată de „compatibilitatea politică” a celor doi actori instituționali, situație identică la nivelul colaborării cu Guvernul, la fel de compatibil politic și la fel de „darnic” în finanțarea proiectelor amintite. Odată stricată această „compatibilitate”, prin ieșirea PSD de la Guvernare, banii de la Guvern pentru infrastructură au încetat să mai vină, fapt ce a determinat, în opinia reprezentanților Primăriei, sistarea lucrărilor la rețeaua de canalizare și la stația de epurare a apelor.

Pe lângă „compatibilitatea politică” amintită, a existat și o altă compatibilitate ce a facilitat obținerea de finanțare pentru proiecte de infrastructură de la Guvern, la un nivel net superior celorlaltor comune din zonă. Este vorba despre relațiile personale ale viceprimarului care, conform propriilor declarații, „a fost mereu cu un pas înaintea celorlalți”, având băiatul la București, într-un post important, la Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Amenajării teritoriului.

Primăria Ciolănești are câteva parteneriate, nematerializate încă prin acțiuni concrete, cu Primăria Tătăraști și cu cea din Săvești - pe proiecte comune de asfaltare a drumului județean, precum și cu Asociația Nord Teleorman.

Accesarea de fonduri europene

Până în prezent, la nivelul autorității locale nu au fost accesate fonduri europene. Argumentația e mai amplă.

Pe de o parte, accesarea acestor fonduri este considerată dificilă, greoaie și având șanse minime de reușită, conform reprezentanților școlii, în condițiile inexistenței resurselor umane calificate în Primărie. Respondenții amintiți consideră ca necesară angajarea unei persoane la Primărie care să se ocupe cu accesarea acestor fonduri și care să fie capabilă să acorde și consultanță celor interesați, precum fermierii din Ciolănești care vor să-și dezvolte afacerea.

Pe de altă parte, proiectele de infrastructură considerate prioritare la nivelul comunității locale au fost demarate cu finanțare de la Guvern, în contextul favorabil amintit. Pe lângă faptul că o parte dintre problemele importante legate de infrastructură s-au rezolvat în modul amintit, un alt motiv pentru care reprezentanții Primăriei spun că nu au accesat fonduri europene este tocmai faptul că au accesat aceste fonduri guvernamentale, viceprimarul declarând că pe proiecte de infrastructură nu mai sunt eligibili pentru accesarea de fonduri europene, în situația respectivă. Este probabil că această neeligibilitate să se refere la scăderea drastică a punctajului, în cazul proiectelor accesate pe măsura 3.2.2. - infrastructură rurală, în cazul accesării anterioare de proiecte de infrastructură, prioritate având cei care nu au beneficiat de nicio finanțare pentru asemenea proiecte.

În ceea ce privește proiectele de dezvoltare a fermelor agricole și zootehnice, există câțiva fermieri care au încercat să acceseze asemenea fonduri însă, deocamdată, fără succes. În ceea ce-i privește pe cei din urmă, sumele care pot fi accesate sunt considerate destul de mici, în comparație cu dificultățile care trebuie depășite pentru a obține succesul în cazul unui asemenea demers.

Există și firme, precum Kaf Agricom care au apelat la consultanță specializată în accesarea fondurilor europene, însă majoritatea celor intervievați, inclusiv reprezentanții acestei firme, susțin necesitatea de a exista o persoană calificată la Primărie, specializată în accesarea acestor fonduri, care să le poată oferi consultanță.

Concluzii

Există câteva premise care pot favoriza succesul unor proiecte de dezvoltare comunitară în comună, fie prin accesarea de fonduri la nivel individual (microferme, SRL-uri etc.), fie la nivelul autorității locale:

- spiritul antreprenorial al locuitorilor comunei, care au tradiția valorificării produselor realizate în propria gospodărie
- buna colaborare interinstituțională și relațiile sociale bune la nivel comunitar, absența conflictelor majore și a cauzelor ce ar genera asemenea conflicte la nivel comunitar;
- nivelul relativ ridicat de încredere de care se bucură reprezentanții instituțiilor locale;
- în cazul satului Baldovinești există experiența proiectului cu FRDS, în care oamenii au fost implicați în mod direct la săparea șanțurilor din fața propriilor case, cât și indirect, prin reprezentanții pe care i-au avut în Comitetul de inițiativă de 20 de persoane ce a participat la gestionarea proiectului. Acest tip de experiență ar putea fi valorificată în cadrul altor proiecte de dezvoltare comunitară care impun participarea oamenilor, dar și ca model de proiect de succes în accesarea de fonduri.

Premisele ce pot bloca astfel de inițiative de dezvoltare pot fi reprezentate de anumite moravuri tradiționale reflectate în anumite comportamente instituționale, precum preferința pentru accesarea unor relații personale, informale, în dauna celor formal-impersonale.

În cazul Primăriei din Ciolănești, criteriile de selecție a unor proiecte câștigătoare sunt considerate a fi mai curând subiective, vizând relația cu reprezentanții importanți ai instituțiilor care fac această selecție și nu cele obiective, vizând respectarea anumitor proceduri și atingerea anumitor criterii de performanță.

Lipsa modelelor de succes în accesarea acestor fonduri (exceptând proiectul FRDS amintit) și a interacțiunii cu persoane calificate în aceste domenii (și, corelativ, lipsa de informare cu privire la oportunitățile oferite și modalitățile concrete de aplicare pentru aceste fonduri) reprezintă, de asemenea, factori ce pot descuraja accesarea de fonduri europene și explicații ale interesului relativ scăzut pentru asemenea alternative de finanțare a proiectelor, la nivel individual și comunitar.

Pe de altă parte, Ciolăneștiul pare a fi una dintre multele comunități mai curând tradiționale ale ruralului românesc, ce dezvoltă o inerție puternică în a adopta strategii noi de viață, conectate la profilul și dinamica schimbărilor sociale.

În pofida prezenței masive a unor mărci ale modernității, precum televiziunea, internetul sau telefoanele mobile, mare parte dintre oamenii din Ciolănești trăiesc într-o lume cel mult parțial conectată la realitatea lumii moderne. Tehnica modernă utilizată în afara unor principii de viață moderne dă un aer de inadecvare acestui „conglomerat social”, rezultat al unor grefe realizate asupra unui corp insuficient pregătit să le primească și să le adopte, în mod organic.

În Ciolănești, frapant mi s-a părut faptul că nu te frapază nimic. Casele nu sunt nici frumoase, nici urâte, nici mari, nici mici, nici ascetice, nici confortabile, drumurile nu sunt nici bune, nici rele, nici murdare, nici curate. Această senzație pe care am avut-o, de „nici prea prea, nici foarte foarte” nu este una de stabilitate, de omogenitate, ci mai degrabă de lucru netermi-

nat. Mai concret, există apă curentă, dar prea puține băi, există canalizare, dar nu funcționează, există stâlpi de curent, dar unii dintre ei nu au becuri, există asfalt, dar se termină la jumătatea străzii. În altă ordine de idei, încrederea acordată instituției Primăriei pare a fi dată la pachet cu „pasarea” cvasitotală a responsabilității dezvoltării comunității, ca și când misiunea oamenilor s-ar fi încheiat odată cu votarea reprezentanților autorității locale. Această „cultură civică dependentă, cu elemente parohiale” (în termenii lui Allmond și Verba), reprezintă contextul social ce favorizează un asemenea transfer cvasitotal de responsabilitate. Mai concret, când Primăria a realizat alimentarea cu apă a comunei, majoritatea oamenilor au așteptat ca tot Primăria să facă și pasul imediat următor, adică să ofere gratis branșarea la apă - în condițiile în care, conform celor intervievați, o bună parte dintre ei și-ar fi permis să plătească această taxă. Prea puțini au făcut și pasul următor, adică să își construiască băi și să folosească apa respectivă, pentru scopul principal căruia îi este destinată, anume, menținerea igienei, considerând probabil că apa curentă folosește, în principal, pentru udat grădina. Fără îndoială, constrângerile economice reprezintă o cauză importantă a acestei situații, însă inerția, de care aminteam mai sus, pare a fi o cauză poate la fel de importantă. După cum spune una dintre profesoarele cu care am stat de vorbă „oamenii s-au învățat să se spele la lighean și vor să rămână așa în continuare”.

Modelul descris mai sus pare a funcționa și în ceea ce privește Primăria care, la rândul ei transferă responsabilitatea mai departe, Consiliului Județean și Guvernului, care este dator să finanțeze în totalitate modernizarea localității.

În plus, așa cum mare parte dintre locuitorii comunei funcționează economic în afara unui cadru formal, la limita legalității, preferând să vândă brânza brânzăreșelor, fără a avea nevoie de analize sau aprobări, reprezentanții Primăriei preferă tot varianta informală, singura modalitate pe care o consideră dezirabilă pentru a obține finanțare pentru comună fiind apelul la cunoștințe și relații, deținerea unui asemenea tip de capital social devenind criteriul principal de eligibilitate, parazitând astfel un sistem construit să funcționeze după alte criterii de selecție.

Accesarea de fonduri europene ar presupune un comportament activ și respectarea unui alt mod de a asuma niște responsabilități, riscul de a fi evaluat după criterii de performanță și nu de „cuetrie” și de a pierde într-o competiție în care te-ai obișnuit să câștigi fără prea mare efort.

Faptul că, în prezent, relațiile nu mai funcționează și finanțarea de la Guvern pentru finalizarea lucrărilor nu mai vine poate reprezenta impulsul ce poate genera o astfel de schimbare de abordare, în condițiile în care lucrurile nu pot fi lăsate „făcute pe jumătate”.

Ciucsângeorgiu

Gyöngyi Pásztor

Comuna Ciucsângeorgiu din județul Harghita se află la o distanță de 22 km de reședința de județ Miercurea-Ciuc, la granița de sud-est a județului, fiind învecinat cu județul Bacău. Comuna se află la poalele munților Ciucului, la o altitudine medie de 757m, vârful cel mai înalt fiind Vârful Agâs de 1377m. Căi de acces: spre Armășeni de pe drumul european E578 pe DN 12 și DJ 123C, sau prin Leliceni pe DJ123B.

Comuna Ciucsângeorgiu este compusă din următoarele sate și cătune: centrul de comună Ciucsângeorgiu, Armășeni Nou, Armășeni, Potiond, Bancu, Cotormani, Eghersec, Cinod, Ghiurche și Ciobăniș. Majoritatea satelor (Ciucsângeorgiu, Armășeni Nou, Armășeni, Potiond) sunt înșiruite în valea Fișagului de-a lungul drumului principal DJ123C, care trece și prin centrul comunei. Bancu, al doilea sat ca mărime a comunei se întinde de-a lungul DJ123B, iar Cotormani pe un drum secundar, acesta fiind cel mai apropiat sat de orașul Miercurea-Ciuc. Comuna are patru localități montane, două sate (Eghersec și Cinod), respectiv două cătune (Ghiurche și Ciobăniș). Comuna se întinde la poalele muntelui, la o distanță de aproape 10 km de drumul principal, într-o zonă retrasă, de-a lungul unui drum secundar înfundat. Satul Potiond se află în capătul văii, aproape de granița cu județul Bacău, la „capăt de drum”.

Centrul comunei a fost menționat prima dată în mod oficial în anul 1332 în documente regești, respectiv mai târziu, în anul 1336 în documentele bisericii romano-catolice după ce biserica a ars și a trebuit reconstruită. Zidurile bisericii fortificate au fost construite în 1673. Biserica a fost episcopie o scurtă perioadă de timp, între anii 1703-1704, când religia catolică a fost interzisă datorită efectului reformei protestante.

Organizarea administrativă a comunei a fost stabilită în anul 1968, în urma reformei administrative, unificând trei sate distincte. Astăzi drumul asfaltat asigură o legătură bună cu orașul, înainte erau însă sate izolate, unde structura socială străveche bazată pe vecinătăți³⁷ (numite zeci, l.m. tized) s-a păstrat o perioadă lungă de timp, fiind și astăzi una din bazele organizării sociale.

Conform Datelor Recensământului din 2002, numărul populației în comună a fost de 4891, majoritatea acestora fiind de etnie maghiară.

37 Vecinătățile sunt o formă de organizare a vieții sociale elaborată în Evul Mediu occidental, introdusă în Transilvania de către secui și sași, existentă formal până în secolul XIX, supraviețuind în forme diverse până în prezent. Conform regulilor nescrise, în jur de zece familii formează o vecinătate, rolul acesteia în cazul satelor secuiești fiind în primul rând militar, iar pe timp de pace de organizare socială. Membrii unei vecinătăți își organizează munca împreună, se ajută reciproc, organizează întreținerea proprietății publice și private: întrețin drumul aferent, stingerea incendiilor, vecinătatea fiind responsabilă și în supravegherea membrilor săi.

Populația comunei Ciucsângeorgiu și structura etnică a acesteia

Localitate	Români		Maghiari		Romi		Total	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
Comuna Ciucsângeorgiu	12	0.22	4658	95.24	221	4.54	4891	100.00
Sat Ciucsângeorgiu	5	0.27	1683	90.73	167	9.00	1855	100.00

Sursa: Recensământ 2002

Conform datelor Primăriei Ciucsângeorgiu, numărul populației comunei a crescut din 2002, ajungând la 5048 în 2009. Sursa acestei creșteri este pe de o parte sporul natural, 2009 fiind primul an după 1990 când numărul nașterilor depășește numărul deceselor și pe de altă parte, migrația, în special datorită apropierii de orașul Miercurea-Ciuc.

Structura de vârstă a comunei este una echilibrată, cu un număr semnificativ de copii și tineri, respectiv persoane peste 70 de ani. Din punct de vedere statistic lipsesc din generația dintre 35-50 de ani cei care în perioada comunistă s-au mutat în oraș în căutarea unui loc de muncă în industrie. Procentul semnificativ de tineri este vizibil și în faptul că în comună funcționează 6 grădinițe și 8 școli, din care un liceu cu profil industrial.

Nivelul școlarizării comunei este unul mediu, majoritatea populației absolvind cele 8 clase gimnaziale. Analizând nivelul școlarizării în funcție de vârsta populației, vom observa o diferență semnificativă între populația în vârstă de 25-39, 40-59, respectiv peste 60 de ani. Nivelul școlarizării crește în aceste grupe de vârstă. În timp ce în cazul celor peste 60 de ani majoritatea au absolvit 4 clase elementare, majoritatea celor între 40-59 de ani au absolvit 8 clase gimnaziale, iar majoritatea celor cu vârsta între 25-39 de ani au absolvit școală profesională sau liceu. Procentul celor cu studii postliceale și universitare este de 1,12%.

Privind în ansamblu, infrastructura comunei este una destul de dezvoltată. Analizând însă în detaliu observăm o inegalitate semnificativă între localitățile comunei. Cele favorizate sunt localitățile înșiruite în valea Fișagului, de-a lungul drumurilor județene, iar localitățile defavorizate sunt satele montane, cele aflate la o altitudine mai înaltă.

Comuna are un total de aproximativ 200 km de străzi, din care 22 km sunt asfaltate și mai mult de jumătate sunt pietruite. În jur de 65 km din rețeaua de străzi sunt dotate cu iluminat public. Străzile asfaltate sunt cele principale: DJ123C, DJ123A și DJ123B. În satele apropiate centrului de comună drumurile sunt de o calitate foarte bună, iar porțiunea de drum de 45 km care duce în satele Eghersec și Cinod, acum proaspăt pietruit, era înainte aproape impracticabil. Cătunele Ghiurche și Ciobăniș sunt legate de centrul de comună de un drum de munte de o lungime de peste 32 km, impracticabil iarna, iar vara doar cu piciorul sau cu căruța. Cei care doresc să coboare din Ghiurche la primăria din centrul comunei pe timp de iarnă au de ocolit 140 km prin Miercurea-Ciuc.

De asemenea, în cazul satelor de la poalele munților Ciucului și celelalte dotări infrastructurale sunt cu mult mai răspândite. Fiecare gospodărie din aceste sate are acces la rețeaua electrică, de gaz, telefon, cablu tv și internet. În prezent se lucrează la rețeaua de apă curentă și canalizare, care va fi de asemenea accesibilă doar pentru localitățile din aceste sate. În prezent apa curentă este asigurată din izvoare montane. În cătunele Ghiurche și Ciobăniș, însă, nu există nici măcar curent electric.

Activitățile economice specifice zonei sunt: agricultura, bazată în special pe cultura cartofului, creșterea animalelor (ovine, bovine), exploatarea pășunilor naturale și a pădurilor, activități legate de prelucrarea lemnului și comerț cu amănuntul. Analizând datele Recensământului din 2002 privind statutul ocupațional al populației de peste 15 ani, al activităților economice, respectiv locația acestora, se conturează o prezență semnificativă în comună a populației active și de vârstă activă. Populația activă se împarte în două mari categorii, cea a angajaților, respectiv a celor ocupați în gospodăria proprie. Marea majoritate a celor angajați lucrează în afara localității, în special în orașul Miercurea-Ciuc, posibilitățile de a fi angajat în comună fiind neînsemnate.

Alături de instituțiile publice (Primărie, Consiliul Local, școli, grădinițe etc.) există doar câteva firme și acestea cu un număr scăzut de angajați. Conform bazelor de date ale firmelor înregistrate în România "Vrăjitorul" și "Lista Firmelor", în comuna Ciucsângeorgiu în iunie 2009 au fost înregistrate 19 firme. Numărul mediu al angajaților din aceste firme este de 3. Domeniile de activitate ale firmelor înregistrate în comună sunt sintetizate în tabelul următor:

Caracteristici ale firmelor înregistrate în comuna Ciucsângeorgiu

Activitate	Nr. Firme	Nr. mediu angajați	Cifra medie de afaceri 2008, RON
Comerț cu amănuntul în magazine nespecializate	4	4,75	264.938,8
Exploatare forestieră, tăierea și rânduirea lemnului	4	5,75	336.890,8
Construcții	3	2,66	106.730,7
Baruri, restaurante, servicii de cazare	3	2	85.649,0
Alte activități	5	1	30.701,2

Sursa: Vrăjitorul 2009, Lista Firmelor 2009

Comuna este bogată în obiective turistice, motiv pentru care turiștii obișnuiesc să viziteze zona, fiind câteva gospodării care oferă servicii de cazare turiștilor. Posibile obiective turistice: peisajul în sine, zonă muntoasă; Băile Adorjan; bisericile romano-catolice din satele Ciucsângeorgiu-Bancu și Armășeni; capelele romano-catolice; monumente istorice; casa memorială „Gal Sandor” din satul Ciucsângeorgiu (1822); gospodării țărănești; porțile secuiești din anii 1800; conacul Adorjan Emeric, din anul 1797 din satul Armășeni.

Situația politică a comunei, privind indicatorii, este una foarte simplă. Datorită faptului că populația de etnie maghiară reprezintă o majoritatea covârșitoare în comună (atât în centru de comună, cât și în localitățile care îi aparțin), în Consiliul local cele 13 locuri de consilieri aparțin UDMR-ului. De asemenea primarul György József a fost ales în culorile formațiunii politice mai sus menționate pentru al treilea mandat al său. Practic singurul partid politic cu reprezentanți formali este UDMR-ul, rivalul său, Partidul Civic Maghiar, neavând filială locală în niciunul dintre cele 11 sate din care comuna este alcătuită. Deși aproape 5% s-au declarat romi la ultimul recensământ, nici Partida Romilor nu activează aici.

Situația localității din perspectiva oamenilor

Comuna este considerată de către majoritatea sătenilor cu care am discutat ca fiind una normală, nici săracă, dar nici foarte bogată, unde locuiesc oameni cu frica lui Dumnezeu, care își păstrează tradiția și limba. Referitor la infrastructură, oamenii apreciază progresele făcute în ultimii ani, mai ales legate de drumul de acces către Miercurea-Ciuc. La fel, a fost apreciat modul în care problema apei potabile a fost soluționată. Și transportul către oraș este considerat satisfăcător.

La o primă privire se poate observa cum casele vechi se îmbină cu case noi construite sau reabilitate. În satele care se situează aproape de drumul E60 se pot vedea germeii procesului de suburbanizare: locuitorii mai înstăriți din orașul reședință de județ au început să cumpere case de vacanță sau au construit case noi de unde fac naveta în Miercurea-Ciuc. Satele Cotormani sau Bancu sunt specifice în acest sens. La capătul celălalt a comunei, adică în Potiond sau Armșeni, casele cumpărate sunt mai degrabă utilizate drept case de vacanță. Procesul nu este de amploare, dar este de luat în seamă în viitor. Prețul acestor case este estimat de către șeful composesoratului din satul Bancu între 50 000 și 200 000 de RON. În Cotormani mai mult de 15 case aparțin persoanelor din Miercurea-Ciuc (există proprietari și din Ungaria sau Italia), în Bancu – sat mult mai mare – în jur de zece astfel de proprietăți.

Ca elemente negative în discuțiile cu locuitorii comunei au apărut în mod sistematic: lipsa locurilor de muncă, lipsa banilor, greutățile la nivel personal cauzate de criză. Imaginea primăriei este bună, aspectul clădirii primăriei este o sursă de oarecare mândrie – a fost reabilitată relativ recent și arată foarte frumos. Nemulțumirile legate de infrastructură sau mai ales legate de volumul investițiilor în infrastructură sunt pregnante în Bancu.

Situația socio-economică a populației

Starea socio-economică a populației din comună pare a fi una bună, cu o diferență semnificativă însă între localitățile montane și cele de la poalele munților. Din acest motiv va fi tratată separat situația localităților izolate în capitolul categorii defavorizate.

Principalele surse de venit ale populației provin din activitățile agricole, în special cultivarea cartofilor și creșterea animalelor, exploatarea pădurilor, respectiv venituri salariale. Opinia oamenilor despre situația lor economică este una pesimistă, subliniind scăderea veniturilor în ultimii ani. Cultivarea cartofilor și creșterea ovinelor și bovinelor fiind cea mai importantă sursă de venit a populației, prețul scăzut de cumpărare al cartofilor, laptelui, a cărnii este cea mai mare problemă care a apărut în aproape fiecare discuție cu sătenii. Amploarea exploatării forestiere, tăierea și rânduirea lemnului, care asigura un venit însemnat pe parcursul anilor '90 a scăzut semnificativ datorită reglementărilor mult mai riguroase.

Pentru cei care sunt angajați în Miercurea-Ciuc, salariul reprezintă venitul cel mai important al gospodăriei.

Veniturile formale ale populației de vârstă inactivă (peste 65 de ani), adică circa 794 de persoane (16%) sunt reprezentate în principal de pensie (pensia normală, cea alimentară, respectiv

de CAP în cazul văduvelor care nu au lucrat niciodată). În gospodăriile unde există copii de vârstă școlară alocația pentru copii este unul dintre veniturile bănești.

Pentru majoritatea comunității de etnie romă din comună (din fiecare sat), ajutorul social și venitul minim garantat, coroborat cu alocația pentru copii, reprezintă singurele surse de venit formal. Venituri din arendă, vânzări ale lemnului și a scândurii joacă și ele un rol semnificativ, doar că sunt ciclice și sezoniere.

Pe lângă veniturile formale, sătenii au relatat și despre alte surse de venit. Autoconsumul reprezintă unul dintre cele mai importante dintre ele, care nu se contabilizează, dar care contribuie din plin la nivelul consumului (și al nivelului de trai în general). În cazul comunităților de romi, o sursă de venit informală este de asemenea comerțul cu cai, respectiv „legarea” de mături care sunt comercializate exclusiv local (prin acordul tacit cu poliția, pentru că „mai câștigă și ei ceva bani, și măcar nu fură”; acest lucru nu este însă tolerat în afara comunei sau în Miercurea Ciuc).

Munca cu ziua reprezintă forma cea mai importantă de venit alternativă, care de obicei poate fi în bani sau în mâncare, haine, articole din gospodărie.

Veniturile în satele montane sunt mai strâns legate de activități silvice și păstorești. Pondere veniturii nemonetare este mai mare în consumul gospodăriilor. Autoconsumul joacă un rol hotărâtor în această ecuație.

Deși situația economică a populației nu este rea, puterea de cumpărare a populației fiind semnificativă, vizibilă și în numărul mare de locuințe noi sau proaspăt renovate, numărul magazinelor din comună este foarte mic - doar mici magazine alimentare. În opinia sătenilor, magazine mai multe nici nu și-ar avea rostul, deoarece cumpărăturile mai mari le fac în oraș. În comună cumpără doar lucruri mărunte necesare în gospodărie, respectiv alimente cum sunt pâinea sau zahărul.

Situația politică și percepția acesteia

Potrivit relatărilor de pe teren (a oamenilor simpli cu care am stat de vorbă, respectiv oficiali locali intervievați) relațiile sociale nu sunt politizate, respectiv nu au nici o conotație etnică. Relația administrației locale cu instituțiile centrale din județ (aici includem și UDMR-ul) par a fi considerate bune și operaționale.

Totuși, am sesizat tensiuni latente între centrul comunei și satul Bancu. Satul nu are reprezentant în consiliul local (directorul școlii de aici este membrul consiliului, el însă nu locuiește în sat). Înaintea ultimelor alegeri locale, elitele (conducătorii composesoratului, antreprenori și profesori locali) au formulat deschis intenția de a se separa de comună, considerându-se nedreptățiți în relația cu centrul de comună. Este important de menționat că satele Bancu, Cicsângeorgiu și Cotormani au fost unificate într-o comună în anul 1968, sătenii păstrând și astăzi „memoria autonomiei”. Cu scopul de a se separa de elitele din Bancu, aceștia au demarat o informare a locuitorilor satului respectiv. S-a organizat un „microsondaj” pentru a afla măsura în care populația ar sprijini această idee. Potrivit declarațiilor celor care au inițiat acest demers, majoritatea covârșitoare a populației ar fi de acord cu separarea de comună (numărul populației satului Bancu este peste limita minimă pentru a avea statutul de comună).

Considerentele sunt mai degrabă de ordin economic, reflectate prin lipsa investițiilor în infrastructură, dar a fost menționată și lipsa proiectelor inițiate de primărie pentru fonduri europene. Potrivit relatărilor, tensiuni ar exista și între centrul de comună și Armășeni, dar numărul relativ mic al populației nu permite declanșarea acestui demers.

Situația grupurilor vulnerabile

Potrivit datelor culese de pe teren, putem afirma că grupurile considerate vulnerabile sunt următoarele:

Comunitatea de romi care trăiește segregată (izolată spațial, cu contacte sporadice cu majoritatea populației de etnie maghiară din sate), exclusă, trăind în sărăcie lucie.

Locuitorii cătunelor care trăiesc la o altitudine mare și foarte izolat de restul comunității.

Comunitatea de romi

Din punct de vedere demografic, potrivit datelor oficiale ale Recensământul din anul 2002 populația de etnie romă (autoidentificată) reprezenta un procent de circa 5% din totalul de 4891 de persoane din comună. Potrivit estimărilor din Registrul Agricol de la Primărie, în anul 2009, din totalul de 5048 de persoane, aproximativ 8%, adică 403 persoane, sunt considerate aparținând comunității rome (aici este vorba de autodefiniții, dar și de heterodefinițiile celor de la primărie).

În comună găsim două mari comunități de romi și altele mai mici. Prima și cea mai numeroasă (cu circa 16 de case - 160-180 de persoane) este în Ciucsângeorgiu, pe malul estic al râului Fișag, în spatele Primăriei. Cea de-a doua comunitate ca mărime este situată la nord de prima, în satul Armășeni Nou (Menasag Ujfal), în spatele postului de poliție, care cuprinde aproximativ 100 de persoane (copii, adulți și bătrâni laolaltă). Restul romilor din comună sunt răspândiți în celelalte sate de pe valea Fișagului (în localitățile montane nu sunt prezenți). Mai există două comunități mai compacte, relativ numeroase, dar sub 100 de persoane, una în satul Bancu, cealaltă în Armășeni. Caracteristicile comune ale acestor locuri sunt izolarea totală.

Potrivit declarațiilor oficialităților, dar și a membrilor comunităților de romi (interviuri în zona locuită de ei, supranumită în general ca ciganysor - „linia caselor țigănești”) am aflat că majoritatea sunt localnici. Nu am întâlnit romi veniți din alte părți. Cartierele de romi sunt locuri separate, segregate spațial și social, cu un aspect compact și foarte sărăcăcios, cu o infrastructură extrem de precară, de obicei dincolo de linia de demarcație fizice și simbolice evidente (râul Fișag sau drum nepietruit și ascuns trecătorului obișnuit), în locuri greu accesibile. De exemplu, dinspre centrul comunei nu există deocamdată un pod peste râu către acest loc, ci numai două grinzii peste care se face accesul în cartier. (În prezent primăria demarează lucrările unui pod normal, aflat la prima fază a execuției).

În principalul cartier locuit de romi nu este curent electric și acces la apa potabilă. Potrivit relatărilor și observațiilor de pe teren, cei de aici folosesc apa din râu, vizibil poluat și murdar.

Casele sunt construite din resturi de materiale de construcții, fiind de mici dimensiuni (majoritatea lor sunt cămăruțe de cca. 4x4m), cu acoperiș improvizat, în două cazuri chiar fără.

Membrii acestei comunități au menționat sistematic două probleme majore legate de infrastructură: lipsa curentului electric și lipsa apei potabile. De asemenea au fost menționate următoarele probleme: existența șobolanilor în zonă, ceea ce îngreunează viața, mai ales noaptea, deoarece în lipsa iluminatului ei sunt practic atacați de șobolani, lipsa veniturilor și sărăcia. Într-adevăr, șobolanii mișunau și ziua (când am vizitat zona asta). Nu sunt grădini sau garduri între case, care însă sunt construite legal, au număr și sunt înregistrate.

Nici un rom din aceste comunități nu este angajat – sărăcia vizibilă este o normă, care se reflectă și în condițiile de trai. Copii romi sunt înscriși la școală, nivelul maxim de absolvire este de opt clase, o mare parte a lor terminându-și studiile însă mai devreme din lipsa posibilităților.

Principalele forme de venit sunt ajutorul social, venitul minim garantat și alocația pentru copii. Alături de acestea mai există alte două importante surse de venit, acestea fiind însă ocazionale. Primul, comerțul cu cai desfășurat în sat și în zonă, respectiv fabricarea manuală a măturilor. În unele cazuri lucrează cu ziua în gospodăriile țăranilor, în grajd sau pe câmp la cartofi. Lipsa de încredere a majorității față de ei (de genul stereotipiilor, „fură”, sunt „murdari”, „neserioși”) îngreunează mult această legătură economică interetnică. Sunt cooptați doar foarte puțini dintre ei, aceștia considerându-se „norocoși”.

Per total, romii reprezintă un grup exclusiv social și economic. Interacțiunile dintre romi și majoritate sunt considerate a fi bune atât de către romi, cât și de către majoritari. Acest lucru pare de fapt să se refere la lipsa conflictelor deschise dintre romi și majoritari. Romii au menționat destul de des această stare de fapt, comparând situația lor cu cea a romilor din comunele din apropiere, Sântmartin și Sântcrai, unde în trecutul apropiat (vara lui 2009) s-au înregistrat grave conflicte deschise între maghiari și romi.

Principalele doleanțe ale comunității de romi au fost adresate primăriei: prima și cea mai importantă se referă la alocarea iregulată a ajutoarelor sociale. Atât bulibașa, cât și alții s-au plâns de faptul că ajutoarele nu sunt distribuite în mod regulat și nu se pot baza pe ele. A doua se referă la lipsa apei și a curentului electric, care le-au fost promise de mai multe ori, însă totul a rămas însă la nivel de promisiune. Bulibașa totuși consideră că relația între romi și majoritate, respectiv autorități, este una relativ bună și normală, în condițiile în care toți se confruntă cu probleme și greutăți datorită crizei și a lipsei de venituri constante și bune.

„- Nu, la noi aici în sat nu sunt probleme. Chiar dacă primăria nu ne ajută cu tot ce avem nevoie, maghiarii nu au probleme cu noi. Și între ei sunt mulți săraci.

Credeți că primăria nu vă ajută suficient? Cu ce v-ar mai putea ajuta?

Ne mai ajută, că dacă sunt probleme și mă duc la dl. președinte (primar) mă ascultă și încearcă să ne ajute. Da' nici el nu poate chiar orice. Acuma în vară de exemplu o familie m-a rugat să îi rezolv ceva cu care să își poată acoperi casa. Dl. președinte mi-a spus că le dă ciripurile vechi de pe primărie, care sunt schimbate, da i-o cerut și ceilalți. Nici el n-are de unde să le dea la toți.” (reprezentantul romilor)

O mică parte a romilor au reușit să evadeze din zonele mărginașe segregate și s-au integrat în comunitatea majoritară locuind printre maghiari, aceștia reprezentând o punte dintre autorități și romi. Aceste exemple sunt însă mai degrabă excepții. Numărul lor exact nu este cunoscut, potrivit estimărilor fiind oricum undeva în jurul zecilor în ultimii ani. Practic sărăcia lor se menține în continuare, însă nu s-a înregistrat o explozie a numărului romilor aflați în sărăcie.

Localnicii nu consideră că romii sunt o problemă pentru comunitatea lor, aderând la filosofia că „avem și noi destule probleme” respectiv „nu avem conflicte cu ei”. Atitudinea autorităților este una mai nuanțată, reprezentanții acesteia considerând situația ca făcând parte dintr-un pachet clar de probleme care necesită o oarecare aplecare, dar nici pe departe nu este una strategică, ci mai degrabă una legată de buget și de fonduri insuficiente. Atitudinea poliției este una temperată, subliniind lipsa conflictelor deschise.

Concluzia este că există latent o problemă cu comunitatea de romi, deși nu au fost semnificate conflicte majore între romi și majoritatea. Romii sunt excluși economic și social, fiind izolați în ceea ce privește interacțiunile cu majoritatea. Principalele surse de venit ale acestei grup etnic sunt reprezentate de ajutoarele sociale din partea statului.

Locuitorii cătunelor

Comuna Ciucsângiorgiu are în componență satele Eghersec, Cinod Ghiurche și Ciobăniș (aproximativ 500 de locuitori în total) aflate la o altitudine relativ mare în munți și care sunt greu accesibile, în special iarna. Problemele majore ale acestora țin de comunicarea cu centrul de comună, școlarizarea celor care locuiesc aici și deplasarea până la centrul comunei. Harta mentală a celor cu care am intrat în contact din satele din vale relevă faptul că cele patru localități sunt considerate ca fiind locuri foarte îndepărtate, unde se ajunge greu și unde trăiesc persoane pe care le cunosc puțin sau deloc, respectiv unde oamenii se ocupă de activități preponderent agrare, respectiv păstorit.

Această izolare fizică a celor 4 localități contribuie covârșitor la reproducerea inegalităților sociale între centru și periferie, fiind însoțită de lipsa aproape totală a infrastructurii: drumul spre cele două localități unde locuiesc ceangăi, Eghersec și Cinod, este unul proaspăt pietruit, înainte fiind aproape impracticabil, iar curentul electric a fost introdus doar în anul 1996. Cătunele Ghiurche și Ciobăniș sunt legate de centrul de comună de un drum de munte de o lungime de 32 km, impracticabil iarna, practicabil pe jos sau cu căruța vara. Cele câteva gospodării (3 în Ghiurche și 12 în Ciobăniș) care au mai rămas în aceste cătune nu au nici măcar curent electric.

Situația localității din perspectiva primăriei

Primarul se află la al treilea mandat, fiind în această funcție din 2000, între 1996 și 2000 îndeplinind funcția de viceprimar. Secretarul și contabilul sunt angajați ai primăriei dinainte de anul 2000, astfel se poate considera că cele trei persoane au putut reda fidel și bine documentat viziunea oficialităților asupra comunității.

Cei intervievați consideră că localitatea lor (comuna în întregime) are o situație bună. Așezarea geografică este considerată a fi norocoasă din mai multe puncte de vedere. Apropierea orașului Miercurea-Ciuc a însemnat și înseamnă pentru comunitate o resursă importantă, o mare parte a populației lucrând acolo, făcându-și cumpărăturile acolo. Datorită distanței relativ mici orașul nu a reușit niciodată să atragă o populație însemnată, nici în perioada comunistă, nici după. Cei care lucrau în Miercurea-Ciuc făceau zilnic naveta fără a se muta din localitate, acesta fiind motivul pentru care structura de vârstă a rămas și este și astăzi echilibrată. Al doilea avantaj menționat ține de faptul că localitatea se întinde la poalele unui munte, departe de traficul orașului, într-o zonă retrasă, unde oamenii păstrează și astăzi obiceiuri străvechi, însăși organizarea socială bazându-se pe vechea rânduială a vecinătăților.

Se consideră că infrastructura este și va fi satisfăcătoare, mai ales că în 3-4 ani se vor termina lucrările începute în prezent.

„Infrastructura va fi în ordine în 3-4 ani. Drumul principal este asfaltat până în capăt la Potiond, drumurile lăturalnice acum sunt repietruite. Gaz și electricitate avem peste tot, acum se lucrează la rețeaua de apă potabilă și canalizare. Avem rețea de telefonie, cablu tv și internet până în capătul văii. Avem și un sistem de colectare a deșeurilor foarte eficient, acum, luna trecută a fost introdusă și colectarea selectivă a deșeurilor. Hârtia, sticla și metalele sunt transportate la un centru de colectare din Sânsimion, iar cele biodegradabile vor fi compostate. Mai mult de atât nu cred că se poate realiza în zilele noastre într-o comună asemeni nouă. Această infrastructură crește bineînțeles prețurile imobiliare. O arie de teren intravilan se vinde astăzi în jur de 10-15 milioane, ceea ce acum cinci ani se găsea și la 5 milioane.” (reprezentant autoritate publică locală)

Dezvoltarea infrastructurii, precum și situarea geografică favorabilă atrage noi locuitori în comună, evidențiindu-se, chiar dacă și numai în fază incipientă, un proces de mutare a orașenilor la sat. Primii care se întorc sunt cei care au plecat la oraș în perioada comunistă. Nou-veniții preferă satul Cotormani.

Deși rețeaua de apă și canalizare nu este încă construită, majoritatea caselor din satele din Valea Fișagului au apă curentă. Fiind o zonă montană bogată în izvoare montane (unele chiar ape minerale), acestea au fost captate în colectoare de apă construite și folosite împreună de câte 10-15 gospodării. Printr-un sistem de cădere liberă apa este introdusă în locuințe, uneori chiar și în grajduri. Construirea pe scară largă a acestor tipuri de colectoare demonstrează încă o dată, în opinia primarului, ingeniozitatea locuitorilor zonei.

Oficialitățile consideră că, per ansamblu, locuitorii comunei au o situație materială medie, eventual puțin peste medie. Terenurilor agricole deținute per familie/gospodărie sunt în jur de 4-5 hectare, puțini sunt cei care dețin 15-20 de hectare de teren agricol. De asemenea, din cele 1803 gospodării ale comunei, aproximativ 300 dețin mai puțin de 2 ha teren agricol, din care în jur de 60 sunt gospodării de romi. Aceste terenuri sunt în marea lor majoritate cultivate, suprafețele necultivate fiind considerate de către primărie ne semnificative. Calitatea acestor terenuri este însă atât de slabă încât nu se pot cultiva decât cartofi. Cartofii, carnea și laptele sunt produsele care reprezintă principala sursă de venit din agricultură. În prezent se pare că

apar probleme cu valorificarea acestora, centrul de colectare a laptelui fiind închis anul trecut, iar fabrica de lapte din Miercurea-Ciuc preluând doar laptele de la producătorii mari, cu care are contracte individuale. Prețul cartofilor este de asemenea scăzut, iar cantitatea relativ mică pe care o produce o gospodărie se constituie în piedică în valorificare. În prezent se încearcă înființarea unei asociații de producători care să încerce vânzarea cartofilor la o scară mai mare și în cantitate mai mare.

Parțial, veniturile populației provin din cultivarea cartofilor și creșterea animalelor. Calitatea caselor este relativ bună în comparație cu casele romilor, doar câteva fiind considerate de către primărie părăsite sau insalubre. De asemenea, numărul autoturismelor personale din comună este de 680, ceea ce înseamnă un autoturism la 7 locuitori, în medie fiecare a doua gospodărie deținând un autoturism. Dintre acestea 200-250 au fost înregistrate în ultimii trei ani.

„Trebuie să recunoaștem, chiar comparativ cu maghiarii, secuii sunt buni gospodari, care știu să pună bani deoparte. Sunt foarte isteți și descărăreți. Reușesc să facă foarte multe lucruri din aproape nimic. Ai crede acu în plină criză economică că oamenii sărăcesc, dar se pare că nu. Eu chiar observ o îmbunătățire a situației și în acești ani.” (reprezentant autoritate publică locală)

Locurile de muncă sunt considerate a fi insuficiente în localitate, apropierea orașului rezolvă însă situația fără a crea mari probleme celor în căutarea unui loc de muncă. Conform statisticilor primăriei sunt luați în evidență 220 de șomeri dintre care aproximativ 70 sunt romi. Alături de munca salariată permanentă apar și câteva categorii de munci sezoniere în care sunt implicate grupuri semnificative din comunitate. Pe de o parte funcționează în comună cinci grupuri a câte 4-6 muncitori calificați în construcții, care obișnuiesc să contracteze sau să subcontracteze munci pe tot teritoriul țării, locuind acolo până la finalizarea proiectului. Pe de altă parte două grupuri a câte 40-50 de persoane obișnuiesc să meargă în străinătate lucrând ca sezonieri în agricultură. În anii trecuți au fost în Germania, Italia și Spania, la cules de căpșune, portocale, măsline, mere și struguri. Aceste grupuri sunt extrem de bine organizate, având un lider care contractează de obicei munca și organizează călătoria. Nu există niciun rom în aceste grupuri.

Situația categoriilor defavorizate

Primăria comunei are un serviciu social care are un singur angajat. Acest serviciu are în evidență 78 de dosare de venit minim garantat, 20 de dosare de indemnizații pentru cei care îngrijesc persoane cu handicap și 30 de dosare pentru indemnizațiile îngrijitorilor copiilor instituționalizați, ceea ce înseamnă aproximativ 350 persoane asistate. Alături de aceste ajutoare permanente, primăria asigură plata taxei a opt vârstnici într-un azil, respectiv contribuie cu ajutoare materiale și financiare în situații de urgență.

„Totuși cred că nu avem probleme sociale foarte mari în comună, nu este o discrepanță foarte mare. Avem în mare parte o categorie medie. Nici nu s-au îmbogățit foarte mulți, dar nici nu avem foarte mulți nevoiași. Sigur, avem declasați, adesea

din propria lor vină, dar sunt puțini. Avem chiar acum o dispută în consiliu privitor la problema categoriilor cu risc crescut, pentru că va trebui să îi includem în Strategia de Dezvoltare Locală. Și desigur romii, ei sunt însă o altă problemă.” (reprezentant autoritate publică locală)

Primăria Ciucsângeorgiu nu are în prezent o Strategie de Dezvoltare Locală (SDL), acum se lucrează la ea. Are însă un plan de măsuri pentru sprijinirea grupurilor dezavantajate în care sunt incluși și romii. În acest plan sunt definite următoarele categorii defavorizate:

- Romii, numărul cărora, conform aprecierii primăriei, se ridică la în jur de 400-450
- Persoane cu handicap, bătrâni și bolnavi
- Copii instituționalizați aflați în grija familiilor din comună

Situația romilor în comună este privită de către autorități ca fiind importantă, nereușind să găsească soluții în rezolvarea acestora. Problema, conform declarațiilor reprezentanților primăriei, constă însă nu în situația extrem de grea a acestei populații, ci în faptul că simpla lor prezență în comunitate deranjează majoritatea. Se încearcă căutarea unor soluții de „ascundere” a lor, prin segregarea acestora, prin limitarea accesului în spațiile publice sau prin îngreunarea mutării acestora în sat.

„După '90 numărul lor s-a dublat, sunt mulți copii, din ce în ce mai mulți. Au fost aduși în sat ca slugi, așa s-au mutat la marginea satului. Și acum tot acolo trăiesc. Casele lor... Case din chirpici, acoperite cu lemn, carton sau nylon. Nu au nici curent, nici apă. Nu au nimic.” (reprezentant autoritate publică locală)

Astfel situația romilor rămâne practic neschimbată, fără nici o șansă de redresare, ajutoarele primite le permit doar să supraviețuiască. Nu există nici un interes din partea oficialităților în integrarea lor sau în derularea unor programe care să soluționeze problemele cele mai stringente ale acestora: apa, curentul electric etc.

Situația persoanelor cu handicap, respectiv bătrâni, este specială, pentru că este o problemă care nu este sesizată de către populație la prima vedere, dar a fost menționată de către oficialități în mod expres și cu o oarecare empatie exprimată. Numărul persoanelor cu handicap nu este ridicat, dar este important în discursul oficial, alături de situația bătrânilor (mai ales a femeilor singure, văduve și cu vârstă înaintată) deoarece reprezintă nevoiașii dezirabili, demni (potrivit literaturii de specialitate deserving poor), care au realmente și în mod legitim nevoie de sprijinul întregii comunități, în contraopondere cu cei tineri și sănătoși, care „trăiesc din mila noastră” (adică cei catalogați indezirabili, undesirable poor).

Ajutorul acordat acestor persoane vine din partea autorităților (alocații sociale speciale) în forma unor indemnizații bănești primite de către îngrijitor, dar și în natură. Aceste persoane beneficiază însă de sprijin din partea populației prin legăturilor informale de rudenie, respectiv de vecinătate. Vecinătatea încă joacă un rol considerabil în viața cotidiană, pe baza tradiției așa-ziselor zeci (tizedek) compuse din aproximativ zece case învecinate, care se organizează împreună.

Copiii instituționalizați aflați în custodia unor familii sunt următoarea categorie cu risc ridicat. În urma desființării casei de copii din comuna alăturată, Sântmartin, mai multe familii din comună au devenit părinți adoptivi în sistemul de plasament. Datorită crizei, aceste familii nu își primesc ajutoarele la termen (sau deloc) din partea statului și se află în imposibilitatea de a își mai continua activitatea de creștere a copiilor. Primăria acuză lipsa acută a fondurilor, iar părinții se plâng că nu le mai pot asigura condițiile stabilite prin lege (îmbrăcăminte, hrană, condiții de trai). Potrivit declarațiilor viceprimarului, unele familii au anunțat deja autoritățile că vor renunța la plasament, pentru că altfel riscă amenzi din partea Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Harghita (DGASPC). Cauza problemei nu este una locală, dar efectele ei se manifestă aici, punând în pericol real viața câtorva copii și a familiilor care îi adăpostesc.

Problema este însă tipică, pentru că sunt relativ multe familii, în special în Cinod și Bancu, unde sunt îngrijiți copii instituționalizați. Directorul Școlii Generale din Bancu, instituția la care sunt înscrși cei mai mulți dintre acești copii, afirmă că nu sunt probleme majore cu acești copii.

Primăria și Consiliul Local al comunei Ciucsângeorgiu își au sediul într-o clădire construită la sfârșitul secolului XIX, recent renovată, proaspăt mobilată și utilată. Primăria este dotată cu 13 calculatoare (desktop) legate într-o rețea intranet, toate având acces la internet. Pe lângă acestea, Primăria mai deține 5 laptopuri, astfel fiecare angajat are propriul calculator. Evidențele sunt ținute atât pe hârtie, cât și în format electronic. Evidența populației este integral digitalizată, Registrele agricole sunt pe parcurs de digitalizare și ele. Spațiile clădirii sunt suficiente, cu birouri mari, astfel maxim trei angajați împart în prezent un birou.

„Am renovat clădirea primăriei acum în vară, era deja într-o stare foarte degradată. Sunt chiar puțin mândru de această realizare, am primit reacții pozitive. Oamenii au realizat că primarul lucrează pentru comunitate și nu pentru propriile interese. Primăria a devenit mai ordonată, am și reorganizat-o ca oamenii să nu trebuiască să aștepte prea mult.” (reprezentant autoritate publică locală)

Primăria Ciucsângeorgiu are 15 angajați, dintre care 5 sunt funcționari publici și 10 angajați de către Primărie, neavând servicii subordonate (angajați contractuali). Din totalul de 15 angajați, 3 sunt cu studii superioare. Între 8-10 angajați au participat în perioada iunie 2008 – iunie 2009 la programe de instruire profesională, a câte 5 zile fiecare. Primăria nu are departament specializat pe proiecte, astfel că nu are nici angajat pregătit pentru elaborarea de proiecte finanțate fie din fonduri naționale sau europene. Primarul consideră că deocamdată nu sunt atât de multe proiecte încât să fie nevoie de angajarea unei persoane, această muncă fiind realizată de către el, cu ajutorul câtorva angajați.

Bugetul Comunei în 2009 s-a ridicat la suma de 5,5 milioane lei, din care veniturile proprii reprezintă aproximativ 20%. Sursa veniturilor proprii, în procent mai mare de 90% o reprezintă impozitele de proprietate (teren, imobil, autoturisme), restul fiind din alte taxe. Restul bugetului, aproximativ 80% sunt surse județene și guvernamentale. Majoritatea acestor sume sunt virate pe proiecte speciale de finanțare. Costul marilor proiecte ale Primăriei, derulate în prezent conform aproximărilor primarului sunt următoarele: sistemului de canalizare - 10 milioane,

apa potabilă - 6 milioane, amenajarea centrului și a parcului central - 0,7 milioane, respectiv casele de cultură - 1,2 milioane lei.

Majoritatea cheltuielilor, în jur de 80%, reprezintă întreținerea școlilor, având atât cheltuieli salariale, cât și materiale. Restul reprezintă cheltuieli sociale, servicii publice și funcționarea instituțiilor.

Venituri și cheltuieli ale bugetului local Ciucsângeorgiu

Denumire indicator	Anul 2007	Anul 2008	Anul 2009 (prevederi și credite bugetare)
Venituri total, din care	4.698.705	4.725.591	5.196.000
Venituri proprii	1.085.973	1.049.317	1.129.000
Venituri fiscale	3.578.492	3.948.873	4.834.000
Subvenții	1.018.732	705.274	312.000
Cheltuieli total, din care	4.198.773	4.436.271	5.196.000
Cheltuieli curente	3.725.741	4.291.382	4.888.000
Cheltuieli de asistență socială	698.667	677.607	760.000
Cheltuieli de capital	475.000	144.889	308.000

Sursa: Contabilitatea Primăriei

Conform afirmațiilor unui reprezentant al Primăriei Ciucsângeorgiu, instituția nu a avut probleme financiare nici în anii precedenți, nici anul acesta. Nu au fost întârzieri la plata ajutoarelor sau a salariilor profesorilor. Menționez însă că cei asistați, în special romii, s-au plâns de faptul că își primesc ajutoarele neregulat. Conform Primarului, situația financiară a instituției este stabilă, nu sunt în prezent probleme. Singura problemă cu aspect financiar a fost faptul că ar fi dorit să angajeze o persoană la Serviciul de Asistență Socială, dar pentru că au fost sistate angajările, acest lucru nu s-a realizat. Primarul de asemenea își pune probleme legate de finanțarea programelor bugetele de către administrația publică centrală pentru că acestea ar putea fi întârziate în viitor, în cazul în care banii nu ar fi virați. Crede însă că acest lucru depinde și de capacitățile sale diplomatice.

„Trebuie să fii descurcăreț, să știi să îți impui punctul de vedere. Altfel n-o să izbăvești.” (reprezentant autoritate publică locală)

Parteneriatele Primăriei

Conform Primarului instituția are relații funcționale și bune atât cu instituțiile centrale, județene, cât și cu cele locale. Chiar dacă nu foarte multe, are câteva parteneriate considerate a fi foarte importante. Pe parcursul discuțiilor Primarul a numit trei, considerate a fi cele mai importante.

Prima, un parteneriat regional realizat cu comunele vecine, care a luat forma unei Asociații a Regiunii Ciucul de Jos. Această asociație a fost cea care a realizat proiectul de colectare a deșeurilor din fonduri Sapard. Comuna Ciucsângeorgiu este membru fondator al acestei asociații, contribuția primăriei fiind cotizația anuală de 5000 lei, respectiv participarea la proiectele comune.

Celorlalte două parteneriate se referă la instituții și asociații locale. Prima, considerată foarte importantă este cea cu două asociații de tineret, din Ciucsângeorgiu (Csikszentgyörgyi gátkötők) respectiv Armășeni (Menasági Közösségmegtartó egyesület), împreună cu care contribuie la funcționarea a 3 telecentre din comună. Telecentrele au fost înființate din proiecte finanțate de către statul maghiar. Contribuția Primăriei constă în acordarea spațiilor în folosință, respectiv în plata cheltuielilor aferente, asociațiile asigurând coordonarea, organizarea și subordonarea centrelor. A doua este un parteneriat considerat deja tradițional între Primărie și Bisericele Romano-catolice din Armășeni și Bancu-Ciucsângeorgiu. Parteneriatul este legat de activitatea socială a Primăriei, care a găsit în biserică un ajutor important. Se organizează de asemenea împreună evenimente, cum ar fi Zilele Fiilor Satului sau sărbătorile religioase.

Accesarea fondurilor europene

În prezent, în comună se derulează patru mari proiecte: construirea rețelei de alimentare cu apă potabilă, canalizare și construirea unei stații de epurare a apei, modernizarea drumurilor comunale și județene, modernizarea și reabilitarea celor două cămine culturale. Toate aceste proiecte sunt finanțate din surse bugetare și proiecte guvernamentale. Ultimul mare proiect până în prezent, privind infrastructura comunei este introducerea apei potabile și canalizarea. Proiectul este finanțat din fonduri guvernamentale, din programul³⁸ Ministerului Dezvoltării, iar stația de epurare este finalizată deja din fondurile Ministerului Mediului.

Nu demult s-a terminat amenajarea unei gropi de gunoi într-o comună învecinată, introducându-se colectarea selectivă a deșeurilor, respectiv construirea unei săli de sport. Groapa de gunoi și introducerea sistemului de colectare a deșeurilor s-a realizat din fonduri europene, dintr-un proiect realizat în asociere cu alte comune învecinate. Comuna Ciucsângeorgiu a fost unul dintre beneficiarii proiectului, asigurând și cofinanțare, administratorii proiectului fiind primăria Sânmartin. Este de altfel singurul proiect finanțat din fonduri europene de care a beneficiat comuna. Nici alte instituții din comună nu au accesat fonduri europene. Singura cunoscută este un proiect al Composesoratului Bancu, unde au reușit să cumpere două mașini agricole.

Motivele neelaborării unor proiecte pentru atragerea de finanțări europene sunt următoarele:

„Primăria are în derulare momentan 4 proiecte: sistemul de apă potabilă, canalizarea și sistemul de filtrare al apei, avem un proiect pentru amenajarea centrului și parcului central din comună respectiv avem un proiect pentru reabilitarea celor două cămine culturale și a bibliotecii comunale. Aceste proiecte sunt atât de

³⁸ Programul privind pietruirea, reabilitarea, modernizarea și/sau asfaltarea drumurilor de interes local clasate și alimentarea cu apă a satelor, aprobat prin HG 577/1997, cu modificările și completările ulterioare.

impovărătoare pentru noi, încât dacă am reuși să le terminăm așa spune că am făcut o treabă bună pentru comună. Gândiți-vă că doar în proiectul canalizării primim o finanțare de 85%, unde trebuie să asigurăm o cofinanțare de 15%. De asemenea la proiectul apei potabile cofinanțarea este de 10%, la casa de cultură 80%, amenajarea parcului central 10%. Vă dați seama câți bani înseamnă toate acestea? Din totalul de 60 de miliarde ale bugetului comunei, doar 6 provin din surse proprii. Pur și simplu nu ne mai putem permite financiar să asigurăm cofinanțare pentru alte proiecte deocamdată, până reușim să terminăm proiectele deja începute.” (reprezentant autoritate publică locală)

Concluzii

Comuna investigată se înscrie în rândul satelor și al comunelor din zonele de munte, unde principala activitate este strâns legată de silvicultură, respectiv agricultură – mai ales cultivarea cartofilor și creșterii animalelor (a bovinelor și ovinelor). În ansamblu, aceste activități reprezintă ponderea cea mai mare în ansamblul activităților.

Comuna se află în aria de influență a municipiului Miercurea-Ciuc, la numai 26 km distanță. Din această cauză majoritatea populației active ocupate lucrează în reședința de județ.

Din punct de vedere demografic, populația comunei este relativ tânără, mai exact toate generațiile fiind prezente. Potrivit datelor deținute de departamentul evidenței populației, pe anul trecut (2008), proporția dintre nașteri și înmormântări a fost de 48 la 52. Numărul nașterilor în ultimii cinci ani a avut un trend ascendent.

Infrastructura a fost îmbunătățită în ultimii ani: rețeaua de drumuri, introducerea gazului metan, colectarea deșeurilor, spațiile publice, rețeaua de telefonie, internet și televiziune prin cablu.

Tensiuni și conflicte deschise în sânul comunității nu există, exceptând tendințele secesioniste ale satului Bancu. Relația interetnică dintre majoritate și populația romă este considerată bună de ambele părți, chiar dacă unele disensiuni par să existe câteodată între indivizi. Numirea bulibașei ca om de legătură între primărie și romii din zonă este considerată un mijloc bun pentru a stabili contactele formale între administrație și comunitatea romilor locali. Pe lângă sărăcia vizibilă a romilor, segregarea și lipsa de interes a autorităților, lipsa curentului electric și a apei potabile pot fi considerate cele mai mari probleme cu care se confruntă romii din comună (aici ne referim la satul centru de comună).

Se constată o lipsă de know-how referitoare la modalitatea de accesare a fondurilor europene, dar și lipsa personalului calificat în acest sens, respectiv potențial material pentru a cofinanța proiectele. Fondurile primite de la București în ultimii ani (cât timp UDMR-ul a fost la guvernare) au amânat punerea la punct a unui mecanism eficient pentru atragerea fondurilor UE (specialiști, surse de informare, relația cu firme specializate, mobilizarea de fonduri pentru cofinanțare).

Puncte tari și posibile riscuri în viitor în cazul comunei

Se poate considera comuna Ciucsângiorgiu ca având două puncte tari per ansamblu. Primul se leagă de situația demografică a acesteia, fiind o comună plină de vitalitate, cu mulți copii și tineri, cu o populație activă însemnată. Astfel nu va apărea în viitor problema îmbătrânirii populației, structura de vârstă fiind foarte echilibrată în acest moment.

Al doilea punct tare îl constituie un capital social foarte puternic, ceea ce face ca respectiva comunitate să funcționeze. Chiar dacă există o concurență, considerată de mulți locuitori ca fiind una sănătoasă, privind acumularea materială, solidaritatea socială este foarte puternică. Capacitatea de a recunoaște alături de interesele proprii și pe cele comunitare poate aduce un mare plus comunității în viitor. Aș sublinia existența acestui capital prin două exemple. Pe de o parte introducerea apei de izvor în sistem total independent în aproape toate casele satelor din poalele munților. Faptul că au reușit să se organizeze, câte 10-15-20 de familii în scopul construirii unui bazin colector comun și a rețelei este un bun exemplu.

Celălalt exemplu este o întâmplare din 2008, povestită de către preotul din Bancu-Sângeorgiu. Unei familii din Bancu i-a ars cu 3 zile înainte de Crăciun șura. Sătenii au contribuit atât cu materialele de construcție, cât și cu forță de muncă, au organizat construcția și în trei zile au reușit să reconstruiască păgubitului clădirea distrusă.

Acest capital social are rădăcini străvechi, legate de o tradiție a secuilor, respectiv organizarea în vecinătăți. O structură provenită din perioada precomunismă este cea a Composesorului, unde membrii comunității posedă în comun marea parte a pădurii, formând o asociație a cărei administrator se ocupă cu administrarea pădurii. De asemenea se pare că este în curs de formare o asociație care să ajute membrii săi în valorificarea produselor agricole cultivate.

Cu privire la o posibilă evoluție în viitor a problemelor și riscurilor pe baza celor aflate putem face următoarele observații. În cazul în care satul Bancu se va separa de comună în viitorul apropiat, comuna va avea de înfruntat problemele cu forțe slăbite, deoarece va dispune de un volum mai mic de venituri în condițiile competiției crescând între cele două entități.

Posibila creștere a populației de etnie romă, corelat cu actuala politică de neglijare a problemelor specifice acestui grup, va spori riscul unor tensiuni, în primul rând între Primărie și comunitate, dar mai apoi și între majoritate și romi. În cazul în care problematica apei potabile nu va fi soluționată rapid, incidența cazurilor de îmbolnăvire va crește cu siguranță, ceea ce va genera o presiune în plus pe umerii administrației locale (dezafectare, cofinanțare, medicamente etc.). Creșterea distanței sociale între romi și majoritate va genera foarte posibil probleme de o nouă natură, soluționarea cărora va fi greu de conceput fără implicarea specialiștilor de care primăria nu dispune în acest moment.

Cu cât primăria amână – în acest moment în lipsă de fonduri – înființarea unui departament specializat pe atragerea de fonduri de la Guvern, respectiv Uniunea Europeană, cu atât va fi mai greu să obțină fonduri pentru infrastructură și investiții.

Gruia

Melinda Dincă

Satul Gruia (județul Mehedinți) sau Portul Gruia, cum îl numesc localnicii cu vechime în sat este unul dintre străjerii Dunării din sud-vestul țării, situat la granița cu Serbia, lângă Porțile de Fier 2. Până în urmă cu două-trei decenii Gruia era considerată una dintre cele mai mari și înfloritoare comune din regiune, datorită poziției geografice privilegiate și impulsului dat de industrializarea zonei. Mulți dintre rezidenții de astăzi au venit să se stabilească la Gruia în anii 1970-1980, când comuna promitea încă un rost pentru fiecare. Astăzi, doar cei câțiva grăniceri care întâmpină vizitatorii pe drumurile de acces în comună mai amintesc de vremurile acelea. Terenul agricol care compune cea mai mare parte a suprafeței comunei³⁹, situat în Câmpia Blahniței, între localitățile Gogoșu și Pristol, este astăzi în mare măsură necultivat, agenți economici importanți nefiind în comună și nici în regiune, în timp ce șanse de dezvoltare socio-economică pentru comunitate nu se întrevăd în viitorul apropiat.

Portul Gruia se află așezat la 50 km de orașul Drobeta Turnu Severin, în Câmpia Blahniței, între localitățile Gogoșu și Pristol. Accesul rutier se realizează pe traseul Drobeta Turnu Severin - Șimian - Rogova - Cioroboreni - Pătulele - Gruia. Cele mai apropiate localități județene sunt: Gogoșu (N-V), Pătulele, Vânjuleț și Vânju Mare la N-E și Gârla Mare la S-E.

Comuna se întinde pe o suprafață de 7318 ha, din care intravilan 265 ha și extravilan 7053 ha. Conform surselor oficiale oferite de către autoritățile locale, populație este de 3113 locuitori, din care romi 900. În total sunt 1188 gospodării, ființează două grădinițe și trei școli.

Comuna Gruia cuprinde trei sate aparținătoare – Gruia sat, Izvoarele (6 km de Gruia, în direcția Severin), Poiana Gruii (12 km de Gruia sat).

Centrul satului Gruia este marcat de principalele instituții locale: primăria, casa de cultură, biserica, poliția, școala și grădinița. De asemenea, centrul satului găzduiește de-o parte și de alta a drumului principal târgul comunei, organizat în fiecare joi. În afara acestor instituții, în satele aparținătoare comunei se găsesc încă două școli, o grădiniță și un cămin cultural.

Drumul principal care străbate comuna, traversând satul Gruia până la Izvoarele, este asfaltat pe o lungime de aproximativ 7 km. Drumurile secundare din interiorul celor trei sate ale comunei sunt în mare parte pietruite și după sezonul umed sunt reparate. Reabilitarea ulițelor de acces în zonele periferice ale satelor se realizează prin umplerea gropilor cu nisip și tasare, primăria având în dotare un utilaj utilizat în acest scop.

Pe toate ulițele celor trei sate drumurile sunt practicabile, chiar dacă sunt frecvente îngreunările de acces pe ulițele periferice.

„Drumurile sunt bune că le facem. Primăvara și toamna le pietruim. Asfaltate sunt numai între Gruia și Izvoarele. Acesta are 6,5 – 7 kilometri. A fost recent peticit, anul trecut. (reprezentant autoritate publică locală); Au început în ultimul timp primăria a început să le asfalteze. Cam de anul trecut. Peste tot aici în Izvoarele drumurile sunt pietruite și cred că și în toată comuna. (proprietar fermă SAPARD);

Uitați cum is, murdare, proaste. (Au fost pietruite vreodată aici în comunitate?) O dată, și atunci de gura lumii. (Când?) Acum vreo doi ani. Doi ani, trei. Doi ani, acum doi ani. Numai cu nisip, așa, au dat, atâta. Primăria.” (lider rom)

Gospodăriile Gruii sunt electrificate, iar drumurile principale sunt prevăzute cu iluminat stradal. Căile de acces spre zonele mărginașe ale comunei sunt iluminate numai parțial, ulițele în cauză beneficiind de câte un singur bec la intersecția dintre drumuri.

„(Electricitate este?) Este, în toate localitățile. Ia uitați-vă! (reprezentant autoritate publică locală); O mai fi vreun caz izolat, dar cam toți au curent tras în case. (proprietar fermă); (E lumină pe stradă?) Acum a venit. Și de când cerem... (Deci numai în capătul străzii?) Este în colțul celălalt, care plâng și dincolo nu avem deloc, deloc, și dincolo, care sunt, trăiesc din improvizatii! (Da' curent în case?) Curent în case-avem. (lider rom); Lumină pe stradă este, da, da. Avem, avem. În toate cele trei sate? Da, da. (Și pe toate străzile din fiecare sat?) Ei nu, nu pe toate străzile. Cam pe străzile principale. Costă mulți bani. (reprezentant autoritate publică locală); Asta este. (proprietar fermă); (Dar pe ulițe?) Și pe ulițe, da. Există câte unul, eu știu... pe fiecare uliță câte un bec tot este.” (reprezentant autoritate publică locală)

În prezent comuna nu are rețea de canalizare. Însă această problemă este prioritară în agenda publică a autorităților locale și a reprezentat un punct forte în campania electorală a ultimelor alegeri locale, după cum ne relatează edilii locali. Încercările de a realiza canalizarea în reședința de comună – satul Gruia - s-au dovedit fără rezultat până în prezent⁴⁰.

La nivelul locuitorilor comunei se crede că lucrările de construcție a canalizării sunt demarate din inițiativa primăriei și se așteaptă finalizarea proiectului și racordarea gospodăriilor la sistemul de canalizare încă în primăvara anului următor.

Una dintre problemele acute de infrastructură a comunității din Gruia o reprezintă lipsa totală a sistemului de salubritate. Cu aproape 1200 de gospodării și peste 3100 de locuitori, localizată pe malul Dunării, Gruia nu are nici o formă de gestionare a gunoiului menajer, astfel încât coasta dealurilor care despart zona de teren intravilan de malul Dunării este acoperită aproape în totalitate de straturi succesive de gunoi menajer, observându-se ușor că această manieră de a „scăpa de gunoi” este o obișnuință veche a locuitorilor comunității.

Edilii locali relatează că satul avea până de curând funcționale două gropi de gunoi, însă datorită noilor reglementări în vigoare în ce privește aspectele de mediu și sănătate publică, aceste rampe de gunoi au fost desființate, iar în prezent ar exista în dezbatere negocieri la nivel județean pentru soluționarea problemei salubrității. De notat că reprezentanții ai autorităților locale nu au reușit să ofere o explicație clarificatoare în legătură cu locul în care erau amplasate vechile gropi de gunoi și nici cu maniera în care acestea ar fi fost „desființate”.

În prezent, la inițiativa Consiliului Județean Mehedinți, autoritățile locale din Gruia au în vedere încheierea unor contracte cu firme specializate în colectarea gunoiului menajer, din Drobeta Turnu Severin. Însă această variantă de soluționare a problemei gunoiului este considerată irealizabilă de către autorități datorită costurilor mari practicate de furnizorii acestui

39 7318 ha din care intravilan: 265 ha și extravilan: 7053 ha

40 Detalii despre proiectul canalizării în secțiunea „Proiecte din Fonduri Europene”.

serviciu. Cu toate acestea, la nivelul primăriei din Gruia nu sunt prevăzute soluții alternative în privința problemei salubrității.

„(Salubritatea, gunoiul?) Nu, Păi nu. Da' de unde bani?! Acu' trebuie să facem contracte! (Ce fel de contracte?) Cu o firmă de la Severin că altundeva mai aproape n-avem de unde. Asta-i la 60 km. Vă dați seama ce costuri sunt? Să vină mașina aia? Cât îl costă pe om să îi iau eu bani ca să vină mașina de la Severin să îi ia gunoiul din poartă? Sunt niște sume extraordinare. (Și ce fac acum oamenii cu gunoiul menajer dacă gropile s-au închis și firma e prea scumpă?) Ei ce fac? Îl duce la ei acasă. Oamenii au proprietăți unde să-l ducă. Ce mare lucru?! Ce să-i fac? [Dacă] îl duce la el în proprietate, eu n-am ce să-i fac, ce să-i zic. Dar nu-l va plăti chiar dacă vom face contract. Noi vom face contract la Primărie, dar omul nu-l plătește. Iar banii de unde-i dăm ăluia? Nu trebuie și ăla care ia gunoiul să-și recupereze banii? Și atunci vom rămâne noi cu pierderea și uite așa. (reprezentant autoritate publică locală); (Cum e situația cu salubritatea?) Da, sunt, gropi de gunoi amenajate. Acum am înțeles că n-or să mai funcționeze nici gropile de gunoi și o sa fi nevoiți să facem contracte cu o firmă. (În administrația cui intră gropile de gunoi?) Păi a noastră, a Primăriei. (Și unde sunt gropile de gunoi?) Undeva în extra de localități. Cred că undeva pe-acea la Gruia, dar nu știu. (Și oamenii cum aduc gunoiul la groapă? Cum ajunge gunoiul de la om de-acasă la groapa de gunoi?) Păi sunt indicatoare. (?! Și îl duce fiecare?) Așa ar trebui. Le mai ard, mai le strâng, mai... A, mai lasă care mai îl lasă, unii și-l mai duc la terenurile din câmp - gunoiul din grajd. (În groapa de gunoi se și arde gunoiul, sau se sapă, sau cum? Ce-i acolo?) Se arde. Cred. (reprezentant autoritate publică locală); (Cum e cu gunoiul?) Gunoiul îl ducem acolo, la coastă. (La coastă, pe deal?) Și acolo îi prost, că miroase gunoiul. Toată mizeria e la ei.” (femeie din comunitatea romă)

Rețeaua de alimentare cu apă străbate în prezent majoritatea străzilor și gospodăriilor din satul Gruia. La nivel de comună, localitatea Poiana Gruii nu beneficiază de rețea de alimentare cu apă, iar în satul Izvoarele au început lucrările de construcție a rețelei cu apă la începutul lunii noiembrie 2009.

Accesul la apă potabilă este disponibil tuturor locuitorilor comunei prin cișmele amplasate pe unele dintre străzi, iar oamenii și-au construit propriile fântâni de apă în gospodării.

„Alimentare cu apă este în Gruia în tot satul. E băgată la oameni în curte, deci e terminată. Și am început acum de o săptămână lucrările de alimentare cu apă la Izvoarele. (reprezentant autoritate publică locală); Acum se lucrează, asta vă spun din auzite, că n-am văzut nimic încă. Dar oamenii au în curte sau pe stradă. Deci „Izvoarele”, după cum îi spune și numele, e plin de cișmele, da. (proprietar fermă); Rețea de apă este. Canal - e în lucru, este în faza de început, deci nu știu ce s-a făcut. (reprezentant autoritate publică locală); în Gruia numai, și urmează la Izvoare, s-a-nceput săpăturile. (reprezentant autoritate publică locală); (Rețea de apă?) Rețea de apă am pus noi, pe banii noștri. (lider rom) Liderul a pus pe bani. Dânsul a

contribuit cu bani. De-acolo de jos până aici. A fost proiect cu Primăria, până de la colț cred. (femeie romă) Nu-i deloc pe ulița noastră!” (femeie romă)

În comună sunt funcționale mai multe rețele de televiziune prin cablu sau digitală, cele mai vizibile fiind: Dolce (Romtelecom) și o rețea de cablu TV din orașul Gârla Mare.

De asemenea, oamenii au acces la Internet, însă nu sunt înregistrate la nivel de comună date privitoare la numărul utilizatorilor de servicii media (TV, presă scrisă, Internet etc.).

Grație proiectului guvernamental Euro 200, locuitorii afirmă că mulți dintre copiii de vârstă școlară au acasă PC-uri obținute prin acest proiect. Oportunitatea în cauză a fost fructificată la insistențele câtorva cadre didactice din școala Gruia, care s-au îngrijit să întocmească documentația necesară obținerii calculatoarelor pentru elevii din familiile nevoiașe.

Instituțiile locale au în dotare calculatoare, iar primăria și școala au și acces la Internet.

„(Există televiziune prin cablu?) Da. E o firmă care furnizează acest serviciu. Știu că are sediul în Gârla Mare. (Difuzare de presă scrisă, alte mijloace media?) Nu. (reprezentant autoritate publică locală); Da, au și Dolce, și cablu, au. Majoritatea au. Cei care au posibilitate. (femeie romă); (Au oamenii, copiii, calculatoare acasă?) Care au făcut cu Euro 200 la școală, s-au dat câteva zeci de calculatoare aproape pentru toate familiile cu copii din sat.” (femeie romă)

Terenul agricol care aparține comunei Gruia are o suprafață de peste 7000 de hectare. Aproape toată suprafața este fărâmițată în parcele de mici dimensiuni, de două-trei pogoane⁴¹ fiecare și mai puțin de o treime din pământ este cultivat.

O parte a pământului aparținând comunei (sub 500 de hectare) a fost dată în concesiune sau în folosință câtorva mici întreprinzători agricoli. Aceștia însă nu au reușit până acum să-și dezvolte afacerea, iar unii dintre ei au abandonat deja inițiativa de a se ocupa cu agricultura.

În comuna Gruia nu sunt asociații agricole și nu au existat inițiative locale de asociere în vederea creșterii randamentului și producției agricole. Calitatea solului nu permite agricultorilor decât cultivarea unei game restrânse de produse cerealiere (grâu, porumb, floarea soarelui).

„Avem teren agricol în paragină. Se mai lucrează 30%. (Există vreo formă de asociație agricolă?) Nu, nu. Nu [pentru] că e terenul prost, nisipos. Se cultivă grâu și porumb și floarea soarelui. Și acum au început să pună niște rapiță că s-a auzit că ar merge. Dar profesioniștii în agricultură nu. Sunt câțiva, vreo doi-trei care au mai luat în concesiune ceva pământ și au mai mult decât ceilalți. (reprezentant autoritate publică locală); Și teren cultivat e aici în zonă, spre Pristol, unul Ionescu Iancu. În rest, lucrat pământul de către oameni. Fiecare are un pogon, două, trei. Toată lumea doar pentru uz propriu. (reprezentant autoritate publică locală); (Este vreo asociație agricolă?) Trei sute să zicem, aproximativ, de hectare, din șapte sute, câte avem, șapte lunci... Câteva sute, da. Au cumpărat de la proprietari. (reprezentant autoritate publică locală) Dar din păcate nu-l cultivă și rămâne așa de paragină. (reprezentant autoritate publică locală); (Oamenii cresc animale?) Da, au fiecare

41 Un pogon = aproximativ jumătate de hectar.

pentru strictul lor. (Ce animale?) Porci, păsări, vaci, oi unii, capre, deci cam așa. (Toate terenurile sunt cultivate?) Nu, și din ce în ce mai puține. (Cât nu e cultivat din total?) Cred că 50% nu-i cultivat, mai ales în toamna asta. Oamenii ăia ori nu mai sunt, ori is plecați, ori n-au posibilitate, că ies în pierdere, vă spusei, nu mai pot, is bătrâni, bătrâni. (reprezentant autoritate publică locală); (Ce animale cresc oamenii?) În primul rând păsări. Au cai, că cu caii mai aduc lemne, mai vând, mai fac un ban, mai... cu caii. Deci, majoritarii - cum se spune, și-au lăsat pământurile, și-ai noștri il iau în arendă și muncesc și dă de multe ori jumătate-jumătate, cum se spune.” (femeie romă)

Structura populației din Gruia arată un raport echilibrat între categoriile de vârstă. Cu toate că nu am găsit disponibile date precise referitoare la diferitele categorii de populație din comunitate, putem observa totuși câteva specificități în ce privește structura populației și care au relevanță atât în determinarea stării socio-economice a localității, cât și în conturarea unei imagini generale despre evoluția în următorii ani. Astfel, majoritatea persoanelor de vârstă activă sunt beneficiari ai legii venitului minim garantat, iar în condițiile în care aproape un sfert dintre locuitori sunt minori și tot atâția pensionari de CAP, avem imaginea unei comunități deosebit de sărace. Mai mult decât atât, ocupația de bază și care asigură traiul de subsistență pentru majoritatea locuitorilor, agricultura, se află într-un declin puternic în ultimii ani. Terenul agricol al comunei este necultivat în proporție de două treimi, iar agenții economici care să ridice potențialul de dezvoltare al comunei și să absoarbă o parte semnificativă de forță de muncă nu există pe o rază de circa 50 de km în jurul comunei. Cu alte cuvinte, oamenii nu pot găsi de lucru nici în interiorul comunei și nici în împrejurimi.

Structura populației pe etnii ne arată o distribuție clară între două grupuri etnice: două treimi români și o treime romi. Se pare că situația precară și nivelul de trai deosebit de scăzut al comunității rome, cumulate cu lipsa oricărei perspective din acest punct de vedere în spațiul comunitar, a conturat o nișă de „salvare” prin plecarea romilor la muncă în străinătate. Această opțiune intră ca tendință dominantă în comunitatea din Gruia abia în ultimii ani.

O altă particularitate care arată sensibile modificări în structura populației Gruii din ultima perioadă este creșterea numărului de copii romi. Acest aspect ne este prezentat ca problematic de către cadre didactice din școala Gruia (în satul Gruia densitatea populației de etnie romă este mult mai ridicată decât în celelalte două sate aparținătoare) și de către mediatorul sanitar din localitate.

După nivelul educațional, în comunitate se înregistrează o medie de opt ani de școală/locuitor, fapt care arată pe de-o parte posibilitățile modeste de a urma școala în afara satului (comuna are doar școli cu clasele I – VIII), iar pe de altă parte o comunitate cu oameni educați sub medie și cu slabe șanse de a-și ridica stocul educațional în viitorul apropiat.

Sursele de venit ale populației din Gruia sunt cele mai puțin favorabile și cele mai lipsite de perspectiva dezvoltării. Astfel, vârstnicii trăiesc din pensie, majoritatea persoanelor de vârstă activă trăiesc din ajutor social, iar singurele locuri de muncă din satele Gruii sunt prevăzute în organigramele instituțiilor publice locale. Sectorul privat este aproape inexistent, format din doi-trei angajatori care cumulează circa 10 angajați.

În mod evident, aceste surse de venit nu pot acoperi cheltuielile de trai ale sătenilor și astfel, identificăm ca principale surse alternative de venit: agricultura, lucrul cu ziua și munca în străinătate.

Între sursele de venit alternative, agricultura rămâne ocupația de bază a vârstnicilor, a celor care nu mai sunt în putere și sunt dintre cei mai nevoiași. Aceștia cultivă pământul de lângă casă cu grâne. Cultivarea cerealelor nu este deloc profitabilă, însă producția este utilizată cel mai adesea ca hrană pentru creșterea animalelor din gospodărie. Chiar și în aceste condiții, doar o treime din terenul agricol este cultivat.

Persoanele în putere, în special din rândul romilor, lucrează cu ziua în sezonul agricol pe pământurile vecinilor din comunitate. Situație comună în general și în particular în Gruia, romii nedeținând teren în proprietate și fiind rare cazurile în care au luat în arendă teren de la primărie, lucrează terenul agricol al altor persoane. Din lipsa terenului, romii nu se ocupă nici de creșterea animalelor, în aceeași manieră ca a celorlalți locuitori. Dacă locuitorii români au gospodării care includ curți și grădini și parcele de teren agricol în apropierea casei și astfel pot avea și animale în gospodărie, romii, fără grădini și teren agricol au cel mult păsări și unul-doi porci în gospodărie. Unii dintre romi se ocupă și cu creșterea cabalinelor, utilizând animalele de tracțiune pentru prestarea diferitelor munci în afara gospodăriei proprii. În general crescători de cai se ocupă și cu tăiatul și transportul lemnului din pădurile din împrejurimi. Adicional, romii lucrează cu ziua în gospodăriile consătenilor și alte munci decât cele agricole, în special în construcții sau consolidarea caselor.

Munca în străinătate, de asemenea tipică pentru romii din Gruia, este o practică nou-apărută în ultimii ani în comunitate. Romii preferă destinații ca Italia, Franța și Spania, iar muncile prestate acolo ridică semne de întrebare celorlalți locuitori. La nivelul colectivității circulă diverse păreri: romii merg în străinătate să cerșească, să fure, să muncească în agricultură sau în construcții. Cel mai puternic curent de opinie s-a conturat în jurul cerșitului în Franța, chiar dacă este puțin probabil ca bărbații adulți romi să aibă succes bănesc dintr-o asemenea activitate. Romii pleacă în străinătate pentru perioade scurte de timp, de câte două-trei luni consecutive din două motive principale: pentru a nu pierde ajutorul social (chiar și reprezentanții ai autorităților locale ne declară această situație, în asentiment cu cei care încalcă regulile de implementare a Legii Venitului Minim Garantat) și pentru că activitățile pe care le prestează în străinătate nu sunt urmare a vreunei înțelegeri contractuale legale.

„Pensie, n-au altceva. Nu există nici un loc de muncă, absolut nimic! Aici, noi la Primărie ce mai lucrăm. (Și la ferma Mădălicea?) Ce, acolo lucrează trei oameni, ce-i aia? Mai e o stație de sortare de piatră ViaVita, tot la Izvoarele, cu încă trei angajați și atât. În rest nimic. (reprezentant autoritate publică locală); (Principalele surse de venit ale populației, din ce trăiesc oamenii?) Din ajutorul social, majoritatea. (Câți, din total? Ce înseamnă majoritatea?) Păi avem cam 380 de beneficiari din 3100 – 3200 de locuitori. (Și restul?) Din agricultură. (Trăiesc din ce cultivă?) Din ce cultivă, da. Din ce produc. (reprezentant autoritate publică locală); (Ferme agricole sunt?) Nu. Acela de la Poiana nu mai are nimic. Nu. Că au unii în arendă, câteva hectare, date la oameni, care sunt de exemplu la Bostan, la Gârla Mare câteva hectare, în rest, nu. (reprezentant autoritate publică locală); (Tinerii, persoanele în pu-

tere, unde lucrează?) Sunt la social. Cu ajutor social avem vreo 300, cam așa ceva. (reprezentant autoritate publică locală); La școală, la primărie. Mai avem o fermă, dar este o fermă privată. Patronul ei este din Petroșani, e cel care are și cabana de jos, cabana Gruia și acesta are câțiva angajați. Și în rest nu mai sunt alte locuri de muncă (reprezentant instituție publică locală); În agricultură. Nu sunt asociați, dar au acolo un hectar-două. Angajați cu carte de muncă sunt foarte puțini. (proprietar fermă); (Nu merg să lucreze altundeva? În Severin?) Nu că acolo [la Severin] n-au cazare. Și ce să lucreze și acolo? Județul Mehedinți are cel mai mare număr de șomeri și ca procent este la 13,6%. Vă dați seama? (reprezentant autoritate publică locală); Nu, să facă naveta nu sunt, pentru că nu sunt locuri de muncă nici în apropiere. De exemplu, avem părinți ai copiilor de la școală, care lucrează așa: unul lucrează la Căpitănia Portului în Severin, mai sunt unii care lucrează pe la Calafat, tot în port acolo și atunci din când în când mai au un loc de muncă. Mai este un părinte care lucrează pe la Timișoara la o firmă de construcții, poate ați auzit de el? (Nu, n-am auzit) Foarte puțini angajați. (reprezentant instituție publică locală); (La muncă în străinătate nu pleacă?) Pleacă, dar mai mult țiganii. (reprezentant autoritate publică locală); Pleacă în special etnicii romi (reprezentant instituție publică locală); Da, nu prea mulți nici ei. Așa, mai fură. (proprietar fermă); (Unde pleacă? Care sunt destinații pe care le preferă pentru a munci?); În Italia, în Franța, în Spania. (reprezentant instituție publică locală); (Ce muncesc acolo?) La cerșit, la ciordit. Ce pot să spun și eu? (reprezentant autoritate publică locală); Ei așa zic, că pleacă la muncă, dar nu se știe ce fac ei acolo. (Dar ce se aude prin sat despre asta? Ce credeți că fac ei acolo?) Probabil că cerșesc. Adică asta se știe. Or mai practica și alte lucruri pe care nu le spun. Bănuiesc că mai dau și cu..., cum se spune, mai pun mâna așa. Că unii au cumpărat case, le-au mai reparat și locuiesc acolo. (reprezentant instituție publică locală); (Câți sunt care pleacă la muncă în străinătate?) Păi sunt, sunt mulți. Vreo 300 sunt țiganii care pleacă. (reprezentant autoritate publică locală); (Pentru ce perioade de timp sunt plecați?) Păi pleacă, vin, tot așa. Cam pentru două-trei luni, pe urmă se întorc acasă ca să nu piardă socialul. Merg nu să facă avere. Merg să aibă ce mânca și unii mai vin și cu câte o rablă de mașină care ține cât ține și pe urmă gata. (reprezentant autoritate publică locală)

Locuințele din comună au aspect îngrijit, curțile sunt curate, gardurile și fațadele reparate și văruite. Toate casele comunei sunt atent îngrijite, indiferent că sunt în centrul de comună, în periferia romilor sau în marginea satelor aparținătoare. Aspectul ulițelor este la fel, curat și primitiv. Însă majoritatea caselor sunt foarte vechi și construite din materiale tradiționale: chirpici și paiantă. Și majoritatea caselor sunt puțin spațioase, având una-două camere de locuit, verandă și hol. Prețul teoretic al caselor oscilează între 10.000 lei pentru o casă din chirpici, situată în periferie și 40 – 50.000 lei pentru o casă construită din cărămidă și amplasată pe strada principală a comunei.

În localitate nu se vând și nu se cumpără case, decât foarte rar. Gruia nu pare o destinație pentru imigranți și din acest motiv Gruia nu are cu adevărat o „piață imobiliară”. Anual însă, se construiesc câte două-trei case noi și se extind alte două-trei gospodării. În general, această

modestă dezvoltare în domeniul imobiliar se realizează în comunitatea romilor. Romii care vin cu ceva bani din străinătate își extind gospodăria sau încep construcția unui case noi. În majoritate, aceste construcții noi din ultima perioadă nu au autorizații de construcție eliberate de primărie. Însă situația funciară a imobilelor Gruii nu are doar această problemă pentru că majoritatea caselor din comunitatea romilor nu au documente de proprietate.

„Dracu’ știe. Cât să fie o casă? Pe la vreo sută de milioane (lei vechi). 100-150 mil, depinde acum și din ce e făcută. Mai mult de asta decât de zonă. Dacă e de cărămidă s-ar ridica și la 400-500 de milioane. Dar astea de chirpici sau de paiantă⁴², cum sunt majoritatea, sunt ieftine. (reprezentant autoritate publică locală); (Cam cât costă o casă obișnuită?) Vreo trei – patru sute de milioane, nu? Dar nu prea o cumpără la prețul acesta. Acum a vândut un vecin cu 300 de milioane. (Are ceva teren, grădină?) Au ceva, da, zece – douăzeci arii în curte acolo. (E un preț diferențiat, să spunem, în Gruia și în Poiană?) Da, păi Gruia-i la centru, Izvoarele-i în... mai izolat, și Poiana la fel. (Și la Poiana, unde-i prețul mai mic, cât ar putea să coboare? Până la ce sumă?) Păi io știu, 50 – 100 de milioane, cam așa. O sută și..., cam așa. (reprezentant autoritate publică locală); Nu știu dacă-n ultimul an au fost. Mulți au mers pe renovări. (Dar în general, pe an, așa, câte construcții pot fi?) Două, trei pe an. (reprezentant autoritate publică locală); (Cât costă o casă din asta în comunitate?) O sută cinzeci ... ajung până la patru sute de milioane. (Cum arată o casă de o sută de milioane, și cum arată una de patru sute de milioane?) Uite, cum e asta, e de o sută de milioane, cum e casa asta, e de o sută de milioane. Asta-i a lu’ Roibu, la margine. O sută de milioane mi-a cerut. (indică o casă din pământ, cu una-două încăperi, veche, cu o curte foarte mică și gard din lemn) (Și una de patru sute de milioane ce are în plus?) E mai jos. E mai jos, vă arăt, la români, aicea, e mai jos, că vrea să vândă asta de 600 de milioane. (În comunitate aici nu sunt?) În comunitate nu sunt. În comunitate nu sunt să ajungă la așa prețuri mari.” (femeie romă)

Activitățile economice din comuna Gruia se rezumă la câteva afaceri profitabile sau cu potențial de dezvoltare, însă care au un număr redus de angajați și reprezintă societăți care în prezent nu au intenții clare de dezvoltare. Astfel, în afara celor 10-12 magazine mixte, de tipul alimentară – bar – butic, în majoritate organizate în regim PFA, în comună există și:

- O pensiune turistică: Pensiunea Gruia. SC Comexim R SRL Lupeni⁴³ achiziționează teren agricol și ferma piscicolă a comunei Gruia și dezvoltă în perioada 2000 – 2004 „Pensiunea Gruia”, o fermă piscicolă cu bălți de pescuit, ambele amplasate la circa 1 km de centrul comunei, pe malul Dunării și o fermă de vaci. Proprietarii celor trei unități economice consideră că aceste achiziții nu reprezintă investiții valoroase și nu cred că e oportun să investească aici în viitorul apropiat, din cauza potențialului redus de dezvoltare zonală. SC Comexim R SRL Lupeni înființată în anul 1992 în

42 Sistem de construcție a pereților unor case, care constă dintr-un schelet de lemn având golurile umplute sau acoperite cu diferite materiale (impletitori de nuiele ori șipci tencuite cu lut, chirpici etc.); material care alcătuiește un asemenea sistem de construcție. - Din tc. payanda.

43 Detaliile despre SC Comexim R SRL Lupeni au fost preluate de pe site-ul organizației: <http://www.comexim-r.ro/>, accesat la 01 dec. 2009

Lupeni, județul Hunedoara, oferă servicii de exploatare și prelucrare de mase lemnoase, dar și servicii de turism în zona turistică Straja - Retezat și prin pensiunea turistică „Gruia” în județul Mehedinți. Societatea deține trei cabane, două pensiuni turistice, două restaurante, un ștrand și oferă servicii în domeniul producției de semifabricate din lemn, parchet și lambriuri, închirieri de mijloace de transport și utilaje grele și servicii de transport persoane și transport materiale de construcții. Societatea are numai doi angajați dintre sătenii din Gruia la ferma de vaci a societății, iar administratorii afacerii nu consideră prielnic să dezvolte relații economice cu autoritățile locale sau cu oamenii din localitate.

- O fermă de suine/porci, Ferma Mădălicea SRL realizată prin accesarea de fonduri printr-un proiect SAPARD. La ferma Mădălicea sunt angajați trei săteni din Gruia.
- Stația de sortare piatră sau „cariera” cum este numită prin sat SC ViaVita SRL absoarbe încă trei angajați de pe piața forței de muncă din Gruia.

„Mai avem o pensiune care-i a unui particular, Pensiunea Gruia. (reprezentant autoritate publică locală); Mai e un italian care a cumpărat niște pământ, vreo 200 de hectare, dar nu face nimic cu el. Aici la intrarea în sat. L-a cultivat un an și producție a fost, dar prețul este foarte mic și de atunci s-a lipsit, nu-i trebe. Și stă pământul izlaz comunal. (reprezentant autoritate publică locală); Avem și o fermă de animale care-i făcută prin fonduri: ferma Mădălicea SRL. Au o fermă de 1000 de capete de suine în Izvoarele, la capătul satului, la 1,5 km de sat. I-am concesionat noi 50 de hectare ăștia, că n-aveau cum, deci așa. (reprezentant autoritate publică locală); Avem trei angajați dintre săteni. Acum merge ferma, deja are un an și jumătate de funcționare. Probabil că vom începe să facem a doua hală. Dacă vom avea banii noștri, altfel nu. (proprietar ferma SAPARD); (Unde lucrează oamenii din sate?) Păi Primărie, școală, că instituții, altceva n-avem. Și doi-trei la cariere... Și... păi din astea mai sunt... (Ce societăți mai sunt?) Societăți comerciale, alimentare, da... (Câte sunt? În fiecare sat?) La Izvoare sunt trei, nu, patru. Mădălicea Jenică, Mădălicea Marin, Grecu, și Peseș. Și-ailaltă. Cinci. Cinci la Izvoare. Cinci la Izvoare, unu în Poiană. Unu în Poiană, și-aicea (în Gruia-sat). Aicea sunt mai multe, nu știi. Vreo șase, șapte sunt și-aici. Deci sunt. Depinde, persoană fizică sau societate comercială.” (reprezentant autoritate publică locală)

Principalele probleme ale localității

Problema principală a comunității din Gruia se evidențiază în declarațiile explicite ale sătenilor, mult înaintea tuturor celorlalte: lipsa locurilor de muncă. În mod cert în legătură cu această problemă identificăm și aspectele structurale interdependente de acest fenomen: starea de sărăcie, lipsa accesului la educație, peste nivelul educației de bază (peste opt ani de școală), absența agenților economici atât pe raza comunei, cât și în întreaga regiune, lipsa inițiativelor locale, a unor grupuri de acțiune pentru dezvoltarea comunității și nu în ultimul rând, lipsa unei viziuni, a unui program de dezvoltare socială a autorităților locale.

În timp ce între prioritățile din agenda publică a autorităților locale se găsește doar problematica infrastructurii comunei, la nivelul percepției oamenilor din comunitatea Gruia cele mai acute probleme se centrează în jurul lipsei locurilor de muncă și a stării de sărăcie generalizate. Nici autoritățile locale și nici din interiorul comunității nu se desprinde și nu s-a conturat nici o variantă de soluție pentru aceste probleme.

Răspunderea pentru identificarea soluțiilor și găsirea de resurse pentru ieșirea din impas, este plasată la nivelul administrației județene sau centrale, rezidă în conjunctura politică și în acte de voință exterioare decidenților din interiorul comunității.

„Casa de cultură s-a renovat, dar în rest... Școala n-are nici sala de informatică și nici laborator. Calculatoarele stau acum încuiate la etaj. (...) Ce să vă mai spun despre nevoile comunei? Am înțeles că ar avea în proiect canalizarea. E foarte necesară. Să vedem dacă s-or demara lucrările, în primăvară, nu știm. (...) Deci e cea mai mare problemă cu banii. În ce privește școala, ar fi fost bine să se facă sala de sport. (reprezentant instituție publică locală); Lipsa locurilor de muncă. Asta e cea mai mare problemă, că oamenii ar munci, dar nu au unde. (mediator sanitar); Avem probleme cu numărul în creștere al copiilor romi. (reprezentant instituție publică locală); (Care-s cele mai importante probleme ale comunității?) Locuri de muncă, să creeze locuri de muncă și... Asta-i în toată țara. (Cum se poate rezolva problema asta?) Așteptăm! Da, așteptăm, așteptăm și noi, din zi în zi, ne uităm la televizor și zicem, doar o veni cineva să ne-angajeze și pe noi! Eu n-am social, eu n-am nimic, nimic, și mai sunt aicea și... Dar și handicapatu', vai de capul meu, de treizeci și șase de ani. Deci a lucrat la Colonie, a avut serviciu, și... cum sunt în criză... A avut serviciu și... Și sunt foarte mulți care știu să lucreze în construcții. Foarte mulți. (femeie romă) Dar dacă s-ar ivi așa, pe undeva, să vină o firmă care să-i angajeze, cu mare drag ar munci. Că să știți, avem o comunitate aicea de romi, sunt niște oameni care vor să muncească, sunt supuși! Vor să muncească!” (reprezentant instituție publică locală)

Grupurile vulnerabile

La nivelul comunei, atât în accepțiunea administrației locale, cât și în percepția oamenilor din sat, grupurile vulnerabile sunt formate din: săracii comunei, identificați cu persoanele care beneficiază de Legea Venitului Minim Garantat și comunitatea romilor. Cele două categorii de grupuri vulnerabile se suprapun în mare măsură, așa cum reiese din relațiile reprezentanților autorităților locale.

Comunitatea din Gruia se consideră în general ca având un nivel de trai sub medie, mai curând apropiat de sărăcie decât de bunăstare, însă cei „care trăiesc din ajutor social” și/sau romii sunt percepuți ca fiind cei mai săraci dintre ei.

Populația romă este răspândită în interiorul satelor Gruia și Izvoarele, însă densitatea cea mai ridicată o prezintă cartierul romilor de la periferia satului Gruia.

Cei din administrația locală descriu corect situația comunității de romi de la marginea Gruii. Știu că romii trăiesc din ajutorul social, din alocațiile copiilor, din cerșit în străinătate și unii din lucrul cu ziua pe la casele românilor. Știu că romii nu au pământ și chiar dacă primăria le-a mai dat câte 2-3 pogoane în afara satului, cred că romii nu vor lucra aceste parcele niciodată pentru că nu se pricep la munca pământului și pentru că sunt considerați leneși. Autoritățile locale nu întrevăd soluții pentru a îmbunătăți traiul de zi cu zi al săracilor din satul lor, dar cred că îi ajută pe aceștia prin acordarea ajutorului social chiar și atunci când beneficiarii sunt plecați la muncă în străinătate, păsuind pe toți aceia care-și mai construiesc câte o casă fără nici un fel de autorizație legală din partea primăriei, pe terenul public al comunei. În comună, toată lumea, romi sau neromi, are convingerea lipsei de perspectivă, a unui viitor sumbru în care nu se întrevăde nici o schimbare pozitivă. Șansa romilor e „afară”, de unde pot aduce bani pentru familiile lor, iar șansa autorităților locale rezidă în mecanismele sistemului centralizat, adică în ajutorul „de la județ” ori „de la stat”. Toți reclamă explicit această strategie și toți sunt în așteptarea soluției salvatoare din afara comunității lor.

Cartierul romilor, situat la marginea satului Gruia, găzduiește circa 900 de locuitori și este permanent animat de un număr impresionant de copii și femei care își duc traiul pe ulițele sale. În timpul zilei forfota ulițelor înguste animate de sute de persoane care stau în grupuri mari în mijlocul străzii cu scaune, cărucioare de copii, căruțe și diverse acareturi, face ca micile gospodării ascunse în spatele gardurilor să pară nelocuite. Casele sunt construite pe suprafețe mici și în general au aspectul unor cocioabe dărăpănate în comparație cu media caselor din restul comunei. Gospodăria romă e formată dintr-o casă de chirpici de mici dimensiuni care se compune dintr-o singură cameră și verandă, după modelul arhitectural al zonei, o curte de aproximativ 50 până la 100 mp și gard din lemn sau tablă care delimitează curtea de zona publică, de uliță. Casele rome nu au în general anexe gospodărești pentru creșterea animalelor. Casele sunt clădite din pământ și materiale tradiționale, însă pentru reparații și extinderi, în perioada recentă se folosesc, pe lângă materiale de construcții noi, precum cărămidă, mortar, beton etc. și diverse materiale care dau aspectul de improvizare a unui spațiu de locuit temporar (folie de plastic, fragmente de feronerie sau tâmplărie, bucăți de lemn etc. folosite pentru repararea acoperișurilor sau izolarea ferestrelor și a ușilor).

Toate ulițele din cartierul romilor sunt îngrijite și curate, în limitele posibilităților oferite de lipsa utilităților în comunitate: străzile și curțile din pământ, nepietruite, fără pavaje, nebetonate sau amenajate în vreun alt fel, sunt totuși curate, fără gunoaie, fără materiale de construcții, obiecte casnice sau alte lucruri depozitate.

La marginea comunității se poate observa și principalul efect pozitiv al plecărilor la muncă în străinătate din ultimii ani: o uliță nou construită, cu case mai spațioase, clădite din materiale de construcție moderne, cu garduri cu soclu de beton, cu suprafețele curților mai generoase. Un alt efect al ridicării nivelului veniturilor în cartierul romilor se poate observa prin numărul de autoturisme din interiorul comunității: circa 20 de mașini, după relatările mediatorului școlar.

Totuși, lipsa de acces la resurse și izolarea tradițională la marginea satului conferă comunității romilor din Gruia în continuare aspectul clasic cu toate neajunsurile structurale: în afara rețelei de electricitate și a câtorva gospodării situate la limita comunității romilor cu cea a satului, conectate la rețeaua de alimentare cu apă, cartierul nu are acces la alte utilități, nu are

drumuri de acces pietruite, nu are nici un magazin, nu are dispenser medical uman, farmacie sau acces direct la alte servicii și spații comerciale.

Din mijlocul comunității romilor s-au ridicat câteva persoane în rol de lideri funcționali sau de reprezentanți ai romilor la nivelul autorităților locale. Astfel, din Consiliul Local al comunei Gruia, fac parte doi consilieri romi: unul de la Partida Romilor, iar celălalt independent. Ambii atrag simpatia unei părți însemnate a comunității rome, însă în procesul electoral voturile romilor sunt deseori direcționate în funcție de promisiunile cele mai mari și de cadourile primite de la unul sau altul dintre edilii locali, candidați la alegeri. La nivelul primăriei comunei nu sunt angajați referenți romi, iar problemele specifice ale comunității romilor nu fac parte din prioritățile autorităților locale. În Școala Gruia, unde învață majoritatea copiilor romi din comună, activează un mediator școlar și un profesor de limba romani. De asemenea, pe lângă medicul satului, în ultimii 6 ani lucrează un mediator sanitar pentru romi. Aceste trei persoane sunt activ implicate în viața comunității rome, iar activitățile lor sunt centrate pe câteva priorități specifice: accesul la educație al copiilor romi, accesul la asistență sanitară în special pentru copiii și tinerii romi, educație civică și dezvoltare comunitară, prin implicarea copiilor și tinerilor romi.

„Nu-i o diferență. E cartierul unde stau țiganii și unde deci, trăiesc rău. Au zona lor aici în Gruia. Sunt și prin sate, dar aici au zona lor. Aici stau în marginea satului. Unde și-au făcut ei case, iar majoritatea (caselor) îs făcute abuziv. Deci fără autorizație. Țștia sunt aici în Gruia. Mai sunt țigani, dar n-au o zonă a lor, și în Izvoarele. La Poiana nu sunt țigani. (reprezentant autoritate publică locală); (Grupuri vulnerabile?) Legea 416. Sunt mulți, deci sunt mulți, foarte săraci. Săraci, săraci, sunt foarte rău. Dar și fondul acesta de social nu vine 100%. Și banii ăștia se dau la primării preferențial, cum naiba se dau, că nu-i primim pe toți, în fiecare lună. (reprezentant autoritate publică locală); (Care sunt categoriile de populație sărace?) Romii. (De ce credeți sunt romii săraci?) Că nu muncesc. Ce să mai spun? Că nu muncesc. (Săracii stau în centru, la periferie, într-un anumit sat mai mulți decât într-altul?) La periferie în Gruia, mai mulți. Ei și-au plasat gospodăriile într-o anumită zonă. (Și unde-i periferia aici în Gruia?) Acolo, pe stânga, cum ieși către pădure. Puteți să le faceți o vizită să vedeți nivelul de trai, vă îngroziți când vedeți ce case au și copii mulți. (Se face și altceva pentru ei, în afară de ajutorul social?) Ei mai muncesc cu ziua pe la oameni prin sat, deci în sezon, alții mai fac meserii, mai... (Ce meserii au?) Păi îs din astea, zidărie, io știu, vopsitorie, cam din astea așa. Mulți au mers în străinătate. (Mai au ocupații tradiționale, io știu, cărămidari, lăutari?) Nu. (Cei care merg în străinătate dintre romi, ce muncesc?) Acolo? Nu știu. (Nimeni nu știe?) La Italia am înțeles că merg mulți la cerșit. Ce spun ei. Dar o să-i întrebați și pe ei și aflați din gura lor exact, ce anume fac. Probabil tot munci agricole. (reprezentant autoritate publică locală); (Toți vorbesc limba?) Da. Da, da. Aici majoritatea cred că dacă ar fi așa, am fi toți rude între noi! Aici nu întâlnești decât Răducan, Duroi, Oțet, ce mai întâlnim nume așa, mai? Stoica.; (Liderii romi?) Stoica Gheorghe este consilier din partea romilor, ei l-au votat. (reprezentant instituție publică locală); romii au șefi, dar sunt împărțiți, nu-s toți cu șeful lor. Nu e bulibașă, dar e șef: Oțet Nicolae, care e consilier în Consiliul Local și e

pentru ei, pentru romi și e și el rom. (reprezentant autoritate publică locală); mai e unul Stoica, care a ieșit consilier votat chiar de la Partida Romilor. Stoica lucrează la o hidrocentrală, muncitor, nu prea stă în sat. El e tot consilier în Consiliul Local. (reprezentant autoritate publică locală); uite și ajutorul acesta din fonduri europene care a venit chiar acum: făină și zahăr. Și ajutorul acesta pentru săraci se dă tot politic, totul se dă politic. Cine e de culoarea care trebuie, va lua prima dată făina și numai pe urmă ceilalți. Ceea ce nu-i corect. Asta este. N-avem ce face. Dai ce ai și aștepți. Dau la unii, la aliații nu dau.” (reprezentant autoritate publică locală);

„În toată comunitatea nu suntem decât 10, maxim 15 care lucrăm cu carte de muncă, restul nu au un loc de muncă. Cei care avem un loc de muncă lucrăm în absolut tot ce înseamnă autoritățile locale mai puțin poliție. Adică la primărie, la școală, la grădiniță. (Cei care nu lucrează în instituțiile publice, din ce trăiesc, unde lucrează?) Legea 416, asta-i tot. Mai lucrează în sezonul agricol pe la oameni prin sat. Majoritatea romilor au pământ dat în folosință de la primărie, nu dețin pământ în proprietate. Dar prea puțină lume mai lucrează pământul. Oricum și așa pământul dat romilor în folosință e situat la 12 km de sat, iar pământul românilor e lângă casele lor, aici în sat. Adică românii l-au primit în proprietate. Că prioritățile în legea funciară au fost ca proprietatea să se dea lângă casa în proprietate a oamenilor, iar rezervele de pământ, indiferent unde au fost ele, adică ce a rămas din pământul satului să se dea abia apoi în folosință. Adică cum a fost cazul romilor la noi. (reprezentant instituție publică locală)”

„Ajutor social, doamnă. Că nici măcar bărbații nu avem muncă, măcar dacă aveam. Și majoritatea, v-am spus, știu, muncitori, foarte muncitori, și ar ști, s-ar descurca în construcții, pentru că aicea, vedeți, îs și cășile, aicea, făcute de noi, de oamenii noștri. S-au ajutat între ei, care n-au fost rudă, a plătit, și așa au început să construiască și ei pe-aici. (bărbat rom); (Pleacă să-și caute de muncă prin alte părți?) Pleacă în străinătate, dar mai mult la cerșit. (reprezentant instituție publică locală); (Cam câți sunt?) Cam jumătate frecventează, dar se duc numai pentru o perioadă scurtă, aici la noi. Patru sute, patru sute cincizeci... cam așa. (Cine sunt cei care merg? Tinerii? Și bărbați, și femei?) Familii întregi, deci cu copii cu tot, da. (reprezentant instituție publică locală); (Este vreun grup de inițiativă în comunitatea romilor?) Nu-i decât el singur, că ceilalți e de la PSD-eu, și nu vor. Nana Nicușor, când ne cere ajutor, îl mai ajutăm, eu, Veronica, găsim. A fost la școală, și a mai intrat unul acum, dar... (Primăria nu ajută romii?) Nu. (Care-s relațiile cu primăria?) Proaste. (De ce credeți că sunt proaste?) Nu știu, n-are ochi să ne vadă, nu vrea, că... D-apăi, le-a venit ajutoarele ălea, și nu le-a dat nici până acum. (Ce ajutoare?) Zahărul, făina. N-au adus decât făina, nu este zahărul, însă. Și la noi e numai... (femeie romă) Totdeauna, bărbatu-miu, când se duce la ședință, e numai ceartă! Datorită romilor. (femeie romă) (Și ați zis că aduceți lucruri pentru romi? Îi ajutați, în ce fel?) Nu, știți cum face Nana Nicușor? Se duce în târg și ia, ia pe obrazul dânsului, ia produse, și vine în comunitate, și le dă până la social, și dup-aceea,

la social, oamenii se întorc și recuperează și dă... Dar dânsul se duce acolo în târg și cunoaște oameni, au încredere în dânsul, și ia o marfă, ia asta. Ia pe datorie dânsul, pe obrazul dânsului, normal, că dacă altul nu vrea să-i de banii.” (reprezentant instituție publică locală)

Atmosfera politică la nivel local

La cârma comunei sunt incremeniți de vreme și probabil în virtutea obișnuinței aceiași lideri locali de patru mandate. Multă vreme a fost bine așa, pentru că liderii locali făceau parte din același partid care cârma județul și țara, după cum ne relatează chiar protagoniștii. Acum nu e bine pentru că, ne explică tot aceștia, fondurile se împart pe criterii de apartenență politică, iar în Gruia nu mai ajung fonduri. Consiliul Județean întârzie chiar și plata ajutorului social sau distribuția ajutorului european cu zahăr și făină pentru săraci. Proiectele de dezvoltare puse pe hârtie sau demarate înaintea mandatului prezent au fost abandonate în totalitate, pentru că parteneriatul „cu județul” a căzut și comuna n-a mai primit banii promiși pentru realizarea acestor proiecte.

„(La al câtelea mandat este Primarul?) La al treilea de Primar și unul de Viceprimar. Deci primul a fost de Viceprimar și după aceea au urmat trei de primar. (Este de la PSD, ca și domnul Viceprimar?) Da, da. (reprezentant autoritate publică locală); (Soțul dumneavoastră e consilier, după cum am înțeles). Da, prin votul oamenilor, că așa nu reușea, chiar a fost al doilea, dar s-a încurcat la voturi, a dat și acolo, și acolo. Au fost multe nule, deci încă nu știu cum să voteze, n-au știut, acum bănuiesc că știu. Uitați așa... ce le-om spune noi, și dacă vine cineva să dea. N-a venit de dimineață? Ionescu, pentru partida care trebuie, și imediat îl sună și repede se luă de romi, și fugiră ăia, se împrăștiară ca parcă trăsese cu pușca... Nu de alta, de frică, deci el îi amenință, suntem ca pe timpul lui Ceaușescu. Amenință omul, că nu mai dă, că nu mai face, și oamenii de frică nu știe ce să zică. (Și de ce venise domnul Ionescu?) Să îndrume, să vorbească cu ei ca să voteze partidul lui. Și dau, da, îi vorba de dat. Acum în comunitate dacă intră cineva cu o pungă de zahăr, ei îs cum sunt, asta e! Păi vedeți, cum venirăți dumneavoastră aicea? Măine se interpretează că ați venit din partea nu știu cărui partid... Să vedeți ce urmează!” (reprezentant autoritate publică locală)

Primăria

Baza materială a primăriei este considerată satisfăcătoare de către angajați, cu toate că unii dintre aceștia ar dori să aducă mici îmbunătățiri de aspect clădirii sau birourilor. Birourile sunt dotate cu mobilier adecvat și PC-uri. Rețeaua de calculatoare și accesul la Internet sunt achiziționate de la o firmă prestatoare de servicii de profil care întreține rețeaua și actualizează programele soft utilizate în cadrul instituției.

O treime dintre angajații primăriei sunt funcționari publici, angajați contractuali și angajați ai unui serviciu de gospodărie comunală și două treimi sunt asistenți personali angajați în serviciul primăriei să asiste persoane cu dizabilități.

Bugetul primăriei este format din taxe, impozite și TVA, fără nici o altă sursă de venit externă. Cel mai adesea administrația publică nu reușește să colecteze taxele și impozitele la zi și se confruntă cu mari lipsuri în buget.

În ceea ce privește sursele de venit în bugetul local, primăria nu are nici un proiect de dezvoltare economică, de atragere de investiții sau surse alternative de venit. Persistă percepția generalizată la nivelul comunei, conform căreia banii (considerați singura resursă valabilă pentru dezvoltarea comunei) trebuie să vină din exteriorul comunei și pe cale ierarhică (de la „Judet”, de la guvern sau de la UE).

De asemenea, la nivelul autorităților locale nu s-a elaborat nicio strategie de dezvoltare locală. Edilii locali au totuși fixate obiective precise de dezvoltare, chiar dacă acestea nu sunt operaționalizate în planuri de acțiune cu termene limită, cu alocare de resurse și asumare de răspunderi clare. Între obiectivele de care se simt cel mai atașați în discursurile lor, cărmuitorii comunității sătești din Gruia ni le amintesc pe cele mai recent abordate: realizarea construcției de canalizare în satul Gruia și construirea rețelei de alimentare cu apă în satul Izvoarele.

Relațiile consiliului local și ale primăriei cu membri consiliului județean Mehedinți sunt în prezent disfuncționale. Reprezentanții autorităților locale explică înrăutățirea raporturilor prin apartenența politică diferită a celor două instituții.

Primăria Gruia nu a dezvoltat relații socio-economice cu alți agenți sociali. Nu are nici un parteneriat cu organizații neguvernamentale sau cu agenți economici și nici nu au în vedere perspective de parteneriate în aceste zone de activitate.

„E o firmă care ne-a dat toate programele, lucrăm cu ei că ne-au dat toate programele. Și ei ne-au dat și calculatoarele. Și le plătim o anumită sumă pe an. Bugetul e format din taxe, impozite și ce mai primim din TVA. Foarte puțini dau tot [impozitul] chiar dacă au reducerea aia până la 31 martie, dar tot nu plătesc. Abia trăim de pe un an pe altul (cei de la Primărie, referitor la buget). (reprezentant autoritate publică locală); (Câți angajați are primăria?) (Telefonează reprezentant autoritate publică locală:) Unșpe, doispe, câți sunt? (S-a lămurit după convorbirea telefonică cu cineva din biroul alăturat..) Șaisprezece sunt. (Câți sunt funcționari publici, câți dintre ei personal contractual?) Șase funcționari publici, și șapte contractuali, șapte... dar nu-i, că mai avem o secție auto-finanțată, unde avem trei angajați, și sunt tot contractuali. Deci sunt zece. (Ce secție?) Alimentarea cu Apă. Cu trei muncitori. (Cât de implicați sunt angajații Primăriei în munca lor?) Nu știu. Sunt implicați, vă închipuiți, ei sunt bucuroși că au un loc de muncă! Încearcă să facă orice să-l păstreze, atunci. (reprezentant autoritate publică locală); Avem 6 funcționari publici, vreo 4 contractuali, 3 la un serviciu de gospodărie de apă, un primar, un vice și cam atât. Avem și multe posturi goale, că au mai ieșit la pensie. Mai avem asistenți personali, care-s tot angajați ai primăriei. Și avem vreo 40 de asistenți personali. Aia ce-nseamnă? O persoană cu handicap e însoțită de un asistent personal și ăla îl angajăm noi! (reprezentant autoritate publică locală); (Intenții

de dezvoltare economică?) Nu, n-avem cu ce. (Există strategie de dezvoltare locală?) Nu, nu există. (Aveți fixate priorități ale primăriei în ce privește dezvoltarea comunei?) Da, avem să terminăm canalizarea la Gruia. Apa la Izvoarele, să facem rețea de apă. La Gruia este, dar să băgăm și la Izvoarele. Dar iarăși e problema banilor, ne blocăm de bani. Și tot felul de avize, nebunii, până le-am făcut pe toate... Am încercat să băgăm apa pe fonduri di-astea, dar nu s-a putut, nu e eligibil. (reprezentant autoritate publică locală); (Ce alte priorități are Primăria pentru dezvoltarea satului?) Multe am vrea să facem, dar n-ai cu cine! Păi sunt multe de înfrumusețare de făcut. Mai avem grădinița de făcut. La grădiniță din două săli de clasă au făcut una, nici ușile de la intrare nu le-au schimbat. Au pus termopane la o fereastră și restu? Arată și urât. Restul nu e făcut nimic. (reprezentant autoritate publică locală); (Cu consiliul județean?) Acum e așa, că sunt partide diferite. Totul e politică, tot ține de politic, nimic nu merge fără politică. E clar. Politică. Acum nu mai avem nimic cu Consiliul Județean. Am avut relații, am primit ajutoare în bani de la ei, dar de când e politic, de când nu suntem din același partid, nici nu mai primim nimic. (...) Nu avem nici un alt fel de legături.” (reprezentant autoritate publică locală)

Proiecte din fonduri europene

Primăria Gruia nu are angajați specialiști în accesarea fondurilor europene, iar organigrama primăriei nu include un departament de profil sau un departament de investiții. Totuși găsesc utilă funcționarea unui asemenea departament și unii dintre angajații primăriei consideră că autoritățile locale din Gruia ar trebui să-și unească eforturile cu alte primării învecinate pentru a angaja împreună cel puțin un specialist în acest domeniu.

”Noi ar trebui să ne asociem cu mai multe Primării, să înființăm un... să zicem numărul de specialiști în Managementul de Proiect, încadrați. E legea 339/2007 care obligă Primăriile să-și înființeze un Compartiment din acesta.(...) Deci poate pe viitor o să facem așa ceva, ne asociem cu Pristol, și împreună angajăm un singur specialist și spunem ce proiecte avem, pentru că Primarul, la început de an, stabilește. (reprezentant autoritate publică locală); (Angajat, departament investiții, fonduri?) Nu, n-avem așa ceva. Ar fi fost ideal, dar nu avem. (reprezentant autoritate publică locală); (Cine v-a chemat la instruire?) Păi o fost la Prefectură.” (reprezentant autoritate publică locală)

Periodic, angajații primăriei Gruia asistă la cursuri de informare-formare organizate de consiliul județean și sunt familiarizați cu elementele pe care le implică realizarea unui proiect de finanțare.

Primăria nu are o experiență relevantă în accesarea de fonduri europene, ci doar câteva încercări soldate până în prezent cu eșec. Cea mai recentă experiență de acest fel este aplicarea unei propuneri de proiect privind dezvoltarea infrastructurii rurale la FEADR, pentru realizarea construcției rețelei de alimentare cu apă în satul Izvoarele. Documentația pentru

obținerea avizelor, a studiului de fezabilitate și scrierea proiectului au fost asistate de o firmă de consultanță din Timișoara. La prima evaluare a situației din teren și în urma analizei nevoilor la care ar răspunde implementarea proiectului, finanțarea acestuia nu s-a aprobat din cauza faptului că obiectivul principal nu răspundea unei nevoi stringente a comunității, după cum ne-a relatat primarul. Accesul la apă potabilă a locuitorilor din Izvoarele este acoperit de cișmelele comunale și prin fântânile construite de oameni în regim propriu în gospodării. Chiar dacă autoritățile locale implicate în realizarea acestui proiect consideră injust rezultatul evaluării, se pare că lipsa unei strategii de dezvoltare locală atent elaborată constituie în fapt cauza principală a acestui eșec.

„Am încercat un SAPARD⁴⁴, o măsură di-asta 322 la structurale și nu merge nici acolo. Am vrut pentru apă și au venit aicia și au zis că nu ne finanțează pentru că sunt fântâni multe, sunt multe. Păi ce are fântâna de la om din curte cu rețeaua de apă? Păi nu ne trebuie apă sau cum? Și în fine, de asta n-am obținut punctajul. Că ne-au spus că nu ne finanțează, au spus că nu vă dăm bani, că mai bine îi dăm la altu.” (reprezentant autoritate publică locală)

Alte proiecte ale primăriei au vizat accesarea de fonduri guvernamentale și au fost adresate în principal prin intermediul consiliului județean. Astfel, proiectul construirii unei rețele de canalizare în satul Gruia decurge dintr-o înțelegere cu „edilii de la județ”. Autoritățile locale din Gruia au realizat proiectul, au întocmit documentația cu ajutorul unei firme de consultanță în domeniul construcțiilor civile și arhitectură din Timișoara, l-au înaintat Consiliului Județean Mehedinți și acesta a fost aprobat. Finanțarea a venit în prima tranșă de 300.000 lei (trei miliarde lei vechi) dintr-un total de 750.000, după care finanțarea a încetat să mai vină, din lipsă de fonduri. În această situație, lucrările sunt începute, însă în prezent sunt sistate. Pentru că acest obiectiv de dezvoltare locală a fost utilizat ca argument forte în campania electorală la ultimele alegeri locale, iar aleșii satului doresc să se țină de promisiuni, aceștia reafirmă disponibilitatea de a găsi cu orice preț resurse pentru finalizarea lucrărilor de canalizare.

„Și atunci am oprit, ce rost mai avea? Am luat totul pe noi și am zis că facem noi, din ce bani strângem. Că promisesem, promisesem oamenilor și atunci când promiți unor oameni că trebuie să le faci ceva și nu le faci? Că le zic eu că nu vrea fondul Sapard? Fondul structural să ne dea? Că nu vrea Consiliul Județean? Păi nu știe omul acesta. El trebuie să-i faci ce i-ai spus că-i faci și atunci asta a fost soluția, am luat treaba noi în mână și o să o facem noi. Uite că am și-nceput. Acum că n-om termina-o și mai durează mult și n-avem bani, e altă poveste. Dar tot o rezolvăm, mai facem cumva și tot o facem până la urmă. Aicea nu merge să te joci cu oamenii. Nu merge cu minciuna. L-ai mințit o dată și gata! (reprezentant autoritate publică locală); (În ce fază este [proiectul cu realizarea canalizării]?) În lucru. Dar dacă n-avem bani, cine să lucreze?! Avem tot, tot, tot, absolut tot: avize, s-a început și lucrarea, ne-a dat aprobarea, ne-a dat și trei miliarde. Dar de la 3 până la 75 mili-

arde (lei vechi)? Atâta costă o canalizare pe un sat. Astea-s prețurile, doar nu le-am făcut eu. Dar nu-s bani, nu ne dau banii. Ne-am lăudat că facem canalizare, dar de unde bani?” (reprezentant autoritate publică locală)

Primăria Gruia a realizat în perioada recentă și alte câteva proiecte locale cu finanțare din fonduri proprii. Dintre acestea, cele mai vizibile sunt reabilitarea Casei de Cultură – proiect finalizat și renovarea șarpantei și a acoperișului Școlii Gruia, caz în care lucrările sunt abia la început.

„Aplicația am făcut-o cu o firmă, am angajat o firmă. Hârtiile le avem făcute toate, dar degeaba. Că acum nu avem bani să-l implementăm, să facem lucrările. O firmă de consultanță din Timișoara. Și hârtiile pentru Casa de Cultură tot cu o firmă din Timișoara le-am făcut. Pentru casa de cultură am folosit un arhitect, o firma de arhitect din Timișoara, care a proiectat renovarea Case de Cultură.” (reprezentant autoritate publică locală)

Lipsa de inițiativă și teama de a aplica pentru finanțare europeană la nivelul autorităților locale din Gruia rezidă în slaba pregătire a angajaților în acest sens, lipsa de informare cu privire la sursele de finanțare și cu privire la metodologia scrierii proiectelor și lipsa de cunoștințe solide în domeniul managementului de proiect. Gestionarea defectuoasă a inițiativelor trecute, soldată cu eșec în accesarea de fonduri europene, face și mai puțin credibilă posibilitatea de a atrage astfel de fonduri pentru dezvoltarea locală. De asemenea, angajații implicați în elaborarea documentației și întocmirea aplicației în rândurile trecute consideră că cerințele minimale le depășesc abilitățile și cunoștințele de care dispun. Procesul elaborării unui proiect cu șanse de a fi finanțat este considerat anevoios și realizabil numai de către specialiști.

La fel sunt privite și proiectele cu finanțare guvernamentală, însă în acest caz angajații primăriei consideră că succesul sau eșecul realizării, finanțării și implementării unui astfel de proiect decurg și din natura relației politice dintre autoritățile locale care aplică propunerea de proiect și administratorii fondurilor guvernamentale.

În comună s-au evidențiat încă doi actori interesați și implicați în accesarea de fonduri europene: Școala Gruia și un proprietar de fermă de animale.

Școala Gruia, prin eforturile profesorului de limba romani, a inițiat și implementat un proiect PHARE în perioada 2007 - 2008 pentru Educație Remedială. Proiectul a fost implementat în Școala Gruia de către un învățător, profesorul de limba romani și mediatorul școlar și a constat din desfășurarea de activități educaționale extra-curriculare, în special pentru copiii din comunitatea romă cu rezultate școlare mai modeste. Prin intermediul proiectului s-a actualizat și baza materială a școlii cu materiale didactice și cu aparatură electronică (cameră video, laptop, desktop-uri).

„(Școala a derulat vreun proiect în care să includă copii romi?) Prin proiectul PHARE, grație celor care s-au gândit și la noi, am realizat la noi în Gruia, activități remediale. Proiectul l-a scris băiatul, că are și competențe așa, că eu n-am avut calculator acasă și nu știu să mă descurc. Am făcut aceste activități cu copiii rămași în

⁴⁴ Reorganizare a Agenției SAPARD în Agenția de Plăți pentru Dezvoltare Rurală și Pescuit care asigură implementarea Fondului European Agricol pentru Dezvoltare Rurală

urmă. După ore deci îi chemam la școală. (reprezentant instituție publică locală); suntem beneficiari ai proiectului PHARE 2005 <Acces la educație pentru grupuri dezavantajate>. Asta s-a terminat anul trecut în noiembrie. A ieșit acum și din perioada de evaluare. În proiectul PHARE s-a făcut și remediere școlară la clasele gimnaziale. (reprezentant instituție publică locală); proiectul Phare a fost cu remedierea școlară, am avut remediere școlară de la clasele I-VIII, am avut grădiniță estivală... Au venit copiii, am avut frecvență mult, încă mai mult decât trebuia. Dintre cei care mergeau mai greu cu școala, care nu aveau posibilitate de a-și face temele. Da, și s-a numit remediere școlară. (Și cât a durat proiectul ăsta?) Un an. Un an și după aceea un an după. 2007 – 2008 a fost proiectul inițial, și din 2008 până în noiembrie anul acesta, da, a fost urmarea proiectului. Fiabil tre' să fie cinci ani. (Și merge bine în continuare?) Merge.“ (reprezentant instituție publică locală)

Școala a avut și alte câteva inițiative de a accesa fonduri europene, însă lipsa specialiștilor și lipsa fondurilor cu această destinație din bugetul primăriei, au reprezentat impedimente majore în realizarea acestora.

În satul Izvoarele din comună s-a construit recent o fermă de creștere a suinelor/porcilor, realizată printr-un proiect SAPARD, „Ferma Mădălicea”. Inițiatorii proiectului, familia Mădălicea a aflat despre proiectele SAPARD dintr-o emisiune televizată. Membrii familiei s-au înscris într-o asociație națională de crescători de suine de unde au cumpărat proiectul, au obținut avizele, au împrumutat banii ce reprezentau contribuția lor în proiect, au aplicat și au obținut finanțare. Însă acești pași s-au derulat extrem de anevoios și riscant, în accepțiunea protagoniștilor Mădălicea. În prezent ferma funcționează foarte bine și proprietarii întrevăd posibilități de dezvoltare a afacerii lor prin extinderea fermei cu încă o hală.

„Nu, nu vreau să răspund la interviu, nu vreau nici un interviu. Eu știu prin ce am trecut când am făcut proiectul pentru fermă! Deci ne-am îmbătat cu apă rece. Cu 10.000 de euro deja eram fermieri în Europa. Iar când a început scrierea proiectului, toată documentația, ne-am trezit că am vândut și masă și casă și tot ca să supraviețuim. Nu pot, oamenii nu reușesc, nu pot să acceseze fonduri, nu că n-ar vrea. Soțul cu fiul meu au scris proiectul, au stat noapți la rând să facă documentația, au stat zile în șir pe la uși ca să obțină toate avizele și aprobările. Din 2005 până în 2008 au fost numai documente și bani cheltuiți. În perioada asta am cheltuit bani, am împrumutat bani, au crescut dobânzile enorm la împrumuturi. E un proiect SAPARD pe o temă de îngrijire, îngrijire suine. Am reușit să populăm ferma în martie 2008. În 2005 am început proiectul și în 2008 am terminat proiectul. Cum să spun, proiectul se derulează bine, este totul în regulă, însă greutățile de timp, de bani, de neliniștea că nu vom avea ce pune pe masă în anii ăștia au depășit orice satisfacție acum, când văd că merge proiectul. Adică obstacolele au fost îngrozitoare. I-aș sfătui pe alți oameni să nu se apuce de așa ceva doar dacă au bani. Dacă nu au mulți bani, să nu încerce, că este cumplit. Noapți nedormite, dobânda de 21%. Am decis să luăm împrumutul, pentru că la Severin nicio bancă nu acceptase să ne împrumute și am luat împrumut de la o banca din București care a acceptat doar

cu această dobândă. Vă dați seama prin ce am trecut?! Problemele au fost legate de sistemul de finanțare, de scrierea proiectului și de obținerea avizelor. Numai la primărie a mers ușor, în rest foarte dificil: Mediu la Craiova, Apele Române la Craiova, DSV-ul (Direcția Sanitar-Veterinară), Sanepid, Inspectorat în Construcții, toate. S-a terminat cu bine. N-am apelat la nici un ajutor în consultanță, dar suntem membri într-o cooperativă care-și are sediul la București, cooperativă agricolă. Ei au venit cu proiectele contra cost. Membri asociației sunt crescători de suine. Am luat legătura cu ei, am aflat despre ei de la televizor. La noi nu e nici un consultant, n-avem pe cine întreba.“ (proprietar al fermei)

Reprezentanții autorităților locale din Gruia reclamă ca principale neajunsuri în accesarea fondurilor europene sunt următoarele:

- Întocmirea greoaie a documentației și impedimentele birocratice de a obține avizele necesare proiectării;
- Lipsa fondurilor necesare contribuției proprii (din bugetul primăriei);
- Lipsa specialiștilor, a personalului cu pregătire specială în accesarea de fonduri europene din cadrul primăriilor.

Ca și soluții de remediere a problemelor în accesarea fondurilor europene de către primării sunt listate următoarele:

- Necesitatea unei relații directe între administrația locală și reprezentanți ai administrației fondurilor europene. Această relație directă ar trebui să se concretizeze în cooperarea celor două părți în toate etapele, de la întocmirea listei de priorități pentru dezvoltarea locală (eventual elaborarea strategiei de dezvoltare locală) și până la urmărirea și măsurarea efectelor intervenției (finanțării);
- Facilitarea obținerii avizelor și a documentației necesare întocmirii proiectelor (prin eliminarea taxelor și simplificarea procedurilor birocratice);
- Obținerea de facilități fiscale și ajutor financiar pentru contribuția cu care participă autoritățile locale în proiecte (credite cu dobânzi reduse, finanțare din bugetul statului, alte resurse financiare).

„Ce ar trebui să facă cei care administrează aceste fonduri europene ca să le facă mai accesibile Primăriilor? Să fie mai puțină hârțogăraie, documentație din asta, nebulina asta. Vino domnule la fața locului. Ai văzut ce-i necesar pentru oameni, pentru comunitatea asta, dă-i drumul o dată și aprobă. Ar trebui să fie o echipă de la ei care să vină în teren. Nu să mă duc eu, că eu n-am timp și n-am cum să cheltui, n-am de unde. Trebuie să cheltui, să dai, să dai că altfel nu faci nimic. De unde-i dau eu de la primărie? O firmă particulară îi dă, că are bani să plătească, dar noi de unde să avem? E foarte, foarte scump de accesat. (reprezentant autoritate publică locală); Pentru orice trebuie să facem proiecte pentru că ni s-a spus că altfel nu vom mai primi bani. Proiecte bine întocmite, gândite. (reprezentant instituție publică locală); Ar trebui să se mai reducă din atâtea scriptologie cât e nevoie pentru proiect, să fie mai cooperanți, să ne ajute cu completarea documentelor. În con-

tinuare nu aş mai accepta, doar dacă am avea mulţi bani. Atunci ar fi uşor pentru că deja ştim despre ce este vorba. (proprietar ferma SAPARD); (Ce ar trebui să facă cei care se ocupă de administrarea acestor Fonduri Europene, aşa încât să faciliteze accesul dumneavoastră la aceste fonduri?) Nu ştiu, să ne ajute cu specialiştii lor în întocmirea documentaţiei. Da, şi noi să avem în bugetul nostru, în anul respectiv, ce investiţii prevedem, să avem o sumă, acolo, pentru a întocmi documentaţia, da. Aşa nu vine nimeni să îţi facă documentaţia. (Să se prevadă în fondurile Primăriei?) Care din păcate nu sunt şi din acest motiv nu se prevăd.” (reprezentant autoritate publică locală)

Concluzii

Datorită obișnuinței de a funcționa în sistem centralizat, după reguli impuse „de sus” și după moduri de-a face, transmise „de la județ”, administrația locală a comunei nu are o viziune proprie a dezvoltării sociale a comunei (nu are o strategie de dezvoltare locală) și nu întrevide dezvoltarea de relații socio-economice cu mediul privat, cu investitori externi sau locali, cu organizații non-guvernamentale sau cu orice alte entități în afara celor suprapuse ierarhic administrativ și politic. Toate activitățile autorităților locale reprezintă puneri în scenă ale directivelor venite „de la centru” și se desfășoară predictibil, din inerție și cu rezultate modeste.

În mod bizar sau tocmai din motivele mai sus menționate, grupul romilor care constituie circa o treime din populația comunei, negăsindu-și soluții între prioritățile autorităților locale pentru problemele acute cu care se confruntă comunitatea lor, a început de curând/în ultimii 5-6 ani să dezvolte pârgșii paralele cu cele ale administrației locale, prin identificarea de noi surse de dezvoltare. Astfel că activismul acestora are ca rezultate directe vizibile: creșterea accesului la educația de bază pentru copiii romi (un mediator școlar la Școala din Gruia, un mediator sanitar pentru populația din comunitate, un profesor de limba romani și demararea documentației pentru înființarea unui post de mediator școlar la Grădinița Gruia); inserția liderilor romi în administrația locală (un lider informal local, neangajat politic, care a câștigat la ultimele alegeri locale poziția de consilier local) și munca în străinătate (care aduce venituri suplimentare comunității de romi).

Cei din administrația locală întrevăd oportunitățile oferite prin accesarea de fonduri europene, însă pentru moment nu dispun de informații, instrumente și nici de personal calificat în scrierea de proiecte. Aceștia consideră că ar fi de preferat maniera tradițională de „alocare a fondurilor” după nevoi, iar prioritizarea nevoilor comunității ar trebui stabilită în mod direct de către reprezentanții administrației locale, împreună cu reprezentanții ai administrației fondurilor europene.

Râșnov

Mihnea Preotesi

Râșnovul se află în sudul județului Brașov, la doar 10 km sud-vest de municipiul Brașov, reședința de județ și la 20 de km de Predeal. Orașul, așezat pe vatra unei străvechi așezări dacice este atestat documentar încă din secolul XIV și devine în secolul al XV-lea, alături de Brașov, a doua așezare cu rang de târg din Țara Bârsei, menționată în documentele medievale⁴⁵, ca o așezare de negustori, agricultori și meșteșugari⁴⁶.

Aflat la o altitudine de peste 700 de metri și înconjurat de Munții Bucegi și Piatra Craiului, Râșnovul are un potențial turistic încă insuficient exploatat, în comparație cu așezări învecinate cu tradiție în atragerea turiștilor, precum Branul sau, în special pentru practicarea sporturilor de iarnă, Predealul. Un obiectiv turistic important pentru oraș îl reprezintă Cetatea Râșnovului, a cărei existență este atestată documentar încă din secolul al XIV-lea.

Râșnovul a fost cuprins în perioada comunistă într-un amplu proces de industrializare, odată cu mare parte din zona adiacentă Brașovului. Au fost construite obiective industriale cu mii de angajați, precum Fabrica de Scule (FSR) sau Uzina chimică Romacril.

Populația actuală a orașului este de aproximativ 16.000 de locuitori, în creștere în ultimii 7 ani, consecutiv unei perioade de descreștere, până în 2002.

Descrierea localității din perspectiva oamenilor și din observațiile de pe teren

Percepția actorilor sociali intervievați este că infrastructura orașului s-a îmbunătățit în mod semnificativ în ultimii 5 ani, odată cu primul mandat al Primarului reales anul trecut. Cel mai des invocat în acest sens este starea drumurilor care erau înainte de 2004 într-o stare destul de proastă.

Șoseaua care vine de la Brașov este bună, la fel cea care pleacă spre Pârâul Rece sau spre Poiana Brașov. Mare parte dintre cele secundare sunt asfaltate, chiar dacă există zone în care calitatea asfaltului nu este de cea mai bună calitate.

Casele arată bine, există multe construcții noi, realizate cu precădere în ultimii 10 ani și multe dintre ele, în special cele ce sunt în prezent pensiuni, sunt construite chiar în ultimii trei ani. Prețul caselor, deși a mai scăzut după „boom-ul” imobiliar din anii 2007-2008, se menține destul de ridicat. Conform celor intervievați, o casă bună se vinde și acum cu peste 100.000 de euro, un procent relativ important din totalul caselor râșnovenilor încadrându-se în această categorie.

Excepție fac mare parte dintre casele din “cartierul romilor”, în special cele construite pe ulițele improvizate, paralele cu șoseaua spre Râșnov. Acestea sunt branșate la curent „de la veci-

⁴⁵ Sursa datelor: Strategia locală de dezvoltare a orașului Râșnov, Primăria Râșnov

⁴⁶ idem

nii binevoitori”, contra cost, majoritatea nu au băi și nici apă curentă sau canalizare, spre deosebire de „casele de la șosea” din acest cartier, care arată mai bine și au acces la utilități publice.

Iluminatul public acoperă tot orașul și este perceput de oameni ca mulțumitor, în raport cu situația de acum câțiva ani, când erau iluminate corespunzător doar drumurile principale ale orașului.

Nu par a exista diferențe semnificative de dezvoltare între cartierele Râșnovului, cu două excepții, cartierul romilor de la ieșirea dinspre Pârâul Rece și „cartierul Primăverii”, considerat un cartier al bogaților, la intrarea dinspre Brașov. Dacă, în ceea ce privește cartierul Primăverii cam toate casele indică un standard de viață ridicat al proprietarilor, cartierul romilor este mult mai eterogen și este și perceput ca atare. Există și romi care au case mari și frumoase, mulți dintre ei având mașini destul de scumpe, dar și romi care locuiesc în locuințe insalubre și supraaglomerate, însă, cu toate acestea, diferența dintre cartierul de romi și restul Râșnovului este destul de vizibilă, pe cât de vizibilă este marginalizarea lor, cel puțin din punct de vedere spațial, la marginea dinspre pădure a orașului. Există o diferență evidentă și între majoritatea caselor din Râșnov și cele câteva zeci de blocuri comuniste ce păstrează vie amintirea acelei perioade.

În afara excepțiilor menționate, nu există o spațializare evidentă a săracilor și a bogaților, aceștia amestecându-se în masa celor cu un standard de viață mediu la nivelul orașului.

În Râșnov există câteva zeci de magazine alimentare, un supermarket și în jur de 15 magazine cu mărfuri nealimentare, cam o treime dintre cele care vând haine, fie comercializând haine second-hand, fie comercializând produse ieftine, sub brandul de succes orice produs la 3,8 lei. Această pondere relativ ridicată a magazinelor ieftine nu este un efect al abundenței de produse și al concurenței ci mai degrabă un indicator al existenței unei părți importante a populației cu un standard de viață mai degrabă modest. Majoritatea celor 6-7 restaurante și a celor câteva baruri sunt, cu câteva excepții, de asemenea modeste, atât ca aspect, cât și ca prețuri.

Există în jur de 30 de pensiuni, majoritatea construite în ultimii ani, turismul fiind unul dintre domeniile economice aflate în expansiune, concomitent și în corelație cu declinul activităților industriale și cu dezagrăzarea aproape totală a zonei. Totuși, în raport cu zona Bran-Moeciu, aflată în apropiere, „capacitățile de cazare, cât și alte servicii proprii domeniului turistic, sunt la un nivel mult mai scăzut, însă având un potențial important și un trend ascendent al evoluției activității turistice”.

Unul dintre obiectivele turistice din Râșnov, o adevărată marcă a orașului, Cetatea Râșnovului, se află în prezent, temporar, în afara circuitului turistic, din motive ce vor fi amintite mai jos.

În Râșnov există 3 școli cu clasele I-VIII și un liceu - Grup Școlar Industrial. Una dintre școli, Școala Nr. 1., se află în apropierea cartierului romilor și are o populație școlară majoritară de etnie romă. Conform reprezentanților școlii, mai există câțiva romi la Școala Nr. 2, dar nici unul la Școala Nr. 3.

Sursele de venit ale populației. Percepția populației asupra nivelului și evoluției standardului de viață în oraș

Percepția populației este aceea că Râșnovul a cunoscut o perioadă de dezvoltare importantă în perioada comunistă a industrializării extensive, continuată cu o altă perioadă de dezvoltare în primii ani ai perioadei postcomuniste. Practic, ascensiunea și declinul orașului din punct de vedere economic se leagă de evoluția câtorva obiective economice vitale pentru orașul Râșnov, între care cele mai importante sunt fabrica de scule (FSR) și uzina chimică Romacril. Privatizarea celor două firme, urmată de un lung proces de restructurare și restrângere a activității economice, a generat disponibilizări importante ale forței de muncă, forță de muncă ce nu a fost absorbită în totalitate, nici de firmele nou create, nici de dezvoltarea activității turistice în zonă.

Conform celor intervievați, investițiile din zonă, realizate, în principal, după anul 2000, nu au dus la absorbirea completă a forței de muncă disponibilizate, o mare parte din populația activă fiind și în prezent neocupată.

În opinia locuitorilor nu există grupuri vulnerabile în Râșnov, ci cazuri izolate de familii în situații de viață dificile, în special cele în care oamenii și-au pierdut locurile de muncă sau nu au fost angajați niciodată la un loc de muncă stabil.

În această situație se găsește o parte importantă a familiilor de romi, aceștia, deși nu sunt identificați în mod spontan ca grup vulnerabil, sunt percepuți ca fiind un grup cu o situație socială și un standard de viață mai scăzut față de media gospodăriilor râșnovene. Pe lângă romi, ar mai exista și un număr de circa 30 de oameni, cu o calificare și o educație precare care au lucrat la fermele de animale din Râșnov și au fost disponibilizați, cele două grupuri reprezentând zona din care sunt recrutați beneficiarii de ajutor social. Percepția majoritară este că principala cauză a sărăciei lor este faptul că „sunt puturoși și nu le place să muncească”.

În oraș nu există „pungi de sărăcie” sau zone cu săraci și zone cu bogați. Chiar și cartierul unde locuiește populația de etnie romă este perceput ca un spațiu social eterogen, chiar dacă, în medie, standardul de viață este mai scăzut aici, decât în restul Râșnovului. Cred însă că această evaluare se face mai ales prin comparație cu alte comunități de romi mai sărace din zonă, decât cu restul locuitorilor Râșnovului (apare des în discuție sintagma, „față de alți romi, cei de aici o duc chiar bine”). În altă ordine de idei, nu a fost remarcată activitatea vreunui ONG în Râșnov, cu excepția unor referiri vagi la anumite acțiuni sporadice, de împărțire de ajutoare ale unei organizații religioase, probabil neoprotestante, în zona locuită de romi.

Opinia generală este că în prezent marea majoritate a locuitorilor orașului reușesc să își asigure un trai decent, cam 10% dintre ei reușind să beneficieze de un trai îmbelșugat.

Sursa principală de venit a gospodăriilor continuă să fie salariul, în condițiile în care măcar unul dintre membri gospodăriei are încă un loc de muncă.

Problema principală a orașului este considerată a fi de către majoritatea celor intervievați, fie ei actori sociali sau instituționali, lipsa locurilor de muncă, efectul disponibilizărilor masive din a doua parte a anilor '90 nefiind contracarat în totalitate de apariția de locuri de muncă de după anul 2000.

În concluzie, reprezentanții populației și actorii instituționali intervievați consideră că orașul este, în mod tradițional, unul mai curând bogat, sărăcirea producându-se în ultimii ani, percepția generală fiind aceea că a existat o perioadă de înflorire a localității care a culminat la mijlocul anilor '90, declinul începând cam din 1996, odată cu privatizarea principalelor obiective economice din oraș.

O a doua perioadă de relativă înflorire a orașului a fost cea din 2000-2008, perioadă în care au apărut câteva firme private mai importante în Râșnov, dar și în zonă. Forța de muncă disponibilă în valuri, după 1997, a fost într-o oarecare măsură absorbită.

Percepția actorilor instituționali asupra dezvoltării orașului. Grupuri vulnerabile

În opinia reprezentanților Primăriei, precum și a celorlalți actori instituționali amintiți, comunitatea de romi din zona Șoselei Predeal reprezintă un grup cu un standard de viață scăzut care trăiește în condiții mai mult sau mai puțin precare. Se face o distincție între romii care locuiesc la șosea, în condiții mai bune, și cei care și-au construit case în zona adiacentă, neavând acte pe terenuri, nici adresele respective în buletin, mulți dintre ei neavând nici buletin de Râșnov.

Numărul romilor ce trăiesc aici este estimat în prezent la 1000 de persoane, numărul lor crescând într-un ritm accelerat în ultimii ani, atât pe baza sporului natural al populației de romi, cât mai ales prin venirea multora de prin alte părți și stabilirea lor aici.

Romii din Râșnov sunt în marea lor majoritate româniizați, foarte puțini vorbind limba romani și/sau respectând obiceiurile tradiționale. Romii cu care am discutat, precum și mediatorul școlar consideră că romii din Râșnov nu se deosebesc de români decât prin faptul că majoritatea au un standard de viață mai scăzut față de media populației majoritare din oraș.

În afara acestor romi, actorii instituționali consideră că nu există grupuri vulnerabile, ci doar persoane și familii aflate în situații vulnerabile care însă reprezintă cazuri izolate.

Interesul reprezentanților instituționali față de grupurile vulnerabile este unul destul de scăzut. Faptul că aceștia beneficiază de anumite drepturi, precum ajutorul social, este considerat suficient, percepția instituțională fiind aceea că aceștia sunt săraci pentru că nu vor să muncească, fiind puturoși. Despre romi, în mod special, cvasitotalitatea celor intervievați spun că nu le place munca și că nici nu acceptă să muncească pe salarii mici, având pretenții salariale mari, comparativ cu nivelul scăzut de educație și calificare pe care îl au.

În pofida acestei atitudini oarecum ostile, în special a celor care interacționează direct administrativ cu beneficiarii de ajutor social, care se declară deranjați de o atitudine a acestora de tipul „ei sunt romi și consideră că pentru că sunt romi au numai drepturi”, nu a reieșit din discuțiile cu actori sociali și instituționali că ar exista discriminare pe criterii etnice sau conflicte între populația majoritară și romi. La nivel oficial, au existat și inițiative pentru romi, materializate în accesarea cu succes a câtorva proiecte cu finanțare europeană.

Pe de altă parte, există și probleme obiective care împiedică acțiunea autorității locale în sensul îmbunătățirii infrastructurii pentru cea mai mare parte a zonei locuite de romi. Problema cea mai importantă este cea a lipsei actelor de proprietate pe terenurile pe care majoritatea

acestora și-au construit case, teren care nu este al Primăriei, ci, se pare, al bisericii catolice. Atâta timp cât nu se rezolvă problema clarificării statutului juridic al terenului, Primăria nu are dreptul legal de a face vreun fel de lucrări de îmbunătățire a infrastructurii.

Structura pe vârste a populației

Structura pe vârste a populației Râșnovului este una relativ echilibrată în prezent. După o perioadă de scădere demografică, populația este în creștere, sporul natural fiind unul pozitiv, percepția generală fiind aceea că populația se află în ultimii ani într-un proces de întinerire.

Există mai multe tipuri de explicații ale acestei întineriri a populației, oferite de către cei intervievați.

Pe de o parte, investițiile făcute în zonă în anii 2000, precum și dezvoltarea câtorva firme locale, au dus la scăderea numărului de șomeri și la creșterea salariilor care în anul 2000 erau la un nivel scăzut față de media zonei. Creșterea standardului de viață și optimismul în ceea ce privește viitorul economic al familiei ar fi unul dintre motivele pentru care oamenii au început de prin 2004 să-și schimbe comportamentul reproductiv, crescând astfel numărul de copii.

Pe de altă parte, un procent relativ important dintre cei plecați la muncă în străinătate s-au întors cu ceva bani și și-au deschis o afacere în zonă, reintregirea acestor familii, în general tinere, ducând de asemenea la creșterea natalității.

Un indicator al schimbării recente a trendului evoluției demografice este supraaglomerarea grădinițelor din Râșnov, care nu reușesc să facă față numărului de copii în creștere, în condițiile în care numărul de copii de vârstă școlară de la gimnaziu stagnează, consecutiv unei perioade de descreștere cvasipermanentă, pe parcursul a aproape 10 ani.

Totuși, în oraș nu prea sunt familii cu mulți copii - există câteva zeci de familii cu peste 4 copii, majoritatea în cartierul romilor, în rest oamenii au un copil, maxim 2. Există și familii cu foarte mulți copii, tot la romi - unul dintre cei intervievați povestește despre o femeie romă care avea, la 30 de ani, 10 copii. Asemenea situații reprezintă însă cazuri excepționale, chiar și printre romii din Râșnov.

„Am cunoscut o femeie de acolo, de la ei din cartier, 30 de ani, 10 copii. Asta era o excepție, chiar și la romi, în general, nu au mai mult de doi 2-3 copii (...) După 2000 se remarcă o creștere a numărului de copii la români. Dacă până în anul 2000 făceau un copil sau nu făceau deloc, după înflorirea economică din primii ani de după 2000 au început să facă câte doi copii, dar probabil cu criza asta o să crească iarăși vânzările de anticoncepționale” (manager firmă).

„Avem și câteva familii cu mulți copii dar, în general, oamenii au unul sau cel mult doi copii, poate la romi, acolo au ceva mai mulți, dar nici acolo nu sunt prea multe familii din astea cu peste patru copii.” (reprezentant autoritate publică locală)

Surse de venit

În pofida faptului că reprezentanții instituționali intervievați consideră că „Râșnovul a ajuns un oraș de șomeri”, aceiași consideră că principala sursă de venit a populației o reprezintă în continuare salariile, doar că înainte existau doi salariați într-o familie, acum mai există, în general, numai câte unul. Pensiile reprezintă, de asemenea, o pondere importantă în economia surselor de venit ale oamenilor, iar pentru cei 10%, populație estimată a fi „înstărită”, sursa principală de venit este profitul pe care îl câștigă din afaceri. Totuși, principala „sursă de îmbogățire” pare a fi fost reprezentată de vânzarea terenurilor, atunci când prețurile ajunseseră la un nivel foarte ridicat, în anii 2007-2008. Este vorba, în special de o zonă numită „la Glăjărie” care, prin trecerea sa din extravilan în intravilan a adus profituri foarte mari celor care au vândut acele terenuri unde „și-au construit vile mulți bucureșteni”.

Firmele locale mai importante sunt localizate în zona industrială a Râșnovului, multe dintre ele pe platforma industrială a fostei FSR.

Aceste firme produc tâmplărie PVC („Bombardier”), spații de depozitare, rafturi pentru magazine, etc. (firma „Hilo”), vopseluri sau alte produse din industria chimică („Rom Re Ro Munteanu”, „Volpi”) sau materiale de construcții („ARA SRL”). Firmele menționate, având fiecare în jur de 50-100 de angajați, nu au însă, împreună, nici măcar jumătate din numărul de angajați pe care îi avea de exemplu FSR în 1995.

Pe lângă firmele menționate, având fiecare în jur de 50-100 de angajați, un obiectiv economic important care se găsește în zonă, la Cristian, este INA SCHAEFFLER, cu profil de prelucrări prin așchiere, unde, de asemenea, lucrează câteva zeci de oameni din Râșnov.

De asemenea, un număr estimat la 100 de oameni, între care și câteva femei din comunitatea de romi, lucrează la pensiunile și restaurantele din zona Bran-Moeciu. Despre femeile rome, care lucrează ca menajere în aceste pensiuni, am aflat de la reprezentantul firmei de consultanță cu care Primăria a derulat un program de calificare a romilor în meseriile de muncitori calificați în construcții și de „lucrători în turism”.

Estimarea numărului de oameni implicați în astfel de activități de turism în Râșnov diferă, în corelație cu diferențele privind estimarea numărului de pensiuni din oraș. Conform reprezentanților Primăriei, ar fi funcționale în acest moment aproape 100 de pensiuni în oraș, oamenii știu de 25-30, o statistică oficială este greu de făcut pentru că majoritatea pensiunilor sunt construite în ultimii 7-8 ani și multe dintre ele încă nu au fost autorizate și funcționează la negru (am aflat aceste amănunte când am căutat loc de cazare și am fost prevenit că nu mi se poate da factură).

Munca în străinătate rămâne o sursă importantă de venit, cu toate că o parte dintre cei plecați la muncă în străinătate fie s-au întors cu bani și și-au deschis o afacere, în special în domeniul turistic, fie s-au întors fără bani din cauza crizei economice din țările unde munceau.

Sursele principale de venit ale romilor sunt, conform asistentei sociale de la Primărie, alocațiile pentru copii și ajutorul social. O altă sursă importantă de venit este și pentru familiile de romi salariul, câteva zeci dintre ei muncind cu carte de muncă conform estimărilor reprezentanților instituționali, mult mai mulți dintre ei lucrând la negru sau în regim zilier.

„Romii din Râșnov confecționează măști și coșuri, iar vara mai culeg și comercializează fructe de pădure” (reprezentant autoritate publică locală).

Persoana citată anterior, precum și asistenta socială de la Primărie consideră că, într-o situație mai bună, pe lângă cei care au un loc de muncă, se află și mare parte dintre romii mai în vârstă, care au apucat să muncească înainte de 1989 cu carte de muncă și sunt acum pensionari.

Educație

Percepția celor intervievați este că stocul de educație în Râșnov este unul ce poate fi apreciat ca „mediu și, de la un timp încoace, în scădere de la o generație la alta”.

În ceea ce privește comunitatea de romi, stocul de educație aici este sensibil sub media orașului. Este ilustrativ în acest sens faptul că, organizându-se niște cursuri de calificare pentru etnicii romi, în cadrul unui proiect Phare, nici măcar unul dintre cursanți nu avea liceul, majoritatea având între 2-4 clase, mulți dintre ei, chiar fiind absolvenți ai 4 clase primare, neștiind să scrie și să citească. Educația și calificarea precară a romilor este considerată drept cauze importante ale situației de vulnerabilitate socială în care se găsesc aceștia, alături de anumite caracteristici psiho-socio-culturale care le sunt atribuite, concentrate în etichete precum „puturoși” sau „oameni la care nu le place munca”. Pe de altă parte, „noi putem să muncim pe salarii de 7-8 milioane, ei nu acceptă să muncească nici pe 10 și preferă să muncească cu ziua și să ia și ajutor social” (reprezentant autoritate publică locală).

La rândul lor, romii cu care am stat de vorbă spun, în acord cu reprezentanții intervievați ai populației majoritare, că nu există suficiente locuri de muncă.

Îmbunătățirea educației romilor reprezintă unul dintre obiectivele, chiar dacă nu una dintre prioritățile aflate pe agenda autorității locale, dar și o oportunitate în accesarea de fonduri și derularea de proiecte cu bani europeni - au fost derulate programe de calificare a romilor și de reșcolarizare a lor, precum cel promovat de Strategia națională pentru romi „A doua șansă”.

Primăria

Primăria se găsește într-o clădire relativ modestă estetic, dar și funcțional, atât în ceea ce privește dotările tehnice, cât mai ales spațiul de lucru, care este insuficient. Problemele amintite urmează a se rezolva prin mutarea într-un sediu nou, sediu la care se lucrează încă.

Ca personal, cei intervievați consideră că acesta este subdimensionat și într-o oarecare măsură și subcalificat față de complexitatea sarcinilor cărora trebuie să le răspundă.

În anumite compartimente se simte mai acut lipsa de personal, precum în cel de asistență socială, unde lucrează doar doi oameni, sau cel de investiții, având tot doi angajați, asta în condițiile în care „domnul primar este un om ambițios și vrea să facă multe, la ce vrea dânsul să facă e nevoie de mai mulți oameni” - este vorba în special de accesarea de fonduri pentru investiții, care este responsabilitatea acestui compartiment.

Bugetul local se constituie în proporție de 85-90% din taxe și impozite locale, restul de 10-15% fiind primiți de la Consiliul județean, prin redistribuirea de TVA.

Persoana care răspunde de proiectele de dezvoltare urbană, începând cu anul 2007, este șefa compartimentului Investiții, de profesie economistă (înainte ocupa această funcție un inginer).

Deși au fost demarate proiecte de infrastructură de anvergură încă dinainte de anul 2000, majoritatea s-au finalizat în ultimii 4-5 ani, în mandatele actualului primar.

Proiectele de infrastructură de mai mare anvergură, legate de drumuri, alimentare cu apă și canalizare au început să se deruleze într-un ritm mai rapid începând cu anul 2005 și s-au realizat în cea mai mare măsură cu bani de la Bugetul local și de la Consiliul Județean.

Proiectele s-au realizat în etape, în funcție de finanțarea existentă. Această dependență a proiectelor de o sursă de finanțare inconstantă a generat necesitatea unei proiectări a lucrărilor în funcție de disponibilități, fiind mai greu de realizat o abordare integrată a acestor măsuri de îmbunătățire a infrastructurii, de unde și aspectul de cârpeală vizibil pe alocuri în ceea ce privește zonele de asfalt cu vechimi diferite.

Începând cu anul 2006 au fost realizate mai multe aplicații pentru accesarea fondurilor europene, multe respinse, majoritatea rededuse spre evaluare și câteva aprobate și finalizate.

Cronologia acestor proiecte a fost următoarea:

2005 – 2008

- asfaltarea drumurilor laterale ale Râșnovului și extinderea funcționalității iluminatului public în tot orașul;
- înlocuirea a 40 de km de țevi în rețeaua de alimentare cu apă a orașului;
- extinderea cu 28 de km a rețelei de canalizare a orașului;

2008 - 2009

- extinderea și modernizarea drumului forestier Provița, printr-un proiect Sapard în valoare de peste 2 milioane de euro;
- realizarea și omologarea unei pârtii de biatlon pentru competiții internaționale, la nivel de etapă de Cupă Mondială, proiect realizat cu sprijinul OMV-Petrom, sponsor oficial al Federației Române de Schi.

Strategia de dezvoltare locală a fost finalizată în februarie 2009 și a fost elaborată de către primar, în colaborare cu Compartimentul investiții din cadrul Primăriei. Accentul dezvoltării este pus în această Strategie pe dezvoltarea infrastructurii și valorificarea potențialului turistic al zonei.

Este prevăzută construirea unui trenuleț turistic pe plan înclinat, care să asigure accesul la Cetatea Râșnovului, obiectiv turistic ce reprezintă brandul localității. În prezent cetatea nu poate fi vizitată din mai multe motive:

- pe de o parte, dreptul de folosință face obiectul unei acțiuni judiciare în derulare. După ce vechiul primar a încheiat un acord de concesiune pe 100 de ani cu o firmă italiană, din cauza nerespectării termenilor acestui acord noul primar a început încă din primul mandat demersurile de reziliere a acestui contract. Litigiul fiind pe rolul instanței, nu prea se poate face nimic până la soluționare. Cetatea e în prezent vizitabilă doar pe afară.

- pe de altă parte, în prezent, datorită dărâării unui zid „construit ilegal de italian”, este interzis chiar și accesul în vecinătatea cetății pe motiv că există în continuare pericol de prăbușire.

Un alt obiectiv prevăzut în Strategie este continuarea modernizării infrastructurii, prin extinderea rețelei de gaze naturale și modernizarea rețelei de canalizare, precum și înlocuirea tuturor țevilor din rețeaua de alimentare cu apă a orașului.

De asemenea, este prevăzută construirea unui complex de trambuline pentru sărituri cu schiurile, unde să se poată organiza concursuri internaționale.

Așadar, accentul strategiei este pus pe dezvoltarea turismului și a infrastructurii, grupurile vulnerabile nefiind considerate o prioritate, ca obiect al acțiunii autorității locale. Totuși, după cum aminteam anterior, au fost realizate câteva proiecte pentru romi, unul dintre ele, finanțat în cadrul unui proiect PHARE, un altul, la Școala Nr. 1, în cadrul programului „A doua șansă”.

Accesarea de fonduri europene

Actualul primar este un susținător activ al accesării fondurilor europene și nu se descurajează, în pofida destul de numeroaselor respingeri ale proiectelor propuse spre finanțare, refăcute și aflate deja în faza de evaluare. Proiectele aflate în această situație sunt următoarele:

- a) Un proiect de modernizare și reabilitare a infrastructurii, care inițial cuprindea și dezvoltarea infrastructurii pentru turism, proiect respins, împărțit apoi în două proiecte separate, unul pe modernizarea infrastructurii, altul pe dezvoltarea turismului, proiecte aflate în prezent în diferite faze de evaluare. Proiectul, propus a fi finanțat din fonduri structurale, europene, a fost depus la Agenția de Dezvoltare Regională Alba Iulia.
- b) Un proiect de extindere a clădirii școlii nr. 2 care în prezent funcționează în două imobile diferite, dintre care unul a fost revendicat și câștigat în instanță de fostul proprietar, ca și multe alte imobile ce au aparținut sașilor ce au emigrat la sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90, în Germania. Proiectul, care a fost respins, a fost refăcut și prezentat din nou spre evaluare. De asemenea, acest proiect, propus a fi finanțat din fonduri structurale, europene, a fost depus la Agenția de Dezvoltare Regională Alba Iulia.

Proiectele pe care Primăria a reușit să le finanțeze cu fonduri europene sunt următoarele:

- a) Modernizarea și reabilitarea drumului forestier Provița - fonduri SAPARD, proiect accesat cu sprijinul Agenției Metropolitane Brașov, cu care Primăria a încheiat un parteneriat de colaborare. De altfel, în mare, Strategia de dezvoltare integrată elaborată la nivel local urmează liniile directe ale Strategiei de dezvoltare integrată la nivel județean, elaborată în cadrul acestei agenții metropolitane.
- b) Calificarea persoanelor de etnie romă, proiect realizat în parteneriat cu firma de consultanță Redis Consult și cu o altă firmă ce a organizat aceste cursuri de calificare, Continental Transcom. Proiectul și-a propus calificarea a 40 de romi în meseriile de muncitor calificat în construcții și de lucrător în domeniul agroturistic. Proiectul a fost considerat

unul de succes, în final reușindu-se calificarea unui număr mai mare de romi, 62 de persoane finalizând aceste cursuri și primind „diplome valabile oriunde în țară”.

O parte importantă dintre absolvenții bărbați ai acestor cursuri lucrau deja în domeniul construcțiilor, diploma obținută ducând, conform reprezentanților firmei de consultanță parteneră în accesarea și implementarea proiectului, la schimbarea încadrării de la muncitor necalificat la muncitor calificat. De asemenea, o parte dintre absolvenții cursului de lucrător în domeniul agroturistic și-au găsit de lucru ca menajere, la pensiunile din zona Râșnovului.

Relația Primăriei cu ceilalți actori sociali și instituționali

În general, percepția reprezentanților primăriei este una pozitivă în ceea ce privește relația cu locuitorii comunei și cu celelalte instituții publice sau private de pe raza comunei. Colaborarea cu Consiliul Județean este facilitată și de compatibilitatea politică dintre actualul primar și șeful Consiliului Județean Brașov. Această colaborare este întărită și prin parteneriatul cu Agenția Metropolitană Brașov. Faptul că în cadrul parteneriatului respectiv sunt prezente multe dintre localitățile vecine, precum Cristian, Vulcan, Bran, facilitează creșterea solidarității instituționale la nivel zonal, ca premisă a dezvoltării de proiecte comune, într-o abordare de dezvoltare integrată la nivelul sudului județului Brașov.

De asemenea, colaborarea cu firmele locale este una bună, percepția unora despre ceilalți fiind una pozitivă. Atât reprezentanții firmelor, cât și cei ai populației consideră că Râșnovul s-a schimbat în bine în ultimii ani, odată cu venirea actualului primar, fapt certificat și prin votarea acestuia, cu un scor electoral bun, pentru un nou mandat.

„De când a venit primarul actual se simte evident o îmbunătățire. De exemplu, drumul ăsta pe care ați venit (cel de la Gară spre zona agrar-industrială a orașului), eu îl reparăm în fiecare an, pe banii mei, acum ați văzut că este într-o stare rezonabilă. În general, drumurile erau un dezastru, acum și dacă mai sunt câteva străduțe pe care nu le-a asfaltat încă, măcar le-a pietruit și se poate circula bine” (manager firmă)

Mai puțin încântați de atitudinea proactivă a primarului în dezvoltarea comunitară par a fi o parte dintre angajații primăriei care, deși au o percepție bună asupra atitudinii primarului, considerând că actualul primar se implică și vrea să facă treabă, se simt uneori copleșiți de volumul de muncă prea mare, invocând necesitatea sporirii volumului de personal, pentru a face față eficient acestor sarcini.

„Primarul e un om ambițios și vrea să facă treabă, dar la ce vrea dânsul să facă ar mai trebui cam mulți angajați și posturile sunt blocate... de multe ori simțim că nu mai putem să facem față” (reprezentant autoritate publică locală).

Concluzii. Premise favorizante și blocante în accesarea fondurilor europene în orașul Râșnov

Există câteva premise pozitive ce pot favoriza succesul unor proiecte de dezvoltare economică a zonei.

Există un spirit antreprenorial relativ dezvoltat al locuitorilor la nivelul orașului și al zonei. La cele câteva exemple de firme de succes care au pornit de jos și s-au dezvoltat într-un ritm alert, precum firma de termopane „Bombardier” sau o bună parte dintre pensiunile turistice construite în ultimii ani, se adaugă un alt exemplu de succes, la nivel zonal. Aproximativ de zona Bran-Moeciu, o zonă ce a cunoscut un ritm de dezvoltare accelerat în ultimii ani, poate reprezenta un catalizator al energiilor unei comunități locale ce resimte încă efectul demoralizant al șocului tranziției, care a făcut să dispară în câțiva ani, câteva mii de locuri de muncă.

O altă premisă favorabilă dezvoltării comunitare prin accesarea de fonduri europene o reprezintă atitudinea actualului primar care pare a fi unul dintre factorii importanți în activizarea sistemului și orientarea lui într-o astfel de direcție de dezvoltare. În contextul favorabil al existenței unei bune colaborări interinstituționale și a unor relații sociale bune la nivel comunitar, în absența conflictelor majore și a cauzelor ce ar genera asemenea conflicte la nivelul localității.

Premisele negative ce pot bloca astfel de inițiative de dezvoltare par a fi reprezentate de experiențele negative cu efect demoralizator, în accesarea acestor fonduri europene. În ceea ce privește demersul concret de accesare a fondurilor europene, procesul greoi și documentația stufoasă, generează riscul respingerii aplicațiilor pe motivul neîntocmirii corecte a dosarului. În opinia șefului compartimentului de investiții, aceste respingeri pot fi evitate prin responsabilizarea mai accentuată a firmelor de consultanță angajate pentru sprijinirea accesării acestor fonduri, în special în faza inițială, de strângere a documentelor. Această responsabilizare este de așteptat să se întâmple odată cu creșterea concurenței în zona firmelor de consultanță, în prezent, în Râșnov, existând o singură firmă de consultanță pentru accesare de fonduri.

Deși opinia majoritară a actorilor instituționali este că accesarea de fonduri trebuie făcută cu ajutorul firmelor de consultanță specializate, șefa departamentului de investiții și-a manifestat interesul pentru a se califica în acest domeniu și a suplini, eventual, în viitor, activitatea unei firme de consultanță în accesarea de fonduri europene de către primărie.

Trecând într-un plan mai concret, sunt problemele de logistică. Orice nou document care trebuie adus sau orice modificare ce trebuie făcută într-un dosar/cerere de finanțare presupune, în cazul fondurilor accesate prin Agenția de Dezvoltare Regională, un drum de 8 ore, dus-întors, până la Alba Iulia, unde această Agenție își are sediul.

În ceea ce privește problemele comunității de romi din Râșnov, chiar dacă rezolvarea acestora nu reprezintă o prioritate declarată a reprezentanților autorităților locale, există premise ca dezvoltarea economică a zonei să rezolve o parte dintre aceste probleme, prin crearea de locuri de muncă. Este însă necesară continuarea programelor educaționale începute, pentru a putea contracara handicapul social al acestora și a le mări șansele de a putea să ocupe aceste locuri de muncă.

Un punct nevralgic pare a fi colaborarea cu societatea civilă, cauzată de o anume lipsă de interes a autorității locale, dar și a ONG-urilor din zonă care, cu câteva excepții punctuale, nu au derulat proiecte și nu au încheiat nici un fel de parteneriate cu autoritățile locale.

Tomșani

Daniel Arpinte

Comuna Tomșani este situată în partea de Sud - Est a județului Prahova, la circa 25 de km de Ploiești. Are în componență patru sate: Tomșani (reședința de comună), Măgula, Sătucu și Loloiasca.

Populația comunei este de 4631 locuitori (2273 masculin și 2358 feminin) și un număr de 1870 de gospodării. Cel mai mare număr de locuitori se află în satul Măgula (2185), urmat de Loloiasca (1520), Tomșani (777) și Sătucul (149). Majoritatea populației este creștin - ortodoxă, însă în Loloiasca sunt mai multe confesiuni: ortodocși, adventiști, evangheliști sau pentecostali. Ponderele acestora este ne semnificativă.

Numărul familiilor care au revenit în sat de la oraș a fost ne semnificativ pentru ultimii ani, cele mai multe cazuri fiind înregistrate pentru perioada anilor '90. Nu există un pattern comun pentru cei reveniți, motivațiile exprimate de aceștia fiind diverse. Spre exemplu, un antreprenor din localitate a decis să deschidă o mică afacere după 1990 în sat, fiind ajutat de rude. În momentul în care afacerea s-a dezvoltat, a hotărât, împreună cu familia, să se mute definitiv la sat.

Suprafața administrativ-teritorială a comunei este de 4456 de hectare, iar cea a suprafeței intravilan de 362 de hectare.

Localitatea are o bună legătură la infrastructura de transport rutier la nivel județean prin accesul facil la DN1B, care asigură legătura între Ploiești și Buzău, și DN1D care leagă Ploieștiul de Urziceni. Pe teritoriul comunei există 10,5 km de șosea cu asfalt și 30 km de drum pietruit. Legăturile cu principalele orașe sunt asigurate de curse regulate cu microbuze către Ploiești și tren către Mizil, Buzău și Ploiești.

Zona este atractivă pentru investitori, fiind amplasată relativ aproape de Ploiești și există legături foarte bune cu principalele orașe din județele limitrofe.

În zonă se construiesc case într-un ritm susținut pentru ultimii ani. Din 2007 au fost ridicate 27 de locuințe. Au mai fost acordate autorizații și pentru extinderea unor locuințe existente. Pentru case bătrânești se cere minimum 30.000 euro, iar prețul crește semnificativ pentru locuințele construite recent. Prețul terenului este ridicat, oferta fiind relativ redusă. Pentru un hectar de teren agricol se solicită aproape 1000 euro, cele situate în centrul de comună având prețuri chiar mai ridicate datorită accesului facil la utilități. Acestea sunt căutate, în special de către investitorii interesați de realizarea unor facilități de producție în domeniul agricol.

Toate gospodăriile sunt conectate la rețeaua de alimentare cu electricitate. Există deja rețea de alimentare cu gaze naturale în Tomșani, Măgula și Sătucu și sunt în curs de finalizare lucrările ultimului tronson de conductă, în lungime de 12 kilometri, din satul Loloiasca. Investiția se ridică la aproximativ 170.000 lei, cea mai mare parte fiind alocată de Consiliul Județean, iar restul de la bugetul local.

Asistența medicală este asigurată de două cabinete medicale generale și un cabinet de stomatologie. În vara acestui an, primăria a primit de la Ministerul Sănătății o ambulanță echipată

complet care asigură serviciile de urgență, inclusiv pentru localitățile limitrofe cu care au fost semnate protocoale de colaborare.

În localitate sunt înregistrate 40 de societăți comerciale, cele mai multe având ca activitate comerțul, trei societăți în domeniul morăritului și două asociații agricole. În afara oportunităților locale, distanța relativ redusă față de principalele orașe din zonă oferă localnicilor alternativa navetei pentru un loc de muncă. De altfel, lipsa locurilor de muncă nu este considerată o problemă la nivel local.

Aspectul general al comunei lasă impresia unei zone care aspiră la condiția de așezare urbană. Investițiile recente în infrastructură și atractivitatea zonei reflectată în prețurile mari ale caselor și terenurilor asigură comunei un statut privilegiat. Localnicii au acces la servicii comparabile cu cele ale unui oraș mic. În comună există suficiente magazine, unul având chiar și produse electrocasnice la vânzare. Depozitele de construcții par a fi o afacere în expansiune, unele funcționând în curțile gospodăriilor cu acces direct la șoseaua principală.

Primăria

Primarul actual este la al treilea mandat, primul fiind obținut în perioada 1992-1996. Al doilea mandat a fost câștigat în 2004 cu susținerea Partidului Conservator din care s-a retras pentru a forma PNDC (Partidul Național Democrat Creștin). În 2008 a obținut, în primul tur, cu ajutorul PDL, de trei ori mai multe voturi decât principalul său contracandidat. În turul doi, a câștigat în fața contracandidatului său PSD, cu numai câteva procente diferență.

Promovează imaginea liderului vizionar, proiectele sale având obiective pe termen lung. La nivelul consiliului local, propunerile sale sunt aprins discutate, consilierii apreciind că inițiativele primarului sunt în afara priorităților imediate ale localității.

Cea mai controversată investiție, realizarea unui nou sediu al primăriei, care a costat aproape 500.000 euro, este considerată ca fiind o risipă de bani publici în condițiile în care suma putea fi alocată pentru lucrări de infrastructură. O parte a consilierilor locali au dezaprobat investiția, iar inaugurarea acesteia a fost marcată de apariții cu conținut negativ în presa locală. Însă, sediul este unul nou, modern, cu echipamente IT de ultimă generație.

În mass-media primarul își promovează în mod agresiv imaginea, cu note ironice evidente, nu întotdeauna pe placul jurnaliștilor. Periodic, apar articole de presă care abordează activitatea primarului în termeni critici. Părerile sătenilor sunt împărțite, însă chiar și cei care nu l-au susținut la alegerile locale admit că localitatea s-a schimbat vizibil în perioada mandatelor sale.

Apartenența politică a primarului rămâne un mister pentru cei mai mulți localnici, inclusiv pentru unii dintre angajații primăriei, deși culoarea în care este zugrăvit exteriorul primăriei ar trebui să înlăture orice îndoială cu privire la apartenența politică. A fost susținut de PDL la alegerile locale, însă acum este considerat ca fiind independent, cel puțin pentru perioada alegerilor prezidențiale.

Primăria are 20 de angajați, dintre care 7 sunt la poliția comunitară. De asemenea, la primărie figurează și profesorii și asistenții personali ai persoanelor cu handicap, totalul fiind de 40. Aproape toți angajații primăriei (din aparatul propriu, excluzând asistenții personali) au studii superioare, echipa fiind formată din personal tânăr.

Pentru 2008, bugetul primăriei a fost de 3.000.000 lei, din care 1.810.550 lei venituri proprii. Pentru 2009 se estimează un buget de 5.600.000 lei, sumă apreciată ca insuficientă. De altfel, sunt posibile dificultăți în asigurarea plății salariilor pentru luna decembrie, în cazul în care nu vor fi asigurate suplimentări de la bugetul Consiliului Județean.

În primărie există un departament de integrare europeană și achiziții publice. Cei doi angajați ai departamentului au ca atribuții identificarea de oportunități și surse de finanțare, scriere de cereri de finanțare, informare, efectuarea de achiziții publice în cadrul proiectelor cu finanțare guvernamentală. Cei doi angajați locuiesc în Urlați, respectiv Ploiești, și fac naveta zilnică. Activitatea departamentului nu a avut încă finalitate concretă prin atragerea de resurse extrabugetare, cei doi angajați fiind mai degrabă în etapa de explorare a oportunităților. De asemenea, mențin contactul cu companiile de consultanță care ofertează primăria pentru scrierea de proiecte pentru fondurile structurale.

Strategia de dezvoltare locală

Strategia de dezvoltare locală a fost elaborată de o firmă de consultanță și urmează a fi finalizată până la sfârșitul anului. Principala direcție strategică, agresiv promovată de către primar, o reprezintă investițiile în infrastructură. Asigurarea unor facilități de bază, a accesului la utilități sunt factori care vor crește gradul de interes pentru investitori. Astfel, bugetul local va dispune de resursele necesare pentru realizarea unor proiecte necesare localnicilor. De altfel, creșterea veniturilor la bugetul local este opțiunea considerată a avea șanse mai bune decât cea a atragerii de fonduri externe nerambursabile. Neîncrederea în procesul de accesare a fondurilor structurale sau dificultățile în parcurgerea etapelor sunt motivele pentru care primarul consideră că este important ca primăria să se focalizeze asupra generării de venituri proprii prin atragerea de investiții.

Însă, ultima încercare de a aproba realizarea unei investiții private în localitate a fost refuzată la nivelul consiliului local care nu a aprobat cererea de concesiune a unui teren cu o suprafață de 17 ha pentru realizarea unei ferme de creștere a animalelor. Primarul a propus consiliului local concesiunea terenului către firmă, însă votul a fost negativ din cauza temerilor cu privire la poluarea care va fi generată de funcționarea firmei. Conform consilierilor locali care sunt împotriva proiectului, o astfel de fermă generează reziduri care emană miros ce poate fi inconfortabil pentru o mare parte dintre locuitori. Cele mai multe opinii se bazează pe experiența altor localități în care au fost înființate ferme similare și unde există plângeri cu privire la poluare. Pe de altă parte, primarul afirmă că terenul se află la mare distanță față de zonele locuite ale comunei, iar impactul va fi minim având în vedere că există garanții ale investitorului cu privire la protecția mediului. Mai mult, afirmă primarul, investiția ar asigura o sursă permanentă de venit la bugetul local, bani care ar fi asigurați resurse pentru proiectele de infrastructură, o prioritate majoră a primăriei. Infrastructura adecvată va crește gradul de atractivitate a zonei pentru alți investitori.

Au fost create GAL și GI la nivel local, însă ambele sunt nefuncționale.

Relația cu Consiliul Județean este bună. Sunt susținute proiectele locale, dovadă că ponderea cea mai mare a sumelor pentru proiectele în derulare vine de la CJ.

Probleme ale comunei

Situația materială precară a persoanelor vârstnice. Persoanele vârstnice sunt considerate principala categorie vulnerabilă în localitate. Cei mai mulți vârstnici au pensii mici și nu își pot asigura în mod independent resursele necesare. Primăria nu oferă decât ajutoare ocazionale, motivul fiind lipsa resurselor la bugetul local. Pentru cei cu venituri reduse se apreciază că ar fi necesară dezvoltarea unor servicii de suport la domiciliu.

Asistența socială se acordă sub forma serviciilor pentru persoane cu handicap (prin asistenții personali), a venitului minim garantat și a ajutoarelor ocazionale/de urgență pentru cei în dificultate. În ultima categorie se încadrează un număr redus de persoane care au primit diverse forme de suport din partea primăriei (ajutor de înmormântare, bani pentru achiziționarea unei proteze pentru un tânăr cu handicap).

„Nu au existat cereri neaprobată pentru situații de urgență. Cazurile sunt discutate în consiliul local și se ține seama și de părerile localnicilor care cunosc situația. Dar până acum nu a fost cazul să respingem vre o cerere.” (reprezentant autoritate publică locală)

Lipsa unui sistem de canalizare. În opinia primarului, problema are impact mai degrabă la nivelul atractivității localității pentru investitori decât pentru localnici. De asemenea, crearea rețelei de canalizare este necesară având în vedere că ultima încercare de a atrage fonduri europene pentru realizarea rețelei de alimentare cu apă a fost abandonată, primăria nefiind eligibilă din cauza lipsei sistemului de canalizare.

Colectarea neselectată a deșeurilor/nivelul poluării. Generează costuri mari de salubritate. Vechea groapă de gunoi a fost desființată din cauza nerespectării normelor europene, iar contractul încheiat cu o firmă de salubritate din Ploiești presupune costuri considerabile pentru bugetul local. Lipsa unei gropi de gunoi și costurile mari pentru serviciul de salubritate generează problema colectării și depozitării gunoaielor. În sat nu au fost observate grămezi de gunoi sau drumuri neîngrijite, primăria sancționând localnicii care nu păstrează sau întrețin curățenia în perimetrul de drum delimitat de curțile acestora. Însă, uneori gunoaiile străse sunt aruncate pe suprafețe de teren din afara satului.

Învățământ

În comuna Tomșani funcționează două școli cu clasele I – VIII (Măgula și Loleasca) și trei grădinițe, având un total de 600 de elevi și preșcolari și 40 de profesori și educatori, cărora li se adaugă și personalul auxiliar.

Școlile din Tomșani nu au beneficiat de finanțări externe. Proiectele implementate au avut ca sursă de finanțare fonduri alocate de la Consiliul Județean (CJ), Inspectoratul Școlar Județean (IȘJ) și Consiliul Local (CL). Au fost realizate lucrări de realizare a unor grupuri sanitare noi la școala Măgula, finanțarea fiind de aproximativ 300.000 lei. De asemenea, lucrările la baza sportivă au început, însă au fost abandonate din cauza lipsei resurselor.

Principala acuză a conducerii școlii o reprezintă alegerea priorităților primăriei. Există o diferență de viziune asupra modului în care ar trebui alocați banii pentru investiții. „Noi propunem ceva, primăria dispune altceva. Acționează numai pentru voturi” (reprezentant instituție publică locală). De altfel, conducerea școlii se află în conflict deschis cu primarul. Periodic aceștia își trimit sesizări sau plângeri la instituțiile județene, rezultatul acestora fiind, deocamdată, defavorabil directorului școlii.

Inițiativele se limitează doar la mici lucrări de întreținere care pot fi realizate fără resurse considerabile. Spre exemplu, la Măgula, în vară, au fost igienizați pereții clădirii școlii cu ajutorul comitetului de părinți. Nu au fost inițiate proiecte pentru a fi obținute fonduri nerambursabile, singura sursă de finanțare pentru școală fiind Consiliul Local. Conducerea școlii din Măgula își justifică lipsa de inițiativă în atragerea de resurse extrabugetare prin lipsa competențelor specifice: „Nu ne-am priceput”. „Totul se derulează prin primărie”. (reprezentant instituție publică locală)

La școala din Loleasca proiectul de reabilitare a spațiilor este finalizat în proporție de 90%, iar finanțarea este asigurată de IȘJ și CJ. Școala a fost reabilitată în întregime și au fost achiziționate echipamente și materiale didactice.

Cazurile de abandon școlar sunt, mai degrabă, o excepție. Cei mai mulți dintre copii aleg ca după absolvirea a opt clase la școala din localitate să își continue studiile la un liceu din Ploiești.

Proiecte cu finanțare nerambursabilă

În acest moment, primăria are 7 proiecte în curs sau pentru care au fost depuse cereri de finanțare, toate pentru infrastructură:

Realizarea rețelei de alimentare cu apă. Pentru acest proiect au fost solicitate fonduri de la bugetul de stat prin „Programul de dezvoltare a infrastructurii și a unor baze sportive din mediul rural”. Proiectul vizează extinderea rețelei pentru 70% dintre gospodăriile comunei. A mai existat intenția de a obține finanțare din fondurile structurale, însă primăria nu a fost eligibilă din cauza lipsei sistemului de canalizare. Suma necesară este de aproximativ 5.300.000 lei pentru sistemul de alimentare cu apă și de 5.000.000 pentru rețeaua de canalizare. Proiectul este necesar pentru că cele mai multe dintre fântânile din sat nu au apă bună de consum, pâna freatică fiind infestată cu nitriți.

Asigurarea iluminatului stradal. În prezent, iluminatul public este asigurat doar în zona celor mai importante instituții din localitate, însă va fi extins pe toată lungimea drumului principal care străbate satele Măgula și Tomșani. Fondurile vor fi asigurate de CJ și CL, bugetul necesar fiind estimat la 200.000 lei.

Construirea unui pod peste râul Călmățui. Va facilita accesul localnicilor la terenurile agricole din zona satelor Tomșani și Măgula.

Reabilitarea drumurilor din localitate. În prezent, se lucrează la drumul care traversează satul Loleasca pe o lungime de 4 kilometri, reabilitare care presupune construirea de podețe, rigole și pavele. Sumele sunt alocate de la bugetul de stat.

Decolmatarea a 18 ha de teren mlăștinis. Terenul aparține primăriei, iar lucrările vor asigura extinderea suprafețelor disponibile pentru concesionarea către potențiali investitori. Se estimează că o altfel de investiție va asigura ulterior venituri considerabile la bugetul local. Sumele necesare provin din bugetul Consiliului Județean și cel al Ministerului Mediului.

Crearea unei rețele de canalizare. Este esențială pentru a crește atractivitatea zonei pentru investitori. De asemenea, existența sistemului de canalizare este o condiție obligatorie pentru accesarea de fonduri europene care să fie destinate extinderii rețelei de alimentare cu apă la nivelul întregii comune. Bani sunt alocați de Consiliul Județean.

Amenajarea de spații verzi. Vor să depună un proiect pentru finanțare din FEADR (prin măsura 3.2.2 – linie de finanțare epuizată în momentul realizării studiului de caz) și un alt proiect pentru care finanțarea va fi solicitată de la Ministerul Mediului (Programul național de îmbunătățire a spațiilor verzi).

Reabilitarea celor două școli din localitate. Pentru școala din Măgula bugetul alocat reparațiilor este de 1.000.000 lei, iar pentru școala din Loleasca a fost alocată suma de 1.200.000 lei. Lucrările la școala din Loleasca sunt aproape finalizate. Finanțarea este asigurată de Inspectoratul Școlar Județean și Consiliul Județean.

Finanțarea din fonduri europene

Nu au fost accesate fonduri PHARE, finanțările pentru proiectele în curs având ca sursă bugetul de stat sau cel al CJ, completate cu sume de la bugetul local.

Primăria a început demersurile pentru realizarea unui proiect pentru alimentare cu apă din comună, însă intenția a fost abandonată din cauza lipsei sistemului de canalizare. Un alt proiect pentru care s-a încercat accesarea de fonduri structurale prin Programul Național de Dezvoltare Rurală a fost abandonat din cauza neînțelegerilor cu firma de consultanță. A mai existat o încercare de a colabora cu o altă firmă de consultanță însă termenul pentru depunerea aplicației a fost depășit. Principala cauză a întârzierii sunt, în opinia reprezentanților primăriei, modificările propuse de noua firmă de consultanță. Proiectul viza realizarea rețelei de canalizare (inclusiv construirea unei stații de epurare a apelor uzate) și era estimat un buget de 2,5 milioane euro.

În prezent, Măsura 3.2.2 este epuizată, iar proiectul rămâne de actualitate până la identificarea unei alte surse de finanțare. De asemenea, se află în lucru planul urbanistic general al comunei, condiție esențială pentru atragerea de fonduri structurale. O altă măsură de pregătire a creșterii șanselor de a accesa fondurile europene este crearea celor două posturi în primărie (integrare europeană și achiziții publice). Primarul afirmă că investițiile în resursele umane cresc șansele de a atrage finanțări externe.

Fonduri europene pentru companii

Cele două societăți agricole importante din localitate au obținut finanțări, însă valoarea acestora este modestă. Nu au mai existat alte inițiative deși zona are potențial pentru agricultură. Cea

mai importantă cauză este lipsa voinței de asociere a proprietarilor care dețin suprafețe mici, astfel încât să devină eligibili pentru liniile de finanțare disponibile.

Asociația agricolă – Agrizid SRL a atras fonduri europene în 2006, prin programul SAPARD, măsura 1.2.1, cu un proiect în valoare de 240.000 lei. Bani au fost destinați achiziționării de utilaje agricole: tractor, plug, utilaj pentru discuit. A mai depus un proiect la FEADR, însă nu a fost aprobat din cauza faptului că nu se încadrează în criteriile prioritare ale programului: vârstă sub 40 de ani. Proiectul a fost aprobat, însă fără fonduri. În prezent mai are un proiect depus pentru achiziții de utilaje în valoare de 450.000 lei pentru fermă vegetale.

Reprezentantul societății apreciază că accesul pentru măsura 1.2.1 la fondurile structurale este mai dificil decât la SAPARD. Principalul obstacol îl reprezintă setul de criterii, considerat prea restrictiv.

Pentru contractul derulat anterior și aplicațiile depuse ulterior a beneficiat de suportul unei firme de consultanță. Comisionul solicitat este de aproximativ 3%. De la primărie a primit ajutor sub formă de informații și suport pentru eliberarea documentelor necesare.

În cazul în care nu va reuși să acceseze fonduri europene, va face demersuri pentru obținerea unui credit („creditul fermierului”) astfel încât să poată achiziționa utilajele necesare. Consideră ca prioritară înlocuirea utilajelor vechi.

Dificultăți/probleme în accesarea fondurilor europene

Costurile mari pentru elaborarea cererii de finanțare. Spre exemplu, pentru depunerea unor proiecte este necesar planul urbanistic general care, însă, nu poate fi întocmit din cauza faptului că ridicările topografice sunt foarte costisitoare. Primăria a identificat resursele necesare și, cu sprijinul CJ, va întocmi PUG până la sfârșitul acestui an.

Procedurile sunt greoaie, dificil de înțeles. Se consideră că primăria nu poate accesa fonduri fără forme de suport specializat pentru întocmirea cererii de finanțare și gestionarea proiectului. Pe de altă parte, există suspiciuni cu privire la activitatea firmelor de consultanță. În permanență sosesc oferte la primărie pentru întocmirea de proiecte pe diverse domenii, însă sunt solicitate comisioane înainte de aflarea rezultatelor evaluării. Situația este apreciată ca inacceptabilă de către reprezentanții primăriei care consideră că un eventual eșec ar trebui asumat în exclusivitate de către consultant.

Criterii restrictive de acces. Având în vedere situația comunei, aceasta nu este eligibilă sau nu se încadrează în criteriile favorizante, deși mare parte dintre acestea sunt apreciate ca fiind puțin relevante în raport cu specificul liniei de finanțare.

Dificultăți în obținerea de informații. Sistemul actual de informare asupra oportunităților de finanțare este apreciat ca fragmentat și dificil de parcurs. Nu există un site care să centralizeze informația cu privire la fondurile europene disponibile la un moment dat.

Modificări ale condițiilor de accesare. Experiența încercării de a accesa fonduri structurale cu ajutorul unei firme de consultanță a fost marcată de modificări repetate ale cerințelor și

conținutului cererilor de finanțare, fapt care generează o serie de suspiciuni cu privire la corectitudinea procesului de selecție.

Lipsa unui departament de informare la nivelul Consiliului Județean (CJ). Toți specialiștii recunoscuți pentru competențele în elaborarea cererilor de finanțare nu sunt disponibili decât prin firmele de consultanță. La nivelul CJ nu există un departament care să asigure suportul necesar pentru elaborarea cererilor de finanțare. Crearea unui astfel de departament ar fi util și din perspectiva accesării fondurilor prin asocierea a două sau mai multe consilii locale.

CONCLUZII

Fondurile europene: soluție sau problemă?

Daniela Tarnovschi

Odată cu integrarea în Uniunea Europeană, principala sursă de finanțare a programelor de dezvoltare în viziunea guvernanților este reprezentată de fondurile europene. Diferite instanțe ale administrației naționale le consideră ca fiind una dintre soluțiile pentru depășirea situației de criză economică și financiară.

În cadrul programului Accesul Autorităților Locale la Fondurile Europene, Fundația Soros România abordează problema accesului la fondurile europene a autorităților locale din România, punând accent și pe comunitățile care prezintă un grad ridicat al riscului de marginalizare și excludere din cadrul programelor de dezvoltare, sprijinite de fonduri europene.

În 2008 am trimis un chestionar către toate primăriile (1713) din patru regiuni de dezvoltare (Nord-Est, Sud-Est, Vest și Sud-Vest) la care au răspuns 1579⁴⁷. Au fost întrebări referitoare la interesul pentru accesarea fondurilor europene, dar și pentru cele publice naționale. Din baza de date astfel obținută a rezultat că situația accesării fondurilor europene de către autoritățile locale nu este îmbucurătoare. În perioada 2005-2008, din totalul primăriilor analizate din cele 4 regiuni de dezvoltare:

- 25% nu au depus nici un singur proiect pentru fonduri guvernamentale și europene pre- și postaderare;
- 26% au depus un singur proiect în decursul a 4 ani.

În cazul celor care au aplicat:

- media proiectelor depuse de o primărie în patru ani este de doar 2,5;
- rata de succes a fost de un proiect câștigat la două depuse.

Totuși:

- 4 din 10 primării din localități mici (cu populație sub 20.000 locuitori) nu au nici un fel de experiență în depunerea de proiecte pentru finanțare europeană;
- cei fără experiență în depunerea de proiecte se caracterizează prin faptul că au populație redusă și sunt mai puțin dezvoltați din perspectiva infrastructurii.

Dacă, în general, orașele mari și mijlocii sunt active în accesarea banilor europeni, problemele apar în cazul orașelor sub 20.000 de locuitori și al comunelor. Din analiză reiese că pentru a avea succes, acestea au nevoie de:

- o informare adaptată nevoilor și capacităților beneficiarilor (receptorilor) determină o creștere cu 30% a șanselor de accesare a fondurilor;
- un buget nu foarte mic raportat la populație determină creșterea ratei de accesare a finanțărilor cu 80%;
- angajați pregătiți pentru proiectele europene determină creșterea cu 55% a șanselor de accesare;

⁴⁷ Culegerea și prelucrarea datelor a fost realizată de către firma de cercetare Totem Communication.

- parteneriatele cu Consiliul Județean, alte primării sau ONG-uri determină creșterea ratei de accesare cu 60%.

Dintre localitățile analizate, cele mai competitive 20% au reușit să atragă aproximativ 42% din fondurile alocate pentru proiecte în cei patru ani. Acestea depun de 2,7 ori mai multe proiecte și le sunt aprobate de 3,5 ori mai multe proiecte decât în cazul localităților necompetitive, ceea ce poate duce treptat la creșterea disparităților de dezvoltare a unora în detrimentul altora.

Din analiză reiese și că în perioada 2005-2008 localitățile din județele în care președintele Consiliului Județean are aceeași culoare politică cu cea a partidului de la guvernare depun într-o proporție mai mare proiecte pentru fonduri publice naționale.

Bazându-ne pe experiența dobândită în urma cercetării din 2008, am decis ca în 2009 să extindem demersul și să acoperim întreaga țară. Am trimis chestionare către toate primăriile României (3185) și am primit răspuns de la 3008⁴⁸. Autoritățile locale au fost întrebate în special despre accesarea fondurilor europene.

Față de situația surprinsă în 2008, datele din 2009 arată că:

- 16% dintre primării nu aveau nici un fel de experiență în depunerea de proiecte pentru obținerea de finanțări din fonduri structurale sau alte fonduri europene;
- 24% nu au depus nici un proiect pentru fondurile structurale în perioada 2007-2009.

În cazul celor care au aplicat:

- media proiectelor depuse de o primărie în perioada 2007-2009 este de 2.5, ceea ce reprezintă o îmbunătățire a situației față de perioada anterioară și reflectă o creștere a interesului pentru fonduri externe de finanțare;
- totuși, cel mai frecvent, o primărie depune un singur proiect pentru liniile de finanțare din fonduri europene postaderare (aici incuzând și fondurile FEADR);
- rata de succes pentru perioada 2007-2009, considerând doar proiectele deja evaluate, a fost de 1 proiect câștigat la 2.4 depuse, ceea ce arată o creștere a numărului proiectelor respinse față de cercetarea desfășurată în 2008.

Primăriile care nu au depus niciun proiect în perioada 2007-2009 au următoarele caracteristici:

- sunt în special localități din mediul rural;
- nu au departament specializat în accesarea fondurilor europene;
- nu au o strategie de dezvoltare locală;
- nu au angajați care să fi participat la programe de informare/instruire pe tematici legate de fonduri europene;
- au un nivel relativ redus de informare legat de oportunitățile de finanțare din fonduri europene.

Resursele primăriilor în termeni de venituri bugetare, resurse umane specializate, acces la informații și experiența în parteneriate cu alte instituții influențează direct depunerea de proiecte pentru obținerea de finanțări din fonduri europene. Dintre acestea, veniturile din

48 Culegerea și administrarea datelor a fost realizată de către concernul format din Centrul Român pentru Modelare Economică (CERME), Institutul Național de Statistică (INS) și Institutul pentru Cercetarea Calității Vieții (ICCV).

bugetul primăriilor reprezintă cel mai important predictor al numărului de proiecte depuse pentru finanțări din fonduri europene. Gradul de informare despre oportunitățile de informare și experiența în parteneriate se dovedesc a fi următorii în ierarhia factorilor determinanți, cu o influență egală asupra numărului de proiecte depuse. Factorul cu influența cea mai mică asupra depunerii de proiecte constă în capacitatea administrativă a primăriilor din perspectiva resurselor umane angajate.

Din analiza bazei de date a reieșit faptul că localitățile foarte mici (cu cel mult 2000 de locuitori), și care reprezintă circa 20% din localitățile din România, tind într-o mai mare măsură să nu fi depus niciun proiect în perioada 2007-2009, comparativ cu celelalte localități. Aceste localități sunt cele care se confruntă cel mai frecvent cu lipsa resurselor financiare (63% din localitățile foarte mici se situează între cele mai „sărace” 20% localități din România, din perspectiva veniturilor de la bugetele locale), dar și cu lipsa resurselor umane necesare pentru a dezvolta și implementa proiecte.

În cadrul chestionarului, dar și ca urmare a interviurilor desfășurate pentru realizarea studiilor de caz, respondenții au semnalat faptul că se confruntă cu un grad ridicat de dificultate în procesul de obținere a fondurilor europene. Dintre motivele invocate, cele mai frecvente sunt cele datorate:

- modificărilor din conținutul ghidului solicitantului și ale criteriilor de eligibilitate care au loc în timpul procesului aplicării sau chiar al evaluării;
- lipsei cofinanțării;
- birocrăției excesive (numărul mare de documente solicitate în cadrul dosarului proiectului);
- lipsei transparenței procesului de evaluare și selecție.

Dacă în cifre absolute Regiunea Nord-Est, una dintre cele mai sărace regiuni ale Uniunii Europene, depune cele mai multe proiecte, totuși calculul raportului dintre numărul de proiecte depuse la numărul de locuitori ai regiunii arată că regiunea care depune cele mai multe proiecte este cea de Nord-Vest.

Ipoteza că „celui care are i se va da” (fiind vorba desigur despre primăriile cu bugete consistente raportate la populație) este confirmată de datele cercetării în sensul că primele 20% dintre localitățile țării care beneficiază de cele mai mari venituri la bugetul local sunt cele care au depus în medie de 2.5 ori mai multe proiecte decât cele mai sărace 20%. Aceleași primării bogate sunt cele cărora le sunt aprobate mai multe proiecte și care atrag peste 50% din valoarea finanțărilor din fonduri comunitare, în timp ce cele mai sărace 20% atrag doar 9%.

Cu toate că din baza de date nu reiese foarte clar interesul autorităților locale pentru grupurile vulnerabile (în special pentru romi), totuși din analiza celor 24 studii de caz (dintre care au fost publicate 16) se desprinde faptul că autoritățile locale nu au o strategie de sprijinire și integrare a grupurilor vulnerabile, eforturile lor fiind cel mult punctuale, asociate cu anumite evenimente (dezastre naturale, cazuri mediatizate și sărbători).

Concluzii

1. Cei bogați (primăriile cu un buget local mare) sunt cei care accesează fonduri europene și se dezvoltă de pe urma acestora având ca rezultat creșterea diferențelor inter- și intraregionale, fiind în contradicție cu principiile politicii de coeziune ale Uniunii Europene prin care se stipulează necesitatea de „a consolida unitatea economiilor [regiunilor] în vederea asigurării unei dezvoltări armonioase prin reducerea diferențelor care există între diferitele regiuni, precum și a rămânerii în urmă a regiunilor defavorizate” (preambulul Tratatului de la Roma, semnat în 1957, Statele Membre).

2. Lipsește o strategie națională pentru sprijinirea și asistarea acelor primării sărace și defavorizate care au probleme în accesarea fondurilor comunitare.

3. Este nevoie ca instituțiile statului care coordonează fondurile europene să realizeze monitorizarea teritorială a distribuției acestor fonduri pentru a preveni și stopa creșterea diferențelor de dezvoltare inter- și intraregionale.

4. Fondurile europene sunt greu de accesat și vor fi extrem de greu de implementat, iar în condițiile în care se vor constata probleme, banii vor trebui returnați. Este foarte probabil ca într-un viitor extrem de apropiat să se constate că România rămâne doar un contribuitor net la bugetul Uniunii Europene. În momentul de față, autoritățile locale ale căror bugete sunt puternic afectate de criza economico-financiară vor avea, probabil, probleme în implementarea proiectele deja câștigate (lipsa cofinanțării).

Dacă pentru mulți (în special pentru guvernanți, conform declarațiilor Primului Ministru) fondurile europene sunt o soluție pentru ieșirea din criză, realitatea poate fi însă alta. Fondurile europene se pot transforma într-o povară, neputând fi absorbite, sau pot constitui „mărul discordiei”, al apariției insecurității și a tensiunilor sociale datorate tocmai creșterii diferențelor dintre „cei avuți” și „cei săraci”.

Sugestii și recomandări pentru:

Organismele care coordonează fondurile europene

1. finanțatorii să respecte termenele (termenele de evaluare, termenele de decontare a cheltuielilor raportate etc.);
2. să îmbunătățească comunicarea dintre instituțiile care administrează fondurile europene;
3. să facă transparente criteriile de de evaluare;
4. să crească numărul funcționarilor care lucrează în instituțiile care coordonează fondurile comunitare;
5. să fie simplificate procedurile de accesare a fondurilor europene;
6. să fie aplicat, în cazul proiectelor aflate în implementare, principiul „plata după recepție” tocmai pentru a evita blocajele financiare și problemele ridicate de criza economico-financiară;
7. să se reducă, în cazul proiectelor aflate în implementare, rata de recuperare a prefinanțării acordată pentru anul 1 de implementare astfel încât prefinanțarea numărul 2 să fie acordată în cel mult luna doi din anul doi de implementare;
8. să fie facilitat accesul la informație care să fie detaliată, completă și standardizată;
9. să fie asigurată informarea consistentă și specifică a posibililor beneficiari în funcție de caracteristicile, potențialul și nevoile acestora;
10. să fie standardizate și stabilite cerințe și criterii clare în ce privește cererile de finanțare;
11. să fie standardizate procedurile la nivelul tuturor organismelor care administrează fondurile europene;
12. să fie asigurată monitorizarea teritorială a distribuției fondurilor europene;
13. să fie asigurată monitorizarea și evaluarea calității procesului de implementare a proiectelor finanțate din fonduri europene;
14. să fie asigurată monitorizarea și evaluarea calității rezultatelor proiectelor finanțate din fonduri europene;
15. să fie promovate principii de bună practică în utilizarea fondurilor europene;
16. să fie asigurată neutralitatea politică în procesul de accesare a fondurilor comunitare;
17. să fie continuate programele de pregătire a autorităților locale pentru accesarea de fonduri europene;
18. să fie stimulată accesarea de fonduri comunitare în comunitățile slab dezvoltate și care se confruntă cu lipsa resurselor;
19. să fie elaborată o strategie (strategii) la nivel național care să asigure accesul echilibrat al diferitelor comunități la fondurile europene pentru evitarea unei dezvoltări dezechilibrate.

Primării

1. să încerce asigurarea de personal calificat și specializat în accesarea și derularea/implementarea fondurilor europene;
2. să se găsească posibilități de motivare financiară a funcționarilor publici implicați în accesarea fondurilor comunitare;
3. să fie stimulate parteneriatele și colaborarea între public și privat în ce privește accesarea fondurilor europene.

Județ - Consiliu Județean

1. să se realizeze o strategie la nivel județean pentru accesarea fondurilor europene prin stabilirea priorităților și găsirea resurselor necesare pentru a diminua discrepanțele în dezvoltare;
2. să asigure suport suplimentar pentru localitățile sărace și slab dezvoltate.

ANEXE

„Accesul echitabil la oportunitățile de dezvoltare oferite de fondurile europene”

CHESTIONAR PENTRU AUTORITĂȚILE PUBLICE LOCALE

Stimată doamnă/stimate domn,

Vă mulțumim pentru interesul și sprijinul dvs. Prin acest studiu se dorește identificarea principalelor probleme pe care dumneavoastră, ca reprezentanți ai colectivităților locale, le întâmpinați în accesarea fondurilor structurale și de coeziune (fondurilor europene de dezvoltare). Vă invităm să completați chestionarul și să sprijiniți, astfel, demersul nostru, care are ca scop identificarea de soluții pentru a facilita accesul la fonduri de dezvoltare europene a cât mai multor autorități locale.

Pentru a fi considerat valid acest chestionar trebuie completat în totalitate. În situația în care anumite informații nu sunt disponibile vă rugăm să menționați acest lucru direct pe chestionar.

A. AȘEZARE TERITORIALĂ RĂSPUNDEȚI LA A1, A2 ȘI A3 DACĂ LOCALITATEA ARE MAI PUȚIN DE 20.000 DE LOCUITORI. DACĂ LOCALITATEA DVS. ARE PESTE 20.000 LOCUITORI, MERGEȚI LA MODULUL B

A1. Localitatea dvs. este străbătută de...

1. drum european	1. Da	2. Nu
1a. Dacă NU, la ce distanță se află cel mai apropiat drum european?	.....km	
2. drum național	1. Da	2. Nu
3. drum județean	1. Da	2. Nu

A2. La ce distanță este situată localitatea dvs. față de...

1. reședința de județ, pe drumul cel mai bun?	.....km
2. cel mai apropiat oraș cu cel puțin 30.000 de locuitori, pe drumul cel mai bun?	.....km

A3. În localitatea dvs....

1. există stație CFR?	1. Da	2. Nu
1a. Dacă NU, la ce distanță de centrul localității se află cea mai apropiată stație CFR?	.....km	

B. POPULAȚIE ȘI LOCUINȚE COMPLETAȚI URMĂTOARELE INFORMAȚII DESPRE LOCALITATEA DVS. CU DATE VALABILE LA 1.01.2008

B1. În localitatea dvs. populația totală este de...		.....locuitori
SEX	1. Feminin	.....persoane
GRUPE DE VÂRSTĂ	2. Cu vârsta între 0 și 14 ani	.....persoane
	3. Cu vârsta peste 64 de ani	.....persoane
ETNIE	4. Română	.....persoane
	5. Maghiară	.....persoane
	6. Romă	.....persoane
	7. Ucraineană	.....persoane
	8. Germană	.....persoane
	9. Turcă	.....persoane
	10. Tătară	.....persoane
	11. Rusă (lipoveni)	.....persoane
OCUPARE	12. Alte etnii. Care?	.....persoane
	13. Șomeri	.....persoane
	14. Persoane plecate la muncă în străinătate (aproximativ)	.....persoane sau.....%
B2. Numărul total de gospodării este de...		.....gospodării
B3. Numărul total de gospodării în locuințe improvizate, insalubre este de...		.....gospodării
B4. Câte gospodării au în proprietate mai puțin de 2 ha teren agricol? (NUMAI PENTRU LOCALITĂȚILE RURALE)		.....gospodării

C. INFRASTRUCTURA LOCALITĂȚII

C1. Rețeaua de drumuri din localitate

1. Lungimea totală a rețelei de drumuri este de aproximativ...	.....km
2. Lungimea totală a drumurilor asfaltate este de aproximativ...	.....km
3. Lungimea totală a drumurilor cu iluminat public este de aproximativ...	.....km

C2. În localitate există...

1. serviciu de salubritate (colectare a gunoierului)?	1. Da	2. Nu
2. groapă de gunoi special amenajată?	1. Da	2. Nu
3. rețea publică de apă curentă?	1. Da	2. Nu
4. rețea de canalizare publică?	1. Da	2. Nu

5. rețea de gaz?	1. Da	2. Nu
6. internet prin cablu?	1. Da	2. Nu

C3. Numărul total de locuințe din localitate (inclusiv suburbii, sate componente etc.):

VEȚI NOTA PROCENTUL ESTIMAT DIN TOTAL LOCUINȚE DIN LOCALITATE NUMAI ATUNCI CÂND NU AVEȚI EVIDENȚE CLARE REFERITOARE LA NUMĂRUL ÎN VALOARE ABSOLUTĂ

	Număr total	sau Procent estimat
1. Conectate la rețeaua publică de apă curentă	.....locuințe	.....%
2. Care au acces la apă în sistem propriu	.....locuințe	.....%
3. Care NU au acces la apă potabilă în curte sau la poartă	.....locuințe	.....%
4. Care sunt conectate la rețeaua de canalizare	.....locuințe	.....%
5. Care sunt conectate la rețeaua de electricitate	.....locuințe	.....%
6. Care sunt conectate la rețeaua de gaz	.....locuințe	.....%
7. Care au fost nou construite în ultimii 4 ani	.....locuințe	.....%
8. Deservite de serviciul de salubritate	.....locuințe	.....%

D. PERSOANE DEZAVANTAJATE / PROTECȚIE SOCIALĂ**D1. Numărul total de familii...:**

1. care primesc ajutor social în baza Legii Venitului Minim Garantat	.....familii
2. care au primit ajutor pentru încălzire în perioada 2007- 2008	.....familii

D2. În prezent Primăria oferă servicii, facilități, ajutoare unor grupuri dezavantajate (altele decât ajutoarele prevăzute de programe naționale precum venitul minim garantat sau ajutoarele pentru încălzire)?	1. Da	2. Nu
---	-------	-------

D3. Dacă DA, menționați până la trei dintre grupurile dezavantajate vizate de primărie precum și serviciile sau facilitățile oferite acestora.

Grupul dezavantajat	Servicii / facilități / ajutoare oferite
1.	.....
2.	.....
3.	.....

D4. În localitate există zone în care sunt grupate mai mult de 20 gospodării sărace, care au locuințe proaste, insalubre și care trăiesc de pe o zi pe alta?	1. Da	2. Nu
Dacă DA, unde sunt situate aceste zone?		
1. În centrul localității	1. Da	2. Nu
2. La periferia orașului/satului centru de comună	1. Da	2. Nu
3. Într-un sat aparținător	1. Da	2. Nu
4. La/lângă groapa de gunoi	1. Da	2. Nu
5. Altundeva, specificați unde:	1. Da	2. Nu

D5. Precizați denumirea zonei / denumirile tuturor zonelor insalubre existente:

.....

D6. Care dintre următoarele categorii de populație trăiesc în aceste zone dezavantajate?

1. Familii cu mulți copii	1. Da	2. Nu
2. Familii monoparentale (familie cu un singur părinte)	1. Da	2. Nu
3. Vârstnici	1. Da	2. Nu
4. Romi	1. Da	2. Nu
5. Șomeri	1. Da	2. Nu
6. Altă categorie	1. Da	2. Nu

E. PRIMĂRIA

E1. Care este în prezent numărul total de angajați ai primăriei?	.....angajați
1. Din numărul total de angajați câți au studii superioare?	.....angajați
2. Din numărul total de angajați câți sunt funcționari publici?	.....angajați
3. Din numărul total de angajați câți sunt funcționari contractuali?	.....angajați
E2. Care este în prezent numărul de posturi neocupate din Primărie?	.....posturi
E3. De la începutul anului câți angajați au plecat din Primărie?	.....angajați
E4. De la începutul anului câte angajări noi a făcut Primăria?	.....angajări

E5. În ce măsură Primăria se confruntă cu următoarele probleme?	Foarte mare măsură	Mare măsură	Mică măsură	Foarte mică măsură/Deloc
1. Volumul prea mic al personalului raportat la volumul de activitate	1	2	3	4
2. Slaba pregătire profesională a angajaților	1	2	3	4
3. Salarizarea deficitară a personalului	1	2	3	4
4. Lipsa de motivare/implicare a personalului	1	2	3	4
5. Altă problemă. Care?	1	2	3	4

E6. Câte calculatoare există în instituția dvs.?	.....calculatoare
E7. Câte calculatoare au acces la Internet?	.....calculatoare
E8. Care este pagina de web a Primăriei?	1. www. ....
	2. Primăria nu are pagină web
E9. Care este adresa (căsuța) de e-mail a Primăriei?	1. ....@.....
	2. Primăria nu are adresă de e-mail
E10. Primăria are evidențe (registre, evidența populației etc.) sau baze de date ținute pe calculator, în format electronic?	1. Da
	2. Nu

E11. În instituția dvs. există...?

1. un departament specializat în proiecte europene	1. Da	2. Nu
2. personal pregătit în elaborarea de proiecte finanțate din fonduri europene	1. Da	2. Nu

E12. Care sunt principalele trei probleme cu care se confruntă localitatea dvs. și de care se ocupă primăria?

1. ....
2. ....
3. ....

E13. În ultimele 12 luni ați fost informați de instituțiile publice ale statului (reprezentând autorități publice centrale și/sau județene) despre oportunitățile de finanțare puse la dispoziție de către Uniunea Europeană?	1. Da	2. Nu
Dacă DA de la ce instituție ați primit informații?		
1. Consiliul Județean	1. Da	2. Nu
2. Prefectură	1. Da	2. Nu
3. Agențiile de Dezvoltare Regională	1. Da	2. Nu
4. Ministerele de resort. Care?	1. Da	2. Nu
5. Agenții guvernamentale. Care?	1. Da	2. Nu
6. Organizațiile neguvernamentale. Care?	1. Da	2. Nu
7. Mass media centrală	1. Da	2. Nu
8. Mass media locală	1. Da	2. Nu
9. Alte instituții. Care?	1. Da	2. Nu

E14. În ultimele 12 luni v-ați informat despre oportunitățile de finanțare puse la dispoziție de către Uniunea Europeană?	1. Da	2. Nu
Dacă DA de unde v-ați informat?		
1. Broșuri/pliante	1. Da	2. Nu
2. De pe internet (diverse site-uri)	1. Da	2. Nu
3. De pe pagina web a Guvernului	1. Da	2. Nu
4. De pe pagina web a diferitelor ministere	1. Da	2. Nu
5. Seminarii, conferințe organizate de autoritățile centrale sau locale	1. Da	2. Nu
6. Seminarii, conferințe organizate de instituții / organizații private	1. Da	2. Nu
7. Informații primite direct de la firme/ persoane specializate	1. Da	2. Nu
8. De la alți primari	1. Da	2. Nu
9. De la funcționari ai administrației județene	1. Da	2. Nu
10. Altă sursă. Care?.....	1. Da	2. Nu

E15. Instituția pe care o reprezentați a depus vreodată în ultimii 4 ani (2005 – 2008) cereri de finanțare pentru fonduri europene nerambursabile sau pentru alte surse de finanțare?	1. Da	2. Nu
--	-------	-------

RĂSPUNDEȚI LA ÎNTREBĂRILE E16-E20 NUMAI DACĂ AȚI DEPUȘ ÎN ULTIMII PATRU ANI CERERI DE FINANȚARE

E16. Câte proiecte au fost depuse de către primărie pentru finanțare din fonduri europene în ultimii 4 ani (2005 – 2008)?	..... proiecte	
E17. Câte proiecte din fonduri europene au fost aprobate spre finanțare în ultimii 4 ani (2005 – 2008)?	..... proiecte	
E18. Cererile depuse în ultimii 4 ani de finanțare au fost pentru...?		
1. Finanțări nerambursabile ale Uniunii Europene în perioada de pre-aderare (PHARE, ISPA, SAPARD)	1. Da	2. Nu
2. Fonduri structurale și de coeziune (FSC)	1. Da	2. Nu
3. Fonduri FEADR – Măsura 322	1. Da	2. Nu
4. Surse de finanțare de la alte organizații internaționale	1. Da	2. Nu
5. Finanțări guvernamentale	1. Da	2. Nu
6. Credite bancare	1. Da	2. Nu
7. Alte instituții:	1. Da	2. Nu
E19. Pentru realizarea documentațiilor necesare ați folosit consultantă specializată?	1. Da	2. Nu

Ezo. Vă rugăm să detaliați principalele 5 proiecte pe care le-a depus primăria în ultimii 4 ani (2004-2008) sau care sunt în curs de depunere pentru finanțare din fonduri europene nerambursabile sau din alte surse de finanțare, indiferent dacă au avut sau nu succes

	a. Numele programului/finanțatorului	b. Obiectivul proiectului / ce problemă rezolvă?	c. Anul în care a fost depus proiectul	d. Valoarea proiectului (EURO)	e. Starea proiectului	f. Proiectul vizează și zonele dezavantajate din localitate?
1					1. aprobat și finalizat 2. aprobat, demarat 3. aprobat, nedemarat 4. în curs de evaluare 5. respins 6. în curs de depunere	1. Da 2. Nu
2					1. aprobat și finalizat 2. aprobat, demarat 3. aprobat, nedemarat 4. în curs de evaluare 5. respins 6. în curs de depunere	1. Da 2. Nu
3					1. aprobat și finalizat 2. aprobat, demarat 3. aprobat, nedemarat 4. în curs de evaluare 5. respins 6. în curs de depunere	1. Da 2. Nu
4					1. aprobat și finalizat 2. aprobat, demarat 3. aprobat, nedemarat 4. în curs de evaluare 5. respins 6. în curs de depunere	1. Da 2. Nu
5					1. aprobat și finalizat 2. aprobat, demarat 3. aprobat, nedemarat 4. în curs de evaluare 5. respins 6. în curs de depunere	1. Da 2. Nu

RĂSPUNDEȚI LA ÎNTREBAREA E21 NUMAI DACĂ NU AȚI DEPUȘ ÎN ULTIMII PATRU ANI CERERI DE FINANȚARE

E21. Care sunt principalele două motive pentru care nu ați depus dosare pentru astfel de finanțări? ÎNCERCUIȚI VARIANTELE DE RĂSPUNS CORESPUNZĂTOARE OPTIUNII DVS. PUTEȚI ALEGE MAI MULTE VARIANTE!

1. Localitatea nu era eligibilă
2. Documentația privind accesarea fondurilor nu era destul de clară
3. Timpul până la termenul limită de predare a aplicației a fost prea scurt (am aflat prea târziu)
4. Nu am avut alocare bugetară pentru aceste proiecte
5. Bugetul local nu a putut asigura cofinanțarea pentru aceste proiecte
6. Nu am putut forma o echipă de proiect care să completeze dosarul de aplicație
7. Nu am putut completa toate informațiile / detaliile (despre proiectul propus) cerute în formularele de aplicație
8. Am simțit că nu suntem destul de pregătiți pentru a asigura administrarea unor astfel de proiecte
9. Costurile aplicației sunt prea mari, când nu cunoști rezultatul
10. Nu s-a știut nimic despre vreun program de finanțare
11. Alt motiv. Care? .....

E22. În următorii 2 ani, intenționați să accesați fonduri europene?

1. Da

2. Nu

RĂSPUNDEȚI LA ÎNTREBĂRILE E23-24 NUMAI DACĂ INTENȚIONAȚI SĂ ACCESAȚI FONDURI EUROPENE

E23. Ce probleme vă propuneți să rezolvați cu ajutorul acestor fonduri?

1. ....

2. ....

3. ....

E24. În cadrul căreia linii de finanțare doriți să depuneți aceste proiecte?

1. Programe operaționale (Fonduri structurale și de coeziune)

1. Da

2. Nu

2. Programul Național de Dezvoltare Rurală - FEADR - Măsura 322

1. Da

2. Nu

3. Altele. Care? .....

1. Da

2. Nu

F3. Câți agenți economici (societăți comerciale, asociații familiale, persoane fizice autorizate, societăți agricole) plătesc impozite către bugetul local?	..... agenți economici
--	------------------------

F4. Care sunt principalele trei domenii de activitate economică desfășurate în cadrul localității dvs. și ce pondere estimați că ocupă fiecare din totalul activității economice?

	a. Domeniul de activitate economică	b. Ponderea din totalul activității economice
1		_____ %
2		_____ %
3		_____ %

G. PARTENERIATE

G1. În ultimii patru ani (2004-2008) ați desfășurat diverse programe și acțiuni în parteneriat cu alte instituții sau persoane?

1. Da	2. Nu
-------	-------

G2. Dacă DA, care au fost partenerii sociali ai autorității locale în localitatea dvs.?

	1. Da	2. Nu
1. Cetățeni		
2. Firme locale		
3. Firme din afara localității		
4. ONG (asociație sau fundație) locală		
5. ONG (asociație sau fundație) din afara localității		
6. Bisericele din localitate		
7. Școlile din localitate		
8. Partide politice		
9. Agenții de Dezvoltare Regionale		
10. Persoane publice		
11. Consiliul Județean		
12. Prefectura		
13. Alții, care? _____		

H. DATELE DE CONTACT ALE PRIMĂRIEI

Județul	
Localitatea	
Cod poștal	
Adresa	Strada: ..... Nr. ....
Telefon	
Fax	
Email	
Pagina web	
Primar	

CHESTIONARUL A FOST COMPLETAT DE:

	NUME ȘI PRENUME	FUNCȚIA
1		
2		
3		

DATA COMPLETĂRII: ..... / ..... /2008

Vă rugăm să trimiteți acest chestionar completat în plicul autoadresat prin poștă la adresa:

TOTEM Communication, adresa ..... sau prin fax la numărul .....

sau prin e-mail la adresa: ..... sau îl puteți preda operatorului de interviu care va veni

la sediul instituției dvs. Orice alte observații sau recomandări legate de tema chestionarului vă rugăm să le notați

separat, pe un alt document.

DATA LIMITĂ PENTRU EXPEDIEREA CHESTIONARELOR ESTE VINERI 10 OCTOMBRIE 2008.

Pentru orice detalii legate de acest subiect sau legate de completarea chestionarului vă rugăm să contactați:

..... **Director Departament Cercetare, TOTEM Communication Bu-**

curești, tel: ....., fax: ....., e-mail: .....

Vă mulțumim!

ACCESUL AUTORITAȚILOR LOCALE LA FONDURILE EUROPENE 2009

A. Indicatori demografici și de infrastructură

Secțiune completată de

Primăria .....

Cod Unic de Identificare (C.U.I.) / cod FISCAL. _____

Județul ..... cod SIRUTA _____

Localitatea ..... cod SIRUTA _____

Adresa: Strada ..... Nr ..... Sectorul .....

E-mail ..... Pagina web ..... www.....

Dacă Primăria nu are adresă email, respectiv pagina web, notați în clar cu "NU"

Numele persoanei care răspunde de ..... DI (Dna) .....

Informațiile înscrise în formular:

Telefonul .....

Răspunsurile la întrebările din acest chestionar au caracter confidențial și se folosesc doar în scopuri statistice.

Formularul completat se transmite **până pe 11 septembrie 2009 la:**

- Adresa poștală: .....

- Fax: .....

- Email: .....

Pentru orice informații suplimentare puteți contacta: .....

Nume și prenume ....., Funcție ....., Telefon .....

A1	Populația stabilă la 01.01.2009, din care:	..... locuitori
A2	persoane de sex feminin	..... locuitori
A3	persoane de etnie română	..... locuitori
A4	persoane de etnie maghiară	..... locuitori
A5	persoane de etnie roma	..... locuitori
A6	persoane de altă etnie, și anume ..... <i>Doar în localitățile în care există un alt grup etnic de interes</i>	..... locuitori

Datele oficiale privind etnia se culeg doar la recensământul populației, de aceea vă rugăm să faceți o estimare valabilă pentru localitate la data 01.01.2009.

A7	Numărul aproximativ de gospodării din localitate, din care:	..... gospodării
A8	gospodării de romi	..... gospodării
A9	gospodării care au în proprietate mai puțin de 2 ha de teren agricol <i>Doar în localitățile rurale; Informație disponibilă la Registrul Agricol.</i>	..... gospodării

Datele oficiale privind numărul de gospodării se culeg doar la recensământul populației, de aceea vă rugăm să faceți o estimare valabilă pentru localitatea Dvs. Prin gospodărie se înțelege atât o persoană care locuiește singură, cât și un grup de persoane care locuiesc la aceeași adresă și se gospodăresc în comun.

	În localitatea Dvs.	2006	2007	2008	2009
A10	Numărul autoturismelor proprietate personală înregistrate <i>Informație disponibilă la biroul de taxe și impozite</i>				
A11	Numărul de locuințe nou construite <i>Informație disponibilă la serviciul de urbanism</i>				

Anul 2009 se referă la perioada 01.01.2009-31.07.2009.

A12	Lungimea totală a rețelei de străzi orășenești la 31.12.2008	..... km
A13	Lungimea totală a rețelei de străzi orășenești asfaltate la 31.12.2008	..... km
A14	Lungimea totală a rețelei de străzi orășenești cu iluminat public la 31.12.2008	..... km

Informații disponibile la serviciul de urbanism.

B. GRUPURI DEZAVANTAJATE ȘI PROTECȚIE SOCIALĂ

Secțiune completată de

Nume și prenume ....., Funcție .....

Telefon .....

Consilier pe probleme de romi

Nume și prenume ....., Funcție .....

Telefon .....

	În ultimii 4 ani, în localitatea Dvs. care au fost:	2006	2007	2008	2009
B1	Numărul aproximativ al locurilor de muncă nou create				
B2	Numărul de plecări din localitate				
B3	Numărul de stabiliri de domiciliu în localitate				

Anul 2009 se referă la perioada 01.01.2009-01.07.2009.

	La 31.07.2009, cu aproximație, care a fost ponderea următoarelor grupuri în totalul populației localității Dvs.	
B4	șomeri, din care:	..... %
B4a	aproximativ cât la sută erau persoane de etnie romă	..... %
B5	persoane plecate la muncă în străinătate, din care:	..... %
B5a	aproximativ cât la sută erau persoane de etnie romă	..... %

Prin șomer se înțelege orice persoană de vârstă activă, care nu are un loc de muncă și care se află în căutarea unei slujbe.

B6	Numărul aproximativ de gospodării care la 31.07.2009 ocupau locuințe improvizate, părăsite sau insalubre, din care:	..... gospodării
B6a	aproximativ cât la sută erau gospodării de etnie romă	.....%
B6b	Vă rugăm să explicați pe scurt care sunt, în localitatea Dvs., principalele caracteristici ale acestor locuințe	....

	Beneficiari de ajutor social, în baza Legii Venitului Minim Garantat, la 31.07.2009	
B7	- numărul total de familii	..... familii
B8	- numărul total de persoane, din care:	..... persoane
B9	- persoane care beneficiază de cantină socială	..... persoane

Încercuțiți răspunsul corespunzător

B10	În localitate există zone în care sunt grupate mai mult de 10 gospodării de romi, care trăiesc în locuințe proaste, insalubre și își duc traiul de pe o zi pe alta?	1. da	2. nu
	Dacă DA, zona/zonile acestea sunt situate		
B10a	- în centrul localității	1. da	2. nu
B10b	- la periferie	1. da	2. nu
B10c	- la sau pe lângă groapa de gunoi	1. da	2. nu
B10d	- altundeva, menționați unde	1. da	2. nu

Încercuțiți răspunsul corespunzător

B11	Primăria are o Strategie de Dezvoltare Locală (SDL)?	1. da	2. nu
B11a	Dacă DA, SDL include prevederi pentru integrarea și ajutorarea grupurilor vulnerabile?	1. da	2. nu
B11b	Dacă DA, SDL include prevederi specifice pentru persoanele de etnie romă?	1. da	2. nu
B12	Dacă NU, Primăria are vreun plan de măsuri pentru sprijinirea grupurilor dezavantajate?	1. da	2. nu
B12a	Dacă DA la B12, Acest plan de măsuri se adresează specific romilor?	1. da	2. nu
B13	Numărul de angajați în primărie ca personal specializat în asistență socială care se ocupă de grupurile vulnerabile sau de proiecte de incluziune socială	.....angajați	
B14	În prezent, Primăria oferă, din inițiativă proprie, servicii, facilități, ajutoare unor grupuri dezavantajate, altele decât ajutoarele prevăzute de programe naționale precum venitul minim garantat sau ajutoarele pentru încălzire?	1. da	2. nu

Dacă DA la B14,

	Coduri grupuri dezavantajate vizate prioritare de Primărie	Coduri servicii/ facilități acordate acestora de Primărie
B14a		
B14b		
B14c		
C o - duri	Selectați din grupurile de mai jos până la 3 grupuri și notați codurile corespunzătoare în celulele de mai sus 1. romi 2. pensionari 3. persoane cu venituri reduse/ fără venituri 4. persoane cu dizabilități 5. copii din familii cu venituri reduse 6. copii instituționalizați 7. familii cu mulți copii 8. familii monoparentale 9. sinistrați, persoane afectate de calamități naturale 10. șomeri 11. alt grup, menționați care	Menționați pentru fiecare grup codurile serviciilor/ facilităților din lista de mai jos de care beneficiază 1. ajutoare bănești 2. reduceri, gratuități 3. ajutoare în natură (alimente, haine, lemne etc.) 4. servicii de îngrijire la domiciliu 5. servicii sociale în cadrul unui centru de zi 6. servicii de consiliere 7. facilitarea găsirii unui loc de muncă 8. acordarea de locuințe sociale 9. alte tipuri de ajutoare, menționați care: .....

C. RESURSELE UMANE ȘI FINANCIARE ALE PRIMĂRIEI

Secțiune completată de

Nume și prenume ....., Funcție .....

Telefon .....

C1	Numărul total de angajați, din care:	..... angajați
C2	funcționari publici angajați în Primărie	..... angajați
C3	personal contractual angajat în Primărie	..... angajați
C4	angajați în Primărie care au absolvit studii superioare	..... angajați
C5	personal angajat în serviciile coordonate sau aflate în subordinea Primăriei	..... angajați
C6	angajați în serviciile coordonate sau aflate în subordinea Primăriei care au absolvit studii superioare	..... angajați

Numărul total de angajați se referă atât la Primărie, cât și la serviciile aflate în coordonarea sau subordinea Primăriei.

C7	Primăria are un departament specializat în proiecte cu finanțări europene	1.da	2.nu
C8	Personal pregătit în elaborarea de proiecte finanțate din fonduri europene	..... angajați	
C9	Numărul de angajați ai Primăriei care în perioada iunie 2008 – iunie 2009 au participat la programe de instruire profesională	..... angajați	
C10	Numărul total de zile de instruire de care au beneficiat toți angajații Primăriei în perioada iunie 2008 – iunie 2009	..... zile	
C11	Numărul de angajați ai Primăriei care în perioada iunie 2008 – iunie 2009 au participat la programe de instruire legate de fonduri europene	..... angajați	
C12	Tematica programelor de instruire legate de fondurile europene	Încercuțiți răspunsul corespunzător	
	1. informații generale despre programele de finanțare din fonduri europene care se adresează administrației publice locale	1. da	2. nu
	2. informații specifice unui anumit program de finanțare care se adresează administrației publice locale	1. da	2. nu
	3. chestiuni legate de procedurile de achiziții publice în cadrul programelor europene	1. da	2. nu
	4. chestiuni practice legate de întocmirea proiectelor pentru finanțări europene	1. da	2. nu
	5. chestiuni legate de managementul proiectelor	1. da	2. nu
	6. altceva, menționați ce	1. da	2. nu
C13	Numărul de calculatoare în stare de funcționare din Primărie <i>Se includ serverele și computerele portabile (laptop, notebook etc.)</i>	..... calculatoare	
C14	Numărul de calculatoare din Primărie care au acces la Internet	..... calculatoare	
C15	Primăria are evidențe (registre, evidența populației etc.) sau baze de date ținute pe calculator, în format electronic?	1.da	2.nu

INFORMAȚII PRIVIND EXECUȚIA BUGETULUI LOCAL

Cap. I. Venituri și cheltuieli, Anexa nr. 12 – Contul de execuție al bugetului local – Venituri

	Denumire indicator	Cod indicator	Încasări realizate (coloana 6)		Prevederi bugetare inițiale (coloana 1)
			LEI	Anul 2007	
	A	B	1	2	3
VT	1. VENITURI TOTAL din care :	00.01.02			
	VENITURI PROPRII				
V1	VENITURI FISCALE din care:	00.03			
V2	Impozit pe venituri, profit și câștiguri din capital de la persoane juridice	00.05			
V3	Impozit pe venituri, profit și câștiguri din capital de la persoane fizice	00.06			
V4	Impozit pe salarii	06.02			
V5	SUBVENȚII	00.17			

Cap. I. Venituri și cheltuieli, Anexa nr. 7 – Contul de execuție al instituțiilor publice - Cheltuieli

	Denumire indicator	Cod indicator	Plăți efectuate (coloana 5)		Credite bugetare inițiale (coloana 1)
			LEI	Anul 2007	
	A	B	1	2	3
CHT	2. TOTAL CHELTUIELI din care:				
CH1	CHELTUIELI CURENTE	01			
CH2	CHELTUIELI DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ	57			
CH3	CHELTUIELI DE CAPITAL	70			

D. PARTENERIATE / ASOCIERI ALE PRIMĂRIEI**Secțiune completată de**

Nume și prenume ....., Funcție .....

Telefon .....

D1	În perioada 2007-2009, Primăria a participat la consultări inițiate de Consiliul Județean pe probleme legate de proiecte cu finanțare europeană?	1.da	2.nu
D2	Din câte asociații de dezvoltare inter-comunitară face parte Primăria? <i>Notați zero dacă Primăria nu face parte din nici o astfel de asociație</i>	_	
D3	În perioada 2007-2009, Primăria a desfășurat diverse programe și acțiuni în parteneriat/ asociere cu alte instituții sau persoane	1.da	2.nu

Dacă DA la D1,**Informații privind cele mai importante trei proiecte / acțiuni desfășurate în parteneriat în 2007-2009**

	Obiectivul proiectului	Partenerii Primăriei	Contribuția Primăriei	Contribuția partenerilor
D4a				
D4b				
D4c				
Coduri	Notați în clar care au fost obiectivele fiecăruia din cele mai importante 3 proiecte desfășurate în parteneriat.	Pentru fiecare proiect menționați codul/ codurile partenerilor din lista de mai jos. 1. Firme 2. ONG (asociații, fundații) 3. Biserica 4. Școală/Liceu 5. Universitate 6. Institut de cercetare 7. Inspectoratul școlar 8. Consiliul Județean 9. Alte primării 10. Altă instituție publică, menționați care	Pentru fiecare proiect menționați codul/codurile din lista de mai jos corespunzătoare contribuției Primăriei/ partenerilor. 1. contribuție în natură (teren, spațiu, infrastructură, utilități) 2. contribuție financiară 3. expertiză 4. forță de muncă 5. sprijin pentru obținerea de autorizații și/sau avize	

Prin parteneriat/asociere înțelegem o relație de cooperare între diverse instituții sau grupuri de persoane care ajung la un acord de a-și împărți responsabilitățile în scopul de a atinge un anumit obiectiv.

E. DESCENTRALIZAREA**Secțiune completată de**

Nume și prenume ....., Funcție .....

Telefon .....

Acest capitol de opinii privind descentralizarea este adresat domnului/ doamnei primar sau viceprimar.

E1	Cât de multe lucruri ați spune că știți despre strategia Guvernului în domeniul descentralizării serviciilor publice? 1. foarte puține 2. destul de puține 3. destul de multe 4. foarte multe	Treceți codul corespunzător _	
E2	De la începutul anului 2009 ați fost vreodată consultat în legătură cu procesul de descentralizare a serviciilor publice?	1.da	2.nu
E3	Din ceea ce știți până în prezent, ce impact credeți că va avea descentralizarea asupra activității primăriei pe care o conduceți? 1. pozitiv 2. negativ 3. nici un fel de impact	Treceți codul corespunzător _	
E4	Vă rugăm să descrieți pe scurt așteptările Dvs. privind impactul descentralizării la nivelul localității și Primăriei?		
E5	De ce anume ar avea în primul rând nevoie Primăria pentru a fi eficientă în îndeplinirea responsabilităților care îi vor reveni în urma procesului de descentralizare?		
E6	De la începutul anului 2009 și până în prezent, Primăria pe care o conduceți:	Încercuțiți răspunsul corespunzător	
	1. a plătit cu întârziere salariile angajaților	1.da	2.nu
	2. a acumulat restanțe la plata salariilor către angajații din subordinea primăriei	1.da	2.nu
	3. a acumulat datorii la plata unor furnizori	1.da	2.nu
	4. a renunțat la unele măsuri de protecție socială	1.da	2.nu
	5. a avut alte dificultăți, menționați care	1.da	2.nu
E7	La al câtelea mandat consecutiv este actualul primar al localității?	_	

F. INFORMAREA PRIVIND FINANȚAREA EUROPEANĂ**Secțiune completată de**

Nume și prenume ....., Funcție .....

Telefon .....

	În perioada iunie 2008 - iunie 2009, de la care din instituțiile de mai jos...	F1. Primăria a SOLICITAT informații despre oportunitățile de finanțare europeană?		F2. Primăria a PRIMIT FĂRĂ SĂ FI SOLICITAT informații despre oportunitățile de finanțare europeană?	
a	Consiliul Județean	1.da	2.nu	1.da	2.nu
b	Prefectură	1.da	2.nu	1.da	2.nu
c	Agențiile de Dezvoltare Regională	1.da	2.nu	1.da	2.nu
d	Ministerele de resort	1.da	2.nu	1.da	2.nu
e	Agenții guvernamentale	1.da	2.nu	1.da	2.nu
f	Organizațiile neguvernamentale	1.da	2.nu	1.da	2.nu
g	Alte instituții, care?	1.da	2.nu	1.da	2.nu

F3	<p>Selectați cele trei surse de informare unde ați găsit cele mai multe informații utile legate de oportunitățile de finanțare europeană</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. site-ul Guvernului sau site-urile ministerelor 2. site-urile Autorităților de Management 3. pe alte site-uri 4. seminarii/conferințe organizate de autoritățile centrale sau locale 5. seminarii/conferințe organizate de instituții/ organizate private 6. sedințe/ întâlniri organizate de Consiliul Județean 7. alți primari 8. firme de consultantă 9. diverse persoane cu experiență în proiecte cu finanțare europeană 10. mass media 11. altă sursă, menționați care ..... 99. Nu știu, nu am căutat 	<p>Treceți codurile corespunzătoare</p> <p>Prima sursă ☐</p> <p>A 2-a sursă ☐</p> <p>A 3-a sursă ☐</p>
----	--	---

G. ACCESAREA FONDURILOR EUROPENE**Secțiune completată de**

Nume și prenume ....., Funcție .....

Telefon .....

Încercuiți răspunsul corespunzător

G1	În perioada 2007-2009, Primăria a depus sau are în pregătire cereri de finanțare pentru fonduri europene nerambursabile?	1. da	2. nu
	A. Fonduri Structurale	1. da	2. nu
	B. Fonduri PHARE	1. da	2. nu
	C. Fonduri preaderare SAPARD, ISPA etc.	1. da	2. nu
	D. Programe de finanțare ale unor ambasade sau donori europeni (DFID etc.)	1. da	2. nu
	E. Alte fonduri europene nerambursabile, menționați care	1. da	2. nu

Dacă DA la G1, Privind finanțarea din fonduri europene specificați :

G2	Numărul TOTAL de proiecte DEPUSE în 2007-2009, din care: Se includ atât proiectele aprobate, cât și cele respinse.	..... proiecte
G3	Numărul de proiecte DEPUSE în 2007-2009 ca parte a unei asociații de dezvoltare inter-comunitară	..... proiecte
G4	Numărul de proiecte APROBATE spre finanțare din fonduri europene în 2007-2009	..... proiecte
G5	Numărul de proiecte RESPINSE pentru finanțare din fonduri europene în 2007-2009	..... proiecte
G6	Numărul de proiecte deja IMPLEMENTATE în 2007-2009	..... proiecte
G7	Numărul de proiecte depuse care în prezent sunt în FAZA DE EVALUARE	..... proiecte
G8	Numărul de proiecte care în prezent sunt în FAZA DE PREGĂTIRE	..... proiecte

Se includ și proiectele în parteneriat.

G9	Suma totală a finanțărilor nerambursabile din fonduri europene care au fost aprobate în perioada 2007-2009	Încercuiște MONEDA Notează suma 1. EURO 2. LEI .....
----	--	--

Se includ și proiectele în parteneriat.

G10	<p>Evaluați global procesul de obținere a fondurilor europene pe scala de mai jos</p> <p>1. proces foarte simplu 2 3 4 5 6 7 8 9 10. proces foarte dificil 99. nu pot aprecia</p>	Treceți codul corespunzător ☐
G11	<p>Evaluați procesul de obținere a fondurilor europene din punct de vedere al costurilor (umane, financiare, de timp etc.) pe scala de mai jos</p> <p>1. costuri foarte mici 2 3 4 5 6 7 8 9 10. costuri foarte mari 99. nu pot aprecia</p>	Treceți codul corespunzător ☐

G12	Ce credeți că ar trebui schimbat pentru a îmbunătăți accesul autorităților locale la fondurile europene? ....
------------	---

Primăria .....

Județul ..... cod SIRUTA

Localitatea ..... cod SIRUTA

Numele persoanei care răspunde de DI (Dna) .....

Informațiile înscrise în formular: Telefonul .....

Nr. .... data 2009 PTOT

Completați câte o Fișă de Proiect pentru fiecare proiect aflat în faza de pregătire sau depus spre finanțare din Fonduri Structurale

Numărul total de proiecte depuse de Primărie spre finanțare din Fonduri Structurale, indiferent dacă au fost depuse individual sau în parteneriat și indiferent dacă au fost aprobate sau respinse

Numărul de ordine al proiectului la care se referă această Fișă de Proiect

PNR

(semnătura primarului)

L.S.

Dacă Primăria are în FAZA DE PREGĂTIRE sau a DEPUȘ proiecte spre finanțare din FONDURI STRUCTURALE (răspuns 1. da la întrebarea G1. A, pag. 7), vă rugăm să completați câte o **Fișă de Proiect** pentru fiecare dintre acestea.

Se includ toate proiectele, indiferent dacă au fost depuse individual sau în parteneriat și indiferent dacă au fost aprobate sau respinse.

VĂ MULȚUMIM!

ACCESUL AUTORITĂȚILOR LOCALE LA FONDURILE EUROPENE

Fișă de proiect

P1	Anul în care a fost depus proiectul	200
P2	Primăria a depus proiectul... 1. individual 2. într-o asociație de dezvoltare inter-comunitară 3. într-un parteneriat cu alte instituții	Treceți codul corespunzător
P3	Valoarea totală a proiectului, inclusiv cofinanțarea	..... EURO
P4	Starea proiectului... 1. aprobat și finalizat 2. aprobat, în derulare 3. respins 4. depus, în curs de evaluare 5. alta, care?	Treceți codul corespunzător
P5	Dacă proiectul a fost APROBAT (răspunsurile 1 sau 2 la P4) Suma aprobată spre finanțare	..... EURO
P6	Dacă proiectul a fost RESPINS (răspunsul 3 la P4) Motivul pentru care proiectul nu a fost selectat pentru finanțare 1. a fost eligibil, dar nu a primit finanțarea 2. nu a fost eligibil 3. greșeli în întocmirea cererii de finanțare 4. nu au fost obținute la timp toate avizele și autorizațiile 5. alt motiv, care?	Treceți codul corespunzător
P7	Pentru realizarea documentațiilor necesare ați folosit consultanță specializată?	1. da 2. nu
P8	Evaluăți pe scala de mai jos procesul de întocmire și depunere a proiectului 1. foarte simplu 2 3 4 5 6 7 8 9 10. foarte dificil 99. nu pot aprecia	Treceți codul corespunzător
P9	Evaluăți pe scala de mai jos procesul de evaluare a proiectului din punct de vedere al transparenței? 1. foarte puțin transparent 2 3 4 5 6 7 8 9 10. foarte transparent 99. nu pot aprecia	Treceți codul corespunzător
P10	Evaluăți pe scala de mai jos procesul de evaluare a proiectului din punct de vedere al duratei 1. extrem de scurt 2 3 4 5 6 7 8 9 10. extrem de lung 99. nu pot aprecia	Treceți codul corespunzător

Încercuți în schema de mai jos codurile corespunzătoare pentru autoritatea de management, programul operațional și axa prioritară/ domeniul major de intervenție ale proiectului.

AUTORITATEA DE MANAGEMENT	PROGRAMUL OPERAȚIONAL	AXA PRIORITARĂ (AP)/ DOMENIUL MAJOR DE INTERVENȚIE (DMI)
1 MDRL Ministerul Dezvoltării Regionale și Locuinței	1 POR Programul Operațional Regional	1 AP1 - Sprijinirea dezvoltării durabile a orașelor - potențiali poli de creștere 2 AP2 - Îmbunătățirea infrastructurii de transporturi regionale și locale 3 AP3 - Îmbunătățirea infrastructurii sociale 4 AP4 - Sprijinirea dezvoltării mediului de afaceri regional și local 5 AP5 - Dezvoltarea durabilă și promovarea turismului
2 MMFPS Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale	2 POSDRU Programul Operațional de Dezvoltare a Resurselor Umane	6 DMI 5.1 - Dezvoltarea și implementarea măsurilor active de ocupare 7 DMI 5.2 - Promovarea sustenabilității pe termen lung a zonelor rurale în ceea ce privește dezvoltarea resurselor umane și ocuparea forței de muncă 8 DMI 6.1 - Dezvoltarea economiei sociale
3 MAI Ministerul Administrației și Internelor	3 PODCA Programul Operațional de Dezvoltare a Capacității Administrative	9 DMI 1.1 - Îmbunătățirea procesului de luare a deciziilor la nivel politico-administrativ, operațiunea: Strategii de dezvoltare locală 10 DMI 2.1 - Optimizarea structurilor pentru noile servicii descentralizate / deconcentrate din cele trei sectoare prioritare 11 DMI 2.2 - Îmbunătățirea calității și eficienței furnizării serviciilor
4 MM Ministerul Mediului	4 POSMED Programul Operațional Sectorial Mediu	12 AP1 - Extinderea și modernizarea sistemelor de apă și apă uzată 13 AP2 - Dezvoltarea sistemelor de management integrat al deșeurilor și reabilitarea siturilor contaminate istoric 14 AP3 - Reducerea poluării și diminuarea efectelor schimbărilor climatice prin restructurarea și reabilitarea sistemelor de încălzire urbană în localitățile cele mai afectate de poluare
5 MADR Ministerul Agriculturii, Pădurilor și Dezvoltării Rurale	5 FEDR Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală	15 Măsura 322 - Renovarea, dezvoltarea satelor, îmbunătățirea serviciilor de bază pentru economia și populația rurală și punerea în valoare a moștenirii rurale
1 MDRL Ministerul Dezvoltării Regionale și Locuinței	6 Programe de Cooperare Teritorială Europeană	16 Programul de Cooperare Transfrontaliera România-Bulgaria 2007-2013 17 Programul IPA de Cooperare Transfrontaliera România-Serbia 18 Programul Operațional Comun România - Ucraina - Republica Moldova 2007-2013 19 Programul Operațional Comun de Cooperare în bazinul Mării Negre

VĂ MULȚUMIM!

Ghidurile de interviu

Studiul de caz al unei unități administrativ teritoriale: oraș cu satele limitrofe care țin de primăria orașului sau comună cu satele limitrofe care țin de primărie.

Cercetătorilor le-a fost solicitat să realizeze interviuri în localitate cu: reprezentantul unui ONG (dacă există); directorul școlii din comunitate; liderul unui grup de inițiativă pentru realizarea unui proiect (dacă există); lideri locali informali; un patron/proprietar sau manager al unei ferme, asociații agricole sau al unei firme de producție; un proprietar cu o suprafață considerabilă de teren și/sau multe animale, dar care nu are o organizare formală a afacerii din agricultură și care ar vrea să-și dezvolte afacerea și să o formalizeze.

A fost vizată și primăria astfel că au trebuit realizate interviuri cu: primarul (sau vice-primarul), rezerve pentru completarea informațiilor - consilierul primarului sau secretarul primăriei (în mediul rural a fost de preferat ca interviul să fie realizat cu primarul); șeful direcției de programe europene sau angajatul din primărie care se ocupă cu aceasta (acolo unde acesta există); sau șeful direcției de investiții.

Scurtă descriere a localității

Descrierea localității din perspectiva oamenilor

Surse de informare: localnici.

Cercetătorul este încurajat să viziteze localitatea, să aibă discuții cu locuitorii, să obțină perspectiva acestora despre localitate.

Se dorește descrierea infrastructurii la nivelul localității, pe cartiere, sate aparținătoare: starea drumurilor (centru/margine); iluminat; canalizare; salubritate; apă; acces la comunicații și media etc.

Se pot face anumite presupuneri despre situarea socio-economică a populației prin observarea: construcțiilor noi; locuințelor/gospodăriilor; mașinile; magazinele – alimentare, de îmbrăcăminte nouă, la mâna a doua, încălțăminte, construcții, amenajări interioare etc. Sunt întrebați oamenii despre principalele lor surse de venit, despre șomaj. Se observă nivelul de sărăcie la centru, la periferie; terenurile cultivate/necultivate. Se întreabă despre prețul caselor în funcție de zonă.

Principalele probleme ale localității din perspectiva oamenilor.

Descrierea situației grupurilor vulnerabile: localizare spațială; caracteristici; dimensiunea grupului(-rilor); condițiile de trai; ce se face pentru ei și de către cine; interesul manifestat de autoritățile locale pentru ei; interes manifestat de către alții (cine?). În urma discuțiilor cu reprezentanți ai grupurilor vulnerabile (în special romi) se are în vedere identificarea principalelor probleme cu care se confruntă aceștia.

Cercetătorul va surprinde și atmosfera politică de la nivel local, care sunt actorii sociali prezenți în localitate, ce fel de activități desfășoară, care sunt organizațiile nonguvernamentale, asociațiile active.

Primărie

Descrierea localității din perspectiva primăriei

Surse de informare: primar, viceprimar, secretar primărie, contabil; dacă aceștia s-au schimbat recent atunci se va discuta cu cei care au rămas; șeful direcției de programe europene sau angajatul din primărie care se ocupă cu aceasta (acolo unde acesta există); sau șeful direcției de investiții.

Perspectiva autorităților locale asupra populației și localității: starea infrastructurii, economia, sursele de venit etc.

Descrierea infrastructurii la nivelul localității, pe cartiere, sate aparținătoare: starea drumurilor (centru/margine); iluminat; canalizare; salubritate; apă; acces la comunicații și media etc.

Sursele de venit ale populației, despre șomaj. Se consideră aprecierile făcute de către reprezentanții autorității locale despre nivelul de sărăcie la centru, la periferie. Se aduce în discuție: starea terenurilor (cultivate/necultivate); prețul caselor în funcție de zonă; care sunt principalele probleme ale localității în viziunea autorităților locale.

Despre primărie: dotările tehnice; resursele umane (nivel de educație, specializare, grad de implicare/disponibilitate a angajaților primăriei); bugetul, gestionarea acestuia; corelarea dintre sursele de venit la bugetul local și activitățile economice din localitate. Se va discuta despre activitățile economice din localitate, perspective și intenții ale primăriei.

Se aduce în discuție existența Strategiei de Dezvoltare Locală (SDL): principalele priorități precizate în strategie; nivelul de cunoaștere și utilizare a acesteia; autorul/autorii, în ce condiții a fost întocmită, cine a fost consultat, cine a decis prioritățile; prezența problematicii grupurilor vulnerabile (cu accent pe romi) în strategie.

Interesul pentru grupurile vulnerabile: cine sunt, unde sunt localizați, ce se face pentru ei, ce probleme au, ce probleme ridică, prezența pe agenda publică a primăriei, existența unui plan de măsuri.

Relația autorităților locale cu ceilalți actori sociali: autoritățile centrale județene; organizațiile nonguvernamentale; firme; consiliul județean; existența unor parteneriate cu autorități centrale, locale, grupurile de acțiune locală, firme, ONG-uri; perspective de parteneriate ale primăriei cu cei mai sus menționați.

Fondurile europene

Pentru studiile de caz realizate în 2008 au fost puse întrebări despre accesarea fondurilor de preaderare. În cazul studiilor de caz din 2009 accentul a fost pus pe fondurile postaderare.

Pentru cei care au depus cereri de finanțare cercetătorul a trebuit să facă distincția dintre fondurile europene și cele guvernamentale. Discuția despre fondurile de dezvoltare a avut în vedere: tipul de fonduri accesate; motivul; problemele întâmpinate în accesarea fondurilor europene; unde au apelat pentru ajutor în accesarea fondurilor. Cei care au deja proiecte în derulare au fost întrebați despre problemele cu care se confruntă în implementare, măsurile pe care le întreprind pentru grupurile vulnerabile în cadrul proiectului.

Se încearcă conturarea profilului angajatului din primărie care se ocupă cu scrierea de proiecte. Se încearcă identificarea modalităților în care sunt definite prioritățile localității și deci direcțiile de dezvoltare, intențiile pentru viitor în ce privește accesarea de fonduri europene,

probleme/piedici care apar în accesare, care ar putea fi posibilele soluții pe care autoritățile care administrează aceste fonduri le-ar putea implementa pentru facilitarea accesului.

Pentru cei care nu au depus cereri de finanțare cercetătorul trebuie să identifice motivele pentru care nu au fost depuse cereri, dacă au apelat la ajutor extern, care au fost piedicile întâmpinate, problemele în accesare, motivele pentru care nu au mai depus proiecte deja începute, care ar putea fi posibilele soluții pe care autoritățile care administrează aceste fonduri le-ar putea implementa pentru facilitarea accesului.

Observații critice

Cercetătorul a fost încurajat să vină cu observații proprii, să își explice părerea despre problemele cu care se confruntă primăria în accesarea fondurilor europene, care sunt cauzele pentru care se accesează/nu se accesează aceste fonduri.

Ghidul pentru primar sau viceprimar, alte surse de informare: consilierul primarului sau secretarul primăriei

Primărie

La al câtelea mandat este primarul. Acesta este un punct de referință în cadrul discuției.

Descrierea localității din perspectiva primăriei.

Care sunt localitățile care intră în administrația dvs. - situarea acestora față de localitatea centrală (oraș sau centru de comună). Realizarea unei mici schițe a teritoriului, situarea spațială a localităților și dacă se poate reprezentarea infrastructurii (mai ales drumurile asfaltate, canalizare) – hartă mentală a întregii localități (cu toate satele componente). Se trece apoi la discuții despre infrastructură, cât este funcțional, unde, până unde.

Descrierea infrastructurii la nivelul localității, pe cartiere, sate aparținătoare: drumuri, starea acestora, asfaltate, neasfaltate, pietruite, insistându-se și asupra drumurilor spre localitățile care intră în componență, mai ales ale celor mai izolate, mai departe de centru; poziția localităților componente față de principalele drumuri de acces; acces la rețeaua de electricitate; acces la rețeaua de gaz; acces la surse de apă (sistem centralizat, acces în sistem propriu – fântâni în curte, fântâni comune, cișmele, altele); iluminatul public; canalizarea; salubritatea; existența unei gropi de gunoi special amenajate; internet; televiziune prin cablu.

Structura populației în localitățile componente: pe vârste (între 0 și 14 ani, peste 64 ani); nivel de școlarizare; imigrație; încadrare în muncă.

Sursele de venit ale populației: principalele surse de venit ale populației, din ce trăiesc oamenii, pe unde lucrează (în localitate sau navetiști); nivelul șomajului; (întrebat AJOFM acolo unde este cazul); terenurile cultivate/necultivate; prețul caselor în funcție de zonă (cum apreciază localnicii aceste prețuri); prețul caselor în funcție de zonă (cum sunt apreciate aceste prețuri); case/locuințe nou construite.

Nivelul de trai al populației: aprecierea acestuia; categoriile de populație sărace (cine sunt săracii), cauze ale acestei stări; localizarea sărăciei (la centru, la margini, în zonele semnalate în chestionar).

Care consideră primarul că sunt principalele probleme ale localității, cum le-ar vedea rezolvate, în ce ordine. Despre Strategia de Dezvoltare Locală (cum a fost realizată, de către cine, cine a fost consultat etc.).

Despre primărie: dotările tehnice; resursele umane (numărul celor angajați, forma de angajare – contractuali, funcționari publici, nivel de educație - cu studii superioare, specializare -, grad de implicare/disponibilitate a angajaților primăriei); bugetul primăriei (principalele surse de venit ale bugetului, gestionarea lui, remunerarea angajaților, corelarea dintre sursele de venit la bugetul local și activitățile economice din localitate). Activitățile economice din localitate, perspective, intenții de dezvoltare, piedici.

Interesul pentru grupurile vulnerabile – în cazul în care declară că nu au așa ceva, atunci trebuie explicat ce este un grup vulnerabil și insistat: cine sunt (compoziție), unde sunt concentrări, ce se face pentru ei, ce probleme au, ce probleme ridică, prezența pe agenda publică, existența unui plan de măsuri, interesul pentru grupurile vulnerabile prezent în Strategia de Dezvoltare Locală.

Relația autorităților locale cu ceilalți actori sociali: cu autoritățile centrale județene, (Consiliul județean, ajutorul oferit de Consiliul județean bugetului local); cu organizațiile non-guvernamentale; firme etc.; parteneriate, GAL-uri, altele.

Dacă au accesat fonduri: ce fonduri au accesat (trebuie făcută distincția între fondurile europene și cele guvernamentale) - guvernamentale, ne-guvernamentale; de ce, ce i-a determinat; proiectele aplicate deja; cine definește prioritățile, dacă consideră prioritățile stabilite în Strategia de Dezvoltare Locală; ce au făcut și fac pentru grupurile vulnerabile, dacă le consideră când aplică; cei care au deja proiecte nu din fondurile europene în derulare – cu ce probleme se confruntă, despre accesarea fondurilor europene, problemele cu care se confruntă (unde au apelat pentru ajutor în accesarea fondurilor, unde au găsit ajutor în accesarea fondurilor, bariere/piedici în accesarea fondurilor, tipul acestora), profilul consultantului din primărie în cazul în care au apelat la acesta pentru scrierea proiectelor, profilul angajatului din primărie care se ocupă cu scrierea de proiecte, ce ar trebui să facă autoritățile care administrează aceste fonduri pentru accesibilizarea acestora, intenții față de accesarea de fonduri.

Dacă nu au accesat fonduri: motivul pentru care nu au accesat fonduri europene; intențiile lor față de accesarea de fonduri; dacă au căutat ajutor pentru accesarea de fonduri; unde au apelat pentru ajutor în accesarea fondurilor; bariere/piedici în accesarea fondurilor; ce ar trebui să facă autoritățile care administrează aceste fonduri pentru accesibilizarea acestora.

Șeful direcției de programe europene sau angajatul din primărie care se ocupă cu aceasta, secretarul primăriei

Descrierea infrastructurii la nivelul localității, pe cartiere, sate aparținătoare. Verificarea unor informații furnizate de către primar sau viceprimar.

Sursele de venit ale populației: principalele surse de venit ale populației, din ce trăiesc oamenii, pe unde lucrează (în localitate sau navetiști); nivelul șomajului; (întrebat AJOFM acolo unde este cazul); terenurile cultivate/necultivate; prețul caselor în funcție de zonă (cum apre-

ciază localnicii aceste prețuri): prețul caselor în funcție de zonă (cum sunt apreciate aceste prețuri); case/locuințe nou construite.

Nivelul de trai al populației: aprecierea acestuia; categoriile de populație sărace (cine sunt săracii), cauze ale acestei stări; localizarea sărăciei (la centru, la margini, în zonele semnalate în chestionar).

Care consideră că sunt principalele probleme ale localității, cum le-ar vedea rezolvate, în ce ordine.

Despre Primărie: dotările tehnice, resursele umane (numărul celor angajați, forma de angajare – contractuali, funcționari publici, nivel de educație (cu studii superioare, specializare), grad de implicare/disponibilitate a angajaților primăriei); bugetul primăriei (principalele surse de venit ale bugetului, gestionarea lui, remunerarea angajaților, corelarea dintre sursele de venit la bugetul local și activitățile economice din localitate); activitățile economice din localitate; perspective, intenții de dezvoltare; Strategia de Dezvoltare Locală, utilizarea acesteia; piedici.

Interesul pentru grupurile vulnerabile – în cazul în care declară că nu au așa ceva, atunci trebuie explicat ce este un grup vulnerabil și insistat: cine sunt (compoziție), unde sunt concentrări, ce se face pentru ei, ce probleme au, ce probleme ridică, prezența pe agenda publică, existența unui plan de măsuri, interesul pentru grupurile vulnerabile prezent în Strategia de Dezvoltare Locală.

Relația autorităților locale cu ceilalți actori sociali: cu autoritățile centrale județene, (Consiliul județean, ajutorul oferit de Consiliul județean bugetului local); cu organizațiile nonguvernamentale; firme etc.; parteneriate, GAL-uri, altele.

Dacă au accesat fonduri: ce fonduri au accesat (trebuie făcută distincția între fondurile europene și cele guvernamentale) - guvernamentale, ne-guvernamentale; de ce, ce i-a determinat; proiectele aplicate deja; cine definește prioritățile, dacă consideră prioritățile stabilite în Strategia de Dezvoltare Locală; ce au făcut și fac pentru grupurile vulnerabile, dacă le consideră când aplică; cei care au deja proiecte nu din fondurile europene în derulare – cu ce probleme se confruntă, despre accesarea fondurilor europene, problemele cu care se confruntă (unde au apelat pentru ajutor în accesarea fondurilor, unde au găsit ajutor în accesarea fondurilor, bariere/piedici în accesarea fondurilor, tipul acestora), profilul consultantului din primărie în cazul în care au apelat la acesta pentru scrierea proiectelor, profilul angajatului din primărie care se ocupă cu scrierea de proiecte, ce ar trebui să facă autoritățile care administrează aceste fonduri pentru accesibilizarea acestora, intenții față de accesarea de fonduri.

Dacă nu au accesat fonduri: motivul pentru care nu au accesat fonduri europene; intențiile lor față de accesarea de fonduri; dacă au căutat ajutor pentru accesarea de fonduri; unde au apelat pentru ajutor în accesarea fondurilor; bariere/piedici în accesarea fondurilor; ce ar trebui să facă autoritățile care administrează aceste fonduri pentru accesibilizarea acestora.

Reprezentantul unui ONG (dacă există)

Directorul școlii din comunitate

Liderul unui grup de inițiativă pentru realizarea vreunui proiect

Descrierea infrastructurii la nivelul localității, pe cartiere, sate aparținătoare: drumuri, starea acestora, asfaltate, neasfaltate, pietruite, insistându-se și asupra drumurilor spre localitățile care intră în componență, mai ales ale celor mai izolate, mai departe de centru; poziția localită-

ților componente față de principalele drumuri de acces; acces la rețeaua de electricitate; acces la rețeaua de gaz; acces la surse de apă (sistem centralizat, acces în sistem propriu – fântâni în curte, fântâni comune, cișmele, altele); iluminatul public; canalizarea; salubritatea; existența unei gropi de gunoi special amenajate; internet; televiziune prin cablu.

Structura populației în localitățile componente: pe vârste (între 0 și 14 ani, peste 64 ani); nivel de școlarizare; imigrație; încadrare în muncă.

Sursele de venit ale populației: principalele surse de venit ale populației, din ce trăiesc oamenii, pe unde lucrează (în localitate sau navetiști); nivelul șomajului; (întrebat AJOFM acolo unde este cazul); terenurile cultivate/necultivate; prețul caselor în funcție de zonă (cum apreciază localnicii aceste prețuri); prețul caselor în funcție de zonă (cum sunt apreciate aceste prețuri); case/locuințe nou construite.

Nivelul de trai al populației: aprecierea acestuia; categoriile de populație sărace (cine sunt săracii), cauze ale acestei stări; localizarea sărăciei (la centru, la margini, în zonele semnalate în chestionar).

Care consideră că sunt principalele probleme ale localității, cum le-ar vedea rezolvate, în ce ordine; Strategia de Dezvoltare Locală, dacă au fost consultați în momentul redactării acesteia.

Despre primărie: cât este de activă; care sunt problemele importante ale localității din perspectiva celor din primărie; implicarea/prezența primăriei în viața localnicilor, ce face pentru locuitori; care este istoricul relației dintre ONG-ul/școală/lider și primărie.

Interesul manifestat de către primărie pentru grupurile vulnerabile, interesul altor actori sociali pentru grupurile vulnerabile: cine sunt, unde sunt concentrări, ce se face pentru ei, ce probleme au, ce probleme ridică, prezența pe agenda publică, existența unui plan de măsuri, interesul pentru grupurile vulnerabile prezent în Strategia de Dezvoltare Locală.

Care sunt actorii sociali activi în localitate: ce se face; ce se poate face; relația cu ceilalți actori sociali, chiar și cu autoritățile locale și centrale; relația cu organizațiile nonguvernamentale din localitate, din afara localității, dar care sunt active în zonă; firme etc.

Dacă au accesat fonduri: ce fonduri au accesat (trebuie făcută distincția între fondurile europene și cele guvernamentale) - guvernamentale, neguvernamentale; de ce, ce i-a determinat; proiectele aplicate deja; cine definește prioritățile, dacă consideră prioritățile stabilite în Strategia de Dezvoltare Locală; ce au făcut și fac pentru grupurile vulnerabile, dacă le iau în considerare când aplică; cei care au deja proiecte, dar nu din fondurile europene, în derulare – cu ce probleme se confruntă, despre accesarea fondurilor europene, problemele cu care se confruntă (unde au apelat pentru ajutor în accesarea fondurilor, unde au găsit ajutor în accesarea fondurilor, bariere/piedici în accesarea fondurilor, tipul acestora), profilul consultantului din primărie în cazul în care au apelat la acesta pentru scrierea proiectelor, profilul angajatului din primărie care se ocupă cu scrierea de proiecte, ce ar trebui să facă autoritățile care administrează aceste fonduri pentru accesibilizarea acestora, intenții față de accesarea de fonduri.

Dacă nu au accesat fonduri: motivul pentru care nu au accesat fonduri europene; intențiile lor față de accesarea de fonduri; dacă au căutat ajutor pentru accesarea de fonduri; unde au apelat pentru ajutor în accesarea fondurilor; bariere/piedici în accesarea fondurilor; ce ar trebui să facă autoritățile care administrează aceste fonduri pentru accesibilizarea acestora.

Interviuri realizate cu lideri locali informali

Descrierea infrastructurii la nivelul localității, pe cartiere, sate aparținătoare: drumuri, starea acestora, asfaltate, neasfaltate, pietruite, insistându-se și asupra drumurilor spre localitățile care intră în componență, mai ales ale celor mai izolate, mai departe de centru; poziția localităților componente față de principalele drumuri de acces; acces la rețeaua de electricitate; acces la rețeaua de gaz; acces la surse de apă (sistem centralizat, acces în sistem propriu – fântâni în curte, fântâni comune, cișmele, altele); iluminatul public; canalizarea; salubritatea; existența unei gropi de gunoi special amenajate; internet; televiziune prin cablu.

Structura populației în localitățile componente: pe vârste (între 0 și 14 ani, peste 64 ani); nivel de școlarizare; imigrație; încadrare în muncă.

Sursele de venit ale populației: principalele surse de venit ale populației, din ce trăiesc oamenii, pe unde lucrează (în localitate sau navetiști); nivelul șomajului; (întrebat AJOFM acolo unde este cazul); terenurile cultivate/necultivate; prețul caselor în funcție de zonă (cum apreciază localnicii aceste prețuri); prețul caselor în funcție de zonă (cum sunt apreciate aceste prețuri); case/locuințe nou construite.

Nivelul de trai al populației: aprecierea acestuia; categoriile de populație sărace (cine sunt săracii), cauze ale acestei stări; localizarea sărăciei (la centru, la margini, în zonele semnalate în chestionar).

Care consideră că sunt principalele probleme ale localității, cum le-ar vedea rezolvate, în ce ordine; Strategia de Dezvoltare Locală, dacă au fost consultați în momentul redactării acesteia.

Despre primărie: cât este de activă, care sunt problemele importante ale localității din perspectiva celor din primărie, implicarea/prezența primăriei în viața localnicilor, ce face pentru locuitori.

Interesul manifestat de către primărie pentru grupurile vulnerabile, interesul altor actori sociali pentru grupurile vulnerabile: cine sunt (compoziție), unde sunt concentrări, ce se face pentru ei, ce probleme au, ce probleme ridică, prezența pe agenda publică, existența unui plan de măsuri, interesul pentru grupurile vulnerabile prezent în Strategia de Dezvoltare Locală.

Care sunt actorii sociali activi în localitate: ce se face; ce se poate face; relația cu ceilalți actori sociali, chiar și cu autoritățile locale și centrale; relația cu organizațiile non-guvernamentale din localitate, din afara localității dar care sunt active în zonă; firme etc.

Nivelul de cunoaștere al existenței fondurilor europene, dacă știu ceva despre acestea, cine ar trebui să aplice pentru asemenea fonduri, care ar fi principalele probleme care ar trebui rezolvate cu ajutorul acestor fonduri.

Inițiative locale, despre cine știu că au accesat fonduri europene (trebuie făcută distincția între fondurile europene și cele guvernamentale) - guvernamentale, neguvernamentale; de ce, ce i-a determinat; proiectele aplicate deja; cine definește prioritățile, dacă consideră prioritățile stabilite în Strategia de Dezvoltare Locală; ce au făcut și fac pentru grupurile vulnerabile, dacă le iau în considerare când aplică; cei care au deja proiecte, dar nu din fondurile europene, în derulare – cu ce probleme se confruntă, despre accesarea fondurilor europene, problemele cu care se confruntă (unde au apelat pentru ajutor în accesarea fondurilor, unde au găsit ajutor în accesarea fondurilor, bariere/piedici în accesarea fondurilor, tipul acestora), profilul consultantului din primărie în cazul în care au apelat la acesta pentru scrierea proiectelor, profilul angajatului din primărie care se ocupă cu scrierea de proiecte, ce ar trebui să facă autoritățile

care administrează aceste fonduri pentru accesibilizarea acestora, intenții față de accesarea de fonduri.

Dacă nu au accesat fonduri: motivul pentru care nu au accesat fonduri europene; intențiile lor față de accesarea de fonduri; dacă au căutat ajutor pentru accesarea de fonduri; unde au apelat pentru ajutor în accesarea fondurilor; bariere/piedici în accesarea fondurilor; ce ar trebui să facă autoritățile care administrează aceste fonduri pentru accesibilizarea acestora.

Un patron/proprietar sau manager al unei ferme, al unei asociații agricole sau al unei firme de producție

Un proprietar de teren sau animale, dar care nu are o organizare formală a afacerii din agricultura și care ar vrea să-și dezvolte afacerea și s-o formalizeze

Cum își descriu localitatea în termeni de infrastructură, cum își descriu localitatea în termeni de activități aducătoare de venit, cum merge afacerea lor, probleme, soluții, posibilitățile de dezvoltare economică pe care le văd, cele care se pot exploata, piedici în dezvoltarea economică a localității, soluții.

Care este nivelul de trai al populației, ce cunosc despre fondurile europene, interes pentru acestea, dacă au aplicat pentru aceste fonduri, dacă intenționează să aplice, de ce nu aplică, de ce nu ar aplica, care sunt piedicile pe care le prevăd în a aplica pentru aceste fonduri, identificarea zonelor sărace din localitate, părerea despre grupurile vulnerabile.

Inițiative locale, despre cine știu că au accesat fonduri europene (trebuie făcută distincția între fondurile europene și cele guvernamentale) - guvernamentale, neguvernamentale; de ce, ce i-a determinat; proiectele aplicate deja; cine definește prioritățile, dacă consideră prioritățile stabilite în Strategia de Dezvoltare Locală; ce au făcut și fac pentru grupurile vulnerabile, dacă le ia în considerare când aplică; cei care au deja proiecte, dar nu din fondurile europene, în derulare – cu ce probleme se confruntă, despre accesarea fondurilor europene, problemele cu care se confruntă (unde au apelat pentru ajutor în accesarea fondurilor, unde au găsit ajutor în accesarea fondurilor, bariere/piedici în accesarea fondurilor, tipul acestora), profilul consultantului din primărie în cazul în care au apelat la acesta pentru scrierea proiectelor, profilul angajatului din primărie care se ocupă cu scrierea de proiecte, ce ar trebui să facă autoritățile care administrează aceste fonduri pentru accesibilizarea acestora, intenții față de accesarea de fonduri.

Dacă nu au accesat fonduri: motivul pentru care nu au accesat fonduri europene; intențiile lor față de accesarea de fonduri; dacă au căutat ajutor pentru accesarea de fonduri; unde au apelat pentru ajutor în accesarea fondurilor; bariere/piedici în accesarea fondurilor; ce ar trebui să facă autoritățile care administrează aceste fonduri pentru accesibilizarea acestora.

Liderul comunităților vulnerabile

(exemplu: în cazul unei comunități de romi, bulibașa)

Cum arată zona în care locuiesc. Care sunt elementele de infrastructură de care beneficiază, sursele de venit ale oamenilor, problemele cu care se confruntă, relațiile cu ceilalți, existența unui grup de inițiativă sau nu. Dacă cumva au întreprins acțiuni pentru atragerea de fonduri în comunitate, relația cu autoritatea publică locală, interesul manifestat de către autoritățile publice locale pentru comunitatea lor/zona lor, relația cu organizațiile nonguvernamentale din localitate, din afara localității, dar care sunt active în zonă, relația cu firmele din zonă.

Note

Note

Note

Note